Digitized by Google

NAZIONALE VITT. EMANUEL

12

15 E

14

12
18
2
46-47.

Digitized by Google

Digitized by Google

LAZARI
RIVERII,
PRAXIS
MEDICA.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

N Auroux fecit

LAZARI RIVERII, CONSILIARII, ET MEDICI REGII,

ATQVE

In Monſpelienſi Vniuerſitate Medicinæ Profeſſoris, & Doctorum Monſpelienſium Decani,

PRAXIS MEDICA.

EDITIO OCTAVA.

Integrâ morborum THEORIA, & quampluſimis remediis ſelectiſſimis locupletata.

Ex alijs fr. Domci Brunetti Romani

LVGDVNI,

Sumpt. IOANNIS-ANTONII HVGVETAN, & MARCI-ANTONII RAVAVD.

M. DC. LIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO
Reuerendiſſimóque Domino,
D. CLAVDIO
DE REBE',
ARCHIEPISCOPO ET
Primati Narbonenſi, Præſidi nato Generalium Comitiorum Occitaniæ, Chriſtianiſſimi Regis Conſiliario Sacri Ordinis Sancti Spiritus Commendatario Torquato &c.

SAL.

VVLGARIBVS tantùm, & malè feriatis hominibus aſcribendum eſt, quod paſſim iactatur à multis: iniuriis

acceptas marmori, beneficia verò arenæ inſcribi. Ingenuis viris, quia diſparem longè ſortiti ſunt indolem, ita & diſcrepantes longè ſunt mores: Hi nempe marmori beneficium inſculpunt, non arenæ verò committunt, ne peſtilens obliuioſi temporis aura quidquid erat inſcriptum obliteret, diſperdátque quod æternitati commenſurari deſiderant. Scitè profectò, ſapientérque Seneca, dum acceptorum beneficiorum memoriam apud omnes perennare voluit, conſeneſcere nunquam; iuuenes ſcilicet à veteribus depingi Gratias, æquiſſimas dandorum, reponendorúmque munerum præſides audierat, in quibus quò minus eſſet ætatis, plus quoque foret memoriæ.

Veritatis

Veritatis huius conſcia Monſpelienſis Vniuerſitas (ARCHIPRÆSVL ILLVSTRISSIME) infinitis Munificentiæ tuæ obſtricta nominibus, recentem beneficiorum à te acceptorum memoriam non marmori tantùm, ſed & faſtis omnibus inſculpere, nec agere tantùm gratias, ſed & referre geſtiret; niſi excelſa tua, & tenuis ſua fortuna remunerandi facultatem adimeret. At quod vnicum ſupereſt, ea perpetuò commemorare non deſinit. Hoc pulpita noſtra quotidiè perſonant, hoc paſſim audiunt literati viri, Vniuerſitatem hanc ſingulari tuo præſidio conſiſtere. Cùm enim difficillimis Galliæ temporibus Profeſſorum ſtipendia minimè procederent, & priſtinis defecta viri-

 bus

bus vix in ſterilibus pulpitis ſuis hiſceret eorum vox; indoluiſti ſtatim, quâ es humanitate, communi non eorum tantùm, ſed & ſtudentium omnium damno; ac ne diutiùs elãgueſceret Doctorum induſtria, paterno affectu, in huiuſce prouinciæ Occitanicæ Comitiis (quæ humeris patriæ ſalutem geſtant) decreto ſancitum eſſe voluiſti, vt apud Regem, ſacrúmque eius Conſiſtorium, per ipſos Comitiorum legatos, prouentus noſtri de more deinceps repræſentandi accurarentur. Quinetiam priuatis literis aulæ Proceres monuiſti, quanto huius prouinciæ, & Galliæ totius detrimento, ſuppreſſa eſſent Profeſſorum ſtipendia. Cùm autem inſolita, quod exhauſtum affirmabãt,

ærarij penuria conatus illos irritos feciſſet; tu tandem eo anno, quo legationem Comitiorum ſuſcepiſti, ab ærarij Præfectis, aliiſque ſacri Conſiſtorij Proceribus, autoritate & gratiâ, quâ polles maximâ, ius nobis in ſtipendia noſtra integrum præſens obtinuiſti, ſimulque priſtinum Academiæ ſplendorem reſtituiſti. Quo nomine quantæ tibi referendæ ſint gratiæ, nemo noſtrûm ignorat: Hoc certè vnuſquiſque ſatagit, vt nullam tanti beneficij prædicandi occaſionem omittat. Ego pro meo ſymbolo, hanc ſatis inſignem arripiendam cenſui, vt illius magnitudo longè, lateque propagetur. Efficiet fœtus iſte meus, quẽ Celſitudini tuæ ſupplex offero, conſecroque lubẽs, vt tota intelligat

Europa (quam breui peragraturus eſt) paternâ tuâ curâ, piáque ſollicitudine huius Vniuerſitatis decus omne conſtitiſſe. Non ignoro pro tanto, ac tam ſingulari beneficio, longè maiora atque illuſtriora tibi à me deberi, tuúmque nomen omnibus à me literis, atque ingenij monumētis celebrari oportere. Verùm neque tu id expectas, neque ego, ſi omnes animi & ingenij vires in hac re profundam, vllam partem tuarum laudum ac meritorum cùm in me, tùm in alios mei ordinis, aſſequi me poſſe confidam. Apud omnes liquidò conſtat, te pro illa animi tui magnitudine, non aliam ex benefactis quærere vel gloriam, vel fructum, præter eam voluptatem, quam bene-

nefa

neſaciendo aliis bonus quiſque in ſeipſo experitur. Officiorum viciſſitudo eas amicitias continet, quibus inter ſe eiuſdem ſortis homines, aut certè non admodum diſpares, devinciuntur. Vobis, quos ſupra cæterorum conditionem evectos in ipſo rerum humanarum faſtigio diuina Prouidentia locauit, illud cum corporibus cœleſtibus commune eſt, quòd vt illa efficientiam quidem declarant in inferiora hæc, viréſque in ea exercent ſuas, ſed ab iis nihil viciſſim accipere poſſunt: ſic vos poteſtatis veſtræ, atque auctoritatis documenta ſubleuandis inferioribus datis; ipſi viciſſim quicquam ab iis, præter laudem ac prædicationem, teſtem grati ac memoris animi, percipere

non

non poteſtis. Hoc igitur vnicum nobis ſupereſſe videretur, vt tuarum laudum præconio debitum ſoluere niteremur: Verùm cùm te laus omnis inferior ſit, non aliter laudari pro dignitate potes, niſi vt omnem tibi laudem imparem eſſe fateamur. Eâ enim cœli facie ac compoſitione natus videris, vt omnem omnium in te aſtrorum contractam felicitatem eſſe nemo non iudicet, quorum impreſſionibus abſolutiſſimam corporis & animi præſtantiam conſequutus es. *Si enim* (vt de Traiano Imperatore à Plinio iuniore dictum) *proceritas corporis, honor capitis, & dignitas oris, ætatis indeflexa maturitas, & feſtinatis ſenectutis inſignibus, ad augendam maieſtatem ornata cæſaries, longè latéque principē oſtentant.*

oſtentant. Hæc tua certè cum tanto Imperatore ſimilis effigies, te ſi minùs orbis vniuerſi, ſaltem Eccleſiæ imperiorum omnium moderatricis principem, vbique gentium ſuſpiciendum exhibet. Exigua tamen hæc ſunt, ſi cum excelſis animi tui dotibus comparentur. Etenim magna & ſublimis mentis agitata perfectio, quam dictorum, factorumq́ue conſtantia, ſplendor & veritas oſtendit, quam ſumma pietas, prudentia, temperantia, iudicium acerrimum, doctrina ſingularis, diuina ſapientia, omniumq́ue virtutum ſplendida congeries cumulatè declarant, ſummam in hominum animis admirationem excitauit. Quæ quidem animi decora in priuato

etiam,

etiam,& à publicis Chriſtianæ Reipublicæ curis ſemoto conſpicua forent: At quantò illuſtriora in intento te ſemper operoſis non Occitaniæ modò, ſed totius etiã Galliæ diſcutiendis, ac expediendis negotiis. Gaudet nempe perpetuo motu, & iugi ſeſe agitatione mens tua vegetat: & quidquid homines vocamus laborem, natura tua eſt. Verùm hîc me cohibeo, atque vt id præſtem innuit animi tui moderatio, cui neglectâ gloriæ ſegete, ſemen gloriæ ſpargere propoſitum ſemper fuit. Deſiderio itaque tuo eò pareo lubentiùs, quòd eximia tua decora cultâ ſatis oratione commendare non poſſum. Mihi ergò ſatis eſſe duxerim (ARCHIPRÆSVL ILLVSTRISSIME) Celſitudinem tuam

etiam atque etiam deprecari, vt munuſculum hoc minimum re, voluntate non minimum, amoris in te noſtri, debitíque pignus, iis oculis, eóque vultu excipias, quo te intuentium omnium oculos rapis. Id ſi impetrari abs te ſines, ſummo rerum omnium effectori ac moderatori Deo coniunctis omnes votis ſupplicabimus, vt cùm fauſta tibi, ac fortunata omnia; tum placidam, ſolidíſque gaudiis affluentem ſenectutem indulgeat, vtque integerrimæ vitæ tuæ curſum definias, non annorum numero, ſed ſatietate viuendi. Non ij ſumus nos, quos minùs gratos appellat Seneca, *qui aliquid incommodi cupiunt iis, quibus obligati ſunt, vt probent affectum beneficij memorem; optant*

inopiam, vt magis deſideranti donent, optant morbum, vt aßideant. Cùm autẽ ingentes opes tuæ ſupra omnes fortunæ caſus ita emineant, vt circa eas non niſi inania vota quiſpiam fundere valeat; ſupereſt tantùm circa humanos caſus hęc vota facere, vt potiùs ingratiſſimi toto orbe videamur, quàm vt integra tua valetudo aliquid detrimenti capiat, vnde nobis quædam reponendi beneficij occaſio præbeatur. Vale.

Celſitudinis tuæ obſeruantiſsimus, tibique ad omnia obſequia paratiſsimus,

LAZARVS RIVERIVS.

Lectori Beneuolo S.

ANTE *quindecim annos* (LECTOR BENEVOLE) *Auditorum meorum votis ſatisfacturus, methodicam internorum morborum Therapiam exponendam ſuſceperam; qua vt breuiori tempore abſolueretur, integram ferè Theoriam ſuppreſſeram, gnarus ſatis ſtudioſis omnibus expeditum fore, varijs eam ex autoribus depromere: quod tamen ijs circa curationem ita procliue non erat, ob infinitam penè remediorum multitudinem ac varietatem, quibus ſcatent eorum, qui de Practica Medicina ſcripſere, commentarij,*

quibúſve ſic obruũtur tyrones Medici, vt ancipites hæreant, & quam ſeſe tandem in partem vertant, vix habeant. Iis ego vtiliſsimum fore duxi, ſi è tanta præſidiorum ſilua ſelectiora tantùm, vsúque frequentiora ſeponerem, eúmque in ordinem digererem quem in ipſa Medicinæ praxi morborum curationibus incumbentes obſeruare conſueuimus. Hæc Candidatis noſtris adeò placuit docendi methodus, vt quotquot poſt eam à nobis abſolutam, hãc in Vniuerſitatẽ ſtudiorũ cauſa confluerent certatim omnes exſcribendam ſibi poſtularent; ex iiſque non pauci frequenter hortarentur, & obnixè rogarent, eam vt typis committerem, ſícque cunctos à tædioſo deſcriptionis labore ſubleuarem. Ego verò, cui nunquam in mentem venerat, vtpote à Philantia maximè alieno,

tanti

tanti eſſe lucubrationes meas, vt in vulgus emanare poſſent, iſtas præſertim, quæ rudibus à me inchoatæ commentariis excidiſſent, ad quotidianarum prælectionum penſum exoluendum feſtinanter editas, & dimidiâ ſui parte mutilas: malui certè conſcientiæ meæ, quàm fauentiori eorum exiſtimationi credere. Hoc inſuper animo reuoluebam, periculi plenum eſſe, hominum omnium iudiciis, ac quod plerumque fit, nonnullorum etiam inuidiæ, famam meam arrodendam ſubiicere; elimato hoc præſertim ſæculo, terſis & perpolitis ingeniis affluenti, quibus opera ſummâ etiam induſtriâ elaborata vix placeant, quique maculas in exerto nubibus ſole curioſiùs inueſtigent. At verò præcocem hunc fœtum meum, quem preſſum apud me, abditúmque volueram, foras

 emiſit

emiſit è diſcipulis meis vnus, qui rude illud opus, incultum, atque impolitũ, me inſcio atque inuito, Typographo Pariſienſi excudendum dedit; placuitque partus iſte meus, quem abortiuum putabam, & alienis oculis conſpectus eſt benigniùs, quàm paternis; omnia enim prioris illius editionis exemplaria breui diſtracta fuere. Secunda editio, ac poſtmodùm tertia ab eodem Typographo procuratur, quibus tota Europa exemplaribus impleta eſt. Attamen poſt aliquot annos, tres aliæ editiones intra biennium prodiere, vna Lugduni, ac duæ aliæ in Hollandia, Goudæ nimirum & Hagæ Comitis impreſſæ. Interim ex præcipuis Galliæ, Germaniæ, Hollandiæ & Italiæ Ciuitatibus, literæ quamplurimæ à Medicinæ Doctoribus mihi notis, dum in hac Vniuerſitate Medicinæ ſtudio incumberent

berent

berent, ad me veniunt, grauiter expoſtulantes mutilum opus eſſe, vtpote morborum Theoriâ deſtitutum, monentes inſuper pretium operæ facturum me, ſi hanc in rem vigiliarum mearum partem aliquam deriuarem. Æquis eorum poſtulatis aſſentiendum tandem ratus, quantum mihi per otium & valetudinem licuit, hac in Theoria integrè publico danda tam contento ſtudio elaboraui, vt eam (Deo ſit laus & gloria) ad vmbilicum tandem perduxerim. Hanc tu (LECTOR BENEVOLE) *grato animo excipe Therapiæ coniunctam, vt eadem ſerie ſingulorum morborum naturam, differentias, cauſas, diagnoſim, prognoſim & curationem videre poſsis. Summam, opinor, apud te gratiam merebitur fœtus iſte meus, nunc omnibus ſuis partibus*

exornatus, & ad maiorem longè perfectionem promotus; quique in faſciis, & incunabulis placuit, auctior & in iuſtam corporis celſitatem prouectus, non, vti ſpero, diſplicebit. Tu bonis auſpiciis fruere, & quidquid inde hauſeris, in proximi ſolatium Chriſtianâ charitate impende. Hôc etiam admonendus es, in priores editiones typographorum incuriâ innumeros irrepſiſſe errores, quos ego ſedulò correctos pro hac editione tradidi. Prætereà quàmplurima remedia, eáque ſelectiſsima anteà editis curationibus adiunxi, quæ ad felicem morborum difficilium Therapiam non parùm conferre poterunt. Vale. Datum Monſpelij in Muſæo noſtro, die primâ menſis Iulij anni 1653.

INDEX
Librorum, & Capitum Praxeos Medicæ.

LIBER I.

De affectibus capitis.

CAP. I.	*De frigida cerebri intemperie.* pag. 3.	
II.	*De affectibus ſoporoſis, comate, lethargo, caro, & apoplexia.*	21
III.	*De comate vigili.*	40
IV.	*De catoche, ſeu catalepſi.*	42
V.	*De paralyſi.*	47
VI.	*De conuulſione.*	62
VII.	*De epilepſia.*	75
VIII.	*De epilepſia puerorum.*	90
IX.	*De vertigine.*	95

X. *De tremore.* 101
X I. *De phrenitide.* 103
XII. *De cerebri abſceſſu, & ſphacelo.* 119
XIII. *De mania.* 122
XIV. *De melancholia.* 132
X V. *De catarrho.* 139
X VI. *De dolore capitis.* 157

LIBER II.

De affectibus oculorum.

CAP. I. *DE gutta ſerena.* pag. 172
I I. *De humoris vitrei affectibus.* 182
I I I. *De humoris cryſtallini affectibus.* 184
I V. *De humoris aquei affectibus, ac præcipuè de ſuffuſione.* 187
V. *De dilatatione pupillæ.* 205
V I. *De anguſtia pupillæ.* 209
VII. *De albugine, ſeu macula, & aliis corneæ coloribus mutatis.* 212
VIII. *De Ophthalmia.* 217
I X. *De hypopyo, ſeu pure ſub cornea.* 227
X. *De phlyctænis.* 240
X I. *De corneæ, & adnatæ vlceribus.* 241
XII. *De corneæ cancro.* 244

XIII. *De*

XIII. *De ruptura cornea.* 247
XIV. *De vuea procidentia.* 248
X V. *De Ægilope, & fiſtula lachrymali.* 249
X V I. *De rhyade, & encanthide.* 253
X V I I. *De epiphora.* 254
XVIII. *De pterygio, ſeu vngue oculorum.* 259

LIBER III.

De affectibus aurium.

CAP. I. *De ſurditate, & graui auditu.* pag. 264
I I. *De ſonitu aurium.* 276
III. *De dolore aurium.* 282
I V. *De exeuntibus præter naturam ab aurium cauitatibus.* 298

LIBER IV.

De affectibus narium.

CAP. I. *De narium vlcere, & ozena.* pag. 302.
I I. *De ſarcomate, & polypo.* 305
I I I. *De læſo olfactu.* 309
I V. *De fætore narium.* 312

V. *De*

V. *De coryza.* 314
VI. *De ſternutatione.* 315
VII. *De hæmorrhagia narium.* 320

LIBER V.

De affectibus linguæ.

Cap. I. *De linguæ inflammatione, aliiſque eiuſdem tumoribus.* pag. 344
II. *De ranula ſub lingua.* 349
III. *De guſtatu læſo.* 352
IV. *De paralyſi linguæ, eiuſque motu læſo* 354

LIBER VI.

De affectibus dentium, gingiuarum, faucium vuulæ, & laryngis.

Cap. I. *De dolore dentium.* pag. 360
II. *De dentium nigredine, & eroſione.* 373
III. *De gingiuarum eroſione, & exulceratione.* 375
IV. *De fluxu ſanguinis ex gingiuis.* 377
V. *De oris, & faucium vlceribus.* 380

VI. De

V I. *De uvula relaxatione.* 384
VII. *De angina.* 384

LIBER VII.

De morbis thoracis.

CAP. I. *DE aſthmate.* pag.410
I I. *De pleuritide.* 425
I I I. *De peripneumonia.* 443
I V. *De empyemate.* 451
V. *De hydrope pectoris.* 458
VI. *De hæmoptyſi, ſeu ſanguinis ſputo.* 462
VII. *De phthiſi.* 475

LIBER VIII.

De affectibus cordis.

CAP. I. *DE ſyncope.* pag.506
I I. *De palpitatione cordis.* 517
III. *De imbecillitate virium.* 526

LIBER

LIBER IX.

De affectibus ventriculi.

CAP. I. DE inappetentia, & cibi faſtidio. pag. 535.

II.	*De fame canina.*	551
III.	*De pica, & malacia.*	559
IV.	*De ſiti morboſa.*	565
V.	*De ventriculi concoctione læſa.*	569
VI.	*De ſingultu.*	577
VII.	*De nauſea, & vomitu.*	586
VIII.	*De vomitu ſanguinis.*	599
IX.	*De cholera morbo.*	608
X.	*De dolore ventriculi.*	613
XI.	*De inflammatione, abſceſſu, & vlcere ventriculi.*	622

LIBER X.

De affectibus inteſtinorum.

CAP. I.	DE dolore colico.	pag. 632
II.	*De Iliaco affectu.*	649
III.	*De aſtrictione alui.*	654
IV.	*De lienteria, & cœliaca paſsione.*	659.

V. De

V.	*De diarrhœa.*	664
VI.	*De dyſenteria.*	679
VII.	*De teneſmo.*	700
VIII.	*De fluxu hepatico.*	704
IX.	*De lumbricis.*	712
X.	*De hæmorrhoidum fluxu.*	729
XI.	*De dolore hæmorrhoidum.*	738

SVMMA

Digitized by Google

Summa Priuilegij.

CAVTVM eſt Ludouici XIV. Franciæ & Nauarræ Regis Priuilegio, ne quis in Regno ipſius, intra nouē proximos annos ab hac impreſſione numerandos, excudat, vendat, aut excudendum vel vendendum curet, librum qui inſcribitur, *Lazari Riuerij Praxis Medica integrâ Theoriâ & multis remediis ſelectiſſimis in hac Editione aucta*, præter IOANNEM-ANTONIVM HVGVETAN & MARCVM-ANTONIVM RAVAVD, aut quibus conceſſerint. Ne quis item ex Regis ſubditis librum eundē extra Regni fines excudendum curet, aut excuſum vendat ſine conſenſu dictorum HVGVETAN & RAVAVD, ſub pœna confiſcationis librorum, & aliis contra delinquentes, expreſſis in diplomate dato Pariſiis die vigeſima quinta menſis Aprilis: Anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo-tertio.

CONRART

Deſiit prælum 4. *Augusti* 1653.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER PRIMVS.

De affectibus capitis.

PRÆFATIO.

IN capitis affectuum ſerie illos omnes comprehendimus, qui cerebri ſubſtantiam, aut meninges occupant. Licèt enim oculi, aures, lingua, dentes, gingiuæ, fauces, & columella, capitis conſtitutionem ingrediantur: earum tamen partium affectus clarioris doctrinæ gratiâ, ſeparatis libris exponere viſum eſt, & cerebri ac meningum morbos, capitis affectuum nomine, per excellentiam, inſignire. Illi autem affectus ex cerebri actionum læſionibus erunt deſumendi: quæ quidem actiones ſenſum, & motum reſpiciunt, tum etiam actiones naturales, quæ ad illius nutritionem ſpectant. Senſus verò diuiduntur in internos, & externos. Interni principes actiones comprehendunt,

prehendunt, imaginationem, ratiocinationem, & memoriam; tum etiam ſomnum, & vigiliam. Ad quarum functionum ſymptomata referuntur, phrenitis, mania, melancholia, coma, lethargus, carus, apoplexia, catoche, & coma vigil. Senſus verò externi quinque vulgò ſtatuuntur, viſus, auditus, olfactus, guſtus, & tactus. Quia tamen quatuor prioribus partes peculiares, tanquam propria eorum organa, deſtinatæ ſunt, quæ varios patiuntur morbos in propriis libris explicandos; ideò in hoc libro ſymptomata tantùm exponemus, quæ ſenſum tactus reſpiciunt; quandoquidem illa à cerebro affecto, vel illius membranis, immediatè procedunt: & vel paralyſim in ſenſu tactus abolito, aut imminuto, vel dolorem capitis in deprauato, reſpiciunt. Motus autem voluntatarij læſiones reperiuntur in conuulſione, epilepſia, paralyſi, apoplexia, vertigine, tremore. Ac denique affectus actiones cerebri naturales ſpectantes, in intemperie conſiſtunt, vel in excretorum vitio, ex quo catarrhus generatur. Nos omnes illos affectus ad propria capita reducimus, eo tamen ordine, qui ad therapiam inſtituendam magis conueniens vſus eſt. Atque ita primùm frigidam cerebri intemperiem proponimus: mox omnes affectus, qui ab illa oriuntur, ſubiungimus; quia eorum curationis fundamentum ab illius curatione deſumi debet. Poſtmodùm verò affectus à calida intemperie, & calidis humoribus oriundos, exponimus. Quæ omnia in ſingulorum capitum perluſtratione clariùs apparebunt.

CAPVT PRIMVM.

De frigida cerebri intemperie.

OMnes intemperies vulgò diuiduntur in pathologia in ſimplices & compoſitas, materiales & immateriales. Simplices rarò inueniũtur; tum etiã immateriales; nec niſi à cauſis procaſtarcticis producũtur; & vel ſpõte, vel leuiſſimis remediis euaneſcunt. Materiales verò, omnes capitis affectus producunt: illarum ideò tractationi ſedulò incumbendum eſt; quod tamen ſeorſim pauciſſimi auctores præſtiterunt, propterea quòd in expoſitione affectuum, qui ab illis intemperiebus producuntur, earum etiam explicatio ſufficienter proponitur. Nos itaque eorum veſtigiis inhærentes, calidæ cerebri intemperiei, tum etiam humidæ & ſiccæ theoriam ad affectuum qui ab iis producuntur, tractationes remittimus. Sed quia maximus capitis affectuum numerus à frigida & pituitoſa cerebri intemperie dependet, operæ pretium cenſuimus, illius theoriam in huius tractationis limine ſeorſim proponere, vt poſtmodùm illius curatio ſit veluti baſis curationum omnium, quæ dictis affectibus erunt adſcribendæ, & remedia quæ eorum cauſæ debebuntur, ex hoc capite depromi valeant: atque ita inanis eorum repetitio, (qua omnes propemodùm practicæ medicinæ ſcriptores laborare ſolent, & inde ſua volumina inutiliter augere, artémque difficiliorem, ac magis tyronibus laborioſam, atque tædioſam reddere,) à nobis euitetur.

Frigida igitur cerebri intemperies compoſita, & cum materia coniuncta vtplurimùm pituitoſa eſt; quia cerebrum eſt metropolis pituitæ, & frigiditas diu durans ſibi accerſit humiditatem. Quamuis enim inter-

dum humori melancholico copulata ſit,rarò tamen ille humor in cerebro gignitur, quemadmodum pituita; ſed in hypochondriis vtplurimùm cumulatur,& ad cerebrum tranſmittitur,in eóque grauiſſima ſymptomata producit.

Cauſæ, frigidæ ac pituitoſæ cerebri intemperaturæ ſunt:

Alimenta frigida & humida, quæ facilè in pituitam abeunt; tum etiam, dum concoquuntur, ventriculum & hepar refrigerando, faciunt, vt multam pituitam producant, quæ poſtmodùm magnâ copiâ ad cerebrum tranſmittitur.

Nimia alimentorum, non ſolùm frigidorum, ſed etiam laudabilium quantitas, quæ calorem natiuum obruit, & cruditates gignit.

Cibi aſſumpti ſtatim à ſomno, vel ante ſomnum, vel antequam priores ſint concocti: ex iis enim cruditates plurimæ oriuntur, quæ materiam pituitoſam cerebro ſuppeditant.

Omiſſa naturalis conſuetudo pituitam euacuandi per vomitum, aut ſeceſſum; vel artificialis per medicamenta purgantia, diuretica, ſudorifica, vel frequentes exercitationes.

Ortus ex parentibus frigida cerebri intemperie laborantibus.

Ætas ſenilis, quæ propter caloris inopiam, multam generat pituitam; tum quoque puerilis propter ingluuiem & incautam victus rationem.

Regio frigida & humida, quales ſunt, quæ ſtagnis, paludibus,aut maioribus fluminibus ſunt vicinæ,ac Boreæ, niuibus, imbribúſque expoſitæ, & quæ ſunt magis ſeptentrionales.

Somni longi & profundi, præſertim à cibo.

Vita ſedentaria, otioſa, ſine curis, ſtudio, mœrore, aut

aut cum his valdè excedentibus; quia calorem natiuum diſſipando, præcipuè in cerebro, illud refrigerant.

Ad has cauſas etiam referri poteſt hepar calidum, & humidum, quod multos vapores tranſmittit ad cerebrum, qui in eo concreſcunt, & in materiam pituitoſam abeunt.

Signa frigidæ intemperaturæ cerebri deſumuntur tum à cauſis ſuprà propoſitis, quarum præſentia intemperiei huius magnam coniecturam faciet; tum præcipuè ab effectibus, qui, vt ſigillatim examinari queant, à ſuis fontibus illos mutuabimur, nempè ab actionibus, & paſſionibus, excrementis, & habitu corporis.

Actiones animales frigidam cerebri intemperiem indicantes, ſunt mens torpida & hebes, ingenium tardum & obtuſum, infœlix memoria, maxima ad ſomnum propenſio, & ſomni longiores ac profundiores, niſi catarrhus, dolor capitis, aut animi pathemata obſtiterint.

Inſomnia frigoris, aquarum nempe, pluuiarum, niuium, fluminum, ſtagnorum, marium, & rerum albarum.

Senſuum omnium inertia, & hebetudo.

Motus tarditas, ſed in eo duratio; quia ſpiritus craſſiores minùs diſſoluuntur.

Paſſiones frigidam cerebri intemperiem indicantes ſunt, morbi frigidi, vt paralyſis, lethargus, catarrhus, & alij quamplurimi, quibus ſi æger antea obnoxius fuerit, eum hac intemperie laborare coniiciendum eſt.

Idipſum confirmabit, ſi æger cœlo ſereno, & in calida & ſicca aëris conſtitutione meliùs habeat; in frigida verò & humida, hyemali nempè, pluuioſa & auſtrina, peiùs.

Excrementa pituitoſa per os & nares frequenter, & copios

copioſè reiecta manifeſtiſſimè humoris pituitoſi redundantiam in cerebro oſtendunt.

Ex habitu corporis deſumuntur ſigna, tam generalia, quàm ſpecialia huius intemperiei.

Generalia ex toto habitu corporis deſumuntur; ſi enim totus corporis habitus frigidus ſit & humidus, cerebrum proculdubio, omnium corporis partium fridiſſimum, & humidiſſimum, tale futurum eſt.

Cutis ergo ad tactum frigida, eadem mollis, læuis & alba, totus corporis habitus mollis & obeſus, non autem carnoſus, & venarum anguſtia frigidam temperiem ſignificant.

Signa ſpecialia frigidam cerebri temperiem indicantia in capite conſiderantur, & illa ſunt. Faciei pallor, venarum carentia in oculis, capilli molles, laues, ac tenues ab initio, tardè orientes, deinde rufi ac minimè criſpi, ac totâ vitâ ſine caluitio perſeuerantes, à frigore externo caput facilè læditur, calefacientibus iuuatur.

Quod ad prognoſim attinet, hæc intemperies curatu difficilis eſt, & ſæpè grauiſſimos capitis affectus producit: quæ à longo tempore contracta eſt, difficiliùs curatur, & quæ à natiuitate, nunquam; tum etiam quæ eſt hæreditaria, & quæ in corpore ſenili reperitur, ſi per longum tempus illud obſederit, tempus hybernum huic curationi idoneum non eſt, æſtaté verò meliùs curatio ſuccedit.

Curatio duabus indicationibus perficitur, nimirùm pituitæ redundantis euacuatione, & ipſius intēperiei per contraria correctione; quibus indicationibus debet ſatisfieri triplici inſtrumento, diætetico, chirurgico, & pharmaceutico.

Diæta calefaciens & exſiccans inſtituenda eſt. Ac primùm eligatur aër purus ad calidum & ſiccum vergens

gens, qui tamen in caliditate non multùm excedat; humores enim in capite contentos fundere ac liquare poſſet, ſicque catarrhos, aliόſque affectus producere; quod ſæpè contingit iis,qui ſub Solis radiis morantur, vel caput ad ignem calefaciunt. In ſiccitate verò non poteſt nimium excedere, modò in actiuis qualitatibus ſit temperatus; ad calidum magis tamen, quàm ad frigidum deflectat. Cubiculum in quo æger degere conſueuit, non anguſtum ſit, nec depreſſum, nec humeſcens, aut aliquo ſitu obductum, ſed peruium & perflatum, ſiccioribus ventis expoſitum. Temporibus humidis, nebuloſis, ac frigidis, alterari interdum poterit aër cubiculi herbis calidis ac odoratis pauimento ſtratis, vt ſaluiâ, maiorana, lauendula, roremarino, thymo, ſerpyllo, vel etiam iiſdem in ignem coniectis, aut etiam lignis ſiccioribus in igne accenſis, vt præcipuè iuniperino: ignis autem ſit luculentus, qui aërem conclauis ſufficienter exſiccet: ſuffitus in ædibus excitati, niſi admodùm graues ſint, ſiccando, abſumendóque humiditatem, non parùm conferre poſſunt; in eorum tamen vſu cautio magna adhibenda eſt, tum vt moderatiſſimi ſuffitus excitentur; ſi enim nimij ſint, quoſcumque homines offendunt, & humores fundendo, graues catarrhos excitant; tum etiam,vt patientis conſtitutio aduertatur; nonnullorum enim capita ita facilè replentur, & à ſuffitibus alterantur, vt quilibet odor capitis dolorem inducat. Suffitus temperatus & vtilis parabitur ex ſuccino puriore,cuius tenuia ramentà carbonibus erunt iniicienda; minùs grauis eſt, & optimè ſiccat, roborátque cerebrum ſuffitus ex Indicò ſuccino, quod gummi animæ nominatur, vel magis compoſitus ita præſcribi poterit.

♃. Ligni aloës & benioini an. ℥ij. ſtyracis calamitæ ℥i. ß. thuris & ſandaracæ an. ℈ij. gummi

anime & caryophyllor. an. ℥ß. fiat puluis craſſior ſupra prunas iniiciendus.

Vitetur aër auſtrinus & pluuioſus, tum quoque nocturnus, & in primis caput non exponatur radiis lunaribus, qui cerebro mirum in modum ſunt infenſi. Vitandus quoque eſt aër valdè frigidus & aquilonaris, præcipuè quando ſubitò ad eum ab auſtrino facta mutatio eſt. Is enim cerebrum humidis excrementis refertum, non minus quàm manus comprehenſam madentem ſpongiam exprimit, & in partes ſubiectas deturbat.

Secundò, alimentorum ratio maxima habenda eſt, quandoquidem (vt docet Hipp. *lib. de natura humana*,) morbi fiunt partim à victu, partim à ſpiritu, cuius attractione viuimus. Itaque cibi ſint boni ſucci, facilis coctionis, nec frigidi, nec excrementitij. Atque adeò in frequenti vſu erunt carnes veruecinæ, hœdinæ, vitulinæ; his verò præcellunt pulli columbini, gallinacei, capones, gallinæ, perdices, turdi, & omne genus auicularum montanarum, & ouorum recentium vitelli. Prædictæ carnes magis aſſæ, quàm elixæ vſurpentur. Vitentur autem carnes duræ & concoctu difficiles, vt bouinæ, porcinæ, ceruinæ, leporinæ, anſerum, anatum, aliarúmque auium aquatilium: ad hoc genus referuntur capita, inteſtina, extrema, & interanea animalium. Piſcium vſus ſit rariſſimus, iíque eligendi, qui carnem habent ſolidam & friabilem, in riuis rapidè fluentibus, aut iuxta ſaxa viuentes, ſaxatiles ideò dicti, in vino præcipuè decocti, addendo acetum, butyrum, & aromata, quorum vſus etiam in aliis cibis concedendus eſt, niſi calida hepatis intemperies contraindicet. Ex his præcipuè ſunt nux moſchata, garyophylli, cinnamomum: herbarum refrigerantium, & humectantium, vt lactucæ, portulacæ, ſpinaciæ, nul-

lus

lus aut rariſſimus ſit vſus; æſtiuo tamen tempore, earum quæ mediocriter refrigerando ſiccare aliquantulum, & membris robur addere, maſſæque ſanguinis, quo minùs euaporet, firmitudinem qualemcumque donare valent, mediocris vſus concedi poteſt. Tales ſunt endiuia, cichorium, acetoſa, quæ tamen coctæ, non crudæ vſurpandæ ſunt. Conueniunt autem radices petroſelini, dauci, & paſtinacæ, folia menthæ, hyſſopi, naſturtij. Vitanda quoque omnia quæ facilè caput tentant, illudque replent, eáque duorum ſunt generum, vnum eorum, quæ acrimoniâ ſua humores fundunt, vt cæpe, allium, ſinapi, eruca, raphanus: alterum eorum quæ craſſis vaporibus caput replere ſolent, vt lac, & lacticinia omnia, & legumina, ex quibus tamen minùs nocent cicera rubra, propter eximiam aperiendi & detergendi vim quâ prædita ſunt; ideò conceduntur, præcipuè iuſcula eorũ. Fructus omnes recẽtes, & præcipuè fugaces multa aquea humiditate præditi, vt frequẽs cruditatum materia, vitandi. In bellariis fructus ſicciores vſurpari poterunt, vt paſſulæ, amygdalæ, nuclei pinei, dactyli & ſimiles; quorum tamen vſus parcus eſſe debet, quia ex maiori parte difficilè concoquuntur. Pyra cocta ſaccharo contecta, vel conditura corticis citri, limonis, arantij, in fine menſæ vſurpari poterunt. Sed multò vtilius erit pulueris digeſtiui cochlear vnum ſumere poſt paſtum, cuius vapor aromaticus, & cerebro amicus cum alimentorum vaporibus ſurſum eleuatur, ſicque cerebrum roborat & exſiccat. Parabitur ex coriandro, fœniculo, aniſo, cinnamomo, nuce moſchata, cum dupla quantitate ſacchari roſacei. Panis ex optima tritici farina conflatus, ſit benè coctus & fermentatus, cui etiam aliquid ſalis & aniſi vtiliter addi poterit; in maiori intemperie biſcoctus erit vtilior. Potus ſit vinum tenue ac oligophorum, quod caput

vaporibus non repler,& aqua multa dilutum,tum etiam valde conferet per horam ante paſtum,vinum aquâ miſcere vt illius vapores infringantur, necnon coriandri tantillum in aqua decoquere, quo vis roborandi cerebrum & ventriculum ipſi cõciliabitur. In grauiori affectu, ſi vinum etiam cum prædictis cautionibus vſurpatũ,ſuſpectum eſſe videatur; illius loco hydromel tenue ſubrogari poterit. Hoc autem in omni cibatione ſemper obſeruandum, vt cibi moderata quantitate ſumantur, & cœna ſit leuior prandio. Sobrietas, vt in omnium morborum curatione, & præcautione magni momenti eſt, ſic præcipuè in omnibus capitis affectibus maximè commendatur; à plurimo enim ingeſto alimento caput vaporibus, & humoribus repletur, & contra ab eiuſdem penuria plurimùm inanitur.

Tertiò, corporis exercitatio moderata eſſe debet, & ſingulis diebus,quantum fieri poterit,continuari. Otium enim & quies corporis nimia, calorem natiuum debilitat, ac torpidum reddit; ita vt coctiones ſuas non ritè peragat, & corpus excrementis repleat; contrà verò motus & exercitatio calorem natiuum ſuſcitat, concoctiones adiuuat, excrementa diſcutit, ſpiritus purificat, & exhilarat:debet autem fieri exercitatio ante ſingulos paſtus, & vtilius eſt à paſtu per aliquot horas quieſcere, aut ſaltem non valdè concitato motu corpus mouere.

Quartò in ſomno & vigilia modus adhibendus eſt; vt enim ſomno mediocri reficiuntur vires; ita longiore torpeſcit corpus, refrigeratur & oneratur excrementitiis humoribus, præcipuè verò cerebrum. Nimia verò vigilia corpus extenuat, ſpiritus abſumit,& quod in corpore ſanum eſt depaſcitur. Somnus itaque longior non ſit, is tamen metiendus pro conſuetudine, & rebus incidentibus, vulgò ſeptem horis determinatur;

quod

quod ſpatiũ produci, vel abbreuiari poteſt pro ægrotãtis ætate, vel cõſuetudine. Si in alterutro peccetur, præſtat in vigilia immodica, quàm in ſuperfluo ſomno delinquere. Non ſtatim à cœna ſomno indulgendum eſt, ſed duabus ſaltem horis interiectis, in quibus leuis deambulatio prodeſt. Capite altiore & in alterutrum latus dormiendum, ſupinus decubitus improbatur.

Quintò, omnium corporis partium excrementa ſuis temporibus ſunt euacuanda, cerebri potiſſimùm, atque adeò quotidiè manè ſcreando è palato, emungendo è naribus, pectinando & linteo aſpero, vel ſpongia caput confricando, è ſuturis, cerebri ſuperfluitates euocandæ. Aluus libera & mollis ſeruanda eſt, & ſi ſponte non obediat, glande vel enemate ſollicitanda, vel etiam interdum leuia medicamenta purgantia per os exhibenda. Non ſolùm enim alui excrementa iſtis auxiliis euocantur; ſed etiam paulatim, & ſucceſſiuè reuellitur aliquid à capite, aut ſaltem retinetur deriuaturque, quod eò tanquam ad partem imbecilliorem amandabatur.

Denique animi affectuum maxima ratio habenda eſt, vtpotè à quibus corpus noſtrum mirum in modum alteratur, & de ſede ſua deiicitur. Inter cæteros maximè cauenda eſt triſtitia, & ira: illa calorem natiuum imminuit, & ſpiritus conterit; vnde concoctiones infœliciter obeuntur, & multus fit excrementorum prouentus: hæc verò magnam ſanguinis ebullitionem, & ſpirituum agitationem efficit, vnde humores funduntur, liquantur & commouentur; & ſi quæ pituitoſa excrementa in cerebro fuerint, affatim in partes debiles, infirmaſque præcipitantur, grauiſſimoſque affectus parere conſueuerunt.

Reliqua duo inſtrumẽta medica, nempe chirurgia, & phaimacia

pharmacia, huius affectus curationi in ſequentem modum aptari poterunt.

Generalis euacuatio in omnibus ferè morbis humoralibus fieri ſolet venæ ſectione, & purgatione.

Sanguinis euacuatio ratione pituitæ conſentanea non eſt. Si tamen in reliquo corpore ſanguis abundet, hepar ſit calidius, ætas florens, aut conſiſtens, eum detrahere conuenit. Sic enim vaporum ad caput effumatio impeditur, & ſuperfluum alimentum demitur; vt natura poſtea quidquid crudum & pituitoſum in ſanguine eſt, faciliùs concoquat; tum purgantia medicamenta tutiùs poſtea vſurpari valeant.

At verò, niſi plethora vehementer vrgeat, meliùs erit venæſectioni præmittere potionem phlegmagogam, bolum, pilulas, aut puluerem, Quorum formulæ tales eſſe poterunt.

℞. Sennæ mundat. ℥ ß. ſem. aniſi, & caryophyl. ana ʒ. ß. fol. menthæ, & betonicæ, ana M. ß. ſummitatum thymi P. ß. Coquantur ad ℥. iiij. In colat. infunde agarici recenter trochiſcati ℈ ij cinnamoni ℈. ß. In expreſſ. diſſolue diaphœn. ʒ. iij. ſyrupi roſat. ℥. j. Fiat potio, quæ detur cum regimine. Vel

℞. Catholici duplicati, & diaphœn. ana ℥. ß. cum ſaccharo fiat bolus. Cui poteſt etiam addi electar. diacarth. ad ʒ. j. vel ij. detrahendo parem diaphœn. quantitatem; tum etiam catholicum pro arbitrio detrahi, & bolus ex diacarthamo & diaphœnicone componi poterit. Vel

℞. Maſſæ pilular. cocciar. min. ℈. ij. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ v. vel vj. deauratæ, quas capiat ſummo manè, præcedente leui cœnâ.

Pilulæ

Pilulæ de agarico,& cocciæ maiores huic etiam vſui accommodari poterunt. Vel

℞. Sennæ mundat. turbith. hermodactyl. ana ℈.j. diagrydij ℈.ß. caryophyl. n. j.Fiat puluis qui detur cum iuſculo.

Poſt venæſectionem, ſiquidem neceſſaria fuerit;aut eâ omiſsâ, ſi minùs vtilis videatur, ſtatim ad humoris præparationem, & purgationem veniendum eſt; quod fiet apozemate ſequenti.

℞. Rad.cyperi,ireos Florent.angelicæ, zedoariæ,& enulæ campanæ, ana ℥.j. fol. beton. maioran. meliſſæ, pulegij, origani, calamenthi, ana M. j. ſummitatum thymi & ſaluiæ, ana M. ß. ſem.aniſi, ſeſeleos, & fœniculi, ana ʒ.iij. liquiritiæ raſæ, & paſſularum mundat. ana ℥.j. fol. ſennæ mundatæ aquâ vitæ irroratæ ℥. ij. ſem. carthami contuſi, & polypod. querc. recentis, ana ℥.j. agarici recenter trochiſcati, turbith. hermodactyl. ana ʒ iij. zinziberis & caryophyll.ana ʒ.j.flor.ſtœchados,anthos, ſaluiæ, & lauendulæ, ana P. j. Coquantur ad quartaria v. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥.iiij. Fiat apozema clarif. & aromatizat. ʒ.ij. cinnam.electi pro iiij doſibus matutinis.

In prima & vlt. doſi diſſolue electarij diacarthami, vel diaphœnici ʒ.iij. Capiat cum regimine.

Vel ſi nihil addatur vltimæ doſi, poſtridiè illius, pilulæ purgantes exhiberi poterunt, quales ſuprà deſcriptæ ſunt.

Poſt purgationem, vt cerebrum alteretur & roboretur,& purgantium noxa corrigatur, capiat æger bolum ſequentem.

℞.Theriacæ veter.ʒ.j.conſeruæ anthos & roſarum, ana ℈. ij. cum ſaccharo fiat bolus, quem capiat manè, duabus horis ante paſtum, ſuperhauſto vini diluti momento.

Quia

Quia verò malum hoc ſæpè pertinax eſt, & generoſis etiam remediis ſemper non cedit, ad potentiora præſidia confugere neceſſe eſt. Ac primùm corpore purgato diæta ſudorifica inſtituenda eſt, quæ cerebrum, & totum corpus calefacit, & exſiccat; crudos humores concoquit, craſſos attenuat, viſcidos incidit, lentos abſtergit, & quidquid aquoſum eſt, per vrinam educit, ac per ſudores, aut inſenſilem tranſpirationem diſcutit. Ad quæ omnia multùm etiam facit tenuior illa victus ratio, quæ tempore diætæ adhiberi ſolet.

Illa autem diæta componi poterit, vel ex decocto guaiaci ſolius, vel addendo lignum ſaſſafras, aut radicem ſalſæparillæ, aut etiam cephalica ſpecifica; prout videbitur Medico prudenti, varias corporum diſpoſitiones, variáque temperamenta ſedulò contemplanti. Quorum etiam reſpectu longiorem, aut breuiorem illius vſum imperabit, v.g. ad xv. xx. vel xxx. dierum ſpatium. Decoctum verò ſudorificum in hunc, aut ſimilem modum componi poterit.

℞. Raſuræ ligni guaiaci & radic. ſalſæparillæ, ana ℥. ij. Infundantur per 24. horas in ℔. iiij. aquæ fontis ſupra cineres calidos. Bulliant lento igne, & ſine fumo ad mediæ partis conſumptionem. Colentur per manicam Hippocratis & colatura ſeruetur in vaſe vitreo; de qua capiat ℔. ß. calidè, manè, corpus tegendo plus ſolito, vt excitentur ſudores.

℞. Radic. ſalſæparillæ ℥. ij. Infundantur per horas xij. in ℔. xij. aquæ fontis. Bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Colentur per manicam Hippocratis, addendo coriandri, & liquiritiæ, vel ſacchari, & cinamomi quantùm ſatis ad ſaporis gratiam. Fiat bochetum, quo vtatur pro potu ordinario toto diætæ tempore, vtendo interea pane biſcocto & aniſato, carnibus aſſis

&

& non elixis,amygdalis torrefactis,paſſulis,nucleis pineis, prunis cum ſaccharo coctis, & ſimilibus.

In vſu decocti ſudorifici hoc perpetuò obſeruandum eſt, vt ſemel in ſeptimana purgans aliquod medicamentum propinetur, omiſſâ eâ die potione ſudorificâ.Quandoquidem per ſudores tenuior humorum portio tantùm educitur,manente craſſiore,quæ per aluum expurganda eſt. Præterea,quia vtplurimùm in vſu diætæ aluus conſtringitur,clyſter tertio aut quarto quôque die iniiciendus eſt.

Si adhuc pluribus machinis morbus iſte oppugnandus videatur, per vſum diætæ ſacculi ſequentes capiti admoueri poterunt.

℞. Sem. aniſi, fœniculi & baccarum lauri contuſ. ana ℥. iij. milij ℔. j. ſalis communis ℔. ß. Torrefiant omnia in ſartagine, ſenſim affundendo vini generoſi quantum ſatis. Iiſque impleantur duo ſacculi, qui applicentur ſincipiti raſo,calidè viciſſim,poſt aſſumptam potionem ſudorificam.

Deterſo ſudore emplaſtrum caput roborans capiti admoueatur, in ſequentem modum compoſitum.

℞. Succini pellucidi, thuris, maſtiches, ana ʒ. j. ß. galbani, opopanacis,ana ℈. j. viſci quercini ʒ. ij. ſem. pœoniæ maris ʒ.ß.olei nucis moſchat. q. ſ.Fiat ex omnibus maſſa emplaſtri, quæ extendatur ſuper alutam in formam oualem,& applicetur ſincipiti raſo poſt deterſum ſudorem.

Vel admoueri poteſt emplaſtrũ caput roborans,quod in officinis Monſpel.Pharmacopœorũ habetur,licèt in diſpenſoriis non reperiatur; cuius deſcriptio talis eſt.

℞. Storacis,benjoini,ladani,ana ℥. iiij. radic. pæonię,ireos Florent.viſci quercini,maſtiches,ana ℥.j.ſtyracis liquid.q.ſ. Fiat emplaſtri maſſa,de cuius ℥.j. fiat emplaſtrum oualis figuræ,applicandum futuræ coronali.

Si

Si verò emplaſtrum magis attrahens & reſoluens habere cupias quod epiſpaſticum vulgò nominatur, in hunc modum parari poterit.

℞. Maſſæ emplaſtri de mucilag. ℥. ij. radic. ireos Florent. hermodactyl. pyrethri, ſem. ſtaphiſagriæ, cubebarum, ſtercoris columbini, & ſem. ſinapi, ana ℥. j. nucis moſchat. caryophyll. cinam. piperis lõgi & nigri, ana ℈. ß. ſtyracis liquidæ q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri, cuius portio extendatur ſuper alutam in formam oualem, & ſincipiti applicetur.

Poſt vniuerſales euacuationes, particulares etiam commodè vſurpari poterunt: quæ fiunt per errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmos; quorum formulæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Fol. maioranæ, ſaluiæ, & betonicæ, ana M. j. Terantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo aquæ betonicæ, & vini albi, ana ℥. ij. Exprimatur ſuccus, & fiat errhinum, quod paulò acrius efficietur, ſi radic. ireos ℥. ß. prædictis adiiciatur.

Vſus hodie inualuit folia nicotianæ ſicca & digitis contrita in nares immittere, vel puluerem eorum naribus attrahere: ſicque paratu facile errhinum habetur, quo magna humoris copia è cerebro elicitur.

Sternutatoria verò ſic parari poterunt.

℞. Fol. maioranæ, ſaluiæ & roriſmarini ſiccorum, ana ʒ. ß. radic. pyrethri, & hellebori albi, ana ℈. j. moſchi grana iij. Fiat puluis, qui pennæ tubulo inſufflerur in nares. Vel

℞. Radic. zinziberis, & ireos Florent. ana ℈. j. caſtorei ℈. ß. euphorbij gr. vj. Fiat ſternutatorium. Præſtantiſſimum ſternutatorium fit ex helleboro nigro, cum parte æquali ſacchari candi in ſubtiliſſimum puluerem redacto. Quod etiam ad catarrhi curationem plurimùm confert.

Apophle

Apophlegmatiſmi componuntur in formam maſticatorij, vel gargariſmatis. Maſticatorium ita parari poterit.

℞. Rad.pyrethri ʒ.ij.ſem.ſinapi,& ſtaphiſagriæ, ana ʒ.j. Excipiantur cerâ albâ, & formentur globuli,quorum vnus maſticetur prono capite manè, continuò ſpuendo.

In vulgari vſu habetur radix ireos Florentiæ maſticata, quæ in leuioribus affectibus poteſt ſufficere. Mitior adhûc eſt maſtiche ſola, quæ humorem attrahit ad os citra illius calefactionem; quod reliqua non præſtant.

Gargariſma verò in hunc modum erit præſcribendum.

℞. Sem.ſtaphiſagr. ℥.ß. ſem. ſinapi ʒ.iij. rad. pyrethri ʒ.j. Coquantur in hydromelite ad ℥.iij. in quibus diſſolue oxymelit. ſcillit. ℥.ij. Fiat gargariſma.

In vſu tamen horum remediorum hoc obſeruandum eſt, eam euacuationem, quæ per palatum fit, eſſe commodiorem; quandòquidem illa à natura cerebri expurgationi ſimpliciter deſtinata eſt. At naſus odoratus, & reſpirationis gratiâ factus eſt, eóque natura abutitur, quando humores in cerebro maiori copiâ redundantes per hanc viam expurgat. Præterea per palatum via ſecurior eſt,neque eâ excretione tantoperè cerebrum concutitur,quemadmodum illâ quæ fit per nares. Attamen errhina humores potentiùs educunt,quia non ſolùm medicamenti qualitas, aut vapor,vt in apophlegmatiſmis, ſed & ipſa eius ſubſtantia cerebrum ſtimulat.

Obſeruandum etiam errhinorum vſum eſſe ſuſpectum,dum oculi ſunt affecti, vel nares vlceribus obnoxiæ,vel æger in hæmorrhagiam facilè incidit,aut etiam vertiginem, quam ſternutatoria in primis excitare valent,cerebrum vehementiùs concutiendo.

Errhina liquida in nares ex vola manus attrahuntur, vel ſupinò corpore naribus infunduntur; ore tamen priùs aquâ, vel vino repleto, ne liquor per palatum in os influat; quanquam quod ſic influit, etiam humores efficaciter per fauces educit.

Apophlegmatiſmi cautè vſurpandi ſunt in iis, qui fluxioni ad pectus, & tabi ſunt obnoxij.

Ad particularem etiam capitis euacuationem, vtiliter adhibentur veſicatoria poſteriori parti ceruicis, in formam emplaſtri, quod à Pharmacopœis Monſpelienſibus compoſitum habetur, licèt in ordinariis diſpenſatoriis non habeatur. Illius autem formula talis eſt.

℞. Galbani, ammoniac. ana ℥.v. pulueris cantharid. ℔.j.ß. ſinapi, piperis, ana ℔.ß. viridis æris, pyrethri ana ℥.ij. ß. euphorbij ℥.j. ß. ceræ ℔.j. ß. picis reſinæ, terebinth. ana quartaria iij. olei parùm. Fiat maſſa emplaſtri; cuius ℥.j. vel ij. extenditur ſuper alutam, & poſteriori parti ceruicis admouetur.

Exteriùs capiti admouentur pulueres, & cucufæ, quibus cerebrum roboratur, eiúſque calor intenditur, ac humoris reliquiæ diſcutiuntur.

℞. Pulueris ireos Florent. ℔.ß. ſtoracis & benjoini, ana ℥. ij. Fiat puluis tenuiſſimus, capillis inſpergendus in lecti introitu, & manè pectine decutiendus.

Hic puluis eſt odore gratiſſimus, cerebrum roborat, & capillos valdè exſiccat, ita vt à delicatioribus in vſum vocari valeat. Si tamen illius efficaciam intendere volueris, caryophyllos, nucem moſchatam, & cinamomum addere licebit.

℞. Flor. ſtœchados, anthos, & roſar. rub. ana P.ß. betonicæ ſiccæ ℈. ij ſem. coriandri, ligni rhodij, thuris, maſtiches, nucis moſchatæ, ireos Florent. ana ℈.j. benjoini, vernicis, macis & caryophyll. ana ℈.ß. Fiat omnium puluis, qui excipiatur raſurâ ſcarlatæ, vel cotone

ne moſchato, & cum panno ſerico rubro fiat cucufa interpuncta, pileo aſſuenda, vel in formam calanticæ perpetuò geſtanda.

Sequenti etiam ſuffumigio caput non parùm exſiccari poterit.

℞. Ligni aloës, thuris, maſtiches, ſuccini pellucidi, ſantali citrini, roſar. rubr. & fol. betonicæ ſiccorum, ana ʒ.j. cinamomi, macis, caryophyllor. ſtyracis calamitæ, ana ℈.j. Fiat ex omnibus puluis craſſior, qui aſpergatur ſuper prunas, & fumum hauriat manè ieiuno ſtomacho; ore,& naribus apertis, capite linteo circumuoluto, ne fumus tam facilè exhalet, eóque vtatur bis, aut ter in ſeptimana.

Vel ſi à ſuffumigio dolor capitis excitetur, eo ſaltem ſuffumigentur ſingulis noctibus operimenta capitis. In quem vſum poteſt etiam præſcribi ſequens paratu facilius.

℞. Thuris, maſtiches, ſtyracis calamitæ, benjoini,& ſandaracæ, ana ℥.ß. macis & caryophyll. ana ʒ.ij. Fiat puluis craſſior pro ſuffitu.

Quia verò huiuſmodi intemperies contumaciſſima eſt, nouúmque pituitæ prouentum, etiam poſt vniuerſales,& particulares euacuationes, ſolet efficere; vſualia etiam remedia præſcribenda ſunt, quibus per interualla humor educatur: & cerebro melior illa diſpoſitio, quæ prædictis remediis acquiſita eſt, diutiùs conſeruetur. In hunc finem ſyrupus magiſtralis componi poterit ex materia apozematis ſuprà propoſiti, triplicatâ purgantium doſi; quo vtetur bis, aut ter in menſe ad ℥.ij. vel iij. cum decocto betonicæ & maioranæ.

Vel in locum ſyrupi, ſequentibus pilulis vſualibus aſſueſcere poterit.

℞. Aloës optimæ ℥.ß. turbith gummoſi, hermodactylor. & agarici recenter trochiſcati, ana ʒ.ij. diagrydij

ʒ. j. zinziberis & caryophyll. ana ℈. ß. croci & ſalis gemmei, ana gr. vij. Pulucrentur omnia,& perfundantur ſucco maioranæ, ac denuò exſiccentur in vmbra. Poſtea excipiantur oxymelite ſcillitico, & fiat maſſa pilularum,de qua capiat ʒ.ß. vel ℈.ij.ſemel in ſeptimana, duabus horis ante prandium.

Poſtridiè ſyrupi, aut pilularum, tum etiam bis, aut ter in ſeptimana,capiat doſim opiatæ ſequentis.

℞. Conſer. rad. acori, aut zinziberis & corticis citri condit. ana ℥. j. conſeru. flor. ſaluiæ & roriſm. ana ʒ.vj.nucis moſchatæ condit.℥.ß. myrobal. condit. n.j. theriacæ veteris,& confectionis alchermes, ana ʒ. iij. pulueris electarij diambræ, & diamoſchi dulcis, ana ʒ.j cum ſyrupo conditur æcorticis citri fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ manè duabus horis ante paſtum,ſuperbibendo parùm vini generoſi mediocriter diluti.

Potentiùs cerebrum roborabit balſamum ſequens, cuius guttæ iij. vel iiij. per interualla ſumi poterunt cum vino, vel iuſculo.

℞. Ol.nucis moſchatæ ʒ. iij.ol. maioranæ, anthos, & carabe, an. ʒ.ß. moſchi, ambræ griſeæ, an. ℈.j. cum ſufficienti quantitate olei cranij humani, reducantur ad balſami conſiſtentiam.

Oleum cranij humanj huic vſui idoneum parabitur, ponendo raſuram cranij non humati in retorta cum vini albi ſ. q. & digerantur in B. M. per aliquot dies, poſtea diſtillentur in arena ad ſiccitatem, prodibit oleum aquæ ſupernatans.

Hoc balſamo poſſunt etiam inungi nares interiores horâ ſomni, ad cerebrum efficaciter roborandum. Aliud tamen balſamum paratu facilius ad nares ſaltem interiùs inungendas, & valde efficax componi poterit in hunc modum.

℞. Ol.

℞. Ol. è flor. arantiorum, ℥. iij. ceræ albæ ʒ. j. liquentur leuiſſimo calore, deinde adde ol. ſuccini puriſſimi, ʒ. ß. olei ſtillatitij ſaluiæ, & roriſmarini, an. gutt. X V. olei ſpicæ gutt. V. fiat balſamum.

Vtiliſſimum etiam erit cauſticum inurere poſteriori parti ceruicis, vt materia, quæ in cerebro ſenſim colligitur, per hanc etiam viam ſenſim euacuetur.

Denique ad cerebrum exſiccandum atque roborandum efficaciſſimæ ſunt aquæ thermales ſulphureæ, nitroſæ, ac bituminoſæ, quales ſunt noſtræ Bellilucanæ. Ex quibus fiunt embrocationes, ſeu irrigationes capitis per aliquot dies, præmiſſis vacuationibus vniuerſalibus: earúmque vſu grauiſſimos capitis affectus diſcuti quotidiana docet experientia.

Vtiliſſimæ etiam erunt aquæ thermales in potu vſurpatæ ad roborandum ſtomachum, qui cerebro maximè compatitur. Ad eundem finem præſcribendus erit puluis digeſtiuus in hunc modum.

℞. Coriandri præpar. ℥. j. ſem. aniſi, & fœniculi dulc. an. ʒ. iij. cinam. & nuc. moſch. an ʒ. ij. coralli præparat. raſuræ eboris, & marg. præp. an. ℈. j. ſacchari roſat. ad pondus omnium, vel pro delicatioribus, pondus omnium duplum, fiat puluis, de quo capiat cochl. j. poſt ſingulos paſtus, nihil deſuper comedendo, vel bibendo.

CAPVT II.

De affectibus ſoporoſis, comate, lethargo, caro, & apoplexia.

SOmni præternaturalis quatuor præcipuæ proponuntur differentiæ, coma, lethargus, carus, & apoplexia;

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

plexia; quæ cùm vtplurimùm ab iiſdem cauſis oriantur, eandem curationem poſtulant, ideò vnico hoc capite comprehendi poſſunt.

Differunt autem inter ſe quatuor iſti affectus, quòd in comate, ſeu cataphora, ſeu ſubeth Auicennæ eſt quidem ſomnus profundus, ſed à quo æger excitatur, & oculos aperit & reſpondet, móxque iterum profundè dormit: in lethargo eſt ſomnus comati ſimilis, ſed cum febre & delirio: in caro æger febre caret, vt in comate, ſed in eo ſomnus eſt profundior, ita vt æger excitatus oculos vix aperiat, & non reſpondeat, ſicuti in prædictis, attamen vellicatus ſentiat, & integra maneat reſpiratio. In apoplexia ſomnus eſt profundiſſimus, & omnimoda ſenſus & motus priuatio, excepta reſpiratione; atque ita ægri neque oculos aperiunt, neque reſpondent, neque ſentiunt, & reſpirationem habent difficilem.

Cauſæ horum affectuum plurimæ aſſignari poſſunt.

Prima & potiſſima eſt humor pituitoſus, vel aquoſus in cerebro præternaturaliter contentus, qui in minori copia cumulatur, & cerebri ſubſtantiam irrigans, ac refrigerans, eiúſque meatus inſenſiles obturans, coma generare ſolet: ſi verò in eadem copia collectus putredinem concipiat, ſiue in tumore collectus ſit, ſiue per totam ſubſtantiam diſperſus, lethargum prǒducit; quando verò maiori copia collectus eſt ſine putredine, & totus propemodum cerebri ſubſtantiæ imbibitus, carum efficere conſueuit, ac denique ſi copia adhuc maiori affluens non ſolùm cerebri ſubſtantiam, ſed etiam ventriculos oppleat, aut ſaltem mole cerebri concidente comprimat & anguſtet; necnon principium neruorum in baſi caluariæ à cerebro prodiens premat, & ſpiritui animali tranſitum præcludat, apoplexiam facit.

Secundò

Secundò à ſanguine etiam redundante in cerebro, ſoporoſi affectus generari ſolent, ſi nimirùm nimia copia in illius vaſis contentus crudior, ſeroſior, ac frigidior fuerit, ſpiritus animales condenſat, & motui ineptos efficit, tum copia cerebrum grauando, liberum eorum commeatum impedit; ac pro maiori, vel minori copia, maiori, vel minori frigiditate grauiorem, aut leuiorem affectum producit; ſicque tum coma, tum catus, tum apoplexia ab hac cauſa generari poteſt.

A ſanguine etiam extrauaſato, & cerebri ventriculos opplente, vel comprimente, affectus ſoporoſi, præſertim apoplexia, generari ſolent. Id autem contingit rupta vena in cerebro, vel ob plethoram ad vaſa, vel ob contuſionem capitis inſignem, vel etiam ob vulnus punctim, aut cæſim factum, quo venæ in cerebro diuidi; multúmque ſanguinem profundere conſueuerunt. Sola etiam cranij fractura cerebrum comprimendo ſtuporem ac comatoſum affectum producere poteſt.

Tertiò à tumore in cerebro genito, & pondere ſuo grauante, comatoſum affectum generari poſſe dubium non eſt; & huius rei exemplum refertur à Platero in Barone quodam obſeruatum, qui longo tempore attonitus, & ſomnolentus, nihil ſecundùm rationem agebat, cibum nec petebat, nec niſi per vim intruſum capiebat, nec lectum niſi coactus accedebat, ſed ad menſam tota die brachio innixus, ocnlíſque clauſis veluti dormiens ſedebat, nec niſi interrogatus ſæpiúſque admonitus quicquam, ſed tunc quoque quæ ad rem minimè pertinebant, reſpondebat. At poſt obitum illius apertâ caluariâ, inuenta eſt in cerebro glandula magna, dura ſupra calloſum corpus genita, cuius cauſa eſſe potuit ictus quem in capite longè ante morbi principium acceperat.

Quartò vapores immodici ad cerebrum delati comatoſi affectus ſympathici cauſa eſſe poſſunt; ſi enim copioſi & halituoſi ſint, ſpiritus animales aggrauant, & veluti caligine ſuffundunt, quemadmodum nubes in maiori mundo Solis radios obtenebrant; ſi verò crudiores fuerint, cerebrum adeò humectant, vt languidum ad actiones obeundàs fiat. Sic ebrij ſopore profundiſſimo à vaporum ex vino, & crudis alimentis eleuatorum copia, detinentur. Sic pueri lumbricis laborantes comatoſis affectibus corripiuntur à craſſis & copioſis vaporibus ex crudorum, & pituitoſorum humorum copia eleuatis. Sic in febribus nonnullis intermittentibus ſopor inexpugnabilis acceſſionis initio contingit, ob crudorum, & putreſcentium in venis humorum; præſertim meſaraicis contentorum, copia; qui à colore febrilis paroxyſmi attenuati, multos vapores ad caput tranſmittunt, talémque ſoporem inducunt, qui interdum ceſſante frigore, vel rigore ceſſat, interdum verò vſque ad finem paroxyſmi permanet, prout vapores craſſiores, aut tenuiores magis, aut minùs copioſi faciliùs,aut difficiliùs diſcutiuntur.

Quintò à medicamentis narcoticis nimia copia aſſumptis ſomnus ita profundus excitatur, vt multi ex imprudenti opij vſu in ſomnum perpetuum demerſi fuerint. Talis etiam vis narcotica in quibuſdam animalibus reperitur, vt in torpedine. Sic etiam ex morſu Aſpidis ſoporem lethalem induci refert Plutarchus in Cleopatræ interitu. In humanis etiam corporibus qualitas hæc narcotica generatur ex maligna humorum putredine, quæ in malignis ac peſtilentibus febribus reperitur, vnde comatoſus affectus in huiuſmodi febribus ſæpiſſimè contingit, qui malignitatis certiſſimus eſt index, & futuræ mortis non rarò prænuntius.

Signa

Signa diagnoſtica varias ſoporoſorum affectuum differentias indicantia, in earum diſtinctione in principio huius capitis, fuere propoſita. At ſigna cauſarum hos affectus producentium ita ſe habent.

A pituitoſis humoribus in cerebro reſtagnantibus affectus ſoporoſos produci teſtantur habitus pituitoſus, ætas ſenilis, aut puerilis, regio & tempeſtas frigida & humida, conſuetæ per os & nares pituitoſæ excretionis ſuppreſſio; & quòd æger ante inuaſionem capitis grauitate oculorum obtenebratione, & totius corporis ſegnitie affectus fuerit, quódque non rarò in ipſo morbo pituita per os & nares effluat, aut in gulam defluens ab ægro frequenter deglutiatur.

A ſanguine verò ſoporoſum affectum generari ſignificant, plethorica diſpoſitio, rubor faciei, & capitis dolor, affectum præcedens.

Tumor in cerebro genitus vix vllis indiciis internoſci poteſt, ſed ſola caluariæ apertione poſt obitum ægrotantis detegitur, vt in caſu ſuprà propoſito oſtenditur.

Sympathicum affectum & à vaporibus ad cerebrum eleuatis oriundum oſtendunt, primò abſentia eorum ſignorum, quæ idiopathicum affectum ſignificant. Secundò ſigna indicantia peculiarem affectum partium, à quibus vapores ad cerebrum tranſmittuntur; ſic à ventriculo vapores huiuſmodi eleuari teſtantur, crapula præcedens, ructus acidi, aut nidoroſi, aliáque crudorum humorum in ventriculo, aliiſque partibus ventris inferioris redundantium, indicia; ſi verò à lumbricis oriantur, propria eorum ſigna apparebunt proprio capite deſcripta.

Quod ad prognoſim attinet: omnis ſoporoſus affectus periculoſus eſt; ſed quò maior & profundior eſt ſomnus, à quo æger difficiliùs expergiſcitur, eò maius

portendit vitæ periculum. Atque ita carus comate, & lethargo periculoſior eſt; apoplexia caro,quæ ſi fortis fuerit, omninò incurablis cenſetur ab Hipp. Aphor. 42.ſect.2.qui ſic habet. Apoplexiam fortem ſoluere eſt impoſſibile, debilem verò non facile: fortis verò dicitur apoplexia in qua reſpiratio inæqualis, inordinata, & interdum intermittens eſt. Si verò ita ſe habens reſpiratio magna vi exerceatur, fortior cenſenda eſt: ſi autē reſpiratio penitus prohibeatur, fortiſſima eſt;contrà verò vbi reſpiratio aliquem ſeruat ordinem, debilior exiſtit; quæ doctrina proponitur à Gal. comment. Aphor. prædicti.

Valdè periculoſus eſt comatoſus affectus, qui acutiſſimo morbo ſuperuenit, vel enim caloris natiui extinctionem ſignificat, vel malignam & venenatam qualitatem, quæ in febribus malignis cerebrum plerumque ſolet impetere.Qui per conſenſum partium inferiorum fit comatoſus affectus, & à vaporibus ex iis eleuatis,minus infert periculum.

Lethargo affecti in ſeptem diebus moriuntur; ſi verò hos effugerint, ſani euadunt. Hipp. ſecundo de morbis.

Affectus comatoſi in ſenibus vtplurimùm lethales eſſe conſueuerunt: cùm enim propter caloris natiui inopiam, debilem habeant facultatem concoctricem, & expultricem, fit vt materiam morbificam ſuperare, & expellere nequeant, eam inprimis quæ in cerebro redundat, ſiquidem cerebrum cùm ſit pars corporis frigidiſſima, aduentante ſenio caloris imminutionem, & tandem extinctionem, citiùs quàm reliquæ pati conſueuit.

In lethargo parotides ſuperuenientes, vel pus ex auribus effluens cum imminutione ſymptomatum, ſalutare;ſignificat enim dominium naturæ ſupra cauſam morbificam,

morbificam, quam vel expellit ad emunctoria nondum perfectè concoctam, vel in pus conuerſam per ductus naturales euacuat.

Qui ex lethargo ſeruantur empyici fiunt. Hypp. in coac. & 3. de morbis. Hæc ſententia, vt ſonat, & vt plerique interpretantur, experientiæ non reſpondet; vix enim verum empyema ex lethargo genitum, vlli videre contigit; ſed veritati eſt conſentanea Mercurialis interpretatio, quæ vel per Empyicos, ſeu ſuppuratos hoc loco eſſe intelligendos, quibus per aures, vel nares materia purulenta euacuatur. Docuit enim Gal. com. aphor. 8. ſect. 5. & aphor. 44. ſect. 7. per empyema Hippocratem non ſolùm eam quæ in thorace, ſed quæ etiam in ſingulis partibus fit, ſuppurationem intelligere.

Soporoſo affectui à cauſa frigida oriundo phrenitidem ſuccedere bonum: quandoquidem à calore intenſiore phrenitidem efficiente materia pituitoſa, affectum ſoporoſum producens concoquitur.

Apoplectici in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit. Hipp. 2. de morbis, & aphor. 51. ſect. 6. illa autem febris acuta eſſe debet, & eſſentialis, ab humorũ, & ſpirituũ efferueſcẽtia oriũda, vt poſſit materiam morbificam diſcutere: ſi autem remiſſior fuerit, & ſymptomatica, qualis apparere conſueuit in apoplexia quæ à diſpoſitione inflammatoria cerebri, & nimia ſanguinis copia in venis illius contenta, exoritur, morbum non imminuit; quin potiùs phrenetica quædã ſymptomata accerſit, quæ facultates animales debilitant, & in hac cauſa phrenitis ſoporoſo affectui ſuperueniens non eſt bona, vt in ſuperiori prognoſtico dicebatur. Præterea febris morbum ſolutura alia conditione indiget, vt nimirum à principio morbi accidat, dum natura adhuc in ſuo robore conſiſtens validos conatus

natus exercere poteſt ; quæ enim iam prægreſſo morbo ſuperuenit , ſalutaris non eſt , vt docuit Hipp. in coacis. *Apoplecticæ* , inquit , *affectiones derepentè exolutorio modo fientes , febre temporis progreſſu accidente perniciosæ.*

Apoplecticis ἐφίδρωσις ſuperueniens mala ; illa enim ſudatiuncula ſummam naturæ oppreſſionem ſignificat.

Ad horum affectuum curationem , ſicut & reliquorum omnium , tria inſtrumenta medica neceſſaria ſunt, diæta, chirurgia, & pharmacia.

Diæta in horum affectuum principio tenuiſſimè eſt imperanda , quia morbi ſunt acutiſſimi , ideò ſolis iuſculis ægri nutriendi ſunt per dilucida interualla vſurpatis ; in declinatione verò , & in curatione prophylactica eadem diæta conuenit , quæ in frigida cerebri intemperie deſcripta eſt.

Reliqua duo inſtrumenta ſequenti methodo ſunt vſurpanda.

Quandoquidem huiuſmodi affectus ſoporoſi præcipites ſunt , & periculo pleni , ſedulam Medici diligentiam poſtulant , & in talibus caſibus remedia feſtinanter acceleranda ſunt.

Primò igitur Medicus ad affectum aliquem ſoporoſum vocatus, ægrum confeſtim à graui illo ſomno excitare conabitur, omnibus ſenſibus obiecta vehementiora offerendo. Atque adeò oculi radiis ſolaribus, & luci ſplendidæ obiiciendi.

Aures clamoribus, ſtrepitu, & ſonitu concutiendæ ; & in primis æger proprio nomine magnâ voce ſæpè appellandus eſt.

Naribus acria,vt ruta, caſtoreum,acetum, obiicienda. In os & palatum itidem acria iniicienda.

Tactus frictionibus , vellicationibus, pilorum euulſionibus

ſionibus,ligaturis,digitorum complicationibus,& aliis huiuſmodi irritandus.

Clyſter laxans præſcribatur, primùm ex decocto communi, vt citiùs paratus ſit, in hunc modum.

℞. Decocti communis clyſteris ℔. j. ß. hieræ picræ, & diaphœn. ana ℥. j.ol. lilior. & rutac. ana ℥.j.ß. mellis anthoſati ℥. ij. ſalis ʒ. j. Fiat clyſter,iniiciendus ſtatim.

Dum hæc fiunt, ſeriò apud ſe meditari debet Medicus, an venæ ſectio celebranda ſit; quandoquidem in hiſce affectibus,quod dixit Celſus de apoplexia,ſanguinis detractio, vel occidit, vel liberat. Conuenit autem venæ ſectio, ſi ſanguis cauſæ principalis, vel adiuuantis,vel ſine qua non,rationem habeat,viréſque ferant.

Vires autem non actionum animalium ablatione æſtimandæ ſunt,ſed quales ante morbi inuaſionem fuerant. Si enim tum ſatis fortes fuerunt,etiam nunc permittunt,niſi planè fortis ſit apoplexia.Neque vires ſunt debiles per reſolutionem, ſed per oppreſſionem.

Si verò nullo modo ſanguis peccet,aut vires ſint verè deiectæ, aut æger admodùm ſenex, venæ ſectio intermittenda.

Statim verò & ſine omni mora, ſiue noctu, ſiue interdiu,affectu quis corripiatur,venæ ſectio inſtituatur, & quidem ante clyſterem, ſi quamprimùm iniectus non fuerit. Fricetur tamen priùs corpus, & aperiatur vena in brachio.

Hoc etiam aduertendum eſt, vtiliùs ac tutius eſſe non vnâ vice mittere quantum opus eſt ſanguinis, ſed per vices, intra tamen paucarum horarum ſpatium. Nam per iteratam illam ſanguinis miſſionem,& materia faciliùs mouetur,& vires non deiiciuntur. Inſpiciatur poſt primam venæ ſectionem ægri facies, & pulſus exploretur.Et ſi color faciei viuidior reddatur,& reſpiratio

ratio facilior, ac pulſus benè habeat, optimè ſperandum, & confidentiùs venæ ſectio repetenda.

Vulnus in venæ ſectione fiat amplius: aliàs enim ſanguis, qui craſſior eſt, ſtatim ſubſiſtit.

Quò magis abundat ſanguis, eò liberaliùs detrahi poteſt. Si verò pituita magis luxuriet, parcâ manu mittendus eſt, ne calor natiuus, ad hunc affectum diſcutiendum tantoperè neceſſarius, quadamtenus infringatur.

Copioſæ & frequentis ſanguinis detractionis in apoplexia exemplum ſingulare proponitur à Zacuto Luſitano, *lib. 1. hiſtoria Medicorum principum, hiſt. 33.* his verbis. *Nobilis quadam fœmina iuuencula, in omnium rerum obliuionem, deinde in veram apoplexiam cum menſtrui effluuio incidit. Cui cùm plurima, tam in ſuperioribus, quàm in inferioribus partibus eſſent celebrata auxilia, per ligaturas, acres clyſteres, ſcarificatas cucurbitas dorſo applicatas, neglectâ indicatione, quæ à menſtruo actu fluente deſumitur, ob vrgens ex procraſtinatione periculum, cùm viribus eſſet valentibus, factis frictionibus crurum, & cucurbitulis femoribus appoſitis, octo horarum ſpatio, quater è cephalica copioſè ſanguinem mitto; à quo præſidio loqui cœpit, & conualuit.*

Quidam practici recentiores audent in apoplecticis iugulares venas aperire, ſicque omnes propemodum liberari affirmant: in eáque apertione hac methodo progrediuntur. Primò collum leuiter conſtringunt linteo, apertione factâ ſtatim laxant, ſanguis ſponte fluit ſine ligatura, quæ poſſet ſanguinem ad caput attrahere; vulnus poſtea occludunt emplaſtro glutinante ſine ligatura, eóque facilè ſanguinem cohiberi aſſerunt. Quod confirmat Zacutus Luſitanus, qui tamen ligaturam adhibet, obſeruat. 79. lib. 1. Praxis Medicæ admirandæ; vbi refert hiſtoriam anginæ acutiſſimæ, in qua peritiſ-

ſimorum

ſimorum Medicorum conſilio venæ iugulares apertæ fuerunt; vnde ſequutus eſt irreparabilis (vt ipſe loquitur,) ſanguinis fluxus, quo æger in omnimodam virium iacturam lapſus eſt. Vocatus Zacutus accurrit, emplaſtrum Galenicum ſuperimpoſuit, quo ipſe lib. 5. meth. cap. 4. ad arteriarum, & iugularium hæmorrhagias fœliciter vtitur; ſicque collo commodè ligato, æger iam exhauſtus reficitur, & à morbo liberatur. Emplaſtrum verò componitur ex thure, aloë, & pilis leporinis, albumine oui ſubactis, duplâ thuris ad aloën quantitate, vt docet Gal. loco citato; aliquando verò æquali vtriuſque doſi, in durioribus ſcilicet corporibus. Superiorem operationem Gal. comprobat, cùm dicit hoc emplaſtrum venarum iugularium profluuium citra vinculum ſiſtere. Hoc etiam animaduerti velim, in apoplexia ſanguinem ex vena aperta tanto impetu non profluere, quemadmodum in angina; quia in illa ſanguis eſt refrigeratus, ac veluti congelatus; vt docuit Hippocrates 2. de morbis, & eâ ratione creditur venas & arterias carotides obſtruere; in hac verò feruidus eſt ac tenuis, cùm anginoſi febre acutiſſimâ laborare ſoleant.

Purgatio inſtituatur paucis horis poſt venæ ſectionem, neglectâ temporum electione. Neque enim in purgando cunctabundus nimis, aut timidus eſſe debet Medicus, cùm morbus valdè vrgeat, & breui ſua percurrat tempora. Et illa purgatio forti medicamento debet fieri, quia humor contumax eſt, & obruta facultas, nec niſi vehementioribus irritatur.

Illud autem medicamentum vulgò fieri ſolet ex ℥. j. electarij diacarthami, diſſoluta cum aqua betonicæ, addendo caſtorei ℈. ß. Vel

℞. Turbith. electi ℈. iiij. agarici recenter trochiſc. ʒ. ij. zinzib. ℈. ij. ſem. fœniculi ℈. j. caſtorei g̃. vj. Infundantur in ſufficienti quantitate aquæ betonicæ. In colat.

lat.℥.iij.diſſolue electarij diacarthami ʒ.iij. ſyrupi roſ. ℥.j. fiat potio. Vel

℞. Maſſæ pilul. coch.min. ʒ.j.caſtorei gr.iij. Malaxentur cum aqua betonicæ,formentur pilulæ ſeptem,& ſi æger non poſſit deglutire, diſſoluantur in aqua ſaluiæ, lauendulæ,vel betonicæ. Vel

℞. Maſſæ pilul. coch.mai. & de agarico, ana ʒ.ß. trochiſc. alhandal, diagrydij & caſtorei,ana gr.iij. Fiat maſſa cum melle anthoſato, quæ diſſoluatur in aqua ſaluiæ. Vel fiat talis potio.

℞. Fol. ſennæ ℥.ß. agar. albi ʒ.j.ß. turbith electi ʒ.j. zinzib. & galangæ, ana ʒ.ß. Coquantur in aqua ſaluiæ & roriſmar. Colat. ℥.ij.ß. adde electarij diacarthami ʒ ij. caſtorei ℈.ß. oxymelitis ſimplicis ℥.ß. Fiat potio.

In lethargo purgatio ab initio mitior eſſet debet, propter febrem continuam coniunctam,ex agarico,cui aliquid rhab. addi poteſt, vel ſcammonij; aut pilulis de hiera cum agarico, cùm bilis plerumque humorum ad caput vehiculum ſit. In morbi tamen progreſſu, cùm iam materia ad caput fluxit, & in eo hæret, purgantibus etiam prædictis vtendum eſt.

Trallianus ſcammonij ℈.j. cum caſtorei ℈.ij.in oxymelite exhibet, quo multos lethargicos deploratos ſe reſtituiſſe refert.Et Oribaſius ex Ruffo Epheſio refert, nullum aliud eſſe lethargo correptis æquè vtile, atque efficax medicamentum ad purgandam pituitam, quam bilis admixta in caput detulit,quàm ſcammonium cum caſtoreó exhibitum.

Sæpè verò accidit facultates eſſe ita oppreſſas, vt medicamenta in actum minimè deducantur,atque adeò etiam nihil operentur; quod mali ominis eſt, & ita affecti vtplurimùm pereunt. Attamen, quia, vt inquit Celſus, quando huiuſmodi tempeſtates ingruunt, re-

medía

media etiam cũ aliqua temeritate rapienda ſunt,& omninò periculum in hoc morbo aliquid periclitari permittit.Nam vt Serenus habet, *Medici hac potiora putant, quàm dulci morte perire.* Et , vt idem Celſus , *multa in præcipiti periculo rectè fiunt , quæ aliàs eſſent ommittenda*, Ideò propoſitis remediis non proficientibus, ad ea quæ ex antimonio parantur, licèt trãſcendere;præſertim ea, quæ minùs vehementia ſunt,qualis eſt aqua benedicta, ex croco metallorum compoſita ; quæ per ſuperiora & inferiora potenter expurgans , tantá pituitæ copiá non ſolùm è ventriculo, partibúſque inferioribus,ſed etiam è cerebro educit , vt hac euacuatione interdùm ægri liberētur.Et bonâ fide teſtari poſſum,me virum nobilem ex primoribus huius ciuitatis vidiſſe,ter intra biennium ab apoplexia hoc ſolo remedio liberatum.Quamuis autem nonnulli etiam viri doctiſſimi vomitoriorum vſum in hiſce affectibus improbent;tamen experientiæ magis credendum eſt ; quæ etiam nos docet quotidianis experimentis, pueros comate affectos ſale vitrioli vomitiuo promptiùs & tutiùs,quàm vllo alio remedio liberari.

Tinctura nicotianæ in aqua vitæ extracta,& ad ℥.ij. cum melle excepta,& in os infuſa potenter educit.

Interim medicamento purgante exhibito,antequam operari incipiat , & dum etiam operatur , reuellentia omnium generum in vſum reuocanda ſunt, non ſolùm frictiones , & ligaturæ anteà propoſitæ , ſed etiam cucurbitulæ dorſo,ſcapulis,brachiis, & femoribus affixæ, ſine ſcarificatione , ſi ſanguinis miſſio ſufficiens celebrata ſit , & cum ſcarificatione,ſaltem earum aliquæ,ſi phlebotomia fuerit omiſſa.

In apoplexia non admoueantur cucurbitulæ poſteriori thoracis parti, aut hypochondriis , ne contractis thoracis & abdominis muſculis , reſpiratio magis impediatur.

Summum & vnicum remedium habentur, præſertim in apoplexia, cucurbitulæ capiti impoſitæ. Quod remedij genus inſignis, ille Medicus Fracaſtorius apoplexia correptus nutibus ſuis indicaſſe fertur; ſed non intellectus periit.

Zacutus Luſitanus hiſt. 33. lib. 1. de Medicorum principum hiſtoriis, refert deſperatam apoplexiam, cucurbitulâ bis occipiti admotâ cum profundis ſcarificationibus, à ſe curatam fuiſſe.

Veſicatorium poſteriori parti ceruicis & ſcapulis admoueatur.

Clyſteres acres iniiciantur duo, vel tres in eadem die.

℞. Fol. parietar. hyſſopi, calamenthi, origani, ſaluiæ, rutæ, & centaurei minoris, ana M. j. ſem. carthami ℥. ß. ſem. fœniculi & cumini, ana ʒ. iij. agarici albi in nodulo incluſi ʒ. ij. pulpæ colocynth. in eodem nodulo incluſæ ʒ. j. ß. Coquantur ad ℔. j. In colat. diſſol. hieræ picræ ℥. ß. diaphœnici ℥. j. olei rutacei ℥. ij. fiat clyſter.

Chymici clyſteribus admiſcent aquæ benedictæ ℥. ij. vel iij. & ſic potenter expurgant.

Aquæ autem huius doſis augeri poteſt ad ℥. iiij. & ℥. vj. imò verò antequam è phiala educatur, aliquantulum agitari debet, vt nonnihil pulueris in fundo reſidentis admiſceatur, vnde vires efficaciores euadunt. Ideò vtplurimùm clyſteres ex aqua benedicta, ſeu vino Emerico, hac formulâ præſcribere ſoleo, qui in multis affectibus, præſertim colicis doloribus, miranda præſtant.

℞. Decocti emollientis ℔. j. diaphœnici ℥. j. aquæ benedictæ turbidæ ℥. iiij. fiat clyſter.

Si clyſter debito tempore non reddatur, glande aluus proritetur. ℞. Pul.

℞. Pulu. hieræ picræ Gal. ℥. ij. pulpæ colocynthidos, agarici albi, ana ℥. ß. diagrydij ℈. j. ſalis gemmei ℥. ij. mellis ad debitam conſiſtentiam cocti quantum ſatis; fiant ſupoſitoria.

Sæpè tamen accidit, vt ſphincter ani reſoluatur, vnde anus planè pateat, ac clyſteres ſine fructu iniiciantur, cùm retineri non poſſint; qui caſus plerumque deſperatus eſt.

Naribus admoueantur caſtoreum cum aceto, quæ ſpecificâ proprietate ſomnum excutere creduntur.

Efficax etiam remedium eſt, ſi acetum acerrimum ſupra laminam candentem effundatur, & vapor ab ægro naribus excipiatur. Adhûc efficacius erit, ſi aceto addatur ſemen nigellæ, rutæ, & caſtoreum. Ipſum etiam acetum modicè calefactum & naribus adhibitum excitat potenter, ſi acerrimum ſit; & adhûc potentiùs, ſi ei piper & caſtoreum admiſceantur. Excitat etiam à ſomno ſuffitus ſulphuris.

Pili capræ vſti, & cornu cerui & capræ vſtum, & naribus admotum, potentiſſima ſunt ad excitandum altiſſimè dormientem.

Succini albi fumus ad apoplecticos excitandos præſtantiſſimus eſt, tum illius oleo tempora & nares ſæpè illinantur.

Fiant etiam frictiones in plantis pedum cum ſale & aceto, manibus inunctis oleo rutaceo & de caſtoreo: lingua & palatum inungantur theriacâ veteri, in aqua cæleſti, aut apoplectica diſſolutâ. Sed aduertendum eſt, ne theriaca recens adhûc ſit, nam ratione opij ſomnum inducit. Ad eundem vſum reuocari poterit aurea Alexandrina, & confectio ana cardina. Sinapi etiam poteſt coqui in vino forti, & eo palatum inungi. Pyrethri radices in oxymelite coctæ idem præſtant. Omnibus verò hiſce caſtoreum vtiliter admiſcetur.

Vniuerſali euacuatione peracta, & purgato corpore, capût euacuandum eſt, tam ſenſibiliter, quàm inſenſibiliter.

Senſibiliter per nares & palatum, errhinis, & ſternutatoriis, in curatione frigidę intemperiei cerebri propoſitis, & inunctionibus palati ſuprà deſcriptis, Hiſce omnibus addantur ruta, caſtoreum, acetum.

Atde ſternutatoriis hoc aduertendum, ſi affectus perſeueret, & æger difficulter excitetur, eorum vſum commodiſſimum eſſe; non tamen diutiùs in iis perſiſtendum, ne caput repleant, ac humores nimis fundant ac moueant. Sed initio morbi ab intempeſtiuo ſternutatoriorum vſu abſtinendum, cùm magis ab iis tum materia fundatur, & partibus impingatur; vnde morbus fit contumax, vel interdum leuior affectus in apoplexiam degenerat.

Tandem & inſenſibiliter reſoluentia applicanda, quæ in ſequentem modum componi poterunt.

℞. Baccarum lauri & iuniperi, ana ℥.j.ß. radic. angelicæ, zedoariæ, imperatoriæ, ana ℥.j. fol. beton. ſaluiæ, rorismar. ana M.j. rutæ, ſatureiæ, maioranæ, flor. lauendulæ, ana M.ß. Coquantur in aceti ſufficienti quantitate. Hoc decocto ſpongia, aut linteum imbutum, aut ſtupæ, capiti calidè applicentur. Mirum quantum auxilij ſoporoſis affectibus hoc remedium afferat. Brachia quoque & manus eo abſtergantur, eóque crura & pedes fricentur.

℞. Caſtorei ℥.ß. capill. hominis vſtorum ʒ.iij. ſucci rutæ, aceti, & olei communis, ana ℥.ij. Coquantur adi vnguenti conſiſtentiam, quo illinatur caput calidè poſt fotum. Vel

℞. Olei coſtini, caſtorei, & de euphorbio, ana ℥.j. pulu. ſinapi, euphorbij, ana ʒ.j. aceti cochlear. j. ceræ quantum ſatis. Miſce, fiat vnguentum.

Si

Si prædictis remediis non ceſſerit affectus, veſicatorium magnum vertici, & ſincipiti erit applicandum.

Efficacius multò euadet veſicatorium, ſi euphorbium ei addatur, quod è profundioribus capitis partibus humores attrahit ad ſuperficiem.

Nonnulli etiam, cùm morbi vis maxima eſt, audent cauterium actuale occipiti inter primam & ſecundam vertebram applicare.

Zacutus Luſitanus plura eodem tempore applicuit, cum fœlici ſucceſſu; vt teſtatur lib. 1. praxis admirandæ, obſeruat. XIV. his verbis: *Vocatus vt inuiſerem agrum, qui poſt dies triginta, inexpugnabili dormiendi neceſſitate correptus, cum febricula lenta, ægrè palpebras attollere poterat, profundo ſomno immerſus. Hic varia reuellentia, & vacuantia erat expertus, quibus cùm non leuaretur, ad cauterium acceſſi cum vtilitate ſumma. Quare candenti ferramento cruſtas in vertice capitis excitaui, in occipite vnam, & circumcirca multas, ex quibus cùm excitaretur æger, & ichores effluerent, expergefactus ad mentem rediit. Hoc auxilio præter omnium ſpem, omnibus tentatis, memini me bis caroticos perſanaſſe. Hi enim ignis ope, liquatâ pituitâ, & per multos dies, per os, & nares extretâ, conualuere.*

Alij, ex antiquorum præſcripto, ſartaginem candentem capiti admouent eâ diſtantiâ, vt pilos, non cutim capitis poſſit comburere.

Commodè quoque in huiuſmodi affectibus, aliquid aquæ cœleſtis, vel apoplecticæ ægro infunditur. Aquæ enim hæ ob ſummam penetrandi vim, præſtantiſſimum ſæpè afferunt auxilium, (& multos ab imminente apoplexia, vel etiam iam præſente liberarunt) modò ſanguis non valdè abundet, qui aquarum iſtarum vſu poſſet fundi.

Aquarum autem apoplecticarum multæ deſcriptiones habentur apud Langium, Weccherum, Quercetanum, Crollium & alios. Vnam tantùm, exempli gratia, ex ſelectioribus ſimplicibus à nobis compoſitam hîc afferre lubeat.

℞. Radic. pœoniæ, viſci quercini, ana ℥. ij. calami aromat, galangæ, cyperi, ana ℥. j. fol. beton. ſaluiæ, maioranæ, ana M. j. ſem. pœoniæ, aniſi, fœniculi, carui, ana ʒ. iij. flor. lauendulæ, ſtœchados, & roriſmar. ana P. j. nucis moſchat. macis, caryophyl. cubebat. granor. paradiſi, cardamomi, ana ℥. ß. cinamomi ℥. ij. croci ʒ. j. ß. ſpecierum diambræ, & diamoſchi, ana ʒ. ij. Contundantur & incidantur, vt artis eſt, & reponantur in alembico vitreo, deſuper affundendo ſpiritus vini optimè rectificati q. ſ. vt tribus digitis materia ſupereminceat. Digerentur in B. M. per octo dierum ſpatium, poſtea deſtillentur, & aqua ſeruetur in vaſe vitreo benè clauſo.

Si tandem morbus ad declinationem tranſlatus eſſe videatur, ſomnúſque ille profundus iam diſcuſſus fuerit, omiſſis prædictis remediis ſoli roborationi cerebri incumbendum eſt. Quod ſatis commodè fiet vſu quotidiano opiatæ cephalicæ, pro frigida intemperie cerebri deſcriptæ. Vel ſi potentiùs agendum eſt, aqua apoplectica vſurpari poterit.

In primis verò caſtorei vſus continuentur, ſi malum protrahatur, & manè per aliquot dies eius grana iij. vel iiij. cum oxymelite ſimplici, vel ſcill. exhibeantur; teſtatur Trallianus, multos iſto morbo victos, hoc ſolo remedio mortem euaſiſſe.

Exteriùs etiam vtiliter admouentur balſama apoplectica, quorum variæ extant formulæ apud Chymiatros. Nos vnicam, e. g. hîc tantùm ſubiiciemus.

℞. Olei nucis moſchat. per expreſſionem parari ℥. ß. ambræ griſeæ, moſchi optimi & zibetæ, ana ℈. j. ol.

ol. deſtillati lauendulæ, ſuccini, cinamomi, roriſmar. caryophyll. ana ℈.ß. Miſce, fiat balſamum, quod naribus & auribus inſtilletur, palatoque illinatur ſingulis diebus manè. Ad hanc rem etiam valdè commendatur oleum nucis moſchatæ deſtillatum, eodem modo vſurpatum.

Denique in horum affectuum generali curatione diligenter aduertendum eſt, in iis qui fiunt à ſanguine, minùs calefacientia medicamenta eſſe adhibenda, & phlebotomiam largiori manu celebrandam, poſtea venam frontis aperiendam: tum etiam purgantibus phlegmagogis cholagoga eſſe admiſcenda.

Qui hiſce affectibus ſemel affecti, ab iiſque liberati ſunt, in eos vtplurimùm ſolent recidere. Quod vt præcaueatur, frigidior cerebri intemperies corrigenda eſt, eadéque illius cura inſtituenda, quæ ſuprà fuit propoſita. Eadémque via & methodo imminens apoplexia, vel càrus, vel lethargus, vel coma præcauebitur. Et ſi cerebrum valdè refrigeratum eſt, poſt vniuerſales vacuationes, qua apoplectica in vſu frequenti eſſe poterit. Vel etiam vti poterit tabellis in ſequentem modum compoſitis,

♃. Ambræ griſeæ ℈.ß. olei deſtillat. aniſi, cinamomi, nucis moſchat. ana guttulas iij. olei caryophyll. gutt.j. ſacchari in aqua flor. arantiorum diſſoluti ℥.iiij. Fiant tabellæ, capiat ʒ.j. vel duas manè.

Pilulæ caput roborantes etiam vſurpari poterunt, in hunc modum compoſitæ.

♃. Cubeb. maſtiches, nucis moſchat. caryophyll. ana ʒ.j. ambræ griſeæ ʒ. ß. moſchi g̃. vj. Cum ſucco maioranæ formentur pilulæ, capiat ℈.j. horâ ſomni, bis in ſeptimana.

Commendatur etiam, & apud multos in vſu eſt hic puluis.

 ♃. Sucini

℞. Succini albi ℥.ß.pulu.electar. diarrhod. abbatis ʒ.ij. radic.pœoniæ ʒ.j.ß. Fiat puluis,de quo capiat ʒ.j in aqua conueniente ante nouilunium.

Vtile quoque eſt nucem moſchatam ſæpè ore detinere, & maſticare.

Tum etiam odoramenta ſæpè naribus admouenda ſunt, & in primis balſama apoplectica.

Aromata in cibis vſurpentur: poſt paſtus puluis digeſtiuus, in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcriptus.

Si à ſanguinis copia affectus ſoporoſus metuitur, illius in primis quantitas imminuenda eſt, dandáque ſedulò opera, vt hæmorroïdes profluant, quo nihil vtilius eſſe poteſt.

His etiam purgationes inſtituendæ ſunt, ex ſenna & rhab. eáque remedia eligenda, quæ minùs calefaciunt.

Si denique ab humore melancholico metuenda ſit apoplexia, fluxus hæmorroidum etiam vtiliſſimus eſt,purgatio iterata humoris melancholici, & medicamenta propoſita ad roborandum cerebrum; præcipuè verò puluis ex ſuccino, diarrhodone & pœonia ſuprà deſcriptus.

CAPVT III.

De comate vigili.

Licèt coma ἄγρυπνον, ſeu coma vigil ad ſoporoſos affectus referri ſoleat, quia tamen longè diuerſam à cæteris conditionem obtinet, ideò ſeorſim in hoc capite explicandum eſt.

Eſt autem coma vigil affectus, in quo ægris clauſis oculis

oculis decumbunt, vt dormire videantur, cùm tamen vigilent, & delirent, ac ſi eos tetigeris, ſtatim oculos aperiunt, & toruè aſpiciunt, & iterum delabuntur in ſomnum, qui variis imaginibus & deliramentis impeditur, ita vt vigilare cogantur, hunc affectum Gal. medium conſtituit inter phrenitidem & lethargum, & typhomaniam appellat.

Cauſa huius affectus vulgatiſſima, eſt bilis cum pituita permiſta, à quibus humoribus cerebrum tantùm irrigatur, vel tumorem atque inflammationem concipit, vnde eriſypelas œdematoſum, vel œdema eryſipelatoſum exoritur. Cùm autem ea humorũ miſcella variis modis & proportionibus fieri valeat, ſic varij in diuerſis ægrotantibus iſti affectus apparent; ſi enim bilis in mixtione præualeat, delirium maius eſt, & ægri, licèt clauſos habeant oculos, minùs dormiunt; ſi verò pituita prædominetur, ægri magis dormiunt, minùs delirant, & expergefacti minùs vociferantur, ac deſipiunt.

Fit etiam coma vigil per ſympathiam à vaporibus bilioſis, & pituitoſis ſimul mixtis in cerebrum tranſlatis: quod non rarò ſolet contingere in febribus ex humorum miſcella oriundis, præcipuè hæmitritæis ex tertiana, & quotidiana compoſitis; non eſt tamen inconueniens aſſerere, vapores ſimpliciter calidos & humidos in febribus ſatis intenſis hunc affectum producere, quia ab humiditate fit ſomnus, à calore autem vigilia.

Diagnoſis huius affectus ex iis quæ antea dicta ſunt ſatis eluceſcit, in eo enim laborantes clauſis oculis permanent, & ſomnum capere videntur; attamen dormire nequeunt, & ſe ſe variis modis exagitant, ſeſe ſubitò erigunt, è lecto ſurgere nituntur, & iterum in ſomnum relabuntur, cauſarum varietas ex prædictis etiam facilè dignoſcitur.

Periculoſus affectus maximè cenſendus eſt, ſiue enim tumore & inflammatione cerebrum afficiatur, graue malum eſſe conſueuit; ſeu alio quouis modo à prædictis humoribus obſidiatur, ſiue à vaporibus ex febrium malignarum materia oriundis afficiatur.

Deliria vehementiora in comate vigili conuulſionẽ efficiunt, fiunt enim ab humore, vel vapore acerrimo, qui partes neruoſas feriendo, cónuulſionem facilè concitare poteſt.

Curatio comatis vigilis idiopathici iiſdem inſtrumentis perficitur, quibus phrenitis & lethargus curari conſueuit, & ſi magis ad phrenitidem deflectat, illius remedia magis adhibentur. Si verò magis ad lethargum inclinet, eiuſdem remedia magis vſurpantur. Sympathici verò comatis curatio à febris malignæ curatione dependet, à qua ſumit originem. Peculiariter tamen remedia vapores illos à cerebro reuellentia, & repellentia vſurpāda ſunt in principio, vt phlebotomia ex brachio, & malleolo, & oxyrrhodina fronti & ſincipiti admota; quibus accedent clyſteres frequēter iniecti; cucurbitulæ tum ſiccæ, tum humidæ ſcapulis, dorſo, naribus, & cruribus affixæ; veſicatoria ceruici, brachiis, & femoribus admota; & ſi quid cerebro infixum videatur, deriuatio per apertionem venæ frontis, aut hirudines ponè aures, & temporibus affixas molienda erit, ſimúlque reſolutio procuranda animalibus calentibus capiti admotis.

CAPVT IV.

De catoche, ſeu catalepſi.

QVædam apud authores confuſiò reperiatur circa catochi nomen, quod alij pro comate vigili, alij pro

pro catalepſi vſurpent; illis autem occaſionem dedit Paulus, qui lib.3.cap 8. de duplici catoche agit,& primùm ſub illius nomine de comate vigili tractat,in fine verò ſub eodem nomine catalepſim explicat. Vſus tamen inualuit, vt catochus,& catalepſis pro vno,& eodem morbo apud omnes propemodùm authores habeatur, Latini vulgò congelationem appellant.

Rariſſimus eſt affectus, & admiratione digniſſimus, & quicumque ex authoribus aliquem eius caſum viderunt, obſeruatione digniſſimum cenſuerunt, eiuſque hiſtoriâ deſcripſerunt; primus omnium Gal.comment. in 1.prorrhet. ſect.2. partic.56. cuiuſdam condiſcipuli ſui hiſtoriam proponit, qui cùm aſſiduo ſtudio ſe fatigaret, catalepſi correptus eſt; *iacebat*, inquit, *veluti lignum prorſus inflexus, rigidúſque, atque extenſus, videbaturque oculis apertis ita nos intueri,vt ne conueniret quidem, nihil tamen loquebatur.Is quoque eodem tempore quæ loqueremur audire ſe dixit, quamquam non euidenter claréque, nonnulla item & memoria tenens referebat, præſenteſque omnes ſe conſpicere dixit; ita vt quorumdam actiones recordatus exponeret; ſed neque loqui poſſe, neque membrum vllum mouere.* Fernelius verò lib.3. de morborum partibus cap.2. duas refert hiſtorias, quæ ſic habent. *Vnus dum literis & chartis ſedulò inuigilaret, repentè hoc vitio perculſus ita quidem obriguit, vt ſedens calamúmque digitis premens, oculis in libros defixis, putaretur in eadem ſtudia incumbere,donec vocatus, ac impulſus, deprehenſus eſt omni ſenſu, atque motu carere. Alterum mortui ritu iacentem inuiſi, qui neque cernebat, neque audiebat,neque compunctus ſentiebat quicquam. Facilis tamen inerat reſpiratio, & quicquid in os conferebatur,promptè vorabat; è lectulo ſublatus, ſolus inſiſtebat, impulsúſque incedebat, & quocumque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quaſi fixum, vel ſtabile permanebat, expreſſam*

quamdam

quandam dixiſſes laruam , aut arte progredientem ſtatuam.

Similes hiſtorias videre eſt apud Schenkium, Marcellum Donatum, Rondeletium Iacotium, & alios. Ex quibus colligitur in hoc affectu ſenſuum internorum & externorum abolitionem cum membrorum rigiditate vtplurimùm reperiri ? interdum tamen ſenſus non eſſe prorſus abolitos, ita vt ægri colloquentes audiant; interdum etiam membra non eſſe rigida, ſed ab adſtantibus flecti poſſe, & in varios ſitus moueri.

Cauſæ huius affectus variæ aſſignari poſſunt, Gal. com. Aphor. 3. ſect. 2. frigidæ & ſiccæ cerebri intemperiei catalepſis generationem tribuit, quæ quidem intemperies partem cerebri poſteriorem præcipuè occupat, eam conſtipat, & condenſat; vnde nerui ab ea oriundi etiam condenſantur, & tenſi, ac rigidi euadunt; talis etiam intemperies totum neruoſum genus occupare poteſt, ab externa, vel interna cauſa producta; hanc tamen cauſam nonnulli in dubium reuocant, exiſtimantes tantam frigiditatem in viuente corpore reperiri non poſſe, quæ talem neruis congelationem inferat. Verùm hos tacitè redarguit Gal. lib. de diff. morb. cap. 5. ratione ab experientia deſumptâ, his verbis, ***nam iJ quos in itinere vſque ad mortem frigus oppreſſit, talibus rigoribus corripiuntur, quales Græci emproſtotonos, opiſtotonos, tetanoſque appellant; nonnulli verò his paſſionibus quas congelationes nominant, affliguntur:*** docet igitur Gal. à frigore externo catalepſim generari poſſe, & ratio facilè perſuadet, in iis qui in itinere ex intenſo frigore rigeſcunt & intereunt, rigiditatem mortem præcedere, atque adeò minorem frigiditatem eam poſſe inducere, quàm ſit illa, quæ mortem inducit; ſicque congelatio neruorum, ſeu catalepſis à frigida intemperie produci poterit,

quæ

quæ citiùs talem effectum pariet, ſi ſiccitatem comitem habuerit.

Frequentiùs tamen generatur hic affectus ab intemperie frigida,& ſicca cum materia coniuncta;illa autem materia eſt humor, aut vapor melancholicus,à quibus conſtipatio partis cerebri poſterioris,& neruorum tenſio,atque rigiditas inducitur, non ſolùm qualitate ſua frigida & ſicca; ſed etiam quantitate,quæ replendo diſtentionem facit.

Aëtius lib.6.cap.4.à ſanguine etiam fieri poſſe catalepſim aſſeruit, cui ſubſcribit Rondeletius dicens illud contingere quando venæ, & arteriæ cerebri opplentur, vnde regeſcit corpus,& diſtentum in modum corporum à frigore congelatorum conſpicitur; hanc ſententiam confirmat hiſtoria nobilis mulieris febre ſynocho laborantis,quæ 19.die catalepſi correpta eſt, ſed largo tandem fluente è naribus ſanguine liberata.

Sennertus nouam excogitauit cauſam,quam dicit eſſe ſpiritum quemdā cengelantem, à quo ſpiritus animales figuntur,& immobiles redduntur:illam autem vim congelatiuam,& fixatiuā ab intemperie frigida & ſicca dependere negat:ſed à qualitate quadam occulta exoriri aſſerit.cuiuſmodi ſpiritus congelantes in Macrocoſmo reperiuntur;vt in fulmine,à quo interdum homines rigidi,& veluti congelati redduntur;quemadmodum refert Cardanus octo meſſores ſub quercu cœnātes,fulmine percuſſos fuiſſe,& eandē figurā corporis ſeruaſſe, vt vnus comedere videretur,alter manū poculo admouere, alius bibere,licèt omnes eſſent exanimati.Vulgò etiā aſſeritur vinū in dolio à fulminis ſpiritu interdum congelari; in terræ motibus aliquando ſpiritus quoſdā è terra erūpere, à quibus homines, & reliqua animalia repentè cōſiſtūt,& rigida manēt.Addit Sēnertus vim cōgelandi in nitro & pluribus aliis mineralibus inſignem reperiri

exemlpa

exempla eorum non affert, nos vnum proponimus ex plumbo deſumptum, cuius vapor mercurium ita figit, & congelat, vt malleabilis euadat. Hoc Sennerti inuentum non eſſet prorſus reiiciendum, niſi ille hanc vnicam catalepſeos cauſam ſtatuens, reliquas omnes expungeret, quæ cùm à Gal. aliiſque præſtantiſſimis Medicis ſtabilitæ ſint, temrè non ſunt reiiciendæ; neque vlla neceſſitas cogit ad cauſas occultas confugere, quando manifeſtæ habentur, talem effectum producendi capacis, vt in earum enumeratione ſatis demonſtratum eſt. Et cùm Sennertus huiuſmodi ſpiritum congelantem ab humore melancholico excitari dicat, illius ſententia à communi parùm diſtat, quæ humori, aut vapori frigido & ſicco, atque adeò melancholico catalepſis generationem tribuit.

Diagnoſis huius affectus ſatis manifeſta eſt ex hiſtoriis ſuprà ex Gal. & Fernel. Propoſitis; malum enim ſubitò hominem inuadit, eumque in eo ſtatu detinet, in quo primò eum offendit. Sicque immotum ſeruat, ac ſi congelatus eſſet; diuerſitas verò ſymptomatum in differentiis propoſita ſenſibus ipſis diſcernitur.

Prognoſis huius affectus eadem propemodùm inſtituenda eſt, qualis in ſoporoſis affectibus fuit propoſita: nempè affectum eſſe periculoſum, & pro maiori, aut minori intentione ſymptomatum, maius aut minus impendere periculum.

Curatio autem duplex inſtituenda eſt; vna in paroxyſmo, altera extrà paroxyſmum. In paroxyſmo ad ægrum excitandum conuenient ea remedia quæ in ſoporoſis affectibus deſcripta ſunt. Extra paroxyſmum curatio melancholiæ morbi hîc omninò conueniet, ſi catochus ab humore, aut vapore melancholico generetur; quæ quidem cauſa frequentiſſima eſt. Si autem frigida intemperies ſola, à cauſa externa, vel interna

producta,

producta, huic malo originem dederit; quæ illam emendant remedia è capite primo huius libri erunt depromenda. Ac denique ſi copia ſanguinis hunc affectum generet, vel foueat, illius imminutio per venæſectionem erit conſentanea.

Victus ratio calefaciens, & humectans preſcribenda erit, ſicut in affectibus ab humore melancholico oriundis.

CAPVT V.

De Paralyſi.

PAralyſis eſt priuatio motus & ſenſus in quibuſdam partibus ob impedimentum influxum ſpirituum animalium.

Variæ ſunt illius differentiæ. Vel enim omnes quæ ſub capite ſunt, partes occupat, & παραπληγία dicitur; vel dimidiam tantùm corporis partem, & ἡμιπληγία nominatur; vel vnicam tantùm particulam obſidet, & paralyſis particularis appellari ſolet. Quamuis nonnulli authores paralyſim, hemiplegiam, paraplegiam, pareſim, & reſolutionem pro vna & eadem motus, & ſenſus priuatione, quæ dimidiam corporis partem occupat, indiſcriminatim vſurpent.

Duplex iterum paralyſis conſtituitur. Vna perfecta, in qua motus & ſenſus omninò abolentur. Altera imperfecta, in qua functiones iſtæ tantùm imminuuntur; & ſi leuis ſit earum imminutio, nondum paralyſis, ſed torporis, vel ſtuporis nomen obtinet, qui via eſt ad veram paralyſim, & quaſi prodromus illius.

Alia etiam eſt ſpecies imperfectæ paralyſis quando motus læditur illæſo ſenſu, vel vice verſa.

Cauſæ

Cauſæ paralyſis in genere ſunt illæ omnes, quæ ſpirituum animalium influxum in neruos, & muſculos impedire poſſunt.

Omnium frequentiſſima eſt humor pituitoſus, qui neruos obſtruendo, comprimendo, denſando, vel refrigerando, dictum ſpirituum animalium influxum prohibere ſolet.

Humor ille pituitoſus influit à cerebro in neruos, & medullam ſpinalem. Sic apoplexia leuis degenerat in paralyſim, quia humor illam efficiens è cerebro excutitur in medullam, & principium neruorum; ſicque vel in eorum ſubſtantiam ſeſe inſinuat, meatuſque inſenſiles, per quos ſpiritus influunt, occludit; vel per cauitatem vertebrarum dorſi deſcendens & ſpinalis medullæ, ac neruorum ductus ſequens, eos comprimit & anguſtat, ſicque ſpirituum animalium commeatum etiam impedit. Poteſt etiam idem humor frigiditate ſua nerui ſubſtantiam denſare, vt deinceps ſpiritibus animalibus peruia non ſit. Ac denique ſimplici intemperie frigidior, humidioríque, ſpirituum influxum impedire poteſt, quandoquidem dum natiuum nerui temperamentum, & calor illius inſitus à nimia refrigeratione deſtructus eſt, ſpiritus animalis officio ſuo fungi non poteſt; calor enim illius influens cum partis calore inſito coniungi debet, ad propriam illius actionem obeundam.

De aliis humoribus controuertitur, num paralyſis cauſæ eſſe poſſint. Attamen licèt infrequentiores ſint, non ſunt omnino abdicandæ.

Trallanus lib.1.cap.6. refert, quendam in paralyſin ex mœrore incidiſſe, deinde ſumptâ hierâ adeò læſum, vt totus immobilis fieret, & propemodùm interiret, niſi in contrarium mutatus fuiſſet, & humectantibus omnibus, cum potibus, tum cibis, &aliis quæ tempe-

ratum

tatum ipſum redderent vſus fuiſſet, maximè verò balneis compluribus, vnctionibus ex hydræleo.

Paulus lib. 3. cap. 28. & 43. paralyſim proponit ex colica bilioſa, cui refrigerantia maximè conferunt. Et noſtro ſæculo notiſſima eſt colica Pictonum, quæ in paralyſim vtplurimùm degenerat, eámque ab humore bilioſo produci apud omnes in confeſſo eſt, de qua fuſiùs agetur in colici doloris theoria.

Eiuſdem rei exemplum proponitur à Foreſto obſeru.97. lib.10. cuiuſdam adoleſcentis, cum earundem partium extenuatione, & atrophia; cumque calefacientium & exſiccantium medicamentorum vſu, ab aliis Medicis præſcriptorum,in peius continuò rueret; tandem ſolis humectantibus aſſumptis, & admotis ab eo reſtiturus eſt.

Ratio idipſum conuincit, bilis enim, & melancholia, & quiuis alius humor in neruos influens, meatus eorum inſenſiles occludere poteſt, ſi eorum interiora petat, vel eoſdem comprimere, ſi extrinſechs ambiat.

Neque rationes Rondeletij contrarium ſentientis vllo modo conuincunt, dum ait bilem, & melancholiam ſiccare potiùs quàm emollire neruos; bilem ad conuulſionem magis, mordendo & vellicando, quàm ad paralyſim efficiendam eſſe idoneam; ſiquidem emollitio neruorum, vt in paralyſi à pituita concedi poteſt, in omni tamen paralyſi neceſſaria non eſt; licèt vulgò paralyſis, neruorum reſolutio nominetur; cùm illius eſſentia à ſola priuatione influxus ſpirituum animalium dependeat; quæ dum à compreſſione neruorum, aliiſque cauſis producitur, eorumdem emollitio ad illius generationem minimè concurrit. Huius autem relaxationis & emollitionis neruorum opinio inde exorta eſt, quòd partes paralyticæ tenſione deſti-

tutæ, emollitæ videantur. Motus enim membrorum fit per tenſionem muſculorum, & contractionem verſùs ſuam originem, quâ tenſione deſtituta, reſoluta dicuntur, licèt nulla humectatio, aut emollitio extraordinaria illis acciderit. Deinde cùm bilis variæ ſint ſpecies, variique gradus, non eſt neceſſe, vt omnis talem habeat acrimoniam, quæ conuulſionem efficere valeat: adde quòd varia ſit humorum permixtio, & pituita, aut ſeroſus humor bili paralyſim producenti miſceri poteſt, quæ illius acrimoniam contemperet; talis permixtio in febribus tertianis nothis præcipuè contingit, quales eſſe credibile eſt eas, quas dicit Fernelius in paralyſim migrare.

Denique res manifeſta euadit ex paralyſi ſcorbutica, quæ conuulſionem ſæpè habet comitem, vt docet Eugalenus multis in locis, & Sennertus lib. de ſcorbuto cap.5. & licèt verus ſcorbutus noſtris regionibus penè ignotus ſit, non rarò tamen ſcorbuticas quaſdam affectiones nobis videre contigit, in quibus nonnulla huius morbi ſymptomata elucebant. Vnde duo exempla paralyſis ſcorbuticæ, cui conuulſiones frequenter ſuperueniebant, recenſuimus in obſeruationibus noſtris, nempè obſeruatione 74. cent. 1. & obſeruatione 98. centur. 2.

Aliæ cauſæ paralyſeos minùs frequentes, variæ eſſe poſſunt. Ac primùm frigida, & humida intemperies nuda, & ſine materia, tum ſpiritus congelando eorum influxum impedire poteſt; tum nerui temperiem deſtruendo, eum reddere poteſt ineptum ad ſpiritum animalem recipiendum, eáque cauſari poteſt ab aëre ambiente frigidiore, & cuiuſuis rei frigidæ contactu, quemadmodum docet Gal.4. de locis aff. cap.4. quemdam tempore frigido ac pluuioſo, cùm madidum pallium collo diutiùs obuoluiſſet, in manus paralyſim in-

cidiſſe

cidiſſe, neruis qui à ſpinali medulla ad manum feruntur, nimiùm refrigeratis & humectatis.

A vi etiam narcotica, medicamentis, venenis, & ipſis interdum humoribus inſita, paralyſim generari poſſe, neoterici nonnulli cenſuerunt, & ab hac cauſa produci paralyſim exiſtimant, quæ ex contactu torpedinis exoritur, quamuis ab hoc animali ſtupor quidam potiùs quàm vera paralyſis excitari ſoleat. Eiuſdem generis eſt quæ à contactu hydrargyri contingit aurifabris, & iis artificibus, qui ſpecula parare ſolent, quod Venetiis frequenter conſpicitur. Vinum etiam virtute narcotica cenſetur à Platero ſtuporem & paralyſim inducere, licèt alij aliter ſentiant; Fernelius tamen huic ſententiæ fauere videtur, aſſerens loco ſuprà citato, ſe vidiſſe aliquando vniuerſam corporis cutem ex crapula & vinolentia, ſtupore affectam fuiſſe. Et Petrus Fabius diuerſus in notis in Altimarum cap. 14. refert hiſtoriam cuiuſdam tonſoris, qui cùm vino & gulæ nimiùm indulſiſſet, nocte media expergefactus incidit ſubitò in paralyſim omnium corporis partium infrà faciem exiſtentium; in qua adeò motus & ſenſus erant deperditi, vt nec acu profundè perforatus, nec gladiolo ſcarificatus quicquam ſentiret. Hic tamen ſolutâ in totum ebrietate & crapulâ, intra tertium diem omninò ſanatus eſt, factis tantummodò nonnullis reuulſionibus, ac inunctionibus quibuſdam reſoluentibus ad ſpinam. Attamen hic author non virtuti narcoticæ, ſed vaporibus craſſis ex crapula oriundis, & neruos obſtruentibus, paralyſis huius generationem aſcribit. quam cauſam ſupra propoſitis addere, non eſt à ratione alienum. In humoribus etiam corruptis, & malignam qualitatem adeptis vim narcoticam reſidere, in ſoporoſorum affectuum expoſitione oſtenſum eſt; qui humores ſi ad neruos deferantur, actionem eorum labefactare

poſſunt. Et cùm humores ſcorbutum producentes malignam qualitatem adepti ſint, vis illius narcoticæ poſſunt eſſe participes, quæ etiam ad paralyſim ſcorbuticam efficiendam concurrere poteſt, quamuis ſola obſtructio, vel compreſſio ad eum affectum producendum ſufficiat, vt anteà monuimus.

Tumores etiam iuxta ſpinam aut neruos concreti, eos comprimendo, paralyſim ſine dubio efficere poſſunt.

Sic etiam præciſio neruorum, & quæcumque continuitatis ſolutio eumdem effectum parit.

Luxatio vertebræ, aliorumque articulorum, ſpinam & neruos comprimendo idem præſtat.

Ac denique condenſatio neruorum, ſpirituum influxum impedire poteſt, eáque fit, vel exſiccatione nimia; vel ab humore craſſiori, & terreſtriori eorum ſubſtantiæ imbibito, ſic in elephanticis perit ſenſus multarum partium propter earum denſitatem nimiam, quæ inducitur ab alimento craſſo & terreſtri, quo illæ nutriuntur.

Cauſæ differentiarum huiuſmodi ſe habent. In perfecta paralyſi, quæ integram motus & ſenſus priuationem ſupponit, materiæ morbificæ copia maior eſt, quæ integram nerui obſtructionem, vel aſtrictionem producit, in imperfecta verò minor, quæ ſpirituum animalium influxum penitùs non impedit,ſed aliquam eorum portiunculam commeare ſinit.

Motus læditur interdum illæſo ſenſu, quia ad motum efficiendum maior virtus requiritur, quàm ad ſenſum, quia ſentire eſt quoddam pati; motus verò in actione omninò conſiſtit. Senſus autem læditur illæſo motu, quia in aliquibus partibus nerui, aut eorum ramuli ſenſui inſeruientes,motui non inſeruiunt,quemadmodum illi, qui ad cutem feruntur. Si igitur illi

nerui

nerui tantùm afficiantur, ſolus ſenſus læditur. Quod tantùm contingit in paralyſi particulari, quæ vnicam particulam occupat; ſi enim afficiantur nerui inſigniores, qui ad muſculos feruntur, non poteſt lædi illæſo motu.

Diagnoſis huius affectus ad tria dirigenda eſt; affectus ſpeciem, partem affectam, & cauſam affectum producentem. Affectus ſpecies per ſe notiſſima eſt, cùm motus impotentia, & ſenſus priuatio, aut imminutio oculis ipſis pateat.

Partis affectæ dignotio difficilior eſt; ea tamen vniuerſa ex anatome deſumitur, in qua neruorum origines,& inſertiones docentur.

Si enim pars faciei dextra, vel ſiniſtra reſoluatur, reliquis partibus illæſis, cerebrum tantùm afficitur ſecundùm eam partem à qua nerui ad partes eas deferuntur. Si verò partes capiti ſubiectæ vnà cùm facie lædantur, ſpina dorſi & cerebrum afficitur. Et ſi partes ſubiectæ lædantur facie illæſa, in ſola ſpina vitium conſiſtit. Et quidem in principio illius, ſi omnes ſimul lædantur. Si verò dimidia pars corporis paralytica ſit, dimidia tantùm ſpinæ portio obſidetur. Cruribus reſolutis affectio eſt circa finem ſpinalis medullæ, iuxta vertebras oſſis ſacri, & ita in cæteris inquirendus eſt locus à quo nerui exoriuntur, qui ad partem paralyticam deferuntur.

Aliquando etiam cauſæ externæ inquiſitio ad loci affecti dignotionem plurimùm confert: cuius rei exempla duo apud Galenum inueniuntur, quorum vnum ſuprà propoſitum eſt ex 4. de loc.affect. cap.4.cuiuſdam hominis, qui cùm tempore frigido, ac pluuioſo madidum pallium collo diutiùs obuoluiſſet, in manus paralyſim incidit. Alterum habetur 1.de loc. aff. cap.5. de Pauſania Syro, qui in tribus digitis ſenſum amiſerat,

 quem

quem cùm Galenus è vehiculo in dorſum prolapſum cognoſceret, coniecturam fecit, in primo exortu nerui poſt ſeptimam vertebram prodeuntis, partem quamdam ab ictu fuiſſe læſam. Ideóque medicamentum digitis fruſtrà admotum, huic parti appoſuit & curatio ſubſequuta eſt.

Cauſarum diagnoſis ex cauſis procatarcticis, morbis prægreſſis, & temperamento ægrotantis eruitur. Atque adeò cauſæ externæ refrigerantes, & humectantes prægreſſæ, ætas ſenilis, aut temperamentum pituitoſum, tempus hyemale, victus frigidus, & humidus, apoplexia præcedens, à frigida intemperie, & humore pituitoſo morbum exoriri ſignificant.

Paralyſim verò à bilioſo humore, aut melancholico exoriri teſtantur, febres prægreſſæ, & interdùm præſentes; temperamentum bilioſum, aut melancholicum, tempus æſtiuum, vel autumnale, vſus aromatum, ſalſorum, aliorumque ciborum calidorum, animi pathemata grauia, & diuturna, humorum bilioſorum, aut melancholicorum, vel ſeri acidi, aut acris excretio. Fluxiones acres in varias partes decumbentes, & dolores in iis concitantes, ac denique cum motus & ſenſus imminutione adeſt dolor, & conuulſio; & huiuſmodi laborantes à calefacientibus, & exſiccantibus remediis læduntur, à frigidis & humidis iuuantur. Tumores, luxationes, & ſolutiones continui paralyſim efficientes, per ſe ſatis innoteſcunt.

Quod ad prognoſim attinet: paralyſis ab humore pituitoſo neruorum ſubſtantiæ impacto genita, curatu difficilis eſt, quia ægerrimè diſcutitur, propter frigiditatem partis, eiuſque debilem expultricem, quæ cum remediis cooperari debet, & ſitum ſpinæ, neruorumque profundum, ita vt ad eas partes vis remediorum integra peruenire non poſſit. Et cùm longus eorum

vſus

vſus neceſſarius ſit, ægri vtplurimùm tædio affecti, curationi adeò diuturnæ ſe ſubiicere nolunt.

Paralyſis apoplexiæ ſuccedanea rariſſimè curatur, & plerumque in apoplexiam iterum degenerat, ex nouo eiuſdem materiæ ad cerebrum affluxu, quod ex priori morbo debilitatum eſt.

Tremor paralyſi ſuperueniens, ſalutaris. Significat enim meatus neruorum aliquo modo aperiri, per quos aliquid ſpiritus animalis ad muſculorum motum efficiendum tranſire incipit.

Si pars paralytica calore actuali prædita ſit, ſanitatis ſpes eſt; ſi verò actu frigida continuò ſentiatur, difficillimè curatur.

Atrophia, aut inſignis extenuatio parti paralyticæ adueniens, & pallor ingens, curationis ſpem adimit. Non ſolum enim ſpiritus animalis defectum, ſed & calorem naturalem propemodùm extinctum arguit.

Si reſoluti lateris oculus imminuatur, exigua curationis ſpes eſt: ſummam enim ſpirituum penuriam in ea corporis parte ſignificat.

Crurum & pedum reſolutio faciliùs curatur, quàm partium ſuperiorum, quia illi nerui duriores, ac robuſtiores ſunt.

In ſenibus paralyſis incurabilis eſt, ob caloris natiui inopiam.

Hyemis tempore paralyſis curari nequit, vere autem & æſtate curatio obtineri poteſt, ſi cætera conſentiant.

Paralyſi febris valida ſuperueniens, bona: materiam enim morbificam abſumere poteſt.

Paralyſi debili & recenti diarrhœa ſuperueniens, bona, dicit enim Rhaſis 1. contin. ſe multos paralyticos ex diarrhœa ſuperueniente curatos vidiſſe.

Curatio paralyſis iuxta varietatem cauſarum varianda eſt. Et cùm vtplurimùm fiat à pituita, & frigida intemperie, huius cauſæ ablationi præcipuè incumbendum eſt. Hæc autem ab vniuerſali totius corporis euacuatione inchoanda eſt.

Et quidem venæ ſectionem quod attinet, vix ea conferre poteſt, cùm ſanguis non peccet, ſed pituita; & plerumque hoc malum ſenibus, pituitoſis, ac naturâ frigidis accidere ſoleat. Si tamen crudi ſanguinis copia humorem pituitoſum producere videatur, cúmque fouere, venam in brachio partis ſanæ aperire licet, attamen parcâ manu, ne languidus calor extinguatur.

Prætermiſsâ igitur phlebotomiâ, aut parcâ manu, vt dictum eſt, celebratâ, reliqua curatio inchoanda eſt à ſublatione cauſæ antecedentis, quæ eſt frigida cerebri intemperies; cuius curatio eadem omninò inſtituenda eſt, quæ anteà fuit propoſita, per apozema, pilulas, diætam ſudorificam, ſacculos, emplaſtra, errhina, ſternutatoria, apophlegmatiſmos, veſicatoria, puluerem cephalicum, cucufam, ſuffumigium, ſyrupum magiſtralem, pilulas vſuales, opiatam roborantem, cauſticum, puluerem digeſtiuum, & aquas thermales.

Diæta ad hunc affectum parari debet ex decocto guaiaci ſolius & corticis eiuſdem. Poſt cuius hauſtum admouendi partibus paralyticis lateres igniti, extincti in decocto cephalico, facto in vino albo cum pauco aceto, & inuoluti linteo, vt partium calor languidus excitetur. Et quarto, aut quinto quóque die purgatio repetenda. Meliùs tamen erit, ſi decocto ſudorifico purgans præmittatur ad xv. dies, vt tota humorum crudorum ſaburra meliùs educatur, ac poſtmodùm illorum reliquiæ per habitum corporis diſcutiantur. Illud autem ita parari poterit.

℞. Raſuræ ligni guaiaci ℥. iij. cort. eiuſdem ℥.

aquæ

aquæ fontis ℔. iiij. infundantur per xxiiij. horas, deinde bulliant ad mediæ partis conſumpt. addendo ſub finem, ſennæ mund. ℥.j. turbith, hermodact. an. ʒ. ij. colaturæ capiat ℔. ß manè, ſine ſudore per xv. dies.

Cauſticum applicatur occipiti, vel brachio ſano, ſi alterum ſit affectum; vtrique, ſi tibiæ tantùm laborent.

Poſt diætam vtatur pro potu ordinario bocheto ex guaiaco, vel hydromelite, in quo tantillum toriſmar. bullierit, à vino abſtinendo, quod in hoc affectu valdè nociuum eſt. Si tamen ægrum vini cupiditas teneat, betonica, & ſaluia in eo infundantur. Et longè efficacius erit, ſi tempore vindemiarum prædictæ herbæ in dolium vino recenti plenum coniiciantur.

Si affectus ſit contumax, poſt diætæ vſum, omiſſis ſyrupo magiſtrali, & pilulis vſualibus prædictis, fortiores vſurpandæ ſunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Maſſæ pilul. fœtidar. maior. & cochiar. min. ana ʒ. ß. ſem. trochiſc. alhandal. ℈. iiij. Capiat ſemel in ſeptimana.

Sed quia humor ante quamlibet purgationem præparatione indiget, ideò per biduum, aut triduum, ante ſingulas doſes pilul. capiat ℥. iij. vel iiij. aquæ ſequentis, manè duabus horis ante paſtum.

℞. Raſur. ligni guaiaci ℥. iiij. corticis eiuſdem ℥. j. radic. ſalſæ paril. ℥. j. ß. rad. chinæ ℥. j. ligni ſaſſafras ʒ. vj. ligni aloës, galang. ana ʒ. j. ß. rad. angel. pœoniæ, fœniculi, ana ʒ. iij. ß. ſem. pœoniæ ʒ. ij. Infundantur per 24. horas in aquæ fontis ℔. vj. vini albi ℔. iiij. Poſteà adde fol. betonicæ, iuæ arthet. ſaluiæ, ana M. j. flor. tiliæ, primulæ veris, ſtœchados & anthos, ana P. ij. lauendulæ P. j. theriacæ vet. ℥. ß. ſem. & cortic. citri, ana ʒ. ij. ß. polypod. ℥. ß. cinamomi ʒ. vj. Fiat ſecun-

dùm artem deſtillatio in B. M. Pro ℔.ij. ß. liquoris deſtillati, adde manus Chriſti cum oleo cinam. paratæ. ℥. iiij. Vel loco illius aquæ, opiata caput roborans in frigida cerebri intemperie deſcripta, vſurpari poterit. Sed multò efficaciùs, & cum maiori fructu, opiata Montagnanæ in epilepſiæ curatione deſcripta.

Cæteris purgantibus parùm proficientibus, haud erit inutile ad vomitoria chymica tranſcendere, ſi æger ſatis robuſtus ſit, qualia in ſoporoſis affectibus fuere propoſita. Illa enim humores contumaces ex alto trahunt, & morborum interdùm, qui vulgaribus remediis extirpari nequiuerunt, curationem abſoluunt.

Diebus vacuis ab vſu aliorum remediorum, vtatur opiatâ cephalicâ, deſcriptâ in curatione frigidæ intemperiei cerebri, vel aquâ apoplecticâ, vel tabellis pro ſoporoſis affectibus propoſitis.

Poſt vniuerſales euacuationes ad topica veniendum eſt, quæ & parti reſolutæ applicanda, ad calorem & ſpiritus reuocandos; & ſpinali medullæ, vbi vtplurimùm mali cauſa hæret, ad eam exſiccandam & diſcutiendam.

Pars ergò affecta pannis calentibus quotidiè fricetur, ſed leniter: ne quod de naturali calore, & ſpiritibus attractum eſt, iterùm diſſipetur.

Cucurbitulæ etiam applicentur capitibus muſculorum partis affectæ, eæque ſint anguſtioris orificij, & cum multa flamma adhibeantur; ne tamen diu affixæ maneant, ne quod attractum eſt diſſipetur. Poſteà emplaſtr. ex pice & reſina pini applicetur, vt quod attractum eſt, ibi conſeruetur. Vel membrum reſolutum vrticis viridibus leniter percutiatur, aut ipſi ſinapiſmi imponantur, donec pars rubeſcere incipiat: ea tamen non ſunt tam diu in parte relinquenda, vt veſicas excitent, ſic enim ſpiritus, & ſanguis diſſipatentur; ſed tam diu

ſolùm

ſolùm, donec pars rubicunda digito preſſa non albeſcat, ſed rubicunda permaneat.

Poſteà inunctiones fiant & parti affectæ, & ſpinali medullæ, oleis, vnguentis & balſamis, quorum deſcriptiones apud autores numeroſæ habentur. Ad hanc rem peculiaris eſt efficaciæ balſamum Guidonis, quod apud Pharmacopœos noſtros perpetuò paratum inuenitur. Hoc vel ſolo vtimur, vel cum aliis permixto in hunc modum.

℞. Ol. vulpini, lumbricorum & de caſtoreo, ana ℥.j. balſami Guidonis ℥. iij. aquæ vitæ ℥. ß olei roriſmar. deſtill. ʒ. j. ß. Miſce, fiat linimentum, quo inungatur tota ſpina dorſi calidiſſimè, & partes reſolutæ, ſupertegendo linteis calidiuſculis. Sequens etiam vnguentum à Valeriola in obſeruationibus plurimùm laudatur.

℞. Fol. ſaluiæ, maioranæ, betonicæ, lauri, roriſm. & primulæ veris, an. M j. radic. acori veri, & ireos recentis, an. ℥.iij. olei vulpini, de nuce Indica, & rutacei, an. ℔.j. olei terebinthinæ ℔. ß. vini potentiſſimi ℔.j. aquæ vitæ ℔. ß. coquantur ſimul ad vini conſumptionem, & colentur; colaturæ adde ſerapini, opopanac. bdellij, an. ʒ. ij. caſtorei ℥. ß., macis, nucis moſch. ſtyracis calamitæ, benjoini, an. ʒ. iij. piperis longi, pyrethri, an. ʒ. j. axungiæ cati pinguioris, axungiæ ſerpentis, & anſeris, an. ℥. j. medullæ cruris bouis ℥. ij. ſuccorum ebuli, ſaluiæ, & meliſſæ, an. ℥. iiij. ceræ propoleos ℥. ij. miſce, & cum ceræ ſ. q. in prædictis oleis liquatæ, reducantur omnia ad formam vnguenti mediocris conſiſtentiæ, quo vniuerſa dorſi ſpina calidè inungatur, deſuper admotis lanis mollibus, vel linteis calidis.

Maioris etiam efficaciæ, & minoris operæ vnguentum parari poteſt in hunc modum.

℞. Succi

℞. Succi ſcyllæ ℥. iiij. ſucci cucumeris ſylueſtris, ſucci rutæ, an. ℥. j. euphorbij, caſtorei, ſagapeni, ammoniaci, bdellij in aceto ſolutorum, an. ʒ.j.ß. myrrhæ, thuris, pyrethri, nitri, an. ʒ. j. olei ſambucini, terebinthinæ, & de euphorbio, an. ℥. ß. ceræ q. ſ. fiat vnguentum ſecundùm artem.

Huiuſmodi linimentis præcipuè vtendum eſt tempore diætæ, poſt deterſum ſudorem, & in vſu thermarum etiam poſt ſudorem; quia tunc temporis pori cutis & partium reſerati, vnguenti penetrationem faciliùs admittunt.

Lintea poſt inunctiones applicanda ſuffumigentur, & incaleſcant ſuffitu ſequenti.

℞. Succini, maſtiches, myrrhæ, ana ʒ.j. thuris ℈.ij. caryophyl. nucis moſchat. cinam. macis, ana ʒ.ß. ligni aloës ℈. ß. Pulueriſata irrorentur ſpiritu vini, poſtea exſiccentur, & iterum irrorentur quinquies & exſiccentur. Et fiat puluis, qui iniciatur prunis pro ſuffumigio.

Si his malum non cedat, cerata & emplaſtra ſuprà ſpinam dorſi erunt applicanda.

℞. Maſſæ empl. de beton. de melilot. & de baccis lauri, ana ℥.j. thuris ℥.ß. caſtorei, euphorbij, ana ʒ j. ſem. nigell. naſturtij, ſinapi, radic. pyrethri, ſalis nitri, ana ℥.ß. cum oleo de lateribus redigantur in formam emplaſtri, quod ſuper alutam extenſum applicetur. Longè maioris erit efficaciæ emplaſtrum in hunc modum compoſitum.

℞. Picis naualis, galbani, ſagapeni, & gummi ammoniaci, an. ℥. j. rad. pyrethri, & ſem. ſinapi, an. ℥.ß. euphorbij ʒij. ceræ flauæ ʒ.iij. olei terebinth. q. ſ. fiat maſſa emplaſtri.

Sudores quoque in parte prouocare vtile fuerit, per euaporationes ex decocto herbarum & radicum cephalica

phalicarum cum vino albo, ita parato, vt halitus partem affectam attingant. Si nimirùm decoctum calens in vas aliquod infundatur, in quo æger ieiunus ita ſedeat contectus, ne decoctum attingat, ſed vaporem tantùm excipiat. Vel in balneo ſicco, quod ſtupham vulgò appellant: vapor ex decocto prædicto, ſilicibus candentibus inſperſo excipiatur.

Ad ſudores huiuſmodi mouendos valdè commendatur decoctum rad. bardanæ, ſeu lappæ maioris. At noſtrates mulieres ad hos affectus, & dolores artuum diuturnos, vtuntur decocto ebuli, quo ſudores copioſi eliciuntur. Vbi æger ſatis ſudarit, in lecto componatur, exhibitâ theriacæ ʒ.j. cum aqua conueniente. Eiuſmodi autem balneis bis, aut ter in ſeptimana vtendum eſt. Autumni quoque tempore, vinaceis efferueſcentibus membra per horam vnam, aut longius ſpatium, immergere, & poſteà linimento conuenienti inungere, toto vindemiarum tempore, ſummè vtile fuerit.

Denique thermæ ſulphureæ, nitroſæ, & bituminoſæ ſuprà recenſitæ maximè conueniunt, & reliquorum remediorum vires plerumque ſuperare ſolent, ſi iis æger vtatur per aliquot dies in potu, balneo, & lotione capitis, & poſt ſudores vngatur linimentis prædictis.

Chymici commendant multa remedia ad huius morbi curationem. Ex quibus non infimum locum obtinent elixir proprietatis, ſpiritus tartari & balſamum galbani.

Toto morbi decurſu partes reſolutæ probè muniantur pellibus vulpinis, leporinis, agninis & ſimilibus.

Paralyſis verò, quæ à bilioſo humore, aut melancholico producitur, eandem curationem poſtulat, quæ ad melancholiam hypochondriacam præſcripta eſt; ita

tamen

tamen, vt in affectu magis bilioſo, remedia magis ad frigiditatem inclinantia eligantur.

CAPVT VI.

De Conuulſione.

Spaſmus, ſeu conuulſio eſt neruorum, muſculorumque verſùs ſuam originem inuoluntaria, & perpetua retractio.

Duplex autem eſt conuulſio, vna propriè dicta, cui iam propoſita definitio competit: altera impropria, quæ potiùs motus conuulſiuus dici debet, & ita diſtinguuntur, quòd in vera conuulſione retractio muſculorum eſt perpetua, ſeu continua, & indeſinens; in motu verò conuulſiuo retractio eſt interpolata. Prætereà in vera conuulſione membrum eſt immobile; in motu conuulſiuo variè agitatur, vt in epilepſia, quæ inter motus conuulſiuos, principem locum obtinet.

Differunt etiam inter ſe ratione cauſarum; vera enim conuulſio fit à repletione, vel inanitione, motus verò conuulſiuus, ab irritatione. Denique in eo diſtinguuntur, quòd conuulſio à ſolo morbo fit; motus verò conuulſiuus à ſola facultate. Quæ vt rectè à iunioribus intelligantur, ſciendum eſt ex Gal. 2. de ſympt. cauſ. cap. 1. deprauati motus ſymptomata ita inter ſe diſtingui, quòd alia ſolius naturæ ſint opera, quæ tamen à morboſa quapiam cauſa violenter moueri ſit coacta; alia morboſos comitentur affectus, natura ad eorum generationem ſuppetias minimè ferente; alia denique concurrente ſimul naturâ, & morbo fiant. Naturæ autem nomine Galenus facultatem intelligit: facultatis ergò

ergò opera ſunt ſternutatio, tuſſis, oſcitatio, pandiculatio, & ſingultus. Vnius autem morbi opera ſunt palpitatio, & conuulſio, vtriuſque verò, morbi ſcilicet, & facultatis opera ſunt, tremor & imperfecta reſolutio.

Ex Galeni dictis ſuprà propoſitis grauis difficultas emergit, cùm ille ſingultum recenſet inter opera quæ à facultate fiunt; fit enim perpetuò ab irritatione, & eſt motus conuulſiuus: conuulſionem verò inter opera quæ à ſolo morbo fiunt, Gal. recenſet. Attamen Hipp. aphor. 39. ſect. 6. conuulſionem, & ſingultum à repletione, & inanitione fieri affirmat, cùm tamen repletio & inanitio veram tantùm conuulſionem efficiant. Ad cuius difficultatis reſolutionem dicendum eſt, repletionis nomen latè ſumptum irritationem etiam comprehendere, iuxta multorum autorum ſententiam, quia cauſæ irritantes materiales ſunt, atque adeò replent aliquomodo partes in quibus continentur. Sed hoc modo repletio non eſt cauſa proxima ſingultus, ſed tantùm mediata; quatenus partem in qua eſt quantitate, vel qualitate ſua irritat ad expulſionem.

Denique ſciendum eſt, & diligenter annotandum Hippocratem & Galenum motum conuulſiuum communi & generico conuulſionis nomine ſimpliciter enuntiare; ita vt nonniſi per ſuprà propoſitas differentias inuicem diſtingui poſſint.

Vera autem conuulſio rurſùm diuiditur in vniuerſalem, quâ totum ferè corpus contrahitur, & particularem, quæ certum aliquod membrum conuellit.

Vniuerſalis, vel cauſam habet in cerebro, quando nimirùm cum vniuerſo corpore, muſculi etiam faciei conuelluntur: vel in exortu ſpinalis medullæ, cùm muſculi caput & ſpinam mouentes, vel anteriores, vel poſteriores, vel vtrique conuelluntur; vnde tres exurgunt

gunt conuulſionis differentiæ. Prima Emproſtotonos dicitur, quando corpus cum ceruice, & capite violenter ad anteriora contrahitur; vt mentum pectori annectatur, & corpus carinam nauis referre videatur; imò verò interdùm in arcum contorqueatur, & quandoque in orbem, ægrique caput genubus annexum habeant. In hac differentia duo muſculi caput ad anteriora flectentes præcipuè afficiuntur. Secunda Opiſtotonos nominatur, quando corpus ad poſteriora conuellitur, & in ea, muſculi duodecim caput extendentes, aut eorum nonnulli conuelluntur. Tertia Tetanos dicitur, quando muſculi & nerui, tam anteriores, quàm poſteriores contrahuntur æqualiter, parteſque ab oppoſitis muſculis attractæ, velut in æquilibrio poſitæ, rigidæ & erectæ permanent, & ille motus Tonicus appellatur, qui omnium violentiſſimus eſt, cum ex omnium muſculorum contentione oriatur.

Particularis conuulſio fit ex contractione muſculi partis alicuius à neruo illius motioni deſtinato malè affecto, & interdùm ab effectu, vel ſymptomate peculiare nomen ſortitur. Sic conuulſio muſculorum oculos mouentium, ſtrabiſmus nominatur: mandibularum & muſculorum temporum τρισμὸς dicitur: oris conuulſio ex contractione lati muſculi ex vna tantùm parte oriunda, ſpaſmus cynicus, conuulſio canina, & oris tortura nominatur; ſi verò in vtraque parte contractio fiat, riſus ſardonicus appellatur. Interim tamen oris tortura ſine conuulſione contingit, nempè ex paralyſi alterius muſculi, quo ralaxato, eius antagoniſta os ad partem ſanam contrahit, & diſtortio in ea apparet, quæ conuulſio impropriè nominatur: muſculorum penis conuulſio Satyriaſis, vel priapiſmus dicitur. Reliquæ verò conuulſiones propriis nominibus deſtituuntur.

Cauſæ

Cauſæ veræ conuulſionis immediatæ iuxta Hippocratis, & Gal. placita ad repletionem, & inanitionem referuntur, vt anteà dictum eſt. Ea confirmatur hæc doctrina exemplo chordarum, quæ in lyris & citharis tendi conſueuerunt, quod ſæpè vt elegantiſſimè inculcatur à Galeno, nempè lib. de tremore palpit. & concuſſ. cap.8. tertio de locis affectis cap. 6. Secundo de ſympt. cauſ. cap.2. & comment. aphor. 39. ſect.6. dum enim chordæ ab humore replentur, quod in auſtrinis conſtitutionibus ſolet contingere, tenduntur & diſrumpuntur; ſi verò præter modum areſcant, vt in tempore Aquilonis fit, contrahi & diſrumpi etiam contingit. Eodem modo lora propè ignem ſicceſcentia tenduntur, & contrahuntur; idem neruis omninò ſolet contingere, qui vel ab humore repleti, vel nimiùm arefacti, tenduntur, & contrahuntur, & muſculos ſimul ad quos inferuntur, retrahunt ad ſuum principium, vndè totum membrum conuellitur.

Cauſæ mediatæ conuulſionis, quæ repletionem, aut inanitionem efficere poſſunt, variæ ſunt. Ac primùm cauſæ repletionis referuntur à Galeno lib. de tremore cap. vlt. ad humoris pituitoſi affluxum, & inflammationem. Humor pituitoſus ad neruos influens, eos diſtendere cenſetur ſecundùm latitudinem, vnde ſecundùm longitudinem abbreuiari neceſſe eſt.

Verùm hîc grauiſſima ſeſe offert difficultas, quæ à quamplurimis auctoribus propoſita eſt, nondùm tamen plenè & perfectè reſoluta. quænam ſcilicet differentia ſit conſtituenda inter cauſam paralyſis, & conuulſionis, quando vtraque fit ab humore pituitoſo in neruos influente; cur materia paralyſim efficiens, neruos ita replendo, vt omnes illius meatus occludantur, vnde ſpirituum animalium tranſitus impeditur, non faciat nerui diſtentionem in latitudinem, atque adeò conuul-

ſionem? Et cur materia conuulſionem efficiens, neruos replendo, meatus illarum non obſtruat, vt paralyſim efficiat, cùm tamen in conuulſione ſenſus integer maneat, & pars affecta vtplurimùm grauiſſimo dolore torqueatur? In hoc dubio reſoluendo auctores variè ſe torquent, & qui inter ſubtiliſſimos principem locum obtinent, ingenij ſui captum ſuperare fatentur. Acutiſſimus Auerroës tertiò colligens, in hæc verba erumpit. Vtinam ſcirem cur diſtendantur in latum nerui, & non in longum. Mox ſubiicit. Scias Medicorum verba in hoc ſymptomate, vniuersè propiora eſſe verbis muſicorum, ſeu fabellis canentium, quàm demonſtratorum. Et ſubtiliſſimus Argenterius comment. aph. 26. ſect. 2. ſic loquitur. *Non eſt facile profectò reddere omnium rationem; & præſertim cur pituita, quæ reſolutionis neruorum, & conuulſionis cauſa dicitur, nunc vnum, nunc aliud ex iis malis inferat: cùm enim eadem materia ſit, & eadem pars affecta, nempè neruus, cur idem non ſemper ſit affectus?* Hæc Argenterius. Summa rei difficultas in varias ſententias Auctores diſtraxit, ita vt nonnulli ab Hipp. & Gal. doctrina omnino deſciuerint, inter quos recenſeri poſſunt Auerroës, Eraſtus, Platerus, Ceſalpinus, Sennertus aliique, quorum varias cogitationes, & prolixas hac de re diſputationes recenſere, inſtituti noſtri ratio non patitur, qui ſummam breuitatem in hoc opere affectamus, & omnes controuerſias ablegamus, iis tantùm inhærentes, quæ ad medicinam faciendam maximè neceſſaria ſunt. Saniorum deciſio à Galeni placitis recedere nolentium eò reuoluitur, conuulſionem fieri ab humore craſſiori, qui neruos ſecundùm latitudinem extendit, & ſecundùm longitudinem coarctat; paralyſim verò fieri ab humore tenui, qui per nerui ſubſtantiam decurrit, eamque emollit, poros autem illius non extendit. Hæc tamen animum veritatis

auidum

auidum omninò non explent. Si enim humor craſſus neruum replendo, eum in latitudinem extendit, cur poros illius, & meatus inſenſiles non implet, & ſpirituum animalium influxum non impedit? atque adeò paralyſim inducit? & cur paralyſi ſaltem ſucceſſu ſucceſſu temporis non ſuccedit conuulſio, cùm humor tenuis in parte diu hærens, neceſſariò coaleſcat; ita vt etiam ſeroſa materia arthritidem efficiens, longâ morâ in parte, tophaceam materiam acquirat. Alij dicunt in conuulſione partem tantùm nerui exteriorem & membranſam ab humore obſideri, in paralyſi verò medullarem. Sed hoc multò minùs ſatisfacit; cum enim nerui maiori parte exiles admodùm ſint, non eſt facilè concipere, quo modo humor partem tantùm nerui exteriorem occupet, illæſa interiori, aut vice verſa. Vel ſaltem ſi hoc ita poſſet contingere, paralyſi vtplurimùm conuulſio ſuccederet, & conuulſioni paralyſis, multiplicata materia morbifica, & quæ exteriorem partem ſolam, vel interiorem tantùm ab initio occupabat, ſucceſſu temporis totum neruum inuaderet.

Nos igitur licèt in tanta difficultate nobis ipſis ſatiſfacere nequeamus,donec meliora ab aliis proponantur, exiſtimamus prædictas obiectiones dilui poſſe, dicendo, conuulſionem, & paralyſim in eo differre, quòd paralyſis ab humore pituitoſo puro, & impermixto generetur, qui quidem humor tenſionem non efficit in partibus, ſed eas potiùs relaxat, vt in œdemate videre eſt; conuulſio verò ab eodem humore fiat, non quidem ſincero, ſed plurimis flatibus permixto, à quibus flatibus præſertim tenduntur nerui ac maſculi, & verſùs ſuam originem contrahuntur. Nulla enim cauſa excogitari poteſt aptior ad tam vehementem contractionem efficiendam, quàm ſpiritus flatuoſus, quam etiam agnouit

E 2 Galo

Galenus 2. de ſympt. cauſ. cap. 2. & docet experientia maximas diſtenſiones à flatibus præſertim fieri, vt videre eſt in hydrope tympanite, & colico dolore. Adde quod in conuulſione vtplurimùm grauiſſimi dolores reperiuntur, quos à flatibus diſtendentibus fieri credibile eſt. Hac deciſione dilui poſſunt omnes obiectiones ſuprà propoſitæ. Si enim quæratur cur pituita conuulſionem efficiens paralyſim non afferat, ſpiritus animalis influxum impediendo; dicere poterimus eam eſſe in perexigua quantitate, vt meatus nerui inſenſiles occludere non poſſit, & multis flatibus permixtam ita attenuari, vt obſtructionem parere non valeat. Vel certè dicamus ſpiritum flatuoſum præcipuam eſſe cauſam conuulſionis, quam Galenus agnouit loco citato. Et lib. 6. de loc. affect. cap. vlt. priapiſmi (qui à membri virilis conuulſione fit,) cauſam vnicam propoſuit, ſpiritum flatuoſum.

Altera cauſa conuulſionis à repletione factæ, quam proponit Gal. loco citato, eſt inflammatio partium neruoſarum, præcipuè in neruorum principio, aut prope ipſum, qua nerui tenduntur, & contrahuntur, & excitatur illa inflammatio, vel à cauſa interna ſola, nempè à fluxu ſanguinis in partem, vel à cauſis externis, vt vulnere, contuſione, & punctura nerui.

Cauſæ conuulſionis ab inanitione ſunt omnes immodicæ euacuationes per hæmorrhagiam, vomitum, alui fluxum, ſudores; tùm etiam maximæ humidi primigenij conſumptiones, quæ contingunt in febribus ardentibus, & colliquantibus, laboribus immodicis, vigiliis, ſollicitudinibus, venere immodica, fame & ſiti, & vſu diuturno alimentorum, & medicamentorum calefacientium & exſiccantium.

Hæc etiam conuulſio ab inanitione à non paucis reiicitur,

felicitur, exiſtimantibus tantam ſiccitatem in corpore viuente introduci non poſſe, vt indè nerui contrahi valeant; illa enim in febre hectica & marafmo præcipuè contingeret: quibus tamen abundè ſatisfieri poteſt, dicendo non omnem inanitionem, aut ſiccitatem idoneam eſſe conuulſionem efficere, ſed eam tantùm, quæ confertim & inæqualiter, fit quandoquidem ſubitò interni humidi facta inanitione, partes conniuent, & in ſe concidunt, vacuum fugientes. Si verò æqualiter vndique, & ſenſim exhauriatur humiditas, nulla fit contractio, quia inanitæ partes ingreſſu aëris occupantur.

Motus conuulſiuus fit à materia pungente, vellicante, & irritante partes neruoſas, eſtque vt plurimùm humor, vel vapor, acrimonia, aut alia qualis maligna qualitate præditus; talis in febribus malignis ſæpiſſimè contingit: fiunt autem iſti motus conuulſiui plerumque cerebro & neruis per ſympathiam affectis, & conuulſio ſympathica nominatur. Compatiuntur autem vel per nudam condolentiam, & generis, officij, aut viciniæ ſocietatem, aut à praua qualitate, vel aura venenata ad initium neruorum tranſmiſſa. Sæpiſſimè autem fit per conſenſum oris ventriculi à bile æruginoſa, vermibus, veneno, aut alia materia acri, & vellicante: tum etiam per conſenſum vteri, ſicut in hyſtericis affectibus contingit.

Diagnoſis conuulſionis ex iis quæ in principio huius capitis propoſita ſunt, facilè elicitur. In vera enim conuulſione pars contrahitur, ac rigida, & immota manet, vt flecti, aut moueri pro arbitrio non valeat. In motu verò conuulſiuo pars variè concutitur & agitatur.

Quod ad prognoſim attinet, conuulſio quæ multas

partes, & præſertim cerebro vicinas occupat, periculoſior eſt. tùm etiam quæ muſculos thoracis obſidet; metus enim eſt, ne ob difficilem reſpirationem æger ſuffocetur.

A copioſo ſanguinis fluxu, vel hypercatharſi conuulſio lethalis, ex Hippocr. in aphoriſmis, quia, vt docet. Galenus in commentariis, talis conuulſio ab inanitione fit, tamen fieri poteſt, vt talis conuulſio interdum ab irritatione fiat, commotis humoribus acribus bilioſiſque, & ad partes neruoſas tranſlatis, vel à qualitate maligna venenati medicamenti, vt ex aſſumptione hellebori contingit.

A phrenitide conuulſio lethalis. Aëtius affirmat ſe neminem ex iis, qui ita conuulſi ſunt, ſeruatum vidiſſe, neque qui vidiſſet, audiuiſſe.

Febrem conuulſiones ſuperuenire, meliùs eſt, quàm febri conuulſionem, Aph. 37. ſect. 2. febris enim conuulſioni ſuperueniens, illius cauſam abſumit. Conuulſio autem febri ſuperueniens à materia maligna oritur, quæ vitæ periculum minatur.

Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, ſi verò hos effugerint, ſani fiunt, Aph. 6. ſect. 5. maxima enim tenſio omnium muſculorum reſpirationem impedit, ita vt ægri ſuffocati moriantur. Et notanda eſt cauſa interitus in conuulſione, quæ non videtur alioqui periculoſa, ratione cauſæ neruos obſidentis, quemadmodum paralyſis à ſimili ferè cauſa oriunda ad multos annos producitur. Sed lethalis euadit conuulſio ex eo ſolùm quod ſuffocationem inducit, conuulſis muſculis reſpirationi dicatis.

Curatio huius affectus varia eſt pro varietate cauſarum. Qui ab inanitione fit, rariſſimè contingit, & incurabilis eſt, ideò illius therapiæ non immorandum. Authores humectãtia omnis generis præſcribunt,

&

& inunctiones ex oleis calaſticis. Ea verò quæ fit ab irritatione, ab aliis morbis dependet, & illorum curationi ſubiicitur. Superest igitur vt conuulſionis à repletione curationem proponamus, quæ cum à pituita & flatu potiſſimum dependeat, ad illorum ſublationem dirigenda eſt. Eaque primùm à venæ ſectione auſpicanda, ſi ſanguis abundet, & vires ſint validæ. In qua tamen euacuatione ſatiùs eſt peccare in defectu, quàm in exceſſu; cùm illa cauſæ principali, quæ pituita eſt, contraria ſit.

Poſt venæ ſectionem, aut eâ omiſsâ, ſi conueniens non ſit, purgatio inſtituenda eſt per pilulas, quæ ſatis potenter euacuent (habitâ tamen virium ratione,) iuxta formulas in frigida cerebri intemperie deſcriptas. His verò adiungenda ſunt caſtorei ℈. iij.

Si pilulas faſtidiat æger, potionis, pulueris aut alterius medicamenti formâ vſurpari poterit, prout dicto capite habentur.

Poſt purgationem admoueantur cucurbitulæ cum ſcarificatione, ſi ſanguis non fuerit detractus; alioqui ſiccæ: primò quidem partibus remotioribus, poſtea affectæ vicinis. At ſi crura ſint conuulſa, natibus & lumbis applicentur: ſi brachia, collo & ſcapulis. Hoc in omnibus obſeruando, vt fluxio versùs originem retrahatur.

Veſicatorium etiam partibus affectæ oppoſitis vtiliter admouebitur.

Interim poſt primam purgationem, materia præparanda eſt apozemate deſcripto in curatione intemperiei frigidæ. Purgante quidem, ſi vires & reliqua conſentiant: ſin minùs, detractis purgantibus.

Finito apozemate iterùm pilulæ exhibendæ, caſtoreum illis, & omnibus purgantibus adiiciendo.

Si apozema tantùm alterans vſurpetur, per illius

vſum clyſteres acres frequenter iniiciendi, quales in ſoporoſis affectibus fuerunt propoſiti.

Fiant etiam inunctiones ſupra partem affectam linimento conuenienti.

♃. Vnguenti de althæa ℥.vj.ol.terebinth.& chamæmel. ana ℥. j. ol. lauendulæ ʒ. iij. ol. vulpini ℥. ß. ſtyracis liquidæ ℥. ij. Fiat linimentum, quo inungatur pars affecta calidè frequenter, & ſpina dorſi. Vel

♃. Ol.anethini & chamæm. ana ℥.j.vnguenti martiati ℥.ß.ol. petrolei & de ſpica,ana ʒ.j. ſpiritus vini ʒ. iij. Miſce.

Maximè laudatur axungia anatis,in ſequentem modum parata.

♃. Anſerem pinguem deplumatum,& exenteratum, quem reple materia ſequenti.

♃. Fol. ſaluiæ, maioranæ, & ſtœchados, ana M. j. gummi ammoniaci & bdellij, ana ℥. j. calami aromat. nucis moſchat. macis, caryopyll. ana ℥. ß. Contundantur in mortario & malaxentur cum ol. lumbricorum; poſteà includantur ventri anſeris, qui benè conſuatur, ne quid effluat, & in veru aſſetur. Pinguedo extillans excipiatur vaſe aceto ſemipleno, eáque illinantur partes affectæ.

Efficaciùs operabitur, ſi vſurpetur in ſequentem modum.

♃. Pinguedinis prædictæ ℥. vj. oleor. ceræ, nucis moſchat. & ſaluiæ arte chymicâ extractorum,ana ʒ.ij. Miſce, fiat linimentum.

Poſt inunctionem partes conuulſæ contegantur pelle arietis adhùc calente: & cùm refrixerit, ſi nouarum non ſit copia,recaleſcat oleo anethino,aut ſimili valdè calente.

Vtiliter etiam parti conuulſæ adhibentur pulmones veruecini calentes, tum etiam pulli columbini, catuli,

galli

galli, gallinæ per medium ſectæ.

Pars etiam affecta in bouem, aut veruecem, aut maius aliud animal recens cæſum immittitur. Et ibi tamdiù detinetur, quamdiù animal calet.

Balnea ex decocto herbarum cephalicarum etiam conueniunt, additâ olei tertiâ parte, vel inunctis mox à balneo partibus conuulſis.

Alij hoc emplaſtrum commendant.

♃. Colophoniæ ℥.ij. reſinæ, picis naualis, ana ℥. j. thuris, maſtiches, ceruſæ, ana ℥.ß. ſanguinis draconis, ſalis communis, ſalis ammoniaci, terebinth. ana ʒ.ij. ceræ nouæ ℥. ij. vitrioli albi ʒ. ij. matris perlarum ℥. ij. lapidis magnetis ℥.ß. ſuccini flaui ʒ.j.ß. ol. ouor. roſar. ana ʒ.ij. Fiat ſecundùm artem emplaſtrum, quod alutæ inductum imponatur.

Præſtantiſſima verò ſunt balnea ſulphurea, in diuturnis præcipuè conuulſionibus. Conueniunt etiam balnea ſicca ſeu vaporoſa ex decocto ſaluiæ, roriſmar. ſtœchados, chamæp. origani & ſimilium cum vino albo, lapidibus ignitis, aut ſcoriis ferri ignitis infuſo.

Optimum etiam eſt fouere occiput, & ceruicem aquâ vitæ calente.

Penotus ſequens linimentum mirè prædicat, ad conuulſionem breui tempore diſſoluendam.

♃. Ol. terebinth. ℥. ß. ol. caryophyll. gutt. vj. muciginis bryoniæ q.ſ. ad conſiſtentiam linimenti. Miſce, inunge locum affectum cum radice ſui nerui.

Alij oleum ſeu ſpritum ſalis cum oleo terebinthinæ, ceræ, chamæmeli & ſimilium commixtum, membra conuulſa citò reſtituere aſſerunt.

Linimentum ſequens eximiæ eſt efficaciæ.

♃. Butyri rancidi, & laridi veteris, an. quart. j. bdellij, ammoniaci, an. ℥. j. myrrhæ, caſtorei, an. ʒ ij

flor. ſtœchad. & anthos, an. P. j. nucis moſchat. & garyophyll. an. ʒ. j. catum paruum exenteratum excoriatum, & in fruſta diuiſum. His inferciatur anſer, & conſuatur, ac torreatur in veru. Primus qui qui ſtillabit ſuccus magis aquens abiiciatur; ſecundus verò pinguior, colligatur in vaſe aceto ſemipleno, eóque illinantur partes conuulſæ, & tota dorſi ſpina.

Interdùm verò dolor ita intolerabilis ſentitur, vt ad eum priùs cura dirigenda ſit. Illi igitur conuenit ſequens linimentum.

℞. Olei violacei, lilior. & chamæmeli, ana ℥. j. ß. olei amygdalarum dulcium, maſtiches, & roſac. ana ℥. j. Miſce, inungatur pars affecta. Si potentiùs agendum ſit, paretur ſequens balneum.

℞. Rad. altheæ, & liliorum, ana ℔. ß. fol. maluæ, violariæ, origani, ſaluiæ, abſinthij, ana M. ij. ſem. lini & fœnugr. ana ℔. j. Decoquantur pro bal neo, in quo diu non immoretur æger, ſed dolore ſedato confeſtim egrediatur; ſufficiet autem partes conuulſas tantùm immergere.

Alij parant balneum ex oleo puro, & ſi æger ſit diues, in eo decoquunt vulpem vnam, aut alteram.

Dum hæc fiunt, cerebri expurgationi incumbendum eſt, apophlegmatiſmis & errhinis, ſuis capitibus deſcriptis.

Tum etiam eadem pars roboranda eſt opiatâ cephalicâ, aquâ apoplecticâ, theriacali, aut aliâ earumdem virium.

Rondeletius de aqua ſua hirundinum hæc habet. Aqua ex hirundinibus & caſtoreo parata, exhibita conuulſionem à repletione ſubitò ceſſare facit. Eius deſcriptio eſt in cap. de epileſia apud Authorem dictum.

CAPVT

CAPVT VII.

De Epilepſia.

EPilepſia eſt conuulſio totius corporis non perpetua, ſed interpolata, cum mentis, & ſenſuum læſione.

Conuulſionis nomen hîc propriè, & ſtrictè non ſumitur pro vera conuulſione, ſed impropriè pro motu conuulſiuo. Eſt enim Epilepſia motus conuulſiuus non vera conuulſio. Sed conuulſionis nomen retinere voluimus imitatione Galeni, qui eam paſſim conuulſionem appellat.

Hac autem definitione ex Gal. deſumpta 3. de loc. aff. cap.7.& lib. de diff. ſympt. cap.3. perfectam & integram Epilepſiam proponimus, in qua totum corpus conuellitur, & omnes ſenſus tum interni, tùm externi abolentur. Dantur tamen imperfectæ Epilepſiæ, in quibus caput tantùm, vel brachium, vel tibia, & femur, vel dimidia corporis pars conuellitur. Datur etiam Epilepſia, in qua mens integra remanet, & ſenſus etiam exteriores vigent, nec non quarumdam partium motus voluntarius. Vidi Monialem, quæ in paroxyſmis Epilepticis contractiones varias patiebatur, nunc brachiorum, nunc crurum, nunc capitis, nuuc trunci totius corporis; videbat tamen aſtantes & loquebatur; imò verò contra motum partium quæ conuellebantur, motu voluntario obnitebatur, ita vt motum inuoluntarium quodammodò minueret; in paroxyſmo leuiori interdùm ſtabat, & in cubiculo ambulabat, ſed motu admodùm inordinato, ſaltando ſcilicet, & motus præpoſteros edendo inſtar hiſtrionum; quibus reliquis monialibus riſum concitabat; & ipſa cum illis etiam ridebat,

bat, & pro arbitrio loquebatur.

Omnis motus conuulſiuus, vt ſuperiori capite dictum eſt, fit ab irritatione. Irritatio autem fit à materiæ quantitate, vel qualitate: quantitas materiæ morbificæ naturam grauans, eam irritat ad expulſionem eius quod ſibi moleſtum eſt. Vnde ſtabilitur Galeni doctrina à quamplurimis neotericis variè exagitata, qua ſancitum eſt, ab obſtructione imperfecta ventriculorum cerebri Epilepſiam generari; ſi enim humor obſtruens naturæ moleſtus eſt, quidni cerebrum inſurgere poterit ad illius excluſionem. De qualitate nulla eſt difficultas, omnes enim in eo conſentiunt, facultatem expultricem ſingularum partium irritari ab acrimonia, & praua quauis qualitate naturæ infenſa.

Cauſæ irritantes vel in ipſo cerebro continentur, & Epilepſiam idiopathicam efficiunt, vel aliundè ad cerebrum tranſmittuntur, & ſympathicam Epilepſiam generant.

Illa autem irritatio Epilepſiam facit, quandoquidem cerebrum, dum rem noxiam expellere conatur, ſeipſum concutit, & conſequenter neruos ſibi adnexos.

Triplex à Galeno conſtituitur Epilepſiæ differentia, & ab omnibus propemodùm authoribus recipitur. Prima, qua cerebrum afficitur, conſiſtente in ipſo affectu. Secunda, in qua cerebrum per ventriculi conſenſum afficitur. Tertia, cùm ab aliis corporis partibus ad cerebrum affectus tranſmittitur. Et propria etiam nomina apud nonnullos ſortitæ ſunt iſtæ differentiæ, prima enim tanquam præcipua generis nomine Epilepſia nominatur; ſecunda analepſia; tertia catalepſia. Verùm (pace Galeni, aliorumque dixerim) ſuperflua eſt illa diuiſio, & fruſtrà ſeparatur Epilepſia à ventriculo genita, ab aliis quæ per aliarum partium ſympathiam

oriuntur

oriuntur; cùm omnes vno ſympathicæ Epilepſiæ nomine comprehendi debeant. Neque ſatisfacit dicere Epilepſiam à ventriculo ſeorſim enuntiari, tanquam frequentiſſimam, ſiquidem ea quæ ex vteri, aut lienis conſenſu oritur, non minùs frequens, aut certè frequentior eſſe conſueuit.

Diuidatur ergo Epilepſia in idiopathicam, & ſympathicã. Sympathica rursùm iuxta varias partes à quibus vapores acres, aut maligni ad cerebrũ ranſmitti poſſunt. Nulla autem propemodùm pars in toto corpore reperitur, à qua malignus vapor ad cerebrum tranſmitti nequeat. Harum hiſtoriæ duæ proponuntur à Galeno loco citato, vna de puero decimumtertium ætatis annum agente, in quo paroxyſmus in tibia initium capiebat, mox illinc rectà aſcendebat per femur, & ſuperpoſita ilia, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret, quod cùm primùm tangeret, ipſe haudquaquam ſibi conſtabat. Altera eſt de adoleſcente, qui inuadentis paroxyſmi initio veluti frigidam auram aſcendere ſentiebat.

A ventriculo autem, inteſtinis, & materia verminoſa, tum etiam ab vtero, aliiſque partibus Epilepſiam plerumque generari notiſſimum eſt, & variorum authorum hiſtoriis confirmatur.

Conſtat igitur ex prædictis quomodo defendi poſſit Galeni doctrina, ab imperfecta ventriculorum cerebri obſtructione idiopathicam Epilepſiam generari, aſſerentis; quam tamen cauſam perpetuam eſſe defendere non poſſumus, vt Galenus innuere videtur, nullam aliam proponens; quin potiùs eam cæteris infrequentiorem eſſe, confiteri cogimur.

Neque tamen argumenta aduersùs Galenum propoſita vllo modo conuincunt; quorum præcipua hæc ſunt.

Primò

Primò enim inquit Fernelius, ſi Epilepſia ab humoris copia fieret, in ſopore ea maximè contingeret, in quo magna humoris copia reperitur. Reſpondeo humorem à quo ſopor excitatur eſſe in ſubſtantia cerebri, non in ventriculis, & ideò facultatem expultricem non irritare, quæ in ventriculis magis reſidet.

Secundò, ex eodem Fernelio, cùm Epilepſia citò ſoluatur, deſineret in paralyſim, vt apoplexia excuſſo in neruos humore. Reſpondeo in apoplexia humores excuti ad partes viciniores propter debilitatem expultricis à copia humoris oppreſſæ, quæ cùm liberior ſit in Epilepſia, ad vias naturales expurgationi dicatas humores amandat. Falſum tamen eſt quod aſſerit Fernelius numquam Epilepſiam deſinere in paralyſim; nos enim paralyſim Epilepſiæ ſuccedaneam vidimus. Et non rarò apoplectici in prima inuaſione conuulſionibus Epilepticis corripiuntur, nondum perfecta obſtructione ventriculorum cerebri; tum etiam multi Epileptici tandem apoplexia pereunt, quando dimidiata obſtrũctio in integram degenerat.

Tertiò, contra Galenum nonnulli ita argumentantur. Sicut completa ventriculorum obſtructio functiones penitùs tollit in apoplexia, ita incompleta eas tantùm imminueret, non deprauaret, neque motus illos conuulſiuos ederet, ſanis plerumque validiores. Reſpondeo, naturam omninò oppreſſam ab integra obſtructione non excitari ad expulſionem; in dimiata verò obſtructione ſatis habere virium, vt cerebrum commoueat, & exagitet ad expulſionem. Confirmatur hæc doctrina exemplo catarrhi in pulmonem delabentis, qui ſi totum pulmonem repleat, ſummam ſpirandi difficultatem efficit ſine vlla tuſſi, vt in aſthmate contingit. Si verò minor fluentis humoris copia extiterit, pulmo irritatur ad expulſionem, vnde tuſſis excitatur.

Signa

Signa Epileſiæ diagnoſtica in tres ordines diſtribuenda ſunt, quæ ſcilicet imminentem Epilepſiam ſignificant; quæ præſentem demonſtrant, & quæ illius differentias patefaciunt.

Imminentis Epilepſiæ ſigna dupliciter conſiderari poſſunt, vel prout primam morbi inuaſionem præſagiunt, vel prout imminentem paroxyſmum ſignificant. Eadem autem ſigna vtrique iudicio inſeruiunt, ſed multò certiùs in iis, qui ab Epilepſia actu poſſidentur, imminentem inſultum indicant; in iis enim qui nunquam hactenùs morbo affecti ſunt, æquiuoca maiori ex parte ſunt huiuſmodi ſigna, & multos alios capitis affectus prænuntiare poſſunt; integra tamen eorum congeries aliquam certitudinem afferre poteſt.

Omnia igitur imminentis Epilepſiæ ſigna proponenda ſunt hac præmiſſa admonitione, non omnia in omnibus epilepticis concurrere, ſed nonnulla in his, alia in illis, pro varia cauſarum, & corporum diſpoſitione. Vt autem ea debito ordine proponantur, fontes ſignorum percurrendi ſunt, qui ab actionibus animalibus, vitalibus & naturalibus, excrementis, qualitatibus immutatis, & propriis accidentibus ſcaturiunt.

Ratione functionum animalium, epilepſiam minantur, animi, & corporis inſueta conturbatio; capitis grauitas, cephalalgia, vertigo, vigiliæ, aut plurimus ſomnus à quo nullum leuamen emergit; inſomnia turbulenta; mentis torpor, vel anxietas, obliuio, mœſtitia, pauor, formido, ſegnities, actuum grauitas. Saltus & tremor membrorum, ſenſuum hebetudines, obtutus defixus, ſcintillæ oculis obſeruantes, & interdùm nubeculæ, aut marmaryges. Aurium tinnitus, fœdi odoris perceptio, lingua inflexibilis, eiúſque inordinata motio, oſcitatio, ſternutatio.

Ratione functionum vitalium Epilepſiam minantur cum

cum aliorum ſignorum concurſu. Iracundia, cordis palpitatio, pectoris conſtrictio, anhelitus mutatio.

Ratione functionum naturalium, Epilepſiæ prodromi ſunt, cibi faſtidium, aut appetitus immodicus, nauſea moleſta, cardiogmos, ſeu oris ventriculi morſus.

Ratione excretorum, Epilepſiam portendunt, ſaliuæ per os effluuium, vrinæ tenues, & crudæ; pollutio nocturna frequentior.

Ratione qualitatis mutatæ, & propriorum accidentium, Epilepſiam portendunt faciei pallor, & præcordiorum inflatio.

Præſens Epilepſia etiam vulgo notiſſima eſt, ſi omnibus ſuis numeris abſoluta ſit; multas tamen habet differentias, quæ difficilem interdùm faciunt diagnoſim, vt ex ſequentibus videre eſt.

In paroxyſmo epileptico integro, & abſoluto ſenſus omnes tum interni, tum externi intercipiuntur. Æger ſubitò in terram concidit, & totum corpus, aut partes tantùm nonnullæ variis motibus concutiuntur; adeſt prætereà oculorum prominentia,ſtridor dentium, reſpiratio ſuffocatoria, velut in iis qui laqueo ſtrangulantur; ſemen, ſtercus & vrina inuoluntariè aliquando profunditur; & circà finem acceſſionis ſpuma per os, & nares effluit: quæ non niſi in vehementi Epilepſia contingunt, & finita acceſſione rerum omnium quæ in paroxyſmo actæ ſunt, obliuio remanet..

Antiquorum nonnulli tres epilepſiæ differentias faciunt, vnam quæ ſomno ſimilis altiſſimo videtur; aliam quæ variis motibus corpus exagitat; tertiam denique ex vtriuſque commixtione conflatam. Primam ſpeciem recentiores quidam admittere nolunt, dicentes, illam coma potiùs, aut carum eſſe, quàm Epilepſiam, & non alia ratione diſtingui inter ſe hos duos affectus,

affectus, quàm ex eo quòd in comate eſt ſomnus profundus ſine conuulſione, conuulſio verò eſt ſignum pathognomonicū Epilepſiæ. Verùm aliter docet Auicenna dicens ſæpè euenire Epilepſiam ſine ſpaſmo ſenſato, id eſt, nulla conuulſione apparente. Et docet experientia multos epilepticos habere paroxyſmos comati perſimiles. Eſſe autem Epilepſiam, non coma, vel carum, ex eo tantùm cognoſcitur, quòd ſopor ille per interualla, & periodicè recurrit, cùm coma ſemel tantùm inuadat, neque periodico recurſui obnoxium ſit.

Idiopathica Epilepſia à ſympathica diſtinguitur, quòd in idiopathica multa apparent cerebri affecti indicia. Mentis torpor, vel tarditas, memoriæ imminutio, inſomnia turbulenta, ſenſuum hebetudo, corporis grauitas, & ſegnities, capitis dolor, aliaque; prætereà æger venientem paroxyſmum non percipit, ſed ab eo incautus ſubitò opprimitur; tum paroxyſmus in coïtu Solis, & lunæ vtplurimùm contingit. Hanc diagnoſim confirmat bona partium inferiorum diatheſis, & nullum vitium in iis apparens.

Dextram verò, aut ſiniſtram capitis partem magis affici, & mali mineram continere ex eo dignoſcitur, quòd viſio alterius oculi obtuſior eſt, vel auditus in altera aure hebetior, aut tinnitus eam afficit, & ſi partes dextræ, vel ſiniſtræ ad motum, aliaſque actiones ignauiores fuerint.

A quo verò humore præſertim Epilepſia generetur, ex ſignis pituitam aut bilem, aut melancholiam in toto corpore, & capite præſertim redundantem, indicantibus dignoſcere poterimus.

Sympathica verò Epilepſia inde dignoſcitur, quòd nulla apparent cerebri affecti ſigna; æger venientem paroxyſmū percipit, & interdùm veluti auram quandam à partibus inferioribus ad cerebrum aſcēdentē; aut pars

Digitized by Google

aliqua inferior peculiari quodã vitio labefactata eſt,aut tempore inuaſionis graui aliquo ſymptomate affecta.

Sic à ventriculo communicari Epilepſiæ cauſam oſtẽdunt,cibi faſtidium,difficilis inediæ tolerantia, nauſea, vomitus, ventriculi dolor, eroſio, compunctio, vel diſtenſio,vel etiam interdùm cordis palpitatio, ventriculo cordi affectum communicante.

Ab hepate,vel liene malum oriri ſignificant,flatuum frequens, & copioſa excretio, ventris inflatio, rugitus, & borborygmi, ructus acidus, præcordiorum moleſta coarctatio eorumque dolor ad dorſum vſque interdùm procedens. Quibus addere licet vitia peculiarem ventris inferioris partem obſidentia.

Ab vtero affectum procedere indicat hyſterica paſſio conuulſionibus epilepticis implicita, tùm ſi menſium, aut ſeminis retentio præceſſerit.

Si à parte aliqua externa Epilepſia oriunda ſit, aura quædam percipitur à parte illa eleuari,& minera morbi in ea deliteſcens, vellicat interdùm, aut titillat, quod imminentem paroxyſmum prænuntiat, & ſi pars illa conſtringatur vinculo, impeditur paroxyſmus.

Denique à lumbricis procedere affectum oſtendunt ſigna lumbricos indicantia, vt anhelitus, fœtor acidus, nariumpruritus, ventris dolor, fæces cineritiæ, ſtridor dentium, ſopor, & ſimilia:tùm præcipuè ſi lumbrici per aluum interdùm excernantur.

Rariores verò cauſæ & extraordinariæ, vt abſceſſus, oſſis caries, vrinæ ſuppreſſio, anadrome, & ſimilia, ex propriis ſignis mutuari poterunt.

Quod ad prognoſim attinet,Epilepſia morbus eſt diuturnus,& contumaciſſimus,& in infantibus lethalis.

Epilepſia hæreditaria incurabilis eſt;quæ verò à cauſis externis, & praua victus ratione ducit originem, curationem admittit.

Epilepſia

Epilepſia ante pubertatem eueniens curabilis eſt;eadem verò poſt 25. annum curationem non admittit, ex Hipp. aph. 7. ſect. 5. Siquidem in pubertate magna fit caloris natiui eclampſis, quæ cauſas morbificas diſcutere potenter valeat. Adde quod tunc temporis in fœminis menſtrua erumpere incipiunt, per quæ impuritates corporis expurgari ſolent. Licèt autem poſt 25. annum incurabilis dicatur Epilepſia ab Hipp. Hoc tamen non eſt perpetuæ veritatis, multos enim ætate prouectos ab hoc morbo liberatos fuiſſe plurimis obſeruationibus relatum eſt;quamuis tamen hoc rarò contingat, ſicque aphoriſmum prædictum, vtplurimùm,& ferè ſemper verum eſſe ſtatuendum eſt.

Vehemens Epilepſia ſæpè in paroxyſmo ægrotantem abripit, & de medio tollit; vel enim in apoplexiam degenerat, vel propter prauitatem ſymptomatum, & violentam cerebri concuſſionem, tota illius œconomia euertitur, vt interdùm particulæ illius diffringantur; & contigerit aliquando proceſſuum mammillarium particulas per nares exploſas fuiſſe.

Epilepſia à melancholico humore oriunda in melancholicam inſaniam nonnumquam degenerat;quandò videlicet ille humor à ventriculis cerebri in ſubſtantiam eiuſdem tranſmittitur. Idem etenim humor dum cerebrum afficit vt partem inſtrumentalem ventriculos illius obſtruendo,aut tunicas eorũ diuellendo Epilepſiã efficit: dum verò ipſam cerebri ſubſtantiã,quæ functionum principum ſedes eſt, vt ſimilarem partem offendit, naturale ipſius temperamentum vitiando, & animales ſpiritus corrumpendo,atque obtenebrando,deliriũ melancholicũ inducit. Vnde apud Hipp.6.epid.ſect.8.textu 40. melãcholici plerumque fiunt epileptici,& epileptici fiunt melancholici.Degenerãt autẽ iſti affectus in ſe inuicẽ dupliciter, vel per materiæ morbificæ trãſpoſitionẽ

ſede derelicta,& ſic vno exoriēte alter deſinit;vel per materiæ propagationem, & tùm vterque affectus permanet.

Epilepſia pituitoſa in apoplexiam, vel paralyſim degenerat.

Quartana febris Epilepſiæ ſuperueniens, & diù perſeuerans eam ſoluit, quandoquidem à calore febrili materia morbifica ſenſim abſumitur, ſi pituitoſa ſit; vel ſi melancholica fuerit, à parte affecta tranſmittitur in locum vbi minera morbi reſidet,vt nouis paroxyſmis materiam ſuppeditat.

Curatio Epilepſiæ duplex inſtituitur,alia in paroxyſmo,alia extra paroxyſmum.

Ad paroxyſmi curationem rarò vocantur Medici, niſi ipſe interdùm longiùs protrahatur, quo in caſu conueniunt eadem remedia, quæ pro ſoporoſis affectibus fuere propoſita. Præſertim verò aqua apoplectica, cinamomi, aqua vitæ, & aliæ multùm ſpirituoſæ, ad paroxyſmi materiam diſcutiendam efficaciſſimæ.

Extrà paroxyſmum curatio varianda eſt pro varietate cauſarum. Ac primùm Epilepſiæ idiopathicæ curatio proponenda eſt, quæ in totius corporis euacuatione, materiæ morbificæ diſcuſſione, prauæque illius qualitatis emendatione & cerebri roboratione conſiſtit. Cùm autem materia peccans in idiopathica Epilepſia, vtplurimùm pituitoſa ſit, nos ad illius oppugnationem curationem vniuerſam dirigemus; tyrones alioqui admonentes, vt ſi humores билioſi, aut melancholici in vitio eſſe videantur, medicamenta illos præparantia & expurgantia ſubſtituantur. Specifica verò remedia, à quacumque cauſa morbus oriatur, eadem perpetuò vſurpanda ſunt.

Ad integram ergo curationem ſequenti viâ procedendum eſt. Primò potio phlegmagoga erit propinanda, aut aliud medicamentum, ægrotantis naturæ

commodum

commmodum, ex iis quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt propoſita, iniecto priùs clyſtere, ſi aluus non ſit libera.

Poſteà ſi plenitudinis notæ appareant, aut æger ſit ſanguineo temperamento præditus, phlebotomia erit celebranda: ſin minùs, omittenda.

Mox cura vniuerſalis frigidæ intemperiei cerebri ſuprà propoſita ſigillatim celebranda erit, hoc obſeruando, vt decoctis apozematis, diætæ ſudorificæ,& ſyrupo magiſtral. tum etiam maſticatoriis, & pulueribus cephalicis, addantur radix & ſemen pœoniæ, & viſcus quercinus, quæ proprietate ſpecificâ epilepſiam curare tota credidit antiquitas.

In diæta verò ex ſudorificis guaiacum præferatur; cuius vſu ſe multos epilepticos curaſſe refert Iachinus. Continuetur autem per triginta,vel quadraginta dies.

Singulis doſibus decocti ſudorifici aliquot guttæ ſpiritus vitrioli addantur, qui etiam ſpecificus creditur ad epilepſiam.

Notandum eſt purgantia vſualia, nimirùm pilulas, aut ſyrupum magiſtralem, in frequenti vſu habenda, nempè ſemel,aut bis in ſeptimana,prout vires ægrotantis ferre poterunt;& per plures menſes purgationes eſſe continuandas: imò ad fortiora interdùm purgantia eſſe tranſeundum, iuxtà præceptum Maſſariæ, qui hinc fieri dicit, quòd epilepſia raro curetur, quòd Medici ſemper in leuioribus hæreant.

Hâc ratione Chymici purgantia mineralia vſurpare ſolent, quæ à remotiſſimis partibus humores attrahunt; at non ſine periculo, præſertim ſi à peritiſſimo artifice pręparata non fuerint. Si tamen in hoc caſu fœlix euentus ex huiuſmodi remediis aliquando contingat, ille in primis ſperandus eſt ex mercurio, per ſe, vel cum auro calcinato in furno arenæ,longo ignis regimine; probè

 cauendo,

cauendo, ne qua illius portio cruda adhûc & volatilis maneat, quæ ſummam vehementiam medicamento conciliaret, alioqui ſatis blandè purganti, ſi cum pilulis cochiis, aut, quod melius erit, cum extracto aliquo phlegmagogo, vel panchymagogo, pondere ℥.iiij. vel vj vſurpetur.

Recens autem Epilepſia ſale vitrioli aliquando curatur; quemadmodùm refert Angelus Sala, ex hoc remedio, quarto quôque die exhibito, ſe epilepſiam tertiâ exhibitione curaſſe. Poſteriùs verò curat. 77. cent. 2. gloriatur ſe ſtibio calcinato ter exhibito puellam vndecim annorum ab epilepſia hærediaria liberaſſe.

Syrupus de peto Quercet. maximam vim habet ad curandam epilepſiam. Sed non niſi à prudenti Medico vſurpandus, quia vehementiſſimum eſt medicamentum.

Loco opiatæ dicto loco propoſitæ, ſequens, magis huic affectui ſpecifica, erit ſubroganda.

℞. Conſeruæ flor. anthos, pœoniæ, bugloſſi, ana ℥.ß. corticis citri ſaccharo côditi ʒ.ij. pulu. viſci querni, ſem. pœoniæ decreſcente lunâ collecti, & vngulæ alces, ana ʒ. ß. cranij humani non humati, ad albedinem calcinati ʒ. j. ß. coral. præp. margarit. præp. & cornu cerui præp. ana ℈. iiij. lapid. bezoard. veri ℈. j. diamoſchi dulcis, diatriaſant. ana ℈. ij. theriac. vet. & confect. de hyacinth. ana ʒ. j. ſpiritus vitrioli gutt. xv. Cum ſyrupo conditura corticis citri, fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem auellanæ, ſuperbibendo aquæ cinam. parùm.

Sequens verò efficaciſſima eſt ad morbum radicitùs tollendum, poſt diligentem corporis purgationem.

℞. Conſeruæ flor. betonicæ, & roriſm. ana ℥. ij ß. rad. eryngij conditæ, & mithridatij, ana ℥. j. pulu. ligni ſaſſafras

ſaſſafras ℨ.vj. caſtorei ℨ.iij. cranij humani non humati, vngulæ alces, ana ℨ.ij. rad. & ſem. pœoniæ, ſem. nigellæ, rutæ ſylueſtris, & rad. pyrethri, ana ℨ.j. oxymel. q. ſ. Fiat opiata, de qua capiat ℨ.ij. vel iij. Reliquas omnes efficaciâ ſuperat opiata Montagnanæ, cuius beneficio multi epileptici liberantur. Illius deſcriptio talis eſt.

℞. Rad. pœoniæ maris, ſtœchados, coſti an. ℨ.x. agarici ℨ. v. pyrethri, carui, ſem. anethi, aſſæ fœtidæ, & ariſtol. rot. an. ℨ. ij. ß. ſucci ſcillæ, & mellis electi, an. ℔. j. & ℥. ij. ſcilla & mel ſimul coquantur lento igne vſque ab bonam conſiſtentiam; deinde ſuperadditis ſpeciebus fiat electarium, de quo capiat æger ℨ.ij. iij. vel iiij. pro ætatis ratione, continuando per 20. aut 30. dies.

Poſt vſum emplaſtri epiſpaſtici, veſicatorium etiam ſincipiti erit admouendum, & cauterium poſteriori parti ceruicis.

At ſetaceum multò efficaciùs humores extrahit à cerebro. Refértque Fabricius Hildanus, ſe iuuenem quotidiè Epilepſiâ laborantem, & cui fruſtrà alia remedia adhibita fuerant, & puellam 18. annorum, ab ipſa infantia epilepticam, ſolo ſetaceo reſtituiſſe.

Si coniectura ſit, vapores ad cerebrum exhalantes à partibus inferioribus, affectum producere, vel fouere; vtiliſſimum erit cauſticum ſincipiti admouere, vitatis ſuturis: refert enim Carolus Piſo, duos Epilepticos hoc cauterio fuiſſe curatos. Tum etiam ſi à partibus inferioribus affectus producatur, aquæ acidulæ mirabiles ſæpè effectus producunt, & morbum interdùm radicitùs tollunt, ſi priùs euacuationes vniuerſales, & venarum inferiorum ſectiones celebrentur.

Peculiariter verò ab vtero procedens Epilepſia curationem ſortitur, puluere granorum actus à Quer-

cet. deſcripto in pharmacop. reſtit. per triduum exhibito ad ℥.j. cum aqua quadam hyſterica.

Si cætera non profuerint, extremum remedium erit ſinciput terebello perfodere, vitatis ſuturis, vt hoc veluti ſpiraculo aura maligna exhalare poſſit. Hoc remedio aliquando deſperatæ epilepſiæ curatæ ſunt, & ſine periculo celebrari poteſt, ſi periti Chirurgi manus adhibeatur.

Vtatur æger pro potu ordinario hydromelite, vel bocheto ex guaiaco, & rad. pœoniæ.

Sacculus de collo ſuſpenſus continuò geſtabitur, in ſequentem modum paratus.

℞.Rad. pœoniæ, viſci querc. ana ℥.j. vngulæ alces ʒ. ij. nucis moſch. caryophyll. macis, ana ʒ.ij. fol. rutæ & hyſſopi, ana ʒ.j. ß. Puluerentur, & rubrâ ſindone excipiantur. Fiat ſacculus, deferat appenſum collo, ſæpè odorando.

Poſt vniuerſales euacuationes, inter aliorum remediorum vſum, ſpecificis præſertim morbus oppugnandus eſt, quorum infinitus ferè numerus reperitur apud Autores. Nos ex ſelectioribus nonnulla proponemus, præter opiatas ſuprà deſcriptas, quæ ad hunc morbum expugnandum non infimum locum obtinent.

Rondeletius maximè commendat aquam hirundinum, quam etiam ab eo mutuatus eſt Quercetanus in Pharmacopœa. Non minoris eſt pretij aqua theriacalis cephalica, & ſyrupus antepilepticus, ab eodem Quercetano dicto loco deſcriptus.

Radix valerianæ ſylueſtris à Fabio Columna tantoperè celebratur, vt ſemel, aut bis exhibitam ab epilepſia liberare affirmet. Refértque ſe hanc multis amicis dono dediſſe, qui deindè, diuino priùs numine & fauore glorificato, puluere huius radicis ſibi reſtitutam ſanitatem affirmarunt. Doſis autem eſt cochleare ſemis cum

cum vino, aqua, lacte, aut quouis liquore appropriato. Pueris verò in minori doſi cum lacte datur.

Chymici valdè commendant mixuram ſpiritalem, quâ in epilepſia nullum medicamentum præſtantius exoptari poſſe aſſerunt. Illius autem compoſitio talis eſt.

℞. Spiritus vitrioli partem vnam, ſpiritus tartari partes tres, aquæ theriacalis camphoratæ partes quatuor. Miſceantur, & vitro benè clauſo, per tres, aut quatuor ſeptimanas digerantur. Doſis eſt ʒ. j. in conuenienti vehiculo.

Rulandus oleum ligni heraclei (quod corylinum eſſe affirmant Chymiatri,) in frequenti vſu habebat; & nonnullas hiſtorias refert in centuriis, eorum qui huius medicamenti vſu ab eo morbo liberati ſunt. Doſis autem eſt trium, vel quatuor guttarum, cum liquore idoneo, per quinque dies.

Huic nullo modo cedit, aut fortè multò præſtantius eſt oleum ſuccini albi, à perito artifice extractum, quod nullum empyreuma redolet, imò verò fragrantiſſimum expirat odorem. Doſis à ℈.ß. ad ℈. j.

Oleum buxi ad gutt. iiij. cum pari quantitate ſpiritus ſulphuris, & aquæ flor. tiliæ arboris ℥. iiij. per aliquot dies exhibitum, inſignis eſt efficaciæ, & à multis creditur verum ligni heraclei oleum; & per deſcenſum elicitur.

Crato cinnabarim natiuam epilepſiæ magnetem vocat, ex eáque talem puluerem parat.

℞. Cinnabaris natiuæ pellucidæ limatæ, & in tenuiſſimum puluerem tritæ ℥. ß. coralli rubr. & margarit. præparat. ana ℈. ij. croci orientalis ℈. j. fol. auri n. xv. Terantur omnia ſubtiliſſimè ſuper lapidem. Doſis in ipſa acceſſione à granis vj. ad ℈. j. in aquis appropriatis.

At non minoris virtutis cenſetur à non paucis Chy-

 miatris,

miatris, cinnabaris antimonij, quæ poſt mercurij vitæ extractionem elicitur. Si enim æquali pondere inungatur cum magiſteriis perlarum, corallorum, & cranij humani, ſpecificum eſſe aiunt in epilepſia etiam inueterata. Doſis à granis x. ad xv. in liquore idoneo.

Sympathicæ epilepſiæ curatio ad partem primariò affectam dirigenda eſt. Eáque remediis conuenientibus è propriis capitibus deſumẽdis, euacuanda, & roboranda eſt; non omiſſis ſpecificis, & antepilepticis, quæ in omni epilepſia perpetuò vſurpanda ſunt. Attamen ſi à parte aliqua externa concitetur epilepſia, præter curationem vniuerſalem, ad eam peculiariter reſpiciendum eſt, & materia maligna in ea contenta educenda cucurbitulis ſcarificatis, veſicatoriis, & cauteriis admotis. Et ſi malum perſeueret ſupra cauterium poſt eſcharæ caſum cucurbitula frequenter admoueatur: ac tandem vrgente neceſſitate, ad cauterium actuale confugiendum eſt. Si à cranij carie malum oriatur, trepano & vſtione illa auferenda eſt.

CAPVT VIII.

De Epilepſia puerorum.

QVia iſte morbus pueris familiaris eſt, in iiſque plerumque acutus & valdè periculoſus eſſe conſueuit; ideò peculiaris illius curatio hîc ſeorſim ſubnectenda eſt, vtpotè ab adultiorum curatione valdè diuerſa.

Primò igitur ſuppoſitorio vel clyſtere aluus ſoluenda eſt.

Poſteà, & ferè eodem tempore, purgans medicamentum exhibendum ſatis validum pro ætatis robore, ita

ita vt non dubitemus in puerulis vnius anni electarium diacarthami ad ʒ.ij. exhibere, Si fiat ex lacte corrupto.

℞. Hieræ picræ ℈. ß. vel ℈. j. pulu. de gutt. ℈. ß. Cum liquore ſpecifico, vel cum melle roſato dentur.

Cucurbitulæ ſcapulis & lumbis admoueantur, & cum ſcarificatione, ſi puer ſit grandior.

Veſicatorium applicetur poſteriori parti ceruicis.

Si purgatio non rectè proceſſerit, aut parùm profecerit, vomitus prouocandus eſt vitriolo albo præparato, vel etiam ſale vitrioli. Quod bis, ter, & quater exhiberi poterit, ſi affectus protrahatur. Puluis epilepticus, *de gutteta* vulgò nominatus, frequenter exhibeatur cum lacte, iuſculo, & panatellis à ℈. ß. ad ℈.j.

Ille autem puluis de guttera in vulgaribus pharmacopœis deſcriptus non habetur, ſed in Monſpelienſibus officinis vulgò componitur ex traditiua deſcriptione, quæ talis eſt.

℞. Rad. pœoniæ, ſem. eiuſdem, dictamni albi, viſci querc. ana ℥. ß. ſem. atriplicis ʒ.ij. cranij humani ʒ.iij. corall. rubr. præparati, hyacinthorum præpar. ana ʒ.j.ß. vngulæ alces præpar. ℥. ß. moſchi ℈. j. fol. auri ʒ.j. Miſce, fiat puluis.

Exhibeatur etiam aquæ alicuius antepilepticæ cochlear exiguum, vel earum defectu aquæ cin:m. vel imperialis: vel guttulæ aliquot mixturæ ſpiritalis cum liquore idoneo.

Occipiti admoueatur emplaſtrum de ammoniaco, deraſo capillitio: fluxionem enim impedit à capite in ſpinam ruentem per partes exteriores.

Sinciput verò ſequenti puluere ſinapiſetur.

℞. Nucis moſch. ʒ.ß. granor, pœoniæ ʒ. j. ß. flor. lauendulæ P.j. ſuccini ℈.ij. fiat puluis.

Vel

Vel roborans emplaſtrum applicetur, in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcriptum.

Olei ſuccini guttæ ij. vel iij. cum pari quantitate ſpiritus vitrioli, in aqua betonicæ exhibitæ, puerulos à paroxyſmo epileptico ſtatim plerumque liberant. Idem oleum naribus illitum multùm confert. Loco olei ſuccini, oleum buxi per deſcenſum paratum vtiliter exhibetur; tum etiam aqua fl. tiliæ arboris; aqua betonicæ vtilior in hoc caſu cenſetur.

Fumus tabaci pueros ab inſultu epileptico liberat, ſi miniſter cum tubulo attractum in os pueri apertum frequenter inſufflauerit.

Spina dorſi, & membra quæ contrahuntur, inungantur ſequenti linimento.

℞. Ol. rutacei, lumbricorum, ana ℥.ij. ol. de caſtoreo ʒ.j. aquæ vitæ parùm. Fiat linimentum.

℞. Theriacæ vet. ʒ.j. confect. alchermes, & de hyacintho, ana ℈. j. aquarum betonicæ, ſaluiæ, maioranæ, & cinam. ana ℥. ß. Miſce, foueantur nares, tempora, & aures.

Eiuſdem aquæ cochlear. j. per os poterit exhiberi.

Maiori tamen efficaciâ inunguntur nares, tempora, & vertex capitis balſamo apoplectico, ad ſoporoſos affectus deſcripto.

Interim etiam os, & palatum, vrgente neceſſitate, eodem balſamo inungi poteſt.

Skenkius exotericorum experimentorum cent. 5. num.85. ex Georgio Kufnero hæc habet. *De epilepſia puerorum expertum medicamentum. Detur de moſcho fino, ex mero ſubtili, bis vel, ter in die parùm, & ſic perfectè curantur.*

Dum hæc omnia fiunt, clyſteres ſemel, aut bis in die iniiciendi ſunt, in hunc modum compoſiti.

℞. Rad.

℞. Rad. ariſtol. rotundæ, polypodij quercini, ſem. carthami, ana ℥. ß. ſem. pæoniæ, cumini, ana ʒ. iij. flor. chamomil. & anthos, ana P. j. Coquantur ad ℔. j. De colat. cape ℔. ß. hieræ picræ ʒ. iij. mellis anthoſati ℥. j. olei turacei & liliorum, ana ʒ. iij. Fiat clyſter.

Inter ſpecifica duo ſunt maximè laudata, quæ ideò merentur ad experimentum reuocari.

Vnum eſt radix valerianæ ſylueſtris ſuprà à Columna commendata: quam ipſe aſſerit in puluerem redactam, & cùm lacte exhibitam, multos puerulos liberaſſe.

Alterum eſt fel catelli lactentis, quod ab Vntzero hiſce verbis prædicatur. *Sume catellum paruum nigrum adhûc ſugentem (pro fœmella verò epileptica ſume catellam) eúmque ſtrangula ac interfice. Ex interfecti, & per ſectionem aperti corpore extrahe totam cyſtim felleam, vix iij. vel iiij. guttas ſinceræ bilis in ſe habentem. Illum bilioſum ſuccum omnem puerulo, in paroxyſmo epileptico, cum pauxillo aquæ flor. tiliæ propina, & miraculi inſtar videbis illum ab hoc morbo è veſtigio ſanari, & curari.*

Si puer epilepticus adhuc lacte nutriatur, habenda eſt cura nutricis, illiuſque lac diligenter examinandum, ne vitio aliquo laboret. Victu nihilominùs attenuante vtatur, & laudabili. Vino interdicatur, bibat aquam, vel hydromel, vel bochetum ſalſæparillæ.

Pueri denique nonnulli ita huic morbo obnoxij ſunt, vt ſemel curati, tamen ſoleant recidere. Imò verò in quibuſdam familiis omnes liberi hoc morbo ſolent interfici. Ideò tum iis qui nuper in lucem editi ſunt, tum qui à morbo conualuerunt, debetur prophylaxis.

Primò

Primò igitur recens natis, antequam lactari incipiant, detur pulueris de gutteta ℈.j. cum pauco lacte, eademque doſis ter repetatur intra duos dies.

Iiſdem verò poſt aliquot dies à partu, tum etiam iis qui ſemel epilepſiâ correpti ſunt, cauſticum occipitio inurere vtiliſſimum eſt. At multò vtilius cauterium actuale, quod apud noſtrates neutiquam vſurpatur, à vehementioribus remediis, aut terrorem aliquem incutientibus, abhorrentes. Rondeletius tamen huiuſmodi cauterium actuale Florentiæ ita vſitatum eſſe affirmat, vt ipſæ mulieres illud, vt torrem ignitum, plerumque applicare ſoleant. Idipſum teſtatur Aquapendens in operationibus chirurgicis, & modum applicandi docet cap. proprio de exuſtione occipitij in infantibus & puerulis.

Purgetur puer bis in menſe, cum manna, ſyrupo roſaceo, aut de cichorio cum rhabarbaro.

Singulis interluniis capiat doſim pulueris epileptici de gutteta dicti.

Paretur cucufa cerebrum roborans, & ſuffumigium pro tegumentis capitis, iuxta deſcriptiones in curatione frigidæ intemperiei cerebri propoſitas. Tum etiam poterit inſpergi capillis puluis ad curationem huius affectus ſuprà deſcriptus.

Nonnulli denique ad præſeruationem hoc remedium commendant.

℞. Spiritus vini ℔.iiij. caſtorei ℥.j. rad. pœoniæ ℥.iij. Macerentur, & colentur. Colaturâ totum corpus infantuli abluatur calidiuſculè.

CAPVT

CAPVT IX.

De Vertigine.

VErtigo eſt falſa imaginatio in qua omnia obiecta, & caput ipſum rotari ac circumagi videntur, vt æger ſæpè in terram decidat. niſi propinquis adminiculis nitatur.

Obiici poteſt, in vertigine non eſſe læſam imaginationem, quia ſi hoc eſſet, vertiginoſi putarent obiecta verè in gyrum verti, quemadmodum phrenitici, & melancholici verè putant illud eſſe quod imaginantur. Reſpondemus in vertigine rationem manere integram, quæ cognoſcit imaginationis errorem, in phrenitide verò & melancholia rationem cum imaginatione affici.

Duæ illius proponuntur differentiæ, vna vertigo ſimpliciter, δῖνος Græcis nominatur, in qua viſio illæſa permanet. Altera σκότωμα, ſeu σκοτόδινος, & tenebricoſa vertigo nominatur, in qua oculi ſimul obtenebrantur, iiſque veluti fumus, aut nubes quædam offertur.

In vtraque vertiginis ſpecie viſio aliquantulum læditur, quia ſpiritus qui ad oculos tendere rectà ſolent, per neruos viſorios tranſuerſim mouentur, vnde oculus illis non ita commodè fruitur. Sed in vertigine tenebricoſa vehementior eſt ſpirituum commotio, ita vt minùs ad oculos ferantur, vnde viſio obtenebratur.

Cauſa proxima vertiginis eſt circumuolutio ſpirituum producta à materia vaporoſa, vel flatulenta, quæ in cerebri ventriculos, ac plexum choroidem irruens, ſpiritus animales exagitat, & in gyrum conuertit;

tit; vndè ſpecies obiectorum per ſpiritus illos delatæ pari motu cientur; atque ita obiecta ipſa eodem motu cieri videntur. Verùm hîc dubitare licet, cùm vertigo ſit ſymptoma actionis læſæ, & omnis actio læſa ab aliquo morbo immediatè dependeat, quomodo circumuolutio ſpirituum poteſt eſſe cauſa proxima vertiginis, cùm illa ad nullum morbi genus referri valeat. Cui dubitationi reſpondendum eſt, circumuolutionem ſpirituum eſſe morbum in ſitu; tunc enim ſpiritus non ſeruant eum ſitum quem naturaliter debent obtinere, ſed perperam, & præternaturaliter mouentur. Hæc tamen reſponſio grauem patitur inſtantiam. Morbus enim eſt affectus veræ partis, ſpiritus autem non ſunt veræ partes. Reſpondemus axioma illud verum eſſe vt plurimùm, non autem perpetuò, & vt conſiſtere poſſit Galeni doctrina, qua ſancitum eſt, illud quod primò, & per ſe actionem lædit, eſſe verum morbum, dicendum eſt nomen partis latiùs paulo vſurpari debere, vt ea omnia comprehendat, quæ ad corporis conſtitutionem concurrunt, & quæcumque alicuius partis actionem lædunt, morbi nomine eſſe afficienda. Sic color flauus in oculo viſionem lædit immediatè, & ideò dicitur eſſe morbus in numero, ſic ſapor amarus in lingua, & ſonitus aurium ſunt morbi in numero excedente quatenùs in iis partibus eſt aliquid præter illa, ex quibus naturaliter conſtituuntur, quod actionibus officit; eodem modo circumuolutio ſpirituum in ventriculis cerebri eſt morbus in ſitu propter rationem dictam.

Vapores autem illi ex prauis humoribus eleuantur non continenter & aſſiduò, ſed per circuitus, & interualla, quoties à cauſa aliqua externa excitantur. Illi autem humores ſunt quicumque, vapores vel flatus emittere nati ſunt, ſanguis nimirùm, bilis, pituita, melancho

lancholia, & humor ſeroſus; cùm tam calidus, quàm frigidus vapor vertiginem excitare poſſit, vt docet Gal. 3. de loc. affect. cap. 8. & comment. aphor. 23, ſect. 3.

Humores illi praui vel continentur in cerebro, vel in partibus inferioribus; hinc duplex emergit vertiginis differentia, idiopathica ſcilicet, & ſympathica.

Humores aquei & pituitoſi, in cerebro cumulati, flatus & vapores emittunt ad ventriculos eiuſdem, qui in iis fluctuant, & vertiginem excitant. Atque adeò vertigo idiopathica plerumque eſt epilepſiæ, aut apoplexiæ prænuntia.

In partibus verò inferioribus, ventriculo præſertim, & liene humores contenti facilè ad cerebrum vapores tranſmittunt, qui ſi ventriculos & arterias impetant vertiginem efficiunt.

Cauſæ externæ ſunt quæcumque humores ſubitò fundere, & in vapores diſſoluere, vel flatibus illis, & ſpiritibus motum inordinatum conciliare poſſunt. Inter illas recenſetur ab Hipp. aphor. 17. ſect. 3. auſtrina aëris conſtitutio, & ſubita aëris mutatio. His addatur Solis ardor, cibi vaporoſi, & flatulenti, allium, ſinapi, raphanus, legumina, tum etiam ebrietas, ingluuies, exercitia immodica, & intempeſtiua, euacuatio ſolita ſuppreſſa, ira, balneum, inedia maximè in picrocholis, frequens ac diuturna corporis circumgyratio, diuturnus rotarum, & rerum in circulum motarum intuitus, & aquarum præcipiti curſu labentium, proſpectus ex loco altiſſimo in profundum, caſus, ictus, & percuſſio capitis vehemens, fractura, vel depreſſio cranij cerebri compreſſionem inducens.

Diagnoſis huius affectus in genere nulla proponenda eſt, quandoquidem affectus ſatis per ſe patet. Attamen in ſpecie ſigna partem affectam, & morbi mine-

ram continentem, tum etiam humorem peccantem indicantia proponenda ſunt.

Idiopathicam vertiginem ex cerebri affectione ortam oſtendunt capitis dolor, & grauitas & alicuius ſenſus oblæſio; vt viſus caligo, ſeu hebetudo; aurium tinnitus, vel grauis auditus, olfactus, guſtuſque imminutio. Arteriarum capitis pulſatio, & aliarum partium incolumitas.

Materiam peccantem ſigna indicantia hæc ſunt. Pituitam exuberantem ſignificant ſenſuum interiorum, & exteriorum hebetudo, capitis grauitas, ad motum pigrities, ſomnolentia, ſpuitio multa, inappetentia, ſitis carentia, vrina alba, & cruda & reliqua pituitæ redundantis indicia.

Bilioſam verò materiam peccare oſtendunt vigiliæ, iracundia, actionum promptitudo, ſitis, oris amaror, pulſus celeritas, vrina tenuis & flaua, & ſimilia.

Atrabilarium humorem ſignificant timor, mœſtitia, cogitationes turbulentæ, vigiliæ importunæ, inſomnia horrenda, ructus acidi, & ſimilia.

Sanguinem verò redundare oſtendunt, venarum tenſio, & tumor, faciei rubor, & calor, pulſatio temporum, capitis grauitas ac tenſio, ſomni longiores, inſomnia rerum rubrarum, laſſitudo, pandiculatio, vrina rubra & craſſa, aliquando tenuis & perſpicua ex tranſlatione ſanguinis ad caput.

Vertigo ſympatica dignoſcitur ex carentia ſymptomatum à capite manantium, & quod nullum vitium in cerebro appareat, ſed potiùs quod aliqua pars inferior ſenſibilem noxam patiatur.

A ventriculo procedere vertiginem oſtendunt, inappetentia, nauſea, ructus acidi, vel nidoroſi, dolor ventriculi, aut inflatio.

Iecoris, lienis, aut vteri conſenſu fieri vertiginem oſtendunt

oſtendunt eadem ſigna quæ pro epilepſia ſympathica, ab iiſdem partibus oriunda ſuperiore capite fuere propoſita.

Prognoſis huius morbi in hunc modum inſtituenda eſt.

Vertigo recens, & rarò inuadens, & quæ non niſi à cauſis externis excitatur, leuior eſt ac curatu facilior: contrà verò quæ grauior eſt, frequentior, & antiqua, in epilepſiam, aut in apoplexiam plerumque degenerat.

Vertigo in ſenibus magis periculoſa, quia ipſorum cerebrum frigidius, ac debilius eſt, pituita verò abundans.

Vertigo in qua non ſolùm res externæ, ſed etiam caput, & totum corpus circumagi videntur, & quæ cum viſus læſione accidit, periculoſior, maiorem enim cauſæ vehementiam ſignificat. Et ſi æger in terram concidat, imminentem epilepſiam aut apoplexiam prænuniat.

Vertigo à calidis humoribus oriunda citiùs ſoluitur, quàm quæ à frigidis, quia humores calidi faciliùs diſcutiuntur.

Curatio vertiginis cum epilepſiæ curatione multùm conuenit, cùm ab iiſdem propemodùm cauſis vterque affectus oriatur, vnde fit vt vertigo ſæpè in epilepſiam degeneret. Attamen cùm vertigo ſit leuior affectus, non tanto indiget remediorum apparatu, quemadmodum epilepſia; ſed ea ſufficient quæ nos hîc ſummatim indicabimus, & ſimul quid hic morbus peculiariter deſideret, breuiter exponemus.

Primò itaque ſi ſanguis in toto corpore, vel in capite abundet, phlebotomia celebranda eſt, & ſanguis per interualla educendus, clyſtere præmiſſo aliquantùm acriori,

Deinde purgatio ſolennis inſtituatur apozemate propoſito in curatione frigidæ intemperiei cerebri.

Poſteà ad particulares cerebri euacuationes veniendum eſt, per errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmos dicto loco propoſitos.

Cucurbitulæ tum ſiccæ, tum ſcarificatæ, frictiones partium extremarum, & apertio hæmorrhoidum celebrentur reuulſionis gratiâ.

Veſicatoria & cauteria ad deriuationem applicentur; tandémque adhibenda, quæ cerebrum roborant, vapores & humores diſcutiunt, tam interna, quàm externa. vt opiata, puluis & cucufa, ſecundùm formulas dicto loco deſcriptas.

Neque omittatur puluis digeſtiuus, quia ventriculi imbecillitas ad huius morbi generationem ſæpiſſimè concurrit.

Ac denique vſurpanda ea remedia, quæ proprietate ſpecificâ vertiginem curare æſtimantur; qualia ſunt ea, quæ pro epilepſia curanda fuerunt propoſita; nimirùm aquæ antepilepticæ, balſamum pro inunctione narium, temporum, & verticis capitis, oleum ſuccini, puluis ex cinnabrai, & alia permulta.

Laudatur etiam à Quercetano in Pharmacopæa cap.20. remedium ex ſtercore pauonis, cuius præparationem, & vtendi modum apud Autorem videre eſt.

Si morbus pertinaciter obſiſtat remediis propoſitis, ad diætam ex guaiaco veniendum eſt.

Conſerua florum calendulæ à nonnullis, tanquam ſpecificum vertiginis maximè commendatur.

Cauterium ſincipiti admotum maximè laudatur à Zacuto Luſitano lib.1. Praxis admirandæ, obſ.38. his verbis. *Vir quidam tenebricoſâ vertigine adeò vexabatur, vt illi cerebrum ferè continuò in gyrum ageretur; cúmque plura expertus eſſet auxilia, & de futura apoplexia timor eſſet, nullo*

nullo alio præſidio (præter vacuationes vniuerſales , & particulares , celebratáſque in variis partibus fontanellas , ſetonémque nuchæ affixum) quàm cauterio bregmati impoſito, potuit perſanari. Quo ſolo plurimos , cerebri morbis exitialibus correptos, præter Medicorum votum, ad ſanitatem,vlceribus diu fluidis permanentibus, perduxi.

CAPVT X.

De Tremore.

TRemor Græcis τρόμος dictus, eſt motus voluntarius deprauatus , quo membrum viciſſim eleuatur , & deprimitur , ex mutua facultatis , & grauitatis membri contentione.

Dicitur motus deprauatus à Gal.1. de ſympt. cauſ cap.1. idemque repetit lib. de ſympt. different. cap.3. ſibi tamen videtur contradicere dum lib. de tremore cap.4. tremorem recenſet inter motus diminutos. Verùm conciliari poteſt illa contradictio, dicendo motum dupliciter conſiderari poſſe, vel ſecundùm ſeipſum, vel ratione facultatis ; ſi conſideretur ſecundùm ſeipſum, eſt deprauatus , quia non fit eo pacto quo deberet ; ſi ſecundùm facultatem eſt motus diminutus , quia fit à facultate debili , quæ ſatis fortes motus edere non poteſt. Inſtabit aliquis à facultate debili ſemper imminutam actionem fieri,non autem deprauatam. Reſpondeo id verum eſſe ſi tota actio à ſola facultate dependeat,ſed tremor fit partim à facultate , partim à grauitate partis, ideò eſt motus deprauatus.

Facultas motrix membrum attollere,& in eo ſitu continere nititur ; grauitas verò membri illud deorsùm deprimit, vnde motus ille tremulus contingit.

Cauſa proxima tremoris eſt imbecillitas facultatis motricis, ſeu potiùs inſtrumenti proximi illius, nempè ſpiritus animalis, qui non ſufficit ad motum voluntarium perfectè exercendum.

Debiliores fiunt ſpiritus, vel ob vitium proprium ipſorum, vel ob neruorum defectum qui ſunt canales, per quos illi deferuntur, & actiones ſuas exercent.

In ſpiritibus vitium reſidet, vel quando ſufficienti copiâ non generantur, vel geniti diſſipantur.

Non generantur in ſufficienti copia, vel ob frigidam cerebri intemperiem, vt ſenibus plerumque contingit, vel ob inopiam vitalium ſpirituum, qui ſunt materia animalium.

Diſſipantur verò ſpiritus à multis cauſis externis, vt immodicis euacuationibus, venere immoderata, & intempeſtiua, dolore magno, & diuturno, ieiunio, mœrore, & morbis vehementibus diuturnis.

Neruorum defectu vitiantur ſpiritus, ac debiliores fiunt, cum illi vel frigida intemperie laborant, vel maligna quadam qualitate inficiuntur, vel obſtruuntur, vel comprimuntur.

Frigida intemperie afficiuntur ab aëre valdè frigido, vſu alimentorum frigidorum & largo frigidæ potu, natatione in aqua frigida frequenti, & aliis huiuſmodi.

Maligna qualitate afficiuntur ab vſu opij, hyoſcyami, papaueris, vel ab hydrargyri vapore, vt in aurifabris contingit, & luë venerea affectis, qui per cinnabaris ſuffitum curati ſunt. Sic in febribus malignis tremores ab eadem cauſa ſæpè contingunt; qui tamen ad motus conuulſiuos potiùs referendi, & ab irritatione partium neruoſarum frequenter oriuntur.

Obſtruuntur non totaliter, vt in paralyſi, ſed multò leuiùs,

leuiùs, ab eadem tamen cauſa, humore nempè pituitoſo neruos leuiter irrigante, qui à crapula, vinolentia, aliiſque cauſis produci ſolet.

Denique à neruorum compreſſione poteſt interdùm fieri tremor, quando humores excrementitij in toto habitu redundantes neruos comprimunt, & liberum ſpirituum animalium influxum impediunt.

Hercules Saxonia præter cauſas propoſitas, à Galeno mutuatas, alium tremorem agnoſcit, à flatibus excitatum, & Cardanus alium qui à vellicatione partium neruoſarum fiat. Verùm in eo decipiuntur, quòd motus ab illis cauſis oriundi ad palpitationem, aut motum conuulſiuum referri debeant.

Diagnoſis huius affectus nulla neceſſaria eſt, ſiquidem tremor per ſe ipſum patet. Cauſæ verò illum producentes ex propriis ſignis dignoſcendæ ſunt; tum cauſæ externæ quæ præceſſerunt diligenter inueſtigandæ.

Quod ad prognoſim attinet. Tremor per ſe periculoſus non eſt, ſed inclinante ætate adueniens, ad mortem vſque ægrum comitatur. Per accidens tamen lethalis eſſe poteſt, quatenùs paralyſim, aut apoplexiam ſæpè præcedere ſolet.

Curatio tremoris eadem inſtituenda eſt quæ pro paralyſis curatione fuit propoſita, vt eam hîc fruſtra repetere non opus ſit.

CAPVT XI.

De Phrenitide.

PHrenitis eſt inflammatio cerebri, & membranarum eius cum delirio perpetuo, & febre acuta continua.

Inflammationis nomine verum tumorem intelligimus, qui vulgò ſyſtrophica inflammatio nominatur, ex ſanguine extrauaſato, & in partis ſuſtantiam effuſo, oriunda. Ille autem ſanguis calidus, atque bilioſus eſt, & in cerebri membranis, ipſaque ſubſtantia eryſipelas exquiſitum, vel eryſipelas phlegmonodes, vel phlegmonem eryſipelatodem inducit.

Per delirium autem ratiocinationis errorem præcipuè intelligimus; nam imaginationis ſolius errorem ſine vitio ratiocinatricis in phrenitide contingere non poſſe cenſemus quidquid alij ſentiant Galeni authoritate perſuaſi, qui lib. de ſympt. different. cap. 3. exemplum proponit Theophili medici, qui tibicines quoſdam angulum domus vbi decumbebat, occupaſſe, aſſiduéque ſonare putabat, atque illos ſe intueri rebatur partim ſtantes, partim verò ſedentes, & continuò exclamabat vt foras eiicerentur. In eoque dicit Galenus imaginationem fuiſſe læſam, illæsâ ratiocinatione. Primò enim dicere poſſemus Theophilum illum phrenitide non fuiſſe affectum, Galenus enim hunc morbum ipſi non aſcribit, cuius verba hæc ſunt, de delirio verba faciens, (quod genus Theophilo medico ægrotanti contigit,) ſed eum potiùs melancholia morbo affectum fuiſſe; quandoquidem melancholici non raró errant tantùm circa vnum obiectum, & de reliquis benè ratiocinantur; ſic de Theophilo dicit Galenus, quod in reliquis illi prudentia ſupererat, & diſputandi, & præſentes exactè noſcendi. Verùm vlteriùs dicimus in Theophilo, non ſolùm imaginationem, ſed etiam ratiocinationem fuiſſe læſam, quia verè putabat tibicines adeſſe, eoſque eiici cupiebat, nam quando ſola imaginatio læditur, ratio illæſa illum imaginationis errorem agnoſcit, vt in vertigine contingit, in qua ægris videntur omnia circumuolui. Attamen ratio cognoſcit,

non

non reuera ita fieri, ſed in eo imaginationem errare.

Neque tamen recipienda eſt in hoc caſu Euſtachij Rudij ſententia, qui ſtatuit nunquam fieri poſſe, vt imaginatio lædatur, ratiocinatione illæsâ, quia ratiocinatio circa phantaſmata operatur ab imaginatione recepta, atque adeò ſi ratiocinationi abſurda phantaſmata offerantur, neceſſe eſſe putat, vt intellectus praua illa phantaſmata ſpeculando, prauè quoque, & abſurdè ſpeculetur. Et hinc colligit Euſtachius Rudius in vertigine non eſſe imaginationem deprauatam, ſed meram fieri & ſimplicem viſionis hallucinationem. Dicimus enim intellectũ de vno ad aliud diſcurrere, & circa ſpecies memoria retentas etiam occupari; atque adeò licèt phantaſia aliquid abſurdi menti offerat, attamen ſi ſpecies anteà perceptæ in memoria adhuc retineantur, & rationi offerantur, ideò errorem illum phantaſiæ cognoſcere, & corrigere poteſt, ſi nempè iudicet abſurda illa phantaſmata, quæ illi ab imaginatione deprauata offeruntur, neque loco, neque tempori, neque aliis circunſtantiis, quæ adhuc in memoria habetur, & vera eſſe ſcit, conuenire. Sic in vertigine ratio benè ſe habens rerum omnium externarũ, quæ viſui offeruntur, vt parietum, laquearium, & pauimentorum circumuolutionem impoſſibilem eſſe iudicat, atque adeò falsò imaginationi repræſentari. Sic Philoſophus ille, qui à cane rabido demorſus fuerat, dum illi imaginatio lædi incipiebat, balneum ingreſſurus, falſam canis imaginem in balneo percipiebat, quem tamen imaginationis errorem ratio adhuc integra redarguens, hæc illi verba ſuppeditauit, quid cani cum balneo? & ſtatim in balneum ſe coniecit, cuius ope à morbi imminentis, nempè hydrophobiæ periculo liberatus eſt.

Phrenitidis ſpecies duæ ſunt præcipuæ; vera nempè,

& legitima, quæ propoſita definitione exprimitur; alia non vera, & ſpuria quæ paraphrenitis appellatur. Vera phrenitis alia eſt in diſpoſitione, quæ frequentiſſima eſt, alia verò in habitu, quæ hectica nominatur, in qua bilioſi humores altiùs in cerebro figuntur, & plures illius partes occupant, ac tincturæ inſtar adhærent. Paraphrenitis verò fit dum calida intemperies cerebro communicatur, vel à toto corpore, vt in febribus ardentibus contingit, vel ex cuiuſdam partis inflammatione, ventriculi v.g. hepatis, pulmonis, & potiſſimùm diaphragmatis, quod inflãmatione affectum delirium veræ phrenitidis æmulum, ſcilicet perpetuum excitare ſolet. Quod fit ex magno conſenſu qui inter cerebrum, & diaphragma intercedit propter neruos inſignes qui ad illud feruntur, & ex motu perpetuo diaphragmatis, cuius ratione perpetuos vapores ad cerebrum tranſmittit.

Cauſa veræ phrenitidis eſt ſanguis bilioſus, cui etiam bilis excrementitia vtplurimùm admixta eſt; & pro variis illius gradibus, maiori ſcilicet, vel minori feruore, aut aduſtione, grauiorem, aut leuiorem phrenitidem producit; ſic bilis pallida omnium mitiſſimam, aduſta verò ferinam excitat phrenitidem.

Vt verò fiat inflammatio cerebri, & membranarum, oportet ſanguinem illum bilioſum extrauaſari, & in dictarum partium ſubſtantiam effundi, quod duobus præcipuè modis fieri conſueuit, vel cerebro primariò affecto, vel ſecundariò.

Primariò afficitur cerebrum, quando immediatè à cauſa aliqua externa incaleſcit, vt radiis ſolaribus, meri potu, irâ, & ſimilibus, vt ſanguis in venis cerebri commotus extra vaſa feratur; quod etiam à vulnere, percuſſione, & contuſione capitis fieri poteſt, & phrenitis hoc modo genita primaria phrenitis dici poteſt.

Secundaria vero phrenitis illa eſt, quæ febribus ardentibus,

dentibus, vel malignis ſuccedit, quando humoris morbifici portio ad cerebrum detruditur.

Fit enim plerumque in huiuſmodi febribus, vt natura à cauſæ morbificæ malitia perturbata, illius portionem ad viſcus aliquod deponat, vndè videmus pleuritides, peripneumonias, anginas, hepatitides, aliarumque partium inflammationes illis febribus ſuperuenire. Ita ſi humores illi ad cerebrum tranſmittantur, veram phrenitidem efficiunt, & tunc febris delirium præcedit; in primariis verò delirium ab initio cùm febre apparet.

Signa phrenitidem imminentem indicantia ſunt, vigiliæ, ſomni turbulenti, ſermo immodicus; vrina primùm craſſa, mox tenuis, & diaphana; calor capitis. Hæc enim indicant materiam calidam ad caput ferri. Oculi immutantur, quia læſo cerebro ſpiritu animali deſtituuntur. Dolor circa occiput perſentitur, quia venæ iugulares ad eam partem feruntur, & ſanguinem bilioſum refundunt.

Præſentem verò phrenitidem indicant, delirium aſſiduum, quia cerebrum indeſinenter afficitur: vigiliæ turbulentæ, ab intemperie calida cerebri productæ; reſpiratio magna & rara, quia phrenitici reſpirare obliuiſcuntur; cùm enim per obliuionem, aut maximam mentis occupationem ab infinitis phantaſmatis, quæ in imaginatione delira repræſentantur, & ſpiritus animales auocant, rara fiat reſpiratio, magnitudine raritas compenſatur. In phrenitide etiam eſt ſitis nulla, aut ſaltem perexigua, quamuis præſentes ſint intenſæ ſitis cauſæ, quia mens ægrotat, & quia animales ſpiritus ob læſum cerebrũ non mittunt radios ſufficientes ad os ventriculi ſuperius, ad quod ſitis pertinet. Pulſus paruus eſt, quia cor compatitur: durus ob membranam inflammatam; celer & frequens, propter magnam neceſſitatem, ac nonnihil

nonnihil vndoſus, quia cerebrum afficitur; febris etiam eſt continua, quia inflammatio cerebri neceſſariò febrem accerſit. Lingua denique aſpera, & admodum nigra, vel citrina, propter vapores biliosos illius humiditates abſumentes.

Hectica phrenitis ex eo dignoſcitur iuxta Hippocr. præceptum 1. prorrhet. text. 33. quòd in ea delirium ſit mite, & obſcurum, ægri non loquantur, & quieti maneant, atque dormire videantur.

Phrenitis vera à paraphrenitide diſtinguitur, ex eo quod affectus qui hanc producit multò citius manifeſtatur, quàm delirium, & eo ingraueſcente, vel miteſcente delirium intenditur, vel minuitur; imò per vices intermittit, & non eſt continuum. At verò paraphrenitis ex ſepti tranſuerſi inflammatione orta, in qua delirium eſt continuum, aliis ſignis diſtinguitur. Quòd nimirùm in vera phrenitide reſpiratio eſt magna, & rara; in iſta verò parua, & frequens. Parua quidem, propterea quòd diaphragma inflammatione obſeſſum, non poteſt facilè extendi, & dilatari; frequens verò propter neceſſitatem, vt frequentiâ paruitas compenſetur. Deindè in vera phrenitide vox eſt grauis, & in ea ægrotantes admodùm vociferantur; in hac verò vox acuta, quia reſpirationis organum eſt impeditum. Ac denique in ſepti tranſuerſi inflammatione hypochondria ſunt ſurſum reuulſa ſecundùm Hippocrat. in coacis, & ratio eſt, quia diaphragma inferiori parte tegitur membrana, à peritonæo mutuata, atque ita dum inflammatur peritonæum retrahit, & cum peritonæo hypochondria.

Cauſarum denique ſigna ex humoris in toto corpore prædominio, tum etiam ex modo delirij mutuari poterunt. Pallida enim bilis phrenitidem efficit mitiorem, flaua ferociorem, aduſta ferociſſimam; ſanguis verò bilioſus

bilioſus omnium, mitiſſimam & cum vſu coniunctam.

Prognoſis huius affectus vtplurimùm lethalis eſt, pauci enim euadunt, quia pars nobilis grauiſſimo affectu tentatur.

Maximam tamen ſolutionis ſpem præbent delirium cum riſu, omniumque ſymptomatum vehementia minor, & virium conſtantia, tum ſi poſt ſummum morbi vigorem inſignis aliqua euacuatio contingat, per ſudores, hæmorrhagiam, aut alui fluxum.

Lethalem verò affectum oſtendunt, lingua, & manus tremulæ, ſtridor dentium, conuulſio, rigor in principio morbi apparẽs, & quando ægri floccos & ſarcinas colligunt, & feſtucas carpunt. Eiuſdem efficaciæ ſunt ad prognoſim lethalem efficiendam, ſtilla ſanguinis nigri è naribus emanans, albæ deiectiones, vrinæ albæ, & pellucidæ. Hæc enim omnia ſignificant magnam cerebri oppreſſionem, vel bilis à toto corpore in partem affectam tranſlationem.

Ad huius affectus curationem ſanguis ad caput affluens euacuandus, reuellendus, deriuandus, repellendus, intercipiendus; qui iam affluxit euacuandus, & diſcutiendus eſt. Partis intemperies corrigenda, robur illius, & totius corporis conſeruandum.

Hæc omnia præſtari poterunt ſequentibus remediis.

Ante omnia mox ab initio, & quacumque diei horâ, quia morbus eſt acutiſſimus, venæſectio inſtituenda eſt, præmiſſo clyſtere, ex cephalica: vel ſi magna adſit ſanguinis copia, ex baſilica, vel mediana primùm, & poſt aliquot horas ex cephalica.

Si ex menſium, vel lochiorum, vel hæmorrhoïdum ſuppreſſione malum oriatur, ſaphena in pede aperienda. Poſteà ad cephalicam veniendum, vt quod in capite receptum eſt, vel proximè in id mouetur, educi valeat.

Vnica

Vnica phlebotomia ad huius affectus curationem vtplurimùm non ſufficit, ſed bis, ter & ampliùs in principio, vel augmento morbi, pro humoris copia & conditione, ægrotantis ætate, temperie, & viribus, repetenda.

Si febre continuâ laboranti phrenitis ſuperuenerit, (vt non rarò fit in earum febrium augmento, vel ſtatu, naturam errantem, & materiæ morbificæ malignitate perturbatam, bilioſos humores ad caput tranſmittere,) licèt anteà ratione febris ſanguis detractus fuerit, repetenda eſt venæ ſectio. Sed quia vires à febre, & prægreſſa euacuatione debilitatæ ſunt, parciùs ſanguis detrahendus eſt. Ideò tunc temporis vena cephalica aperiatur, vel ſi vires id non ferant, ſaphena in pede vno, vel vtroque, cuius venæ in talibus morbis apertio plurimum vtilitatis affert. Neque minoris tamen eſt efficaciæ hæmorrhoidum apertio per hirudines.

In omni autem venæ ſectione, quæ præſente delirio fit, hoc obſeruandum, vt foramen non amplum fiat. Sic enim vulnus citò coaleſcit, quod etiam accuratè obligandum eſt, ne ab ægro diſſoluatur. Tum ad promptiorem coalitum vtile erit emplaſtrum ex aloë, albumine oui, & pilis leporinis paratum applicare.

Poſt venæ ſectionem prouocetur ſomnus. Nam ſi à ſanguine euacuato procedant vigiliæ, de nouo accenſis humoribus æger ferocior euadit. Conciliatur verò ſomnus tum repellentibus remediis ſincipiti admotis, tum etiam refrigerantibus, & hypnoticis, quorum ſeriem infrà proponemus.

Cùm venæ ſectioni non eſt locus; cucurbitulæ cum ſcarificatione profunda applicentur, primò partibus inferioribus, poſteà ſuperioribus. Tum etiam cucurbitulæ non ſcarificatæ cruribus, & aliis partibus applicentur.

Frictiones

Frictiones in iiſdem partibus, & ligaturæ in tibiis celebrentur reuulſionis gratiâ. Veſicatoria etiam ſcapulis, & brachiis vtiliter admoueri poterunt.

Clyſteres ſingulis diebus iniiciantur, ex refrigerantibus, & humectantibus parati: his enim humorum acrimonia temperatur, eorumque motus ad inferiora promouetur. Eorum autem formula talis eſſe poterit.

℞. Radicum althææ ℥. j. foliorum maluæ, violarum, lactucæ, parietariæ, betæ, ana M. j. florum nymphææ, & ſummit. anethi, ana P. j. prunorum par. vj. Coquantur in aqua hord. In colaturæ ℔. j. diſſolue caſſiæ recenter extractæ, & diaprun. ſimpl. ana ʒ. vj. ſacchari rubri ℥. j. fiat clyſter.

Huiuſmodi clyſteribus ne miſceantur olea, quia facilè inflammantur.

Purgatio in phrenitide primaria, quæ ſcilicet alteri morbo non ſuccedit, nullo modo conuenit. In ea verò, quæ febri continuæ ſuperuenit, aliquando confert. Si nimirùm magna ſit cacochymia, & phrenitis incipiens: tunc enim materia eſt errabunda, & pro turgente habetur, atque adeò ex conſilio Hipp. aphor. 22. ſect. 1. per initia ſtatim euacuanda eſt.

Purgatio autem debet inſtitui ex decocto refrigerante, cum purgantibus benignioribus, vt ſennâ, rhab. caſſiâ, tamarindis, catholicone, & ſyrupo roſaceo.

Statim verò poſt venæ ſectionem ad repellentia veniendum eſt, quæ humorum aſcenſum impediunt, capútque refrigerant. In hunc finem oxyrrhodina vſurpantur, quæ ex oleo roſaceo, & aceto ab antiquis componebantur. Recentiores verò aquas ſtillatitias, & ſuccos herbarum adiiciunt; & magis vel minùs refrigerantia ac repellentia fiunt, prout magis vel minùs fluxio, & inflammatio vrget, cui rei diligenter attendendum eſt. Ideò plures eorum formulas hîc deſcribemus, vt

vt caſibus particularibus aptiores eligere poſſimus.

℞ Ol. roſac. ℥. iij. aceti roſac. ℥. j. aquæ roſar. & plantaginis ana ℥. ij. Admoueantur ſincipiti raſo, & temporibus cum pannis quadruplicatis. Vel

℞. Aquæ roſar. ℥. iiij. olei roſac. ℥. ij. aceti roſac. ℥. ß. albumina ouorum n. ij. conquaſſata miſceantur. Vel

℞. Ol. violar. roſar. nymphææ, ana ℥ß. aquæ roſar. lactucæ, ſemperuiui, ana ℥. ij. aceti ℥. ß. Miſce. Vel

℞. Succi lactucæ, portulacæ, ſolani, vmbilici Vener. ana ℥. ij. ol. roſac. ℥. iij. aceti roſac. ℥. j. Miſce. Vel

℞. Ol. roſac. omphac. ℥. j. ß. vnguenti popul. recentis, (nam vetus calefacit) ℥. j. aceti roſac. ℥. ß. albumen oui n. j. Agitentur omnia ſimul, excipiantur ſtupis cannabinis, & applicentur.

Lac mulieris quæ puellam peperit cum ſucco lactucæ, & oleo roſaceo ſubactum, inſtar oxyrrhodini admotum, mirè delirium ſedat.

Circa huiuſmodi refrigerantia hoc obſeruandum, vt cautè, & cum iudicio vſurpentur, cùm cerebrum ſuapte natura frigidum ſit, & membrum princeps, ac metus ſit, ne diuturniori horum remediorum vſu æger in contrarium affectum, ſcilicet comatoſum inducatur; præſertim ſi ſenex fuerit, aut admodùm debilis. Ac licèt nunc longiori, nunc breuiori tempore eorum vſus continuandus ſit, tamen circiter ad dies tres poteſt definiri.

Vt verò iſta medicamenta non facilè diffluant, ſicque oculos & faciem, aliáſque partes inquinent, corona ex panno lineo, vel lana conuoluta anteriori capitis parti imponatur, vt caput circundet; parte anteriore, in media fronte; ex lateribus, ſupra aures; in parte poſteriore, versùs occiput, & in medio coronæ remedia applicentur. Iſta verò remedia, iuxta Gal. præceptum 2. de comp. med, cap. 2. hyeme actu calida, vel tepida,

tepida, æſtate frigida applicanda ſunt. In ſene tamen aut debili melius eſt numquàm actu frigida admouere.

Si inflammatio ad cutem, & partes exteriores vergere videatur, quod nonnunquàm accidit, tunc temporis à repellentibus, præſertim fortioribus, abſtinendum eſt, ne materia ad cerebrum repulſa grauius malum efficiat.

Ad humoris quoque ad caput fluentis impetum intercipiendum, faſciæ aquâ roſar. & aceto madidæ inter initia collo circumiiciendæ.

Cauſtica tibiis admota humorum reuulſionem ad inferiora plurimùm adiuuant.

Interim dum hæc fiunt,quæ totum corpus, & præcipuas partes refrigerant, tum interna, tum externa, in vſum reuocanda ſunt.

Interiùs vſurpari poterunt iulepi,emulſiones, & electuaria.

℞. Aquar. lactucæ, portulac. roſar. & papau. rhœados, ana ℥.iij. ſyrupi violac. & granat. ana ℥.j.ß. ſalis prunellæ ʒ. iij. Fiat iulep. pro iij. doſibus,bis aut ter in die ſumendis. Vel

℞. Fol. lactucæ, portulacæ, plantag. ana M. ij. flor. nymphææ,& violar. ana P. j. Coquantur in aqua hord. ad ℔. j In colat. diſſolue ſyrupi violac. ℥.iij. ſalis prunellæ ʒ.iij. Fiat iulep. pro iij. doſibus.

Iulepis perpetuò præter ſalem prunellæ, optimum erit ſpiritum ſulphuris, aut vitrioli admiſcere; his enim bilis feruor optimè temperatur.

℞.Quatuor ſeminum frigidorum mai.mundat.ʒ.vj. ſem.papau.albi ʒ.ij.aquæ hord.℔ ß.aquar.lact.& nymphææ,ana ℥. ij. aquæ roſar. ℥.j. Fiat emulſio ſecundùm artem pro duabus doſibus,addendo ſyrup.violac.℥.ij.

℞. Conſeruæ violar.& roſar.ana ℥.j. conſeruæ flor. nymphææ, & caulium lactucæ condit. ana ℥. ß. pulu.

 elect.

electarij diamarg. frig. ʒ. ß. Cum ſyrupo violaceo, fiat electuarium.

Parari etiam poteſt electuarium ex ſem. papau. albi in mortario marmor. contuſo, & cum ſaccharo permixto, quod diacodium album poteſt nominari; humores calidos, & acres temperat, & ſomnum conciliat. Fit ex ſem. papau. ℥. j. contuſa cum tantillo aquæ roſar.deindè adde ſacchari ℥.ij. vel vtriuſque partes æquales.

Exteriùs verò admouentur epithemata refrigerantia cordi, & hepati.

℞. Aquæ roſar.℥.iiij.aquar.borrag. bugloſſ. & acetoſ. ana ℥.ij. aceti vini albi ℥. ß. pulu.trium ſantal. ʒ.j. ß. ſpodiij ʒ. ß. ligni aloës ℈.j.croci grana viij. camphoræ g̃. vj. Fiat epithema cordi.

℞. Aquar. lactuc.& roſar. ana ℥ iij. aquarum endiuiæ & portulac. ana ℥.ij. aceti roſac.℥.j. ſantali albi,rubri, ſpodij, ana ℈.j.camphoræ,& ſpicæ nard. ana gr.vj. pulu.electarij diarrhod. abbat. ʒ.j.Fiat epithema hepati.

Item hepatis & lumborum regio inungatur ſequenti linimento.

℞. Vnguenti roſac. ℥. j. ß. cerati ſantalin. ℥ j.ſucci lactuc. & olei roſac. ana ℥. ß. Fiat linimentum.

Pectus etiam oleis relaxantibus, vt violaceo inungatur.

Teſtes linteis oxycrato malidis inuoluantur, vel quod erit præſtantius, aqua roſarum cum tantillo aceti vſurpetur.

Lotiones pedum ex decocto refrigerante actu calido commendantur: nam calore humido eas partes relaxat, & humorum motum ad inferiora promouet. Frigiditas verò illius potentialis per neruos toti corpori, & cerebro in primis communicatur, ſomnúſque conciliatur. Illius autem formula talis eſt.

℞. Fol. violar. maluæ, ſalicis, vitis, nymphææ, ana

M.i j.

M.ij.flor. nymphææ,roſar.ana M.j. cap. papauerum n.x. Fiat decoctio ad vſum dictum.

Aqua pura ad lotiones pedum ſufficere poteſt, & ſi in ea ſubfrigida pedes ægrotantis mergantur per tres, aut quatuor horas,eũ à delirio liberat,eique ſomnũ cõciliat.

Similem effectum præſtat ſedum maius contuſum inſtar cataplaſmatis, & plantis pedum admotum; tum etiam cucurbita contuſa, & eodem modo appoſita.

Odoramenta etiam naribus frequenter admota cerebrum refrigerant in ſequentem modum parata.

℞. Florum violarum,nymphææ, ana P.j. roſar.P.ij. ſantali citrini ℈. j. Ligentur in nodulo raro, qui aquâ roſar. aſperſus naribus offeratur. Vel

℞ Santali citrini, flor. roſar. nymphææ, ana ʒ. j. camphoræ ℈.ß. Includantur in vaſe anguſti orificij cum aqua roſar. & ſupra ignem ebulliant, vapórque naribus excipiatur.

Quia verò in hoc affectu vigiliæ maximè vrgent, omni arte ſomnus conciliandus eſt, ab ipſo morbi initio. Cui vſui non parùm conferunt repellentia medicamenta anteà propoſita. Præſertim ſi ante oxyrrhodini admotionem caput oleo violaceo frigido perfundatur; quod in vigiliis maximè proficuum eſt,tum etiam conuulſionibus ex hoc morbo oriundis. Idipſum tamen efficaciùs ſequentia præſtare poterunt.

℞. Capit. papau. albi cum ſem. n. vj. florum nymphææ P.ij. Contundantur omnia, & cum aquæ roſar. & lactucæ q.ſ. Fiat inſtar cataplaſmatis, quod fronti applicetur duobus linteis incluſum.

Nota in medicamentis ſomnum conciliantibus acetum non eſſe permiſcendum, niſi in quantitate pauciſſima, quia vigilias excitat, Vel

℞.Flor.lactu.M.j.ß.roſar.M.ß.ſem. papau. albi ℥.ß. Coquantur in aqua ad mollitiem, Contuſis adde fari-

næ hordei, lactis muliebris, ana ℥. ß. ol. violac. q. ſ. Miſceantur pro frontali, Vel

℞. Ol. violac. nymphææ, vnguenti popul. recent. ana ʒ. iij. opij, olei nuc. moſch. ana g̃. iij. Miſce, fiat linimentum, quo frons, & tempora inungantur.

Sedum maius contuſ. & cum lacte muliebri mixtum, ſincipiti admotum mirè ſedat phrenitidem, & ſomnum conciliat. Sed ſtatim ac dormire cœperit æger, detrahendum, ne in coma præcipitetur. Ramenta cucurbitæ recentis idem præſtant, & minori periculo.

Penotus ſequens epithema miris laudibus effert, quod ſic habet.

℞. Moſchi g. xij. camphoræ g. xx. aquæ roſ. rubrat. cum tinctura ſantalorum rubror. impprægnatæ ℥. xx. Miſce. Capite detaſo madefiant lintea duplicata in hoc liquore, & tepida per omnes capitis ſuturas applicentur. Vbi reſiccata fuerint, iterùm imbibe, & per 24. horas applicationem continua, & ſomno conciliato, cerebróque confirmato, ægrum mirificè conualeſcentem proſpicies, niſi ipſamet cerebri ſubſtantia fuerit corrupta.

Interiùs verò cum iulepis, aut emulſionibus interdùm exhiberi poterit ſyrup. de papau. ℥. j.

Vel laudani opiati g̃. iiij. aut v. exhiberi poterunt, quod etiamnùm in clyſteribus vſurpatum, ſatis potenter, & tutiùs ſomnum conciliat.

Attamen in narcoticorum vſu cautus eſſe debet Medicus. Exhiberi enim non debent, ſi vires ſint valdè debiles, ne ſpiritus & calor ab iis extinguatur.

Celebratis ſufficienter prædictis materiæ fluentis euacuationibus, reuulſionibus, deriuationibus, & interceptionibus, ad materiæ fluxæ eductionem veniendum eſt. Ac primùm vena frontis aperienda ſi manifeſta ſit, & ſecari poſſit, faſciâ collum non aſtringendo, vt vulgò ſolet fieri; ſic enim ſanguis ſursùm impellitur.

Vtiliſſimè

Vtiliſſimè etiam aperientur venæ narium, & ſi vllo modo morbus eſt ſanabilis, hoc præcipuè curabitur: ſanguiſque ſatis copiosè per eas emittendus, idque ſatis maturè, & ſtatim poſt vniuerſales euacuationes faciendum eſt. Aperiuntur autem huiuſmodi venæ, nares interiùs ſetis, aliiſque aſperis frequenter pungendo, atque lancinando. Vel adhibitis poſt aures, naribus, fronti, podici, hirudinibus ſanguis exſugendus eſt.

Capiti verò applicentur reſoluentia ſimul cum repellentibus, eâ proportione, vt primò parum addatur de reſoluentibus; quò verò morbus magis ad declinationem vergit, eorum quantitas augeatur, vt tandem ſola reſoluentia vſurpentur, ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas. In hunc finem vſurpari poterit oleum chamæmel. vel anethinum, cum oleo roſac. permixtum.

Sed inter reſoluentia primas obtinent animalia recenter mactata capiti admota, vel eorum partes; vt pulli columbini, gallinacei, catelli per ſpinam ſecti, & pulmo veruecinus: ſuo enim calore naturali partem roborant, humorem diſcutiunt, illiúſque acrimoniam contemperant.

Quibus vno aut altero die tentatis, ſi nihil commodi conſequaris, docet Mercatus ſummo capiti curcurbitulam affigere, vt per ſuturas aliquid expiret, euocetúrque ad cutem: ac ſi rubor compareat, ac tumor ſubtùs cucurbitam ipſam ſcarificare. Quo auxilio aſſerit Medicum conſequi poſſe, quod reliquis omnibus non valuerit, maximè ſi mox adhibeatur lauacrum aquæ dulcis, in quo aliquid ex diſcutientibus coctum ſit. Hoc tamen monet, in ea ſolùm inflammatione faciendum eſſe, quæ per ſe inceperit, non autem aliis febribus ſuperuenerit.

Hoc remedium confirmat *Zacutus Luſitanus*, referens ſe deſperatam phrenitidem curaſſe, admota ſincipiti

cipiti cucurbitulâ cum ſcarificatione.

Quidam maiori audaciâ veſicatorium ſincipiti admouent, quod aliquando ſucceſſiſſe aiunt, ſed maximâ indiget præmeditatione.

Pro potu vtatur æger decocto hordei, vel rad. acetoſæ, cum ſyrupo granatorum, berberis, aut limonum, vel ſequens infuſum propinetur.

℞. Aquæ fontis ℔. ij. fol. acetoſæ, & papau. rhœados, ana M. ß. flor. borrag. nymphææ, violar. ana P. ß ſpiritus vitrioli ʒ. j. ſantali rubri limati ℈. ij. Stent in infuſione per aliquot horas frigidè. Colentur per chartam emporeticam, adde ſacchari albi q. ſ. ad ſaporis gratiam.

Vrina in hoc morbo vtplurimùm ſupprimitur, quia ægri eam reddere negligunt, vnde partes illæ diſtenduntur, ac tandem inflammationem concipiunt, quæ vel ſola ægro interitum afferre poteſt. Itaque ægri ad vrinam reddendam ſæpiùs incitandi ſunt. Mox veſicæ regio fouenda aquâ tepidâ. Dein manu comprimendo vrina propellenda, aut ea elicienda penem contrectando. Et ſi leuioribus hiſce ſymptoma non cedat, ad ſequentia veniendum erit.

℞. Fol. parietariæ M. ij. petroſel. cum rad. M. j. Fiat decoctio, & in colatura diſſolue olei ſcorpionum ℥. iij. Fiat fotus ſuprà pectinem.

Huius decocti reſidentia frigatur in ſartagine, cum oleo ſcorpionum, & poſt fotum applicetur.

Si decoctum efficacius deſideretur, adde ſem. apij, petroſelini, milij ſolis, ſeſeleos, ana ʒ. ij.

Vtiliter etiam poſt fotum, ſequens vnguentum poteſt applicari.

℞. Pinguedinis cuniculi, olei ſcorpionum, ana ℥. ij. ſem. apij, petroſ. aſari, & ſeſeleos ſubtiliſſ. puluerat. ana ʒ. ß. Fiat vnguentum.

CAPVT

CAPVT XII.

De cerebri abſceſſu, & ſphacelo.

CErebri abſceſſus, & ſphacelus à pauciſſimis autoribus deſcribitur, licèt ab Hippocrate annotatus fuerit 3. de morbis, & in vſu practico interdùm occurrat, minúſque exercitatos medicos alteriùs morbi ſpecie deludat.

Eſt autem cerebri ſphacelus ſubſtantiæ cerebri ſuppuratio, vel corruptio, quæ gangræna, vel ſyderatio etiam nominatur.

Cauſa illius immediata eſt cerebri ſubſtantiæ inflammatio, quæ tamen à phrenitide diſtinguitur ex eo quod in ea membranæ potiſſimùm inflammantur, & ab iis inflammatio parti tantùm exteriori, & contiguæ communicatur; in hac verò inflammatio partes cerebri interiores, ac totam propemodùm illius ſubſtantiam occupat. Magna autem illa inflammatio in parte molliſſima, & humidiſſima breui ſphacelum accerſit.

Huius inflammationis cauſa eſt ſanguis ſupercalefactus, vel admodùm bilioſus, in cerebri corpus, & partes eius internas affatim irruens.

Cauſæ procatarcticæ ſunt illæ omnes quæ ſanguinem calidum copioſum in toto corpore cumulare, & ad caput transferre valent, vt exercitatio vehemens, inſolatus, vel capitis ad ignem calefactio, ira, & ſimilia, ſed frequentiùs hunc affectum inducere ſolent vulnera capitis grauia, & contuſiones. Ab hac tamen cauſa oriundus abſceſſus, vel ſphacelus, à prædicto diuerſus aliquomodo eſt, quia ex contuſione factus abſceſſus, tot cerebri partes vtplurimùm non occupat,

ſed vni præcipuè adhæret. Vnde ſymptomata leuiora, ſaltem ab initio eſſe ſolent, & affectus ad plures dies propagatur.

Signa abſceſſus, & ſphaceli, qui ſine vulnere, aut contuſione producitur, ita ſe habent.

Inuadente affectu ingens capitis dolor ægrotantem adoritur, qui per occiput collo, & vniuerſæ ſpinæ communicatur. Cui mox ſuccedit ſenſuum omnium tum internorum, tum externorum abolitio, ſicut in apoplexia contingit, à qua tamen ſignis infrà deſcribendis diſtinguitur.

Variis motibus, & inordinatis ſeſe ægri exagitant, vt vix in vno loco contineri valeant. Manibus interdùm partes ſuperiores inuadunt, eaſque diuellere, ac laniare conantur, faciem vnguibus dilacerant, crines auellunt: at procedente morbo corpus langueſcit, & ad motum impotens efficitur.

Febris acutiſſima, & intenſiſſima hunc perpetuò comitatur affectum, quæ ab ingenti cerebri inflammatione procedit.

Denique in hoc affectu ægrotantes neque cibum, neque potum admittunt, & vix aliquid in ſtomachum illorum quocumque artificio ingeri poteſt, vndè cita aduenit virium exolutio.

Abſceſſus ex vulnere, aut contuſione genitus ſequentibus ſignis dignoſcitur. Poſt acceptam contuſionem capitis torpor quidam, & mœſtitia apparet, animalibus ſpiritibus à materia extrauaſata labefactari incipientibus. Morbo inualeſcente, febricula exoritur, materiâ putreſcere incipiente. His capitis dolor ſuccedit, & ſomnolentia. Mox aucta putredine omnia ſymptomata ingraueſcunt. Febris inteſior euadit; æger è profundiori ſomno emergens ſubitò vociferatur, & ſurgit è lecto, ſtatimque iterùm decumbit. Frequenter manum ad caput adducit.

Ex

Ex his pleriqne ante obitum purulentam materiam, & vireſcentem ore, aut naribus reiiciunt.

Quod ad prognoſim ſpectat affectus iſte periculoſiſſimus eſt, & vtplurimùm lethalis, imò intra triduum ægrotantes interimit, vt docet Hipp. aphor. 51. ſect. 7. *quibus*, inquit, *cerebrum ſphacelatum eſt, in tribus diebus pereunt; ſi verò hos euaſerint ſine ſiunt.* Galenus in comment. docet per ſphacelum hîc non eſſe intelligendam factam, & completam partis corruptionem, quoniam hæc ſanationem non admittit, ſed quæ eſt in fieri, imminetque ob inflammationis magnitudinem.

In iis qui conualeſcunt quod rariſſimè contingit, nulla eſt præteritorum memoria, ægri enim nec morbi, nec alterius rei ad morbum pertinentis meminerunt.

Ad curationem huius affectus magna feſtinatione opus eſt, niſi enim in principio illius remedia ſtatim adhibeantur, nullus ampliùs ſupereſt curationi locus.

In prima igitur morbi inuaſione ſtatim ſanguis detrahendus eſt, magnâ copiâ, & iteratis vicibus, bis, ter, quater eadem die quantùm vires ferre poſſunt; in hoc enim vnico remedio tota curationis ſpes reſidet, cùm enim magna ſanguinis copia cerebri ſubſtantiam occupet, quæ magna eſt, mollis, & humidiſſima, ab ea ſufficienter reuelli, ac deriuari nequit, niſi totus ferè ſanguis in venis contentus educatur, & in hoc caſu locum habet vulgaris illa Celſi ſententia, multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ aliàs eſſent omittenda.

Cum venæ ſectionibus clyſteres acriores iniiciendi ſunt, vt humores ſuperiora petentes ad inferiora reuellantur, & ſingulis diebus iterandi.

Eodem tempore oxyrrhodina admouenda ſunt ſincipiti, vt fronti, qualia in phrenitide deſcripta ſunt.

Ad maiorem reuulſionem, & deriuationem, cucurbitulæ ſcapulis, & dorſo cum profundis ſcarificationibus admouendæ ſunt, frictiones & ligaturæ extremorum celebrandæ, venæ primùm malleoli, poſteà frontis, & arteriæ temporum aperiendæ; hirudines ponè aures, & hæmorrhoidibus applicandæ; veſicatoria ceruici, & brachiis admouenda, & reliqua remedia vſurpanda, quæ in phrenitidis curatione à nobis propoſita ſunt.

Ac tandem ſi morbus ad declinationem vergat, leniter reſoluentia capiti admouenda ſunt, inter quæ pulmones veruecini ex animali recenter mactato calentes, principem locum obtinent.

CAPVT XIII.

De Mania.

MAnia eſt delirium ſine febre cum furore, & audacia.

A phrenitide diſtinguitur, quia in ea febris acuta viget, à cerebri & membranarum eius inflammatione oriunda. Hæc verò febre caret, ſaltem ratione propriæ eſſentiæ; nihil enim impedit, quin febris cum mania complicari poſſit, ſed ab alia cauſa oriunda, non autem ab ea quæ maniam producit. Atque adeò in phrenitide febris eſt ſymptomatica; in mania eſſentialis, & primigenia, ab alia cauſa procedens; & ſic explicandus eſt Galen. c 3. de loc. affect. cap. 7. *Quemadmodum*, inquit, *alter atra bilis ſuccus, qui ex præaſſata flaua bile naſcitur, ferina deliramenta inducit, modò ſine febre, modò cum febre.*

A melancholia diſtinguitur per ſymptomata pathognomonica; ſiquidem mania eſt cum furore,& audacia; melancholia verò cum timore, & mœſtitia.

Cauſa maniæ proxima, & immediata, iuxta Galeni mentem, eſt calida & ſicca intemperies ab humore atrabilario oriunda; quæ tamen grauiſſimis vrgetur difficultatibus.

Si enim tanta eſſet intemperies in cerebro,vt mentem de ſua ſede deiicere valeret, febrem deberet parere, cùm calor remiſſior delirium efficere non valens,febrim pariat, qualis eſt ea quæ ab inſolatu exoritur.

Ad hoc dubium varij varia reſpondent. Solidiorum reſponſio eſt, calorem qui febrem excitat, debere eſſe fuliginoſum, vt ad cor delatæ fuligines febrem efficiant, & calorem fuliginoſum, in materia humida conſiſtere debere, qualis eſt materia febrium putridarum; in mania verò humores eſſe aduſtos,& incineratos; ita vt ab iis nullæ eleuentur fuligines. Vno verbo dicunt; calor in mania eſt velut in pruna, in febribus verò, vt in flamma, hæc tamen reſponſio fortiſſimâ vrgetur inſtantiâ. Quod nimirùm in febre hectica maior ſit humiditatum conſumptio, quàm in mania. Attamen febris vſque ad integram, & abſolutam omnium humiditatum, & ipſius humidi primigenij conſumptionem, ægrique interitum, perſeueret.

Platerus hac ratione, aliiſque nonnullis perſuaſus exiſtimat præter calidam, & ſiccam intemperiem, adeſſe quoque malignam, & venenatam quandam qualitatem, quæ ſit præcipua cauſa delirij. Magna huius ſententiæ probabilitas inde elici poteſt, quòd furor vterinus à ſemine corrupto, & malignam, ac venenatam qualitatem adepto exoritur. Quòd hydrophobia, quæ eſt ſpecies maniæ à morſu venenato canis rabidi in quocumque temperamento ſine atræ bilis concurſu

curſu inducitur, & morbus qui à morſu Tarantulæ exoritur, quædam etiam maniæ ſpecies appellatur; ac denique venena quædam maniam inferre poſſunt, vt de cerebro muſtellæ & ſolano maniaco referunt. Ideò veriſimile eſt peculiare quoddam venenum in corpore humano genitum maniæ cauſam eſſe præcipuam; cùm etiam febres malignæ, quæ non rarò mitiſſimæ ſunt, vt in iis pulſus ac vrinæ ſanis ſimillimæ appareant, deliria producere ſoleant magis quàm febres ardentes malignitatis expertes. Et docet experientia maniam contingere frequenter, non tantùm atrabilario temperamento præditis, ſed etiam omnibus naturis & ætatibus, præſertim ſi hæreditario iure contigerit: ac denique illam calidioribus medicamentis ſpecifica virtute præditis non rarò curari. Cæterùm confiteri oportet in melancholicis, & atrabilariis hunc morbum frequentiùs, & vtplurimùm produci, quia ille humor tali veneno ſuſcipiendo magis idoneus eſt. Et Galenus malignitatem iſtam humori atrabilario aduenientem agnoſcere videtur comment. aphor. 56. ſect. 6. vbi dicit maniæ cauſam eſſe melancholicum humorem, non ſemper, ſed eam ſupra modum exuſtam, aut putrefactus malignam induerit acritudinem. Sed manet adhuc difficultas ex eo deſumpta, quòd maniaci frigus externum etiam hyemis tempore nudato corpore innoxiè patiuntur, & prætereà ad tactum calidi ſentiuntur, quod indicat calorem intenſiſſimum in iis vigere. Verùm reſpondemus hoc in omnibus maniacis minimè contingere, & multos hybernum frigus auerſari, veſtibuſque plurimis gaudere. Alios verò ab aëre externo n…
propter conſuetudinem, quia …
ſic videmus puellas de…
denudatum habere…
uis ex Hippocr…

Materia hunc affectum producens in venis & arteriis continetur, vel totius corporis, vel cerebro propioribus, vel ipſis cerebri vaſis, & ex locorum varietate varia ſymptomatæ eaque grauiora, vel leuiora emergunt. non rarò etiam in vteri vaſis, ex ſanguine vel ſemine corrupto, materia morbifica continetur, ex qua furor vterinus generatur.

Si materia peccans eſt in omnibus venis, aut cerebro vicinis inſania fit perpetua, & indeſinens; ſi verò in parte tantùm aliqua concludatur, delirium tunc temporis quaſdam habet intermiſſiones, & per interualla recurrit.

Signa diagnoſtica alia imminentem, alia præſentem maniam ſignificant.

Ad imminentem, vel futuram maniam dignoſcendam primò conſideranda eſt ægrotantis natiua diſpoſitio, quæ ſcilicet ad bilioſam, ſeu atrabilariam temperiem accedit. Sic apud Hippoc.2. epid.5. *Cui vena in cubito pulſat, furibundus eſt, & ad iracundiam preceps; cui verò ſenſim mouetur, torpens ac ſtupidus.* Arterias nomine venarum Hippocrates afficit. Non autem ſimpliplicem pulſationem intelligit, ſed vehementem, cui opponit illud, (quando ſenſim mouetur,) vt ſenſus huius ſententiæ ita ſe habeat. Qui habent pulſum magnum, velocem, & vehementem à natiua conſtitutione, ad iram, & furore[illegible] ...imè procliues ſunt: qui verò tardum habent [illegible] ...pidi ſunt, & ſtupid[illegible]

Secundò, ſe[illegible] ...enda eſt, viri [illegible] ...entiùs furore ex[illegible] ...àm mulieres [illegible] ...lligend[illegible] ...ſt d[illegible] ...igenio; ex[illegible] ...u-
...aguntur. [illegible]
...randa eſt [illegible] ...s
...igit, qu[illegible]
[illegible] ...ia,

Quattò anni tempus aduertendum, ſæpè enim verno tempore contingit hic affectus, ſæpiùs æſtate, ſæpiſſimè autumno ex Hipp. & Gal. ſententiis aphor. 20. 21. & 22. ſect.3. Vere humores in aliis temporibus geniti, & per hyemem aſſeruati, ac quieſcentes commouentur & exagitantur, morboſque analogos pariunt. Æſtate multa bilis, non ſolùm flaua, ſed etiam atra in diſpoſitis gignitur, quæ maniam efficit eodem tempore, vel ad autumnum vſque maiori copia cumulata, morbum tunc temporis producit.

Hæc ſigna remotiora ſunt, & in genere tantùm diſpoſitionem ad hunc morbum ſignificant, proximè verò imminentem affectum oſtendunt. Dolor capitis aſſiduus, vigiliæ contumaces, ac ſomni leuiſſimi atque breuiſſimi, inſomnia turbulẽta, curæ & ſollicitudines moleſtæ, terrores ex leui cauſa, præceps, & frequens iracundia ex minima, vel nulla occaſione, ſplendores oculis obuerſantes, aurium ſonitus, procliuitas ad venerem inſueta, pollutio nocturna frequentior, riſus præter aſſuetudinem, & rationem, loquacitas inſueta, & ferè aſſidua, & interdum taciturnitas meditabunda. Poſteriora hæc incipientem maniam ſignificant.

Factam verò, & præſentem maniam oſtendunt ea quæ in definitione prolata ſunt, nempè delirium ſine febre, cum furore, & audacia. Varia tamen ſunt huiuſmodi deliria, in variis ægrotantibus, tum etiam in iiſdem, diuerſis temporibus, pro maiori, vel minori cauſæ vehementia. Alij enim feroci iracundia rapiuntur, & obuios quoſque inuadunt, proprias veſtes proſcindunt, & ſibi interdùm violentas manus inferunt, ſibique vitam eripere conantur. Alij verò mitiores, & pacatiores ſunt, nullamque aſtantibus noxam inferunt, ſed tantùm varios ſermones, & ridiculos proferunt; interdùm canunt, & rident, & variis deliramentis afficiuntur, ac

ſymptomata

ſymptomata patiuntur iis aliquo modo ſimilia, quæ in melancholia, & ſtultitia ſolent contingere.

Ex illa autem varietate ſymptomatum, cauſarum varietas dignoſcitur. Riſus enim immodicus, hilaritas, & cantillatio materiam peccantem multo ſanguine dilui ſignificant; iracundia verò, inquietudo, clamor, percuſſio, pallidus, & flaueſcens faciei color, bilem flauam in vitio eſſe oſtendunt. Inſania verò admodùm furioſa, vt obuios impetant, & aliquando interficiant, à flaua bile exuſta, quæ atra bilis dicitur, ducit originem. Si verò atra bilis non ex flaua bile, ſed à melancholia exuſta, & præaſſata generetur, ægri truculento vultu prædici ſunt, manent interdùm in diuturno ſilentio, quod nonnunquam in ſermonem importunum erumpit; immites ſunt, pertinaces, ingenti mœrore interdùm ac luctibus afficiuntur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Mania grauiſſimus eſt affectus, & non ſolùm per menſes, ſed per annos aliquando & vſque ad mortem perſeuerat, præſertim ſi hæreditaria ſit. Cùm omnes morbi ab atra bile ſint curatu difficillimi, iſte adhuc difficilior eſt, quod ægri medicis non obtemperent, & neceſſaria remedia vſurpare nolint.

Faciliùs curatur mania quæ cum riſu, & mitioribus ſymptomatis copulata eſt, quàm quæ cum ſtudio, ac furore.

Breui futuram morbi curationem oſtendunt quæcumque euacuationes ex motu naturæ contingentes, per ſudores, alui fluxum, hæmorrhagiam per nares, aut hæmorrhoides, aut ſi varices ſuperuenerint; vndè Hipp. aphor. 21. ſect. 6. ſi inſanis varices, aut hæmorrhoides contigerint, morbi ſolutio fit.

Dyſenteria,

Dyſenteria, aut hydrops, aut febris tertiana, vel quartana maniæ ſuperueniens, eam tollit, fit enim metaſtaſis humorum à cerebro ad partes inferiores, in quibus nouum morbum producunt.

Ad huius morbi curationem materia peccans euacuanda, reuellenda, & repellenda eſt; calida intemperies corrigenda, cerebrum, aliæque partes principes roborandæ. Quæ omnia ſequentibus præſidiis adimpleri poterunt.

Primò ſanguinis miſſio celebranda eſt, præmiſſo clyſtere, ex vena brachij inſigniori: poſtridiè verò iteranda ex altero brachio, idemque remedium frequenter vſurpandum. Aſſerit enim Platerus innumeros hac ratione curatos fuiſſe à Chirurgis, & aliis, qui ex profeſſo hiſce morbis curandis operam dabant, qui vigeſies, imò & ſexageſies venas aperiebant. Non ſolùm enim venæ brachij vtriuſque, ſed etiam malleoli, frontis, narium, hæmorrhoidum, etiam varices ſi appareant, & ſaluatellæ: idque per interualla, interiectis clyſteribus, & medicamentis purgantibus infrà deſcribendis. Cucurbitulæ etiam ſcapulis, & dorſo cum ſcarificatione admotæ poſt multas venæ ſectiones: tum etiam hirudines temporibus, & ponè aures, vtiliſſimæ ſunt.

Et frequentibus illis phlebotomiis materiæ peccantis præparationes, & purgationes interiiciendæ ſunt; eæque diu, multúmque continuandæ. Cui vſui conferent ea omnia, quæ ad bilis, & melancholiæ præparationem, & expurgationem vſurpari ſolent; quibus & ſequentia, vtpotè ſelectiora, adiicere poſſumus.

℞. Lapid. lazuli ʒ. j. ß. diagryd. ʒ. ß. turbith. ʒ. j. ſennæ ℥. ß. epithymi, cremor. tartari, ana ʒ. ij. cinam. & cort. citri, ana ℈. j. croci ℈. ß. Fiat puluis, cuius doſis erit ʒ. j. vel ℈. iiij. cum inſculo, vel liquore appropriato.

℞. Rament. helleb. nigri ℥. j Infundátur per triduum

in

in aquæ pluuiæ ℥. iiij. Decoquantur lento igne ad tertias. Colaturæ adde mellis optimè deſpumati ℥. ij. Miſce, capiat cochlear. j. cum iuſculo pingui. Vel

℞. Extracti hellebori nigri ℈. ß. ſyrupi violac. ℥. j. Miſce, pro vna doſi.

Omnia medicamenta ex helleboro confecta, vt vinum, ſyrupus, & oxymel, ad huius affectus curationem plurimùm conferunt. Vnde olim ferunt Melampum Amythaonis Medici filium vino helleborato Prœti Arginorum regis filias, quæ ſe boues exiſtimabant, liberaſſe.

Antimonium in hoc morbo non ſolùm à Chymiatris, ſed etiam Galenicis omnibus commendatur, tum quòd humorem atrabilarium è toto corpore euacuat: tum quia eo ægrotantes commodè falli poſſunt, remedia alioqui inſuauia renuentes. Doſis varia eſt pro variis illius præparationibus.

Balnea aquæ tepidæ frequenter,& poſt ſingulas purgationes vſurpanda ſunt.

Ordo medicamentorum purgantium in hoc morbo talis eſt,vt primò apozema alterans,& purgans per tres aut quatuor dies exhibeatur, poſt venæ ſectionem in vtroque brachio celebratam. Deindè purgantia mediocria ex potionibus, pulueribus, aut ſyrupo magiſtrali bis in ſeptimana exhibeantur. Vehementia verò bis in menſe, interiectis continuò venæ ſectionibus, vt antea dictum eſt.

Diebus verò intermediis balnea, iulepi præparantes, aut iuſcula alterantia, tum etiam opiatæ roborantes exhibeantur.

Præter iulepos vulgares, ſequens ex ſuccis paratus erit vtiliſſimus.

℞. Succorum borrag. bugloſſ. & pomor. redol. ana ℥. iij. aquar. fumariæ & cichor. ana ℥. iiij. ſacchari albi ℥.

 vj.

vj. Coquantur, depurentur, & aromatiſentur ſantalo citrino. Capiat ℥. vj. manè & ſerò.

Opiata etiam in ſequentem modum concinnari poterit.

℞. Conſeruæ roſar. violar. & bugloſſ. ana ℥. j. conſeruæ flor. tamariſci, & caryophylli hortenſis, caulium lactuc. condit. & cortic. citri condit. ana ℥. ß. myrobal. emblic. condit. n. j. confect. alcherm. & de hyacin. ana ʒ. iij. pul. elect. diamarg. frig. & lætif. Gal. ana ʒ. j. coral. præpar. & margarit. præpar. ana ʒ. ß. Cum ſyrupo de pomis redol. fiat opiata, de quà capiat magnitudinem caſtaneæ, ſuperbibendo parùm iulepi, aut aquæ cuiuſdam appropriatæ.

Tabellæ etiam vſurpari poterunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Confect. alcher. ʒ. ij. pulu. electar. de gemmis, & diamarg. frig. ana ʒ. ß. ſacchari in ſucco pomorum diſſoluti ℥. iiij. Fiant tabellæ pond. ʒ. ij. Capiat vnam pro doſi.

Interdùm etiam tentari poterunt ſpecifica & amuleta, quorum non exiguum numerum collegit Sennertus. Nos verò vnum adiiciemus, quod in illuſtri quadam familia Monſpelienſi pro ſecreto gentilitio, & hereditario habetur, illiúſque deſcriptio talis eſt.

℞. Fol. meliſſæ M. j. Incidantur minutim, & infundantur in ſpiritus vini ℥. iiij. Deinde adde margarit. præp. ʒ. ß. Miſce. Doſis eſt cochlear. ij.

Interim dum hæc fiunt, ſomnus omni arte conciliandus eſt, & ſomnifera per interualla vſurpanda. Quæ non alia eſſe debent, quàm quæ in phrenitidis curatione propoſita ſunt, tam interna, quàm externa.

Ac præter ſomnifera externa, admouenda quoque capiti ſunt topica medicamenta, quæ æſtum ac furorem vehementem temperent ac demulceant. Illa verò non

ſolùm

n refrigerantia,ſed multò magis humectantia ſint, ı principio morbi nonnihil repellentia.

Ideò in principio morbi oleum roſac. conueniet,cum ac. anethino, & chamæmelino; poſteà verò ca- ı olea detracto roſac. Vbi verò magis refrigeran- ı eſt, olea ex ſemine cucurbitæ & papau. addenda nt. Ac denique vt in formam linimenti reduci que- , mucilagines ſem. lini, fœnugr. & butyrum addi :erunt.

Plurimùm etiam confert epithema, in ſequentem odum compoſitum.

♃. Aquæ nymphææ ℔. j. ſalis prunellæ ℥. j. cam- ıoræ ℈. j. Miſce,& cum linteis complicatis admouea- r tepidè ſincipiti.

Epithema ex ſale Saturni, & aqua roſarum vtiliſſi- um eſt.

Vtiliſſimum quoque erit epithema ex aqua roſa- ım, ſantali rubri tinctura impraegnata, cum moſ- ho, & camphora compoſita, quæ ſuperiori capite eſcripta eſt.

Chymici verò balſamo Saturni palmam tribuunt, òque caput inungunt inſtar linimenti.

Maximè etiam conueniunt in ſummo furore animalia recenter mactata, vel eorum partes, ac præſertim pulmo veruecinus: qui vbi ſemel refrixerit,iterùm poteſt calefieri in aqua feruente.

In declinatione nonnulli diſcutientia validiora adhibent.Imò verò in ipſo vigore morbi,poſt euacuationes ſufficientes, fomentum ſequens admirandæ creditur efficaciæ.

♃. Herbarum cephalicarum cum floribus q. ſ. Decoquantur in aqua fontana. Deinde ♃. baccarum lauri & rad. hellebori nigri veri, ana q. ſ. Contundantur craſſiuſculè, & inſuantur ſacculo oblongo

Eodem tempore oxyrrhodina admouenda ſunt ſincipiti, vt fronti, qualia in phrenitide deſcripta ſunt.

Ad maiorem reuulſionem, & deriuationem, cucurbitulæ ſcapulis, & dorſo cum profundis ſcarificationibus admouendæ ſunt, frictiones & ligaturæ extremorum celebrandæ, venæ primùm malleoli, poſteà frontis, & arteriæ temporum aperiendæ; hirudines ponè aures, & hæmorrhoidibus applicandæ; veſicatoria ceruici, & brachiis admouenda, & reliqua remedia vſurpanda, quæ in phrenitidis curatione à nobis propoſita ſunt.

Ac tandem ſi morbus ad declinationem vergat, leniter reſoluentia capiti admouenda ſunt, inter quæ pulmones veruecini ex animali recenter mactato calentes, principem locum obtinent.

CAPVT XIII.

De Mania.

MAnia eſt delirium ſine febre cum furore, & audacia.

A phrenitide diſtinguitur, quia in ea febris acuta viget, à cerebri & membranarum eius inflammatione oriunda. Hæc verò febre caret, ſaltem ratione propriæ eſſentiæ; nihil enim impedit, quin febris cum mania complicari poſſit, ſed ab alia cauſa oriunda, non autem ab ea quæ maniam producit. Atque adeò in phrenitide febris eſt ſymptomatica; in mania eſſentialis, & primigenia, ab alia cauſa procedens; & ſic explicandus eſt Galen. c 3. de loc. affect. cap. 7. *Quemadmodum*, inquit, *alter atræ bilis ſuccus, qui ex præaſſata flaua bile naſcitur, ferina deliramenta inducit, modò ſine febre, modò cum febre.*

A melancholia diſtinguitur per ſymptomata pathognomonica; ſiquidem mania eſt cum furore,& audacia; melancholia verò cum timore, & mœſtitia.

Cauſa maniæ proxima, & immediata, iuxta Galeni mentem, eſt calida & ſicca intemperies ab humore atrabilario oriunda; quæ tamen grauiſſimis vrgetur difficultatibus.

Si enim tanta eſſet intemperies in cerebro,vt mentem de ſua ſede deiicere valeret, febrem deberet parere, cùm calor remiſſior delirium efficere non valens,febrim pariat, qualis eſt ea quæ ab inſolatu exoritur.

Ad hoc dubium varij varia reſpondent. Solidiorum reſponſio eſt, calorem qui febrem excitat, debere eſſe fuliginoſum, vt ad cor delatæ fuligines febrem efficiant, & calorem fuliginoſum, in materia humida conſiſtere debere, qualis eſt materia febrium putridarum; in mania verò humores eſſe aduſtos,& incineratos; ita vt ab iis nullæ eleuentur fuligines. Vno verbo dicunt; calor in mania eſt velut in pruna, in febribus verò, vt in flamma, hæc tamen reſponſio fortiſſimâ vrgetur inſtantiâ. Quod nimirùm in febre hectica maior ſit humiditarum conſumptio, quàm in mania. Attamen febris vſque ad integram, & abſolutam omnium humiditatum, & ipſius humidi primigenij conſumptionem, ægrique interitum, perſeueret.

Platerus hac ratione, aliiſque nonnullis perſuaſus exiſtimat præter calidam, & ſiccam intemperiem, adeſſe quoque malignam, & venenatam quandam qualitatem, quæ ſit præcipua cauſa delirij. Magna huius ſententiæ probabilitas inde elici poteſt, quòd furor vterinus à ſemine corrupto, & malignam, ac venenatam qualitatem adepto exoritur. Quòd hydrophobia, quæ eſt ſpecies maniæ à morſu venenato canis rabidi in quocumque temperamento ſine atræ bilis concurſu

curſu inducitur, & morbus qui à morſu Tarantulæ exoritur, quædam etiam maniæ ſpecies appellatur; ac denique venena quædam maniam inferre poſſunt, vt de cerebro muſtellæ & ſolano maniaco referunt. Ideò veriſimile eſt peculiare quoddam venenum in corpore humano genitum maniæ cauſam eſſe præcipuam; cùm etiam febres malignæ, quæ non rarò mitiſſimæ ſunt, vt in iis pulſus ac vrinæ ſanis ſimillimæ appareant, deliria producere ſoleant magis quàm febres ardentes malignitatis expertes. Et docet experientia maniam contingere frequenter, non tantùm atrabilario temperamento præditis, ſed etiam omnibus naturis & ætatibus, præſertim ſi hæreditario iure contigerit: ac denique illam calidioribus medicamentis ſpecifica virtute præditis non rarò curari. Cæterùm confiteri oportet in melancholicis, & atrabilariis hunc morbum frequentiùs, & vtplurimùm produci, quia ille humor tali veneno ſuſcipiendo magis idoneus eſt. Et Galenus malignitatem iſtam humori atrabilario aduenientem agnoſcere videtur comment. aphor. 56. ſect. 6. vbi dicit maniæ cauſam eſſe melancholicum humorem, non ſemper, ſed eam ſupra modum exuſtam, aut putrefactus malignam induerit acritudinem. Sed manet adhuc difficultas ex eo deſumpta, quòd maniaci frigus externum etiam hyemis tempore nudato corpore innoxiè patiuntur, & prætereà ad tactum calidi ſentiuntur, quod indicat calorem intenſiſſimum in iis vigere. Verùm reſpondemus hoc in omnibus maniacis minimè contingere, & multos hybernum frigus auerſari, veſtibuſque plurimis gaudere. Alios verò ab aëre externo non affici, propter conſuetudinem, quia ab aſſuetis non fit paſſio, ſic videmus puellas delicatulas hyemis tempore pectus denudatum habere, quod tactu calidum ſentitur, quamuis ex Hippocrate frigus ſit pectori valdè inimicum.

Materia

Materia hunc affectum producens in venis & arteriis continetur, vel totius corporis, vel cerebro propioribus, vel ipſis cerebri vaſis, & ex locorum varietate varia ſymptomatæ eaque grauiora, vel leuiora emergunt. non rarò etiam in vteri vaſis, ex ſanguine vel ſemine corrupto, materia morbifica continetur, ex qua furor vterinus generatur.

Si materia peccans eſt in omnibus venis, aut cerebro vicinis inſania fit perpetua, & indeſinens; ſi verò in parte tantùm aliqua concludatur, delirium tunc temporis quaſdam habet intermiſſiones, & per interualla recurrit.

Signa diagnoſtica alia imminentem, alia præſentem maniam ſignificant.

Ad imminentem, vel futuram maniam dignoſcendam primò conſideranda eſt ægrotantis natiua diſpoſitio, quæ ſcilicet ad bilioſam, ſeu atrabilariam temperiem accedit. Sic apud Hippoc. 2. epid. 5. *Cui vena in cubito pulſat, furibundus eſt, & ad iracundiam praeceps; cui verò ſenſim mouetur, torpens ac ſtupidus.* Arterias nomine venarum Hippocrates afficit. Non autem ſimplicem pulſationem intelligit, ſed vehementem, cui opponit illud, (quando ſenſim mouetur,) vt ſenſus huius ſententiæ ita ſe habeat. Qui habent pulſum magnum, velocem, & vehementem à natiua conſtitutione, ad iram, & furorem, maximè procliues ſunt: qui verò tardum habent pulſum, torpidi ſunt, & ſtupidi.

Secundò, ſexus ratio habenda eſt, viri enim frequentiùs furore exagitantur, quàm mulieres. Quod intelligendum eſt de affectu primigenio; ex vtero enim mulieres non rarò in furorem aguntur.

Tertiò, ætas conſideranda eſt. Iuuenibus enim frequentiùs mania contingit, quàm pueris, & ſenibus.

Quartò anni tempus aduertendum, ſæpè enim verno tempore contingit hic affectus, ſæpiùs æſtate, ſæpiſſimè autumno ex Hipp. & Gal. ſententiis aphor. 20. 21. & 22. ſect. 3. Vere humores in aliis temporibus geniti, & per hyemem aſſeruati, ac quieſcentes commouentur & exagitantur, morboſque analogos pariunt. Æſtate multa bilis, non ſolùm flaua, ſed etiam atra in diſpoſitis gignitur, quæ maniam efficit eodem tempore, vel ad autumnum vſque maiori copia cumulata, morbum tunc temporis producit.

Hæc ſigna remotiora ſunt, & in genere tantùm diſpoſitionem ad hunc morbum ſignificant, proximè verò imminentem affectum oſtendunt. Dolor capitis aſſiduus, vigiliæ contumaces, ac ſomni leuiſſimi atque breuiſſimi, inſomnia turbulēta, curæ & ſollicitudines moleſtæ, terrores ex leui cauſa, præceps, & frequens iracundia ex minima, vel nulla occaſione, ſplendores oculis obuerſantes, aurium ſonitus, procliuitas ad venerem inſueta, pollutio nocturna frequentior, riſus præter aſſuetudinem, & rationem, loquacitas inſueta, & ferè aſſidua, & interdum taciturnitas meditabunda. Poſteriora hæc incipientem maniam ſignificant.

Factam verò, & præſentem maniam oſtendunt ea quæ in definitione prolata ſunt, nempè delirium ſine febre, cum furore, & audacia. Varia tamen ſunt huiuſmodi deliria, in variis ægrotantibus, tum etiam in iiſdem, diuerſis temporibus, pro maiori, vel minori cauſæ vehementia. Alij enim feroci iracundia rapiuntur, & obuios quoſque inuadunt, proprias veſtes proſcindunt, & ſibi interdùm violentas manus inferunt, ſibique vitam eripere conantur. Alij verò mitiores, & pacatiores ſunt, nullamque aſtantibus noxam inferunt, ſed tantùm varios ſermones, & ridiculos proferunt; interdùm canunt, & rident, & variis deliramentis afficiuntur, ac

ſymptomata

ſymptomata patiuntur iis aliquo modo ſimilia, quæ in melancholia, & ſtultitia ſolent contingere.

Ex illa autem varietate ſymptomatum, cauſarum varietas dignoſcitur. Riſus enim immodicus, hilaritas, & cantillatio materiam peccantem multo ſanguine dilui ſignificant; iracundia verò, inquietudo, clamor, percuſſio, pallidus, & flaueſcens faciei color, bilem flauam in vitio eſſe oſtendunt. Inſania verò admodùm furioſa, vt obuios impetant, & aliquando interficiant, à flaua bile exuſta, quæ atra bilis dicitur, ducit originem. Si verò atra bilis non ex flaua bile, ſed à melancholia exuſta, & præaſſata generetur, ægri truculento vultu præditi ſunt, manent interdùm in diuturno ſilentio, quod nonnunquam in ſermonem importunum erumpit; immites ſunt, pertinaces, ingenti mœrore interdùm ac luctibus afficiuntur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Mania grauiſſimus eſt affectus, & non ſolùm per menſes, ſed per annos aliquando & vſque ad mortem perſeuerat, præſertim ſi hæreditaria ſit. Cùm omnes morbi ab atra bile ſint curatu difficillimi, iſte adhuc difficilior eſt, quod ægri medicis non obtemperent, & neceſſaria remedia vſurpare nolint.

Faciliùs curatur mania quæ cum riſu, & mitioribus ſymptomatis copulata eſt, quàm quæ cum ſtudio, ac furore.

Breui futuram morbi curationem oſtendunt quæcumque euacuationes ex motu naturæ contingentes, per ſudores, alui fluxum, hæmorrhagiam per nares, aut hæmorrhoides, aut ſi varices ſuperuenerint: vndè Hipp. aphor. 21. ſect. 6. ſi inſanis varices, aut hæmorrhoides contigerint, morbi ſolutio fit.

Dyſenteria,

Dyſenteria, aut hydrops, aut febris tertiana, vel quartana maniæ ſuperueniens, eam tollit, fit enim metaſtaſis humorum à cerebro ad partes inferiores, in quibus nouum morbum producunt.

Ad huius morbi curationem materia peccans euacuanda, reuellenda, & repellenda eſt; calida intemperies corrigenda, cerebrum, aliæque partes principes roborandæ. Quæ omnia ſequentibus præſidiis adimpleri poterunt.

Primò ſanguinis miſſio celebranda eſt, præmiſſo clyſtere, ex vena brachij inſigniori: poſtridiè verò iteranda ex altero brachio, idemque remedium frequenter vſurpandum. Aſſerit enim Platerus innumeros hac ratione curatos fuiſſe à Chirurgis, & aliis, qui ex profeſſo hiſce morbis curandis operam dabant, qui vigeſies, imò & ſexageſies venas aperiebant. Non ſolùm enim venæ brachij vtriuſque, ſed etiam malleoli, frontis, narium, hæmorrhoidum, etiam varices ſi appareant, & ſaluatellæ: idque per interualla, interiectis clyſteribus, & medicamentis purgantibus infrà deſcribendis. Cucurbitulæ etiam ſcapulis, & dorſo cum ſcarificatione admotæ poſt multas venæ ſectiones: tum etiam hirudines temporibus, & ponè aures, vtiliſſimæ ſunt.

Et frequentibus illis phlebotomiis materiæ peccantis præparationes, & purgationes interiiciendæ ſunt; eæque diu, multúmque continuandæ. Cui vſui conferent ea omnia, quæ ad bilis, & melancholiæ præparationem, & expurgationem vſurpari ſolent; quibus & ſequentia, vtpotè ſelectiora, adiicere poſſumus.

℞. Lapid. lazuli ʒ. j. ß. diagryd. ʒ. ß. turbith. ʒ. j. ſennæ ℥. ß. epithymi, cremor. tartari, ana ʒ. ij. cinam. & cort. citri, ana ℈. j. croci ℈. ß. Fiat puluis, cuius doſis erit ʒ. j. vel ℈. iiij. cum iuſculo, vel liquore appropriato.

℞. Rament. helleb. nigri ℥. j Infundatur per triduum

in

in aquæ pluuiæ ℥. iiij. Decoquantur lento igne ad tertias. Colaturæ adde mellis optimè deſpumati ℥. ij. Miſce, capiat cochlear. j. cum iuſculo pingui. Vel

℞. Extracti hellebori nigri ℈. ß. ſyrupi violac. ℥. j. Miſce, pro vna doſi.

Omnia medicamenta ex helleboro confecta, vt vinum, ſyrupus, & oxymel, ad huius affectus curationem plurimùm conferunt. Vnde olim ferunt Melampum Amythaonis Medici filium vino helleborato Prœti Argiuorum regis filias, quæ ſe boues exiſtimabant, liberaſſe.

Antimonium in hoc morbo non ſolùm à Chymiatris, ſed etiam Galenicis omnibus commendatur, tum quòd humorem atrabilarium è toto corpore euacuat: tum quia eo ægrotantes commodè falli poſſunt, remedia alioqui inſuauia renuentes. Doſis varia eſt pro variis illius præparationibus.

Balnea aquæ tepidæ frequenter,& poſt ſingulas purgationes vſurpanda ſunt.

Ordo medicamentorum purgantium in hoc morbo talis eſt,vt primò apozema alterans,& purgans per tres aut quatuor dies exhibeatur, poſt venæ ſectionem in vtroque brachio celebratam. Deindè purgantia mediocria ex potionibus, pulueribus, aut ſyrupo magiſtrali bis in ſeptimana exhibeantur. Vehementia verò bis in menſe, interiectis continuò venæ ſectionibus, vt anteà dictum eſt.

Diebus verò intermediis balnea, iulepi præparantes, aut iuſcula alterantia, tum etiam opiatæ roborantes exhibeantur.

Præter iulepos vulgares, ſequens ex ſuccis paratus erit vtiliſſimus.

℞. Succorum borrag. bugloſſ.& pomor. redol. ana ℥. iij. aquar. fumariæ & cichor. ana ℥. iiij. ſacchari albi ℥.

vj. Coquantur, depurentur,& aromatiſentur ſantalo citrino. Capiat ℥. vj. manè & ſerò.

Opiata etiam in ſequentem modum concinnari poterit.

℞.Conſeruæ roſar.violar.& bugloſſ.ana ℥.j conſeruæ flor. tamariſci,& caryophylli hortenſis, caulium lactuc. condit. & cortic. citri condit. ana ℥. ß. myrobal. emblic. condit. n. j. confect. alcherm. & de hyacin. ana ʒ.iij. pul.elect. diamarg.frig.& lætif. Gal.ana ʒ.j.coral. præpar. & margarit. præpar. ana ʒ. ß. Cum ſyrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, ſuperbibendo parùm iulepi, aut aquæ cuiuſdam appropriatæ.

Tabellæ etiam vſurpari poterunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Confect. alcher. ʒ. ij. pulu. electar. de gemmis, & diamarg. frig. ana ʒ.ß. ſacchari in ſucco pomorum diſſoluti ℥. iiij. Fiant tabellæ pond. ʒ.ij. Capiat vnam pro doſi.

Interdùm etiam tentari poterunt ſpecifica & amuleta, quorum non exiguum numernm collegit Sennertus. Nos verò vnum adiiciemus, quod in illuſtri quadam familia Monſpelienſi pro ſecreto gentilitio,& hereditario habetur, illiúſque deſcriptio talis eſt.

℞. Fol. meliſſæ M. j. Incidantur minutim,& infundantur in ſpiritus vini ℥. iiij. Deinde adde margarit. præp. ʒ.ß. Miſce. Doſis eſt cochlear. ij.

Interim dum hæc fiunt,ſomnus omni arte conciliandus eſt, & ſomnifera per interualla vſurpanda. Quæ non alia eſſe debent,quàm quæ in phrenitidis curatione propoſita ſunt,tam interna, quàm externa.

Ac præter ſomnifera externa, admouenda quoque capiti ſunt topica medicamenta,quæ æſtum ac furorem vehementem temperent ac demulceant. Illa verò non

ſolùm

ſolùm refrigerantia,ſed multò magis humectantia ſint, & in principio morbi nonnihil repellentia.

Ideò in principio morbi oleum roſac. conueniet,cum violac, anethino, & chamæmelino; poſteà verò eadem olea detracto roſac. Vbi verò magis refrigerandum eſt, olea ex ſemine cucurbitæ & papau. addenda erunt. Ac denique vt in formam linimenti reduci queant, mucilagines ſem. lini, fœnugr. & butyrum addi poterunt.

Plurimùm etiam confert epithema, in ſequentem modum compoſitum.

℞. Aquæ nymphææ ℔. j. ſalis prunellæ ℥. j. camphoræ ℈. j. Miſce,& cum linteis complicatis admoueatur tepidè ſincipiti.

Epithema ex ſale Saturni, & aqua roſarum vtiliſſimum eſt.

Vtiliſſimum quoque erit epithema ex aqua roſarum, ſantali rubri tincturâ imprægnata, cum moſcho, & camphora compoſita, quæ ſuperiori capite deſcripta eſt.

Chymici verò balſamo Saturni palmam tribuunt, eóque caput inungunt inſtar linimenti.

Maximè etiam conueniunt in ſummo furore animalia recenter mactata, vel eorum partes, ac præſertim pulmo veruecinus: qui vbi ſemel refrixerit,iterùm poteſt calefieri in aqua feruente.

In declinatione nonnulli diſcutientia validiora adhibent.Imò verò in ipſo vigore morbi,poſt euacuationes ſufficientes, fomentum ſequens admirandæ creditur efficaciæ.

℞. Herbarum cephalicarum cum floribus q. ſ. Decoquantur in aqua fontana. Deinde ℞. baccarum lauri & rad. hellebori nigri veri, ana q. ſ. Contundantur craſſiuſculè, & inſuantur ſacculo oblongo

interbaſtato. Sacculus parùm bulliat in prædicto decocto.

Tandem per nouem dies continuos ℞. iſtius decocti ℔.ij. Eóque calefacto foueatur caput raſum per integram horam, cum linteis duplicatis. Poſteà ſacculum iſtum applica ſuturæ coronali cum bona ligatura, linteis calidis inuoluendo. Patiens decumbat in lecto, & ſi fieri poteſt, quieſcat. Tum mirè expurgatur per omnia capitis emunctoria, & aluus ſimul aliquantulùm fluit. Sic enim fuligines inhærentes cranio, & cerebro mirabiliter diſſoluuntur, quod vix alia remedia præſtare poterunt.

Denique cauterium ſuturæ coronali applicatum maximè probatur à Gordonio, eiúſque vtilitatem confirmat hiſtoriâ cuiuſdam maniaci: cui cùm eſſet vulnus inflictum capiti cum cranij fractura, quandiu fuit vulnus apertum, tandiu benè habuit; vulnere ſanato reuerſa eſt mania.

Quamuis autem cerebrum in hoc affectu præcipuè laboret, tamen aliæ partes alterandæ, præcipuè cor & hepar, epithematis & linimentis in phrenitidis curatione propoſitis.

CAPVT XIV.

De Melancholia.

Melancholia eſt delirium ſine febre cum timore, & mœſtitia.

A phrenitide diſtinguitur, per carentiam febris, & à mania per timorem & mœſtitiam, quia hæc eſt cum furore & audacia.

Dicimus autem febre carere hunc affectum, quod

intelli

intelligendum eſt ex propria natura, & per ſe; attamen ex accidenti febris cum illa copulari poteſt. Nihil enim impedit, quin febris continua, vel intermittens, in melancholia laborante contingat, ſed illa febris non erit de eſſentia melancholiæ, quemadmodum in phrenitide febris eſt de eſſentia illius.

Dubitare licet quomodo timor, & mœſtitia dicantur eſſe de eſſentia melancholiæ, cum in multis melancholicis gaudium, & lætitia maximè vigere videantur. Alij enim continuò rident, alij canunt, alij ſe ditiſſimos, alij Reges, & Monarchas eſſe putant. Reſpondemus varios eſſe melancholiæ gradus, & varias humoris melancholici cum aliis humoribus permixtiones, indéque maximam deliriorum varietatem emergere. Ita vt qui multùm ſanguinis, aut pituitæ cum humore melancholico permixtum habent, gaudio & lætitia affici poſſint; ſed ille affectus tunc temporis non eſt vera, & legitima melancholia; ſed potiùs ad ſtultitiam, & fatuitatem maximè accedit.

Ex varia autem humoris melancholici diſpoſitione, maxima deliriorum varietas emergit: vnde alij ſe Reges, Principes, vates, alij vitreos, teſtas fragiles, grana tritici à gallinis deuoranda; alij ceram igne liquabilem; alij ſe canes, feles, lupos, cuculos, luſcinias, gallos eſſe putant, horumque aut aliorum animalium voces imitantur. Alij ſe mortuos eſſe, nec quicquam edendum, aut bibendum eſſe imaginantur. Alij mingere non audent, ne diluuium indè oriatur. Alij ſe capite, vel membris truncatos eſſe, vel orbem digito ſuſtinere, vel paſſeres in capite, ſerpentes, ranas, mures, aliaque animalia in ventre habere arbitrantur.

Cauſa melancholiæ proxima, & immediata eſt ſpiritus tenebricoſus, & (vt Galeni verbis vtar,)

colore nigro infectus. Cùm enim ſpiritus animales, naturâ ſuâ puri, tenues, & perſpicui eſſe debeant ad actiones cerebri alacriter exercendas, & alacritatem ac lætitiam inducendam, ſi ab ea conſtitutione deiiciantur, & opaci, ac tenebricoſi euadant, mœſtitiam, & timorem inducunt. Galenus 2. de ſympt. cauſ. cap.6. à tenebris exterioribus mutuato exemplo rem explicat. *Eorum, inquit, quæ extra corpus ſunt, nihil videmus, quod nos perindè terreat, ac tenebræ: ergo cùm tenebræ rationalis animæ parti ſunt circumfuſæ, neceſſe eſt hominem timere, qui ſemper vnà cum corpore, ſui timoris cauſam circumferat.*

Cauſa verò prauæ huius ſpirituum diſpoſitionis eſt humor melancholicus, qui craſſitie, opacitate, & colore nigro præditus, ſpiritus animales inficit, & tenebricoſos reddit. Et cùm humor melancholicus frigida, & ſicca temperie donatus ſit, ad figendos, & denſandos ſpiritus maximè conducit, quæ quidem denſatio & fixatio ſpirituum ad mœrorem, & triſtitiam neceſſaria eſt. Si enim humor tenuis ſit, & calidus, qualis eſt atrabilis, à qua mania producitur, furorem potiùs, & audaciam excitat. Ergo cauſa proxima melancholiæ eſt opacitas, & tenebroſitas ſpirituum animalium; conditio verò neceſſaria, & ſine qua non eſt frigida, & ſicca intemperies. Si quis verò inſtauerit, in melancholia hypochondriaca, ex Gal.3. de loc. affect. cap.7. eſſe inflammationem in hypochondriis, atque adeò calidam intemperiem præualere. Reſpondebimus illam inflammationem, ſeu potiùs phlogoſim hypochondriorum fieri ex eo quòd ſanguis melancholicus in liene, & venis meſaraicis diutiùs retentus propter obſtructiones incaleſcit, vndè multi vapores eleuantur ad cerebrum, qui licèt calidi ſint, vincuntur

tamen

tamen à frigiditate cerebri, & facilè ad temperiem humori melancholico propriam, nempè frigidam, & ſiccam, reducuntur. Si verò tantus ſit illorum vaporum calor, vt cerebri temperiem inuertat, & in calidam & ſiccam permutet, tunc mania, non melancholia generatur. Ita vt mania, & melancholia in eo præſertim differant, quòd in illa eſt calida, & ſicca intemperies, in hac verò frigida & ſicca.

Prædicta ſpirituum tenebroſitas à Galeno ſancita reiicitur ab Auerroë, ex eo quòd tenebræ ſpiritibus animalibus inductæ, & color niger humoris melancholici non poſſint afficere ſenſus internos; iuxta vulgatum illud axioma, Nihil eſt in intellectu, quod priùs non fuerit in ſenſu; atque adeò cùm color ille niger, aut tenebræ interiores oculis non offerantur, à ſenſibus externis percipi non poſſint. Reſpondemus colorem nigrum humoris melancholici, aut ſpirituum tenebroſitatem non afficere ſenſus internos ſub ratione coloris; ſed quatenùs aliquid præter naturam exiſtens in cerebro, quod actiones illius lædat. Quia nimirùm ſpiritus animales ad actiones cerebri perfectè obeundas debent eſſe puri, tenues, & perſpicui. Si contrà impuri, craſſi, & tenebricoſi extiterint, actiones cerebri vitiant, quatenùs ſpecies à ſenſoriis tranſmiſſas inficiunt veluti, & inquinant; ſicut vitrum coloratum, aut aliter infectum ſpecies obiectorum eodem modo infectas oculis repræſentat.

Frigida etiam & ſicca intemperes, quæ tanquam conditio neceſſaria propoſita eſt ad melancholiam efficiendam, hoc argumento impugnari poteſt ab Auicennæ authoritate deſumpto, qui fen. 1. lib. 3. tract. 4. cap. 18. *Balbi*, inquit, *ſunt plurimùm diſpoſiti ad melancholiam*. Sed balbi ſunt valdè humido temperamen-

to donati, quod probatur ex Gal. coment. aphor. 32. ſect. 6. vbi Hippocrates ſic habet. *Balbi ab alui profluuio maximè capiuntur.* Galenus verò dicit balbos habere humidiorem temperaturam, quemadmodum & pueros, ratione cuius alui profluuio ſunt maximè obnoxij. Reſpondemus contextum Auicennæ non de verè balbis eſſe intelligendum, qui literam R. pronunciare non poſſunt, de quibus loquuti ſunt Hipp. & Galenus aphor. prædicto, & illi quidem humidiori temperie præditi ſunt; ſed de illis qui trauli nominantur, qui ſcilicet eandem ſyllabam ſæpiùs repetunt, antequam verbum integrum pronuntiare valeant. Quod fit ex præcipitatione mentis, cum celeriùs loqui contendunt; tunc enim lingua ſeſe implicat, & in verborum prolatione hæſitare cogitur. Et illi trauli ſunt melancholico temperamento donati.

Denique dubitare licet, quomodo tenebroſitas ſpirituum ſit cauſa immediata delirij melancholici, cùm omnis actio læſa dependeat immediatè ab aliquo morbo; hæc autem tenebroſitas ad nullum morbi genus referri valeat. Reſpondemus tenebroſitatem illam eſſe morbum in numero, quatenùs illius acceſſu augetur numerus eorum quæ neceſſaria ſunt in cerebro, ad actiones animales obeundas. Inſtantia verò quæ contra hanc reſponſionem afferri poteſt, quòd ſcilicet morbus ſit affectus veræ partis, in vertiginis explicatione reſoluta eſt.

Signa melancholiæ pathognomonica in definitione propoſita ſunt, timor nempè & triſtitia ſine cauſa manifeſtà, quæ in omni melancholiæ ſpecie reperitur. At verò ſingulæ melancholiæ ſpecies propriis ſignis innoteſcunt. Sicque primariam in ſolo capite reſidentem melancholiam ſignificant, cerebri vitioſa conſtitutio, aut morbi calidi prægreſſi, quibus ſanguis in ve-

nis

nis illius contentus, exuſtus, & torrefactus eſt: tandemque in humorem melancholicum conuerſus. Somni breues, & interrupti, inſomnia turbulenta, vertigines, aurium tinnitus, & ſymptomatum in reliquo corpore, ac præſertim ventre inferiori carentia.

A toto corpore prouenire hunc affectum oſtendunt, habitus totius corporis melancholicus, vel naturalis, qui ex colore nigro, hirſutie, macilentia, aliiſque dignoſcitur: vel aſcititius ex curis, laboribus, vigiliis, victu craſſo, & ſimilibus contractus.

Ab Hypochondriis procedere hunc affectum teſtantur, æſtus in præcordiis, ſine ſiti, ſputatio frequens, ructus acidi, flatus per ſuperiora, vel inferiora frequẽter emiſſi, ventris rugitus, compreſſio interdùm diaphragmatis, anxietas, nauſea, appetitus interdùm inſatiabilis, cordis palpitatio, tumor aliquando, & renitentia in hypochondriis. Et reliqua quæ fuſiùs in affectione hypochondriaca exponentur.

Ab vtero affectum procedere teſtantur ea ſigna quæ hyſtericas affectiones oſtendere ſuo loco dicentur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt. Chronicus eſt iſte morbus, & contumaciſſimus, ſi ſemel altas in corpore radices egerit. Humor enim melancholicus, præcipuè qui per aduſtionem genitus eſt, & ad atræ bilis naturam accedit, vim remediorum eludit, mitiora contemnit, & aduersùs fortiora efferatur. Vndè humor melancholicus flagellum medicorum, ſeu opprobrium medicorum vulgò nominari conſueuit.

Recens tamen melancholia, & à cauſis procatarcticis oriunda facilè curatur. Refert enim Gal. 3. de loc. affect. cap. 7. ſe melancholiam incipientem ſolo aquæ

dulcis balneo frequenter curaſſe.

Melancholicis hæmorrhoides, aut varices ſuperuenientes, curationem interdùm afferunt, ſi criticè à natura humores ad illas partes inferiores detrudantur. Interdùm enim ſymptomaticè contingunt, & per epigeneſim multiplicatâ materiâ morbificâ, indéque ad plures partes diffuſa.

Soluitur etiam interdùm melanchòlia per fluxum hæmorrhoidum, & per ſcabiem aliosque cutaneos affectus.

Quod ad curationem ſpectat, vndecumque morbus primam traxerit originem. Duo tamen perpetuò aduertenda ſunt. Primum, vt totum corpus ab humore melancholico, omnique aliorum humorum illuuie liberetur. Rariſſimè enim contingit, vt vnica pars hoc humore obſideatur. Secundum, vt ad hypochondria curatio præcipua ſemper dirigatur; quandoquidem in hepate, & liene prima humoris melächolici generatio, & in iiſdē partibus, totáque hypochondriaca regione illius collectio fieri conſueuit: ideò curatio pro affectione hypochondriaca propoſita ad reliquarum melancholiæ ſpecierum curationem ſufficere poterit. Vix enim hypochondria ab illius humoris redundantia, & noua eiuſdem generatione liberati poſſunt, quin totum corpus conſequenter ab eodem immune fiat. Pro omnium igitur melancholiæ ſpecierum curatione ſufficient ea remedia, quæ in affectionis hypochondriacæ curatione propoſita ſunt.

CAPVT

CAPVT XV.

De Catarrho.

CAtarrhus eſt humoris excrementitij è capite in ſubiectas partes præternaturalis effluxus.

Eſt ergo ſymptoma tertij generis, nempè vitium in excretis.

Cerebri ſubſtantia eximiâ mole prædita multo indiget alimento, ex quo neceſſariò copioſa generantur excrementa, concurrente potiſſimùm frigida humidáque partis temperie: quæ ſi naturalem & modicam quantitatem ſeruauerint, in prioribus cerebri ventriculis recipiuntur, & per choanam, ſeu infundibulum ad glandem pituitariam tranſmittuntur, ac per palatum quotidiè excernuntur; ſi verò paulò vberiùs redundauerint, in ſtatu tamen naturali conſtituta, circà cerebrum & meninges diſperguntur; commodè tamen, non ſolùm per palatum, ſed etiam per nares expurgantur.

Cùm verò cerebrum intemperie atque imbecillitate affectum eſt, vel alimentum copioſius & improportionatum recipere cogitur, quod ſufficienter concoquere nequeat, magnus fit excrementorum prouentus. Adde quod cerebrum (vt inquit Hipp.) tanquam cucurbitula corpori impoſita, humores & vapores à partibus inferioribus attrahere non deſinit; hinc non parùm adaugetur excrementorum cumulus, quæ quantitate & qualitate ſuâ facultatem expultricem ſtimulantia & retentricem ſuperantia, quà data porta, ruunt immodicè & inordinatè per vias & loca non conferentia, magna cum corporis afflictione.

Cùm

Cùm igitur fluxio ſit motus materiæ ab vna parte in aliam, in ea perpetuò, (vt in omni motu,) quinque conſideranda ſunt. Terminus à quo, terminus ad quem, mouens, mobile, & viæ per quas ipſum mouetur. Terminus à quo, eſt cerebrum; terminus ad quem, partes cerebro ſubiectæ; mouens eſt facultas expultrix irritata, vel retentrix debilitata; mobile eſt humor excrementitius; viæ per quas ſunt ductus patentes, nempè palatum, nares, oculi, aures & meatus inſenſiles, tùm etiam venæ, arteriæ & nerui.

In termino à quo, ſeu parte mandante duo cauſarum genera conſideranda ſunt: vnum eſt earum, quæ humoris pituitoſi copiam in corpore gignunt & cumulant; alterum earum, quæ fluxum eiuſdem excitant & promouent, illæ generantes, hæ impellentes dici poſſunt.

Generantes conſiſtunt in fruſtratione facultatis concoctricis, quæ contingit vel vitio ipſius facultatis, vel vitio alimenti.

Concoctrix cerebri facultas læditur potiſſimùm ab intemperie, eáque frigida, vel calida.

Frigida intemperies efficit, vt alimentum ad cerebrum delatum malè concoquatur, & in pituitam commutetur: tùm etiam vt vapores à partibus inferioribus tranſlati ſufficienter non diſcutiantur, ſed in aqueum humorem condenſentur.

Calida verò intemperies copioſius alimentum & copioſiores vapores allicit, vt non poſſint à natura ſufficienter diſcuti ac reſolui.

Vitio alimenti concoctrix cerebri fruſtratur, cum illud vel nimiâ copiâ cerebro ſuppeditatur, vel alienis qualitatibus infectum difficiliùs concoquitur; ſic frigida, craſſa & viſcida alimenta immoderatius ingeſta perfectè concoqui nequeunt, & crudum alimentum

cerebro

cerebro ſuppeditant ; ſic alimenta acria , & vaporoſa multos vapores ad cerebrum tranſmittunt.

His adiungendæ ſunt cauſæ externæ , quæ ſuperfluâ humiditate caput replere ſolent, vt auſtrina conſtitutio, ſomnus longus, præcipuè meridianus ; vita deſes & otioſa , & alia huiuſmodi.

Licèt autem cerebrum pars mandans præcipuè dici ſoleat , non eſt tamen perpetuò cauſa fluxionis præcipua , ſed plerumque fluxionis materia aliunde ad cerebrum tranſmittitur. Poſtquam enim vitioſi humores vel in toto venoſo genere, vel in aliqua parte peculiari, ventriculo nimirùm, hepate , liene , meſenterio , vtero aliiſque collecti ſunt , non ſolùm ab iis ad caput vapores multi aſcendunt , ſed etiam ipſi humores vitioſi ad caput feruntur & indè rursùm ad ſubiectas partes deſcendunt ; iſtorum autem viſcerum vitia præcipua ad catarrhos generandos idonea ſunt , intemperies variæ & obſtructiones.

Calida viſcerum intemperies copioſam facit anathymiaſin , ex qua velut in alembico deſtillationes generantur ; frigida verò , propter concoctionis defectum, humores crudos generat , qui datâ occaſione ad caput transferuntur.

Obſtructiones verò partium infimi ventris , liberam excrementorum expurgationem impediunt , vndè fit vt illa ſenſim cumulata , cùm liberum exitum non inueniant per vias naturales & ordinarias , ad ſuperiora refluant , & ad cerebrum transferantur. Ad hoc autem opus eo modo perficiendum , concurrere neceſſariò debet cerebri imbecillitas , horum excrementorum receptioni idonea , quandoquidem, (vt anteà dictum eſt,) partes robuſtiores ad debiliores ſeſe exonerant : frequentiſſimè autem contingit , vt cerebrum ſit debilius reliquis partibus, propter ſubſtantiam ſuam mollem &

laxam

laxam, quæ compactis & ſolidioribus minorem habet reſiſtentiam.

Cauſæ impellentes ſunt nimia cerebri calefactio, vel refrigeratio, aut alia quæuis humorum commotio. Nimia cerebri calefactio humores in eo cõtentos attenuat & fundit, meatuſque reſerat, per quos illi fluere conſueuere: talis eſt capitis calefactio à ſole, igne, nimio capitis tegumento, olfactu aromatum calidiorum, ira, alioque animi pathemate excedente.

Refrigeratio verò cerebrum comprimit, & humores in eo contentos exprimit, vt in ſpongia aqua repleta & manu compreſſa contingit; talis alteratio in hyeme frequens eſt, ſed præcipuè contingit in ſubitis aëris mutationibus, quando ſcilicet conſtitutio auſtrina calida & humida, in aquiloniam frigidam & ſiccam conuertitur, vel quando aliquis è loco calido egrediens, aëri frigido ſubitò ſe exponit. His annumeranda eſt pedum refrigeratio, quæ ſympathicè per neruos cerebro communicatur.

Prædictam cerebri compreſſionem à frigore factam multi negant, quia frigus humores denſat & incraſſat, minuſque fluidos reddit, neque quadrare videtur exemplum ſpongiæ aquâ repletæ, quæ aëri expoſita nullo modo comprimitur. Verùm hæc ſententia ab Hipp. tradita lib. de locis in homine, veritati conſentanea eſt; *Fluxiones*, inquit, *propter frigus fiunt, cum caro in capite & venæ tenſæ fuerint: hæ enim horrente carne & ad anguſtias perueniente, adſtrictáque ac excludente, humiditatem exprimunt. Et ſimul carnes ipſæ contrà exprimunt ad anguſtias peruenientes, & capilli ſurſùm erecti fiunt, vtpotè ſimul vndiquaque fortiter compreſſi: quidquid igitur inde expreſſum fuerit, idipſum, quocunque contigerit, fluit.* Ex quibus coarctationem & compreſſionem partium à frigore fieri, indeque

que humorem exprimi manifeſtum eſt. Neque obſtat denſatio humorum & incraſſatio à frigore facta ſuprà propoſita; ſiquidem hæc locum habere poteſt quando totum corpus ſenſim,& æqualiter refrigeratur. At cùm à frigore ſubitò irruente partes externæ offenduntur, tunc illæ ſubitò coarctantur, & humores intùs coërcitos exprimunt. Multò minoris eſt efficaciæ, quod de ſpongia dicebatur, eam nimirùm à frigore aëris non exprimi. Alia enim eſt ratio partium viuentium, quarum calor & ſpiritus ad frigoris ſenſum refugiunt, & partes iis deſtitutæ conſequenter coarctantur, quod in ſpongia aqua repleta fieri non poteſt. Attamen confiteri oportet non hunc vnicum eſſe modum, quo fluxio à frigore excitatur; etenim refrigeratio pedum catarrhum inducit, intemperie frigidâ cerebro communicatâ per neruos inſignes, qui ab eo ad pedes deferuntur per ſpinæ medullam; illa autem refrigeratio intimas cerebri partes petit, non verò externas vt frigiditas aëris, caput immediatè afficiens, facere conſueuit; ideò potiùs exiſtimandum eſt in hoc caſu retentricem cerebri facultatem debilitari, eo refrigerato, vt non poſſit humores ſuperfluos in eo contentos, (ſiquidem illi copia luxurient,) ampliùs retinere, ſed eoſdem effluere patiatur.

Eſt & alius modus admodùm efficax & frequens, quo catarrhus à frigore generari conſueuit, nempè pororum externorum conſtipatio, eo præſertim tempore facta, quo maxima fieri ſolet per corporis habitum diaphoreſis, vnde fit vt excalefacti, frigidum aërem ſubitò incurrentes, catarrhis maximè afficiantur. Sic in primis autumni frigoribus catarrhi maximè fiunt, quia per æſtatis decurſum habitu corporis rarefacto, & poris valdè apertis, multa fit per tranſpirationem inſenſilem excrementorum diſſipatio, quæ ſi derepentè, con-

ſtricto

ſtricto corporis habitu, cohibeatur, vapores & humores in centrum cerebri & corporis repercuſſi fluxionibus materiam ſuppeditant; ita vt circà autumni initia, non ſolùm catarrhi contingant, ſed etiam copioſa fiat in omnibus ferè hominibus ſeroſæ materiæ per vrinas excretio, & in nonnullis per aluum, vnde alui fluxus dictis temporibus frequentes eſſe conſueuerunt. Si quis verò quæſierit, cur per totum hyemis decurſum catarrhi non perſeuerent, cùm perpetua fiat à frigore ambientis pororum externorum conſtrictio; reſpondebimus, naturam per alias vias ſuperfluitates expurgare hyemis tempore magis, quàm per diaphoreſim, nempè per aluum, vrinas & ſputa. Quàm copioſa autem ſit euacuatio illa quæ per inſenſilem tranſpirationem fieri conſuerit, luculenter docetur à Sanctorio, libello de Statica medicina, vbi dicit, perſpirationem inſenſilem eſſe longè pleniorem, quàm omnes euacuationes ſenſiles ſimul vnitas, ita vt ſi cibus & potus vnius diei ſit ponderis octo librarum, tranſpiratio inſenſilis ad quinque circiter libras adſcendat: curioſa & laborioſa illius viri circa tranſpirationis menſuram ſpeculatio, quantam lucem in morborum cauſis introſpiciendis, eorumque curationibus inſtituendis, afferre valeat, peritioribus & ſolertioribus quibuſque iudicandum relinquo.

In parte recipiente conſideranda eſt imbecillitas, vel alia quæuis diſpoſitio fluxioni recipiendæ, vel attrahendæ idonea. Ratione imbecillitatis vulgatiſſimum eſt Medicorum axioma, partes robuſtiores in debiliores perpetuò onus ſuperfluum deponere, ſicut in Republ. Magnates & potentiores in debiliorem plebem grauia onera deponunt. Imbecillitas verò partium, vel inſita eſt & natiua, vel aduentitia. Inſita imbecillitas pendet à mollitie & laxitate partium, vndè glandulæ &

pulmo

pulmo fluxiones facilè recipiunt; aduentitia verò imbecillitas fit ab intemperie vel ſolutione continui. Frigida intemperies calorem natiuum debilitando facit, vt pars minorem habeat reſiſtentiam, ſicque faciliùs humorem influentem recipiat. Solutio continui partem etiam debilitando eam fluxioni recipiendæ magis reddit idoneam; hinc ortus eſt cauteriorum vſus, quia parte vlcere debilitatâ humores ab aliis partibus eò decurrunt. Sic etiam pulmo in phthiſi vlceratus humores à cerebro & toto corpore influentes recipit.

Inter alias verò diſpoſitiones fluxioni attrahendæ idoneas, calor præcipuè annumerandus eſt, vnde videmus partes inflammatas copioſos humores attrahere. Sic etiam in phthiſi non ſolùm propter vlcus, ſed etiam propter calidam pulmonis intemperiem humores copioſi à capite proliciuntur, vnde Hipp. 1. de morbis agens de phthiſi ſic loquitur: *Pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite, caput verò calefactum ex corpore, hanc putreſcentem ſubcraſſam expuit.*

Viæ, per quas humores feruntur à capite in partes ſubiectas, duplices ſtatuuntur, internæ, & externæ. Internæ ſunt, cum è partibus ſub caluaria contentis, potiſſimùm è ventriculis cerebri humor defluit per vias interiores, & pro natura partium, ad quas defertur, varios morbos variaque ſymptomata producit, quorum nonnulla propria nomina ſortita ſunt, iuxta vulgares illos verſiculos ſcholæ Salernitanæ.

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma, catarrhus,
Si ad fauces, bronchus, ſi ad nares, eſto coryza.

In pectus defluente humore, affectus generis nomen retinet, ad fauces verò & aſperam arteriam, branchus, ſeu raucedo generatur; ſi verò ad nares defluat, non ſolùm coryzam, ſed etiam ozænam, & polypum effi-

cit. In aliis etiam partibus varios producit affectus; in neruis torporem, paralyſin, conuulſionem, tremorem; in auribus ſurditatem, tumorem; in oculis ophthalmiam, lachrymas, cœcitatem; in vuula tumorem, laxitatem, vlcus; in gutture anginam, in pulmone pleuritidem, peripneumoniam, tuſſim, aſthma, hæmoptoën, phthiſin; in ventriculo vomitum, inappetentiam; in inteſtinis diarrhœam & dyſenteriam; ita vt maxima morborum corpus humanum infeſtantium pars à capite ortum ducere iure merito cenſeatur.

In venas etiam cum ſanguine humor à cerebro defluit, vndè febris catarrhalis generatur, quando ſcilicet natura ad humoris ſuperflui expulſionem acriùs commouetur, vndè commoti vehementer ſpiritus accenduntur, & febrem Ephemeram efficiunt, hinc catarrhus inter febris Ephemeræ cauſas recenſetur. Sic ante inuaſionem arthritidis, aut Eryſipelatis eruptionem, tales febres ſæpiſſimè contingunt.

Externæ autem viæ per quas humor à capite defluit, ſunt illæ, quæ caluariæ adiacent, & ſub cute continentur; vnde cenſuit Fernelius, inter carnem & cutem humores vtplurimùm deferri, quamuis etiam per continuitatem muſculorum, membranarum & neruorum, tum etiam per venas & arterias defluere ſoleant in oculos, dentes, maxillas, ceruicem, ſcapulas, brachia, articulos & alias partes externas.

Differentiæ catarrhi nonnullæ ab authoribus proponuntur, quarum præcipuæ ſunt, quòd alius dicatur ferinus, alius ſuffocans, alius Epidemicus.

Catarrhus ferinus ille eſt, qui ſua acrimonia pulmonem exulcerat, & tabem inducit, fitque ab humore acri & ſalſo in hepate feruido genito, & in cerebrum tranſlato, vndè in pulmones propellitur. Suffocans verò catarrhus

catarrhus fit, quando fluxio in bronchia pulmonis confertim irruit, ac ſubindè renouatur, vndè ſuffocationis impendet periculum. Catarrhus denique epidemicus malignâ qualitate præditus eſt, & populariter graſſatur, à vitio aëris dependens.

Diagnoſis huius affectus ad tria dirigitur, ſubiectum, morbum, & cauſam.

Subiectum, vel corpus catarrhis obnoxium indicant rara corporis & capitis textura, facilem aëri frigido, vel calido penetrationem præbens: tum etiam eadem textura nimis denſa, liberam tranſpirationem impediens: cerebrum frigidum & debile vapores ad ſe tranſmiſſos diſcutere non valens, vel proprium alimentum ſufficienter non concoquens: idem cerebrum calidum vapores copioſos attrahens: ventriculi & hepatis ἀντιπερίστασις, vt vnum ſit calidum, alterum verò frigidum.

Signa morbum indicantia, vel imminentem prænuntiant, vel præſentem oſtendunt.

Imminentem catarrhum prænuntiant cauſæ prædictæ, ſed magis præcisè capitis grauitas, ſenſuum hebetudo & torpor, ſomni longiores, ſternutatio frequens, emunctio narium, & expuitio ſolito copioſior, alui ſegnities & flatuum copia.

Præſentis verò catarrhi indicia manifeſta ſunt, humor enim à cerebro defluens vel manifeſtè percipitur, vel tumoribus ac doloribus in partibus quas inuadit, ſatis manifeſtatur.

Signa cauſarum ſatis etiam conſpicua ſunt, ſi enim ab humore frigido catarrhus excitetur, aderit ſenſus frigoris, faciei pallor, ſapor pituitæ dulcis, ructus acidus, materia viſcoſa, vel aquoſa, & in vniuerſum, temperamentum corporis pituitoſum.

Calidum verò humorem diſtillantem oſtendunt ru-

bor faciei, ſitis, ſalſedinis, vel acrimoniæ ſenſus in ore, inflammationes, dolores & vlcera in partibus affectis & temperamentum totius corporis bilioſum.

Fluxio verò externa ab interna dignoſcitur, quòd in illa dolor magis externus ſit, imprimis ſub cute verticis, vbi interdùm tumo mollis percipitur; ſæpiùs verò pilorum inuerſio dolorifica eſt; ſæpè etiam ægri humorum deſcenſum per partes exteriores cum dolore, calore, aut frigore perſentiunt.

Prognoſis huius affectus à Cornelio Celſo eleganter proponitur, his verbis: *Si ex capite in nares deſtillat humor, leue eſt, ſi in fauces, peius; ſi verò in pulmonem, peſſimum eſt.* Hippocrates verò in valdè ſenibus catarrhum difficillimè concoqui aſſeruit.

Vbi magna humorum copia redundat, ſiue ea à plethora ſit, ſiue à cacochymia, periculoſus inducitur catarrhus; metuendum enim eſt, ne affatim irruens copioſus humor ſuffocationem, aut graue aliquod aliud malum inducat.

Huius affectus curatio duplex inſtituenda eſt, vna quæ frigidum catarrhum, alia quæ calidum reſpiciat.

Tota catarrhi frigidi curatio in eo conſiſtit, vt materia peccans præparetur, & euacuetur, & ſi ad pectus aliámve partem influat, reuellatur, illiúſque motus inhibeatur; tandemque intemperies cerebri corrigatur.

Primò itaque ſi materia copioſa ſit, aut nimio impetu ruat, & metus ſit ne à reliquo etiam corpore affluat, præſertim ſi hepar ſit calidum, (contingit enim non rarò, vt catarrhis obnoxij habeant cerebrum frigidum, & hepar calidum,) ſanguis mittendus eſt, ſed parciori manu. Si verò materia ſit pauca, & lentè mouea

moueatur, ætas verò ſenilis, aut temperamentum hepatis minimè calidum, vnde nulla veniat ſuſpicio humorem aliundè cerebro ſuppeditari, venæ ſectio omittenda eſt.

Materia verò peccans primùm imminuenda eſt potione, aut pilulis, vel alio quouis medicamento purgante, ex his, quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt propoſita.

Mox reliquiæ humoris præparandæ apozemate dicto loco deſcripto; aut ſi nimia humoris exagitatio non metuatur, apozema purgans poterit inſtitui.

Ac tandem pilulis fortioribus, aut alio cathartico integra purgatio erit abſoluenda.

Si catarrhus admodùm contumax fuerit, ad vomitoria confugiendum eſt, quæ illius materiam potenter eradicant.

Colocynthis ad cerebrum potenter expurgandum efficaciſſima eſt, ſed vehemens eſt illius operatio, & ſummo amarore infenſa. Corrigitur vtrumque infuſione in vrina; ſic enim amaritudinem deponit, & ferè inſipidum remedium euadit; tum vehementia illius ita infringitur, vt ad ʒ. j. tutò exhiberi valeat; fitque excellens ad omnes capitis morbos à cauſa frigida oriundos remedium.

Interdùm verò contingit, vt humores excrementitij, à partibus inferioribus ad cerebrum ſublati, catarrhum efficiant. Motum autem illum præternaturalem nanſciſcuntur, obſtructis meatibus ordinariis, per quos humores illi expurgari ſolebant. Et tunc temporis opportuniſſimè curatur catarrhus apertione viarum, tum etiam blandâ, miti, & continuâ purgatione; quia humores ἀνάῤῥοπα ad partes inferiores deturbantur, iiſque motus contrarius ſenſim conciliatur. Huiuſmodi autem purgationes blandæ fieri poſſunt per decocta, vel iuſ-

cula, ad multos dies vſurpata. Interim tamen roborantia medicamenta non erunt omittenda.

Ad reuulſionem verò admouebuntur cucurbitulæ, & veſicatorium ſcapulis & ceruici, tum etiam cauteria occipiti, vel brachio. Zacutus Luſitanus lib. 2. Praxis admirandæ, obſeruat. 160. cauterium retrò aures, tanquàm præſtantiſſimum, ad omnes deſtillationes à capite manantes, remedium, plurimùm commendat. Et nos in fluxionibus, oculorum præſertim, laudabiles effectus vidimus. Errhina, ſternutatoria, apophlegmatiſmi, & maſticatoria erunt vſurpanda; eâ tamen adhibitâ cautione, vt quando catarrhus in fauces, pulmones, aut ventriculum decumbit, errhina, & ſternutatoria tantùm vſurpentur; quando verò in oculos, & nares influit, maſticatoria, & apophlegmatiſmi.

Horum omnium formulæ capite prædicto fuerunt propoſitæ. In his tamen aduertendum, quando materia tenuitatis cuiuſdam particeps eſt, ne fortiùs reſoluentia vſurpentur: his enim humoris impetus ad pectus, & pulmonem, aliáſque partes adaugeri poterit; ſed nonnulla incraſſantia, aut humoris impetum cohibentia erunt admiſcenda, vt roſæ rubræ, maſtiche, coriandrum, nux moſchata, aliáque in catarrho calido fuſiùs proponenda. In hunc ſenſum errhinum in ſequentem modum componi poterit.

℞. Aquæ maioranæ ℥. iiij. ſucci betonicæ ℥. j. ſem. nigellæ puluerat. ʒ. ß. nuc. moſch. ℈. j. Fiat errhinum. Pro ditioribus addi poterunt moſchi, & ambræ griſeæ, ana gr. ij. Vel

℞. Ligni guaiaci limati ℥. j. aquæ puræ ℔. j. Infundantur per noctem ſuprà cineres calidos, deindè coquantur ad mediæ partis conſumpt. addendo ſub finem maioranæ, & roſarum rubr. ana P. ij.

Sic etiam maſticatorium, ſubtenui exiſtente materiâ

riâ, vel fiet ex maſtiche ſola, vel in hunc modum

℞. Nucis moſch. ʒ. j. maſtiches, gummi arabici, an â ʒ. ß. Redigantur in puluerem, & cum aqua roſar. fiant trochiſci maſticatorij.

Præſtans ſternutatorium componitur ex hellebori nigri, & ſacchari partibus æqualibus, quod cerebrum potenter expurgat.

Extractum nicotianæ cum aqua vitæ paratum, linguæ impoſitum ad piſi magnitudinem, magnam pituitæ copiam inſtar apophlegmatiſmi per os educit. Verùm ſi nimiâ copiâ vſurpetur, aut ſi in ventriculum effluere ſinatur, vomitum excitat etiam vehementem.

Suprà dictum eſt cauteria brachiis, occipiti, & ponè aures inuſta plurimùm conferre; quod etiam efficaciter præſtant poſteriori parti ceruicis, & inter ſcapulas admota; quæ hodiè in maximo vſu ſunt, & à practicis noſtris paſſim vſurpantur. Nouus etiam locus à quibuſdam inuentus eſt; nempè in ceruice propè venas iugulares, in muſculorum interſtitio, & huius cauterij beneficio catarrhus inueteratus raucedinem efficiens in duobus curatus eſt.

Tandem poſt conuenientes euacuationes, cerebrum roborantia, & exſiccantia tam interna, quàm externa; erunt vtiliſſima, vt opiatæ, pulueres, cucufæ, ſuffitus; prout in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcripta fuerunt.

Notandum autem eſt, opiatæ prædictæ, aut aliis ſimilibus, in catarrhi curatione conſeruam roſarum, nucem moſchatam, & thus albiſſ. vtiliter admiſceri.

Decoctum ligni lentiſcini, in modum decocti ſudorifici vſurpatum, cerebrum exſiccat, & fluxionem cohibet.

Prætereà ſequentes morſuli ad hunc vſum vtiliſſimi ſunt.

℞. Sem. coriandri præparati ℥.ß. nucis moſch. thuris, ana ʒ.iij. glycyrrhizæ, maſtiches, ana ʒ.ij. cubebar. ʒ.j. conſeruæ roſar. rubr. ℥.j. ſacchari albi in aqua roſar. diſſoluti ℥. x. Fiat confectio in rotulis, pond. ʒ.iij. Capiat vnam manè & veſperi.

Trochiſci ſequentes valdè commendantur à Solenandro conſ. 10. ſect. 4. quos ab antiquis, tum Græcis, tum Arabibus mutuatur.

℞. Thuris maſculi, ſucci liquiritiæ, ana ʒ.j. opij, croci, myrrhæ, ana ℈.j. Cum ſyrupo papau. forma trochiſcos, vel pilulas vrgente catarrho exhibendas per interualla. Doſis erit ℈.ij. vel ʒ.ß.

Tabellæ etiamnùm ſequentes vſui eſſe poterunt.

℞. Puluer. electar. diambræ, & diamoſchi dulcis, ana ʒ.j ſuccini albi ℈.j. ol. aniſi gutt. iij. ſacchari in aqua lauendulæ diſſoluti ℥.iiij. Fiant tabellæ, pond. ʒ.ij. Capiat vnam manè & ſerò.

Inter remedia interna, capite de intemperie frigida cerebri deſcripta, ſummæ eſt efficaciæ ad catarrhi inueterati curationem, balſamum cephalicum ibidem poſt opiatam deſcriptum, quod intùs aſſumi poterit, & in narium cauitates immitti.

Lac ſulphuris, & flores eiuſdem ad catarrhum exſiccandum maximè laudantur à chymiatris; tum etiam Galenici in tabellis flores ſæpiſſimè vſurpant.

In recenti catarrho aqua nucum cum hydromelite exhibita horâ ſomni per triduum, eum valdè imminuit.

Ad cohibendum catarrhum, vtiliter admouetur ſincipiti raſo cataplaſma ex fermenti ℥.ij. & carabes ʒ.ij. compoſitum. Si verò æger caput radere noluerit, ſuprà ipſum capillitum aliqua ex parte detonſum, ſacculus ex chamæpit. & carabe conflatus apponi poterit.

Præter ſuffitus prædictos, qui ex gummi Tacamahaca

ca fit, ſummæ eſt efficaciæ; catarrhum enim exſiccat, eiúſque motum cohibet, neque vehemens eſt illius odor, ita vt conclaue ægrotantis eo ſine moleſtia impleri valeat.

Commodiſſimum etiam eſt caput exſiccare ſacculis ex furfure, milio, ſale; foliis ſaluiæ, betonicæ, ſtœchados; ſem. fœniculi, aniſi, & ſimilibus.

Denique ſi affectus ſit contumax, omnia conuenient remedia, quæ pro frigidæ cerebri intemperiei curatione fuerunt propoſita.

Calidus catarrhus curatur remediis materiam peccantem euacuantibus, incraſſantibus, & reuellentibus; tum etiam partium mandantium, & recipientium intemperiem corrigentibus.

In hunc finem primò phlebotomia inſtituenda eſt, ſi cætera conſentiant, quá humor fluens reuellitur, eiúſque acrimonia temperatur.

Deindè humoris eiuſdem portio educenda eſt blando cathartico, quod humores nullo modo commoueat, in hunc, aut ſimilem modum.

℞. Rhab. electi ℈. iiij. myrobalan. citrinor. ol. amygdal. dulc. confricat. ʒ. ß. ſantali citrini ℈. ß. Infundantur in aqua lactucæ, & portulacæ. In expreſſione diſſolue mannæ granat. & ſyrup. roſar. ſolut. ana ℥. j. Fiat potio.

Vel loco aquarum prædictarum poteſt fieri decoctio ex herbis refrigeranitbus, & tamarindis, cui purgantia prædicta permiſceantur.

Deindè humor alterandus, & incraſſandus eſt iulepis conuenientibus.

℞. Fol. lactucæ, portulac. & plantag. ana M. j. ſem. quatuor frig. mai. & paupaueris albi, ana ʒ. ij. flor. violar. nymphææ, & papaueris rhœados, ana P. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. diſſolue ſyrupi violac. & roſar. ſic-

car. ana ℥.j.ß. Fiat iulep. pro tribus doſibus, bis in die ſumendis.

Vel loco decocti, aquæ ſtillatitiæ prædictarum herbarum, vel emulſiones quatuor ſem. frigidorum mai. ſubſtitui poterunt.

Deinde purgatio paulò fortior vſurpanda, addendo purgantibus prædictis ſennam,catholicum,diaprunum, & ſimilia.

Leue ac blandum remedium incraſſans, humoriſque acrimoniam demulcens, deſumitur ex vitellis ouorum recentium, qui in vnciis quinque vel ſex aquæ fontis diſſoluantur binario numero,addendo ſacchari albi ℥.j. coquantur parùm ſine ebullitione, ſemper mouendo, & capiat calidè quantùm ferre poterit, manè & ſerò per triduum.

Ac tandem maiori humorum incraſſationi, & fluxus cohibitioni incumbendum eſt, quod fiet ſyrupo ſequenti.

℞. Syrupi violac. & de roſ. ſiccis,ana ℥. j. ſyrupi de papauere ℥. ß. Detur ex cochleari ℥. j. horâ ſomni.

In eundem finem vſurpari poterit opiata ſequens.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ ʒ. vj. pulueris electar. diatrag. frig. ʒ.ij. boli armeni loti in aqua roſar. ℈.ij. Cum ſyrupo roſar. ſiccarum, fiat opiata;capiat ad magnitudinem auellanæ horâ ſomni.

Hordeatum ſequens vtiliſſimum etiam eſt.

℞. Hord. mundat. q.ſ. Maceretur per horas vj.poſteà coquatur perfectè, & traiiciatur. Deindè accipe amyg. dulc.excort. ℥.iij. ſem. cucurbitæ mundat. ℥.j. ß. ſem. melon. ℥. j. papau. albi,lactuc. ana ℥. ß. Contuſis omnibus cum aqua hord. eliciatur lac,quod cum ℔. ij. pulpæ hord. permixtum coquatur parùm, addendo ſacchari portionem. Bibat ℥. x. aliquot matutinis ſuper dormiendo, & nonnunquam in introitu lecti. Tum etiam

etiam trochiſci ſequentes in ore frequenter erunt detinendi.

℞. Gummi tragacanthi & arabici, ana ʒ.ij. boli armen. terræ ſigillat. lotor. in aqua roſac. ana ʒ. j. ſem. papau. albi, ſucci liquiritiæ, ana ʒ. ß. ſacchari penidiat. ℥.j. Cum mucilag. ſem.cydon. extract. cum aqua roſar. fiant orbiculi parui, quos diu noctúque in ore detineat.

Spiritus ſulphuris, & vitrioli ad gutt. iij. vel iiij. exhibitus manè, & ſerò cum liquore idoneo, contra omnes fluxiones magnas vires habet, præſertim verò eas quæ à calida viſcerum intemperie ducunt originem. Poteſt etiam in minori doſi potui permiſceri, quia cum eo venas omnes peruadit, & motum humorum cohibet.

Cryſtallum etiam minerale ad eundem vſum iulepis, aliiſque remediis admiſceri poteſt.

His nihil proficientibus neceſſitas cogit vti narcoticis. Inter quæ principatum obtinet laudanum opiatum, ad g̃. iiij. vel v. horâ ſomni exhibendum. Vel ſyrupi de papau. ℥. ß. vel ℥. j. exhiberi poterit. Hæc ab initio morbi vſurpata miranda præſtant. Eandem habet vim theriaca recens ad ℈. j. vel ʒ. ß. noctu exhibita.

Benedictus Fauentinus ſequentibus pilulis vſus eſt in catarrho ſalſo, fœliciſſimo cum ſucceſſu.

℞. Succi glycyrrhizæ ʒ.ij. aloës lotæ ʒ.j. pilul. de cynogloſſo ʒ. ß. cum ſyrup. violac. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈. j. horâ ſomni. Trochiſci Solenandri ſuprà deſcripti erunt etiam vtiliſſimi.

Huic vſui etiam maximè conferre poteſt diacodium album, in curatione phrenit. deſcriptum.

Interim reuellenda eſt materia fluens per clyſteres, curcurbit. frictiones, & ligaturas extremorum, omniúm-

qu

que potentiſſimè per veſicatoria, poſteriori ceruicis parti admota; ac denique cauterium occipitio, vel brachio, ſi catarrhus ſit diuturnus.

Ad caput etiam roborandum, fluxionem retinendam, eiuſque reliquias abſumendas conueniunt pulueres. cucufæ, & emplaſtra.

℞. Succini albi, ſandarac. Arab. maſtiches, benjoini, nucis moſchatæ, ana ℥. j. thuris, gran. chermes, & roſar. rubrar. ana ℥. ß. ſantalor. omnium, myrtill. & balauſt. ana ʒ. ij. Fiat puluis, qui inſpergatur capiti horâ ſomni, manè pectine decutiendus.

℞. Gummi iuniperi ℈. ij. roſar. rubrar. P. ij. myrtil. ʒ. j. macis, nucis moſchat. ana ℈. j. thuris, ſem. pæoniæ, cortic. papau. ana ℈. ij. nuc. cupreſſ. ℈. ß. Puluerentur, & cum floccis panni coccinei, ac ſindone rubra, fiat cucufa interpuncta perpetuò geſtanda.

℞. Maſtiches, cortic. thuris, ana ʒ. ß. ſandaracæ, coralli rubri, roſar. rubrar. myrtill. balauſt. cortic. granat. ana ʒ. j. ladani ʒ. ij ceræ, & olei roſacei q. ſ. Fiat emplaſtrum, applic. ſuturæ coronali.

Quia verò huiuſmodi catarrhus à calida plerumque hepatis intemperie ducit originem, ideò remedia quæ illius intemperiem emendant, erunt etiam vſurpanda.

Denique hoc in primis notatu digniſſimum eſt, quod etiamnùm ſuprà in catarrhi frigidi curatione propoſitum eſt; quòd nimirùm non rarò humores excrementitij, à partibus inferioribus ad cerebrum ſublati, catarrhos efficiant, & motum acquirant præternaturalem, obſtructis meatibus ordinariis, per quos expurgari ſolebant. Et tunc temporis opportunè curatur catarrhus apertione viarum, ſimúlque blandâ, & continuâ purgatione per iuſcula, aut alia decocta, ad multos dies inſtituta.

CAPVT XVI.

De Dolore capitis.

CEphalalgiæ nomen pro omni dolore capitis generaliter vſurpatur: ſed in ſpecie, & magis ſtrictè, recentem capitis dolorem ſignificat; cephalæa verò inueteratum, & hemicrania eum, qui dimidiam tantùm corporis partem occupat.

Sunt & aliæ doloris capitis differentiæ, quibus diuiditur in internum & externum, ſympathicum, & idiopathicum, & ex his denuò alius pungitiuus, alius tenſiuus, alius grauatiuus, alius pulſatorius.

Dolor capitis internus in meningibus locum habet, profundus ille eſt, & ad radices oculorum pertingit: externus verò in pericranio ſitus pilorum radices inuenire non ſinit, & ad capitis compreſſionem exacerbatur. Hæc eſt Galeni doctrina, quam proponit 3. de loc. aff. cap.1. & lib.2. de comp. med. ſecundùm locos cap.3. vbi diſertè aſſerit, dolorem capitis internum hoc peculiari ſigno diſtingui ab externo, quòd in interno dolor ad radices oculorum pertingat, in externo verò minimè, & rationem reddit, quia tunicæ oculorum à cerebri meningibus prodeunt, vnde fit, vt dolor eò vſque facilè propagetur. Attamen Fernelius huic doctrinæ contradicit lib 5. ſuæ Pathologiæ cap.1. aſſeritque externos etiam dolores ad radices oculorum pertingere, quod pericranium, cui inſident, oculorum cauum pertingat; huic reſpondet Rondeletius lib.1.meth.med. cap.5. ad dolorem pericranij oculi cauum non dolere, licèt illud eò vſque pertingat, propter eà quòd pericranij dolor à frigore externo vtplurimùm oritur, quia pars frigida

frigida à ſimili facillimè patitur qualitate. Illud autem frigus ad oculi cauũ non poteſt peruenire, quia à calore oculorum,ſpiritibus& ſanguine conſeruatur.Si verò interdùm ab æſtu , aut ſimili cauſa dolor capitis externus excitetur, tunc cutem capitis tantùm affici affirmat, non autem pericranium in profundiori loco ſitum. Verùm hæc Rondeletij doctrina non omnem omninò tollit difficultatem , licèt enim omnia , quæ ille adſtruit , ipſi concederentur , tamen ſi dolor excitetur ab aliquo tumore iuxta pericranium collecto , aut ab alia cauſa continuum ſoluente , nulla ratio erit , cur dolor ad oculi cauum non feratur.Dicere poſſumus ad Galeni defenſionem , duplici ratione hoc ſignum fuiſſe à Galeno poſitum : primò, quia membrana , quæ à pericranio ad oculi cauum fertur , eſt hebetioris ſenſûs, atque ita non compatitur dolori pericranij , niſi admodum obtusè : tunicæ verò oculi , quæ prodeunt à meningibus , ſunt exquiſitiſſimi ſenſûs , atque adeò inſigniter dolent : deinde membrana illa, quæ à pericranio oritur , non ita intrinſecè & profundè attingit oculum versùs neruos opticos, ſicut tunicæ , quæ à meningibus procedunt , vndè fit, vt dolor ille externus non poſſit ſeſe extendere ad fundamenta oculorum , vt loquitur Galenus.

Idiopathicus dolor ſtabilis eſt & permanens, nec aliarum partium ſequitur affectus : Sympathicus verò ab alterius partis affectu dependet , ita vt , dum affectus ille ſuſcipit incrementum , dolor capitis intendatur, dum verò remittitur , conquieſcat. Ille autem ſympathicus dolor fit vel ex conſenſu totius corporis , ſicut in febribus contingit, vel determinatæ partis, putà venculi, hepatis , lienis, vel vteri.

Quænam verò ſit illa pars, quæ dolorem capiti communicet, ex cuiuſque partis affectæ propriis indiciis facilè innoteſcet.

Dolor

Dolor pungitiuus ab acri & bilioſo humore, vel vapore membranas feriente excitatur. Grauatiuus à copioſo humore, craſſo, frigido, pituita ſcilicet, vel melancholia, partes ſenſiles comprimente. Tenſiuus fit à flatibus, aut humoribus mitioribus intrà membranas ſeſe inſinuantibus, eaſque diſtendentibus. Pulſatorius denique fit à tenui bilioſoque ſanguine, vel ſpiritu redundante; quo turgentes ac diſtentæ arteriæ vehementiùs pulſant, membranaſque concutiunt, ſicque partes vicinas percutiendo ſenſum pulſationis in iis efficiunt, vt fuſiùs docetur à Galeno 2. de loc. aff. c. 3.

Ex ſuprà propoſitis cauſæ præcipuæ doloris capitis capitis ſatis declarantur, quæ in vniuerſum ad ſolutionem continui tanquàm ad cauſam proximam & immediatam referuntur. Quæcunque igitur continui ſolutionem manifeſtam, vel occultam inferre poſſunt, ea capitis dolorem etiam inducere apta nata ſunt.

Signa etiam diagnoſtica tum ſpecierum doloris capitis, tum cauſarum eas producentium ex ſuperioribus deſumi poſſunt, vt prognoſtica tantùm exponenda ſuperſint.

Dolor capitis externus perpetuò minùs periculoſus & curatu facilior eſt interno.

Dolor capitis in febre acuta cum vrina tenui & alba, periculoſus. Significat enim raptum materiæ bilioſæ ad cerebrum, vndè phrenitidis periculum impendet.

Dolor capitis fortis, ſubitò deliteſcens, nullâ ſubſequente euacuatione, aut morbi imminutione, lethalis. Significat enim facultatis animalis abolitionem, quæ obiectum dolorificum ampliùs non ſentiat.

In vehementi capitis dolore extrema frigeſcere malum; ex doloris enim vehementia magna fit calori retractio ad partem affectam, vndè periculum imminet inflammationis.

Quibus ex morbo partium inferiorum conualeſcentibus dolor capitis vehemens ſuperuenerit, ſi non præcedat excretio manifeſta, iis in cerebro futurus eſt abſceſſus; materiæ enim morbificæ tranſlationem ad cerebrum ſignificat.

Qui in doloribus capitis æruginoſa vomunt, & cum ſurditate vigilanti, ij citò vehementer inſaniunt. 1. Prorrh. Significat enim bilis aduſtæ in cerebro collectionem, quæ ventriculum in conſenſum trahat.

Capitis dolores & ſonitus aurium ſine febre, aut vertigo, aut ſurditas, aut manuum torpor, imminentem apoplexiam, aut epilepſiam ſignificat. Hipp. in coacis. Fiunt enim iſta ſymptomata à pituitæ craſſæ copia in cerebro cumulata.

Vtero gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum grauitate fientes, mali, 1. Prorrh. ſignificant enim humorum transfluxum ad cerebrum, qui cum multi & copioſi ſint in muliere grauida ob purgationis menſtruæ defectum, hinc grauius malum metuendum eſt.

Dolor capitis, qui à morbi principio non apparuit, agitato & perturbato corpore obortus, imminentem criſin per hæmorrhagiam, aut vomitum ſignificat.

Cùm igitur capitis dolor tum à frigida cauſa, tum à calida dependeat, ad vtriuſque ablationem curatio dirigenda eſt.

Ad prioris curationem materia pituitoſa primùm euacuanda eſt conuenienti præparatione adhibitâ, vt ſuperiori capite dictum eſt. Deindè intemperies cerebri frigida corrigenda, ac reliquiæ humoris diſcutiendæ ſacculis, ſuperiori etiam capite propoſitis, vel iis, qui in frigida cerebri intemperie deſcripti ſunt. Quibus calentibus confricetur caput deraſum manè, per

ſeſqui

ſeſqui horam ſingulis diebus, dum doloris cauſa fuerit exhauſta.

Poſt frictionem capitis per ſacculos, inſpergatur puluis ſequens, cotone, aut lanâ ſuperpoſitâ.

℞. Nuc. moſchat. caryophyll. piperis, pyrethri, ana ℥. ß. fol. ſaluiæ, baccarum lauri, ana ʒ. ij. ſem. ſinapi, naſturtij contuſ. an ʒ. vj. Fiat puluis, capiti inſpergatur vt dictum eſt, & manè pectatur ante vſum ſacculorum, vt puluis pridiè inſperſus excidat.

Vtilia etiam erunt errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmi, quorum deſcriptiones ſuprà fuerunt propoſitæ.

Vtilis etiam erit ſyrupus magiſtralis, in hunc modum compoſitus.

℞. Raſ. ligni guaiaci, & rad. chinæ in taleolas diuiſæ, ana ℥. j. ß. Infundantur per horas xij. in ℔. iiij. aquæ fontis. Bulliant ad mediæ partis conſumptionem, addendo ſub finem fol. verbenæ M. j. flor. ſtœchados & maior. ana P. j. In colatura diſſolue ſacchari albi ℔. ß. Coquantur in ſyrupum, & antequam ſit perfectè coctus, in eum coniice in nodulo, ſennæ mundat. ℥. iij. agarici recenter trochiſcati ℥. ij. rhab. opt. ℥. iij. Capiat ℥. ij. vel iij. ſemel in ſeptimana.

Conferent etiam plurimùm pilulæ ſequentes, quæ in Italia olim magno in pretio habitæ ſunt tempore Euſtachij Rudij, in Academia Patauina profeſſoris Practicæ primarij, qui earum autor prædicabatur, & pro magno ſecreto habebat; ideóque vni dumtaxat Pharmacopœo conficiendas dederat, ne aliis innoteſceret earum deſcriptio, quam tamen mutuatus fuerat à Weckero, qui eam proponit ex Andernaco. Illa autem talis eſt.

℞. Colocynth. ʒ. vj. agarici troc. diagrydij, hellebor. nigri, turbith, an ℥. ß. aloës ℥. j. ſpecier. diarrhod. abbati

℥.ß.Contundantur purgantia, & ponantur in vaſe vitreo cum ſpiritu vini, vt octo digitos ſupereminεat, & digerantur per octo dies in loco calido, poſteà adiiciatur puluis diarrhod. Et infundantur adhuc per quatuor dies, mox colentur omnia, & fortiter exprimantur, ac liquor expreſſus diſtilletur in balneo, donec in fundo alembici extractum redeat ad eam craſſitiem, quæ pilulis efformandis idonea ſit, quarum doſis eſt ℈.j.

Sequentes verò pilulæ Fernelio tribuuntur, quarum ſe tantam vim experiendo cognouiſſe affirmabat, vt nullam cephalalgiam, aut hemicraniam offenderit, quam non curauerit.

℞. Aloës opt. ℥. ß. pulu. electar. de gemmis, trium ſantal. roſar. rubrar. ana ℈.iij. cum ſyrupo abſinthij, & violar. fiat maſſa, detur ʒ. j. bis in hebdomada hora j. vel ij. ante cœnam.

Ac denique in cõtumaci dolore, & inueterato omnia conuenient remedia, quæ pro curatione frigidæ intemperiei cerebri fuerunt propoſita. Inter quæ non infimum locum obtinent emplaſtra epiſpatica. Quibus etiam non conferentibus, nonnulli auſi ſunt capiti admouere emplaſtrum de Vigo cum mercurio, quod multis pituitoſis humoribus per ſputa euacuatis, inueteratos capitis dolores interdùm finiuiſſe aſſerunt.

Thermæ ſulphureæ, ac bituminoſæ in hoc caſu efficaciſſimæ ſunt, tum balneo, tum lotione capitis.

Plurimùm etiam conferunt, in dolore inueterato, decocta ſudorifica, quibus multos fuiſſe liberatos, apud celeberrimos Autores legere eſt.

Quibus non conferentibus, Mercatus ad ſtibij vſum audet confugere, eúmque cum elogio commendat lib. 1. de intern. morb. curatione c.8. In dolore autem diuturno plus præſtat caput frequentiùs roborare, quàm pertinaciter

naciter vacuationibus inſiſtere. Ideò conferent pulueres, & cucufæ, aliáque topica, in frigidæ intemperie cerebri curatione propoſita.

Magis tamen probantur pulueres, quia virtus pilei non ita cerebro communicatur, & ex ſorditie eiuſdem dolor excitari poteſt.

Prætereà fieri poterit inunctio ex ol. amygd. in quo ſerpillum, lauri foliu, maſtiche, ſpica, mentha, maiorana, thymus, pulegium, nux moſchata, caryophylli, & cinamomum, aut horum nonnulla bullierint, addendo, dum fit ebullitio, vini rubri parùm.

Vel ſequens oleum arte chymicâ paratum componi poterit.

℞. Terebinth. ℔. j. maſtiches, nucis moſcharæ, cinamomi, ana ℥. j. caryophyll. zedoar. galangæ, ladani, ana ℨ. j. ß. ſucci ebuli, & cucumer. agreſt. ana ℥. j. ol. chamom. & liliorum, ana ℔. ß. vini rubri ℔. j. ß. ſerpilli virid. M. j. Pulueranda pulucrentur, & coniiciantur in retortam vitream, extrahatúrque oleum, quo deraſum caput illinatur.

Oleum ſuccini ad idem eſt efficax, éoque tempora inungere ſufficiet.

Dum prædicta remedia fiunt, ab ipſo etiam curationis initio ſpecifica remedia vſurpari poterunt, quale eſt hoc epithema.

℞. Pulu. zedoar. ℥. j. aquæ betonicæ verbenæ, ſambuci, ana ℨ. j. Miſce, applicetur calidè parti dolenti cum pannis ſcarlatinis.

Inter ſpecifica doloris capitis, à quacumque cauſa oriantur, principem locum obtinet verbena, cuius aqua deſtillata, & capiti admouetur, & intùs aſſumitur ad ℨ. iiij. cum ſpiritus ſalis gut. iij. Imò verò ipſa verbena viridis, de collo tantùm ſuſpenſa, duos ægros ſanauit

Digitized by Google

apud Foreſtum, cùm multa remedia fruſtrà vſurpata fuiſſent.

Zacutus Luſitanus lib. 1. Praxis Med. mirab. obſeruat. 7. 8. 9. & 10. quatuor proponit remedia, experimentis ibidem enarratis confirmata; nempè fonticulum in ſumma manu, hirudines temporibus affixas, apertionem venæ frontis, & iuxta canthum oculi; quorum hiſtorias dictis locis videre eſt.

Circa illas obſeruationes hæc notanda. Primò, quòd fonticulus inter pollicem, & indicem admotus, aliis experimentis comprobatus eſt, & rebellem capitis dolorem curauit.

Secundò, in curatione quæ per hirudines fit, Zacutum non eſſe contentum duas vel tres admouere, vt vulgò ſolet fieri, ſed decem aut duodecim circulariter temporibus affigere, vnde maxima ſequitur ſanguinis attractio, quæ totam materiam morbificam exhaurire poteſt.

Tertiò, in curatione quæ fit ſectâ venâ frontis, notandum eſt eam venam bis ſectam fuiſſe, vnde innuitur primam ſectionem ſatis non profuiſſe; cùm tamen practici noſtri raró eam operationem repetant, ſi primâ vice non ſucceſſerit.

Cauſa calida dolorem capitis primarium, & eſſentialem efficiens, eſt ſanguis, aut bilis. Eadémque vtrique conueniunt remedia, ſed magis, minúſve potentia, pro maiori, vel minori cauſæ efficacia.

Primò igitur à phlebotomia incipiendum eſt, præmiſſo clyſtere. Maior tamen ſanguinis copia educenda eſt, cùm dolor fit à ſanguine: minor, bile redundante.

Deinde medicamentum purgans bilem exhibendum eſt: non ſolùm quando bilis cauſæ principalis rationem obtinet, ſed etiam quando ſanguis luxuriat, cuius

portio

portio tenuior facilè in bilem vertitur.

Si vnicâ euacuatione materia peccans ſufficienter educta non videatur, repetenda erit purgatio per debita interualla.

Poſteà admoueantur capiti repellentia, & oxyrrhodina; qualia in curatione phrenitidis fuerunt propoſita, mitiora eligendo.

Ac conſequenter animalia recenter mactata, aut eorum partes, ad materiæ morbificæ reliquias diſſoluendas, & dolorem demulcendum, erunt vtiliſſima.

In dolore capitis qui per febres continuas affligit, pulmo veruecinus ex recenter mactato animali extractus, & calidè admotus, dolorem potenter demulcet.

Ad idem valet cataplaſma ex cucurbita contuſa, vel ſemperuiuo maiore plantis pedum admotum.

Apertio ſaphenæ, præmiſsâ ſufficienter phlebotomiâ in brachio, capitis dolorem in febribus, ſæpè in momento fugat.

Interim reuulſiones per cucurbitulas, tam ſiccas, quàm ſcarificatas, & frictiones extremorum erunt celebrandæ.

Ac toto morbi decurſu, ſi aluus non ſit fluida, clyſteres emollientes, refrigerantes, & leniter purgantes alternis diebus erunt iniiciendi.

Tum etiam deriuatio rectè, & vtiliter celebratur poſt generales euacuationes, & reuulſiones, ſectâ venâ frontis, aut eidem admotis hirudinibus, & veſicatoriis ceruici applicitis.

Dum hæc fiunt, tota humorum maſſa erit temperanda iulepis, emulſionibus, & iuſculis, in curatione phrenitidis propoſitis.

Si denique dolor valdè vrgeat, ad narcotica veniendum eſt, tam externa, quàm interna, pro vt in dicta cu-

 ratione

ratione phrenitidis vſurpata ſunt.

Apertio venarum frontis, & hirudines temporibus, ex Zacuto Luſitano ſuprà commendatæ, hîc etiam conferre poterunt.

Paræus lib. 16. cap. 4. hemicraniam deſperatam arteriotomiâ in temporibus celebratâ curatam eſſe refert: nullúmque in ea periculum eſſe teſtatur. Aperitur arteria vt in phlebotomia, & ſanguinis impetu ac ſaltu proſilientis ℥. vj. detrahendæ. Mox appoſitis, vt decet, plagulis deligatio facienda, & per quatriduum detinenda.

Eandem dicit Botallus in vetuſtis capitis doloribus, quaſi miraculo conferre. Nos etiam illius vſu atrociſſimam hemicraniam curauimus, & nullum in ea arteriarum apertiône periculum eſſe aduertimus.

Vulneri emplaſtrum admouendum eſt, ex thure, maſtiche, bolo armena, & pilis leporinis albumine oui ſubactis. Deinde faſcia admouenda, qualis in vulneribus capitis concinnari ſolet.

In omni dolore capitis à quacunque cauſa fiat, ſi aliis remediis non ceſſerit, & doloris atrocitas te ad extrema confugere cogat; veſicatorium toti capiti admotum, deraſo capillitio, curationem abſoluere poterit.

Cauterium ſuturæ coronali admotum dolorem capitis contumacem aliquando radicitùs abſtulit.

Multò maioris eſt efficaciæ, ſi temporibus admoueatur, de quo vide Poterium obſeruationum centur. 3. cap. 8. & obſeruationes noſtras communicatas.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER SECVNDVS.

De affectibus Oculorum.

PRÆFATIO.

OCVLORVM *affectus tam varij ſunt, atque multiplices, vt difficillimum ſit eos perſpicuè, atque dilucidè, enarrare, inuicémque diſtinguere. Quod tamen vt nos, (quantum fieri poterit,) aſſequi nitamur, & tractionem iſtam praxeos vſui maximè accommodemus; eos ita partiemur, vt morbi à quibus viſio immediatè læditur, primùm exponantur: poſtmodum verò reliqui morbi explicentur, qui partibus oculum*

componentibus, aut illi adiacentibus, citra vllam, aut ſaltem perexiguam viſionis læſionem, contingunt. Læditur autem viſio imminutè, abolitè, & deprauatè. Abolita viſio τυφλότης *Græcis, cæcitas Latinis, nominatur. Imminuta verò, pro variis imminutionis gradibus, & modis, varia nomina ſortita eſt, quorum præcipua ſunt, Amblyopia, Myopia, Nyctalopia, & acies veſpertina.*

Cæcitas vel à neruorum opticorum obſtructione abſoluta, (& tunc Amauroſis nominatur,) vel à ſuffuſione integra, vel aliis humorum & tunicarum vitiis grauioribus exoritur. Amblyopia, quæ Latinis viſus obſcuritas, hebetudo, vel caligo nominatur, in qua obiecta non ſatis clarè & perſpicuè cernuntur, in quacunque diſtantia poſita, ab iiſdem cæcitatis cauſis producitur, ſed leuioribus & imperfectis, vt neruorum opticorum obſtructione imperfecta, ſuffuſione leui, ſpirituum inopia, vel craßitie, & aliis huiuſmodi. Myopia, Latinis luſcioſitas dicitur, in qua obiecta non niſi propinqua, & ferè oculis admota cernuntur, diſsita verò minimè, vel ſaltem imperfectè; vt ita affecti notos, & amicos prætereuntes non agnoſcant. Fitque ſecundùm Galeni & omnium ferè recentiorum doctrinam, à paucitate & tenuitate ſpiritus viſorij, qui non

Digitized by Google

non eget medij illuminati copia ad perfectè viſionem efficiendam, ſed ab eu diſsipatur. Contrà verò, qui ſpiritus habent craſſos, remota meliùs vident, quia ſpiritus ille craſſus maiori indiget colluſtratione, quæ in maiori medij illuminati copia reperitur. Verùm hæc doctrina falſiſsima ex Opticæ ignorantia oriunda, cuius theorematis apertè demonſtratur, ex humoris cryſtallini ſitu diuerſo, has viſionum diuerſitates emergere. Cùm enim ſpecies obiectorum per pyramidem recipiantur in cryſtallino humore, ad quem conus pyramidis protenditur; ſi cryſtallinus ad anteriora & versùs pupillem magis vergat, obiecta remotiora meliùs videntur, quia vt conus pyramidis ad cryſtallinum perueniat, & in eo terminetur, obiecta remotiora eſſe neceſſe eſt. Si enim ad oculum magis accedant, conus pyramidis cryſtallinum tranſgreditur, & obiecta magis confuſa percipiuntur: contrà verò ſi cryſtallinus in profundo oculi magis ſitus ſit, & ab vuea tunica magis remotus, obiecta debent oculis eſſe viciniora, vt conus pyramidis ad eum accedere valeat: vnde patet myopiam non aliter fieri, quàm ex ſitu cryſtallini profundiori, atque ita affectum hunc eſſe connaturalem, neque remediis ſuperabilem. Affectus verò myopiæ contrarius,

rius, in quo nimirum obiecta remotiora meliùs videntur, ſenibus plerumque ſolet contingere, in quibus humoris aquei portio conſumpta eſt, vt cryſtallinus ad pupillam accedat. Adde quod à longa capitis inclinatione, quæ vitæ decurſu fit, vel in legendo, ſcribendo, vel alia negotia tractando, humor cryſtallinus ſenſim ad anteriora vergit. Hæc demonſtrantur vſu ſpecillorum; ſiquidem myopiâ laborantes iuuantur ſpecillis concauis, à quibus radij ſpecierum viſibilium diſperguntur, ſicque efficiunt vt conus pyramidis longiùs protendatur, atque adeò res, quæ ob diſtantiam maiorem à myopis percipi non poterat, poſtmodùm percipiatur; protenſo nimirum pyramidis cono vſque ad cryſtallinum, qui antea in pupilla, vel humore aqueo, ſeu albugineo deſinebat. Senes contrà iuuantur ſpecillis conuexis, quibus radij vniuntur, & conus pyramidis abbreuiatur, atque ita res propinquæ meliùs cernuntur, quarum conus antea cryſtallinum pupillæ propiorem tranſgrediebatur.

Nyctalopia, ſeu nocturna cæcitas, fit, quando interdiu quidem ſatis vident, occidente ſole obſcuriùs, noctu verò nihil; fitque à ſpiritibus, humoribus, aut tunicis craſsioribus, vel pupilla anguſtiore. In iis enim omnibus, maius lumen neceſ-

ſarium

ſarium eſt ad rectè videndum, quo deficiente in Solis occaſu, vel noctu ad lucernam, parum, aut nihil vident.

Veſpertina acies eſt quando obſcuriùs interdiu, noctu verò meliùs vident. Hæc etiam aliquando nyctalopia nominata eſt, vt videre eſt apud Hipp. 2. prorrhet. vſus tamen retinuit apud recentiores Græcos, vt nyctalopia pro nocturna tantùm cæcitate vſurpetur. Fitque à tenuitate nimia ſpirituum, qui multo ſplendore diſgregantur: vel à pupillæ dilatatione, in qua nimium lumen interdiu oculum ingreditur, & viſionem lædit, noctu verò exiguum lumen magis illuſtrat, quàm in ijs, qui minus dilatatam pupillam ſortiti ſunt.

Quo modo imminutè, abolitè, & deprauatè viſio lædatur, diligentiùs exponemus, dum omnium oculi partium morbos ſigillatim explicabimus. Cùm enim omnes particulæ oculum conſtituentes, ad actionem illius, putà viſionem, conferant, iiſdem partibus vitiatis, viſionem etiam malè affici neceſſe eſt. Componitur autem oculus ex tunicis, humoribus, & neruo optico, ad quarum partium actionem, ſpiritus animalis tanquam agens principale & vniuerſale concurrit. Atque, vt earum partium morbos percurramus, à nerui optici vitiata conſtitutione ordiemur, mox ad humorum, & tunicarum affectus

progre

progrediemur. Spirituum autem vitia, vel à cerebro malè affecto dependent, & tunc alij ſenſus quoque læduntur, vel ab ipſius oculi vitiis, quibus curatis, priſtinam, atque debitam conſtitutionem ſpiritus recipiunt, vt peculiaris eorum tractatio neceſſaria non ſit; ſed in oculorum affectibus curandis, quibus viſio læditur, ea quæ ſpiritus viſiuos reficiunt, & viſum confortare dicuntur, reliquis remediis perpetuò admiſcenda ſunt.

CAPVT PRIMVM.

De Gutta ſerena.

QVando viſio aboletur, nullo ſenſibili vitio in oculis apparente, Amauroſis, ſeu Gutta ſerena, affectus ille nominatur. Fitque, dum ſpiritus animales à cerebro ad oculum tranſmeare nequeunt: cum autem ſpiritus animales à cerebro, per neruos opticos in oculos influant, influxus illius impedimentum in neruis opticis quærendum eſt. Multis autem modis affici poſſunt nerui optici, potiſſimùm verò obſtructione, adſtrictione, & ſolutione continui.

Obſtructio communiſſima eſt, & maximè ordinaria guttæ ſerenæ cauſa, quæ ab humore pituitoſo generatur, à cerebro in neruos illabente, non ſecus ac alij nerui in paralyſi ab eodem humore obſtruuntur, ita vt conſimiles affectus, ratione illius obſtructionis, dici poſſint.

Certum tamen eſt, ab adſtrictione & compreſſione neruorum opticorum, hunc affectum etiam generari; quæ

Digitized by Google

quæ quidem compreſſio fieri poteſt, tum ab humore pituitoſo, circa neruos opticos collecto, eoſque comprimente: tum etiam à ſanguine, pure, aliáve materia in eodem loco cumulata. Vnde, tumores quilibet in iis partibus geniti, ſimilem affectum poſſunt producere. Docet enim experientia, cerebri inflammationi, tum etiam phrenitidi, in febribus malignis cæcitatem, interdum in vno oculo, interdum in vtroque ſuperuenire: & refert Platerus lib. 1. obſeruationum, cæcitatem à ſe viſam, quæ à tumore globoſo in cerebro enato, & neruos opticos comprimente ortum duxerat; quod per diſſectionem cadaueris poſt ægri obitum innotuit.

Denique vulnera capiti inflicta, in quibus nerui optici præſcinduntur, ſine controuerſia efficiunt, vt ſpiritus animales ad oculos ampliùs influere nequeant.

Dignoſcitur hic affectus, quòd oculi in ſtatu naturali conſtituti videntur, nullumque vitium in iis conſpicitur, niſi quòd pupilla nigrior & amplior apparet. Verùm, in cauſarum differentiis diſtinguendis, maxima difficultas eſt; licèt enim à ſanguine, aut pure genitus affectus, ex inflammatione, abſceſſu, aut vulnere prægreſſo dignoſcatur, nullum tamen ſignum certum dari poteſt, per quod compreſſionem ab humore pituitoſo factam, ab obſtructione diſtinguere poſſimus: coniectura tamen id quodammodo aſſequi poſſumus; quandoquidem in obſtructione ſola nerui optici, ſolus oculus afficitur: ſi verò eiuſdem nerui compreſſio fiat ab humoribus pituitoſis circa oculorum radices & proceſſus mamillares collectis, vel illa materia alias etiam cerebri partes occupat, & tunc reliqui ſenſus læduntur, aut eorum nonnulli: ſi verò neruos tantùm opticos obſideat, materia pituito-

ſa

ſa ſolito copioſior per nares excernitur, & grauitatis ſenſus in anteriori capitis parte, præſertim circa ſupercilia, percipitur.

Quod ad prognoſim ſpectat, hic affectus, ſi abſolutus ſit, id eſt, ſi integra ſit viſus abolitio, ab obſtructione nerui optici præſertim oriunda, plerumque incurabilis eſt: quemadmodum etiam videmus obſtructiones aliorum neruorum, à quibus generatur paralyſis, vix aut nunquam curari, præcipuè in iis, qui ætate prouecti ſunt. Si verò imperfecta tantùm ſit obſtructio, quæ viſus tantùm imminutionem, non autem cæcitatem efficiat, maior ſalutis ſpes eſt, licèt ea non niſi magno laborè, & longiſſimo remediorum vſu obtineri poſſit.

Si verò hic affectus fiat ab humoribus in anteriore cerebri parte collectis, & neruos comprimentibus, faciliùs curari poteſt: ſic refert Fabricius Hildanus obſeru. 19. cent. 5. virum quemdam, ex aſſumpto vomitorio vehementi, viſum amiſiſſe, cúmque, eiuſdem medicamenti beneficio recuperaſſe: quandoquidem vehementis vomitorij, vt humores nimium exagitati, & verſùs neruos opticos propulſi, eoſdem comprimendo, ſpirituum ad oculos commeatum impediebant; iiſdem verò, eodem medicamento euacuatis, morbus ſolutus eſt. Similis ferè hiſtoria refertur à Sennerto de quodam ſtudioſo, cui cùm medicamentum purgans fortius exhibitum fuiſſet, ſubitò obcæcatus eſt. Idem etiam teſtatur fœminas quaſdam, cùm in vtero concepiſſent, ex neruorum opticorum anguſtia obcæcatas fuiſſe, malúmque hoc poſt quatuor, aut quinque menſes, vel tempore partus, omninò deſiiſſe. Nos etiam nonnullos vidimus, qui ſubitò in maximam viſus imminutionem inciderant, vacuationibus vniuerſalibus, & reuulſionibus quibuſdam intra quindecim dies fuiſſe

reſtitutos.

Digitized by Google

reſtitutos. Et ex facilitate curationis coniecimus, humorem non intra nerui ſubſtantiam impactum, ſed in cerebro tantùm circa eoſdem neruos congeſtum fuiſſe.

Ad huius morbi curationem; materia neruis impacta, vel adhærens, quæ obſtructionem, vel adſtrictionem efficit, euacuanda eſt; quod fieri non poteſt, niſi priùs vniuerſum corpus euacuetur, quemadmodum docuit Galen.4. meth. oculum non eſſe ſanandum ante totum caput; neque hoc, ante totum corpus.

Atque, vt remedia conuenienti methodo deſcribantur, victus ratio huic morbo conueniens, primùm inſtituenda eſt, quæ quidem attenuans, & moderatè ſiccans eſſe debet. Ac primum aër ad calidum & ſiccum inclinare debet, craſſus verò, frigidus, nebuloſus, ac pluuioſus, omnino vitandus. Cibi laudabiles ac boni ſucci vſurpentur, vitando eos qui craſſum ſuccum generant; quales ſunt caro porcina, anſeris, piſces, legumina, caſeus, & ſimilia; tum etiam ea, quæ vaporoſa cùm ſint, caput replent, vt lacticinia, & aromata calidiora, piper nimirum, zinziber, &c. Panis conficiatur cum aqua fœniculi, aut permiſceantur ſemina eiuſdem, ſedulò cauendo, ne tritico, ex quo panis conficitur, lolium admiſtum ſit, quod viſui maximè obeſſe tota credidit antiquitas; vnde apud Comicum, ille qui alteri viſus defectum exprobrabat, lolio, (inquit,) credo victitare te. In ciborum condimentis & iuſculis, vtatur iis, quæ extenuandi vim habent, vt hyſſopo, fœniculo, maiorana, betonica, ſaluia, eufraſia, ac præſertim nuce moſchata, quæ cerebrum roborat, viſumque clarificat. Raparum vſus frequens eſſe debet, quia oculos acutiores reddere creditur. Idem etiam præſtant paſſeres & columbæ frequenter eſitatæ. Vitandæ

tandæ herbæ frigidiores, ac imprimis lactuca, quæ oculis infenſa eſt.

Ciborum quantitas moderata ſit, neque vnquam æger iis ſe immodicè repleat: cœna ſit parcior prandio; & ſemel, aut bis ſeptimana, à cœna abſtinere vtiliſſimum eſt. In paſtu loco ſalis conferet vti puluere ſequenti.

℞. Salis communis ℥.ij. eufraſiæ ſic. ʒ.ij. nuc. moſch. ʒ.j. cinamom. ℈.ij. M. fiat puluis. Poſt ſingulos paſtus capiat æger pulueris ſequentis cochl. j.

℞. Sem. coriand. præparati ℥.ß. ſemin. aniſi, fœniculi ana ʒ. ij. cinamom. nuc. moſch. ana ʒ. j. eufraſiæ ſiccæ ʒ.iij. ſacchari roſac. duplum pondus omnium, fiat puluis.

Vinum in hoc affectu non conuenit, quia vaporoſum eſt, & caput replet, fluxionibuſque promouendis maximè idoneum. Ideo decoctum ſalſæ parillæ, liquiritia dulcoratum, & coriandro aromatiſatum erit vtiliſſimum. Sed quia diuturnus admodum eſt affectus, & omnes tam longam vini abſtinentiam ferre nequeunt, ſi illius vſus concedendus ſit, eligatur illud, quod minus generoſum eſt, minuſque potens & oligophorum: multóque vtilius erit, ſi eufraſia ſicca, in eo ante madueerit: atque, vt ad longum vſum paretur vinum eufraſiatum, in doliolo muſto repleto, vindemiarum tempore, eufraſia demittatur; eoque vino vtatur æger pro potu ordinario.

Somnus conſueto breuior ſit, & decubitus ſupinus quantum fieri poteſt, ſomnuſque fugiatur meridianus, tanquam maximè noxius. Exercitia moderata ſint, eorumque loco, frictiones inferiorum partium celebrentur. Aluus laxa perpetuò ſeruetur, & grauia animi pathemata fugiantur.

Inſtituta in hunc modum victus ratione, curatio ab vniuerſali

vniuerſali euacuatione incipienda eſt. Ac primum purgatio inſtituenda eſt ſequenti medicamento.

℞. Sennæ mund. ℥. ß. ſemin. fœnic. ʒ. j. folior. beton. eufraſ. & verben. ana M. ß. liquiritiæ. ʒ. iij. coquantur ad ℥. iij. In colatura diſſolue diaphœnici ʒ. iij. ſyr. roſac. ℥. j. fiat potio, quæ detur manè cum regimine.

Poſt primam illam purgationem, ſeriò apud ſe cogitare debet medicus, an phlebotomia vſurpanda ſit. Quandoquidem ea ab omnibus ferè practicis in hoc caſu reiicitur, cùm affectus ſit chronicus à frigida intemperie, & materia pituitoſa oriundus. Vnde metuunt, ne per ſanguinis euacuationem cerebrum magis refrigeretur, ſicque maiorem pituitæ copiam generet, & ne cauſa morbi coniuncta magis incraſſetur, atque ita difficiliùs diſcuti ac diſſipari valeat. Verùm, vt eorum ſententia in ſenibus, & pituitoſo temperamento præditis locum habere debet: in iis tamen, qui aut in iuuenili ætate conſtituti, aut calido temperamento præditi ſunt, admittenda non eſt, præſertim, ſi ſanguinis redundantis notæ manifeſtæ appareant: tunc dubium non eſt, quin phlebotomia maturè vſurpata plurimum conferre valeat. Imò verò, vbi ſanguinis mittendi indicationes prædictæ reperiuntur, vtile erit ex Pauli & Aëtij ſententia, poſt venæ ſectionem in brachio celebratam, venas capitis particulares, & oculis vicinas aperire, nempe venam frontis, temporum, & eas, quæ ſunt in angulis oculorum iuxta naſi radicem. Temporibus tamen commodiùs hirudines applicabuntur, quæ etiam ponè aures admotæ, non parum conferre poterunt. Referunt practici nonnulli, ob frontis vulnera, nonnullos à cœcitate fuiſſe liberatos. In quibus cœcitatis cauſam veriſimile eſt fuiſſe neruorum opticorum compreſſionem à venis & arteriis vicinis ſanguine turgentibus,

quas dicta vulnera depleuere. Vnde Spilegius, referente Plempio in ophthalmographia, in gutta ſerena non ſine fructu mediam frontis venam pertundere ſolebat, ſanguinemque tamdiu euacuabat, donec ſua ſponte erumpere deſineret.

Si verò menſium ſuppreſſio hunc affectum præceſſerit, ex venis inferioribus ſanguis detrahendus eſt, aut hirudines hæmorroidibus affigendæ, ſi æger earum fluxum antea paſſus fuerit, qui tunc temporis ſuppreſſus ſit, vel ſi hepate calidiori, aut melancholico temperamento donatus ſit.

Poſtmodum verò, totum corpus exactiùs vacuandum eſt apozemate ſequenti.

℞. Rad. fœnic. ſalſæ paril. ireos flor. & enulæ camp. ana ℥. j. folior. betonic. maioranæ, meliſſæ, euphr. fœnic. verben. & chelidon. maior. ana M. j. liquiritiæ raſæ & paſſular. mund. ana ℥. j. ſemin. aniſi & fœnic. ana ʒ. iij. ſennæ mund. ℥. ij. turbith gummoſi & agarici recenter trochiſc. ana ʒ. ij. zinzib. & caryophyllor. ana ℈. j. flor. ſtœchad. anthos, & lauendulæ ana P. j. Coquantur ad quartat. ſ. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥. iiij. fiat. apozema clarificat. & aromatiſat. ʒ. ij. cinamomi electi, pro iiij. doſib. matutinis. Finitis apozematis, exhibeantur pilulæ ſequentes.

Acc. maſſæ pilular. lucis maj. & cochiar. min. ana ʒ. ß. malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ ſex deauratæ, quas capiat ſummo manè.

Præmiſſa hac vniuerſali euacuatione, cauſa antecedens reuellenda eſt, coniuncta verò deriuanda ac diſcutienda.

In hunc finem, frictiones partium extremarum, & præcipuè inferiorum, matutinis horis celebrandæ ſunt.

Cucurbitulæ ſcapulis & dorſo ſine ſcarificatione admouendæ. Ac præſertim, cucurbitula occipitio cum ſcarificatione admota, tantâ efficaciâ humores à partibus anterioribus, & neruorum principio detrahit, vt nonnulli poſt illius applicationem, quaſi momento viſum recuperauerint.

Eodem tempore, veſicatorium poſteriori parti ceruicis admouendum, & veſiculæ excitatæ ſeruentur diu apertæ, betæ aut braſſicæ foliiis frequenter admotis.

Exſiccato veſicatotio, admoueatur cauſticum occipiti, inter primam & ſecundam vertebram; vel (quod iam apud nos in frequenti vſu eſt) duo cauſtica applicentur poſterioti parti ceruicis, iuxta quartam & quintam colli vertebram, ita vt ſpina dorſi vtrique cauterio intermedia ſit, & vtrumque eodem emplaſtro curari valeat.

Loco cauteriorum, ſetaceum eidem parti admotum efficaciſſimum eſt; ſed noſtrorum hominum mollities illius vſum penè aboleuit.

Si prædicta cauteria non profuerint, ſuturæ coronali admoueri poteſt cauſticum potentiale, quod aliquando profuit, reliquis non conferentibus.

Dum hæc fiunt, ſtatim poſt purgationem vniuerſalem, diæta ſudorifica inſtituenda eſt ex decocto ligni guaiaci, ſaſſafr. & rad. ſalſæ paril. iuxta methodum, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita eſt. Hoc tamen aduertendo, vt decocto ſudorifico, & circa finem illius addantur ea, quæ oculos peculiariter reſpiciunt, vt verbena, fœniculum, euphraſia & chelidonia maior.

Et ad cerebrum potentius exſiccandum, ſaccculi loco prædicto deſcripti, tempore ſudoris capiti admouendi ſunt, ſi nimia illius calefactio non metuatur.

Imò verò, poſt diætam ſudorificam, vſus thermarum ſulphurearum & bituminoſarum, tum balneo, tum capitis irrigatione erit conuenientiſſimus; cùm huiuſmodi aquæ, ad frigidam & humidam intemperiem corrigendam, pituitam abſumendam, & cerebrum roborandum efficaciſſimæ ſint.

Præter vniuerſales totius corporis & capitis euacuationes, peculiares etiam inſtitui poſſunt per apophlegmatiſmos, quibus pituita per palatum è cerebro elicitur: qui quidem formâ gargariſmatis, aut maſticatorij præſcribi poſſunt, iuxta formulas in cerebri frigidæ intemperiei curatione deſcriptas.

Errhina & ſternutatoria ab omnibus propemodum practicis damnantur in hoc affectu, quia humores ad oculos attrahunt; ſi tamen poſt exactam totius corporis & capitis ipſius euacuationem, mitiora & benigniora per aliquot dies vſurpentur, vtilia eſſe poterunt: ſiquidem materiam morbificam neruis opticis impactam, ſenſim educere ac deriuare poterunt, neque ex profundioribus cerebri partibus quicquam elicient ad partes anteriores. Alioquin in omni deriuatione, quæ eſt euacuatio per partem affectam, aut ipſi vicinam, perpetuò metuendum eſſet, ne ad ipſam partem affectam fieret attractio, quæ tamen ab vniuerſalibus euacuationibus, quæ ipſam debent præcedere, facilè impeditur. Illa autem errhina componi poterunt ex ſucco betæ & maioranæ cum vino albo extracto, in quo manna diſſoluta fuerit.

Potentius autem & nihilominus tutum errhinum parari poteſt ex puluere nicotianæ, præcipuis cephalicis, & oxydorcicis correcto. Ab eo enim, per palatum magis, quàm per nares, pituita educitur, & cerebrum ita roboratur, vt non adeò facilè humorum influxum

ab

ab aliis partibus recipiat. Illius igitur compoſitio talis erit.

℞. Nicotianæ ſiccæ ℥.j. fol. ſaluiæ, maioran. beton euphraſ. flor. caryophyllar. noſtratis, & roſar. rub. ana ʒ.j. Fiat puluis, qui naribus attrahatur manè per aliquot dies.

Neque ſufficit, purgatione vniuerſali totum corpus ab humoribus excrementitiis ſemel liberare, ſed in eo ſtatu conſeruandum eſt toto curationis decurſu; atque adeò purgationibus interpolatis, quæ in dies congeruntur excrementa educenda ſunt, quod fiet pilulis vſualibus in hunc modum compoſitis.

℞. Aloës optimæ ℥.ß. ſennæ mund. turbith. hermodactyl. & agaric. recenter trochiſc. ana ʒ.ij. diagrydij ʒ.j. macis, caryophyllor. & croci Orientalis ana gr. vij. irrorentur ſucco maioranæ & chelidoniæ mai. deinde iterum exſiccentur in vmbra, & cum oxymelite ſcillit. Fiat maſſa pilularum, de qua capiat ʒ.ß. vel ℈.ij. bis aut ter in menſe.

Dum hæc fiunt, cerebri & oculorum roborationi perpetuò inſiſtendum eſt, & varia medicamenta viciſſim vſurpanda; ne æger, vnum & idem continuò ſumendo nimium faſtidiat, néve natura eidem remedio aſſueſcat: inter ea verò, quæ hac dote prædita ſunt, recenſetur theriaca vetus, quæ ʒ.j. pondere ſumi poteſt, horâ ſomni, cum aqua fœniculi, euphraſ. & chelidoniæ, bis aut ter in ſeptimana.

Commendatur etiam nux moſchata manè, ieiuno ſtomacho, comeſta, & dentibus diu attrita, vt vapor illius ad oculos deferatur. Si illius deglutitio metuatur, propter viſcerum calorem, expui poteſt poſt comeſtionem.

Myrobalani conditæ manè aſſumptæ, viſum maximè clarificare exiſtimantur.

Opiata etiam vſualis ita componi poterit.

℞. Conſeruæ flor. beton. & anthos, ana ℥.ij. myrobalanos conditas num. ij. theriacæ veter. ʒ. ij. pulueris folior. euphraſ. ʒ. iij. ſem. fœnic. ʒ. ij. nucis moſchat. cinam. & caryophyll. ana ℈. j. cum ſyrupo ex ſuccis fœnic. rutæ, chelidon. cum melle confecto, fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, ſuperhauſto vini, aqua fœniculi diluti, momento.

Neque omittenda ſunt externa remedia, quæ caput roborant, calefaciunt, & exſiccant; qualia ſunt puluis cephalicus capillis inſpergendus, cucupha, & ſuffitus, quæ, in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis tradita ſunt.

Denique topica roborantia oculis admouenda, ab autoribus paſſim proponi conſueuerunt; quæ tamen nullius, aut exiguæ ſunt efficaciæ; propterea quòd eorum vis ad neruos opticos penetrare non poſſit. Si quis tamen nonnulla eorum vſurpare deſideret, ex ſuffuſionis curatione eorum copiam deſumere poterit.

In caſu deſperato, poſtquam omnia remedia fruſtrà vsurpata ſunt, veſicatorium toti capiti raſo inſtar cucuphæ admotum, multùm aliquando profuit, etiam bis aut ter admotum, vbi priores veſiculæ, & excoriationes exſiccatæ fuerint.

CAPVT II.

De humoris vitrei affectibus.

HVmor vitreus cryſtallino ſubiectus eſt, & ideo diaphanus à natura factus, vt ſpecies puræ ac limpidæ ad neruum opticum deferri poſſint. Si igitur perſpicuita

cuitas illius, humoris cuiuſuis admixtione turbetur, eique opacitas inducatur, pro maiori, vel minori illius gradu, viſum imminui, aut aboleri neceſſe eſt.

Præterea iſte humor laborare poteſt ſitu vitiato; ſi nimirum, quædam illius portio, per ictum, & contuſionem ante cryſtallinum transferatur, tunc enim viſio obtenebratur; quandoquidem humor vitreus aqueo craſſior eſt, atque ita ſpecies obiectorum puræ & ſinceræ ad cryſtallinum deferri nequeunt.

Prior affectus nullis ſignis cognoſcitur, ſed ſolâ ratione fieri poſſe iudicatur, vitreus enim humor introſpici non poteſt, neque illius diſpoſitio internoſci; coguntúrque praxim medicam exercentes, cùm nullum vitium in oculis appareat, eum cum gutta ſerena confundere, idque ſine vllo ægrotantium damno; cùm humores extranei in vitreum effuſi, iiſdem remediis diſcuti debeant, quibus gutta ſerena curari conſueuit.

Situs verò vitrei vitiatus ex eo cognoſci poteſt, quòd ſub pupilla albuminis inſtar appareat. A ſuffuſione tamen non facilè diſtinguitur, niſi cauſæ antecedentes & procatarcticæ diligenter aduertantur. Fit enim ſuffuſio à ſimplici humorum influxu: hæc verò vitrei humoris tranſpoſitio ab ictu, & vulnere ſolet generari.

Incurabilis eſt iſte affectus, neque artis operâ vitreus humor ad priſtinum locum reduci poteſt. Id tamen à natura fieri contingit, atque adeò totum negotium illi eſt committendum.

CAPVT III.

De Humoris cryſtallini affectibus.

CRyſtallinus humor præcipuum viſionis inſtrumentum, præ cæteris oculi humoribus ſuam puritatem, & perſpicuitatem retinere debet, vt viſio perfectè exerceri valeat. Et ſi ab ea puritate deflectat, viſio plurimùm læditur.

Præcipuus autem cryſtallini affectus, quo illius puritas turbatur, eſt glaucoma, ſeu humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatio. Fitque hic affectus, quando humor cryſtallinus condenſatur per exſiccationem, quæ in ſenectute contingit, concurrente tamen causâ aliquâ exſiccante, & condenſante.

Cognoſcitur hic affectus, quòd circa pupillam inſignis, & profunda appareat albedo, & omnia tanquam per fumum & nebulam videantur. Difficilè tamen à ſuffuſione diſtinguitur, quæ talem albedinem in pupilla repræſentat: vnde factum eſt, vt autores quamplurimi glaucoma cum ſuffuſione confundant. Verùm diligenter introſpicientibus ex eo diſtingui poſſunt iſti duo affectus, quòd in ſuffuſione albedo in ipſa pupilla, & ferè iuxta corneam, in glaucomate verò profundior appareat.

Incurábilis eſt hic affectus, præcipuè in ſenibus, in quibus ſiccitas partium emendari non poteſt: ſi tamen non ſatis conſtet in cryſtallino affectum reſidere, ſed ſuffuſionis quædam coniectura ſit, illius remedia in vſum reuocari poterunt.

Præterea laborare poteſt humor cryſtallinus ſitu vitiato, cùm nimirum latiori ſua parte, quæ lentis inſtar

com

compreſſa eſt, pupillæ foramini non rectâ opponitur, ſed vel ſurſum declinat, vel deorſum, tumque res geminæ ſolent apparere, ſi vnus tantùm oculus hoc vitium patiatur; quia amittitur parallelus, qui in vtroque oculo idem eſſe debet, vt res à duobus oculis percepta eadem appareat: Et ſi in eadem planitie conſtituti non ſint; res geminæ apparent, quod facilè experitur quicumque alterum oculum digito deprimit, vel attollit: tunc enim amiſſo parallelo res duplices apparent. Hæc tamen viſionis deprauatio, quâ obiecta duplicia apparent, non ſolùm ex cauſa propoſita exoritur, ſed etiam à vaporibus, aut tenui pituita cryſtallinum inficientibus, à quibus ſpiritus viſiui diſcinduntur; vnde fit, vt eiuſdem rei ſpecies in duobus locis recipiatur; quod etiam in ebriis ſæpè ſolet contingere.

Secundò, ſitus cryſtallini vitiatur, quando versùs anteriora, aut poſteriora inclinat; ſi versùs anteriora & pupillam, tùnc res propinquæ non rectè percipiuntur, meliùs verò diſſitæ, quod in ſenibus plerumque contingit. Si verò versùs poſteriora, & neruum opticum magis ſitus ſit, propinqua rectè videntur, diſſita verò minimè, & tunc fit Myopia, quæ in præfatione explicata eſt, dictumque eſt ibidem hos affectus ſolis ſpecillis eſſe reparabiles.

Tertiò ſitus cryſtallini vitiatur, quando ad dextra, vel ad ſiniſtra nimium inclinat; qui affectus Strabilmus nominatur, cùm pupilla rebus videndis non directè, ſed obliquè opponitur, neque ipſa in medio oculi apparet,ſed ab eo declinat,ita vt in vna oculi parte plus albi appareat, quàm in alia.

Fit tamen hic affectus non ſolùm à cryſtallini ſitu vitiato, ſed etiam ex praua muſculorum oculos mouentium diſpoſitione, quæ vel naturalis eſt, vel à dictorum muſculorum paralyſi,aut conuulſione oriunda.

Digitized by Google

Verùm à quacunque cauſa producatur, ſi connaturalis eſt, incurabilis cenſendus: ſi verò à prædictorum muſculorum paralyſi, aut conuulſione fiat, eorum morborum curatio à capitis affectuum curationibus deſumenda eſt.

Denique, ex maiori vel minori inuerſione cryſtallini, aliæ viſus deprauationes poſſunt contingere; quando nimirum, quæ recta ſunt, curua apparent, vel quando obiecta quaſi inuerſa videntur; quod contigit Medico cuidam, vt refert Sennertus, qui cùm ſcalam, librum aliquem è forulis petiturus aſcenderet, & oculos fortiùs ſurſum conuerteret, accidit vt omnia ei poſtea inuerſa apparerent, & homines in platea capite ambulare viderentur; quod ex ſitu cryſtallini mutato contigit: ſiquidem poſt anni quadrantem, cùm fortè iterum oculos ſurſum conuerteret, naturalis viſio rediit, & omnia in recto ſitu vidit. Vnde patet violento oculi motu cryſtallinum è ſua ſede deiectum, ſimili poſtmodum motu ad eundem iterum tranſmiſſum fuiſſe. Eam autem cryſtallini mutationem ita contigiſſe exiſtimo, vt cryſtallinus humor ſic fuerit inuerſus, vt pars illius anterior, quæ reliquis depreſſior eſt, pupillæ directè oppoſita non fuerit, ſed potius pars illius lateralis, quæ cùm gibboſior, & magis conuexa ſit, ſpecies obiectorum inuerſas repræſentare potuit, quemadmodum videmus in ſpeculis rotundis obiecta inuerſa apparere. Idque ea ratione contingere ex opticæ præceptis docetur, quòd in medio conuexo, & denſiori radij ſpecierum viſibilium ita refranguntur, vt ſeſe cruciatim interſecent, & qui à parte obiecti ſuperiori feruntur, eam tanquam inferiorem repræſentent, & vice verſa.

Si verò minor fuerit humoris cryſtallini inuerſio, ita vt, tum pars cryſtallini depreſſa, tum eiuſdem conuexa

Digitized by Google

uexa pupillæ aliquatenus opponatur, obiecta incurua apparere poſſunt. Quamuis etiam alia ratione fieri poſſit illa viſus deprauatio, qua obiecta incurua apparent: nempè ſi portio humoris cryſtallini pituitoſo humore ſuffundatur; tunc enim propter diuerſam cryſtallini tenuitatem, & craſſitiem, diuerſæ fiunt refractiones, quæ cauſæ ſunt illius viſus deprauationis, qua obiecta incurua apparent: hoc dilucido exemplo demonſtrari poteſt, ſcilicet baculi, cuius media pars in aquam demerſa ſit; tunc enim incuruus apparet, ex eo quòd portionis in aquam demerſæ ſpecies, quando ex aqua in aërem defertur, vtpotè à medio denſiori ad tenuius, refrangitur à perpendiculari: portio verò quæ eſt in aëre, non refrangitur, quia non tranſit per diuerſa media, quemadmodum ea, quæ eſt in aqua, inde fit vt baculus incuruus appareat. Eodem modo, ſpecies obiecti, quæ fertur in portionem cryſtallini denſiorem, magis refrangitur, quàm dum fertur ad portionem illius tenuiorem, quæ ſcilicet in ſtatu naturali conſtituta eſt, à pituitoſo humore minimè ſuffuſa: atque ita, propter varias refractiones obiecta incurua appa rent.

Cùm autem in horum affectuum curationibus remedia non conferant, in iis inquirendis fruſtra laborandum non eſt.

CAPVT IV.

De humoris aquei affectibus, ac præcipuè de ſuffuſione.

HVmor aqueus à ſua naturali conſtitutione deiicitur, cùm quantitate, vel qualitate peccat. Dum quanti

quantitate peccat, augetur, vel imminuitur præter modum & pupillæ dilatationem, aut conſtrictionem efficit, qui affectus ſuo loco erunt exponendi. Dum verò qualitate peccat, craſſior euadit; id fit ab humore extraneo in eum effuſo, & Suffuſio nominatur, quæ hîc explicanda eſt. Licèt enim Galenus 1. de ſymp. cauſ. cap. 2. ab ipſius humoris aquei condenſatione fieri interdum ſuffuſionem doceat, ſine humoris excrementitij affluxu: tamen quia rariſſimè id contingit, & imaginatione potius, quàm artis vſu dignoſcitur; & ſi talis affectio detur, prorsùs incurabilis eſt: illâ omiſsâ, de ea, quæ fit ab humoris excrementitij affluxu, tantùm agemus. Hæc autem ὑπόχυμα Græcis, Latinis ſuffuſio, Arabibus aqua, vulgo cataracta nominatur. Auctores quidam hæc nomina inter ſe diſtinguenda eſſe volunt, vt varios huius morbi gradus ſignificent. Incipiens enim affectus, in quo leuis quædam viſus obtenebratio contingit, ſuffuſio ab iis nominatur. Cùm verò vlterius progreſſus eſt morbus, & aliquid in pupilla collectum, aquæ inſtar apparet, aquam peculiariter nominant. Cùm denique materia in pupilla omnimodè concreta eſt, viſionemque prorſus aufert, cataracta ab iis nominatur. Fit igitur ſuffuſio, ex ſeroſi, vel pituitoſi humoris, in illud ſpatium quod inter corneam & cryſtallinum eſt, affuſione: cùm autem in illo ſpatio humor aqueus contineatur, iure merito inter aquei humoris affectus recenſetur.

Hæc quidem veræ ſuffuſionis cauſa eſt; alia tamen datur ſuffuſio ſpuria, quæ fit à vaporibus, à ventriculo, aliiſque partibus in oculos tranſlatis. A capite etiam vapores ad oculos tranſmitti, & ſuffuſionem ſpuriam efficere poſſe docuit Galen. 4. de loc. aff. cap. 2. Quamuis autem duæ ſuffuſionis differentiæ inter ſe diſtinctæ ab auctoribus proponantur, vt plurimùm tamen

compli

complicatæ ſunt, ſaltem legitimæ ſuffuſioni ſpuria complicari ſolet: quia vapores à partibus inferioribus ad cerebrum tranſlati, facilè deferuntur ad eas capitis partes, quæ à morbo aliquo debilitatæ ſunt. Id quidem ex eo docetur, quòd omnes ſuffuſione laborantes, minus læduntur, ac perſpicacius vident matutinis horis, quàm meridianis, & veſpertinis; quia, nimirum à prandio & cœna, multi vapores à ventriculo ad oculos eleuantur & viſum conturbant: imò docet experientia, in dictis laborantibus, viſum eſſe hebetiorem & caliginoſiorem ſtatim à paſtu, quàm paucis pòſt horis ab ipſo. Præterea omnes ſuffuſione laborantes referunt, ſibi videri in aëre corpuſcula quædam volitantia velut culices, muſcas, pilos, telas aranearum, & ſimilia, quæ non fiunt, niſi à vaporibus craſſis ad oculum tranſlatis, & in eo ſeſe commouentibus. Licèt enim auctores exiſtiment, huiuſmodi repræſentationes dependere à particulis craſſioribus humoris pituitoſi in oculo contenti, & ſuffuſionem efficientis; hoc tamen credibile non eſt, quia oporteret humorem illum pituitoſum ſuffuſionem efficientem, perpetuò moueri in oculo, vt ſpecies illas corpuſculorum, in aëre volitantium repræſentare poſſet; quod quidem rationi penitùs aduerſatur. Quin potiùs haud dubium eſt, vapores eſſe in perpetuo motu, atque adeò phantaſmata illa volitantia repræſentare poſſe.

Humor quidem pituitoſus præcipua eſt, ac magis ordinaria ſuffuſionis cauſa: alij tamen humores exiguâ ſaltem portione, ei commiſceri poſſunt: & ſi bilis miſceatur, citrina; ſi melancholia, nigricans ſuffuſio apparet.

Humores autem iſti ad oculos confluere ſolent, quando aliquâ debilitate affecti ſunt, ſeu natiuâ, ſeu aſcititiâ.

Ad

Digitized by Google

Ad natiuam debilitatem pertinet oculorum prominentia; qui enim tales oculos habent, ſuffuſioni obnoxij ſunt; oculi ſiquidem prominentes magni eſſe ſolent, atque adeò virtus diffuſa in iis debilior eſt; tum etiam magni & prominentes oculi, humores & vapores facilè ſuſcipiunt. Debilitatẽ verò aſcititiam faciunt cauſæ externæ, vt ictus, contuſio, balneum, auſtrina & pluuioſa conſtitutio, inſolatio, fumus, lectio aſſidua, præſertim ad lucernam, & alia huiuſmodi. Quæ etiam cauſæ humorum fluxionem ad oculos commouere poſſunt.

Fluunt autem humores à cerebro ad oculos per venas, vueam tunicam, & neruum opticum. Venæ per quas humores deferri poſſunt ad eas partes, multiplices ſunt; quæ ſcilicet, vel feruntur à pericranio, ad coniunctiuam tunicam, inde ad corneam, & vueam; vel à meningibus cerebri, à quibus rami ad oculi membranas deriuantur. A quibus membranis, præcipuè verò vuea tunica, ad humorem aqueum ſibi contiguum excrementitij humores facilè inſtillari poſſunt.

Denique per neruos opticos facilè deferri poſſunt humores à cerebro, per tunicam retiformem & araneã ad humorem cryſtallinum, tumque materia ſuffuſionis cryſtallini ſuperficiei adhæret. Licet autem vtplurimùm ſuffuſio per fluxionem fiat, poteſt tamen aliquando per congeſtionem fieri; quando nimirum oculi nutrimentum probè non immutatur, & facultas expultrix debilis, illius reſidua excrementa ſufficienter non expurgat, ita vt ſenſim congeſta circa pupillam ea excrementa ſuffuſionem efficiant. In quo caſu, alij etiam humores plerumque labefactantur, & difficillimi affectus producuntur.

Suffuſionis differentiæ deſumuntur ex humoris eam efficientis craſſitie, quantitate, & loco, in quo humor ille reſidet.

Ratione

Ratione craſſitiei maioris vel minoris, maior vel minor viſionis læſio efficitur; ſi enim tenuis & ſeroſus humor exiſtat, à quo ſuffuſionem fieri, & punctione euacuari docuit Gal. 14. meth. cap. vltimo, viſio patùm imminuitur, & ſuffuſio incipiens nominatur: ſi craſſior paulò fuerit, viſionis obſcuritas maior; ſi verò craſſiſſima, cæcitas omnimoda emergit.

Ratione quantitatis & loci, vel humor totam pupillam occupat, & tunc viſio æqualiter læditur, quocunque modo ad obiecta dirigatur: vel vnam partem pupillæ magis, quàm aliam occupat, & obiecta directo intuitu integrą non cernuntur, nec vno tempore multa: ſi verò humor perexiguus ſit, & medium pupillæ occupet, obiecta feneſtrata apparent. Si verò materia diuulſa fuerit, & in varia corpuſcula, varias pupillæ partes occupantia diſtincta, culicum ſpecies ante oculos verſari videbuntur: quæ omnes differentiæ exactè diſtinguntur à Gal. 1, de ſymp. cauſis c. 2.

Ratione loci etiam, vel ſitus materiæ, aliæ poſſunt deſumi differentiæ; quòd ſcilicet aliquando materia in ipſo vueæ foramine iuxta corneam tunicam ſita eſt: aliquando iuxta vueam, & inter hanc & humorem aqueum: aliquando ipſi humori aqueo permiſta, ac denique interdum inter cryſtallinum & aqueum.

Poſſunt & quædam differentiæ à figura materiæ deſumi, quas recenſet. Gal. 1. de ſympt. cauſis cap. 2. & 4. de loc. affect. cap. 2. prout enim varia eſt humoris pupillæ adiacentis figura, ægris repreſentantur in aëre volitantes culices, pili, telæ aranearum, circuli circa candelam, & alia quamplurima.

Diagnoſis huius affectus primò dirigenda eſt, ad legitimam ſuffuſionem à ſpuria diſtinguendam; poſtea verò variæ legitimæ ſuffuſionis differentiæ internoſcendæ ſunt.

Vera

Digitized by Google

Vera ſuffuſio alterum tantùm oculum plerumque occupare ſolet, aut ſi vtrumque, non tamen ſimul, nec ſimiliter, quod in ſpuria accidit.

Secundò in legitima ſuffuſione tenebroſum quiddam in pupilla apparet, quod in ſpuria non contingit. Hoc tamen ſignum perpetuum non eſt; ſi enim à tenui, & ſeroſo humore ſuffuſio generetur, cùm ille humor aqueo ferè craſſior non ſit, nulla in oculo immutatio appareat. Quo decepti plerumque medici, eam ſuffuſionem non agnoſcentes, guttam ſerenam eſſe exiſtimant, cùm nempe nullam in pupilla mutationem percipiant; ſed facile diſtinguitur hæc ſuffuſio à gutta ſerena. Primò, quòd in gutta ſerena viſio vel abolita, aut valdè imminuta eſt, nulla in oculo læſione apparente; contra verò in ſuffuſione, quæ ſenſui non patet, eſt leuis tantùm viſus imminutio, quia humor ſeroſus, à quo illa producitur, tenuis eſt, & diaphanus, ita vt à ſpeciebus obiectorum, vitri inſtar, penetrari poſſit. Secundò, ex eo, quod vtplurimùm in ſuffuſione, viſio in omnibus pupillæ partibus æqualiter non læditur, ſed obiecta aliquando directè oculis oppoſita, aliquando verſùs angulum collocata, melius videntur; quia nimirum maior eſt vtplurimùm humoris craſſities, vel tenuitas in vna pupillæ parte, quàm in alia.

Tertiò, in vera ſuffuſione, ſymptomata ſunt continua, nec vlla habent interualla; in ſpuria verò, per interualla augentur, & remittuntur, prout vaporum anathymiaſis maior, vel minor ad cerebrum effertur. Sicque, ieiuno ſtomacho, multò minora ſunt, quàm eo cibis repleto, præcipuè paulò poſt paſtus; tunc enim maior vaporum copia ſurſum attollitur, Qui vapores ad oculos tranſlati, muſcas, culices, aranearum telas, & alia huiuſmodi corpuſcula, viſui quidem repræſentant; non continuò, ſed tantùm per interualla quædam.

Quæ

Quæ quidem exigua corpuſcula, in aëre repreſentata, à vaporibus dependent, vt antea dictum eſt: attamen, quia dum oculi à vera ſuffuſione debilitati ſunt, continua ferè fit ad eos vaporum tranſmiſſio, ideo continua eſt propemodum huiuſmodi corpuſculorum in aëre volitantium apparitio. Præterea, in vera ſuffuſione, viſus obtenebratio, qua omnia obiecta, veluti per nebulam, aut vitrum denſum conſpiciuntur, (quod eſt proprium ſymptoma, & pathognomonicum huius affectus) continua eſt, & ſemper eodem modo ſe habet. In ſpuria verò ſuffuſione, nunc maior, nunc minor, & aliquando ferè nulla eſt viſus obſcuritas, prout vapores, vel maiori copia, vel minori, vel nullo modo transferuntur ad oculos.

Denique, vera ſuffuſio breui tempore incrementum ſuſcipit, & plerumque intra ſex menſes confirmata euadit. Interdum etiam paucis diebus creſcit; & refert Fernelius 5. pathol. cap. 5. conſummatam ſuffuſionem vno die ſubortam; quod nobis etiam non ſemel videre contigit: ſpuria autem, per multos annos, ſine incremento perſeuerat.

Veræ autem ſuffuſionis differentiæ, ſequentibus ſignis erunt diſtinguendæ.

In ſuffuſione incipiente corpuſcula quædam vt pili, culices, muſcæ volitantes, lanarum, aut aranearum fragmenta, oculis obuerſantur.

Dum verò incrementum ſumit, aër nebuloſus apparet, & obiecta veluti per vitrum denſius conſpiciuntur; color pupillæ immutatus eſt, eaque vel turbida, vel nebuloſa, aut vitro contaminato ſimilis, aut colore cæruleo infecta apparet. Quando ſuffuſio perfecta eſt, viſio omnino perit, pupillæ color albus apparet, aut alio colore infectus.

Ex colore etiam quædam ſigna deſumuntur: color

Digitized by Google

enim margaritæ ſimilis, pituitam adhuc fluidam, & diaphanam ſignificat; gypſeus craſſam, & compactam; citrinus pituitam cum bile mixtam: niger cum humore melancholico.

Locus ſuffuſionis dignoſcitur ex eo quòd ſi materia inter vueam & corneam ſita ſit, pupilla magis obtenebrata conſpicitur, quia materia oculis intuentis propinquior eſt. Deinde, pupilla dilatata apparet; ab humore enim in ea contento diſtenditur. Et in affectu confirmato albæ & virides fibræ, aut ſtriæ, ſupra iridem protenſæ conſpiciuntur, aut puncta quædam albicantia circa pupillam apparent.

Si materia inter cryſtallinum, & vueam contineatur, contraria prædictis apparebunt ſymptomata; tum etiam pupilla anguſta apparebit, ſi profundior materia ſit: amplior verò, ſi minus profunda.

Prognoſis huius affectus, pro variis illius temporibus, variè ſtatuenda eſt. Incipiens enim ſuffuſio, in qua ægri obiecta poſſunt diſcernere, eaque per nebulam conſpicere videntur, curabilis eſt, iuxta Gal. ſententiam 14. meth. cap. vlt. & Celſi lib. 6. cap. 6. quæ tamen ſententia reſtrictione indiget, modò ſcilicet æger in ætate florenti fuerit conſtitutus, in ſenibus enim hi affectus incurabiles ſunt; & ſi oculi ex natiua conſtitutione debiles non fuerint; Nos enim nonnullos in ſuffuſionis principio, etiam quinquageſimum annum prætergreſſos, ſola euacuatione vniuerſali, diæta ſudorifica, & veſicatorio, ſine vlla topicorum applicatione, intra quindecim dies curatos vidimus.

Curatio autem feliciùs ſuccedit in aëre calido, & tempore æſtiuo; quia pori aperiuntur, materia morbifica mobilior & obſequentior redditur, ita vt ſponte ſua ſæpe ad aluum deferatur; qui motus, quantum momenti habeat ad huius morbi ſolutionem, docuit Hip. aph.

aph. 16. ſect. 6. his verbis, lippientem alui profluuio corripi, bonum.

Si ex febre acuta, peripneumonia, phrenitide, aut dolore capitis intenſo, ſuffuſio proueniat, difficillimè curatur.

Suffuſio confirmata, in qua materia iam concreta eſt, diſcuti medicamentis non poteſt, & ſola compunctione curabilis eſt.

Hæc tamen operatio quæ compunctione perficitur, & acu in oculum immiſsâ ad inferiores oculi partes ſuffuſio deprimitur, tuta non eſt, & ſæpe malè ſuccedit; vel enim vuea tunica laceratur, vel ex dolore, & inflammatione noua fluxio in oculum, iam diu debilitatum influit, & alia contingunt incommoda, quibus viſio in perpetuum aufertur. Cùm tamen aliquando ſuccedat hæc operatio, tentari poteſt ab iis, quibus nulla alia curationis ſpes ſupereſt; ſatius enim eſt, vt docet Celſus, anceps experiri remedium, quàm nullum.

In confirmata ſuffuſione, ſi altero oculo clauſo, pupilla dilatetur, curatio per acus immiſſionem ſperabilis eſt: ſi verò non dilatatur, viſus nunquam recipitur, docente Galeno 1. de ſympt. cauſis, cap. 2. quia neruus opticus obſtruitur, & ſpiritus ad pupillam, licèt aperta foret, peruenire nequit.

Licèt autem altero oculo clauſo pupilla dilatetur, æger acu immiſsâ viſum non recipiet, ſi lumen non percipiat; quia ſpiritus viſiuus turbidus & obſcurus redditus eſt, atque adeò viſioni ineptus.

Suffuſio nigra, & omni ſplendore orbata, neque medicamentis, neque chirurgia curari poteſt, quia ſpiritus viſorij deſtructi ſunt. Pellucida verò, & ſplendorem aliquem oſtentans, curabilis eſt.

Curationem etiam plerumque non admittit viridis, obſcura, & multum citrina, dura, & quæ hydrar-

Digitized by Google

gyrum colore & mobilitate repræſentat.

Suffuſio, quæ obiecta feneſtrata repræſentat; tentanda non eſt; cùm enim materia in centro pupillæ conſiſtat, periculum eſt, ne acu immiſsá, tota pupilla impleatur, & integra viſionis iactura fiat.

Operatio, quæ per acus immiſſionem fit, feliciùs ſuccedit in oculo pleniore, & naturalem magnitudinem ſeruante; ſi verò oculus minor, & marcidus euaſerit, ſuccedere non poteſt.

In ſenili ætate, prædicta operatio tentanda non eſt, neque in puerili; in illa morbus eſt incurabilis, in hac verò humor mollior eſt, & non ſatis maturus. Curationi aptiſſima ætas eſt, iuuenilis, & conſiſtens.

Si operatio exerceatur quādo oculo digito compreſſo ſuffuſio nonnihil defluit, & latior aliquantulum apparet; poſtmodum verò ad priſtinam magnitudinem, & figuram reuertitur, non ſuccedit; quia ſuffuſio nondum matura eſt, ſed adhuc tenuis, & cruda: ſi verò digito compreſſa nullam patiatur figuræ mutationem, matura eſt, & acu decuti poteſt. Notandum tamen iſtam ſuffuſionis, quam vocant, maturitatem, ſeu concretionem, moderatam eſſe debere, vt deponi facilè poſſit. Debet enim eſſe inſtar pelliculæ, quæ acu circumuoluitur, & ad inferiora oculi deponitur. Si enim craſſior, & ſolidior fit, decuti non poteſt, quod inde dignoſcitur, quod gypſi, aut grandinis ſpeciem colore præ ſe fert. Contra verò quæ mediocrem maturitatem nacta eſt, colorem cœli, aut maris, ferri, aut plumbi non admodum nigri repræſentare ſolet.

Suffuſionis curatio non ſolùm ad cauſam coniunctam, ſed etiam antecedentem dirigenda eſt. Atque ita, primò totum corpus, & præcipuè cerebrum exactè euacuandum eſt. Mox humor pupillam obſtruens diſcutiendus, aut alio quouis modo amoliendus eſt.

Quæ

Digitized by Google

Quæ indicationes, cùm eædem ferme ſint, quæ ad guttæ ſerenæ curationem fuerunt propoſitæ, eadem remedia, quæ victus rationem, totius corporis euacuationem, humoris peccantis reuulſionem, & capitis atque oculorū roborationem reſpiciunt, hîc etiam aptari poterunt, vt non opus ſit eadem hîc fruſtrà repetere.

Præmiſsâ igitur totâ illâ curatione, quæ pro gutta ſerena inſtituta eſt, ad ea remedia veniendum eſt quæ peculiarem materiæ iuxta pupillam contentæ eductionem reſpiciunt. Et quamuis topica remedia non multùm conferre exiſtimentur, iuxta Gal. ſententiam. 2. κτ τόπυς, qui dicit ea plus promittere, quàm præſtare: attamen legitimus eorum vſus reiiciendus non eſt; & docuit experientia, probatiſſimorum auctorum fide confirmata, ſuffuſiones incipientes, præmiſſis vniuerſalibus, vſu topicorum fuiſſe diſſipatas.

Primò igitur à mitioribus reſoluentibus incipiendum eſt, quæ non valdè exſiccent, ne materia ſuffuſionis induretur, & reſolutioni inepta euadat, tum reſoluentibus emollientia admiſcenda ſunt, vt prædicta induratio impediatur, & reſolutio faciliùs perficiatur. In hunc finem fotus ſequens ab initio vſurpari poterit.

℞. Fol. rutæ, fœnic. euphraſ. chelidon. maior. ana M. j. ſem. fœnugr. ℥. j. flor. chamom. & melilot. ana P. j. Coquantur in tribus partibus aquæ font. & vna vini albi ſub finem additi; colatura foueantur oculi manè & ſerò, cum ſpongia molli.

Ex eodem decocto ſuffitus parari poterit, fumum illius excipiendo oculis, vndique capite contecto.

In ipſo morbi principio, dum fluxio fieri incipit, dumque reuellentia remedia vſurpantur, vtile eſt fouere oculos ſimpliciter vino rubro auſtero, quod aſtrictione ſua fluxionem impedit, parte verò ſpirituoſa, diſcutit, ac reſoluit.

In progreſſu morbi, fotus ex vino albo, in quo crocus metallorum infuſus fuerit, vtiliſſimus eſt.

Non parum etiam vtilis eſt pueri halitus manè oculis exceptus, ſi priùs aliquandiu puer ſemen fœniculi maſticauerit.

Neque minus conducibile eſt oculos lingere per longũ tempus, matutinis horis, linguâ pueri, aut catelli.

Ad ſuffitum etiam referri poteſt panis cum ſemine fœniculi contuſo ſubactus, & dum calens è furno extrahitur, per medium ſectus ſi eius vapor oculis recipiatur; panem ſcilicet ita oculis admouendo, vt fixo intuitu in panem, oculi vapore illius madeſcant.

Remedia prædicta matutinis horis præcipuè vſurpanda ſunt. Noctu verò ſequens cataplaſma admoueri poterit.

℞. Farinæ fœnugr. ℥. j. aloës ℥. ß. croci ʒ. j. Fiat puluis ſubtiliſſimus, excipiatur vino albo in quo crocus metallorum infuſus fuerit, & fiat cataplaſma applicandum calidè horâ ſomni.

Multi laudant ſanguinem columbinum, in oculum calidè inſtillatum, eo enim calore natiuo animalis, refecta pars valdè corroboratur, & materia excrementitia diſſoluitur. Sed quia in illo ſanguine calor citò euaneſcit, multò conducibilius foret pullum columbinum iuniorem, & nondum plumis contectum, ac per ſpinam ſectum, oculo applicare.

Prædictis remediis, præſertim materiæ coniunctæ diſſipatio obtineri poteſt, ſi illa ſperabilis eſt. Topica enim varia, quæ oculis inſtillantur, collyria vulgo dicta, exiguæ ſunt efficaciæ, & illa ſunt, de quibus dixit Galenus, ea plus promittere, quàm præſtare; tota enim eorum virtus in cornea tunica ferè abſumitur, neque poteſt ad interiores partes penetrare, niſi ea inſigni acrimonia prædita ſint, qua dolores in oculis excitantur

&

Digitized by Google

& fluxio ad illos magis promouetur: vnde non pauci immodico eorum vſu, ex leuiori affectu, in omnimodam cæcitatem perducti ſunt. Quia tamen multæ reperiuntur apud authores collyriorum deſcriptiones, quibus præſtantiſſimi effectus ab iis tribuuntur, ne hîc aliquid deficere videatur, nos ſelectiſſimas nonnullas proponemus, vt vnuſquique eorum effectus explorare valeat.

℞. Mellis optimi ℔.ij. rad. fœnic. ariſtoloch. long. & rotund. ana ℔.j. fol. rutæ, euphraſ. chelidon. maior. & ſummit. fœnic. ana M.vj. centaur. min. M.iij. roſar. recent. P. iiij. Vrinæ pueri impubis ℔.ij. miſceantur omnia ſimul in vaſe vitreo, & deſtillentur in balneo. Mariæ, hæc aqua inſtilletur in oculos frequenter.

Vel parari poteſt panis ex tota farina, cum rutæ, chelidon. euphraſ. betonic. & fœnic. pulueribus, addito melle, qui recenter ex furno extractus, in parteſque diſſectus, intra vaſa duo ſtannea, vel argentea concluditur, inde aqua quædam colligitur, quam guttatim in oculos inſtillatam mirificè conducere Zechius affirmat. Sequens etiam collyrium ab eodem autore miris effertur laudibus.

℞. Fol. viol. alb. ſeu leucoij M.j. ſem. raphani hortenſis ʒ.j. ammoniaci ʒ.ß. miſceantur, & puluerata macerentur per horas 24. in aquæ fœnic. ℔. j. dein bulliant vnicâ ebullitione leui, poſteà colaturæ adde ſucci fœniculi depurati ℥.j. balſami Peruuiani ʒ. ij. Fiat collyrium, quod manè, & veſperi inſtillatum (inquit Zechius) corpore vt decet priùs euacuato, antiquas oculorum ægritudines ita detergit, ac diſſipat, vt cataractam, etiam citrà ferrum mirabiliter auferat.

Hollerius aquam deſcribit, quam dicit reſtituiſſe viſum cœco nouem annorum, quæ talis eſt.

℞. Succi apij, fœnic. verben. chamædr. pimpinellæ,

Digitized by Google

caryophyllatæ , ſaluiæ, chelidon. rutæ, centinod.morſus gallinæ, caryophyllorum , farinæ volatilis ana ℥.j. piperis craſſiuſculè triti, nucis moſchat. ligni aloës,ana ʒ.iij.omnia immergantur in vrina pueri incorrupti ; & ſextâ parte vini maluatici, bulliant breui tempore tum exprime , & percola , repone in vaſe vitreo obturato: horâ ſomni ſingulas guttas ſingulis oculis inſtilla.

Succus anagallidis aquaticæ ſolus in oculos per aliquot dies inſtillatus curauit aliquando ſuffuſionem incipientem , cui tamen plurimùm adiumenti attulit cauterium ſuturæ coronali inuſtum.

Non minoris ſunt efficaciæ ſucci chelidoniæ, & calcitrapæ ſimul mixti.

Quercetanus in pharmacopœa aquam ex infuſione croci metallorum paratam valdè commendat , quæ in hunc modum componitur.

℞. Aquar.Chelidon.mai.℥ vj.croci metallor.ʒ.j.infundantur ſimul, & huius aquæ tepidæ guttas tres , vel quatuor infunde intra oculos ter , aut quater in die per longum tempus : hanc aquam ſe expertum eſſe dicit Fonſeca viſionem reſtituiſſe cuidam , qui eam offuſcatam habebat per plures menſes : habet autem hoc egregiè , vt ſine morſu validiſſimè abſtergat , quod vix in alio medicamento reperietur.

Idem Fonſeca aquam ſequentem tanquam mirabilem prædicat.

℞ Plures hirundines,contundantur integrè cum ſuis pennis in mortario , illarum cuilibet libræ adde medullæ panis ℥.iiij. vini albi maturi ℔. iiij. infundantur per ſex dies & deſtillentur per balneum vſque ad ſiccitatem ; deinde expone illam aquam in vaſe vitreo ad ſolem per dies viginti , & inſtilla in oculos manè , & ſerò.

Ex floribus roriſmarini liquor elicitur nebulis diſcu-

tiend*is*

tiendis admodum idoneus, qui in hunc modum paratur.

℞. Flor. roriſmar.q.ſ. impleatur ampulla vitrea quæ probè obturetur, & ſoli meridiano exponatur ad patietem, inde liqueſcit oleoſus quidam humor, quo oculi pennâ illinantur.

Auctores fella animalium commendant, quod potentiſſimè abſtergant & diſcutiant; ſed acrimoniâ ſua dolorem excitant, ideò raro in vſum reuocantur.

Foreſtus obſ.35. lib.11. piſciculum quemdam patriæ ſuæ familiarem commendat, ex cuius iecore ſuccus quidam elicitur, quo ſuffuſiones quaſi momento, & miraculo curari teſtatur: eius hiſtoriam, & vtendi modum vide loco citato. Guillemns Lozellus ſe plures curaſſe refert, nullâ lucis vſurâ fruentes, aquâ ſequenti, poſt vniuerſalia remedia vſurpata.

℞. Hepatis hirci ſani & recentis ℔. ij. calami aromat. & mellis ana ℥. ß. ſucci rutæ ʒ.iij. aquæ chelidoniæ, verbenæ, fœniculi euphraſiæ ana ℥.iij. piperis longi, nucis moſch. caryophyllor. ana ʒ.ij. croci ℈.j. flor. roriſmarini aliquantulum contritor. M. ß. ſarcocollæ, aloës hepaticæ ana ʒ.iij. fellis auium rapacium, vel caponum, aut perdicum ℥.j. Incidenda incidantur, terenda terantur, dein omnia ſimul miſceantur, addendo ſacchari albiſſ. ℥. ij. mellis roſ. ʒ. vj. ponantur in alembico vitreo, deſtillentur in B. M. igne lento; hæc aqua ſeruetur in vaſe vitreo benè obturato, tanquam pretioſa, quæ in oculum laborantem inſtilletur bis, aut ter in die.

Zacutus Luſitanus aquam ſequentem maximè commendat his verbis. *Ophtalmiæ diuturnæ, cunctiſque oculorum affectionibus, quæ ex nimia humiditate, craſſiſque humoribus, & caliginoſis, ſcaturiunt; vt denſitati, albugini, vngui, ſuffuſioni & hanc aquam principatum obtinere*

diutino experimento compertum habeo; ſi corpore exquiſitè vacuato, noctu ſolùm tribus horis poſt paſtum intra oculum ſex guttas eius inſtilles actu frigidas. Poſt duas horas tanquam è fonte perenni manabunt ichores in copia multa.

℞. aloës ʒ.iij. rutæ, fœniculi, betonicæ an. M ij. verbenæ, tormentillæ an. M.j. ſarcocollæ ʒ.iij. ſpumæ nitri ʒ.ij.ß.ſacchari candi ℥.iij.ſyrupi roſac.℥.iiij.vrinæ pueri impubis ℔.ß.ſtercoris lacerti ʒ.iij.marrubij M.iij. euphraſiæ M.j. ß. zinzib. ſpicæ nardi, piperis longi, caryophyll. tuthiæ an. ʒ.ij. balſami ʒ.iij. mellis roſati ℥.ij. viridis æris ʒ.j. licij ℈.ij. fol. raphani M.j pulueranda puluerentur, & miſceantur omnia, & infundantur in vino albo generoſo, in vaſe deſtillatorio, addita quarta parte mellis optimi, decem dierum ſpatio, dummodò quotidie agitentur, & deindè deſtillentur, & aqua quæ exierit, reſeruetur.

Idem Zacutus ſequens vnguentum maximè commendat his verbis. *Ad exſiccandas humiditates ad oculos à capite confluentes, ſimulque valentiſſimè per canthos expurgandas, vnguentum ſit magiſtrale nulli ſecundum, applicitum poſt totius corporis, capitis, & oculorum vacuationem vniuerſalem. Eo bis in die, manè, & noctu tribus horis poſt cœnam palpebræ ſuperiores leuiter illinantur. Poſt horam humoris ſeroſi riuuli per angulum præſertim maiorem effluent vbertim.*

℞. ol. roſac. ℥. iij. aquæ roſ. ℥.ix. camphoræ ʒ.j. tuthiæ ℈.j.mellis ℥.ij.fellis hirci ℥.ß.farinæ lupinorum ʒ.ß.aloës ſocotrinæ ʒ.j. ſacchari candi ʒ.ß. ſucci marrubij; fœniculi, rutæ an. ℥.ß. myrrhæ ℈.j. ammoniaci ʒ.ß. ſarcocollæ ʒ.j. ß.puluerat is puluerandis, miſce, & lento igne coque modicè, & cum pinguedine hircina, & arietina, & momento ceræ, fiat ſecundum artem vnguentum.

Denique, reliquis remediis non conferentibus, morbo

bo propemodum ad deſperationem verſo, ad experimentum reduci mereretur inunctio ex hydrargyro, quam à ſe excogitatam ait Fonſeca, non tamen in vſum reuocatam, conſultatione enim 19. lib. 1. ſic loquitur: *Aliquando cogitaui inunctionem argenti viui, ea ratione quæ adhibetur in morbo Gallico, magnâ efficaciâ poſſe extirpare cataractas incipientes & increſcentes, quod viſum eſt in ophthalmiis gallicis, vbi humorum reſidua viſionem impediunt, ſed etiam in non gallicis. Iſto remedio caput ita expurgari poterit, vt diſſoluantur veſtigia cataractæ, & aliquando experiri decreui.* Huic ſuæ cogitationi maximè plauſiſſet Fonſeca ſi Skenkhij obſeruationem 309. lib. 1. vidiſſet, quæ ex Alexandri Traiani Petroni lib. 5. de morbo gallico cap. 1. deſumpta eſt. *Quidam,* inquit, *qui antequam morbo Gallico afficeretur, altero oculo cæcus erat, ſuffuſione denſiſſimâ (vulgus cataractam vocat) oculum occupante hydargyri inunctione à morbo gallico, & à ſuffuſione, quod maximè mirum eſt, euaſit. Neque à ratione alienum eſt inunctione illa cataractas poſſe diſſolui, cùm frequens experientia doceat, prædu ros tumores ex pituita craſſa & concreta genitos, illitu hydargyri potenter diſſolui.*

Cùm nullis medicamentis diſſolui poteſt cataracta, vltimùm remedium eſt Chirurgica operatio, quâ acu in oculum immiſsâ, materia pituitoſa ſuffuſionem efficiens condenſata, & in pelliculam conuerſa ad inferiores oculi partes decutitur, & apertâ veluti feneſtrâ viſus recuperatur. Quæ operatio aliquando ſuccedit feliciter, pluries verò infeliciter, ita vt ex ea non pauci viſum in perpetuum amiſerint. Quando tamen res eò deuenit, vt nulla alia ſuperſit viſionis recuperandæ ſpes, ſatius eſt, iuxta Celſi ſententiam prius laudatam, anceps experiri remedium, quàm nullum. Hæc autem operatio propter incertum euentum à Chirurgis ordinariis

Digitized by Google

ordinariis non ſolet exerceri; ſed ab operatoribus vulgò dictis, qui per varias vrbes vagantes, frequentiùs ſeſe in operationibus exercent: atque ita operandi tempus & modus illis prorsùs committendus eſt. Quia tamen à medico iſta ignorari non debent, apud Practicos non paucos exactè deſcripta inueniri poterunt.

Curata ſuffuſione, ſiue reſoluentibus medicamentis, ſiue operatione Chirurgica, prophylaxi per longum tempus incumbendum eſt, quia recidiuæ maximum eſt periculum: oculi enim ex longo affectu debilitati admodùm diſpoſiti ſunt ad fluxiones è cerebro denuò recipiendas. Idcircò purgationibus vſualibus incumbendum eſt, fonticuli ad fluxionis auerſionem continuò geſtandi; & oculos roborantia frequenter vſurpanda, qualia in guttæ ſerenæ curatione propoſita ſunt. Quibus addi poteſt ablutio oculorum, quæ ſingulis diebus manè vſurpanda eſt in hunc modum. Ab exitu lecti maſticetur ſemen fœniculi aliquandiu, deinde os vino repleatur, eoque vino tantillum in ore calefacto abluantur oculi, donec acrimoniâ ſuâ eos vellicet, & dolorem aliquem inferat, qui ceſſante ablutione ſtatim etiam ceſſare conſueuit.

Præterea viſus conſeruationi plurimùm conferunt ſpecilla, quæ obiecta, prout naturaliter ſe habent, nempe, neque maiora, neque minora repræſentant. Nec non vtile eſt, per vices ſpecillis viridibus, aut cæruleis viſum recreare.

Ac denique ea omnia vitanda, quæ viſui nocent, & vſurpanda quæ ipſi conferunt, prout in victus ratione, pro guttæ ſerenæ curatione inſtituta, annotata ſunt.

CAPVT

CAPVT V.

De dilatatione pupillæ.

VVea tunica, ex Galen. 1. de ſympt. cauſis, cap. 2. variis morbis obnoxia eſt, ac præcipuè ruptionem, diſtorſionem, dilatationem, & conſtrictionem pati conſueuit.

Ruptio fieri poteſt, tum à cauſa externa, vt percuſſione, & contuſione, tum ab interna, humore ſcilicet copioſo tunicam vueam diſtendente & rumpente. Cùm autem ea arte reparabilis non ſit, medicam tractationem non poſtulat.

Diſtorſio vueæ túnicæ non poteſt contingere, niſi à prima conformatione, cùm illa corneæ tunicæ vndique adhæreat. Ideo Galen. ipſe, loco citato, nudam illius enumerationem facit, inter differentias ſymptomatum vueæ tunicæ: in ea autem explicanda non immoratur, quia nullius eſt vſus in praxi medica. Nos etiam prioribus duabus differentiis prætermiſſis, dilatationis & conſtrictionis pupillæ explicationi tantùm incumbemus.

Dilatatio igitur pupillæ, quæ eſt vueæ tunicæ foramen, per quod ſpecies obiectorum oculum ingrediuntur, Mydriaſis Græcis appellata, viſionem lædit, quòd lumen nimia copia oculum ingrediatur; vnde fit, vt ea laborantes, in obſcuriori loco magis videant, quàm in lucidiori. Quod oſtendunt naturales, & ordinariæ pupillæ mutationes, quæ in locis ſplendidis & obſcuris contingunt; dum enim viſio fit in loco ſplendidiori, & multùm illuminato, pupilla conſtringitur, vt minori copia lumen oculum ingrediatur, & ne maiori copia viſionem

viſionem lædat, ſpiritus diſſipando ac diſgregando, & hinc fit, vt qui à loco valdè lucido in obſcuriorem ingrediuntur, primò ingreſſu nihil fere videant: quandoquidem pupilla conſtricta in loco obſcuro, non ſatis luminis recipit ad viſionem integrè perficiendam. Poſteà verò cùm aliquandiu in loco obſcuro morati fuerint, pupilla ſenſim dilatatur, vt maiorem luminis copiam recipiat, quæ ſit ſufficiens ad viſionem efficiendam; & tunc res, quæ primo ingreſſu non videbantur, clarè perſpiciuntur. Contra verò, qui à loco obſcuro in valde lucidum tranſeunt, lumen ferre non poſſunt ab initio, & eorum oculi grauiter perſtringuntur: quia, cùm pupilla magis dilatata fuerit in loco obſcuro, vt ſufficiens luminis copia oculum ingrediatur, ſi hoc modo dilatata ſubitò magno lumini obiiciatur, nimiâ copiâ lumen oculum ingreditur, eumque perſtringit, ac viſionem turbat. Vnde patet, lumen viſioni neceſſarium, copiâ mediocri oculos ingredi debere, & ad illius receptionem, pupillæ latitudinem moderatam eſſe neceſſariam.

Fit autem dilatatio pupillæ præternaturalis, vel à primo ortu, quæ immedicabilis eſt; vel poſt ortum à cauſis præternaturalibus & aduentitiis, quæ vel internæ ſunt, vel externæ.

Internarum proxima eſt, & immediata, tenſio vueæ tunicæ: illa autem tenſio, vel à ſiccitate fit, vel à repletione.

Siccitas vueam tendit, & foramen pupillæ amplius efficit; quemadmodum coria perforata, cùm exſiccantur, patentiora foramina efficiunt. Fit autem ſicca illa intemperies à vigiliis diuturnis, febribus, aliiſque cauſis exſiccantibus.

Repletio vueæ tunicæ, dum eam omni ex parte diſtendit, ampliorem pupillam efficit; eaque producitur,

tur, vel à flatibus, & vaporibus in oculum tranſmiſſis, vel ab humoribus in eundem confluxis, vel ab aqueo humore ſupra modum aucto, vel denique à tunicæ ipſius vueæ tumore. His cauſis addere poſſumus conuulſionem vueæ tunicæ, quæ in paroxyſmis epilepticis præcipuè apparet: cùm enim tunc omnes partes neruoſæ & membranoſæ diſtendantur, vuea etiam tunica ſuam diſtenſionem patitur, & hæc præcipuè ac manifeſtè apparet in puerorum conuulſionibus epilepticis, in quibus tanta fit pupillæ dilatatio, vt totam ferè iridem occupet, & illius ratione viſio prorsùs aboleatur.

Cauſæ externæ ſunt percuſſio, vel caſus ab alto, vel ſpiritus retentio, vt in parturientibus & tibicinibus. Percuſſio & caſus fluxionem ad oculos promouent, vnde diſtenſio pupillæ; ſpiritus retentio; flatus & humores ad oculos impellit, à quibus etiam diſtenſio producitur.

Diagnoſis huius affectus difficilis non eſt, ſiquidem pupillæ dilatatio oculis eſt conſpicua, præſertim ſi ante morboſam conſtitutionem, pupillæ amplitudo naturalis medico innotuerit: tum etiam ſi cum latitudine pupillæ mediocritatem excedente, viſionis læſio adfuerit.

Prætereà naturalis amplitudo pupillæ dignoſcitur ex eo, quòd clauſo vnō oculo, alterius pupilla magis dilatatur; quod non fit in dilatatione morboſa, quia tunica vuea à cauſa præternaturali diſtenta ampliùs diſtendi nequit.

Si denique dilatatio pupillæ in vno tantùm oculo appareat, & præternaturalis eſt, & vnicum tantùm oculum affici ſignificat.

Quod ad prognoſim ſpectat, pupillæ dilatatio ab ortu contracta incurabilis eſt; quæ verò poſt ortum

Digitized by Google

accidit, difficile curatur, maximè verò, quæ à ſiccitate producitur; quæ verò ab aliis cauſis fit, ſi adhuc recens fuerit, curabilis eſt. Cùm affectus oculorum recentes, iuxta Gal. doctrinam, curationem recipiant, inueterati verò nunquam, aut ſaltem difficillimè tollantur.

Curatio pro varietate cauſarum varianda eſt; & ſi à ſiccitate fiat, cùm vix illud valeat contingere à cauſa interna, quin totum etiam corpus eadem intemperie afficiatur; Ideò remediis atque alimentis humectantibus, & analepticis totum corpus reficiendum eſt, qualia in febre hectica vſurpari conſueuerunt: peculiariter verò corpus humectandum eſt balneo aquæ tepidæ, & lactis recenter mulcti, quod etiam in oculos frequenter inſtillabitur, præſertim muliebre.

Si fiat ab humore oculum replente, cùm ille à capite defluat, etiam caput, & totum corpus erit euacuandum, mox humor oculis impactus diſcutiendus. Quæ quidem, cùm ſufficienter perfici valeant remediis pro ſuffuſionis curatione propoſitis, ea hic fruſtra repetenda non ſunt, ſed à curatione prædicta deſumenda. Quæ etiam ea remedia ſuppeditabit, quæ humori in oculo contento diſcutiendo ac diſſipando idonea ſunt. Iis tamen ſuccedere poſſunt quædam aſtringentia, quæ pupillam nimis dilatatam anguſtiorem efficiant: in hunc finem collyrium ſequens vſurpari poterit.

℞. Roſar. rubr. ſiccar. ℈. ij. croci, ſpicæ nardi, corticis thuris ana ℈. ß. tuthiæ præparatæ, ſpodij, acaciæ ana ℈. j. In puluerem redacta includantur panno lineo raro, & fiat nodulus, qui infundatur in aquæ roſar. ℥. iij. & illa aqua inſtilletur in oculum frequenter, toties nodulum exprimendo, quoties aqua vſurpabitur.

Si

Si fiat à flatibus, poſt vniuerſales euacuationes, ea medicamenta erunt vſurpanda, quæ flatus diſcutiunt in toto corpore & ipſis oculis. Atque ita illi foueri poterunt decocto fœniculi, rutæ, aneth. roſar. rubr. myrtillorum, facto in aqua peculi roſarum, cum quarta parte vini albi.

Si denique à percuſſione fiat, pro contuſionis magnitudine varianda curatio eſt; & ſi adſit inflammatio, inſtar ophthalmiæ curanda eſt. Si verò inflammatio non ſit, admouebitur in principio cataplaſma ex farina fabarum, foliis plantaginis, & roſis rubris, cum aqua roſarum paratum. Poſteà verò ſanguis columbinus frequenter inſtillabitur, quod in omnibus oculorum vulneribus ac contuſionibus excellens eſt remedium.

CAPVT VI.

De Pupilla anguſtia.

PVpillæ anguſtia viſui etiam officit, quemadmodum dilatatio, vt dictum eſt capite ſuperiori, quandoquidem moderata pupillæ amplitudo neceſſaria eſt ad ſpecies viſibiles perfectè recipiendas. Sic quando in ſtatu naturali, oculo in loco ſplendidiori poſito, pupilla conſtringitur, ne lumen nimium recipiat, ſi ſubitò in obſcuriorem locum transferatur, res in eo contentæ primo ingreſſu vix, aut parum videntur, propter dictam anguſtiam. Poſteà verò quando pupilla dilatata eſt, omnia ritè percipiuntur. Igitur in loco mediocri lumine affecto, pupillæ latitudo mediocris eſſe debet, vt mediocre lumen recipiat, ad viſionem rectè efficiendam. Si verò pupilla debito anguſtior ſit, ſufficiens lumen non reci-

pit ; ideò in iis, qui hoc vitio laborant, viſio imminuta eſt. Illi tamen in loco valdè lucido rectè viſionem exercent, quia ſufficiens lumen tunc temporis per anguſtum foramen ingreditur, niſi alij oculorum morbi cum hoc affectu coniungantur.

Fit autem pupillæ anguſtia, vel ab ortu & prima conformatione, & tunc parum nocet : ſi enim eâ affecti, minùs vident in loco obſcuro, aut mediocriter lucido, quàm mediocri pupillæ latitudine præditi ; in loco tamen lucido meliùs & perſpicaciùs vident. Vnde dixit Gal.1.de ſympt.cauſis,cap.2. eos, qui à natiuitate pupillam anguſtam habent, acutiùs videre.

Vel fit anguſtia pupillæ à cauſis præternaturalibus, nempè nimia humiditate, ſiccitate, defectu humoris aquei, & ſpirituum inopia.

Ab humiditate fit anguſtia pupillæ, quando ab eâdem tunica vuea relaxatur, & relaxata foramen anguſtius efficit. Licèt enim ab eâdem humiditate fiat pupillæ dilatatio, non tamen contrarij effectus ab eâdem cauſa fiunt ; quia vt cauſa eadem dici poſſit, debet eodem modo ſe habere ad ſuum effectum : at non eodem modo ſe habet humiditas, quando facit dilatationem; eam ſiquidem efficit replendo & diſtendendo membranam ; anguſtiam verò efficit relaxando : diſtendit, quando in illius capacitate continetur ; relaxat, quando ſubſtantiæ illius imbibitur.

De ſiccitate eadem eſt difficultas, quandoquidem illa inter cauſas dilatationis pupillæ recenſita eſt. Hæc autem eſt differentia. Quando vuea tunica exſiccatur humoribus in debita quantitate permanentibus, tunc facit pupillæ dilatationem ; quandoquidem tenſionem ſuam, quam antea habebat, non amittit, quemadmodum, (vt ſuperiori capite dictum eſt ;) coria tenſa quæ exſiccantur, foramina ſua ampliora reddunt. *Si* verò

vuea

vuea tunica dum exſiccatur corrugetur, & concidat, tenſionemque priorem amittat, propter defectum, aut imminutionem humorum oculi, tunc pupillæ foramen anguſtius efficitur.

Et ſic conſtrictio pupillæ à ſiccitate eadem fermè erit, quæ à defectu humoris aquei contingit, quamuis etiam poſſit fieri ſine exſiccatione, dum humore aqueo effuſo tunica vuea concidit.

Denique ex ſpirituum defectu, vel paucitate fit anguſtia pupillæ, quando propter obſtructionem nerui optici, aut aliam cauſam, ſpiritus viſiuus non poteſt confluere ad oculum, qui eo repletus tunicarum ſuarum tenſionem conſeruat, eoque deficiente illæ laxantur & concidunt; vnde pupillæ conſtrictio euenire ſolet. Hoc apparet in valdè ſenibus, in quibus pupilla anguſtior efficitur propter ſpirituum defectum.

Hic affectus ex ſe facilè dignoſcitur, & ſenſui patet; ſi enim vnus tantùm oculus afficiatur, alterius comparatione anguſtia pupillæ dignoſcitur. Si verò vterque oculus laboret, aliorum hominum rectè ſe habentium oculos inſpiciendo laborantis pupillæ anguſtiores comperiuntur.

Quod ad prognoſim ſpectat, pupillæ anguſtia, quæ ab humoris aquei iactura procedit, incurabilis eſt: quandoquidem ille ſemel effuſus regenerari nequit, præcipuè in grandioribus. In pueris tamen, aliquandò per vulnus effuſus humor aqueus reparatus atque regeneratus eſt. A ſiccitate etiam producta pupillæ conſtrictio, vix, aut difficillimè ſaltem curari poteſt. Illa verò quæ ab humiditate fit, in ſuo principio, & adhuc recens, facilè curari poteſt, inueterata verò difficillimè.

Curatio huius affectus à præcedente non variat, quandoquidem ab iiſdem cauſis producuntur, nimirum ſiccitate vel humiditate; quæ intemperies, quamuis contra-

rios effectus pariant, modo ante explicato, iiſdem tamen remediis auferendæ ſunt.

CAPVT VII.

De Albugine, ſeu macula, & aliis corneæ coloribus mutatis.

NAturalis corneæ conſtitutio euertitur, quando perſpicuitatem ſuam amittit, vel colore alieno inficitur.

Perſpicuitatem ſuam amittit, quando craſſior euadit. Craſſeſcit autem cornea tunica per exſiccationem, vt in ſenibus, quæ affectio irreparabilis eſt: vel ab humoribus craſſis in eam impactis, quod contingit frequenter in ophthalmia, quando vel à nimio reſoluentium medicamentorum vſu tenuiores humoris partes diſcutiuntur, craſſæ verò remanent; vel cùm importuno refrigerantium vſu humores incraſſantur: & non ſolùm craſſior euadit cornea tunica, in ea parte, cui humor ille impactus eſt, ſed etiam album colorem contrahit, vnde Leucoma, ſeu Albugo nominatur. Fit etiam talis affectus à cicatrice ex vlcere relicta, in qua cornea denſior redditur, & diaphaneitatem ſuam amittit.

Variæ ſunt illius differentiæ, prout alia magis, alia minùs craſſa eſt; alia corneæ ſuperficiem tantùm occupat, alia in profundo conſiſtit, & totam corneam penetrat; alia maior eſt, & totam pupillam obſidet, vel maximam illius partem, alia minor, & exiguum pupillæ ſpatium comprehendit, tuncque propriè macula nominatur.

Colore etiam alieno inficitur cornea, quando ſanguis

guis in eam effunditur, qui affectus Sugillatio nominatur, & tunc omnia obiecta rubra apparent: vel quando bilis ſeſe in eam inſinuat, quod in ictericis contingit, & tunc obiecta flaua apparere ſolent iuxta Gal. doctrinam; quod tamen intelligendum eſt de magna bilis effuſione in corneam; ſi enim leuiter tantùm tincta fuerit cornea, quod plerumque contingit, (maior enim bilis receptio in tunica adnata fit quàm in cornea,) tunc obiecta colore flauo minimè infecta, ſed prout naturaliter ſe habent conſpiciuntur.

Hi affectus peculiari non indigent diagnoſi, quia ſenſibus conſpicui ſunt, ſpeciatim verò albugo, quæ craſſior eſt, magis albicat, & magis viſum offendit; ſic etiam quæ magis ſuperficiaria eſt, magis albicat; quæ autem profundior, ad nigredinem declinat, vtpote vueæ tunicæ propior, quæ cùm nigra ſit, aliquid ſui coloris illi communicat. Cauſæ eam producentes, ex iis quæ præceſſerunt facilè dignoſcuntur, ſi nempè ophthalmia, vulnus, aut vlcus præceſſerit.

Quod ad prognoſim ſpectat, albugo quæ à pituita fit, humoreve craſſo ex ophthalmia relicto, ſatis facilè curatur, præſertim ſi inueterata non ſit: quæ verò à cicatrice relicta, difficillimè; quandoquidem in parte exquiſito ſenſu donata, remedia acriora conterendæ cicatrici idonea vix tolerari poſſunt.

Curatio albuginis ab humore pituitoſo in cornea concreto productæ, emollientibus, attenuantibus & diſcutientibus remediis perficitur, præmiſſis tamen vniuerſalibus, quæ cauſæ antecedentis ſublationem reſpiciunt, & nouum humorum influxum ad oculos prohibent, qui facile proritari poſſet à topicis remediis, præcipuè iis quæ acrimoniâ quâdam, aut calefaciendi vi prædita ſunt, niſi illius materia prius ſub moueretur.

Itaque primùm vniuerſales euacuationes vſurpandæ

ſunt,tum etiam reuulſiones,& deriuationes,quæ in cura ſuffuſionis,& guttæ ſerenæ, traditæ ſunt.

Poſtmodùm verò ad materiam concretam emolliendam, fotus admouendus eſt, cum ſpongiis mollioribus ex decocto fœnugræci, meliloti, chelidoniæ, & fœniculi paratus.

Vel eiuſdem decocti vapor oculis excipiatur, & in hunc finem ſequens etiam decoctum parari poterit.

℞. Rad. alth. ℥.j. fol. maluæ, eufraſ.chelid.maj.ana M.j. ſemin. lini & fœnugr. ana ʒ. iij. flor. meliloti P j. fiat decoctio in aqua fontis, cuius vapor recipiatur in oculum manè & ſerò.

Mox diſcutientia remedia vſurpanda ſunt, qualia in ſuffuſionis curatione deſcripta fuerunt: illa enim hìc etiam plurimùm conferre poterunt; atque ita collyria attenuantia, & humorem oculo impactum reſoluentia, inde erunt deſumenda, & præcipuè ea quæ ex melle cum oxydorcicis remediis diſtillato componuntur. Aqua enim mellis deſtillata, etiam ſola vſurpata, multùm præſtat ad omnes oculorum maculas extergendas, ſi illius vſus diu continuetur.

Ad idem præſtat ſaccharum candum, in aqua euſraſiæ,chelidoniæ,aut fœniculi diſſolutum.

Tum etiam valde conferet,ſi oculus linguâ pueri,vel puellæ, quæ fœniculum maſticauerit, frequenter lambatur.

Amatus Luſitanus nubeculas craſſas in puella duodecim annos nata, ſe curaſſe refert, poſt decocti ſalſæ parillæ exhibitionem per viginti dies, ſequenti collyrio.

℞. Mellis in ipſo fauo ℔ ij. ſummitatum fœniculi, flor. ſambuci,eufraſ. ana P. ij. ſacchari candi ℥. iiij. deſtillentur in B.M.& aqua inſtilletur in oculos.

Semen hormini oculo impoſitum horâ ſomni, purgat

gat oculum à ſordibus, eúmque abſtergit, ſicque albuginis curationi conducit.

Potenter etiam albuginem diſcutit ſuccus fœniculi recenter extractus, cui balſami Peruuiani gutta vna admiſta ſit.

Idem præſtat oleum ex linteis combuſtis,cum ſaliua pueri mixtum, & pennâ illitum. Elicitur hoc oleum, lintea accendendo, & inter duas patinas ſuffocando, materiâ refrigeratâ, guttæ illius olei patinæ adhærentes inueniuntur.

Albugo verò,ſeu macula à cicatrice producta, curatur iis remediis, quæ cicatricem emollire, attenuare, ac diſſoluere poſſunt; cùm autem ea,quæ cicatricem conterunt, acrimoniâ non careant, maiori curâ vniuerſales euacuationes, ac reuulſiones præmittendæ ſunt, ne fluxio humorum attrahatur ad partem. Illis igitur, vt ſuprà dictum eſt, vſurpatis; primùm fotus emollientes, aut ſuffumigia adhibere conuenit, quæ ſuprà propoſita ſunt. Deinde abſtergentia & diſcutientia remedia admouenda ſunt. Primò leniora,qualia ſunt ſuprà propoſita, præſertim aqua mellis compoſita. Poſteà verò ad fortiora veniendum eſt, qualia ſunt fella piſcium, vt vranoſcopi, paſtinacæ, lucij; tum etiam aliorum animalium, vt perdicis, galli, anſeris, bouis & aliorum. Eodem modo vſurpari poterunt ſucci chelidon. mai. centaur. minor. anagallidis, & ſimilium, quæ melli permiſcenda ſunt, tum quòd mel abſtergendi & diſcutiendi vi præditum eſt; tum etiam, quia liquores in oculum infuſi, diffluunt ad canthos, nec in pupilla morantur,in qua eorum actio deſideratur; ſed cum melle inſpiſſati, facilè pupillæ adhærent. Si tamen eorum mordacitas tolerari nequeat, dicti ſucci, aut fella inſpiſſari poterunt mucilagine gummi tragacanthi, pſyllij, aut cydoniorum, extractâ cum aqua fœniculi, eufraſ. aut

Digitized by Google

aliâ ophthalmicâ. Formula collyrij ex ſuccis talis eſſe poterit.

℞. Succi fœniculi, chelidon. & anagallidis, ana ʒ.iij. ſucci centaur. min. ℥.ß. mellis albi ℥.j. M. inſtar linimenti; ſi cum albugine adſit oculorum rubor, vtile erit collyrium ex vino albo, ſale & tritico paratum in ophthalmia deſcriptum. Vel ſequens.

℞. Aloës & agarici ana ℈.j. puluerentur, & includantur nodulo, qui maceretur in aqua euphraſiæ, vel fœniculi, & confricentur oculi manè & ſerò. Aloë abſtergit, roborat, & fluxionem ſiſtit; agaricus potenter abſtergit.

Sugillatio, ſeu color oculi rubeus ex ſanguine in eum effuſo productus, ſi recens adhuc fuerit, optimè curatur ſanguine columbino in eum inſtillato. In illius verò defectu lac muliebre inſtillari poterit cum pauco thure, & croco; vel oui vitellus cum vino admouebitur, quod remedium à Gal. laudatur 4. de comp. med. ſec. loc. cap. 8. Si verò contumax fuerit affectus, fouendus erit oculus decocto fœnugr. althææ, fœniculi, rutæ, chelidon. vel illius decocti fumus oculo excipiendus eſt. Ac denique ea omnia, quæ pro ſuffuſione deſcripta ſunt, ad huius affectus curationem poterunt eſſe idonea. Speciatim verò, in malo inueterato, quando rubor ad nigredinem declinat, à Gal. commendatur hyſſopi coma trita, linteo incluſa, in aquam feruentem demerſa, & oculo admota; & docet experientia, hoc remedium tantæ eſſe efficaciæ, vt cruor ſenſibiliter attrahatur, & linteo adhæreat.

Ac denique color flauus ictericorum, qui in oculis maximè apparet, curato morbo ſponte diſcutitur; ſi tamen illius diſſipationem accelerare lubeat, ſuffitu aceti oculis excepto id præſtari poterit.

CAPVT

CAPVT VIII.

De Ophthalmia.

TVnica adnata ita corneæ cōiuncta eſt, vt quamplurimi affectus vtramque tunicam occupent. Sicque oculorum inflammatio, licèt tunicæ adnatæ propria ſit, ad corneam tamen non raró extenditur, in eáque varios affectus producit, vlcera nimirùm, hypopyon, albuginem & alia. Sic etiam puſtulæ, aliíque tumores, vulnera & vlcera, vtrique tunicæ communia ſunt. Ita vt omnes harum tunicarum affectus ſeorſim tractari nequeant. Ideò nos adnatæ tunicæ affectus aggredi cogimur, priuſquam corneæ morbos vlteriùs perſequamur.

Ab Ophthalmia igitur incipientes, dicimus, illam, quæ, vt verbum ſonat, nihil aliud eſt, quàm oculi inflammatio, ab omnibus authoribus pro tunicæ adnatæ, ſeu coniunctiuæ inflammatione vſurpari. Lippitudo à Latinis poſt Cornelium Celſum nominatur.

Hæc autem inflammatio, prout maior vel minor eſt, triplicem differentiam ſortita eſt. Prima τάραξις Græcè, Latinis conturbatio dicitur, quæ iuxta Pauli ſententiam, à cauſâ extrinſecâ oritur, nempè ſole, fumo, puluere, oleo & ſimilibus; ſed nihil impedit fieri etiam à causâ internâ, vitio ſcilicet ventriculi poſt vini potationem, vel alios errores; eſtque leuis inflammatio, ſeu phlogoſis, cum exiguo rubore & dolore miti, quæ tamen in veram ophthalmiam non raró degenerat, & eſt illius principium.

Vera autem ophthalmia à cauſa interna perpetuò producitur, eſtque vera inflammatio cum tumore, rubore, & dolore; lippitudo à Celſo nominatur, quia in

ea craſſum excrementum, quod lippa vocatur, oculis adhæret.

Tertia χήμωσις Græcè, Latinè etiam chemoſis appellata, eſt quando inflammatio ita ingraueſcit, vt magna ſit, cum dolore vehementi, & vtraque palpebra inuerſa ſit, vt vix ab eis oculi contegantur; & album oculi ſublimius euaſerit, rubrumque magna ex parte iridem occupet. In pueris, & oculos prominentes habentibus ſæpius contigit, fitque à magna plethora, & pituitoſis humoribus.

Alia deſumitur differentia ophthalmiæ ex Hipp. aph. 14. ſect. 3. quâ nimirùm ophthalmia diuiditur in humidam, & ſiccam: humida illa eſt quæ iam fuit propoſita, & lachrymarum effuſionem ſecum habet coniunctam. Sicca verò, quæ ex eodem Hipp. ξηροφθαλμία nominatur, & in ſicciori æſtate & autumno contingit; fit à bile, aut melancholia exaſſata, & cuius pars humida, & aquoſa abſumpta eſt, ideò nullas humiditates, aut lachrymas emittit. Alias etiam patitur ſubdiuiſiones ab adiunctis, ſi enim fit cum pruritu, ψωροφθαλμία dicitur; ſi cum duritie palpebræ, σκληροφθαλμία nominatur.

Alia etiam deſumi poteſt differentia ophthalmiæ ex Gal. 2. de diff. febrium cap. 11. vbi quandam dicit ophthalmiam eſſe periodicam, quæ ſcilicet per interualla reperit in iis, qui illi valdè obnoxij ſunt, & qui caput habent calidum & humidum, oculoſque debiles fluxioni recipiendæ idoneos. In iis autem, poſtquam frequenter per multos annos ophthalmia affecti ſunt, oculi tandem contabeſcunt, & viſus prorſus amittitur, vnc tabida ophthalmia nominatur; vel potiùs ophthalmia in oculi tabem degenerat.

Alia denique deſumitur differentia à cauſa proxima & immediata, quæ eſt fluxio, vel congeſtio. Per fluxionem

Digitized by Google

nem vtplurimùm fieri ſolet ophthalmia: Aliquando tamen per congeſtionem generatur; ſi nimium aliqua intemperies,ſeu imbecillitas coniunctim accideri, ex qua ἀφομοίωσις in parte rectè non exercetur; ſed multa excrementa in ea congeruntur, à quibus pars ſeſe eximere ſufficienter non poteſt, vnde inflammatio ſuccedit.

Cauſa ophthalmiæ coniuncta eſt ſanguis bilioſus, pituitoſus,aut melancholicus,in oculos defluens, vel in iis per congeſtionem cumulatus. Fluxionis cauſæ ſunt multiplices, tum externæ, tum internæ, etiam vulgò notiſſimæ. Congeſtionis verò cauſæ ſunt illæ omnes, quæ oculos intemperie, aut imbecillitate afficiunt; ita vt, quæ à ſola fluxione initium duxerat, ſucceſſu temporis partem debilitans, illius coctionem vitiet; & ophthalmia partim à fluxione, partim à congeſtione fiat, quòd in chronica ophthalmia plerumque ſolet contingere.

Cùm autem ophthalmia per viam fluxionis generatur,à capite, vt plurimùm,fluxionem eam deriuari certum eſt,& omnes propemodum authores hanc vnicam fluxionis originem agnoſcunt. Verùm docet experientia contumaces ophthalmias ab hepate non raro exoriri, & humoribus ab eo in oculos confluentibus; ita, vt tunc temporis cauteria occipitio admota, morbum foueant, quæ alioqui fluxioni à capite oriundæ maximè conducunt: tunc enim humorum motum ad partes ſuperiores magis promouent: & vidimus ſæpè veteres ophthalmias, nulliſque cedentes remediis, clauſo fonticulo, qui diu in occipitio geſtatus fuerat, breui & ſpontè deſiiſſe: ceſſante nimirùm humorum motu à partibus inferioribus ad ſuperiores,qui à cauterio continuò fouebatur, naturâ humores amandante ad illud emiſſarium, quorum portio ad oculos tanquam

quam partes vicinas, & à longo affectu debilitatas ferebatur.

Quæ à capite fit fluxio, vel à partibus interioribus ad oculos defertur, per venas ſcililicet, quæ ſub cranio exiſtunt; vel per partes externas, quod frequentius eſt; per venas ſcilicet, & arterias, quæ à pericranio per frontem, & tempora ad coniunctiuam deferuntur.

Diagnoſis ophthalmiæ facillima eſt, quandoquidem ſanguis in coniunctiuam effuſus oculis obiicitur. Et ſi rubor ſine tumore appareat, atque ab externa cauſa genitus fuerit, *τάραξις* ſeu conturbatio dicetur. Si verò præter ruborem, tumor & calor cum lachrymis adfuerit, vera erit ophthalmia. Ac tandem, ſi adeò ingraueſcat, vt nigrum oculi occupet, & palpebræ inuertantur, *χήμωσις* erit appellanda.

Signa cauſarum inde repetenda erunt: quòd ſi fiat à plethora, & ſanguine propriè dicto, non ſolùm in adnata tunica, ſed etiam in tota facie rubor apparebit, tum etiam venarum latitudo, ſenſuum grauitas, & totius corporis; ac tumor erit inſignis.

Si à ſanguine bilioſo oriatur, aderit lachrymarum acrimonia, vt non ſolùm oculorum anguli, ſed etiam genæ ipſæ erodantur: dolor aderit pungitiuus & intolerabilis; tumor paruus cum rubore ad citrinitatem vergente: exercitationes immodicæ, inſolatus, ira, & acrium eſus præceſſerunt; temperamentum erit bilioſum, ætas florens, & tempus æſtiuum.

Si fiat à pituita, aderit dolor grauans, calor exiguus, non intenſa rubedo, dolor paruus, lachrymæ non acutæ, ſed cum multa lippitudine, & viſcoſitate.

Si fiat à melancholia, tumor erit exiguus, rubor ad fuſcum vergens, lachrymæ paucæ, pauca viſcoſitas, ſed denſa; temperamentum melancholicum, & alia melancholiam indicantia.

Si

Digitized by Google

Si ab interioribus capitis partibus fluxio oriatur, dolor capitis apparet, iſque magis internus, & ad radices oculorum peruenit. Si verò per vaſa exteriora fluxio in oculos irruat, dolor capitis magis externus eſt; frontis venæ diſtenduntur, & pulſatio in temporibus perſentitur.

Prognoſis reſpicit ophthalmiam imminentem, vel præſentem.

Imminens lippitudo cognoſcitur ex eo, quòd pruritus quidam, aut puncturæ in oculis cum calore percipiuntur: Illiuſque præſagium auget diſpoſitio oculorum ad fluxiones recipiendas; ſic qui oculos prominentes habent, huic affectui ſunt magis diſpoſiti; malo etiam huic generando maximè conducit conſtitutio temporum, quemadmodum docet Hipp. aph. 11. ſect. 3. Si hyems fuerit ſicca & aquilonia, ver verò pluuioſum & auſtrale, æſtate lippitudines fieri conſueuerunt, præcipuè in mulieribus, & viris naturâ humidioribus.

Alui fluxus ophthalmiæ ſuperueniens, bonus, ex eodem Hipp. aph. 17. ſect. 6. quia humorum abundantia euacuatur, & ad inferiora retrahitur.

Dolor oculorum valdè diuturnus malus eſt; cauſæ enim contumaciam arguit, & periculum eſt, ne ſuppuratio, aut exulceratio ſuccedat.

Ophthalmia in vno oculo incipiens, ad alterum vtplurimùm tranſire conſueuit.

Ad ophthalmiæ curationem cauſæ externæ primùm ſubmouendæ ſunt, tum antecedens euacuanda, reuellenda, ac repellenda; coniuncta deriuanda, ac diſcutienda, & pars affecta roboranda. Quibus adimplendis indicationibus tria medica inſtrumenta de more aptanda ſunt.

Victus itaque ſit refrigerans & humectans, ex alimentis

mentis euchymis, elixis potiùs quàm aſſis, ſorbilibus potiùs quàm ſolidis, quia mandendo oculi exagitantur. Vitet acria, ſalſa, & piperata; tum etiam vaporoſa, quæ caput repleant; tum quæ in bilem facilè conuertuntur. vt lac, ſaccharum, mel, & omnia dulcia. Vinum in principio non conuenit, cuius loco ptiſana ex hordeo & liquiritia, aut alia refrigerans vſurpanda eſt.

Somnus valdè vtilis eſt, quia oculus quieſcit à motu, qui dolorem & fluxionem irritat; tum ſomno dolor ſedatur, & materia morbifica concoquitur; æger dormiat eleuato capite, & in latus magis ſanum.

Motus omnis corporis vitandus eſt, & quies imperanda; quæ tantopere vtilis eſt, vt Celſus primo die à ſermone quoque abſtinere iubeat, ne motu illo materia ad caput attrahatur.

Aluus fluida ſeruanda eſt, lippientem enim (ait Hipp.) alui profluuio corripi, bonum.

Vitentur animi pathemata, & præ cæteris ira.

Aër ſit temperatus ac purus, expers fumi, pulueris, & ventorum; obſcurior etiam & tenebricoſior, lux enim fluxiones commouet, ſpiritus agitando. Linteolum nigrum, viride, aut cæruleum oculo obducatur, habeatque æger non ſolùm oculum ægrum, ſed etiam ſanum clauſum, vel rectum; quia ſanus oculus, dum ad obiecta mouetur, ægrum etiam commouet, vnde doloris incrementum. Et hæc ratio eſt, cur vno oculo tantùm inflammato, maiores fiant dolores, quàm vtroque affecto.

Victus ratione hoc modo inſtitutâ, Taraxis curatio primùm exponenda eſt. Et cùm ea à cauſis externis plerumque oriatur, illæ ſtatim ſubmouendæ ſunt, ne morbum foueant, & in ophthalmiam conuertant. Mox collyrium paretur, ex aqua roſarum, plantaginis, albumine oui, & lacte muliebri, idque inſtilletur in oculum

pluries

Digitized by Google

pluries in die, tum pannus lineus in eo madefactus applicetur. Eodem tempore æger ſomno indulgeat quantum poterit; plurimum enim valet ſomnus ad materiam morbificam concoquendam, & diſcutiendam. Si his non ſedetur affectus, ad veræ ophthalmiæ remedia confugiendum eſt, quæ hâc ſerie vſurpanda ſunt.

Statim ab initio morbi vena ſecanda eſt, præmiſſo clyſtere, eaque è directo partis affectæ aperienda, ſæpéque iteranda phlebotomia, donec ſufficiens euacuatio, & reuulſio facta fuerit: docétque Auicenna in vera opthalmia ſanguinem mittendum eſſe vſque ad lipothymiam. Gal. verò lib. de curatione per ſanguin. miſſ. cap. 17. refert hiſtoriam cuiuſdam œcocomi, qui à grauiſſima ophthalmia liberatus eſt, ſanguine detracto, primùm ad ℔. iij. deinde verò poſt quatuor horas ad ℔. j. & cap. 16. eiuſdem libri, teſtatur ophthalmias ſæpè ſola phlebotomia intra vnam horam fuiſſe curatas; quod non potuit contingere, niſi magna ſanguinis copia detracta fuerit, quemadmodùm eo tempore paſſim fieri conſueuerat. Moderanda tamen eſt iſta ſanguinis miſſio, iuxta temperamenti, ætatis, ſexus, virium, & ſpeciei ophthalmiæ rationem: maior enim quantitas ſanguinis detrahenda eſt in ophthalmia, quæ ſit à ſanguine, & in corpore plethorico; minor verò in ophthalmia bilioſa, melancholica, aut pituitoſa, & aliis circunſtantiis magnam ſanguinis detractionem dehortantibus. Si ſanguis in toto corpore redundet, primùm baſilica, vel mediana aperienda eſt, poſtea verò cephalica. Si verò minori copiâ ſanguis mittendus eſſe videatur, ſtatim cephalica erit aperienda.

In iis autem, quibus aliqua ſanguis euacuatio conſueta ſuppreſſa eſt, per menſes, aut hæmorrhoidas, venæ

inferiores

inferiores aperiendæ ſunt,aut hirudines hæmorrhoïdibus affigendæ.

Poſtquàm verò ſufficiens ſanguinis copia per venæ ſectionem detracta eſt, vlteriùs molienda reuulſio per cucurbitulas ſcapulis & dorſo affixas, tum ſiccas, tum ſcarificatas.

Ad eandem reuulſionem non parum etiam conferent frictiones, & ligaturæ in partibus inferioribus celebratæ.

Reuulſionibus prædictis deriuationes quoque adiungendæ ſunt, quæ fiunt per apertionem venarum frontis & temporum; quibus addunt nonnulli apertiones venarum, quæ ſunt in angulo oculi. Alij hirudines temporibus admouent; alij ponè aures; quæ omnia deriuationum genera poſt ſufficientes euacuationes vtiliſſima ſunt.

Galenus 13. meth. cap. 22. arteriotomiam laudat in arteriis temporum celebratam, quando ophthalmia fit à ſanguine valdè calido & feruenti. Et quamuis hoc remedij genus noſtris temporibus ferè obſoletum ſit, præſtantiſſimum tamen atque vtiliſſimum eſt, omnis expers periculi, ſolâ enim ligaturâ impeditur ſanguinis arterioſi effluxus in minoribus illis arteriis: neque neceſſarium eſt emplaſtrum à Galeno propoſitum loco citato, ex bolo armeno, thure, maſtiche & pilis leporinis, cum albumine oui compoſitum; quod tamen ad maiorem cautelam, qui hanc arteriarum apertionem reformidant, in vſum reuocare poterunt. Quæ de hac arteriarum apertione à nobis ſunt dicta, in doloris capitis curatione videri poterunt.

Veſicatoria quoque in hoc affectu vtiliſſima ſunt, tum poſteriori parti ceruicis, tum ponè aures admota.

Sanguine ſufficienter detracto, purgatio etiam celebranda eſt, vt bilioſi humores, præſertim qui ſanguini feruorem

feruorem & impetum conciliant,euacuentur. Eam autem maximè conuenire docuit Hip. aphor. 17. ſect. 6. vbi ait, *lippientem alui profluuio corripi, bonum.* Galenus 13. meth. cap. 11. *ex iis*, inquit, *quibus oculi tentari phlegmone cœperant, nonnullos ſola purgatoone per aluum vno die ſanatos vidimus.* Debet autem fieri purgatio ex medicamentis blandioribus, ac ſanguinis feruorem cohibentibus, vitatis diagrydiatis,quæ in ſequentem, aut conſimilem formulam reduci poterunt.

℞. Tamarindor.℥.ß. ſennæ mund.ʒ.iij. ſemin.aniſi ʒ.ß. folior. endiu. cichor. fumar. ana M. ß. coquantur ad ℥.iiij. In colatura infunde rhabar. electi & myrobalanor. citrin. oleo amygdalar. dulcium confricatorum ana ʒ.j. ſantali citrini ℈.ß. In expreſſione diſſolue mannæ & ſyrupi roſac. ana ℥. j. M. Fiat potio. Vel in forma boli.

℞.Caſſiæ recenter extractæ ʒ.vj. cathol.dupl.ʒ.iij. rhabarb puluerati ʒ. j. cum ſaccharo. Fiat bolus.

In ophthalmia pituitoſa pilulæ non rarò præſcribuntur, nempè lucis maiores, de agarico,& aliæ huiuſmodi; quæ quidem, licèt in ſtatu morbi commodiſſimæ ſint, ſatius tamen eſt in principio ab iis abſtinere, ne vehementi medicamento humores commoti magis in partem irruant.

Neque vnica purgatio ſufficit, ſed ea per interualla repetenda,ſi morbus in longitudinem abeat; præmiſſis præparationibus conuenientibus per apozemata, vel iulepos humori peccanti appropriatos: in primis verò ab initio morbi humorum feruor temperandus eſt iulepis refrigerantibus & incraſſantibus, vel emulſionibus ſemin.quatuor frig. maior.lactucæ & papauer, albi in decocto refrigerante, additâ aquâ roſaceâ.

Præmiſſis vniuerſalibus euacuationibus & reuulſionibus, ad topica veniendum eſt, quæ quidem ab ini-

tio repellentia eſſe debent. Monent tamen ſaniores practici, ne primis ſtatim diebus collyria repellentia oculis admoueantur, quia plerumque humorem in oculos impetu irruentem in parte retinent, & dolorem atque inflammationem augent. Galenus enim comment. aph. 31. ſect. 6. Ocularium quemdam reprehendit, qui hiſce remediis ab initio inflammationis vti propoſuerat. Suſpecta enim eſſe ait, ab initio, quòd vehementes fluxiones non reprimant, ſed ne excernantur prohibeant. Vnde, ſi acres humores extiterint, corneam exulcerari accidit; ſi verò multi, diſtendi & irritari vehementer, & interdum diſrumpi. Auicenna verò fen. 3. lib. 3. tract. 1. cap. 9. ſic loquitur; & oportet quantùm poſſibile eſt, vt retardetur in ophthalmia collyriorum adminiſtratio vſque ad tres dies. Et paulò pòſt, Oportet, inquit, vt in principio non adhibeantur inſpiſſantia fortia, & quæ ſint vehementer ſtyptica, quoniam inſpiſſant tunicas, & prohibent reſolutionem, & augent dolorem. Non tamen ita exactè dierum numerus præfiniendus eſt, cùm morborum tempora in quibuſdam breuiora, in aliis longiora eſſe ſoleant. Vtiliter tamen aſtringentia fronti & temporibus ſtatim à principio admoueri poterunt, illis enim venæ, per quas humores defluunt ad oculos, comprimuntur, humorque influens repellitur. Horum formula talis eſſe poterit.

℞. Boli armeni, ſanguin. dracon. thuris, maſtiches ana ℥. j. roſar. rubr. balauſtior. & farinæ lentium ana ℈. ij. excipiantur albumine oui & aceto roſaceo. Fiat cataplaſma fronti & temporibus applicandum.

Ad fluxionem etiam cohibendam, plurimùm valere creditur cataplaſma ex ſucco vrticæ & farina tritici, fronti & temporibus applicatum; quandoquidem vrticæ ſuccus ſpecificâ vi omnem ſanguinis fluxum cohibet,

bet, & narium hæmorrhagiam iiſdem partibus admotus potenter ſiſtit; tum ore ſumptus eamdem hæmorrhagiam, aliaque ſanguinis profluuia efficaciter cohibet.

Interim tamen, ſi dolor valdè vrgeat, qui fluxionem ad oculos magis & magis promouere conſueuit, anodyna medicamenta ipſi oculo admouenda ſunt; inter quæ lac recens, præſertim mulieris benè ſanæ, primum locum obtinet, idque ex ipſo vbere in oculos emulgendum & ſæpè mutandum; citò enim aceſcit, ſicque oculo infenſus eſt. In eius locum ſuffici poterit caſeus ouillus recens, qui etiam ſæpè mutandus eſt, ne butyreſcat, ſicque oculum inflammet.

Oui albumen diu agitatum, & in aquam conuerſum, maximè commendatur à Galeno, quia dolorem lenit, & fluxionem leniter cohibet.

Pomum ſub cineribus coctum dolorem oculorum etiam valdè temperat.

Mucilagines ſeminum pſyllij, cydoniorum, fœnugr. extractæ cum aqua roſar. dolorem valdè leniunt. Illæ tamen biduo quôque renouandæ, quia diutiùs ſeruatæ, acorem contrahunt.

Ex his variæ formulæ in rem præſentem concinnari poterunt. v. g.

℞. Medullæ pomi dulcis ſub cineribus cocti ℥. j. mucilagin. ſemin. pſyllij & cydoniorum extractæ in aqua roſar. ana ʒ. vj. liquoris albuminis oui recentis, & lactis muliebris ana ʒ. j. Fiat cataplaſma oculo applicandum. Vel

℞ Pulpæ pomi cocti ℥. j. micæ panis albiſſ. ℥. ß. ouum num. 1. cum lacte muliebri. Fiat cataplaſma.

Laminæ carnis recentis, hœdinæ, vitulinæ, aut veruecinæ oculis frequenter admotæ, dolorem potenter demulcent.

Simplicius cataplaſma parari poteſt ex medulla panis, in lacte muliebri, & aqua roſarum macerata.

Si dolor vehementiſſimus ſit atque intolerabilis, ad narcotica confugiendum eſt; quibus tamen parcè, & cum religione vtendum, quia ſpiritus viſorios condenſant, humores & tunicas incraſſant, ſicque viſum hebetant. Inter narcotica ocularia primas tenent trochiſci albi Rhaſis cum opio, qui in hunc modum præſcribi poſſunt.

℞. Aquæ roſar. ℥.ij. liquoris albuminis oui fortiter agitati ℥.j. trochiſcor. alb. Rhaſis cum opio ʒ.j: Fiat collyrium in oculos inſtillandum.

Sedato aliquantulum dolore, ad repellentia veniendum eſt; quæ tamen mitiora eſſe debent, & iis anodyna quædam perpetuò admiſcenda; in hunc finem collyrium ſequens præſcribi ſolet.

℞. Aquar. plantag. roſar. (vel ad magis repellendum) pecul. roſar. ana ℥.j.ß. liquoris albuminis oui ℥.j. trochiſc. alb. Rhaſis ſine opio ʒ. j. Fiat collyrium in oculos frequenter inſtillandum.

Si dolor ſit acerbior, poſſunt addi collyrio lac muliebre, & mucilagines prædictæ.

Remedium ſequens inflammationem potenter ſedat, & fluxionem cohibet.

℞. Albumen oui vnius, agitetur cum fruſto aluminis ſatis magno in patina ſtannea, & tamdiu moueatur, donec vnguenti conſiſtentiam adeptum ſit, quod extendatur ſuprà linteum, & oculis tepidè applicetur. Poſt duas aut tres horas auferendum eſt remedium, ne longiori mora & aſtringendi vi ſatis inſigni, quam ex alumine habet, humores in oculo retineat.

Aqua etiam aluminis deſtillata in alembico ſupra cineres, & oculo cum linteis eâ madidis admota, inflammationem efficaciter temperat.

Digitized by Google

Sal ſaturni in aqua roſarum, vel oxycrato diſſolutum, vel cum pomata permixtum, oculorum inflammationes potenter extinguit.

In augumento morbi, digerentia cum repellentibus miſcenda ſunt; atque ita collyriis prædictis addi poterunt aquæ euphraſiæ, fœniculi, chelidoniæ & mucilagines ſeminum lini, althææ, fœnugræci. Gal. 13. meth. decoctum fœnugræci præcipuè commendat, quod digerit, concoquit & modicè repellit. Debet autem fœnugræcum antequam decoquatur, vel ex eo mucilago extrahatur, excuti per cribrum, vt puluis quo abundat auferatur, poſtmodùm verò aquâ frequenter ablui. Collyrij formula talis eſſe poterit.

℞. Mucilagin. ſemin. fœnugr. & cydoniorum extractæ in aqua roſarum & euphraſ. ana ℥. j. ß. trochiſcor. albor. Rhaſis ſine opio ʒ. j. tuthiæ præparatæ ʒ. ß. Fiat collyrium.

Quando morbus ad ſtatum magis vergit, ſarcocolla etiam collyriis additur, quæ paulò potentiùs digerit; ſed cùm ſiccitate ſuâ & acrimonia quadam oculos lædere poſſit, priùs lacte nutrienda eſt, macerando ſcilicet in lacte per dies aliquot, lacte frequenter mutato. Et parua illius quantitas vnâ vice præparanda eſt, diu enim aſſeruata aceſcit, & oculis infenſa eſt: illius vſus talis eſſe poterit.

℞. Florum chamomill. melil. roſar. rubr. ana P. j. ſemin. fœnugr. optimè mundati ʒ. j. coquantur in aqua plantaginis. In colaturæ ℥. iiij. diſſolue ſarcocollæ nutritæ ʒ. j. tuthiæ præparatæ & trochiſcorum albor. Rhaſis ſine opio ana ʒ. ß. Fiat collyrium.

Aquæ etiam nonnullæ ab authoribus commendantur tanquam efficaciſſimæ.

Querceranus in pharmacopœa laudat infuſionem croci metallorum in aqua euphraſiæ & fœniculi, quæ

ſatis efficax eſt,& nullo morſu oculum afficit,quemadmodùm reliquæ ferè omnes.

Crollius & reliqui chymici miris laudibus efferunt ſal ſaturni in aqua roſarum diſſolutum, cui etiam ſalis ammoniaci g̃. aliquot addunt; huius formula talis eſſe poterit.

℞.Salis ſaturni g̃.xij.ſalis ammoniaci g̃.iij.aquæ roſar ℥.iij.M. inſtillentur in oculum manè & ſerò.

Ex plumbo etiam calcinato,vel lythargyro, aut minio in aceto infuſo paratur aqua, quæ cum panno lineo oculis admota, eorum inflammationibus citiſſimè medetur.

In vulgari vſu habetur aqua ex vitriolo albo, in aqua roſar. aut plantag. diſſoluto,quæ inflammationes temperat, diſcutit, & fluxionem arcet. Eorum proportio talis eſt.

℞. Vitrioli albi ℈.j. aquæ roſar. vel plantag. ℥. iiij. vitriolum pulueratum in aqua ad ignem diſſoluatur, coletur aqua per linteum, & in oculos inſtilletur. Si acrimonia ſua nimiùm eos vellicet,additione aquæ roſac. vel plantag. ad libitum temperabitur. Sequens minoris acrimoniæ particeps eſt, & magis reſoluit.

℞. Radic. ireos flor. & roſar.rubr.ana ℈.j. aquæ roſar. & plantaginis ana ℥.iij. bulliant lento igne ad tertias; colaturæ adde vitrioli albi puluerati g̃. viij. Fiat collyrium.

Vnguenta etiam quamplurima, ad ophthalmiæ curationem vſurpari ſolent, ex quibus tria ſequentia cætera longè ſuperant, & mirabiles non raro effectus producunt. Primum deſcribitur à Renodæo in pharmacopœa, titulo vnguenti ophthalmici, in hunc modum.

℞. Boli armenæ in aqua roſar.lotæ ℥.j. lapidis calaminaris in aqua euphraſiæ abluti, tuthiæ præparatæ

ana

ana ʒ.ij. margaritarum tenuiſſimè læuigatarum ʒ. ß. camphoræ. ℈. ß. opij g̃. v. butyri q.ſ. Fiat vnguentum ſecundum artem, ad oculorum angulos, & palpebrarum oras adhibendum.

Secundum eſt Ioannis Cratonis, quod proponitur in conſiliis Medicis à Laurentio Scholzio collectis, conſilio 6. in hunc modum.

Accipiatur butyrum, ſi haberi poteſt menſe Maio factum, aut aliud recentiſſimum diligenter elotum, vel loco illius medulla bouina è cruribus, vel ceruina; atque huic admiſceatur lapidis calaminaris in tenuiſſimum puluerem triti quantum excipere poterit. Fiat vnguentum.

Tertium habetur apud Penotum in denario, in hunc modum compoſitum.

℞. Tuthiæ præparatæ ℥.j.ß camphoræ ʒ.j. viridis æris g̃. xij. tuthiam cum camphora ſimul contere in mortario, æs ſeorſim, omnia verò ad pulueris impalpabilis conſiſtentiam Tum ℞. Butyri recentis ℥.j. aquæ roſar. ʒ. j. bulliant leuiter ſimul, & ab igne remotis, primùm tuthiam cum camphora, deinde æris viride ſenſim immiſce, agitato optimè, & in vaſe vitreo reconde. Fiat vnguentum quod per ſericum tranſcoletur, inunge interiores palpebras. præſertim circa angulos & breuiſſimè ſanabitur. Probatiſſimum eſt ad oculorum inflammationes tam materiales, quàm ſiccas, & palpebrarum pruritus, & lachrymas ſingulare remedium.

Aliud vnguentum habetur magnæ efficaciæ in ciſta medica, quod tamen acrimoniæ valdè particeps eſt, idcirco palpebris tantùm admouetur. Illius deſcriptio talis eſt. Cæteris omnibus nihil conferentibus, hoc remedium profuit in rebelli ophthalmia. Quod fit ex ſucco nicotianæ & butyro maïali ſimul coctis

Digitized by Google

ad vnguenti conſiſtentiam, quod clauſis palpebris admoueatur, in loco obſcuro; quamprimùm patiens oculos aperit, ſtatim mordicare incipit, & fœliciter curat.

In ſtatu reſoluentia remedia repellentibus præualere debent. Ideò eadem remedia, quæ pro augmento deſcripta fuerunt, in ſtatu etiam conuenient, ſi reſoluentium quantitas augeatur, repellentium verò minuatur. Præcipuè verò vnguenta duo poſteriora, non ſolùm in ſtatu ſed etiam in ipſa declinatione, & vſque ad perfectam curationem vſurpari poterunt.

Fotus in primis ad diſcutiendam materiam morbificam, in ſtatu idonei ſunt, qui in hunc modum parari poſſunt.

℞. Florum chamomil. meliloti & roſar. ana P.j. ſemin. fœnugr. vt ſuprà dictum eſt præparati, ℥.ij. Fiat decoctio, quâ foueantur, oculi cum pannis lineis tenuibus quadruplicatis: hic fotus in fine augmenti, & principio ſtatus conueniet, & calidè applicabitur hyeme; æſtate verò tepidè, aut ſubfrigidè.

In fine ſtatus & declinatione, magis reſoluens fotus efficietur, ſi prædictis ſimplicibus addantur folia euphraſiæ, maioranæ, betonicæ, & tantillum vini albi.

Præſtantiſſimum etiam, & paucis notum ad diſcutiendas ophthalmias remedium paratur ex oleo, ſeu liquore, qui ex linteis accenſis, & inter duas patinas ſuffocatis elicitur; cuius liquoris gutta vna cum ſaliua pueri permiſcetur, & pennæ apice oculis admouetur.

In declinatione non ſolùm remedia prædicta, ſed etiam collyria magis reſoluentia vſurpari poterunt, in hunc modum.

℞. Thuris & aloës ana ℥.ß. ſarcocollæ nutritæ in lacte muliebri ℥.j.ß. croci ℈.ß. mucilagin. fœnugr. ℥.ß.

aquæ

aquæ fœniculi, & euphraſiæ an. ℥.j. ß. Fiat collyrium. Vel ſi magis ſiccandum & ſimul digerendum eſt.

℞. Sarcocollæ nutritæ ʒ.j. ß. tuthiæ præpar. ʒ.j. aloës ℈.j. myrrhæ ℈.ß. mucilagin. ſem. fœnugr. ℥.ß. aquar. verbenæ & chelidoniæ ana ℥.j. ß. Fiat collyrium.

In fluxione, pituitoſa, potenter reſoluentia, non ſolùm in declinatione, ſed etiam in ſtatu & augmento audaciùs vſurpari poſſunt.

Præterea in declinatione, duo inſignia remedia ab auctoribus proponuntur, nempè balneum & vini vſus: quæ primùm ab Hipp. tradita ſunt Aph. 31. ſect. 6. his verbis, Dolores oculorum vini potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæſectio, aut medicamentum epotum ſoluit. Galenus in commentario huius Aph. diſtinguit caſus & tempora, in quibus prædicta remedia conferunt; quæ etiam à nobis expoſita ſunt, quoad venæ ſectionem, purgationem & fomentum ſpectat. Balneum verò docet Galenus dicto loco, & cap. 22. lib. 13. meth. tunc temporis conuenire, quando ophthalmia fit ab humoribus acribus, & corpus ſufficienter per phlebotomiam & purgationem euacuatum eſt. Quandoquidem humorum acrimoniam temperat, eorumque motum atque fluxionem ſiſtit, maxima eorum parte per inſenſilem tranſpiratum excretâ; & quod ſupereſt humoris bilioſi contemperatum, faciliùs vincitur à natura. Conuenit etiam balneum ex Galeno in ophthalmia pituitoſa, præmiſſis perpetuò euacuationibus idoneis; quandoquidem humores craſſi oculis impacti per balneum attenuantur, ſicque facilè diſcutiuntur.

Vini autem meracioris potio, ex eodem Galeno com. prædicto, vtilis eſt, in quibus ſanguinis copia craſſioris in oculorum venulis continetur, ſine ple-

thorica in toto corpore diſpoſitione; quia ſanguinem illum craſſiorem liquat, fundit, ac diſcutit; tum etiam obſtructiones aperit.

Ad ruboris & inflammationis reliquias auferendas, fotus ſequens parari poterit.

℞. Folior. euphraſ.pulegij, ana M.j. flor. chamomil. meliloti, roſar. rubr. & paleæ auenæ ana P.j. ſemin. fœnugr. ʒ.iij. ſemin. fœniculi ʒ.j. Fiat decoctio, addendo ſub finem parum vini albi, qua foueantur oculi, cum pannis lineis, vel ſacculis prædictis ſimplicibus ſemiplenis.

Aqua fœniculi ſola cum vino aſtringente permiſta vtiliter admouetur pro fotu, ad reliquias diſcutiendas, & oculum roborandum.

Ouum ad duritiem coctum detractâ teſtâ, & per medium ſectum, calidè oculo admotum, ruboris reliquias abſumit.

Fotus ex decocto hyſſopi ſolius ruboris reliquias etiam efficaciter diſcutit.

Ophthalmia inueterata, & quæ per multos ſæpè annos perſeuerat, diuerſam aliquantulum, & longiorem curandi rationem poſtulat, & illa non rarò magnum medico curanti faceſſit negotium; cùm difficillimè impedire poſſit, quò minùs pars nobiliſſima & delicatiſſima, à longo tempore debiliata fluxionem recipiat. Adde quòd non ſolùm per fluxionem fouetur hic affectus, ſed etiam ſæpènumerò per congeſtionem, ex intemperie in parte contracta, quæ difficillimè corrigi poteſt.

Ad illius curationem primò aduertendum eſt, num à calidiori hepatis intemperie, quod non rarò fit, affectus iſte foueatur; & tunc remedia calidam illam intemperiem corrigentia primùm adminiſtranda ſunt. Et in primis poſt phlebotomias & purgationes conuenientes,

nientes, maximè conferunt balnea, ſerum lactis, & aquæ minerales vitriolatæ, tum etiam hirudines hæmorrhoidibus affixæ.

Si verò ophthalmiæ materia à ſola cerebri intemperie oriatur, cuius ratione humores pituitoſi ad oculos defluant, cùm aliqua ſanguinis portione permiſti: tunc temporis cerebri expurgationi incumbendum eſt per pilulas vſuales, (poſt euacuationes vniuerſales, per apozemata, aut alia huiuſmodi remedia,) bis, ter, aut quater, in menſe vſurpatas, quæ ſimiles eſſe poterunt iis, quæ pro frigida cerebri intemperie præſcriptæ ſunt.

Si purgationes prædictæ cum aliis remediis infrà deſcriptis, ad curationem non ſufficiant; ad purgationes mercuriales per interualla repetitas, tanquam ad ſacram anchoram confugiendum eſt.

Tum etiam, ad humoris influentis diuerſionem, cauterium occipitio admotum erit vtiliſſimum. Cuius loco ſetaceum poſteriori ceruici infixum multò feliciùs operabitur, in iis qui hoc remedij genus ferre poterunt. Veſicatorium ſincipiti admotum mirificè profuit in vetula quadam lippitudine contumaci laborante, vt refert Foreſtus obſ. 11. lib. 11.

Rondeletius verò cauterium ſuturæ coronali affixum magis prodeſſe aſſerit, quàm in aliis partibus.

Maſticatoria etiam ad fluxionis deriuationem proficua futura ſunt, minimè verò errhina, quæ propter partium viciniam, humores ad partem affectam attrahere poſſunt. Si autem cerebrum maiori exſiccatione indigere videatur, ad diætam ſudorificam confugiendum eſt, ex china, ſalſa parilla, & aliis etiam ſudorificis confectam,

His accedent topica reſoluentia & oculos roborantia, qualia ſunt in primis fotus & vnguenta, pro ſtatu & declinatione ophthalmiæ ſuprà propoſita; quæ etiam

etiam inueteratas ophthalmias diſcutere plurimùm valent.

Neque omittenda eſt ablutio oculorum ſuprà memorata, ex aqua fœniculi & vino rubro, ad ruboris reliquias diſcutiendas, & oculos roborandos, quæ ſingugulis diebus manè iteranda eſt. Ad huiuſmodi etiam ophthalmias inueteratas aqua ſequens magnæ eſt efficaciæ.

℞. Aloës opt. & tuthiæ præparatæ ana ʒ.vj. ſacchari albiſſimi ℥.j. aquæ roſar. & vini albi non acidi ana ℥.vj, infundantur in ampulla vitrea benè clauſa ad ſolem per 40. dies. Huius aquæ non colatæ inſtillentur guttæ aliquot in oculum.

Vel ℞. vini albi ℔. iij. aquæ roſ. ℔. ß. tuthiæ præparat. ʒ. iij. garyophyl. puluer. ʒ.j. camphoræ ʒ. ß. miſceantur omnia in vaſe vitreo benè clauſo, & agitentur per duas horas, ac ſoli exponantur per menſem integrum, ea cautione vt ſingulis diebus ante ſolis occaſum ab aëre remoueantur, nec illi vnquam, niſi à ſole illuminato, exponantur. Huius aquæ per filtrum traiectæ guttæ duæ, vel tres in oculum inſtillentur horâ ſomni, vel etiam horâ vnâ aut alterâ ante exitum è lecto vel cubiculo. Ruborem oculorum etiam inueteratum tollit; lachrymantes oculos, & fiſtuloſos ſiccat; omnem ſuperfluam humiditatem circà membranas exteriores abſumit; viſum acuit.

Sequens etiam præſtantiſſima eſt. ℞. Tritici M.ij. ſalis triti M.j. ponantur in vaſe cupreo, & affundatur vinum album, vt materiæ ſupernatet altitudine duorum digitorum tranſuerſorum; tegatur vas, & ſimul ſtent in vmbra per 6. aut 7. dies, donec liquor colorem viridem acquirere incipiat; mouendo pluries in die cum ſpatula lignea. Liquor tandem effundatur per inclinationem, & coletur ſi opus fuerit per chartam emporeticam. Eius

gutta

gutta vna inſtilletur in oculum. Ruborem diſcutit, fluxionem arcet, oculos abſtergit à maculis, omnibuſque ſordibus, & viſum acuit.

Solenander plurimùm laudat decoctum foliorum citoniorum, quæ primo vere integra & illæſa colligenda ſunt, & diligenter aſſeruanda, ne ſitu, puluere, aliiſque inquinamentis oblædantur, & vſus tempore, eorum manipulus incoquatur aquâ puriſſimâ, eâque ſæpenumerò oculi abluantur; mirum, (inquit,) quàm oculos præſeruant, ruborem diſcutiunt, & influentem humorem arcent.

Aliquando cum ophthalmia pertinaci, ſordes quamplurimæ, puris inſtar, in oculis colliguntur, quæ vix collyriis, aliiſque remediis curari poſſunt. Attamen in hoc caſu maximè confert goſſipium optimè carptum, aut digitis diſcerptum, & ad prunas diligenter exſiccatum, cuius paucâ quantitate inſtar plumaceoli oculi conteganrur, faſcia ſuperinducta. Manè goſſipium aufertur dictis ſordibus imbutum: hocque remedio per plures noctes continuato, morbus curatur, qui aliis remediis non ceſſerat. Et præcipuè ſuccedit, in pueris & infantibus tali morbo laborantibus.

Pro huius capitis coronide, non erit abs re Zacuti Luſitani experimentum proponere, qui ophthalmiam deſperatam, & omnibus remediis per annum integrum pertinaciter obſiſtentem, vnguento mercuriali curauit Quamuis enim nulla luis venereæ apparerent indicia. Mercurialis admonitione perſuaſus, qui lib. de Morbo, Gallico, *Cùm videritis*, inquit, *morbum quempiam communibus remediiis non curari, putato eſſe morbum Gallicum cognominatum*; ægrotantem interrogauit, num eſſet paſſus aliquando luem veneream, aut cum fœda, obſcœnáque fœmina concubuiſſet; omnia negauit, vnum ſolum confeſſus, ſe per noctem in lecto huius contagioſi

contagioſi morbi ſuſpicione non carente decubuiſſe. Hac ſolâ fretus coniectura, diætam ſudorificam ex decocto ſalſæ parillæ per viginti dies præſcripſit, attamen citra fructum; quamobrem, licèt in ſuperis partibus premeret affectio, vt timor eſſet, ne vacuato humore per os, mercurij vi, fluxio rueret in oculos, & ingraueſceret ampliùs affectus; tamen cùm eſſet diuturnus, & confluentis humoris impetus ſedatus, vnguentum mercuriale corpore exquiſitè purgato præſcripſit, cóque admoto ſeptem dierum curriculo, poſt copioſam ſputi vacuationem, dolores ceſſarunt; euanuit inflammatio, mitigatus pruritus, qui antea percipiebatur in palpebris cum acrimonia multa: & ſic relicto ſolo in brachio ſiniſtro fonticulo, vt ſpiraret cerebrum, & ſeruato victu, priſtinam recuperauit ſanitatem.

Idem *Zacutus* Luſitanus in praxi ad hiſtorias, ad ophthalmiam inueteratam, & admodùm contumacem, valdè commendat aquam & vnguentum, quæ à nobis deſcripta ſunt cap. de ſuffuſione.

CAPVT IX.

De Hypopyo, ſeu pure ſub cornea.

OCulorum inflammationes, quando inſignes ſunt, & in magnum tumorem eleuatæ, aliquando per reſolutionem terminari nequeunt; ſed in ſuppurationem abeunt, quod maximè metuendum eſt, & omni ratione auertendum: inde enim vlcera ſuccedunt, & aliquando pus ſub cornea colligitur, qui affectus ὑπόπυον dicitur: contuſionibus etiam oculorum non rarò ſuccedit, & ſugillationibus inde ortis: interdum

to tam

totam pupillam contegit, & viſionem impedit, interdum verò iridis circuitum amplectitur, & vnguis reſecti figuram refert, eaque ratione ὄνυξ, ſeu vnguis nominatur.

Cognoſcitur hic affectus non ſolùm ex colore albicante puris naturam referente, ſed etiam ex præcedente inflammatione, aut ſugillatione. Commoto etiam oculo, pus ſub cornea commoueri videtur: adeſt color rubeus in oculo; & dolor pulſans, aut ſaltem præceſſit.

Ad curationem, præmiſſis vniuerſalibus remediis, ſi inflammationis reliquiæ ſuperſint, auferendæ ſunt remediis in ophthalmia deſcriptis: poſtmodùm leuiter diſcutientia admouenda ſunt emollientibus permiſta, ne tenuiori parte reſolutâ, craſſior materia fiat, & reſolutioni minimè idonea. Fiant igitur fomenta ex decocto florum chamomil. meliloti, ſemin. pſyllij, & fœnugr. cum pannis lineis, vel ſacculis applicanda. In progreſſu verò addi poterunt decocto folia euphraſ. chelidon. & ſemin. fœniculi: vel ſequens collyrium vſurpari poterit.

℞. Aquar. verbenæ, rutæ, chelidon. roſar. & fœniculi ana ℥. ß. aloës opt. tuthiæ præparatæ ana ʒ. ß. ſacchari candi ʒ. j. pulueriſentur & miſceantur, addendo lactis muliebris tantillum, & fiat collyrium; de quo bis, terve in die guttæ aliquot oculis inſtillentur.

Sequens erit valdè efficax.

℞. Croci, aloës, myrrhæ, ana ʒ.j. vini ʒ. iij. mellis ʒ. vj. diſſoluatur crocus in vino, deinde cum aloë & myrrha miſceantur, tandem mel addatur, hoc remedio oculi illinantur.

Denique ea remedia, quæ in declinatione ophthalmiæ, in oculorum maculis, & ſuffuſione præſcripta ſunt, hîc etiam conueniunt.

Si

Si reſoluentibus medicamentis materia diſcuti nequeat, ad alia remedia confugiendum eſt. Gal. 14. meth. refert, Oculariun quemdam ſui temporis Medicum, cui Iuſtus nomen erat, concuſſione capitis multos hypopyos ſanauiſſe; collocans enim eos in ſella rectos, ac capita eorum vtrinque à lateribus apprehendens, mox quatiebat, adeò vt manifeſtè deſcendere pus ipſi videretur.

Si neque hac ratione pus viſum impediens dimoueri valeat, Galenus loco citato ad chirurgiam confugit; quem ſequitur Aëtius & alij quamplurimi, quæ oculi punctione perficitur, qualis in ſuffuſione fieri conſueuit. Quæ quidem operatio vt parum noſtris temporibus vſitata eſt, ſic peritiſſimi chirurgi manum deſiderat, & verendum maximè eſt, ne apertâ corneâ, cum pure humor aqueus effluat.

CAPVT X.

De Phlyctænis.

IN cornea & adnata tunica, quemadmodùm in reliqui corporis partibus, generari ſolent veſicæ paruæ, aquâ repletæ, bullis ſeu veſiculis ſimiles, quæ à combuſtione aquæ feruentis excitantur, φλύκταιναι Græcis, Arabibus Bothor nominantur: ſuntque tumores quidam parui inſtar granorum milij, ab acri quodam aut ſeroſo humore oriundi.

Harum puſtularum cognitio facillima eſt, cùm ſenſibus pateant. Quæ in adnata oriuntur, rubrum colorem referunt: quæ autem in cornea, ſubnigrum, ſi in illius ſuperficie conſiſtant; album verò, ſi in parte corneæ profundiore ſitæ ſint.

Quod

Quod ad prognoſim ſpectat, phlyctænæ in adnata minùs periculoſæ ſunt, quàm in cornea. Superficiariæ puſtulæ, minùs periculoſæ, profundiores verò magis: metuendum enim eſt, ne tota corneæ denſitas erodatur,& vel humor aqueus effluat, vel vueæ procidentia contingat.

Curatio in materiæ coniunctæ reſolutione tota verſatur, & cauſæ antecedentis auerſione. Et omni modo puſtularum ſuppuratio prohibenda eſt, quæ in vlcus degenerat.

Vniuerſales igitur euacuationes, reuulſiones, ac deriuationes, quæ in ophthalmiæ curatione propoſitæ fuerunt,hîc etiam celebrandæ ſunt.

Poſtmodùm topica adminiſtranda, quæ leuiter repellant in principio, tum etiam diſcutiant; qualia in ophthalmiæ augmento propoſita ſunt, quæ magis conuenient, quando inflammatio puſtulas comitatur, quod plerumque fieri conſueuit.

In progreſſu verò, magis exſiccantia & reſoluentia erunt vſurpanda, qualia in ſtatu & declinatione ophthalmiæ deſcripta ſunt: ac præſertim vnguenta ibidem propoſita, quæ puſtulis illis diſcutiendis & exſiccandis aptiſſima ſint.

CAPVT XI.

De cornea & adnata vlceribus.

OPhthalmiæ ſuccedere ſolent vlcera in cornea tunica & adnata, quando in ſuppurationem verſa eſt. Succedunt etiam phlyctænis, ſeu puſtulis, in cornea oriundis, iiſque diſruptis. Fieri etiam ſolent

Digitized by Google

ab humoribus acribus & erodentibus, in oculos confluentibus.

Variæ eorum differentiæ ab auctoribus proponuntur, ex variis circunſtantiis deſumpæ; prout ſcilicet vel ſuperficialia ſunt, vel profunda; lata, vel anguſta; varias figuras habentia, & alia huiuſmodi. Sic vlcus cauum, anguſtum, & durum βόθριον, i. foſſula nominatur. Latum & minùs profundum κοίλωμα dicitur. Quod in iridis circulo ſitum eſt, ἄργεμον appellatur, & à nonnullis vlcus coronale. Quod denique profundum, ſolidius, aſperum, & quaſi cruſtoſum eſt, ἐπίκαυμα & ἔγκαυμα vocatur.

Cognitio vlcerum non eſt difficilis, cùm per ſe oculis pateant: ſi vlcus ſit in cornea, vlcuſculum album apparet in nigro oculi; ſi in tunica adnata, punctum veluti rubicundum in albo oculi conſpicitur, ob illius tunicæ venas ſanguine refertas.

Vlcera oculorum curatu difficilia & periculoſa ſunt, multò magis tamen in cornea, quàm in adnata. Vlcus quod è regione pupillæ ſitum eſt, magis periculoſum; quia in eo ſanato relinquitur cicatrix, quæ corneæ diaphaneitatem aufert, ſicque viſionem lædit; & ſi tota tunica erodatur, fit effluxus humoris aquei, & vueæ procidentia.

Curatio huius affectus, quemadmodum & reliquorum vlcerum, detergentibus, & exſiccantibus perficitur, quæ tamen mitiſſima eſſe debent, propter partis mollitiem, & exquiſitum ſenſum. Præmittenda tamen ea, quæ fluxionem ab oculis reuellunt, eamque reprimunt; qualia in ophthalmia, tum recenti, tum antiqua fuere propoſita. Et ſi inflammatio vlceri coniuncta ſit, remedia illam reſpicientia cum prædictis erunt permiſcenda. Quibus etiam dolorem lenientia addere conueniet, quoties ille partem infeſtauerit.

Deter

Digitized by Google

Detergentia & exſiccantia moderata ſunt, ſaccharum, mel, crocus, myrrha, thus, aloë, ſarcocolla, tuthia, & ceruſſa, ex quibus formulæ ſequentes componi poterunt.

℞. Decocti hordei & fœnugr. ℥. iiij. mellis optimi ℥. ß. vel ſyrupi de roſis ſic. ℥. j. Fiat collyrium quo oculi ſæpè abluantur. Vel

℞. Aquar. verbenæ & plantag, ana ℥. ij. ſacchari candi ℥. ß. M. pro collyrio. Vel

℞. Aquæ mellis in B. M. deſtillatæ, & aquæ roſar. ana partes æquales. Vel

℞. Ouum coctione induratum & à putamine mundatum, diuidatur in duas partes, & detracto vitello repleatur fouea ſaccaharo cando puluerato; optimè ligetur & ponatur in cella vinaria, extillabit liquor, qui detergendis vlceribus ſine morſu valdè idoneus eſt. Et ſi potentius remedium deſideres, myrrha puluerata cùm ſaccharo cando admiſcenda eſt.

Montanus puluerem ſequentem valdè commendat.

℞. Albumina ouorum recentium num. xx. ponantur in vaſe ſtanneo ad ſolem, donec exſiccentur, poſtea puluerentur ſubtiliſſimè cum æquali pondere ſacchari, & puluis immittatur in oculos, qui ſine eroſione plurimùm adiuuat.

In progreſſu morbi ſi potentiùs detergendum ſit, & exſiccandum, adde collyriis prædictis trochiſcos albos Rhaſis, thus, aloën, myrrham, ſarcocollam & alias huiuſmodi, in parua tamen doſi, ne oculos exaſperent, & iis etiam lac, albumen oui, mucilagines, aliaque anodyna addi poterunt.

Tuthia præ cæteris valet, quia minimè dolorifica eſt, & ſine morſu ſiccat, ac cicatricem inducit; ideò collyria & vnguenta ex ea parata vtiliſſima ſunt. Et præ cæteris vnguentum in ophthalmiæ curatione deſcriptum,

Digitized by Google

quod magnam tuthiæ quantitatem recipit, erit vtiliſſimum.

Collyrij valdè detergentis & exſiccantis, ac cicatricem inducentis formula talis eſſe poterit.

℞. Sarcocollæ nutritæ in aqua roſar. ceruſſæ & aloës lotæ, myrrhæ, tuthiæ præparatæ, ana ʒ. ß. ſacchari candi ʒ.j. cum mucilagine gummi tragacanthi extractâ in aqua roſar. Fiat collyrium, quo palpebræ illinantur.

CAPVT XII.

De corneæ cancro.

VT ſingulis corporis partibus cancer ſolet accidere, ſic etiam in oculis aliquando contingit. Et cùm ea quæ communem cancri theoriam & praxim reſpiciunt, è morborum externorum tractatibus deſumenda ſint; nos hîc tantùm ea, quæ ad oculum peculiariter tali morbo affectum pertinent, paucis attingemus.

Cancer vel occultus eſt, vel vlceratus. Occultus ad tumorum genera refertur, & in oculo tumor cancroſus, ſeu cancer oculi nominatur. Vlceratus verò, vlcus cancroſum oculi dicitur.

In vtroque tamen adeſt durities inæqualis & renitentia, color plumbeus & liueſcens, dolor intenſus & pungitiuus, caput & tempora præſertim occupans; venæ liuidæ & varicoſæ iu tumore, & partibus vicinis apparent. Sanguis acerrimus & aduſtus à parte affecta non rarò effluit, quando cancer vlceratus eſt. Ac denique à medicamentis tantillùm calefacientibus dolor admodùm exaſperatur.

In

Digitized by Google

Incurabilis eſt affectus in oculo, quemadmodum in reliquis corporis partibus, quando iam radices egit, niſi operatione chirurgicâ radicitùs extirpetur.

Curatio duplex ab auctoribus proponitur, vera ſcilicet, & palliatiua: vera, vt dictum eſt, in cancro iam genito, & parti valdè radicato, non poteſt obtineri niſi chirurgiâ: recens tamen cancer ac ferè incipiens, curari poteſt frequentibus euacuationibus humoris atrabilarij, præmiſsâ venæ ſectione conuenienti; vt docet Gal. 2. ad Glauconem cap. 10. vbi gloriatur, ſe hunc morbum per initia ſæpè ſanaſſe, adiungendo remediis prædictis optimam victus rationem.

Curatio palliatiua, quæ ad ſymptomatum mitigationem dirigitur, non ſolùm per dictas euacuationes, ſed etiam topica conuenientia perficitur.

Primùm igitur victus ratio refrigerans & humectans, qualis humori atrabilario debetur, inſtituenda eſt.

Poſtea ſanguis detrahatur è directo oculi affecti; hirudines ponè aurem eiuſdem lateris applicentur: tum etiam hæmorrhoidibus, ſi aliquantulum tumeant; cucurbitulæ ſcapulis admoueantur, & reliqua reuulſionum genera celebrentur.

Purgationes & præparationes humoris atrabilarij, fient per potiones, apozemata, iuſcula medicata, ſyrupos magiſtrales, & alia huiuſmodi; ſed præ cæteris multùm confert ad humorem atrabilarium euacuandum, helleborus niger ritè præparatus; eiuſque extracto bis aut ter exhibito, cancer incipiens aliquando à nobis ſanatus eſt.

Hæc remedia humoris affluxum ad oculos, dolores & reliqua ſymptomata vehementia valdè imminuunt; ad id tamen non parùm etiam conferunt topica remedia; qualia ſunt, quæ in ophthalmia, ad dolorem leniendum deſcripta ſunt; præcipuè autem collyria, ex mucilagini-

CAPVT XIII.

De ruptura corneæ.

COrnea tunica tantam aliquando patitur continui ſolutionem, vt humor aqueus, interdum tunica vuea egrediatur, & illa ſolutio ruptura corneæ ab auctoribus nominatur.

Huius cauſa eſt vlcus, aut vulnus illius membranæ, aut magnus humorum affluxus, à quo dicta membrana ita diſtenditur, vt media crepet, & contenti humores effundantur: vt in muliere quadam Pariſienſi contigiſſe, refert Paræus lib. 16. cap. 13.

Incurabilis eſt plerumque hæc affectio, & viſus priuationem relinquit, quandoquidem humores oculi effuſi regenerari nequeunt. Si tamen vulnus ſit exiguum, ex quo portio tantùm humoris aquei effluat, curationem ſuſcipere poteſt: quandoquidem aqueus humor interdum regenerari poteſt, vt docuit Gal. 4. de ſympt. cauſ. cap. 2.

Curatio huius affectus glutinantibus remediis tentanda eſt. Et præmiſſis vniuerſalibus euacuationibus, venæ ſectione ſcilicet, & purgatione, ſi eæ neceſſariæ ſint, aſtringentia & glutinantia oculo admoueantur, & in oculum inſtilletur albumen oui, cui trochiſci albi Rhaſis admiſceantur.

Eadem pars foueatur decocto roſar. rubr. fol. polygoni, rubi, burſæ paſtoris, & plantag. in vino aſtringente parato, ſi non adſit inflammatio, alioqui in aqua ſimplici. Vel

℞. Carnis cydonior. ℔. ß. roſar. rubr. P. iij. acaciæ ℥. ij. croci ℈. j. decoquantur in vino aſtringente; & fiat

cataplaſma parti applicandum.

Ad integram conſolidationem ſequens collyrium adhibeatur.

℞. Aloës lotæ, tuthiæ præparatæ, & ſarcocollæ nutritæ in lacte muliebri, ana ℈. ß. croci g̃.v. cum mucilagine gummi tragacanthi. Fiat collyrium.

CAPVT XIV.

De vueæ procidentia.

VVeæ procidentia corneæ rupturæ non rarò ſuccedere conſueuit, quæ Græcis, *πρόπτωσις ῥαγοειδοῦς* nominatur. Quatuor illius differentiæ ab autoribus, & præſertim Paulo proponuntur, quarum prima *μυοκέφαλον* dicitur, quòd formam capitis muſcæ habeat, & contingit, quando exigua portio vueæ egreditur. Secunda *σταφύλωμα* dicitur, & fit quando maior portio vuæ excidit, vt acini vuæ figuram repræſentet. Tertia verò *μῆλον* nominatur, quando maxima eſt vueæ eruptio; vt ad pomi magnitudinem accedat. Quarta denique *ἧλος*, id eſt, clauus dicitur, quando vueæ procidentia inueterata eſt & calloſa reddita.

Curatio huius affectus difficillima eſt, & eò difficilior, quò maior eſt vueæ procidentia: ſi verò minor ſit, vt in myocephalo, curationem admittit; quæ aſtringentibus moderatis perficitur, qualia in corneæ ruptura ſuprà fuere propoſita.

Antiqui, vt Paulus, Aëtius, & Celſus, procidentias inueteratas, quæ medicamentis non cedunt, chirurgiâ perficere tentant, quæ tamen noſtris temporibus obſoleta eſt, propter ſummam illius difficultatem, & ancipitem euentum. Si quis tamen eam tentare cupierit,

pierit, exactè deſcriptam inueniet apud Hieron. Fabric. ab Aquapend. cap. de ſtaphylomate.]

CAPVT XV.

De Ægylope & fiſtula lachrymali.

HActenus affectus oculorum, qui in humoribus, & tunicis eorum contingunt, expoſiti ſunt: ſupereſt iam, vt angulorum & palpebrarum morbi explicentur.

Ac primùm ſeſe offert tumor inter maiorem angulum & naſi radicem apparens, qui ægylops & anchylops nominatur. Anchylops quidem, ſi nondum ſit ruptus; ægylops verò, poſtquam ruptus eſt.

Tumor iſte, ſeu potiùs tuberculum, duplici modo ſe habet, cum inflammatione ſcilicet, vel ſine ea.

Quando inflammationem habet comitem, eſt veluti phlegmone parua, furunculo ſimilis, rubore in ambitu perfuſus, cum dolore lancinante: Fitque à ſanguine tenui & bilioſo, per temporum, frontis, facieique venas in partem delato. Vnde in abceſſum plerumque degenerat, qui apertus vlcus producit, quod ſinuoſum breui efficitur, vnde fiſtula lachrymalis nominari conſueuit. Si autem fiſtula per annum perſeueret, cariem in oſſe producere conſueuit, iuxta aph. Hipp. 45. ſect. 6. in vlceribus annuis os abſcedere neceſſe eſt. Et inſuper caries iam facta dignoſcitur ex cauitate, quæ digito comprehenditur, ſaniei ex vlcere manantis fœtore, & aſperitate per ſpecillum demonſtrata.

Sine inflammatione etiam dictum tuberculum ſeſe prodit, tuncque generatur ab humore craſſo, & viſcido, pulti aut melli perſimili, & ad tumores illos accedit,

qui atheromata, & ſteatomata,& melicerides nominantur, quique doloris expertes eſſe conſueuerunt.

Curatio ægylopis valdè difficilis eſt, tum quòd medicamenta difficilè admoueri poſſunt, propter oculi viciniam; tum quia, ob partium mollitiem, abſceſſus in vlcus ſinuoſum facilè degenerat, vt antè dictum eſt. At multò adhuc difficiliùs curatur, ſi abceſſus ad nates rumpatur, & pus per illas effluat, quia ſubiectorum oſſium corruptio vtplurimùm conſequitur.

Aliquando verò ægylops ad cancri naturam accedit, quod dignoſcitur ex dolore pungitiuo, venarum tenſione, cutis duritie, atque liuiditate; tuncque ſatiùs eſt omninò non attingere, quia remediis magis efferatur, doloreſque acerbiores excitat.

Fiſtula lachrymalis recenter genita, & quæ orificium habet extrinſecum, ac manifeſtum, medicamentis curabilis eſt; quæ verò profunda & inueterata, ac cum oſſis carie coniuncta, vix ſine cauterio auferri poteſt.

Varia horum affectuum tempora, variam remediorum adminiſtrationem deſiderant. Ac primùm ægylope incipiente, fluxio quæ ad partem fit, reuellenda eſt phlebotomiâ & purgatione: ſimulque repellentia fronti admouenda, quibus aliquando morbi progreſſus prohibetur, & ſuppuratio impeditur: in hunc finem ceratum ſequens conſignari poterit.

℞. Cortic. malor. granator. acaciæ, balauſtior. gallar. nuc. cupreſſi, aluminis rochæ, boli armenæ, ana ʒ. j. ceræ albæ ℥. iiij. terebinthinæ ʒ. iij. Fiat ceratum.

Poſt vſum repercutientis remedij, per aliquod tempus reſoluentia parti affectæ admouenda ſunt: quale eſt hoc decoctum.

℞. Mellis puri, aloës ana ℥. ij. myrrhæ ℥. j. croci ʒ. j. ß. aquæ

Digitized by Google

ß. aquæ ℔. ij. coquantur lento igne ad mediæ partis conſumptionem; hoc decocto imbuatur fruſtulum ſpongiæ mollioris, & mediocriter exprimatur, ac parti applicetur calidè, poſtea faſciâ deligando, & ſæpè iterando.

Amatus Luſitanus ceratum contra ægylopas deſcribit curatione 68. cent. 5. & multis laudibus effert, quod ita ſe habet.

℞. Puluer. teſtar. cochlearum. ʒ. ij. myrrhæ, aloës lotæ, thuris, ana ℥. ß. ſarcocollæ, ſanguin. dracon. ceruſſæ ana ʒ. iij. opopanacis aceto ſoluti, & lapidis hæmatitis ana ʒ. j. ß. croci ℈. ij. ceræ & reſinæ ana ℥. iij. M. ſimul ad ignem ſecundùm artem, & fiat ceratum angulo oculi applicandum.

Si prædictis remediis tumor reſolui nequeat, ſed ad ſuppurationem tendat, illa iuuanda eſt emplaſtro diachylo ſimplici: aut ſi dolor & inflammatio vrgeat, cataplaſma de mica panis vtiliter admouebitur. Si ſponte abſceſſus non rumpitur, ferro aperiendus, eſt, idque quamprimum; ſi enim apertio differatur, pus partes vicinas erodit, & fiſtulam incurabilem ſæpè producit. Multi cauterio aperiunt, ſed ferrum frigidum tutius eſt.

Aperto abceſſu vlcus detergendum eſt, & ad cicatricem ducendum, more aliorum abceſſuum. Si verò vlcus pertinacius euadat, & in fiſtulam abeat, curatio ſequens illi adhibenda eſt.

Ac primùm vacuatio vniuerſalis per phlebotomiam & purgationem repetenda eſt. Fluxio à capite auertenda per cucurbitulas, veſicatoria & cauſtica idoneis locis appoſita, quibus ſuccedere poterit decoctum chinæ, vel ſalſæ parillæ per plures dies exhibitum. Eodemque tempore cerebrum exſiccandum ſubfumigiis, pulueribus cephalicis, & aliis in catarrhi curatione propoſitis.

Cauterij

Cauterij loco ſetaceum ceruici vtiliter admouebitur, eo enim ſolo curatam fuiſſe fiſtulam lachrymalem refert Fabr. Hildanus obſ. 41. cent. 1.

Si iecoris intemperies fluxionis cauſa antecedens (vt ſæpè fit) eſſe videatur, illi peculiariter eſt prouidendum remediis idoneis.

Ad topica veniendo, vlceris orificium aperiendum, & dilatandum eſt lentè & paulatim, cum penicillo ex medullâ ſambuci, ſpongiâ præparatâ, vel radice gentianæ confecto. Eóque ſatis aperto, ſequens medicamentum à Foreſto commendatum, obſ. 17. lib. 11. apponatur.

℞. Mellis communis ℥.ij. viridis æris ʒ.j. aquæ rutæ ℥.iiij. æs viride pulueriſetur, & cum aliis lento igne decoquatur ad tertiæ partis conſumptionem; & colatura per ſyringam tepidè ac ſuauiter imponatur. Si acrius medicamentum videatur, aquâ rutæ vlcus abluatur omni die, & poſt lotionem exiguum vnguenti apoſtolorum admoueatur: hæc remedia viciſſim per tres ſeptimanas continuando, ſuperponendo emplaſtrum conueniens, & oculum aquâ roſaceâ defendendo.

Vlcere ſatis repurgato, ad incarnandum & cicatriſandum, ſequens collyrium vſurpabitur.

℞. Thur. ſarcocol. aloës, ſanguin. dracon. balauſtior. alumin. antimonij, ana ʒ.j. viridis æris gr.v. ſubtiliter pulueriſentur, & cum aqua rutæ fiat collyrium, ſatis liquidum, inſtillandum leuiter cum ſtipite rutæ, ter in die, & turunda in eo madefacta immittatur, ſuperimpoſito emplaſtro diapalma. Turunda paulatim minuatur, & circà finem omninò auferatur, abluendo tantùm partem collyrio prædicto & diapalma imponendo. Hac methodo fiſtulas recentes curatas fuiſſe refert Foreſtus loco citato, ab inſigni quodam ſui temporis chirurgo.

Si

Si os carie affectum manifeſtè appareat, ſolo cauterio actuali curari poteſt; cuius adhibendi modus exactè deſcribitur à Paræo, Fallopio, & Aquapendente, in operibus chirurgicis Fabric. tamen Hildanus obſ. 22. cent. 5. ſe fiſtulam lachrymalem cum oſſis carie, à quatuor annis infeſtantem, & pro deplorata habitam, in puero tredecim annorum, ſolis medicamentis, fœliciter curaſſe gloriatur; eam dilatando cum ſpongiis præparatis vſque ad ipſum os, poſtea euphorbium per ſe fiſtulæ inſpergendo, & quidem in copia, deinde emplaſtrum ex ſolo gummi elemi applicando. His eâ, quâ fieri potuit, diligentiâ per ſeptimanas aliquot adhibitis remediis, ſquamula oſſis ſe obtulit, quæ extracta eſt; & poſtquam per paucos dies ſemiguttulam balſami Tolutani, ſemel in die, cum filamentis vlceri impoſuiſſet, fiſtula breui pleniſſimè conſolidata eſt.

CAPVT XVI.

De Rhyade, & Encanthide.

FIſtulis lachrymalibus vtplurimùm ſuccedit alius affectus, qui Rhyas nominatur, & eſt carunculæ anguli maioris abſumptio, vel imminutio, à qua & angulus latior euadit: fit tamen ab aliis cauſis, nempè ab humoribus acribus, & erodentibus in eam partem decumbentibus; vel à medicamentis cathæreticis, pro fiſtulæ curatione adhibitis.

Rhyadi opponitur Encanthis, quæ eſt ipſius carunculæ immodica excretio & eminentia; eaque generatur à ſanguine redundante ad partem tranſlato, & vlcere eiuſdem partis non ſatis maturè exſiccato.

Rhyadis

Digitized by Google

Rhyadis curatio ſarcoticis, & conſolidantibus medicamentis perficitur, qualia ſunt quæ ſequuntur.

℞. Roſar. rubr. P. j. nucum cupreſ. & myrtillor. ana ℥. ij. aloës, ℥. j. ß. vini auſteri ℔. j. coquantur ad quartæ partis couſumptionem; hoc decocto abluatur pars frequenter. Vel

℞. Aloës, thuris, ana ℥. j. ſanguin. dracon. ℥. ß. roſar. rubr. & granor. ſumach. ana ℈. j. aquæ roſar. ℔. j. bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Fiat inſtar collyrij.

Encanthis curatur ablatione carnis ſuperfluæ in oculi angulo adnatæ, quod perficitur exedentibus medicamentis, à mitioribus ad potentiora progrediendo. Igitur alumen vſtum priùs admouendum eſt, quod ſi non ſufficiat, ad vnguentum Apoſtolorum, vel ægyptiacum, vel vitriolum vſtum progrediendum. Quòd ſi ne hæc quidem ſufficiant, ferro abſcindenda eſt caruncula, vel cauterio actuali abſumenda: antequam autem hæc fiant, corpus priùs præparandum eſt euacuationibus conuenientibus, ne noua fluxio ad partem attrahatur. In exciſione autem, & cauterij adminiſtratione, vel etiam in abſumptione carunculæ, quæ medicamentis fit, hoc diligenter obſeruandum, ne tota caruncula abſumatur, ſed illud tantùm quod ſuperfluum eſt, auferatur; alioquin in contrarium affectum, rhyadem putà, deducetur.

CAPVT XVII.

De Epiphora.

EPiphoræ nomen humoris fluxum generatim ſignificat, in quamcumque partem irruat. Vſus tamen obtinuit,

obtinuit,vt pro tenuis humoris per oculos effluxu ſpeciatim accipiatur, vnde lachrymæ inuoluntariæ etiam nominantur,quæ per oculorum angulos aſſiduè defluere conſueuerunt.

Ad harum autem lachrymarum præternaturaliter effluentium generationem, concurrunt prauæ partis mandantis & recipientis diſpoſitiones: pars mandans eſt cerebrum, quod frigidiori, aut calidiori intemperie præditum ſeroſos humores congerit, eoſque ad partes inferiores, & fluxioni recipiendæ idoneas tranſmittit. Pars recipiens eſt glandula, iuxta oculi angulum maiorem conſtituta, & caruncula eidem angulo ſuperpoſita: quarum partium raritas, aut denſitas, aut alia quæuis imbecillitas efficit, vt humorum influentium decubitum facilè recipiant. Ideò ſæpè ſolet contingere epiphora in ægylope,fiſtula lachrymali, rhyade, & encantide; quòd nimirùm humores ſuperflui ad partes laborantes facilè tranſmitti ſoleant.

Fertur huiuſmodi humor à cerebro in oculorum angulos, interdum per venas internas, & interdum per externas, vt propriis ſignis paulò inferiùs diſtinguemus.

Ille autem humor epiphoram efficiens, aliquando frigidus eſt, & nullum aliud incommodum ægrotanti adfert, præter fluxionis moleſtiam: aliquando verò acrimoniæ & ſalſedinis particeps dolorem, ardorem,& ruborem, tum etiam exulcerationem palpebris afferre ſolet.

Signa præſentium lachrymarum nulla ſunt,cùm ipſæ ſatis per ſe pateant. Apparet etiam ex prædictis, num lacrymæ frigiditatis, an caliditatis, & acrimoniæ ſint participes. Supereſt tantùm diſtinguere, an per interna vaſa,an per externa efferantur. Cùm per internas venas humores defluunt,dolores in intimo capitis perſentiuntur,

Google

tur, & acres ſternutationes nonnunquam excitantur. Si verò per venas externas, quæ extra caluariam poſitæ ſunt, humores defluant; vaſa in fronte, & temporibus diſtenta apparent, & caput veluti reuinctum ſentitur, & ab aſtringentibus remediis exteriùs applicitis iuuantur.

Quod ad prognoſim ſpectat, recentes epiphoræ, & à cauſis externis præcipuè oriundæ, facilè curantur, maximè verò in iuuenili ætate. Antiquæ & in ſenibus difficillimè curationem recipiunt. Quæ verò ex aliis morbis procedunt, vt ægylope, fiſtula lachrymali & ſimilibus, ab illorum affectuum curationibus omninò dependent.

Curatio huius affectus in fluxionis ablatione, & partis recipientis roboratione conſiſtit.

Fluxio auferenda eſt humoris peccantis euacuatione, reuulſione, deriuatione, & partis mandantis roboratione.

Humor peccans, ſeu ſeroſus humor in cerebro redundans, euacuabitur venæ ſectione & purgatione.

Venæ ſectio in frigida cerebri intemperie non conuenit, niſi manifeſta plethoræ ſigna adfuerint. In calida verò intemperie. quando humores acrimoniâ præditi ſunt, maximè conuenit, eaque bis, aut ter, ſi opus videatur, iterari poterit.

Purgatio fieri poteſt per potiones, apozemata, pilulas, & alia huiuſmodi, quæ ægrotantis naturæ aptari poterunt.

Reuulſio humoris effluentis fiet per cucurbitulas, ſcapulis frequenter admotas, veſicatoria poſteriori parti ceruicis appoſita, & cauteria occipiti, aut brachiis inuſta.

In contumaci affectu veſicatorium ſincipiti admotum mirificè prodeſt, vt narrat Foreſtus obſ. 11. lib. 11. de

de vetula quadam, quæ cum oculos haberet lippientes, lachrymantes, & ſanioſos, cum intenſo dolore, & prurigine, & nullis remediis curari poſſet; admoto capiti raſo emplaſtro, ex puluere cantharidum, fermento & melle, perfectè curata eſt.

Rondeletius verò cauterium ſupra commiſſuram admotum, magis conferre aſſerit, quàm ſi aliis partibus applicetur.

Ad deriuationem conferunt hirudines ponè aures admotæ, & maſticatoria horis matutinis vſurpata.

Ne verò humores ſemel euacuati de nouo generentur, cerebrum roborandum, atque exſiccandum eſt; & quidem, ſi frigida fuerit illius intemperies, omnia remedia, quæ pro intemperiei frigidæ cerebri curatione, à nobis propoſita ſunt, vſurpari poterunt. In calidiori verò, ea quæ in calidi catarrhi curatione præſcripta ſunt, præcipuè cerebrum reſpicientia, hìc etiam conuenient.

Dum prædicta remedia vſurpantur, parti recipienti prouidendum eſt topicis remediis: ac primùm, ſi humor fluat per venas externas, aſtringentia fronti & temporibus admouenda ſunt, & ſi fluxio fiat ab humore calido, & acri, ſequens cataplaſma admouendum eſt.

℞. Boli armen. ſanguin. dracon. balauſtior. & myrtillor. ana ℥. j. ß. acaciæ & hypociſtidos ana ℥. j. thur. maſtich. ana ℈. ij. roſar. rubr. P. j. puluerentur & excipiantur albumine oui, & pauco aceto; fiat cataplaſma, quod linteo inductum, dictis partibus applicetur, & quoties exſiccatum fuerit, renouetur.

Si fiat ab humore frigido, ceratum ſequens admoueatur.

℞. Thur. maſtich. ana ℥. j. ß. gummi animæ, tacamahacæ, & lapidis hæmatitis ana ℥. j. gummi iuniperi ℈. ij. terebinthinæ, & ceræ q. ſ. Fiat ceratum.

Ipſi verò parti affectæ collyria aſtringentia & exſiccantia admouenda ſunt, in ſequentem modum compoſita.

℞. Tuthiæ præparatæ ʒ. j. ſarcocollæ nutritæ ʒ.ß. thur.maſtich.ana ℈.ß. ſpicæ nardi gr.vj.Fiant trochiſci, qui oui albumine, vel ſucco cydoniorum excepti, cantho oculi applicentur.

Vel tuthia præparata linteo raro excipiatur,& filo alligetur,in vino auſtero immergatur,eoque oculos ſæpe abluatur. Vel

℞. Tuthiæ præparatæ, cortic. ouorum puluerisator. aloës optimæ ana ʒ. j. inuoluantur in panno lineo; & fiat pila, quæ infundatur in aqua fœniculi ſuſpenſa cum filo,poſtea ſæpè in die exprimatur pila in oculos.

Sola aloë puluerata,& in pilam,vt dictum eſt,conſignata, & in aqua roſar. poſita, non parum conducibilis eſt: Vel

℞. Aloës, nucis cupreſ. thur. maſtich. myrrhæ, ana ʒ.ij. tuthiæ præparatæ, ſarcocollæ nutritæ, ana ʒ. j. ß. ſanguin. dracon. berberis, ſumach. roſar. rubrar. ana ℈.j. puluerentur tenuiſſimè, & excipiantur aquâ fœniculi,fiatque collyrium.

In calida fluxione ſequens præcipuè conuenit.

℞. Trochiſcorum albor. Rhaſis ſine opio,ſarcocollæ nutritæ,lycij, acaciæ,olibani ana ʒ.j. oſſium myrobalanor. aduſtorum, coralli albi & rubri ana ʒ.ß. margaritar. ℈.ß. ſucci mali punici ad medietatis abſumptionem cocti,quantum ſatis. Fiat collyrium.

Si rubor oculorum epiphoræ coniunctus ſit,ſequens erit vtile.

℞. Granor. ſumach. contuſor. ℈.j. aquæ plantagin. calidæ ℥. j. macerentur aliquandiu, deinde fortiter exprimantur, addendo aquæ roſar. euphraſ. aquæ albumin. oui diu concuſſi ana ℥. ß. ſacchari candi ſubtiliſſimè

tiliſſimè triti, & cum pauca aqua colati ℈. j. Fiat collyrium.

Denique ea collyria. quæ pro ophthalmia inueterata præſcipta ſunt, hîc etiam aptari poterunt.

CAPVT XVIII.

De pterygio, ſeu vngue oculorum.

VNguis oculi eſt membranula dura & neruoſa, quæ ex angulo oculi maiore prodiens, album oculi primùm contegit, mox & ſucceſſu temporis ad nigrum extenditur, & pupillam tegendo viſionem impedit.

Aliquando tenuis eſt hæc tunica, colore albicante prædita: interdum verò carnoſa euadit, venis multis cruentis contexta, diciturque panniculus, & ſebel ab Auicenna; quamuis nonnulli panniculum ab vngula diſtinguant, quòd ſcilicet vngula ſit neruea quædam tunica, ſine venarum repletione, & tunicam tantùm adnatam contingat: Sebel verò, ſeu panniculus totum oculum cooperiat, & rubro colore præditus ſit, ac venulis intertextus.

Oritur hic affectus ab exulceratione carnis, quæ eſt in angulo oculi, aut tunicæ adnatæ; vnde ſcabrities parti & inæqualitas emergit, quam dum facultas nutriens adæquare, & complanare nititur, copioſiorem ſanguinem affundit, eique incrementum præternaturale producit, aut quoddam veluti tegumentum ei ingenerat. Quia tamen in oculum malè affectum quamplurima excrementa confluunt, ideò non ex ſanguine puro, ſed pluribus excrementis permixto vnguis generatur. Vnde variæ illius differentiæ exurgunt, quòd alius durus, alius mollis; alius albo, alius citrino, alius

rubro, alius fuſco colore prædiṫus ſit; Alius facile ſeparabilis ab adnata & cornea, alius tenaciter adhærens; Alius ſimplex & prauæ qualitatis expers, alius putridus & cancroſus.

Huius affectus diagnoſis ex dictis facilè intelligitur. Tum cauſæ illum producentes, humores ſcilicet, ex quibus generatur, ex colore internoſci poterunt: rubra enim vngula fit à ſanguine puro, citrina à bile, alba à pituita, fuſca ac nigricans à melancholia.

Quod ad prognoſim attinet, malum hoc difficilè curatur, & non niſi longiſſimo tempore; ſiquidem remedia acria vngulæ conterendæ neceſſaria, non niſi ſenſim & paulatim vſurpari poſſunt, propter exquiſitum oculorum ſenſum.

Si oculus affectus minor euaſerit, malum eſt ſignum, partis enim debilitatem arguit.

Recens vngula & magnitudine mediocris, pharmaceuticis remediis curari poteſt: quæ verò aucta eſt, ad nigrum oculi ſe extendens, & iam inueterata, non niſi manuali operatione curari poteſt.

Vngula quæ craſſa eſt, euerſa, eminens, indurata, & nigricans curari non poteſt, cancroſam enim naturam obtinet.

Curatio ad cauſam morbi antecedentem & coniunctam dirigenda eſt.

Ratione antecedentis, primùm victus ratio idonea præſcribenda eſt; qualis in aliis oculorum affectibus à fluxione oriundis ſuprà propoſita eſt.

Simulque euacuationes, ac reuulſiones in dictorum affectuum curationibus præſcriptæ, etiam hîc vſurpari poterunt: nempè purgationes, phlebotomiæ, cucurbitulæ, veſicatoria, & alia huiuſmodi.

Ac ſufficienter corpore repurgato, ad topica veniendum eſt, quæ vngulam abſumere valeant, à mitioribus incipiendo;

incipiendo; qualia ſunt ea omnia, quæ pro macularum curatione ſuprà propoſita ſunt. Quæ ſi non ſufficiant, ad fortiora veniendum eſt, quæ ab auctoribus paſſim deſcripta inueniuntur. Foreſtus collyrium ſequens maximè commendat.

℞. Succi fœniculi ℥.iiij. ſucci chelidon. ℥. iij. ſucci rutæ ℥.ij.ſucci maluæ ℥.ij.ß.aloës ʒ.j.vitrioli ℈.j.æruginis æris ℈.j. zinziberis & cinamomi ana ℈. ß. fellis anguillæ ℥ ß. fellis tauri,bubuli,aut porci ʒ.ij.ſacchari candi ℈.ij. bulliant ſucci addendo reliqua, & depurentur. Fiat collyrium.

Sequens etiam ab eodem commendatur.

℞. Lapid. hæmatitis ʒ. ij. vitrioli albi, viridis æris vſtorum ana ʒ.iij. myrrhæ & croci ana ʒ.j. piperis longi ʒ.ß.ſacchari candi ℥. ß. pulueriſentur ſubtiliſſimè vt alcohol. & huius pulueris ʒ.j. miſceatur ʒ.ij. aquæ raphani, & applicetur bis terve in die, prout æger tolerare poterit.

Ante vſum horum remediorum, pars fouenda eſt decocto emolliente, quod etiam poſt eorum applicationem iterandum eſt,ad dolorem leniendum.

Inter remedia minùs vehementia, ſequens cum fructu vſurpari poterit.

℞. Oſſis ſæpiæ ℈.j. ſacchari candi ʒ.j. vitrioli ℈.ß. tuthiæ præparatæ ʒ.ß.M. Fiat puluis ſubtiliſſimus, vngulæ inſpergendus.

Si topicis hiſce remediis vngula abſumi nequeat, ad chirurgicam operationem veniendum eſt; quæ fit hamulo perforato vngulam ad baſim, deinde filum lineum duplicatum, acu traiiciendo, vtrinque ad baſim arctè deligando, atque ſic apprehenſam inciſorio inſtrumento abſcindendo; prout fuſiùs docetur à Celſo, Paulo, Aëtio, Hieronymo ab Aquapendente,in operationibus chirurgicis, aliiſque quamplurimis.

Factâ jnciſione, linteum aquâ roſaceâ & albumine oui imbutum, eſt apponendum, ad dolorem ſedandum, & inflammationem prohibendam. Ac denique ſiccantibus medicamentis; collyriis ex tuthia, thure, aloë, trochiſcis albis Rhaſis, aliiſque ſiccantibus medicamentis cicatrix inducenda eſt.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER III.

De affectibus Aurium.

PRÆFATIO.

AVRES *pluribus morbis conflictari ſolent, ſimilaribus, organicis, & communibus, vt docet Gal.* 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. *qui cùm non niſi per ſymptomata cognoſcantur, ad ſymptomatum ſeriem eos reducere eſt animus. Symptomata verò quæ in auribus contingunt, ad actiones læſas, aut vitia excretorum referuntur. Actio læſa, vel eſt auri propria, vel communis omnibus ſenſoriis. Actio auri propria, nimirùm auditus, læditur abolitè, im-*

Digitized by Google

quòd per auditum homines loquendi formulas addiſcant; ſed etiam propter maximum conſenſum, qui eſt inter auditus & loquelæ inſtrumenta, per neruum quintæ coniugationis, cuius rami præcipui ad aures quidem referuntur, nonnulli tamen ad linguam, & laryngem protenduntur; vnde fit, vt aurem interiorem vellicando, tuſſis excitetur; & ratio euidens eſt, ſiquidem ſurdi à natiuitate, ſi loquelæ inſtrumenta non haberent vitiata, aliquam vocem articulatam ex naturali inſtinctu ederent; quemadmodum reliqua animalia, etiamſi à natiuitate ab aliis eiuſdem ſpeciei animalibus ſegregentur, vt nunquam ea audire valeant, vocem tamen ſibi connaturalem proferunt. At ſurdi à natiuitate nullam vocem articulatam edunt, ſed ſonum tantùm confuſum, qui partium loquelæ inſeruientium læſionem manifeſtam arguit: læſio autem illarum partium potiſſimum eſt ab humiditate, quæ cùm neruum illum afficiat, qui ad aures, linguam & laryngem protenditur, auditum, & loquelam ſimul affici neceſſe eſt.

Grauis auditus, βαρυηκοΐα Græcis appellatur, eoque affecti ægrè ſonum percipiunt, nec loquentes intelligunt, niſi alta voce clamantes. Alij verò, ne ſic quidem audire ſatis poſſunt, nec niſi colloquentes in aures ipſis loquantur, ac vociferentur.

Vterque affectus à cerebri, vel auris vitio exoritur.

Cerebri intemperies frigida, aut repletio, aut imbecillitas, aut alia quælibet læſio, in ea præcipuè parte, quæ nerui auditorij exortum, aut progreſſum occupat, ſurditatem, aut grauem auditum poteſt efficere.

Auris affectus, vel in exteriore, vel in interiore auris parte verſantur.

In exteriore cauitate auditus defectum efficit obturatio perfecta, vel imperfecta, à tumore, abſceſſu, ſan-

guine,pure,pituita,aliiſque rebus,tum intrinſecùs,tum extrinſecùs incidentibus. Aduertendum tamen eſt,meatus exterioris obturationem, integram & abſolutam ſurditatem non poſſe efficere,ſed tantùm grauem auditum;quandoquidem per os etiam ſoni ad aures deferri poſſunt. Etenim meatus patens eſt ab auris interna cauitate ad palatum, per quem ſoni facilè ingrediuntur & ad aures ſeſe inſinuant; qui etiam meatus aurium expurgationi dicatus eſt. Et ſonum per os apertum excipi multa oſtendunt experimenta; videmus enim ſurdaſtros, vt meliùs loquentes audiant, aperto ore ſermones eorum excipere. Et ſi vtrâque aure diligenter obturatâ, muſica inſtrumenta baculo contingas, quem dentibus apprehenderis, exquiſitiùs audiuntur. Et in via, noctu alicuius procul aduenientis ſtrepitum captamus, & è longinquo magis audimus; ſi baculi, aut enſis alterum extremum terræ affigamus, alterum verò dentibus apprehendamus.

In parte auris interiore ſurditatem, aut grauem auditum efficiunt humores in cauitate interiori collecti, & à capite præſertim defluentes: qui plerumque pituitoſi ſunt,nonnunquam tamen bilioſi; vt patet aph. 28. ſect.4. vbi Hipp. bilioſas deiectiones ſurdis prodeſſe aſſerit; interdum etiam ſanguinei, ſiquidem ſurditatem, quæ criſim comitatur, ex ſanguinis fluxu per aures fieri compertum eſt. Illi autem humores à toto corpore interdum ad aures tranſmittuntur, vt in febribus continuis,& præcipue malignis. Eundem affectum producit mala auditus organorum conformatio; qualis eſt,ſi tympanum nimis laxum euaſerit à ſono violento, vel humectatione: eâ ratione ſurdaſtri quamplurimi in conſtitutione auſtrina grauiorem habent auditum, quia membrana ab aëris humiditate relaxatur, aut nimis tenſum, exſiccatumque poſt morbos acutos, vigilias,

lias, aut ieiunia, aut diſruptum ab iiſdem motibus ingentibus, aut eroſum à pure: egreditur tamen aliquando pus ex ſuppurata aure, & ſanguis in magnis concuſſionibus ſine læſione auditus; quando exitus eſt inter os & membranam, ſic enim ſeptum illæſum permanet. Vel ſi reliquæ auris particulæ ab ortu; aut aliqua cauſa externa, vt ictu, caſu, aliiſque à debito naturali ſtatu deiectæ ſint. Intemperies denique frigida ab aëre frigidiore, vel aqua frigidiſſima in aurem immiſſa; vel narcoticorum, aliorumque medicamentorum vſu nimio, hunc affectum producere ſolita eſt.

Has omnes cauſas per propria ſigna diagnoſtica ſigillatim diſtinguere difficillimum eſt, arte tamen & coniectura in hunc modum elucidari poſſunt.

Si à cerebri vitio ſurditas contingat, aut alij etiam ſenſus læduntur, aut aliquis affectus peculiaris in cerebro apparuit, aut dolor capitis, aut grauitas, apoplexia, lethargus, aut alij huiuſmodi.

Obturatio externæ aurium cauitatis oculis ipſis dignoſcitur, ſi ad Solem cauitatem illam introſpicias; tùmque apparebit, num tumor, aut materia craſſa, aut alia quæpiam ſubſtātia heterogenea cauitatem illam repleat. Tum etiam, ſi aliquid extrinſecùs in aurem illapſum ſit, ex relatu ægrotantis dignoſcitur.

Si verò cauitas interior aliquo humore repleatur, pituitam eſſe iudicabimus, ſi fluxio pituitoſa ægrotantem priùs occupauerit; aut ſi ille huiuſmodi fluxionibus frequenter fuerit obnoxius.

Bilioſum verò humorem hunc affectum producere indicabit febris bilioſa prægreſſa, aut iam ægrotantem detinens, & acutiſſimi doloris præſentia. A ſanguine verò fieri oſtendit dolor grauans, & ſanguinis redundantia in toto corpore. Et hæc in perturbationibus criticis præcipuè contingit.

Tym

Tympani laxitas & humectatio dignoſcitur ex cauſis prægreſſis humectantibus, & humida intemperie aliquam aliam partem affligente: vix enim fieri poteſt, vt cauſæ humectantes hanc vnicam particulam affecerint.

Eiuſdem tympani tenſio & exſiccatio nimia, ex totius corporis ſiccitate, & cauſis exſiccantibus prægreſſis erit dignoſcenda.

Tympani etiam diſruptionem, aut eroſionem coniicere poterimus; ſi cauſæ vehementes, rumpenteſque, aut erodentes enumeratæ præceſſerint.

Prognoſis huius affectus, in hunc modum inſtituenda eſt.

Surditas à natiuitate, & quæ longo tempore contracta eſt, eáque integra & abſoluta, incurabilis eſt. Quæ verò non abſoluta, ſed diuturna, difficillimè, & vtplurimùm nunquam curatur.

Surditas à bile, aut ſanguine oriunda, cùm in febribus continuis, & acutis tantùm ſoleat contingere, cum earum febrium curatione ſolui conſueuit.

Grauis auditus, ſi breui tempore non curetur, in omnimodam ſurditatem degenerat; teſte Gal. 3. de comp. med. ſec. loc. cap. 3.

Membrana tympani rupta, vel cicatrix in ea relicta incurabilem ſurditatem efficit.

Surditas per interualla creſcens & decreſcens curabilis eſt, ab humore enim mobili, qui interdum minuitur, & augetur, eam produci ſignificat.

Surditas quæ à vitio cerebri excitatur, facilius curatur, quàm quæ à proprio auris affectu producitur.

Curationem quod attinet; illa ſurditas quæ ab aliquo cerebri affectu dependet, non aliam curationem requirit, quàm quæ dictis affectibus deſtinata eſt, à propriis capitibus repetenda. Quæ à tumore exoritur, ſi

ille

ille durùs ſit & inueteratus, curationem non recipit: ſi verò calidus & inflammatorius,illius curatio in aurium doloris curatione proponetur. Si verò à pure in aure collecto producatur, ex capite vltimo huius tractatus curatio erit deſumenda, vbi de his agetur quæ præternaturaliter ex aure egrediuntur.

Si à ſiccitate hic affectus oriatur, curandus eſt, iuxta Rhaſis præceptum, victu humectante, ſomno longiori, & capitis perfuſione cum aqua tepida: quibus addi poſſunt humectantia in aurem immiſſa, vt oleum amygdal. dulc. & ſimilia Si ab aliqua re extrinſecùs in aurem illapſa, ſurditas,vel grauis auditus oriatur, ea protinus auferenda eſt eluendo, aut excutiendo, aut extrahendo: & ſi animalcula quædam ſint, quæ auris cauitatem ſubierint, alliciendo, aut enecando. Eluuntur, infundendo quæ viam hanc lubricam reddunt & humectant, dilatantque, vt lac, oleum amygdal. dulc. vel decoctum aliquod emolliens & relaxans. Excutiuntur impetu quodam, vt ſternutatione motâ; ſic enim ſpiritus impulſu,commotis illis partibus, quod in meatu auris latet,ſæpè excluditur, idque citiùs, ſi priùs via, vt dictum eſt, dilatata & lubrica facta fuerit. Prodeſt etiam inclinatâ aure affectâ, ſupra pedem illius lateris ſaltare; quâ ratione pueri poſt natationem, aquam auribus influxam excutiunt. Si hæc non ſuccedant,extractio molienda eſt auriſcalpio, cauendo tamen ne dum intromittitur, illud quod inhæret vlteriùs propellatur. Ideò auriſcalpij cochleare admodùm tenue ſit, vt faciliùs in aure contentis poſtponi poſſit. Vel forcipe ad id accommodatâ, vtrinque acutâ, & aſperâ, illa apprehendi, & eximi debent. Vel ſi neque hoc ſuccedat, cùm corpora dura ſint, vt nucleus,vel lapis,alio inſtrumento apprehenſa confringenda ſunt, & dein, vti dictùm, humore infuſo eluenda. Si auriſcalpium intromitti

mitti nequeat, ſpecillum cotone inuoluatur in extima ſui parte, dein immergatur in terebinthinam, aut in aliquod aliud viſcidum, pòſt immittatur in aurem, vt agglutinet id quod obſtruit. Idem fit ex candela cerea, extremâ ſui parte viſco inducta; quòd ſit aliquid viſci, aut glutinis poſt extractionem intus inhæſerit, id auriſcalpio extrahendum. Sunt qui calamum aperiunt in extremis eius partibus, vnam eius partem in aurem immittunt, alteram ore comprehendunt; vt inde frequenti ſuctu, quod intùs conditum eſt, attrahant.

Animalcula ex aure alliciuntur, admotis quibuſdam, quæ illis grata ſunt, vt extrorſum repant; vt ſi lac cum ſaccharo, in ſpongiola auri adhibeatur, vel leuiter intrudatur, vel ficus inuerſa, vel pulpa pomi dulcis, vel laridum, quo vermiculi citiùs eliciuntur; idque præſertim, ſi aures Soli obuertantur, dum hæc continent. Peculiariter verò hirudines caſu ingreſſæ alliciuntur ſanguine immiſſo in aures. Pulices verò pilis caninis in aurem introductis. Si autem viua ſint animalia, enecanda ſunt; mortua enim non ampliùs auditui obſtrepunt, & faciliùs extrahuntur. Enecantur autem, ſi ſaliua auribus inſtilletur, aut propriâ vrinâ infuſâ.

Amara autem citiùs inſecta enecant, vt centaurei, vel abſynthij ſuccus, aut decoctum aloës, & fella quælibet. Acria idem præſtant, vt acetum, ſuccus cæparum, & ſimilia.

At cùm frequentiſſima ſurditatis & grauis auditus cauſa ſit frigida intemperies, & humoris pituitoſi influxus in eam partem; ad illius oppugnationem hæc præcipuè curatio dirigenda eſt.

Quia verò huiuſmodi pituitæ influxus à cerebro ducit originem, illius ideò curatio ad eam partem dirigenda eſt, non abſimilis ei, quæ frigidæ cerebri intemperiei aſſignata eſt; quàm prudens medicus, pro va-

rio

rio intemperiei gradu,eiuſdemque contumacia, moderari poterit.

Summa autem huius curationis erit,vt præmiſsâ victus ratione attenuante, & modicè calefaciente, atque exſiccante,qualis in gutta ſerena præſcripta eſt: vitando in primis ventos auſtrinos, & ab iis aures muniendo;vaporoſa alimenta,& in primis allium & cæpe,quæ auditui nocent; tum etiam quæ humores craſſos ac pituitoſos generant; vt, inquam, primùm euacuatio vniuerſalis inſtituatur per pilulas, apozema cephalicum & purgans,tum etiam per phlebotomiam, ſi illius indicationes adfuerint. Cui ſubnectatur, ſi affectus ſit contumax, diæta ſudorifica, eique ſuccedant particularia remedia fluxionem reuellentia, vt cauteria, veſicatoria, errhina, ſternutatoria, maſticatoria, apophlegmatiſmi: peculiariter verò maſticatoria ſunt maximi vſus in hoc morbo,propter meatum qui ab interna aure ad palatum defertur, & aurium excrementa deponit. Ac denique morbo in longitudinem abeunte,ad pilulas vſuales,aut ſyrupum magiſtralem,opiatam cephalicam, pulverem, aut cucupham caput roborantem, & alia huiuſmodi veniendum erit. Quæ omnia in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

In vſu diætæ, ſi affectus ſit contumax, conuenient etiam ſacculi, poſt aſſumptam potionem ſudorificam capiti admouendi; quales in dicta curatione deſcripti ſunt, iique non ſincipiti tantùm, vt ibi dictum eſt, ſed etiam auribus erunt admouendi.

Peculiariter verò conducunt ad huius affectus curationem thermæ ſulphureæ & bituminoſæ, cùm balneo,tum lotione capitis. Balneo ſiquidem, ſudores copioſi prouocantur, & materia fluxionis antecedens educitur. Lotione verò capitis cerebrum roboratur & exſiccatur, & humores in ipſam aurem impacti

diſcutiun

diſcutiuntur. Vtendi modus peculiaris à Penoto deſcribitur, & valdè commendatur, his verbis. *Nihil æquè conducit in ſurditate, etiam poſt centum remediorum vſum, quàm vt patiens optimè priùs corpore mundato, & deinde capite purgato, ſulphureis balneis caput madefaciat, hoc modo. Ex ſpongiis magnis conſutis veluti cucupham ferat in capite, ad ſupercilia & infra aures deſcendentem. Sedeat ſub canali balneorum, & verſo epiſtomio aquam accipiat, quæ abſorpta ſpongiis, caput continuò calore ſuo fouebit, atque omnes capitis ſuturas, auriumque commiſſuras diducens, atque aperiens, vapores tollet; vel materiam impactam neruis, viiſque auditoriis reſoluet per halitum, aut adeò mutabit, vt breui ſit abitura. Bis in die ita ſedere eum conuenit ad horas duas, ac deinceps ſtatim ſudare in lecto, diætamque adhibere tenuem, ex ſuccis & iure carnium; vinóque, niſi oligophoro, planè abſtinendum eſt.*

Tandem ad topica materiam auri impactam diſcutientia veniendum eſt, quæ in hunc modum adminiſtrari poterunt.

℞. Fol. origani, abſynth. puleg. ſerpilli, ſaluiæ, menthę, centaur. min. maluæ, & althææ ana M. j. florum camomil. melil. ſtœchad. & anth. ana P. j. cinamomi & caryophyll. ana ℥. ß. decoquantur in æquis partibus aquæ font. & vini albi ſub finem additi; colatura foueatur auris affecta cum ſpongia, calidè, manè & ſerò.

Ex eodem decocto poterit fieri ſuffitus in aurem per infundibulum, quem maximè prodeſſe certum eſt, ex eo quòd vapor ex decocto calente eleuatus, peniciſſimas auris partes facilè penetrat.

Fomenti loco adhiberi poteſt panis cum ſemine carui ſubactus, & calens è furno per medium ſectus.

Vel panis ordinarius ex clibano ſumptus, & inferiori cruſtâ ablatâ in ſpiritu vini immergatur, & calidè

quantùm

quantùm æger ferre poterit, ad aurem applicetur, vt vapor intromittatur.

Efficacior erit panis ex farina vulgari factus, & cum ſemine carui, baccis lauri, iuniperi, & nuce moſchata ſubactus antequam coquatur; deindè poſt leuem cocturam, dum adhuc calet, diſruptus, & auri laboranti impoſitus.

Si decoctum pro fomento & ſuffitu præſcriptum fortius deſideres, pulpa colocyntidis & radis hellebori albi ad ʒ.j.vel ij.addi poterunt.Idem decoctum in vino albo ſolo, vel in vino & aceto parari poterit, vt magis penetret, & potentiùs diſcutiat.

Pro ſuffitu etiam vtiliter excipi poterit in auris meatum per infundibulum fumus caryophyllorum, caput muniendo linteo calidiſſimo, dum fumus excipietur.

Poſt fotum & ſubfumigium,liquor aliquis in aurem iniiciendus eſt, eáque poſtmodum cotone moſchato obturanda.

℞.Olei amygdal. amar.& rutacei ana ℥.j.M. infundantur calidè in aurem. Vel

℞.Olei de caſtoreo & lilior.albor.ana ℥.j.olei anethini ℥.ß.hellebori albi ʒ.ß. aquæ vitæ ℥.j. bulliant in B.M. ad aquæ vitæ conſumptionem; colentur ad vſum dictum. Vel

℞.Radic.cyperi,baccar. lauri,ſemin. aniſi & cumini puluerator. ana ʒ. j. caſtorei puluerati ʒ. ß. olei rutæ quantum ſatis: miſceantur, iiſque impleatur cæpe magnum excauatum quòd poſteà coquatur ſuper prunas & exprimatur ſuccus in aurem inſtillandus.

Olea chymica efficaciſſimè operantur, qualia ſunt oleum roriſmarini,maioranæ,ſaluiæ,fœniculi,de ſpica, caryophyll. quæ tamen propter nimiam vehementiam ſola non ſunt vſurpanda; ſed cum prædictis in parua

S quanti

quantitate admiſceri poſſunt, in hunc, aut ſimilem modum.

℞. Oleorum prædictorum ℥.ij. olei de ſpica, fœniculi, aut caryophyllorum, aut alterius cuiuſuis ʒ. ß. vel ʒ. j. M.

Aquæ etiam nonnullæ in aurem inſtillantur, quæ ad ſurditatem maximè conferre exiſtimantur. Sic plurimùm laudatur ab auctoribus aqua fraxini, quæ elicitur, ramos virides fraxini vnâ extremitate igni admouendo, & ex altera extremitate aqua ſtillans vſui aſſeruanda. Præcipuè confert quando ſurditas à cauſa calida oriunda eſt, & remedia valdè calefacientia ſuſpecta ſunt. Si caliditas non timeatur, pari aquæ vitæ portione admiſta efficacior euadet. Matthiolus hanc aquam cum ſuccis quibuſdam permiſcet, eamque ſic compoſitam valdè prædicat his verbis. *Fraxini ſpumam, quæ à viridi ligno igni expoſito manat, additis ſuccis cyclaminis, ſcillæ, rutæ, æqualibus partibus, omnibus ſimul parumper feruefactis, plurimùm valere ad ſurditatem ſcimus; ſi in aurem ſanam hic liquor calidus infundatur, cùm ſe cubitum receperit æger, atque eum ſuper affecta aure iacere oportet; vbi verò vtramque aurem ſurditas occupauerit, in eam fundatur quæ minùs affecta fuerit, & ſuper alteram iaceat.*

Spiritus vini in quo helleborus albus infuſus fuerit, in aurem affectam inſtillatus, magnæ eſt efficaciæ.

Alij multùm commendant ſuccum hederæ depuratum, cum vino albo potenti permiſtum.

Fella animalium, vt leporis, capræ, perdicis, maximè laudatur, ſi recentia vſurpentur, cùm pari mellis portione miſceantur, & in cepæ corio incaleſcant.

Pinguedo anguillæ maximo in vſu eſt, ea autẽ colligitur dum anguilla magna in veru aſſatur, & ſuppoſitis lauri foliis excipitur, eáque tepidè in aurem inſtillatur.

Zechius

Zechius oua formicarum prædicat his verbis. Oua formicarum contrita & cum ſucco cepæ in aurem infuſa, quàm vetuſtiſſimam ſurditatem perſanant.

Sanguis lupi iunioris adhuc calens in aurem inſtillatus ſurditatem curare creditur.

Denique, ſi affectus contumaciſſimus propoſitis remediis non cedat, non eſſet abs re extremum tentare remedium, quod à Fonſeca proponitur conſult. 58. tom. 2. inunctionem nempè factam ex hydrargyro: quia ſurditas ex lue venerea contracta ita curari ſolet; quare etiam hæc, licèt talis non ſit, fortè curari poterit. Et ratio huic ſententiæ videtur ſuffragari, quia hydrargyrum tumores duros emollit & diſcutit, ac humores concretos & partibus impactos potentiſſimè diſſoluit: atque ita pituitam in auris particulis concretam, & reliquis remediis non cedentem fortè poterit diſſoluere. Hoc tamen remedium, non niſi in deſperato caſu tentandum eſt, anceps enim & dubius admodùm eſt illius euentus: ſiquidem ab inunctione hydrargyri cerebrum valdè labefactatur, & variæ fluxiones concitantur; ita vt, nonnullis ex lue venerea per hydrargyrum curatis, ipſa ſurditas, aut grauis auditus interdum contingat: quamuis, vt antea dictum eſt, ex ipſa lue venerea contingens ſurditas interdum curetur. Et debitè adminiſtrata hydrargyroſis, poſt ſufficientes purgationes, nullam in cerebro noxam, vtplurimùm relinquat.

In topicorum remediorum adminiſtratione hoc perpetuò obſeruandum, vt non frigida, ſed ſemper tepida, aut calidiuſcula in aurem immittantur. Prætereà nunquam medicamenta inſtillanda ſunt, quin priora abſtergantur. Inſtillato verò medicamento, auris perpetuò cotone moſchato obturanda, ille enim ſolus & per ſe ſurditati maximè conducit: quod confirmatur à Fo-

reſto obſeru. 15. lib. 12. his verbis. *Mulier Delphenſis, cùm ex diuturno morbo conualuiſſet, incidit in ſurditatem ſatis diuturnam, quæ cùm ſatis purgata eſſet, & deinde à medicamentis abſtineret, & longo tempore adhuc ſurditate laboraret; vetula quadam ei conſuluit, vt granum vnum, vel alterum moſchi optimi in bombace miſceret, & auri perpetuò imponeret. Hoc remedio, præter omnem ſpem, ab omni ſurditate liberata eſt. Ego multos quidem, quibus auris ſanie longo tempore maderet, curaui ſolâ impoſitâ bombyce, vel cotone, in quo moſchus reſeruatur, quòd & aurem exſiccaret, & ſimul ſurditatem tolleret.*

CAPVT II.

De ſonitu aurium.

AVditionis ſenſus deprauatur in ſonitu aurium; quemadmodum enim oculus debet eſſe omnis coloris expers, vt colores omnes obiectorum ritè percipiat; & ſi aliquo colore præternaturaliter afficiatur, vt in ictero, tunc deprauari viſionem neceſſe eſt: ita auris nullum in ſe debet habere ſonum, vt omnes ſonos extrinſecùs aduenientes percipere valeat; & ſi in ea ſonus aliquis præternaturaliter efficiatur, auditus deprauatur. Hæc autem deprauata auditio παράκουσις Græcis, Latinis Obauditio nominatur; vulgò etiam tinnitus aurium appellari conſueuit, quamuis tinnitus propriè vnicam tantùm deprauati auditus differentiam conſtituat, vt in ſequentibus patebit.

Fit autem ſonitus in aure, ex commotione præternaturali aëris vernaculi, ſeu congeniti in auris cauitate contenti: quamuis enim aër ille congenitus naturaliter in aure moueatur, vt docuit Ariſtoteles, ſonus

tamen

tamen ex eo motu non exauditur, niſi quando aurem manu concauâ,aut alia re ſimili obturamus: tunc enim meliùs fit auditio in aure interna, cùm aëris externi ad aurem ingreſſus impeditur, vt docetur vulgari experimento: ſi nimirùm teſtudinis, aut alterius inſtrumenti muſici manubrium dentibus apprehendamus aures obturando; tunc enim ſonus quadruplo maior percipitur, quàm ſi apertis auribus excipiatur; quia ſonus teſtudinis per continuitatem manubrij in os ingreditur, & ad auris cauitatem ſeſe inſinuat per patentem canalem, qui ab aure ad fauces exporrigitur. Motus autem ille naturalis aëris implantati, fit à ſpiritu ἀκουστικῷ, qui continuò in aurem influit, & aërem illum tenuem & mobilem leuiter exagitat. Si verò aër ille implantatus ſolito vehementiùs moueatur, tunc ſonus intra aurem percipitur,qui præternaturalis eſt, & auditum vitiat.

Cauſæ verò aërem vernaculum præternaturaliter commouentes quamplurimæ ſunt, præcipua tamen & frequentiſſima eſt vapor, flatus, aut ſpiritus in aurem ab aliis partibus tranſmiſſus, vel in ipſa aure genitus. Si ab aliis partibus feratur, vel à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari ducit originem. A toto corpore promanat in febribus, vnde Hipp. in Coacis. Bombus in acutis,& ſonitus aurium lethalis; & ille aurium ſonitus fit à ſpiritu flatuoſo, per arterias à toto corpore ad aures tranſmiſſo;frequentiùs tamen accidere conſueuit in principio paroxyſmorum, & inſtante criſi per hæmorrhagiam. A parte peculiari flatus eleuati ad aures transferuntur, nempè, à ventriculo, hepate, liene, meſenterio, vtero,aliiſque partibus. Vnde in vomitu vehementi, melancholia hypochondriaca, & hyſterica ſuffocatione aurium tinnitus frequenter ſolent contingere. A capite etiam frequentiùs ſpiritus flatuo-

 ſus,

ſus, ex frigidis & pituitoſis humoribus excitatus à calore debili, in aures defertur per venas, arterias, & quintam neruorum coniugationem; per quas etiam vias, vapores & flatus ab inferioribus partibus tranſmittuntur.

In aure ipſa generatur flatus, ex materia pituitoſa in auribus contenta; vnde fit, vt grauis auditus cum tinnitu aurium ſæpiſſimè coniunctus ſit. Ab humore enim fit obſtructio, à qua ſurditas, aut grauis auditus, dum in minori copia redundat: à flatibus verò ex eodem humore eleuatis aurium tinnitus generatur.

Aliæ verò cauſæ ſonitum aurium excitantes ſunt. percuſſio capitis vehemens, ſonus vehementior, aurium vlcera, calida intemperies, debilitas, & ſenſus exquiſitior.

Percuſſio capitis vehemens, ſpiritus in capite contentos violenter commouendo, facit vt illi in aurem confertim propellantur, & ſonitum edant.

Sonus vehemens in aurem violenter impulſus, aërem implantatum maximè exagitat, vt commotio illius diutiùs perſeuerans ſonitum diuturniorem efficiat.

Aurium vlcera, puris, aut ſaniei feruore, ſtrepitum quendam in aure excitare ſolent; quod etiam fieri poteſt à ſpiritibus maiori copiâ in partem vlceratam tranſlatis, & in auris cauitatem effuſis, aëremque implantatum commouentibus.

Calida intemperies arteriam auris interiora ſubeuntem multo ſpiritu replet, vnde contingit, vt pulſatio fiat vehementior, & ſonus pulſans in aure excitetur. Vel copioſior ſpiritus per arteriam illam effuſus in aurem, aërem vernaculum commouet, & ſonitum producit. Et ab iſta cauſa ſonitus aurium diuturnus efficitur. per menſes & annos interdum perſeuerans.

Auditus debilitas ſonitum aurium efficere ſolet, vt

in

In conualeſcentibus; quia omnis ſenſus debilitatus ab obiecto non ſolùm vehementiori, ſed etiam mediocri offenditur; ſic illi qui debilem habent viſum, à lumine etiam moderato læduntur.

Ac denique ſenſus exquiſitior, ex Gal. lib. 3. de comp. med. ſec. loc. cap. 1. tinnitum aurium efficit eâdem ratione; quia ſcilicet obiecta etiam moderata illum nimiùm afficiunt. Ille autem ſenſus exquiſitior præternaturalis eſſe debet, vt affectum præternaturalem efficiat, nam ſenſuum perſpicacitas per ſe actionem deprauatam non poteſt producere: quin potiùs, quò exquiſitior eſt ſenſus, eò minùs aberrare debet. Præternaturalis autem efficitur à calida intemperie, vlcere, aut alio conſimili affectu: quemadmodum partes inflammatæ contactus moderatos deprauatè ſentiunt, nempè dolorificè. Vel ſi exquiſitus ſenſus in ſtatu naturali conſiſtat, exiſtimandum eſt cauſam tinnitum efficientem eſſe præternaturalem, & excedentem ratione illius exquiſiti ſenſus: vapor enim, v. g. ita exiguus, vt à ſenſu obtuſiori non percipiatur, ſicque actionem non lædat, ab eo qui exquiſitiori ſenſu præditus eſt percipietur, & tinnitum efficiet; atque ita in hoc præternaturalis erit, in alio verò ſanitatis limites non excedet.

Variæ dari poſſunt aurium ſonitus differentiæ, quæ à vaporum multitudine, vel paucitate; craſſitie, vel tenuitate; motu celeri, aut lento oriuntur: ſi enim vapor, aut flatus multus ſit, craſſus, & celeriter moueatur; ſenſorio exhibebit ſimilitudinem aquæ rapido curſu cum fragore fluentis, vel tympani, vel id genus inſtrumentorum muſicorum, vel venti reboantis, vel id genus ſimilia. Quòd ſi paucus ſit, craſſus, & celeriter moueatur, arboris confractæ, vel domus collabentis, ſubitæque ruinæ, vel catapultæ ſpeciem refert. Si multus ſit, tenuis, & celeriter moueatur; ſibilum excitare ſolet, & torrentis

cuiuſdam lenioris imaginem. Si paucus ſit, tenuis,& celeriter moueatur;tinnitum excitat. Si multus ſit,craſſus, & lentè moueatur;murmura quædam excitare ſolet. Si paucus ſit, craſſus,& lentè moueatur ; ſuſurrum repræſentat.Si multus ſit, tenuis,& lentè moueatur ; ſibilum remiſſiorem refert. Ac denique cùm gradus innumeri dari poſſint craſſitiei & tenuitatis, multitudinis & paucitatis, motus celeris & tardi:pro eorum ratione,innumeri propemodùm ſonorum modi in auribus produci poterunt;prout magis, vel minùs;ad hanc, vel ad illam accedere videbuntur.

Diagnoſis prædictarum cauſarum certa haberi non poteſt,docente Gal.3.de comp. med.ſec. loc. c.1. artificialem tamen coniecturam ex cauſis prægreſſis,aliiſque circunſtantiis elicere poſſumus.

A flatuoſo ſpiritu fieri ſonitum aurium , inde colligi poteſt;quòd interdum ceſſet,& interuallo poſito reuertatur : tum etiam ſi præceſſerint cibi flatibus generandis idonei.

Per conſenſum ab aliis partibus fieri oſtendunt, ſi aliqua alia pars affectu peculiari laboret, & affectus per interualla repetat.

A cerebro præſertim fieri teſtatur dolor capitis præcedens,aut grauitas eiuſdem ; & vtplurimùm nocumentum aliis ſenſibus communicatur.

In ipſis auribus vitium eſſe teſtatur ſonitus continuus,& ſine vlla intermiſſione infeſtans.

A materia frigida affectum produci cognoſcimus ; ſi æger à calidis medicamentis iuuetur,& ſi ſanitatis tempore omnes ſtrepitus facilè perferat.

A vaporibus craſſis,vel tenuibus ; paucis, vel copioſis , affectum produci oſtendunt ſonorum differentiæ, quæ in aure percipiuntur,ſuprà propoſitæ.

A facultatis imbecillitate exoriri,facilè patebit ex iis

quæ

quæ præceſſerunt; vtpote morbis præcedentibus, ex quibus vix dum ægri conualeſcere incipiunt.

A calida intemperie, & exquiſitiori ſenſu inde oborto fieri coniicimus; dum æger percipit caliditatem in capite circà aures; cauſæ calefacientes præceſſerunt, & flatus diſcutientia medicamenta malum augent: tum etiam quòd æger ſanitatis tempore magnos ſtrepitus, propter ſenſum exquiſitum, perferre non poteſt.

Quod ad prognoſim ſpectat; recens aurium tinnitus facilè curatur, chronicus verò difficilè, eóque magis, ſi à luë venerea ortum duxerit. Qui à cauſa calida ortum ducit, faciliùs curatur; qui à frigida, difficiliùs.

Diuturnus aurium tinnitus, à materia pituitoſa in aure contenta oriundus, in ſurditatem degenerat: auctâ enim materiæ illius copiâ, meatus auditorius obſtruitur, & ſpiritûs influxus ad aurem inhibetur.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum varia eſſe debet.

Ac primùm curatio ſonitus aurium, qui per conſenſum aliarum partium generatur, à curatione affectuum illarum partium dependet; & ideò ex propriis cuiuſque capitibus erit deſumenda.

Qui verò ab aure primariò affecta exoritur, peculiarem curationem deſiderat; & ſi à frigida intemperie, craſſiorique flatu generetur, eandem curationem deſiderat, quæ in graui auditu deſcripta eſt; conſimiles enim ſunt affectus, qui ſæpè ſimul complicantur, aut vnus in alium degenerat; tinnitus enim non raro grauis auditûs, & ſurditatis prodromus eſſe conſueuit.

Omnia igitur remedia, tum vniuerſalia, tum particularia, ſuperiori capite ad ſurditatis, & grauis auditus curationem propoſita, huc transferri poterunt.

Si ab aurium vlcere tinnitus prouenit, non aliam po-

ſtulat curationem, quàm quæ vlceri debetur; qualis capite ſequenti proponetur.

Si à ſenſus debilitate procedat, vt in conualeſcentibus ab aliquo morbo grauiori; inſtauratione ac refectione totius corporis ſponte affectus euaneſcit; poterunt tamen interim olea quædam temperata in aurem infundi, ad ſymptoma demulcendum; vt chamæmelinum, anethinum, amygdalar. dulc.

Ac denique, ſi à calida intemperie, vel exquiſitiori ſenſu ducat originem; victus refrigerans & humectans præſcribendus eſt, tum etiam refrigerantia in aurem immittenda, à mitioribus ad fortiora progrediendo. Ac primùm inſtillari poterit decoctum hordei, violarum, lactucæ, nymphææ, quibus ad penetrationem aliquid meliſſæ, aut chamæmeli addi poterit. Quibus non conferentibus, ſucci lactucæ, portulacæ, hyoſcyami vſurpandi ſunt; imò ad papaueris ſuccum, & ipſum opium confugit Gal. quibus tamen parcè & ſumma cum cautione vtendum eſt, nè calorem natiuum partis debilitando, auditum nimis hebetent.

CAPVT III.

De dolore aurium.

Avrium dolor ὠταλγία Græcis nominatur, eſtque grauiſſimus affectus, tum propter partem affectam, membranam putà interiorem auris cauitatem ambientem; tum propter cerebri viciniam, cuius ratione illud non rarò in conſenſum trahitur.

Cùm autem omnis dolor à ſolutione continui oriatur, quæcumque partium illarum ſenſibilium auris cauitatem ambientium continuitatem ſoluere poſſunt, aurium

aurium dolorem excitare ſolent;quorum præcipua ſunt intemperies,tum immaterialis,tum humoralis, ſeu cum materia coniuncta; vulnera, vlcera, & res externæ in auris cauitatem illapſæ, vel immiſſæ.

Frigida intemperies ſæpè aurium dolorem excitat, inducitúrque à ventis frigidioribus, balneo aquæ frigidæ, aliiſque cauſis impenſiùs refrigerantibus. Calida intemperies ſine materia, rarò aut nunquam aurium dolorem producit, quemadmodum frigida; nam frigidum partibus hiſce neruoſis & membranoſis inimicum eſt, calidum verò amicum: neque dolorem in auribus efficere poteſt, quin multùm excedat, ſicque humorum defluxum ad partem alliciat; vnde materialis intemperies producitur; hac de cauſa nec Galenus, neque alius Græcorum, calidæ intemperiei mentionem fecerunt, quamuis Auicenna, & Arabes ferè omnes eam propoſuerint.

Materia verò frigida dolorem aurium efficiens, eſt pituitoſa, vel ſeroſa in aures à cerebro defluens; vel flatus ab eodem cerebro, aut partibus inferioribus tranſmiſſus.

Materia verò calida, vel bilioſa eſt, ex venis & arteriis in prædictas partes illapſa; vel ſanguinea, per dictas etiam vias effuſa, à qua inflammatio generatur.

Prædictæ cauſæ ſolutionem continui occultam producunt, à qua dolor excitatur. Solutiones verò manifeſtæ, vt vulnera & vlcera, non eſt dubium, quin dolorem etiam inferre poſſint. Vulnera fiunt à cauſis externis pungentibus, incidentibus, & contundentibus, ita vt contuſio ad hanc claſſem referatur. Vlcera verò fiunt, vel poſt inflammationem abſceſſu rupto, vel ab humoribus acribus partem erodentibus.

Denique res externæ in aurem immiſſæ, ſi duræ, acutæ, aut alio quouis modo mordentes, aut vellicantes ſint, dolorem procul dubio efficere conſueuerunt.

Diagnoſis harum omnium cauſarum ita inſtituenda eſt. Si intemperies immaterialis ſit; nulla ſentitur grauitas in aure, neque vlla tenſio, & nullus tumor apparebit. Frigidam autem eſſe intemperiem cognoſces ex eo, quòd cauſæ refrigerantes præceſſerunt, vt peregrinatio tempore hyberno, à frigore externo dolor intenditur, & admotis calefacientibus lenitur. Calidam verò intemperiem indicabunt externæ calefacientes; vt inſolatio, vel aër calidior, & noxa à remedijs calidis in aurem iniectis; leuamen verò à refrigerantibus.

Si ab humore pituitoſo dolor excitetur, grauitas quædam in aure, & ipſo capite percipietur; tum fluxio pituitoſa interdum aliquam aliam partem infeſtabit. Prætereà cauſæ refrigerantes præceſſerunt, vt aër frigidus & aquilonius, alimenta frigidiora: adeſtque tempeſtas hyemalis, ætas ſenilis, & ſimilia.

Si à flatu oriatur, dolor erit vehemens ſine pondere, aut grauitate; interpolatus, non continuus, & cum tinnitu coniunctus.

A ſeroſo humore fieri oſtendunt, alij affectus ab eodem producti, & ſimul ægrum infeſtantes; vt fluxiones acres & tenues in dentes, oculos, aures, pectus, aliaſque partes; & ſeroſi humoris per vomitum, aluum, vrinas, aut ſudores euacuatio.

Si ab humore bilioſo ducat originem, dolor erit pungens & acutus, cum caloris ſenſu adiuncto; à refrigerantibus iuuabitur, & bilioſæ quædam humiditates interdum è capite manabunt: quibus accedunt calidum & bilioſum temperamentum, ætas iuuenilis, tempus

æſtiuum,

æſtiuum, victus ratio calidior, aliæque cauſæ calefacientes, à quibus lædi æger conſueuit.

Inflammatio cognoſcitur ex dolore intenſo & pulſatili, cum calore inſigni, & rubore, interdum ad malas, & tempora ſeſe extendente: quibus febris adiuncta eſt continua & intenſa, nec non aliquando delirium, conuulſio, ſyncope, & frigiditas extremorum.

Vulnus ex ſanguine ab aure profluente cognoſcitur; vlcus verò à pure, vel ſanie. Sed quia puris effluxus, interdum à cerebro fit per aures, diſtinctione opus eſt. Si enim procedat à cerebro, dolor capitis, aliaque apoſtematis cerebri ſigna præceſſerunt; & primò ſanies magnâ copiâ effunditur; deinde ſenſim minuitur, donec ex toto conſumpta ſit. Poteſt quidem magnâ copiâ effundi ex abſceſſu auris; ſed inflammationis in aure conceptæ ſigna præceſſerunt: huic poſtea vlcus ſuccedit, quod poſtmodum, ſiue ab abſceſſu, ſiue à fluxione humoris acris duxerit originem, ſequentibus ſignis innoteſcit. Pauca puris, aut ſaniei quantitas ſenſim & continuò profluit; dolor, ardor & punctionis ſenſus in ipſa aure percipitur, præcipuè dum auriſcalpium immittitur. Imò verò vlceris differentias coniecturâ quâdam aſſequi poterimus. Si enim vlcus ſit in oſſe, cognoſcitur ex ſanie tenui ad citrinum colorem vergente, & ex affectus longitudine: ſi ſit profundum, ex puris multitudine: ſi mundum ſit, ex pure laudabili; ſi ſordidum, ex craſſitie & copia eiuſdem: ſi virulentum, ex ſanie tenui, ſi putridum, ex fœtore puris: ſi corroſiuum, ex eo quòd poſt ſaniem ſanguis egreditur: fiſtuloſum, ex vetuſtate vlceris, ſanie virulenta, & carne calloſa, ac duriori. Denique extrinſecùs in aurem immiſſa, vel illapſa, aut ſenſibus percipiuntur in auris cauitate contenta, aut ex relatu ægrorum addiſcuntur.

Prognoſis

Prognoſis doloris aurium varia eſt pro varietate cauſarum. Qui à nuda intemperie ducit originem, facilè curabilis eſt. Qui à materia frigida, pituitoſa, ſeroſa, vel flatuoſa producitur, non eſt quidem valdè periculoſus, ſed chronicus vtplurimùm eſſe conſueuit. Qui verò à calidis humoribus, & præſertim inflammationem efficientibus exoritur, admodum periculoſus eſt; cerebrum enim propter viciniam trahitur in conſenſum, vnde delirium, & conuulſio ſubſequi conſueuit. Iuuenes in hoc morbo magis periclitantur: cùm enim calidiori temperie præditi ſint, & ſanguine calidiori, intenſior fit inflammatio, quæ calorem narium cerebri diſſoluit, prorſuſque hominem extinguit; vnde fit, vt ægri plerumque intra ſeptimum diem intereant. Senes verò, cùm humores habeant frigidiores, minore inflammatione afficiuntur, ſicque minùs periclitantur.

Vlcera in auribus difficilè curantur, quia cerebrum vicinum ad eas partes excrementa deponit. Ea tamen quæ abſceſsûs conſectaria ſunt, faciliùs curantur, tum etiam ea, quæ pus laudabile generant. Vbi verò ſanies virulenta, fœtida, aut aliâ prauâ qualitate prædita fuerit, difficillimam curationem arguit; idque magis, ſi vlcus fiſtuloſum; aut cum oſſis carie copulatum fuerit.

Curatio, non ſecus ac diagnoſis & prognoſis, iuxta varietatem cauſarum varianda eſt.

Si enim à frigida intemperie nuda producatur, calefacientia remedia auri admota ad illius curationem ſufficiunt, qualia in ſurditatis curatione fuere propoſita, ac præcipuè fotus & ſuffitus, tum etiam olea calefacientia ibidem deſcripta. Calida verò intemperies, ſi aliquando ſine materia contingat, topicis refrigerantibus, quæ paulò inferiùs proponentur, edomari poterit; ac

præcipuè

præcipuè oui candido cum lacte muliebri ſubacto,& in aurem inſtillato.

Si à frigida intemperie cum materia coniuncta,pituita ſcilicet, aut flatu, aut ſeroſa materia ; eadem curatio erit adminiſtranda , quæ ad ſurditatis curationem fuit propoſita. Vt primùm totum corpus euacuetur, cerebri intemperies corrigatur, & topica remedia calefacientia, ac diſcutientia auri admoueantur, à curatione prædicta deſumenda.

Si à calida intemperie , cum bilioſi humoris affluxu, aurium dolor producatur, qui chronicus ſit, aut per interualla recurrat. Primùm humor ad partem affluens reuellendus erit phlebotomiâ, quâ etiam calida intemperies totius corporis, nedum ipſius hepatis, in quo humor bilioſus generatur , emendari poterit. Deinde humoris peccantis euacuatio fiet purgationibus idoneis. Dicta hepatis intemperies calidior emendabitur iulepis, aut iuſculis refrigerantibus, ſero lactis caprino , aquis mineralibus acidulis & vitriolatis,balneis aquæ tepidæ, & ſimilibus. Ac denique ea omnia conuenient, quæ in doloris capitis à calida intemperie oriundi curatione fuere propoſita. Dolor verò ipſe demulcebitur topicis refrigerantibus & anodynis , pro inflammatione infrà deſcribendis.

Inflammatio auris curabitur , miſſo priùs ſanguine , eâ quantitate , quæ tum plenitudini ſatisfaciat, tum humorem ad aurem affectam confluentem reuellere poſſit ; idque præmiſſo clyſtere emolliente , refrigerante & laxante. Debet autem ſanguis detrahi magnâ copiâ , iteratis ſaltem vicibus , id enim poſtulat morbi magnitudo & acuties. Secanda eſt autem vena cephalica, è directo auris affectæ. Si à ſuppreſſione menſium , aut hæmorrhoidum affectus originem duxiſſe videatur , venæ inferiores aperiendæ ſunt,

ſuat, demptâ prius plenitudine per venam brachij. Imò & abſentibus huiuſmodi cauſis, venarum inferiorum apertio optimam reuulſionem præſtabit ad oppoſita diſtantiſſima, cui etiam vſui conferent hirudines ano affixæ.

Reuulſiones etiam commodè fient per frictiones, & ligaturas brachiorum & crurum; cucurbitulas ſcapulis, & dorſo admotas, tum ſiccas, tum ſcarificatas.

Interdum etiam ad deriuandum, cucurbitula ſcarificata ponè aures appoſita, multum iuuat; vt docetur hiſtoriâ luculentâ à Zacuto Luſitano propoſitâ, obſer. 64. lib. 1. praxis admirandæ his verbis. Diuinus ſenex lib. 2. epid. ſect. 6. poſt medium ſic præfatur. Ad auris dolorem, cucurbitam affigito. Hæc memoranda ſententia ſummam attulit opem miſero cuidam, qui ex dolore auris atroci malè habens, omnibus præſidiis deſtitutus, vigiliis debilis, & amens factus, continuò febriens, in horas moriturus ſperabatur. Hic cùm ex venæ ſectione, cucurbitulis coſtis, humeris, collo affixis; reuellentibus clyſteribus, expurgantibus, cæteriſque reuulſoriis auxiliis, ſicut & anodynis intra aurem inditis nullam ſentiret vtilitatem; cucurbitulâ ſcarificatâ, iuxta aurium glandulas applicitâ, leuatus eſt, extracto enim copioſo ſanguine inflammationeque reſoluta, huius auxilij beneficio omninò ſanus permanſit.

Idem Zacutus Luſitanus, in praxi ad hiſtorias, laudat hirudines ponè aures admotas quaternario numero, quas maximum leuamen attuliſſe refert iuueni cuidam, ſæuiſſimâ auris inflammatione laboranti.

Mirandum etiam interdum effectum profert arteriotomia in temporibus celebrata, ad aurium dolorem atrociſſi

atrociſſimum compeſcendum, ſanguinem feruidum, & ſpirituoſum educendo, qui ſymptoma illud grauiſſimum producebat. Operandi modus à nobis expoſitus eſt, in curatione doloris capitis à materia calida oriundi.

Purgatio etiam in hoc affectu vtiliſſima eſt, ex cholagôgis compoſita; humores enim bilioſi ſanguini permixti, eíque fluxibilitatem, & antirrhopiam conciliantes, ad inferiora retrahuntur, & foras educuntur.

Poſtmodùm verò iulepis refrigerantibus, tota humorum maſſa contemperanda eſt; qui fiunt ex decocto lactucæ, portulacæ, plantaginis, acetoſæ, & ſimilium, cum ſyrup. limon. granat. aut papaueris rhœados.

Interim verò, dum prædicta remedia vſurpantur, topica continuò adminiſtranda ſunt, quæ perpetuò anodyna eſſe debent propter doloris vehementiam, cuius mitigatio reliquas indicationes ſuperat; quarum tamen ratio haberi poterit, ſi prædictis anodynis, in principio & augmento, leniter repellentia admiſceantur; in ſtatu verò, & declinatione reſoluentia; quorum exempla talia eſſe poterunt.

℞. Lactis muliebris recenter mulcti ℥.ij. album. oui agitati, vt in liquorem abeat ℥.ß. M. inſtillentur tepidè in aurem.

Vel lac ſolum ab vbere in aurem inſtillatum, valdè dolorem lenit.

℞. Fol. plantag. & ſolani ana M.j. flor. camomil. & melil. ana P.j. Fiat decoctio, cuius fumum æger recipiat in aurem per infundibulum.

℞. Ol. viol. nymphææ & roſac. ana ℥. j. M. inſtillentur in aurem tepidè poſt ſuffumigium.

Aſelli in prædictis oleis infuſi & expreſſi, præſtantius

T faciunt

faciunt anodynum; hæc enim animalia eximiam habent vim dolorem ſedandi, eáque ratione in doloribus dentium, hæmorrhoïdum, aliiſque vſurpantur. Vel dicti aſelli viui rapiuntur, & in oleis cum aqua decoquuntur ad aquæ conſumptionem.

Si ardor ſit valdè intenſus, ſucci refrigerantes oleis prædictis admiſceri poterunt, in hunc modum.

℞. Ol. nymph. & roſac. ana ℥.j. ſucci ſolani & plantag. ana ℥. ß. M. inſtillentur in aurem.

Oxyrrhodinum à practicis non paucis vſurpatur, ex olei roſacei partibus duabus, & aceti parte vna compoſitum, quod tamen ſuſpectum eſſe debet, quemadmodum omnia ea quæ ſpotenter repellunt; periculum enim eſt, ne humor defluens in cerebrum vicinum retrocedat; eſtque præceptum generale perpetuò obſeruandum, ne inflammationibus, quæ partibus nobilibus proximæ ſunt, repellentia admoueantur: admiſceri tamen poſſunt leuiora repellentia cum anodynis & relaxantibus; ſic enim fluxionem moderatè reprimunt, nec tamen eam longiùs propellunt, cuiuſmodi ſunt antea propoſita; quibus etiam ſequens commodè addi poterit.

℞. Ol. roſac. & nymph. ana ℥. j. ß. aquæ roſar. & plantag. ana ℥. ß. lactis muliebris ℥. j. mucilag. ſemin. pſyllij & cydon. extractæ cum aqua roſar. ana ʒ. vj. M. iniice in aures guttulas aliquot huius liquoris tepentis, & circùm aures, lintea in eo liquore macerata, appone.

In dolore vehementiſſimo ad narcotica interdum confugere cogimur; ſed raró ea vſurpanda ſunt, & maximâ cautione adhibitâ, quia cerebro infenſa ſunt. *Noui quemdam* (inquit Gal. 3. de comp. med ſec loc.) *ſolo vſum opio, & vocem & ſenſum ægro ademiſſe; vt ne opobalſamo quidem, aut aliis iniectis calefacientibus, homo amplius*

amplius reſtitui potuerit. Si igitur magna vrgeat neceſſitas, in hunc modum præſcribenda ſunt.

℞. Ol. de ſemin. papaueris ℥. j. ß. camphoræ, opij, ana gr. ij. M. inſtillentur in aurem.

℞. Ol. amygdal. dulc. ℥. ij. ſucci maluæ ℥. ß. myrrhæ ʒ. ß. croci ℈. ß. opij. gr. iij. vel iiij. M. vtatur vt ſupra.

In topicorum adminiſtratione, diligenter obſeruandum eſt Galen. præceptum, quod habetur lib. 3. de compoſ. medic. ſec. loc. cap. 1. vt ſcilicet auris inflammatione affecta non attingatur, ſed medicamenta in eam inſtillentur per auricularium ſpecillum, lanâ molliſſimâ obuolutum, & in iis intinctum; tum æger interrogetur, num medicamentum tepidum ei videatur, & num calidius ipſum ferre poſſit, & ad tantam caliditatem procedatur, vt ipſum non offendat. Tinctum itaque pharmaco ſpecillum ad principium meatus auditorij moderatè imponendum eſt, vt ex eo in altum medicamentum defluat, idque toties iterandum, donec meatus impleatur; mox lana eodem medicamento imbuta, tum meatus oſculo, tum auri vniuerſæ imponenda eſt.

In ſtatu morbi, olea leniter reſoluentia cum anodynis permiſcenda ſunt, in hunc modum.

℞. Ol. chamemæl. amygdal. dulc. & violac. ana ℥. j. ol. lilior. ℥. ß. M.

Sed fomenta & ſuffumigia potentiùs reſoluunt, quæ ex decocto ſequenti parari poterunt.

℞. Rad. alth. ℥. j. fol. maluæ, ſolani, hyperici, ana M. j. ſemin. lini ℥. ß. ſemin. maluæ, alth. & papau. albi ana ʒ. ij. flor. camom. aneth. & roſar. ana P. j. Fiat decoctio in aqua, vel lacte, pro fotu, vel ſuffitu. Aqua è ſtipitibus fraxini educta, in aurem inſtillata mirificè dolorem ſedat, eiuſque cauſam reſoluit. Stipites fraxini virides

igni admouendi, & aqua ab eorum extremitatibus ſtillans vſui reſeruanda.

Si tumor reſolui non poſſit, ſed ad ſuppurationem tendere videatur; quod ex doloris incremento, pulſatione maiore, & febre intenſiore dignoſcitur; naturæ motus adiuuandus erit, & cataplaſma ſequens admoueri poterit.

℞. Reſidentiam prædicti decocti, pro fotu & ſuffitu deſcripti, cui adde adipis anſeris, gallinæ, medullæ vituli, mucilagin. ſemin pſyllij & fœnugr. ana ℥. j. olei chamom. violac. ana ℥. j. butyri recentis ℥. j. ß. croci ʒ. ß. Fiat cataplaſma.

Cataplaſma de mica panis hîc etiam erit conuenientiſſimum; dolorem enim ſedat, & ſuppurationem leniter ſine calefactione iuuat, eâque ratione in omni phlegmone fœliciter vſurpatur. Illius compoſitio talis eſt.

℞. Medullæ panis albiſſimi ℔. j. coquatur in lacte caprino ad pultis conſiſtentiam; deinde adde vitellos ouor. num. ij. ol. roſac. ℥. ij. croci ℈. j. Fiat cataplaſma.

Maximè etiam commendatur cataplaſma ex cæpa Victorij Fauentini, quod in hunc modum componitur.

℞. Cæpam num. j. butyri recentis ℥. ij. ol. chamom. & roſac. ana ℥. j. croci ℈. j. Fiat cataplaſma, quod moderatè calidum parti applicetur.

Factâ ſuppuratione abſceſſus rumpitur, & pus egreditur per auris membranam rarefactam, aut eroſam. Tumque æger in aurem affectam decumbere debet, vt pus commodè effluat; & in aurem infundenda, quæ pus eluere, & abſtergere valent.

℞. Decocti hordei ℥. iiij. mellis roſac. ℥. j. M. inſtilentur tepidè in aurem.

Si

Si à puris acrimonia vlcus generetur, peculiaris cura illi adhibenda eſt, quæ etiam conueniat vlceri ab humorum influxu oriundo.

Ac primùm, quia ex ſententia Gal. 4. de comp. med. ſec. loc. topica alicui membro adhibere non poſſumus, niſi priùs toto corpore repurgato: Euacuationes ſolemnes inſtituendæ ſunt per venæ ſectionem, & catharſim, ægrotantis naturæ, & temperamento appropriatam; éæque per curationis decurſum repetendæ, quoties opus videbitur. Mox topica abſtergentia & exſiccantia vſurpanda, à mitioribus ad validiora progrediendo: quorum exempla talia eſſe poterunt.

℞. Mellis optimi, & vini albi antiqui ana ℥.iij. bulliant ad deſpumationem, & inſtillentur in aurem, cotone poſtmodùm eodem liquore imbuto obturandã.

Deinde, vt medicamentum potentius efficiatur, ſuccum marrubij, apij, abſynthij, centaurei minoris, aut cyclaminis cum melle admiſce, leuiter decoque, & in aurem inſtilla. Vel

℞. Succi betæ ℥.j. marrubij ℥. ß. mellis opt. ʒ.vj. coque parum, poſteà adde ſyrupi abſynthij ʒ. ij. M. Fortius medicamentum ita parabitur.

℞. Succi cyclaminis ℥.j. myrrhæ ʒ.j. croci ℈.ß. thuris ℈.j. viridis æris ℈.ß. vini antiqui ℥.j.ß. bulliant leuiter ad vini conſumptionem; liquor bis, aut ter in die infundatur.

Nota, ante quamlibet liquoris infuſionem, aurem eſſe abluendam hydromelite tepido, probeque abſtergendam penicillis, ex mundis linteis confectis, vel ſpecillo auriculario cotone obuoluto.

Deterſum vlcus ſufficienter, ad cicatricem perducendum eſt medicamentis epuloticis, in hunc modum vſurpatis.

 ℞. Ariſto

℞. Ariſtolochiæ rotundæ, cortic. granat. & gallar. ana ℥. ß. coquantur in æquis partibus vini & aquæ ferratæ ad ℔. ß. colat. adde ſucci plantag. & polygoni ana ℥. j. mellis roſat. ʒ. ij. M. inſtillentur in aurem. Vel.

℞. Thuris, myrrhæ, ana ʒ. j. gummi iuniperi ʒ ß. ſarcocollæ, ladani ana ℈. j. Fiat puluis, qui excipiatur terebinthina, & fiant paſtilli, ſupra carbones iniiciendi, quorum fumum recipiat æger in aurem per infundibulum.

Vel puluis iſte miſceatur cum aliquo ex ſuccis prædictis, & auri inſtilletur. Vel alumen vſtum cum vino mixtum in aurem infundatur; potentiſſimam enim exſiccandi vim obtinet.

Si vlcus contumax fuerit, & vetuſtatem contraxerit; à fluxione foueri neceſſe eſt, cuius remotioni incumbendum eſt purgationibus vſualibus, diætâ ex guaiaco, & ſalſa parilla, errhinis, maſticatoriis, cauteriis, aliiſque remediis fluxionem auertentibus. Mox vlceris exſiccationi incumbendum eſt remediis fortioribus, quale eſt antea præſcriptum, ex ſucco cyclaminis, myrrha, viridi æris, aliiſque compoſitum. Vel ſequens Valeſci, quo ſe aurium vlcere laborantem Preſbyterum ab octo annis, curaſſe refert.

℞. Mellis ʒ. x. aceti ʒ. viij. coque ad ignem, & deſpuma, deinde adde viridis æris ʒ. j. M.

Hæc remedia manè & ſerò in aurem infundenda ſunt, & antequam inſtillentur, auris abluenda eſt ſequenti decocto.

℞. Folior. abſynth. althææ, & agrimon. ana M. j. Fiat decoctio in æquis partibus aquæ fontis, & vini albi ſub finem additi ad ℔. ß. in colatura diſſolue oxymel. ſimpl. ℥. j. ß. alum. puluerat. ʒ. j. M. abluatur auris

ris calidè, & poſtea exſiccetur ſpecillo cotone obuoluto.

Si dolor excitetur à remediorum acrimonia, immittatur ol. amygdal. dulc. vel amarar. cum myrrha, aloë, & croco; & ſi maior ſit dolor, miſceatur parum opij; vel inſtilletur oleum ex vitellis ouorum in mortario plumbeo ſubactum.

Si vlcus valdè ſordidum appareat, vnguentum Ægyptiacum in ſuccis prædictis diſſolutum, vſurpandum erit.

Denique plurimùm commendatur à Galen. Aëtio, aliiſque, tum Græcis, tum Arabibus, tum neotericis, ſcoria ferri, ad vlcus aurium potenter exſiccandum. Galen. 3. de comp. med. ſec. loc. ſcoriam ferri cum aceto acerrimo tritam, vel decoctam vſurpat. Hollerius in commentario illius capitis, Arabum præparationem magis probat, qui ſcoriam cum aceto terunt, poſteà exſiccant; idque ſepties repetunt, poſteà in pollinem redigunt, & cum aceto acerrimo coquunt longâ coctione, dum mellis craſſitudinem acquiſierit; atque ita ſiccant, & in vſum reuocant, cum melle, aliiſque liquoribus diſſolutam.

Si auris dolor excitetur ab aliquo corpuſculo in aurem immiſſo, vt lapillo, nucleo ceraſi, aut aliis huiuſmodi, quæ intenſum dolorem parere conſueuerunt, & interdum inflammationem, conuulſiones, ac mortem accerſere; vt refert Matthæus de Gradi, puero cuidam decem annorum, nucleum ceraſi in aurem immiſſum, & malè à chirurgo tractatum, inſignem dolorem, ac mortem intuliſſe. Eorum corpuſculorum extractio ſic molienda eſt.

Primùm aduertendum eſt, an auriculario ſpecillo corpuſcula illa extrahi poſſint; quod cautè admodum agendum eſt, ne ab eodem ſpecillo penitiùs immittantur,

tantur, quod non rarò ſolet contingere, Ideò ſi res in aurem immiſſa totum foramen impleat, ſatiùs eſt ab vſu ſpecilli omninò abſtinere, & reliqua auxilia tentare, quæ in hunc modum adminiſtranda ſunt.

Paulus ſpecillum lanâ inuolutum in reſinam, ſeu terebinthinam, aut gummi, aut aliud quoddam glutinans medicamentum demittendum eſſe ſcribit; ibíque vertendum, donec ſenſim res in aure contenta extrahatur.

Si hoc modo nihil efficitur, oleum calens meatui continuò inſtillato, vt pars illa relaxetur, & res in aure contenta lubrica fiat; ſic enim faciliùs excidere, aut extrahi poterit.

Adhibeantur ſternutamenta naribus, nareſque claudantur, & os comprimatur, ita enim à vehementi ſpiritus exploſione, id quod in aure continetur, expellitur.

Hæc auxilia indeſinenter vſurpanda ſunt, donec æger liberetur, ſi enim res in aurem immiſſa diutiùs perſtiterit, inflammatio orietur, & poſtmodum multò difficilior erit corpuſculi extractio, & graue impendebi periculum.

Arculanus in nonum Rhaſis aſſerit, caput lacertæ auri admotum, corpuſcula illa extrahere. & propriâ experientiâ confirmat his verbis. De expertis per me in extractione rerum infixarum in aurem eſt, vt lacerta viua, aut nouiter mortua applicetur cum capite ſuo auri & ligetur, ſi per tres horas retenta, & cum eam amouebis, inuenies rem infixam adhærentem capiti lacertæ, & hoc valet in extractione cuiuſcumque rei vbicumque fixæ.

Denique, ſi prædicta remedia non ſufficiant, ad extractionem veniendum eſt, quæ fit per inſtrumenta chirurgica

ta chirurgica, quæ fuſè & eleganter docetur è Fabricio Hildano cent.1. obſeru. 4 5.6. & ab Aquapendente in operationibus chirurgicis, capite de aurium chirurgia.

Pulices aliquando in aurem ſeſe inſinuant, & in illius cauitate ſeſe commouentes magnam moleſtiam pariunt. Ad illarum extractionem globulus ex pilis caninis compoſitus in aurem demittatur, & pulex ſeſe in eum inferet, ob ſympathiam quam habent pulices cum canibus. Vel ex lana molli compreſſa peſſulum componito, & in aurem frequenter demittito. Vel dictum peſſulum terebinthinâ illinito, & altiùs in aurem demittito.

Aqua in aurem introducta natando, aut caput irrigando, ſæpiſſimè moleſta eſſe conſueuit, & dolorem efficere. Illa vtplurimùm facilè excutitur, ſi quis alteri pedi innixus eiuſdem lateris cum aure affecta, capite parumper decliui ſaliat. Si hoc non ſufficiat, extractio molienda eſt exſuctione factâ per fiſtulam, aut arundinem peritiſſimè in aurem immiſſam, aut folle paruo in eamdem introducto, & poſteà dilatato. Extremitas autem fiſtulæ quæ in aurem demittitur, cotone obuoluatur, vt foramini auris arctius vniatur, néve aër externus ingrediatur, qui attractionem impediret.

Galenus, & Aëtius aſſiduè oleum infundunt, & aurem irrigant, molliqne lanâ fouent; deinde molli lanâ extergunt, rurſuſque infundunt, idem ſæpiùs repetendo.

Ac denique ſpongiæ molliſſimæ, & ſicciſſimæ fruſtula in aurem demittantur, donec ſicca, nec ampliùs humida extrahantur.

CAPVT IV.

De exeuntibus præter naturam ab aurium cauitatibus.

EX auribus multa præter naturam egrediuntur, quæ ſigillatim commemoranda ſunt: iiſque propria remedia ſigillatim adſcribenda.

Primò igitur rupto abceſſu, poſt inflammationem genito, aut ex vlcere ab humorum acrimonia, pus, aut ſanies ſolet effluere; cuius curatio à prædictorum affectuum curatione dependet, quæ ſuperiori capite fuit propoſita.

Sanguis etiam aliquando ex auribus profluit, vt in vulneribus capitis, ac percuſſionibus, in quibus venæ aurium rumpi, aut lacerari poſſunt. Si autem modicus ſit ille fluxus, cohibendus non eſt, quia intus retentus inflammationem efficeret; ſi verò immoderatus ſit, aut diuturnior, cohibendus eſt venæſectione in brachio celebratâ, & cucurbitulis ſcapulis affixis cum ſcarificatione. Deinde aſtringentia & refrigerantia in aurem inſtillentur, qualia ſunt ſuccus plantaginis, polygoni vel decoctum rubi, roſar. rubr. maſtiches, acaciæ, hypociſtidis, balauſtiorum, ſumach. & ſimil. in vino & aceto, aut aqua ferrata.

Aquoſus humor per aures è cerebro nonnunquam effluit, idque pueris plerùmque ſolet contingere, qui humor cohibendus non eſt, nam importunè ſuppreſſus. epilepſiam, aut grauem alium cerebri affectum parit; natura enim per hanc viam licèt minùs idoneam, excrementa deponit, nimiáque humiditas in capitibus puerorum luxurians, non ſolùm per vias ordinarias,

natias, huic vſui à natura deſtinatas, nares ſcilicet, & palatum; ſed etiam per aures, oculos, & totam capitis ſuperficiem, (vnde vlcera & achores capitis) expurgatur. Cùm tamen iſta euacuatio ſymptomatica ſit, & humor ad aures profluens, eas tandem exulcerare, & auditum lædere valeat; illius curationi conuenienti methodo incumbendum eſt.

Ac primùm humores ſuperflui in cerebro redundantes, educendi ſunt blandis, & frequenter repetitis purgationibus; tum etiam deriuationibus, per veſicatoria poſteriori parti ceruicis admota, & cauſticum occipiti inuſtum.

Poſteà meatus aurium detergendus, & exſiccandus eſt tali medicamento.

℞. Succi agrim. & abſynth. ana ℥. iiij. vini albi & mel. roſac. ana ℥. j. bulliant parùm, & in aurem inſtillentur, ſordibus priùs abſterſis; poſteà verò aures cotone obturentur eodem liquore imbuto. Vel

℞. Vini albi ℥. iiij. Succor. agrimon abſynth. & centaur. minor. an. ℥. j. bulliant ſimul, & in aurē inſtillentur.

In adultioribus verò, ſi aquoſus humor per aures effluat, & diu perſeueret, totum corpus, & ipſum cerebrum euacuandum & apozemate cephalico, & purgante; poſtmodùm humiditas ſuperflua abſumenda diætâ ſudorificâ; deriuanda veſicatoriis, cauteriis, & cucurbitulis; cæteraque remedia adminiſtranda, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

Vermes denique in auribus aliquando generantur, ex putridis vlceribus, & ex iis emanare ſolent; qui curatis quidem vlceribus ceſſant: quia tamen vlceris ſanatio non ita breui tempore obtineri poteſt, vermium extinctio interim mollienda eſt remediis conuenien

uenien

uenientibus, hoc vnicum exempli loco haberi poterit.

℞. Ol. amygdal. amar, ſucci apij, centaurei minor. ana ℥. ij. aceti ʒ. ij. bulliant parum, deinde adde myrrhæ, aloës, ana ℈. j. M. inſtillentur in aurem. Si fortius deſideres, colocynthidis ℈.ß. addi poterit.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER IV.

De narium affectibus.

PRÆFATIO.

NARES *varios affectus præter naturam pati conſueuerunt, qui ad morborum, vel ſymptomatum ſeriem referuntur. Ad morbos referuntur vlcus & ozana, ſarcoma, & polypus. Ad ſymptomata verò reducuntur, olfactus læſio, fætor narium, coryza, ſternutatio, hæmorrhagia. Ideò quartus hic liber ſeptem abſoluetur capitibus. Primum erit de narium vlcere, & ozana. Secundum, de ſarcomate, & polypo. Tertium, de læſo olfactu. Quartum, de narium fætore. Quintum, de coryza.*

coryza. Sextum, de ſternutatione. Septimum denique, de hæmorrhagia narium.

CAPVT PRIMVM

De narium vlcere & Ozæna.

VLcus narium, aut recens, & ſimplex eſt, aut vetuſtum, & putridum, quod Ozæna nominatur.

Recens & ſimplex fit, vel à cauſis externis, vt vulnere, aut contuſione; vel ab internis, humorum quippe acrimoniâ, ad illas partes decurrentium, ac præcipuè pituitæ ſalſæ à cerebro profluentis.

Ozæna verò fit ab vlcere ſimplici, ſi negligatur; aut propter cauſæ malitiam, & maiorem acrimoniam magis penetret, putridumque, & ſordidum efficiatur.

Diagnoſis vtriuſque petitur ex eo, quòd vlcus ſimplex nullum, aut exiguum dolorem infert; ſed tantùm aliquid ſanguinis frequenter emittit, præſertim cùm attingitur, aut irritatur, alioqui cruſtulâ ſiccâ eáque nigrâ obducitur, quæ emunctionis impetu nonnunquam excutitur. Ozæna verò maiorem dolorem infligit, cruſta illius ſordidior eſt, tum graueolens mucus ex ea profluit. Æger ipſe tum ſibi graueolet, tum aſtantibus tetri odoris expiratione moleſtus eſt, & à fœdo illo odore ozæna Græcis nominata. Sæpè vlcus illud ſerpit, & vel narium pinnas, vel earum interſtitium, vel interdum tenella illius loci oſſa exedit, ac putrefacit, exeſumque palatum aliquando perforat, idque maximè, ſi ad cancri naturam accedat, vel ex luë venerea (quod frequenter contingit,) aut elephantiaſi originem duxerit.

Quod ad prognoſim attinet, vlcera recentia, & ab humore

humore benigno, minoriſque acrimoniæ participe genita,ſatis facilè curantur, vetuſta verò, ſordida, putrida, difficillimè,& ſi in cancrum degenerent, prorſus inſanabilia ſunt. Si à luë venerea, aut elephantiaſi oriantur, curari non poſſunt, niſi affectus illi priùs auferantur.

Ad curationem, primùm victus ratio conueniens inſtituenda, quæ humorum acrimoniam contemperet, eorumque generationem prohibeat, mox totum corpus euacuandum eſt phlebotomiâ, & purgatione conuenienti,tum cucurbitulæ affigendæ cum ſcarificatione.Et ſi fluxio humorum acrium in nares ſit valdè contumax, veſicatoriis & cauteriis, poſterioribus partibus admotis, erit deriuanda; tum caput roborantia adminiſtranda.

Præmiſſis vniuerſalibus remediis, ad topica veniendum eſt. Ac primùm aduertendum, num vlcera cruſtoſa ſint, & antequam vlteriùs progrediaris, cruſta auferenda eſt, eam emolliendo fotu aquæ,tepidæ, butyro inſulſo, adipe anſeris, aut gallinæ recenti, oleo amygdalarum dulcium, & ſimilibus. Emollitæ cruſtæ, vi excutiendæ non ſunt, ne irritetur vlcus, & fluxio exaſperetur, ſed expectandum eſt,dum ſponte decidant, nares emungendo, aut ſaltem leniter & blandè ſummitate digiti,oleo amygdalarum dulcium inuncta, detrahendæ.

Ablatâ cruſtâ, aſtringentia, & exſiccantia remedia vſurpanda ſunt. In ſimplici vlcere ſufficit aqua hordei cum melle roſaceo vlcus abluere, deinde vnguento de tuthia, vel albo Rhaſis, vel oleo ex vitellis ouorum illinire, quod erit efficacius, ſi in mortario plumbeo priùs agitetur. Ad ozænam verò ſequentia parabuntur.

℞. Hordei integri P.j. fol.agrimon. plantag. abſynthij

thij & centaurei min. ana M.j.roſar.rubr. P.ß. coquantur in aqua ferrata. In colat. diſſolue mellis roſ. ℥. iiij. Fiat errhinum naribus frequenter attrahendum.

Poſt aliquam deterſionem, ſequens decoctum vſurpandum eſt.

℞. Balauſtiorum & cortic.granat.ana ℥.ij. fol. plantag.caudæ equinæ,piloſellæ & herniariæ ana M.j.radic. biſtortæ ℥.j. aluminis crudi ℥.j.ß. Fiat decoctio.

Aqua aluminoſa ad idem etiam eſt efficax; tum ea remedia, quæ ad polypum aſtringendum, & exſiccandum capite ſequenti proponentur,erunt efficacia.

Ad idem facit vnguentum Ægyptiacum in aqua hordei diſſolutum.

Deinde fiant vnguenta, quæ aſtringant, detergant, & ſummè exſiccent;vt vnguentum pompholygos, addito alumine, chalcitide, & cortice mali granati, vel ſequens vnguentum præſcribatur.

℞. Omphacij ℥.ß. cortic.mali granati.balauſtiorum ana ʒ.iij. myrrhæ,aluminis,ladani ana ʒ ij. chalcitidis, aloës, cortic. thuris ana ʒ.j. olei roſac. & myrthin. ana ℥.ij. ceræ rubræ quantum ſatis. Fiat vnguentum,quod applicetur vlceri, vel diſſoluatur in vino, aquâ plantag. peculi roſar. aut myrtillor,& frequenter naribus attrahatur ore aquâ pleno.

Si hæc non ſufficiant,abluatur vlcus aquâ ſublimatâ, bis,ter,quaterve in die, ſiccat enim egregiè, & citra vllum morſum detergit. Illius præparatio talis eſt.

℞. Aquæ plantag. ℥. iiij. ſublimati crudi pulueri. gr.xij. bulliant in phiala vitrea ad mediæ partis conſumptionem. Poteſt augeri vel minui ſublimati quantitas, prout fortius, aut debilius medicamentum efficere volueris.

Vlcere probè deterſo, ad illius exſiccationem veniendum eſt,cui rei conferet puluis roſarum rubrarum exſufflatus,

exſufflatus;& ſi efficaciùs id præſtare velis,pulueres vnguenti prædicti addi poterunt.

Rondeletius ad vlcera exſiccanda, poſt ſufficientem deterſionem, nihil efficacius eſſe teſtatur ſuffumigio, quod partes illas profundas attingit, & ſiccat; idque parandum eſſe docet ex potentiſſimè reſiccantibus, vt auripigmento,& cinnabari;quibus addenda ſunt aliqua odorata, ex quibus fuligo excitatur, & vlcera ſiccantur, vt myrrha, thus maſtiche, benjoinum, &c. quæ in hanc formam reduci poſſunt.

℞.Ladani puri, hypociſtidos, maſtich. myrrhæ ana ℥.iij.ſtyracis rubræ,& calamitæ,cortic.thuris, ſandarachæ, auripigmenti ana ℥.ij. excipiantur omnia terebinthinâ, & fiant trochiſci, quibus ſuffiatur æger ſerò & manè in cubiculo.

Optimum etiam eſt parare candelas ex cera rubra; nam fuligo talis candelæ, narium vlcera potenter exſiccat, maximè ſi æger contineatur in cubiculo benè clauſo,& anguſto. Quòd autem fuligo recipiatur, idem experimur (inquit Rondeletius) cùm diutiùs in ſtudiolo moram trahimus noctu, nam poſteà ſputum, & excrementa narium fuligine illâ denigrata redduntur. Deinde hæc addit, hac ratione nos vlcus curauimus, quod neque ab Italis, neque à Gallis medicis curari potuerat.

CAPVT II.

De Sarcomate, & Polypo.

NArium vlceribus excreſcentiæ carneæ interdum ſuperueniunt, quæ aliud morbi genus, nempè tumorem præter naturam conſtituunt. Earum autem du-

plex eſt differentia, quarum vna Sarcoma nominatur altera verò Polypus.

Sarcoma eſt excreſcentia carnea in naribus genita, certâ figurâ carens, & vlcerum, quæ partibus externis aduenium, hyperſarcoſi quàm ſimillima.

Polypus verò eſt excreſcentia carnea, radicibus exilibus adhærens, in latum ſeſe porrigens, & ad inferiores narium partes propendens, ita vt polypi piſcis ſpeciem referat, vnde nomen ſortitus eſt. Rhaſis narium hæmorrhoidas appellat; quoniam hæmorrhoidibus, quæ in ano ſuccreſcunt, quodammodo ſimiles ſunt. Hæc autem caruncula mollis eſt, modò alba, modò rubra, ac interdum liuida: & ſi multùm excreſcat, aliquando extrà nares propendet; ſi verò in ſummis narium partibus adnaſcatur, aliquando ad palatum propendet, & communes oris meatus obſtruit, & poſt vuam facilè conſpici poteſt. In Auſtrina conſtitutione maximè inflatur, tum etiam in plenilunio. Tempore verò aquilonio & ſicciore exiſtente, tum etiam in nouilunio plurimùm imminuitur. In hoc etiam à ſarcomate differt, quod ſarcoma magis in imis narium partibus, quæ carnoſiores ſunt, ſolet ſuccreſcere; polypus verò in ſummis, ac ſuperioribus, iuxta naſi radicem.

Vtriuſque tumoris cauſa eſt humor craſſus, viſcidus ac pituitoſus è cerebro defluens, cum aliqua ſanguinis portione admixtus. Aliquando humoris melancholici portio quædam admixta eſt, tuncque metus eſt ne in cancrum degeneret. Ex ſuperfluo tamen narium nutrimento, in carnem luxuriantem commutato, ſarcoma ſæpè generatur; ideò curatu facilius eſt.

Horum affectuum diagnoſis, ex his quæ dicta ſunt, facilè intelligitur, tum ipſi oculis per ſe patent.

Prognoſis verò ita inſtituenda eſt, vt ſarcoma plerumque facilem curationem recipiat; polypus verò ad-

modùm

modùm difficilem. Ille tamen qui mollis eſt, albus, vel ruber, vel colore ex albo & rubro compoſito prædi-tus, faciliùs curatur, durus verò ac liuidus, difficillimè, & periculum eſt, ne in cancrum degeneret. Item qui in ima, aut media narium parte reſidet, faciliùs curatur, qui verò in ſumma parte radicatur, difficilem curatio-nem ſuſcipit, quoniam remedia ad eam partem vix poſ-ſunt pertingere.

Vterque affectus iiſdem remediis curatur, quæ ad hunc ſcopum redigenda ſunt, vt caro ſuperflua aufera-tur, ſed priùs cauſa antecedens tollenda eſt, humor ſcili-cet pituitoſus à capite defluens, quod fiet victus ratione attenuante & exſiccante, vacuatione vniuerſali, reuul-ſione, deriuatione, & capitis exſiccatione, quæ omnia perficientur remediis in frigidæ cerebri intemperiei cu-ratione propoſitis, cum Medici curantis prudentia vſur-pandis, quamuis enim multi authores teſtentur decoctū guaiaci, cum victu exſiccante in hoc affectu plurimùm ſæpè contuliſſe, cauendum tamen eſt, ne calidi humores pituitæ admixti ſint, eorum enim efferatio polypum in cancrum conuertere tandem poſſet.

Poſtmodùm verò caro ſuperflua abſumenda eſt cau-ſticis medicamentis, vel ferramentis idoneis abſcinden-da, & vlcus relictum cicatrice obducendum. In princi-pio tamen, dum adhuc morbus recens, ſolis aſtringen-tibus & validè exſiccantibus interdum curatio obtineri poteſt, & perpetuò mitiora illa remedia priùs tentan-da ſunt, antequam ad vehementiora deueniatur.

Primò igitur tentandum eſt medicamentum, com-poſitum ex tribus generibus malorum granatorum, à Galeno propoſitum lib. 3. de comp. med. ſec. loc. cap. 3. quod ſic habet. Accipiantur tria mala granata, ex tri-bus generibus eorum, acidis ſcilicet, dulcibus, & me-diis, eaque matura, ac recentia terantur ſimul in mor-

 tario,

tario, deinde ſuccus exprimatur, & coquatur in linimenti formam, ſpecillum ex lana, vel linteo confectum eo ſucco imbuatur, & frequenter in narem demittatur. Hoc remedium ſiccat & aſtringit ſine morſu, & excrementitium humorem abſumit.

Sequens verò aqua eundẽ effectum præſtat efficaciter.

℞. Vuarum immaturarum ℔.iij cortic. mali granati, balauſtiorum, ſumach, ana ℔. ij. macerentur in aceto & deſtillentur: deinde adde aluminis ℔.j. vitrioli ℥.iij. deſtillentur iterùm omnia ſimul, & aquâ illâ tangantur partes internæ narium frequenter.

Si hæc non ſufficiant, ad potentiora veniendum eſt, & aquæ prædictæ ſandaracha & auripigmentum adiicienda ſunt.

Vel ſpiritus vitrioli, aut aqua ſeparationis auri, quæ ſecunda vulgò nominatur, aquâ plantaginis temperanda eſt, iiſque polypus frequenter attingendus.

Vel illinatur aqua mercuriali in vlceris narium curatione deſcripta.

Vel immittatur turunda ſucco radicis ari imbuta, & ſi ſuccus acrior fuerit, aquâ plantaginis etiam temperari poterit.

Inter præcipua annumerari debet mercurius præcipitatus rubeus, qui ſi plurimis lotionibus dulcoretur, hyperſarcoſim egregiè abſumit, ſine vllo, aut exiguo dolore. Ille puluis cum melle roſaceo permiſcendus eſt, eóque intincta turunda in nares demittenda.

Emplaſtra etiam in hunc vſum reuocantur, quæ ſine inſigni dolore polypum abſumere valent; quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Maſſæ emplaſtri de mucilaginibus ℥. ß. pulueris ſabinæ ʒ.ij. malaxentur, & incorporentur ſimul; ex hac maſſa fiant cereoli debitæ magnitudinis, in nares immittendi. Vel

℞. Viri

℞. Viridis æris, auripigmenti, vitrioli, aluminis crudi ana ℥.j.ß. antimonij ʒ.vj. macerentur in aceto, deinde exquiſitè terantur, pòſt ſiccentur, eâdem triturâ, & maceratione octies repetitâ; dein in aqua plantaginis denuò macerata ſiccentur. Poſtea recipe olei roſacei ℥.iiij. lithargyri ℥.ij. nutriantur & coquantur; addendo ſub finem coctionis, prædicti pulueris ℥.ij. coque in emplaſtrum ſatis glutinoſum, ex quo formentur cereoli, vt ſuprà.

In vſu medicamentorum cauſticorum primò notandum eſt, ante eorum admotionem nares eſſe muniendas vnguento refrigerante Galeni, vel nutrito, vel populeo, vel oui albumine agitato cum oleo roſaceo & ſimilibus.

Secundò obſeruandum eſt medicamenta cauſtica, ne nares lædant, per fiſtulam argenteam immitti poſſe; ita-vt fiſtulæ extremitas polypum ambiat, atque ita medicamenta ad eum conferri poſſint naribus intactis.

Tertiò notandum eſt dicta medicamenta decreſcente luna eſſe vſurpanda, tunc enim tumor admodum imminuitur, & ita remedia faciliùs ad radicem vſque immitti poſſunt, cùm tumor eorum introitum non impediat.

Denique ſi medicamentis polypus auferri nequeat, ad operationem chirurgicam veniendum eſt; quæ deſcribitur à Paulo Ægineta, Cornelio Celſo, Hieronymo Fabricio ab Aquapendente, aliiſque recentioribus.

CAPVT III.

De læſo olfactu.

OLfactus, quemadmodum & reliquæ omnes corporis actiones, tribus modis læditur, imminutè, abolitè,

abolitè, & deprauatè.

Imminuti & aboliti olfactus eædem ſunt cauſæ, ſecundùm magis & minùs tantùm differentes, intemperies ſcilicet, obſtructio, & adſtrictio.

Intemperies frigida & humida cum materia pituitoſa coniuncta, vt quemlibet ſenſum obtundere nata eſt, ſic olfactum in primis imminuit, aut abolet, vnde in catarrho & coryza frequens eſſe ſolet huiuſmodi olfactus læſio, frigiditas enim ſenſum imminuit, aut abolet, quatenùs calorem natiuum partis, actionum omnium opificem obtundit, ac debilitat.

Obſtructio ab eodem humore pituitoſo producitur, qui meatus tum ſenſiles, ſeu narium ductus, tum inſenſiles, ſeu poros ipſius cerebri, & proceſſuum mamillarium, replet, vt odores ad eas partes peruenire nequeant. poteſt etiam fieri à ſarcomate, polypo & aliâ quâuis cauſâ, narium meatus replente & obturante.

Aſtrictio etiam interdum poteſt contingere ab humore pituitoſo in anteriore cerebri parte collecto, & proceſſus mamillares comprimente, vt de viſus imminutione à neruorum opticorum aſtrictione, à nobis dictum eſt. A natiua etiam narium conformatione eadem aſtrictio poteſt contingere, ſi nimirum illæ ita depreſſæ & anguſtæ fuerint, vt liber odoribus aditus non pateat.

Deprauati olfactus cauſa eſt odor prauus nares continuò feriens, qui quidem, aut ex vlcere narium exhalat; aut putridâ pituitâ circà nares, vel os ethmoïdes contenta: nam, quæ in ipſo olfaciendi ſenſu, aut propè hunc intrà meninges putreſcunt, ſenſum ipſum haudquaquam feriunt, nec ea laborans, ſed quiuis aſſidens deprehendit. Vt enim quippiam odoratum feriat, oportet aliunde ad ipſum ſenſum deferri. Poteſt etiam teter ac fœtidus vapor ab aliis partibus, vt ventrinculo, gingiuis,

giuis,& cerebro ipſo ad proceſſus mamillares exhalare, eoſque ita inficere,vt omnes odores eò delati ſimili fœtore infecti appareant;quemadmodum linguâ bile amarâ infectâ exiſtente,omnia quæ guſtantur, ſapore amaro prædita eſſe videntur.

Harum cauſarum quælibet ſatis facilè dignoſcitur. Frigidam intemperiem,& piruitæ redundantiam oſtendunt frigida & humida cerebri intemperies, & mucoſa pituita è cerebro ſtillans.

Obſtructio verò,ſi à pituita originem duxerit,iiſdem ſignis indicabitur.Si à ſarcomate vel polypo,ex propriis capitibus diagnoſis erit deſumenda.

Locus verò, in quo materia reſidet, obſtructionem efficiens, dignoſcitur ex eo,quòd ſi in narium meatibus hæſerit,vocis oblæſio contingit; quia nares ad vocem efformandam plurimùm conferunt. Si verò anteriori cerebri parti, aut proceſſibus mamillaribus dicta materia hæſerit, vox integra permanet.

Odor prauus olfactus ſenſorium feriens, à qua parte ducat originem, ex proprio cuiuſque vitio erit dignoſcendum.

Quod ad prognoſim attinet;olfactus læſio recens, & à ſimplici coryza genita,facilè curatur;inueterata verò, & à confirmata intemperie proueniens, difficilè: quæ ex mala narium conformatione procedit, incurabilis eſt.

Curatio pro diuerſitate cauſarum diuerſo modo inſtituenda eſt. Si à frigida intemperie oriatur, ea remedia illi adſcribenda ſunt,quæ pro frigido catarrho propoſita ſunt.

Ad obſtructionem verò, ab eadem pituita, ductibus narium, aut proceſſibus mamillaribus impacta, auferendam: partes illas expurgantia remedia vſurpanda ſunt, errhina nimirùm, ſternutatoria, & apophlegma-

 tiſmi,

tiſmi ; quæ etiam in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita ſunt.

Si denique à ſarcomate, aut polypo nares obſtruantur,à præcedente capite eorum curatio erit deſumenda.

CAPVT IV.

De fœtore Narium.

NArium fœtor, & fœtor anhelitus valdè differunt inter ſe ; ille enim ex naribus tantùm prodit, hic verò ex variis partibus, ventriculo nimirùm,pulmone, gingiuis, aut faucibus vlceratis;quæ vel ſenſu ipſo, vel propriis ſignis diſcerni poſſunt.

At narium fœtor ex putridis vaporibus, vel in naribus ipſis genitis,vt in ozæna,ſarcomate,aut polypo putrefactis;vel ad nares tranſmiſſis,ex humoribus putridis in ipſo cerebro,& parte illius anteriore, vel circà proceſſus mamillares, aut os cribroſum contentis. Putreſcunt autem humores pituitoſi in dictis partibus, quando in iis præter modum retinentur, præſertim, ſi calida & humida cerebri temperies acceſſerit.Retinentur verò propter obſtructionem earum partium, aut conſtrictionem nimiam, vt in ſimis, & depreſſioribus contingit.

Narium affectus talem fœtorem producentes, propriis ſignis ſuprà propoſitis dignoſcentur, quorum ſi nullus adfuerit, ab humore putrido in ipſo cerebro, aut proceſſibus mamillaribus, aut oſſe cribroſo, contento, grauem illum odorem prouenire coniiciendum erit.

Prognoſis fœtoris narium, qui ab vlcere, polypo, aut ſarcomate promanat, ex eorum prognoſi dependet.

Qui

Qui verò à corruptis humoribus in cerebri anteriori parte contentis exoritur;ſi recens fuerit,facilè curatur,ſi inueteratus, incurabilis eſt , maximè, ſi à mala narium conformatione , nempè ſimitate, & depreſſione nimia contingat.

Curatio perficitur cauſarum ablatione , & ſymptomatis lenitione.

Vlceris , ſarcomatis , & polypi curatio ſuprà poſita eſt. humor verò putridus in cerebro , proceſſibus mamillaribus,aut oſſe ethmoïde contentus , vacuantibus, & abſtergentibus auferendus erit.

Ac primùm euacuationes vniuerſales inſtituendæ ſunt , quæ totum corpus , & ipſum cerebrum ab excrementis pituitoſis liberent,per apozemata,pilulas,& alia id genus;quibus,ſi magna humorum ſaburra redundare videatur,diæta ſudoriſica addi poterit. Mox erthina abſtergentia , & materiam coniunctam educentia erunt adminiſtranda.

Ac primùm manè & veſperi , è vola manus vinum album attrahatur , in quo centaurium minus , & calamentum incoctum fuerit.

Deinde betæ ſuccus cum aqua maioranæ extractus, loco prædicti attrahatur. Vel

℞.Rad.cyper & calami aromat.ana ℥.ß. roſar.rubr. P.j.myrrhæ ʒ.ij.coquantur cum vino albo pro errhino.

Ad potentiùs pituitam ex alto eliciendam , ſequens componi poterit.

℞.Rad.ireos Flor.ʒ.ß.ellebori albi,piperis longi ana ℈.ß. ſem. aniſi & maioranæ ſiccæ puluer ana ℈. j. euphorbij gr.j.ol.nardini,cheirini & violac.ana quantum ſatis.Fiat vnguentum molle,ex quo intincta minimi digiti extremitate fricentur nares internæ , vel turundâ, aut alio linamento, lentis magnitudine in nares immitatur.

Denique ad fœtidum odorem fallendum, ſuaueolentia naribus ſæpè attrahenda ſunt, vt galla moſchata in vino odoro diſſoluta, aqua Angelica, & alia huiuſmodi.

CAPVT V.

De Coryza.

Coryza, quæ & grauedo à Latinis nominatur, eſt catarrhi ſpecies, in qua fluxio è cerebro in nares defluit. Illa autem defluxio eſt humoris crudi in anterioribus cerebri ventriculis contenti; qui à cauſa plerumque externa concitatur, æſtu Solis nimirùm, vini potu largiori, balneo calidiori, & ſimilibus: quæ pituitam in cerebro collectam fundere, ac liquare poſſunt. Fit etiam à cauſis externis cerebrum refrigerantibus: comprimitur enim tunc temporis ſpongiæ inſtar, & humorem in ſe contentum ad partes ſubiectas amandat. Tum etiam cerebri refrigeratione nouus fit pituitæ prouentus: illud enim caloris penuriâ malè concoquit alimentum, vnde plurimi excrementi prouentus, quod à facultate expultrice per vias patentes excluditur.

Affectus iſte per ſe patet: in eo enim plurimus humor per nares excernitur.

Inter reliquas catarrhi ſpecies, quæ in nares fit leuiſſima & tutiſſima eſt, ac citò curatur, ſi recens fuerit, & à cauſa externa concitata. Quæ verò diuturna eſt, à contumaci cerebri intemperie oriunda, difficilè curatur. Tum etiam, ſi à calida hepatis intemperie producatur, quæ non tarò catarrhos calidos, & acres inuehit, à quibus nares ſæpè exulcerantur, alioſque affectus graues patiuntur.

Curatio

Curatio huius affectus à catarrhi curatione deſumenda eſt,eaſdem enim euacuationes, reuulſiones, & deriuationes poſtulat,niſi quod errhina hîc vſurpanda non ſunt,ne nimiùm ad partem affectam attrahant,ſed apophlegmatiſmi, & mas i atoria poſt vniuerſalia maximè conuenient.

Ac præter dicta remedia,authores nonnulla cōmendant, quæ coryzæ compeſcendæ peculiariter conueniunt, vt vapor decocti maioranæ naribus exceptus,vel aqua maioranæ naribus excepta. Vapor aceti in ferream laminam candentem infuſi ad idem confert, idque efficaciùs,ſi in aceto roſæ rubræ priùs infundantur. Si fluxio valdè frigida fuerit, ſuffitus ſicci ex nigella, thure, aliiſque in prunas coniectis erunt vtiliſſimi, his enim frigida cerebri intemperies corrigitur,& ſuperflua humiditas abſumitur.

CAPVT VI.

De Sternutatione.

LIcet Sternutatio in ſtatu ſano ſæpiſſimè contingat, & ita leuis affectio vtplurimùm eſſe ſoleat, vt ſymptomatis nomen non mereatur. Aliquando tamen ita moleſta efficitur,vt medici curantis opem deſideret, quemadmodum apud Foreſtum videre eſt,qui obſeruatione 127. lib. 10. hiſtoriam proponit cuiuſdam ancillæ,quæ ita grauem & moleſtam ex catarrho acri & ſalſo ſternutationem patiebatur, vt ad plurium medicorum opem confugiendum fuerit. Idem confirmat vetus conſuetudo ſternutantibus benè precandi, quam nonnulli inde ortam exiſtimant, quòd Gregorij magni temporibus morbus epidemicus ſæuierit, in quo ægrotantes

tantes ſternutando moriebantur, quamuis alij antiquiorem eſſe illam conſuetudinem aſſeuerent.

Eſt igitur ſternutatio cerebri motus velox, quo per nares confertim acto ſpiritu, moleſta excernere conatur. Per cerebrum autem non ſolùm cerebri ſubſtantiam, ſed totum aggregatum ex eo, & eius membranis intelligimus, præcipuè anterioribus, quæ in primis in hoc affectu contrahuntur, quod ex eo licet colligere, quòd dum caput attollimus, faciliùs ſternuimus, tunc enim materia irritans, quæ vtplurimùm vaporoſa eſt, & ſurſum ſuâ naturâ fertur, faciliùs ad illam partem defertur.

Ille autem motus qui in ſternutatione contingit, ad cerebri & membranarum facultatem expultricem naturalem ſpectat, iuxta Galeni doctrinam 2. de ſympt. cauſ. cap. 1. vbi diſtinguens ſternutamentum à tremore & palpitatione, dicit palpitationem à ſolo morbo fieri, tremorem vero à natura & morbo, ſternutationem verò à ſola natura.

Sibi tamen primâ fronte contradicere videtur Galenus, qui cap. 4. eiuſdem libri, tuſſim ſternutationem voluntariæ facultatis ſymptomata eſſe dicit. Nulla tamen contradictio eſt, ſeque ab ea diſertè liberat Galenus, innuens facultatem animalem in ſternutamento concurrere tantùm ſecundariò, quòd videlicet in ſternutamento è capite, & à pulmone ſpiritus emittatur; attamen caput pectori principium motus tradere: cùm enim quæ in naſo offendunt, perſequi properat, vtriſque emittendi ſpiritus viis ſimul vtitur; altera quidem, quam ipſum per ſe facit, altera quam per neruos, veluti per quædam longa brachia, quæ in pectus deſcendant: vnde idem Galenus comm. aph. 51. ſect. 7. docet antecedente inſpiratione ſternutamentum fieri, naturâ aggregante aëris copiam ad ſternutationem.

nem. Tunc enim aër, qui è pectore egreditur, coniunctus ei qui per nares ad cerebrum attrahitur, quidquid narium membranis exquiſito ſenſu donatis, moleſtum eſt, cum impetu & ſono explodit.

Ex hoc etiam Galeni loco colligitur irritationem ſternutationem excitantem, in naſo potiſſimùm fieri; quod etiam confirmatur aliâ ſententiâ, quæ habetur in comment. aph. 51. lib. 7. vbi, *ſoli*, inquit, *ex his ita affectis illi ſternutant, quibus mordax eſt ea quæ à capite fluit humiditas; ſeu & ſi quid mordas naribus imponas; ſicut enim tuſſis motus quidem naturalis eſt, ad expurgandas eas quæ ſunt in pulmone, aſperſas arterias; ſic & ſternutamentum manifeſtè videtur expurgare narium meatus.*

Verùm obiici poteſt, quòd multi caput nudantes, aut alio quouis modo aëri frigido exponentes, ſternutamentum illicò patiuntur, vt videatur tunc temporis cerebrum immediatè irritari. Reſpondendum eſt, aërem frigidum eſſe cauſam ſternutationis, non dum in cerebrum immediatè agit, ſed quia cerebrum eiuſque membranas exprimendo, in cauſa eſt, vt acris materia ad nares deſcendat. Quamuis igitur in hoc ſymptomate, cerebri membranæ poſſint etiam irritari; non priùs tamen ſternutatio promouetur, quàm noxa ad narium membranam, quæ exquiſitiſſimo ſenſu prædita eſt, peruenerit.

Cauſæ ſternutamenti ex dictis colligi poſſunt, quæcumque nimirùm tunicam narium internam irritare poſſunt; quales ſunt humores, aut vapores acres, vel à cerebro delabentes, vel à partibus inferioribus tranſmiſſi; vnde in febribus interdum ſternutationes contingunt, vt ait Auicenna, quia vapores acres à toto in caput transferuntur; vel exteriùs in nares acria immittuntur, quemadmodum medicamentis acrimoniâ præditis,

ditis, quæ ptarmica nominantur, ſternutamentum excitamus. Hæ quidem cauſæ externæ ſternutationem immediatè producunt. Dantur tamen aliæ quamplurimæ, eandem mediatè efficientes, internas ſcilicet generando, vel commouendo, quales ſunt omnes aëris alterationes, vt de frigido aëre ſuprà dictum eſt. Galenus lib. de inſtrum. odoratus cap. 6. dicit à Solis aſpectu ſternutationem excitari, quia cerebri ſpiritus vapori ſimiles à Sole funduntur.

Diagnoſis ipſius affectus per ſe manifeſta eſt. Cauſæ externæ ex ægri relatione patent; internæ verò ex ſignis partium affectarum, à quibus materia irritans ad nares, & anteriorem cerebri partem tranſmittitur.

Quod ad prognoſim attinet, hic affectus ex ſe omni vacat periculo. In principio tamen catarrhi & coryzæ, valdè nocet, quia humor concoquendus quiete indiget. Interdum autem in febribus adeò viget, vt vires deiiciat, & fluxum ſanguinis è naribus interdum excitet. Sæpè tamen nullo modo nocet, & in ſanis cerebri ſuperfluitates expellit: In ægris verò pro bono ſigno habetur. In febribus præcipuè malignis, etiam rebus omnibus deſperatis, ſalutem promittit. Hyſtericæ mulieri, aut difficulter parienti, ſi ſternutatio accidat, bonum, aph. 35. ſect. 5. Medicamentis ptarmicis prouocata ſternutatio, apoplexiæ, aliiſque grauioribus cerebri affectibus prodeſt. At ſi prouocata non adueniat, ſignum lethale eſt, naturam enim ſuccumbere ſignificat.

In morbis pulmonum, pleuritide præſertim, & peripneumonia, ſternutatio mala eſt, ex Hipp. 2. progn. quia ex concuſſione illa ſternutantis cerebri, lacerantur & violenter diuelluntur partes thoracicæ, vnde inflammatio valdè augetur, & nulla prætere fit materiæ morbificæ

ficæ vacuatio. Ad pituitam verò in bronchiis pulmonum contentam, potenter expellendam, quæ tuſſi reiici non potuerat, ſternutamentum conferre docet Gal. 2, de ſympt. cauſ. cap. 5. & 6.

Curatio, quando neceſſaria eſt, dum ſcilicet ſternutatio alia infert incommoda, perficitur; primò cauſarum externarum amotione, ſi ab iis excitetur. Si verò fiat, à cauſa interna, illa etiam auferenda eſt, euacuantibus, reuellentibus, deriuantibus & diſcutientibus remediis.

Si itaque calida cerebri, aut alterius partis intemperies, vapores acres ad nares & interiores cerebri meninges tranſmittat, venæ ſectio celebranda eſt, mox purgatio idonea inſtituenda. Deinde vapores illi reuellantur frictionibus, & ligaturis extremorum, cucurbitulis ſcapulis admotis; tum reliqua reuellentia, deriuantia, & diſcutientia vſurpentur, caput pectinetur, aures vellicentur, oculi confricentur, nares emungantur, ſpiritus cohibeatur.

Ad acrimoniam denique demulcendam, & narium irritationem compeſcendam, vtile erit aquæ tepidæ vaporem naribus excipere, vel eaſdem oleo violaceo, roſaceo, amygdal. dulcium, aut butyro recenti illinire, vel lac tepens naribus attrahere; quo ſolo remedio Foreſtus ancillam à graui ſternutatione, in principio huius capitis propoſitâ, confeſtim liberauit.

CAPVT

CAPVT VII.

De Hæmorrhagia narium.

HÆmorrhagiæ nomen quemlibet ſanguinis fluxum à quacumque parte profluentis vulgò ſignificat. Peculiariter tamen, quando ſimpliciter abſque vlla partis affectæ mentione enunciatur ab Hippocrate, id tantùm profluuium ſignificat, quod è naribus fit, tanquam ſpeciem primariam, & euidentiſſimam; vt annotauit Galenus com. 1. in 1. Epid.

Eſt autem hæmorrhagia narium, ſymptoma in excretis eorum quæ ſunt toto genere præter naturam. Sanguis autem per nares effluens, aut à venis & arteriis cerebri baſim perreptantibus effunditur; aut à vaſis è palato ad nares deſcendentibus, quæ ſunt inſtar venarum hæmorrhoidalium in ano & vtero.

Cùm verò omne ſymptoma pendeat à morbo, tanquam à cauſa proxima & immediata, huius cauſa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex eſt, vaſorum apertio, quæ ἀναστόμωσις Græcis dicitur, & rarefactio διαπήδησις appellata. Communis etiam duplex, eorundem vaſorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur, & eroſio διάβρωσις appellata.

Cauſæ iſtos morbos immediatè producentes ſunt, ſanguinis quantitas, vel qualitas excedens. Sanguis quantitate peccans, venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis eſt. Idem verò qualitate peccans; ſi nimirùm calidior, tenuiorque ſit, per anaſtomoſim effluere poteſt, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, vt faciliùs effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſim etiam efficiunt: Calor enim rarefacit tunicas va-

ſorum,

ſorum, & ſanguinis tenuitas efficit, vt per poros earum tunicarum transfluere poſſit. Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit, & exulcerat, & diabroſim parit.

Cauſæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt, mediatè, vel immediatè. Immediatè id præſtant caſus, ictus, vulnus, & alia id genus, quæ venas rumpere, aut diuidere valent. Mediatè verò operantur, quæcumque ſanguinem multiplicare, calefacere, aut attenuare poſſunt; vt victus plenior, & crapula, otium, aut exercitia nimia, magnus clamor, æſtus, longa in ſole mora, & alia quamplurima.

Hæmorrhagiæ differentiæ ex eo deſumuntur, quòd alia critica eſt, alia ſymptomatica: critica fit in febribus acutis, vi naturæ cauſam morbificam per has vias expellere conantis: Præſertim in iis, quæ viſceris alicuius inflammationi coniunctæ ſunt, ac in primis hepatis & lienis, quæ per has vias ſæpiſſimè ſoluuntur. Fit etiam interdum ſine febre, naturâ ſeſe à ſuperfluo ſanguine exonerante; vnde vidimus quamplurimos ætate iuuenili periodicam hæmorrhagiam pati; alios etiam per alias vias ſanguinem vtiliter effundere.

Symptomatica verò in morbis chronicis præcipuè contingit, in qnibus ſanguis vitioſus ab hepate debili, & inſigni aliqua intemperie laborante producitur; qui vel ob retentricis facultatis imbecillitatem, per venas illas effluit; vel ab expultrice reiicitur, tanquam onus inutile, cùm ſanguis impurus & vitioſus corpori alendo idoneus non ſit.

Cognoſcitur per ſe ipſa hæmorrhagia. Cauſæ verò illius hoc modo diſtinguuntur; ea quidem quæ fit per ἀναϛόμωσιν, hoc habet commune cum ea, quæ per ῥῆξιν, quòd in vtraque ſanguis copioſè fluat; ſed in eo diſtinguuntur, quòd ſi præceſſerit ictus, vel caſus, ῥῆξιν potiùs

tiùs adeſſe coniiciendum eſt. Cùm tamen à plethora & ſanguinis multitudine ruptio, & apertio vaſorum poſſit contingere, ita diſtingui poſſunt; quòd rupto vaſe ſanguis continuò effluat, aperto verò tantùm per interualla: quia vaſorum orificia conſtringi ſolent, quando humoris copia dilatans ad ea minùs confluit; vaſa autem rupta, ſemper aperta manent; & ideò ſanguis continuò effluit, donec ſolutio continui in iis facta iterùm vniatur. Præterea diſtinguitur apertio vaſorum à ruptione, ex ipſius ſanguinis ſubſtantia. Si enim tenuis ſit, ab apertis vaſis potiùs; ſi craſſus, à diſruptis emanat. Hinc ſit, vt hæmorrhagia plerumque in iuuenibus à vaſorum apertione fiat, quia ſanguinem habent, tenuiorem; in ſenibus verò à ruptione, quia craſſiorem obtinuerunt.

Si à venarum eroſione fiat hæmorrhagia, adſunt ſigna cacochymiæ, vlceriſve, & pus, aut ſanies interdum egreditur. Aut ſaltem catarrhus ſalſus præceſſit. Si per διαπήδησιν effluat ſanguis, ille tenuis eſt, & admodum paucus.

Cauſæ verò antecedentes & externæ facilè diſtinguntur. Si enim à copia ſanguinis hæmorrhagia contingat, adeſt rubor in facie, & tenſio venarum: tum etiam præceſſit victus largior & calidior, aut cauſa aliqua externa fundens & attenuans ſanguinem: hæc autem præcipuè contingunt iis, qui calidiori hepate præditi ſunt.

Si à cacochymia affectus proueniat, illa propriis ſignis diſtinguetur, quæ bilem, aut melancholiam redundantem oſtendunt; præterea ſanguis effluens, aut per venam brachij detractus, corruptus, aut prauâ qualitate infectus apparebit.

Si à retentricis facultatis imbecillitate hæmorrhagia contingat, pallidus faciei color, & totius corporis debilitas apparet; tum etiam affectus aliquis præceſſit, à quo

hepar

Digitized by Google

hepar in primis debilitatum eſt; ac denique ſanguis paucus & per interualla effluit.

Si ſanguis è venis narium immediatè effluat, aſtringentibus remediis naribus admotis, facilè ſedatur, & nullibi capitis dolor percipitur. Contra verò, ſi à cerebro profluat, in aliqua capitis parte determinata dolor percipitur, fluxus difficilè ſedatur, & in naſo poſita nihil conferunt. Ab aliis etiam partibus ſanguis interdum profluit, vt hepate, liene, vtero; quarum indicia dabunt dolores, & tenſiones circa eaſdem partes.

Si ſanguis fluat ab arteria, cum impetu egreditur, calidus eſt, purus, floridus, & rutilans; ex vena verò rubeus, in fuſcum tendens craſſus, interdum impurus, & cum paruo impetu egreditur.

Prognoſis imminentis hæmorrhagiæ, præcipuè criticæ, ab actionibus læſis, excrementis & qualitatibus mutatis deſumitur: ſicque futuram hæmorrhagiam indicant inſomnia, & imagines rerum rubrarum; capitis & ceruicis dolor ſubinde ortus, temporum grauitas, & pulſatio magna in arteriis illorum; tinnitus, vel ſonitus aurium, oculorum hebetudo, & marmaryges illis obſeruantes, rubor eorumdem, ac totius ferè faciei; lucis auerſio, lachrymæ inuoluntariæ, pruritus naſi, ſanguinis ſtilla die indice, ſpirandi difficultas. tenſio hypochondriorum ſine dolore. Quorum ſignorum ratio talis eſt. Quando ſanguis ad caput deferri incipit, parit in cerebro phantaſmata rerum rubrarum, tum per inſomnia, tum etiam inter vigilandum; vt Iuueni Romano contigit, cuius mentionem facit Gal. lib. de præſagitione ad Poſthumum cap. 12. is enim morbo acuto laborans, rubrum ſerpentem ad cubiculi laquearia oberrantem videre viſus eſt, quo perterritus, è lecto ſubinde exiliit, vnde Gal. aduentantem hæmorrhagiam prædixit, & ſanguinis miſſionem impe-

diuit, quam alij medici præſcripſerant. Dolor capitis, & ceruicis ex eadem ſanguinis tranſlatione ad partes ſuperiores exoritur, qui membranas diuellens, diſtendenſque, doloris ſeuſum parit. Pulſant autem arteriæ temporum extraordinario motu, propter earum compreſſionem, quæ à venarum repletione fit. Aurium tinnitus fit ex vaporibus,ad cerebrum magnâ copiâ tendentibus. Viſus hebetudo fit,quia copioſi & craſſi vapores ad ſuperiora elati, meatus obſtruunt, vnde fit, vt denegato aditu ſpiritui animali, hebeſcat viſus. Marmaryges oculis obuerſantes, nihil aliud ſunt, quàm tenuia quædam, & diuulſa corpuſcula variorum colorum, intrà corneam tunicam, & cryſtalloïdem contenta, ex vaporibus ſurſum elatis producta; quæ licèt interiùs ſint, exteriùs tamen poſita, deceptione viſus apparent; quandoquidem oculus externæ aſſuetus viſioni, quæcumque intùs ſunt, extrà eſſe iudicat. Rubor faciei & oculorum, ex ſanguine fit, qui maiori copia ad illas partes cumulatur. Lucis auerſio ex eo proficiſcitur, quòd diſtenti oculi humorum copiâ, ex nimia luce magis diſtenduntur; quia lux diſgregat ſpiritus, vnde oculi dilatatio, ex qua dolor conſequitur, quem vt euitent ægrotantes, lucem fugiunt. Lachrymæ inuoluntariæ fiunt ex repletione oculorum, & partium adiacentium, quæ præter modum diſtentæ comprimunt glandulas illas humorem continentes, ex quo lachrymæ generantur. Pruritus narium fit ex vaporibus ſurſum aſcendentibus, & nares vellicantibus. Sanguinis ſtilla die indice apparens, v. g. quarto, vel vndecimo, oſtendit futuram hæmorrhagiam die iudicatorio, nempè ſeptimo, vel decimoquarto, quia diebus indicibus natura incipit transferre humores ad eas partes. Difficilis redditur reſpiratio, quia dum ſanguis ad ſuperiora transfertur, diaphragma comprimit. Tenſio

ſio denique hypochondriorum fit, quia ſanguis in ſuo fonte, & radicibus venarum moueri incipit; ſed fugax eſt ea diſtenſio, & ſine dolore, quemadmodum & difficilis reſpiratio; ſi enim diutiùs & contumaciter perſeuerarent, ſigna eſſent potiùs hepatis imflammati.

Præſentis verò hæmorrhagiæ prognoſis ita inſtituenda eſt.

Sanguis è naribus die critico moderatâ quantitate fluens, ſalutaris. Quamuis hæc ſententia à Galeno ſæpiùs inculcata ſit, illi tamen Fernelius reluctatur lib. 2. de ſanguinis miſſione cap. 1. dicens nullum ſanguinis profluuium, licèt criticum, ſalubre eſſe. Quoniam licèt deliria, vigilias, capitis dolorem, & reliqua ſymptomata demulceat, vix tamen morbum penitùs euellit, qnia ſanguinis portio purior emittitur, impuriori remanenre; idque ex eo probatur, quòd ſanguis ex nare profluens, colore & ſubſtantiâ laudabilis apparet; cùm ſanguis eodem tempore è vena detractus, impurus, & corruptus appareat. Specioſa quidem eſt hæc Fernelij doctrina, non tamen abſolutè recipienda. Verum quidem eſt in plurimis morbis acutis, præcipuè verò in febribus malignis, hæmorrhagiam ſæpè morbum penitùs non ſoluere, quemadmodum nec ſudores in iiſdem febribus perpetuò ſalutares ſunt; quia tales euacuationes à natura irritata ante tempus, materiæ morbificæ malitia plerumque fiunt. Attamen non raro morbi acuti hæmorrhagia ſoluuntur, vt docuit Gal. lib. 3. de criſ. cap. vltimo, & paſſim alibi. Quòd autem ſanguis per nares excretus, purus ſemper appareat, ratio inde deſumitur; quòd nimirùm ille guttatim effluat, ſicque ſtatim refrigeretur, vt partes impuræ ſeparari nequeant, & illæ puriores partes reliquis permixtæ rubrum colorem toti maſſæ concilient. Sanguis

verò è brachio detractus, quia affatim effluit, calorem in vaſculo diu retinet, à quo partes impuræ ſeparantur; itaut craſſa & fœculenta fundum petat; bilioſa verò & pituitoſa, quæ magis alterata, & impurior eſt, ſupernatet, & ita ſanguis impurus, ac ſordidus appareat. Contrà verò, ſi ſanguis è brachio guttatim effluat, purus apparebit, quia citò concreſcit, antequam partes heterogeneæ à calore ſecerni potuerint. Imò verò ſanguis copiosè effluens, ſi in pelui latiore recipiatur, purus etiam apparet, quia citò refrigeratur.

Hæmorrhagiæ nimis copioſæ & vehementes, peſſimæ: nam ad conuulſionem deferunt. Fit enim aliquando, vt natura copia ſanguinis grauata, & ad excretionem concitata, modum tenere nequeat, & ſupercriſim efficiat, quam medici ſæpè cohibere coguntur.

Hæmorrhagia in principio morbi, mala, quia ſymptomatica eſt, & fit natura ante tempus irritata ad excretionem, à materiæ morbificæ malitia.

Hæmorrhagia quæ è directo partis affectæ accidit, bona, contra verò, mala: ſic in hepatis inflammatione, ſanguis effluens è nare dextra, bonus, è ſiniſtra verò, malus. Contra, liene inflammato, è ſiniſtra bonus, è dextra verò malus; quia omnis bona euacuatio κατ' ἴξιν debet fieri.

Stillæ ſanguinis paucæ per nares effluentes, malæ: Significant enim naturæ imbecillitatem & malignitatem morbi. Omnis ſiquidem excretio in morbis acutis, quæ inchoatur tantùm, & non perficitur, maximè damnatur ab Hipocr. quia maior eſt ſecuritas in febribus, in quibus natura nihil excernit, quàm in quibus pauca & inutilia; ſiquidem coctioni eſſe intentam tunc temporis arguitur. Quòd ſi ſtilla appareat, ſignum eſt ante tempus naturam irritari. Stilla tamen die indice prodiens, ſignis concoctionis vtcumque apparentibus,

bus, futuram criſim per hæmorrhagiam die critico ſignificat.

Hæmorrhagiæ longo temporæ perdurantes, hepatis imbecillitatem, & refrigerationem, & inde cachexiam atque hydropem portendunt.

Quibus in febribus quartanis, ſanguis è naribus fluxerit, prauum, Hip. aph. 87. ſect. 7. quia, vt docet Auic. ſanguinis fluxus in melancholicis & pituitoſis, noxius, ab eo enim magis refrigerantur.

Quibus febricitantibus ſanguinis fluxerit multitudo, quacumque ex parte, cùm reficiuntur, alui iis humectantur, Hipp. aph. 27. ſect. 4. quia, vt docet Gal. in com. calore natiuo debiliato ex profluuio ſanguinis, neque cibi benè concoqui, neque in ſanguinem tranſmutari, neque diſtribui poſſunt per corpus; & propterea aluos fieri humidiores par eſt, donec proceſſu temporis vires ſuas natura recuperauit.

In hæmorrhagiæ curatione, primùm aduertendum eſt, an illa critica ſit, vel ſymptomatica: critica enim cohibenda non eſt, ſed ad inſignem quantitatem ſanguis fluere permittendus. Ait enim Auiccenna, ſanguinem è naribus interdum criticâ expulſione ad libras quatuor, ſine virium inſigni lapſu profluxiſſe. Idque videtur deſumptum à Gal. qui lib. de præcogn. ad Poſth. cap. 13. Iuueni Romano hæmorrhagiâ laboranti ſanguinem fluere permiſit ad libras quatuor, cum dimidia, priuſquam remedia fluxum cohibentia vſurparet.

Quod quidem, vt in valdè plethoricis corporibus aliquando vtiliter contingere, ita in aliis vitæ periculum inferre poteſt; & certum eſt criticam hæmorrhagiam, quamtumuis operâ naturæ fiat modum non rarò excedere. Natura ſiquidem ſanguinis multitudine grauata, & ad illius expulſionem excitata, modum aliquando tenere non poteſt, nimiámque euacuationem facit; vnde

maximam virium deiectionem, & mortem metuere oportet, & tunc cohibenda eſt, quoties nimirum ex ea notabilis virium infirmitas prodierit.

Sic etiam ſanguis, qui ſine febre, ex conſuetudine fluit, cohibendus non eſt, ſed naturæ arbitrio relinquendus, niſi immoderatior fuerit; multi enim per huiuſmodi hæmorrhagias periodicas, à grauiſſimis morbis immunes fiunt, in quos earum ſuppreſſione incidere conſueuerunt.

Symptomatica verò hæmorrhagia cohibenda eſt, quod fiet ſanguinem ad nares confluentem reuellendo, ab iiſdem, & vicinis partibus repellendo, venas apertas occludendo, ſanguinis motum præpoſterum inhibendo, & humores acriores, aut tenuiores, ſanguini permixtos, hæmorrhagiæ cauſas præcipuas euacuando, corrigendo, eorumque generationem prohibendo, & facultatem retentricem hepatis & venarum roborando: quæ omnia ſequentibus præſidiis præſtari poterunt.

Ac primùm ſanguinis miſſio inter reuulſoria remedia principem locum obtinet; quæ maturè celebranda eſt, antequam vires admodùm debiles euaſerint, idque è vena brachij è directo partis, à qua ſanguis profluit; dextri nimirùm, ſi è nare dextra; vel ſiniſtri, ſi è ſiniſtra ſanguis emanauerit. Et Galen. lib. de ſang. miſſ. cap. 11. huius remedij efficaciam confirmat, aſſerens ſe validas ſanguinis è naribus fluxiones, repentè venæ ſectione ſedaſſe. Debet autem detrahi ſanguis & ſatis largâ manu, ſi vires ferant, & amplo foramine: Quamuis maxima medicorum tum antiquorum, tum neotericorum pars aliter cenſeat; qui anguſto foramine, & exiguâ quantitate ſæpiùs repetita, ſanguinem detrahendum eſſe cenſent, ſicque reuulſionem melius fieri. Nam vt ſanguini motus contrariùs concilietur, vehementiori motu agitandus eſt, ſiquidem motus vehe-

mentior

mentior debiliorem rapit; ideò quò ampliori foramine, & magis confertim ſanguis effluit per venam ſectam, eò promptiùs è naribus profluentem ſanguinem abducit; ita vt non rarò hæmorrhagia vehemens, phlebotomiâ hoc modo celebratâ, ſine plethora in inſtanti fuerit cohibita. Attamen ſi vnicâ phlebotomiâ, aliiſque remediis inferiùs deſcribendis hæmorrhagia cohibita non ſit, illa reiterari poterat pro virium modulo. Tum etiam vena pedis ſecari poterit, vt reuulſio fiat ad diſtantiſſima, quæ etiam ſæpè plurimùm confert, vt teſtatur Auicenna, Paulus & Trallianus.

Poſt venæ ſectionem, vel etiam ante ipſam, fient frictiones & ligaturæ partium extremarum; & cucurbitula ſatis magna hypochondrio admouenda, dextro, ſi à nare dextra; ſiniſtro verò, ſi à ſiniſtra ſanguis profluxerit. Galenus enim hæmorrhagiam cohibuit in iuuene Romano, cucurbitulâ hypochondrio admotâ, ſine venæ ſectione, vt ipſe refert lib. de præcognitione ad Poſthumum cap. 13.

Non eſt tamen vſquequaque tuta cucurbitularum applicatio hypochondriorum regioni, ſanguis enim tunc temporis efferueſcens, ad hepar, aut lienem nimiâ copiâ attrahi poteſt, & inflammationem in iis partibus efficere. Cuius rei exemplum habetur apud Fabricium Hildanum obſ. 47. cent. 2. de quodam aulico maximâ hæmorrhagiâ narium laborante, cui præter alia remedia, cucurbitulæ magnæ ad regionem hepatis admotæ ſunt. Sanguis quidem ſubſtitit, ſed inflammatio hepatis ſequuta fuit. Cautè igitur agendum eſt in cucurbitularum admotione regioni hypochondriorum, & ad eam confugiendum non eſt niſi reliquis remediis non conferentibus, & poſt iteratas phlebotomias. Copia enim ſanguinis in venis imminuta, minus eſt periculum, ne ſanguis nimia copia ad hepar attrahatur

batur, vt inflammationem excitare valeat. Attamen quocumque modo applicentur cucurbitulæ hypochondriorum regioni, ſanguinem, & ſpiritus attrahunt ad illas partes & ſic calorem earum augent; quod aduerſari videtur ſententiæ Hippocratis aph. 13. ſect. 5. Vbi in his vndè ſanguis fluit, aut fluxurus eſt, frigidis vtendum eſſe præcipit. Interpretes autem volunt ad ea loca frigida eſſe admouenda, vnde motus ſanguinis incipit, qualia ſunt hepar, & lien.

Foreſtus commendat cucurbiulas ſupra pedes, inſigni experimento, quod habetur obſ. 14. lib. 13. his verbis. Vir generoſus ſanguinis narium profluuio cùm extremè laboraret, neque remedia commodè adhibita iuuarent, circiter duodecim libræ ſanguinis ex vtraque nare per vices effluxere; cùm ad eum accitus eſſem, & per integrum diem ſanguis effluxiſſet, vt duas ventoſas abſque ſcarificatione, vnam ſupra hepatis regionem, alteram ſupra lienis locum poneret, mandaui, quibus parùm videbatur fluxus ſubſiſtere. Verùm poſt meum diſceſſum, vxor cùm videret ſanguinem iterum ex vtraque nare cùm impetu erumpere, & quòd ventoſæ hypochondriis adhibitæ nullomodo iuuarent; alias duas, vnam ſupra pedem dextrum, alteram ſupra ſiniſtrum affigi iuſſit, & dictu mirum, ſanguis præter ſpem ſubitò reſtrictus eſt. Verùm cum aliquanto tempore ventoſæ cuti adhærerent, æger in animi deliquium incidit, quare iiſdem ventoſis detractis, aqua in faciem conſperſa excitatus eſt; mox odore vini recreatus ad ſe rediit, & à fluxu ſanguinis narium, miraculi, aut incantamenti inſtar, præter omnium ſpem, priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

Cucurbitulæ etiam ſcapulis admotæ, tum ſiccæ, tum humidæ, fluentem ſanguinem è naribus retrahunt. Attamen non eſt vſquequaque tutum remedium; poſſunt enim

enim à partibus inferioribus ad ſuperiores ſanguinem attrahere,& nouo fluxui occaſionem præbere.

Quidam practici cucurbitulas brachiis admouent ſupra muſculum bicipitem, quibus etiam ſanguis ad nares profluens reuellitur.

Crato in conſiliis,inter reuulſoria remedia proponit incuruationem digiti minimi, in dextra manu,ſi ex dextra nare fluit,vel in ſiniſtra, ſi è ſiniſtra. Cùm enim vehemens illa compreſſio intenſum dolorem pariat, ab illo dolore ſanguinis retractio fieri poteſt.

Sed multò potentiùs ſanguis & ſpiritus ad interiora retrahuntur per animi deliquium,cuius interuentu contumaciſſimam hæmorrhagiam curatam vidimus in Illuſtriſſimo Epiſcopo Lodouenſi, anno 1629. qui febre maligna laborans,cum renis dextri inflammatione,quæ poſtmodum in abceſſum abiit die 27. morbi,tam vehementi correptus eſt hæmorrhagia, vt intra quatuor horas,ſanguinis libras duas excreuerit; & cùm adhuc ſanguis affatim flueret, vireſque collaberentur, de hæmorrhagia cohibenda cogitandum fuit, & in hunc finem multa remedia vſurpata; quibus nihil proficientibus, æger ſe aluum deponere velle dixit,nec potuit cogi, vt in lecto deiiceret:præmonuimus,ſi è lecto ſurgeret cum tanta virium exolutione, fore vt in ſyncopem rueret, eam tamen ſyncopem cohibendæ hæmorrhagiæ futuram eſſe perutilem. Ita ferè ſucceſſit;nam poſtquam ſurrexiſſet,animi deliquium paſſus, à quo ſtatim excitatus eſt vino exhibito, & aqua frigida in faciem proiecta; poſteà copioſè deiecit, & poſtquam in lectum delatus fuiſſet,ſanguis multo minori impetu fluebat, & exhibito ſale prunellæ ad ℥.j.ß. in aqua frigida diſſoluto, ſtatim ſanguinis fluxus omninò fuit cohibitus,cùm tamen anteà idem remedium & quamplurima alia fruſtra in vſum reuocata fuiſſent. Quamuis autem animi deli-

Google

quium à vulgaribus practicis inter hæmorrhagiæ remedia non proponatur: habetur tamen apud Hipp. lib. 3. Epid. ſect. 7. his verbis: *Sanguinis venarum ſuppreſſiones faciunt, animi deliquium, figura alterata, interceptio, linamentum intortum, appoſitio, deligatio.* Idem quoque docuit Gal. 5. meth. cap. 5. his verbis. *Porrò ſanguis confluere prohibetur, & propter animi deliquium, & cùm ad contraria reuellitur, & cùm ad vicina deriuatur, & per refrigerationem tum corporis totius, tum verò præcipuè ipſius partis afflictæ. Notandum tamen eſt, animi deliquium tantùm conuenire, quando ſanguis effluit è venis quæ ad corporis ſuperficiem deſinunt, quod innuit Hippocr. dum eidem linamenta, deligationes, & alia einſmodi præſcribit.* Quando enim ſanguis à partibus interioribus profluit, vt in hæmoptoë, menſium fluxu immodico, aut vulneribus partium interiorum, tunc animi deliquium fluxum augere poteſt, retracto calore ad interiora, & ad eas partes, à quibus ſanguis profluit.

Zacutus Luſitanus lib. 1. praxis admirandæ obſ. 66. refert ſe deſperatam hæmorrhagiam, & nullis aliis remediis cedentem, appoſito cauterio actuali in vtraque planta pedum cohibuiſſe; quod remedium ſimilem ſucceſſum habuiſſe refert, in magna ſanguinis excretione per os, ex venæ raninæ apertione producta, quæ ab acri catarrho eroſa fuerat; & cùm per biduum ſanguis ad libras viginti effluxiſſet, multáque emplaſtica, & aſtringentia parti admota fuiſſent; reuellentia & incraſſantia remedia, tum etiam narcotica vſurpata; cauterio in eadem pedis parte indito, fluxus omninò ceſſauit.

Reuulſionibus prædictis aliquandiu vſurpatis, ſi fluxus nihilominus perſeueret, ad ea remedia veniendum eſt, quæ fluentem ſanguinem repellunt; qualia ſunt ea

quæ

quæ anacollemata vulgò nominantur, fronti & temporibus applicanda, quæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Boli. armenæ, terræ ſigill. ſanguinis dracon. thuris, maſtiches, & aloës ana ʒ. j. farinæ volatilis, & pilor. leporis. minutim inciſ. ana ʒ. ß. albumen oui num. j. ſucci plantag. & ſolani ana q. ſ. Fiat cataplaſma fronti & temporibns applicandum.

In caſu vrgente, promptiſſimè parari poteſt cataplaſma ex bolo armena ſola, cum albumine oui & aceto ſubacta, fronti ac temporibus appoſitum.

Efficaciſſimum etiam paratur cataplaſma ex gypſo cum aceto ſubacto, & ad craſſitiem duorum digitorum fronti & temporibus admoto. Et ſi prima applicatio non ſuccedat, iterabitur, & certò curare creditur.

Amatus Luſitanus laudat pileum ex dictis aſtringentibus cum oxycrato ſubactis, capiti raſo appoſitum; quod in ſumma neceſſitate tentari poterit.

Fotus etiam fieri poteſt ex aqua valdè frigida, vel oxycrato fronti & temporibus, cum linteis frequenter immutatis, quamprimùm ſcilicet caleſcere incipiunt. Vel idem fotus fieri poteſt ex ſucco plantag. polygoni, equiſeti, burſæ paſtoris, & ſimilium, addito aceto ad penetrationem. Vbi notandum, caput non eſſe aqua frigida perfundendum, neque repellentia fronti admouenda, donec reuulſiones ſufficientes præceſſerint; alioqui ſanguis per refrigerantia intrò compulſus, venas quæ in alto ſunt replebit, vt docet Gal. 5. meth. cap. 6. atque ita fluxus ſanguinis augebitur, calore aucto per antiperiſtaſim, à quo ſanguinis motus & impetus adiuuatur; aut ſi ſanguis retineatur, conuulſio, apoplexia, dyſpnœa, aut alius quiſpiam grauis affectus excitari poterit.

Solum etiam acetum ſanguinem fluentem cohibere poteſt,

poteſt, ſi eo frons cum ſpongia foueatur.

Eadem ſpongia aceto imbuta, & in nares immiſſa, ad idem eſt efficax.

Conſperſio faciei aquâ frigidâ, non ſolùm repellit ſanguinem fluentem, ſed etiam eundem retrahit ad interiora beneficio timoris, qui ex aqua frigida in faciem ex improuiſo iniecta, exoritur. Quemadmodum enim ſyncope, vt anteà dictum eſt, fluxum ſanguinis cohibet, propter caloris retractionem ad interiora; eadem ratione timor, à quo ſimilis retractio poteſt conducere. Atque ita, quocunque modo excitetur, conferre poteſt. Aqua autem frigida, ſatis magna copia, in faciem conijci debet, nempe ad duos, vel tres cyathos per brèuia interualla proiectos.

Vulgò etiam vſurpatur, ad ſanguinis impetum ad ſuperiora retundendum, illiuſque aſcenſum prohibendum, fotus ceruicis, ex linteo aceto frigido imbuto, quod collo circumduci debet, & frequenter immutari, antequam incaleſcat.

Idem oxycratum in ore detentum, & ſæpè immutatum, ſanguinem etiam ad partes ſuperiores confluentem repellit; tum etiam impedit, ne ſanguis è naribus ad gulam defluat, quod ſæpè contigit.

Ad idem valet acetum inſtillatum in aurem, quæ nari fluenti vicina eſt; ſic enim vena, per quam fluit ſanguis reſtringitur.

Faba, aut numiſma argenteum radici narium inter cilia admotum, & faſcia arctè alligatum, vt fortiter partem comprimat, eundem fluxum cohibet. Tum etiam animaduertendum eſt, an in temporibus, aut fronte venæ, aut arteriæ tumeant, tum enim eas numiſmate aliquo, aut faba ſicca per medium in longitudinem ſecta comprimere, faſcia interueniente, optimum & ſupremum remedium eſt. Et ad maiorem compre-

ſionem

ſionem ſupra fabam aut numiſma, albumen oui concuſſum, adiecto gypſo & ſtupâ exceptum, admouendum eſt.

Vapor aceti, in laminam candentem affuſi, naribus exceptus venas apertas conſtringit.

Ad idem confert oxycratum naribus frequenter attractum.

Præter repellentia dicta, in vſum reuocanda ſunt, quæ ipſas venas apertas occludere & conglutinare ſolent. In quem finem multa remedia in nares immitti conſueuerunt.

Galenus lib. de paratu facilibus, cap. 13. thus & aloëm in puluerem redacta albumine oui excipit, & cum linteolo, aſperſis priùs pilis leporinis, in nares immittit.

Vel turunda in hunc modum parari poteſt.

℞. Thuris, aloës, ſang. dracon. farinæ volatilis, telæ atenearum, & pilorum leporinorum minutim inciſorum ana ʒ. ß. excipiantur ſucco plant. & goſſypio, fiantque turundæ in nares frequenter immittendæ.

Iidem pulueres in nares inſufflari poterunt. Cui etiam vſui maximè conferre teſtantur practici magni nominis, cinerem teſtarum, ouorum, & chartarum. Verùm, citrà horum puluerum vſum, obſeruandum eſt, dum illi adminiſtrantur, os aqua frigida plenum eſſe debere, ne medicamentum ad os per palatum transferatur.

Potenter etiam ſanguinem fluentem cohibet goſſypium atramento infectum, quod in thecis ſcriptoriis aſſeruari ſolet, ſi aliquantulùm expreſſum, & in turundæ figuram efformatum in nares immittatur.

Idem goſſypium atramento imbutum, & fronti

ad

admotum cum faſcia, fluentem ſanguinem potenter ſiſtit.

Tandem hæmorrhagiâ prædictis remediis, tum etiam infrà proponendis pertinaciter obſiſtente, ad eſcharotica veniendum eſt, quæ venarum extremitates apertas comburendo cruſtam inducunt, & ſanguinem inhibent. In iis tamen magna cautio adhibenda eſt, quia dum eſchara decidit, vaſorum apertio plerumque renouatur, & ſic fluxus redintegrari ſolet. Inter eſcharotica autem principem locum obtinet vitriolum vſtum, quod, præterquam quod eſcharam inducit, ad quemuis ſanguinis fluxum cohibendum eſt efficaciſſimum.

Si mitius remedium habere deſideres, vitriolum aliis permiſcendum eſt in hunc modum.

℞. Gallarum ℔. ß. aluminis quartarium j. comburantur & calcinentur, fiatque puluis in naris profundum demittendus. Vel

℞. Boli armenæ, ſang. dracon. thuris, aloës, gypſi, vitrioli vſti, ſarcocollæ, maſtiches ana ʒ.j. Fiat puluis ſubtiliſſimus.

Vitriolum album mitiùs operatur, quàm vitriolum vſtum, neque valdè eſcharoticum eſt: hæmorrhagiam tamen potenter cohibet, orificia venarum conſtringendo, ſi in nares cum turunda ex goſſypio confecta, immittatur.

Remedia verò, quæ ſanguinis motum cohibendo, refrigerando, incraſſando, & veluti coagulando, hæmorrhagiam cohibent, in hunc modum præſcribi poſſunt.

℞. Salis prunellæ ʒ.j. trochiſcorum de carabe ʒ.ß. lapidis hæmatitis, coralli rubri præparati ana ℈.j. ſyrupi de roſis ſiccis ℥.j. aquæ plantag. ℥.iij. Fiat iulep. qui detur bis, aut ter in die.

℞. Con

℞. Conſeruæ roſarum & miuæ cydoniorum ana ℥.j. trochiſcor. de ſpodio & de terra ſigillata ana ʒ.j. coralli præparati & cornu cerui vſti ana ℈.j. Fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ bis, aut ter in die.

Oxycratum ſatis copiosè ſumptum hæmorrhagiam efficaciter ſedat.

Exterius verò, ad ſanguinem refrigerandum, illiuſque motum cohibendum, aqua frigida, vel oxycratum variis partibus applicanda ſunt, ſicque aqua frigida brachiis affundenda, pedes in aquam frigidam immergendi, teſtes oxycrato frigido fouendi, tum etiam dorſum, propterea quòd vena caua eam regionem occupat, & ita ſanguis in ea feruens refrigeratur, in maximo autem feruore ſanguinis, qui prædictis cohiberi nequit, quidam practici totum corpus oxycrato irrigant, vel in balneum frigidum demittunt, quod tamen, iam debili ægro exiſtente, periculo non vacat.

Optimum etiam eſt hepar & lienem epithemate refrigerante, vel etiam oxycrato tepido fouere, ad ſanguinis ebullientis feruorem temperandum.

Denique in contumaciſſimo affectu, & aliis remediis non cedente, ad narcotica veniendum eſt, quæ omnem tum fluxionem, tum euacuationem, & quemcumque humoris motum citiſſimè cohibent, & inter cætera laudanum ad gr. iij. vel iiij. exhibitum, principem locum obtinet. Cauendum tamen eſt, ne ægro valdè debili exhibeatur, periculum enim eſt ne calor natiuus admodùm debilis, narcoticâ vi omninò ſuffocetur. Syrupus de papauere idem præſtare poterit ad ℥. j. in iulepo adſtringente, horâ ſomni exhibitus.

Tandem ſpecifica remedia, quæ ſcilicet proprietate occulta ſanguinem fluentem cohibent, multa ab autoribus.

ribus proponuntur; quorum præcipua & frequente vſu comprobata ſunt, quæ ſequuntur.

Succus vrticæ miris laudibus effertur ad quemlibet ſanguinis fluxum, ex quacumque parte prodeuntem, maximâ efficaciâ cohibendum; & ideò tum per hos exhibetur ad ℥.iiij. ſemel atque iterum; tum per nares attrahitur, tum fronti & temporibus admouetur, in formam cataplaſmatis cum farina ſubactus; vel tota vrtica contuſa dictis partibus admouetur. Nonnulli aſſerunt radicem vrticæ in ore detentam ſanguinis fluxum ſtatim conſtringere.

Fimus porcinus inter præſtantiſſima ſpecifica etiam recenſetur, ſi adhuc calens fronti & temporibus admoueatur; vel olfaciendus præbeatur; vel ſiccus in nares immittatur; poſterioris formula talis eſſe poterit.

℞. Stercoris porcini exſiccati ʒ.iij. pulueris roſar. ad fœtorem auferendum ʒ. ß. excipiantur ſucco plantag. Et in eo intingatur bombax in nares immittendus.

Laudatur etiam ab autoribus ſtercus aſininum eodem modo vſurpatum, vt de porcino diximus. Et narrat Rodericus à Caſtro lib.j. de morbis mulierum cap.5. medicum quendam ſeptuagenarium, hæmorrhagiæ maximè obnoxium, ſtercus aſininum modicè exſiccatum in capſula ſemper geſtare ſolitum; cui medicamento nullum aliud ſimile ſe reperiſſe referebat, præſertim, ſi ſucco vrticæ commixtum, ſi ſiccum; aut recens per ſe naribus adhiberetur.

Zacutus Luſitanus lib.vlt. praxis Hiſtoriarum cap.2. ſtupendam narium hæmorrhagiam, in ſeptuagenario excarni & debili, ſe hoc remedio curaſſe refert, cui reliqua remedia fruſtrà adminiſtrata fuerant, & ſeptemdecim ſanguinis libræ effluxerant. Stercus itaque aſini-

num

num in exactiſſimum læuorem redactum omni iuri,potuique permiſcebat; ex eodem tabellas cum ſaccharo efformabat, ægróque edendas præbebat cum aqua chalybeata; quo auxilio ſolo, ſeptem dierum ſpatio, æger à fluxu ſaluus euaſit.

Sanguis per nares effluens non ſolùm apud vulgus commendatur, ſed etiam à quibuſdam medicis præſtantiſſimis probatur, tanquam ſpecificâ vi hæmorrhagiam cohibens, eumque frigunt in ſartagine, ægróque inſcio edendum exhibent. Tum etiam ollâ figulinâ exuſtum, & in puluerem redactum, cataplaſmatis adſtringentibus ſuprà propoſitis admiſcent.

Alij laudant puluerem limacum cum cruſta combuſtorum; alij puluerem ranarum etiam combuſtarum, in nares immiſſum.

Refert Pereda vetulam quandam Monſpeſſulanam, ſolâ menthâ naribus impoſitâ, ſanguinis profluuium è naribus trium dierum curauiſſe.

Inter cætera autem remedia præſtantiſſimum eſt, & à nobis frequenti vſu expertum, ſpica nardi in tenuiſſimum puluerem redacta, & ad ʒ.j. cum iuſculo, aqua plantaginis, aut alio liquore exhibita; non ſolùm enim ſpecifica vi, ſed etiam hepar roborando, ſanguinis fluxum cohibet.

Finkius teſtatur bufonem exſiccatum, & pulueriſatum in ſyndone rubeo, axillis ſuppoſitum, vel manibus retentum, vt incaleſcat, ſanguinem ſtatim figere, eumque velut Gorgonis conſpecto capite ſtatim rigeſcere. Alij bufonem ſub dio ſuſpendunt, donec caro vniuerſa abſumpta ſit, os femoris denudatum ſeruant, idque nari inditum, hæmorrhagiam in inſtanti cohibere aſſerunt.

Dum remedia prædicta in vſum reuocantur, de omnimoda cauſæ ablatione cogitandum eſt; quæ vtplurimùm

mùm eſſe ſolet, humor tenuis, ſeroſus, aut bilioſus in ſanguine redundans, eique motum præpoſterum conciliaus, naturamque ad illius excretionem irritans; vnde fit vt humore illo euacuato, & ſanguine repurgato, natura eum tanquam amiciſſimum, & familiariſſimum, ac vitæ theſaurum retineat, neque amplius excernat. Ideò purgatio inſtituenda eſt, bis terve iterata, ſi opus fuerit, ex purgantibus adſtrictione præditis, & refrigerantibus compoſita, in hunc, aut ſimilem modum.

℞. Tamarindor. ℥.ß. fol. plantag. M.j. coquantur ad ℥.iiij. In colat. infunde rhabarbari electi ʒ.j. myrobalan. citrin. ʒ.ß. ſpicæ nardi g̃.vij. In expreſſ. diſſ. ſyrupi roſacei ℥.j. rhabarb. pulu. ℈.j. Fiat potio.

In affectu inueterato & frequenter recurrente, talis purgatio ſemel in ſeptimana repetita erit efficaciſſima; & interim iulepi adſtringentes poſt ſingulas purgationes, vel opiatæ per aliquot dies exhiberi poterunt. Opiata ſuprà deſcripta huic vſui inſeruiet. Iulepi verò in hunc modum concinnari poterunt.

℞. Radicum biſtortæ & conſolidæ maioris ana ℥.j. fol. plantag. centinodiæ, herniariæ, fumariæ ana M.j. ſem. 4. frigid. maior. ana ʒ. j. coquantur ad ℔. j. In colat. diſſ. ſacchari albi ℥.iij. Fiat iulep. pro iij. doſibus matutinis.

Loco iuleporum vel opiatæ, aut poſt eorum vſum per aliquot dies continuatum, ſyrupus vſurpari poterit ex ſucco Vrticæ cum ſaccharo partibus æqualibus compoſitus, & ad cochlearia duo, ſingulis diebus manè, exhibitus.

Neque ſufficit cauſam hæmorrhagiæ præſentem auferre, ſcilicet peccantem humorem euacuare; ſed etiam noua illius generatio impedienda eſt, viſcera roboranda, eorumque intemperies corrigenda, præcipuè hepa-

tis,

tis, in quo humores illi generari conſueuerunt. Atque ita iulepi refrigerantes ſuprà præſcripti, huic vſui inſeruient; tum etiam tinctura roſarum, ad hepar refrigerandum, & maximè roborandum efficaciſſima eſt: exteriùs verò epithemata eidem parti admoueri poſſunt, in hunc modum compoſita.

℞. Aquæ roſar. plantag. portulacæ, acetoſæ, cichor. ana ℥.iiij. ſem. portulacæ acetoſæ, cichor. ana ʒ. j. trochiſcor. de caphura & ſantali citrini ana ʒ. ij. aceti ℥.ij. Fiat epithema.

His etiam addi poterunt omnia remedia, quæ pro calida hepatis intemperie curanda, deſcripta ſunt.

Interdum etiam calida lienis, aut renum intemperies, huic affectui præbet originem, & tunc refrigerantia medicamenta, his etiam partibus admouenda ſunt.

His omnibus accedere debet idonea victus ratio, quæ ab ipſo curationis principio ſedulò inſtituenda; atque ita primùm aër in quo decumbit æger, frigidus ſit, & ſi tempus ſit æſtiuum, alteretur, irrorando pauimentum aceto & aquâ roſaceâ, tum ſternendo folia vitis, ſalicis, nymphææ, & ſimilia.

Cibi ſint incraſſantes & pauci nutrimenti, vt pedes vituli, arietis, hædi, & aliorum animalium, oryza, caſeus recens & pinguis, oua indurata, & ſimilia. Fructus acerbiores, aſtringentes, aut aciduli ex vſu eſſe poterunt, vt pyra, cydonia, meſpila, ſorba, & condimenta ex ſuccis granatorum, limonum, arantiorum, acetoſæ. Quidam laudant vſum lentium in aceto decoctarum, quia aſtringendi, & incraſſandi ſanguinis, eiuſque acrimoniam retundendi vim obtinent. Abſtineat æger, ſaltem in principio morbi, dum vires adhuc non ſunt debiles, à vino carnibus, & ouis ſorbilibus, & tremulis, quæ copioſiorem & liquidiorem ſanguinem generant.

 Ali

Alimenta autem liquida præſente ſanguinis fluxu, & ſorbilia, quantum fieri poteſt, exhibenda ſunt; vt iuſcula refrigerantia, hordeata, auenata, & orizata, cum aqua, non iuſculo parata. Maſticatio enim hæmorrhagiam promouet. Si vires ſint debiles, iuſcula carnium, & panatellas exhibere oportet, in quibus amylum ſine calce paratum, aut gummi arabicum diſſoluantur.

Potus ſit aqua chalybeata, & omnes cibi in ea decoquantur, quæ quidem vtilior erit, ſi radices vrticæ priùs in ea incoctæ fuerint.

Quies totius corporis imperetur, ita vt æger nec ambulet, nec tuſſiat, nec vociferetur, nec loquatur; motus enim linguæ, & maxillarum, ſanguinis fluxum commouent.

Teneat caput detectum, & oculos clauſos, ne ſanguinem fluentem videat, quoniam illius conſpectus, motâ imaginatione ſanguinem commouet.

Vigiliæ immodicæ maximè vitentur, quia ſanguinem acriorem, bilioſiorem, ac fluidiorem efficiunt. Somnus contrà humores contemperat, eorumque motum cohibet.

Denique animi pathemata vitentur, quæ ſanguinem ſurſum impellunt, vt ira, riſus, & gaudium.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER V.

De Affectibus linguæ.

PRÆFATIO.

LINGVA *tum guſtus, tum loquelæ inſtrumentum eſt. Vtraque actio læditur per tumores varios, qui linguæ adnaſci conſueuerunt. Speciatim verò vnaquæque actio à peculiaribus cauſis imminuitur, aboletur & deprauatur. Quæ omnia vt ſigillatim deſcribantur, quintus hic liber in quatuor capita diſtinguendus eſt, quorum primum erit de inflammatione, aliiſque linguæ tumoribus. Secundum erit de ranula ſub lingua; quæ licèt ad tumorum genus pertineat, ſeorſim tamen tractanda eſt, quòd*

Digitized by Google

diuerſiſſimam à reliquis tumoribus curationem deſideret. Tertium erit de guſtu læſo. Quartum denique de paralyſi linguæ, aliiſque motus illius læſionibus.

CAPVT PRIMVM

De linguæ inflammatione, aliiſque eiuſdem tumoribus.

QVemadmodum omnes corporis partes, præcipuè carnoſæ, inflammatione affici conſueuerunt; ſic etiam lingua eâdem aliquando tentatur, ex ſanguinis in eam affluxu; qui prout vel purus ac ſyncerus, bilioſus, pituitoſus, ac melancholicus eſt, phlegmonem veram, aut eandem eryſipelatoſam, œdematoſam, aut ſcirrhoſam producit; quæ interdum etiam ad ſuppurationem deſinit, cuius rei exemplum habetur apud Foreſtum obſ.24.l.14. cuiuſdam cereuiſiarij, qui ingentem linguæ inflammationem patiebatur, quæ in ſuppuratum abiit.

Patitur etiam lingua, idque multò frequentiùs, tumorem mollem & laxum, ac purè œdematoſum, ex pituitæ à cerebro in eam affluxu, cuius exemplum proponit Gal. lib.14. meth. cap.8. in quodam homine, cui lingua ita tumefacta erat, vt ore contineri non poſſet.

Interdum etiam lingua in magnitudinem excedentem excreſcit, quæ tamen neque ſub œdematis, aut ſcirrhi, aut alterius cuiuſuis tumoris genere collocari poteſt; vt docet Gal.lib.de diff. morb. cap.9. ſe cuiuſdam linguam vidiſſe, quæ in ingentem molem excreuerat

abſque

abſque vllo doloris ſenſu, neque enim prementi manui cedebat, neque dolore infeſtabatur, ſed nudum linguæ incrementum erat, ipſius ſubſtantia, nullo modo vitiata; quod ex nimia copia vtilis alimenti in eius ſubſtantiam conuerſi acciderat. Eiuſque rei exemplum proponit Claudinus conſult. 9. puellæ 12. annos natæ, cuius lingua in tumorem excreuerat, qui neque ad œdema, neque ad ſcirrhum referri poterat, quoniam indolens erat, nec prementi manui cedebat, vt fouea remaneret, nec ſenſu naturali carebat; cuius prima origo fuerat ex violenta frænuli linguæ diſruptione, cuius dolore ſanguis ad partem attractus fuit, & continuâ poſtmodùm eiuſdem tranſmiſſione tale incrementum productum. In hoc autem caſu peculiariter notat Claudinus, tumorem illum in veſpera decreſcere, manè verò augeri, & ſemper liueſcere. Quorum euentuum rationem reddit, quoniam in coctione & aſſimilatione ſanguinis illius, alioquin pituitoſi (qualis in pueris ob ætatem humidiſſimam & ingluuiem generatur) multi flatus, potiſſimum autem per noctem, retracto & coacto calore concitantur, qui linguæ tumorem augent, per diem verò ob motum linguæ, & ambientis calorem diſſipantur, vnde tumor parum decreſcit. Liuiditatem refert ad aërem ambientem, in quo lingua continuò verſatur, ab illius enim frigiditate ſanguis ad ſuperficiem linguæ affluxus, antequam aſſimiletur, concreſcit aliquo modo, & ſic liuiditaté cõtrahit; à frigore enim ſanguinem nigreſcere ſcribit Gal. 3. de ſympt. cauſis cap. 2. quod tamen in aliis corporis partibus non contingit, quoniam ad illas, ea ſanguinis tantùm portio, quæ pro nutritione ſufficit, ſed non ſuperfluit, demandatur.

Horum tumorum diagnoſis difficilis non eſt; quandoquidem magnitudo aucta præter naturam, viſui ſub-

iicitur. Tumorum autem differentiæ ita diſtinguntur, quòd ſi fuerit inflammatio, adeſt dolor & caliditas in lingua, tum etiam rubedo, qua etiam facies aliquantulùm inficitur. Si verò à pituita tumor duxerit originem, lingua albicat, multumque pituitæ effluit, cuius ſapor dulcis, aut inſipidus eſt. Si nudum ſit linguæ incrementum, aliorum tumorum, ac vitioſorum humorum ſigna non adſunt.

Quod ad prognoſim attinet, tumores linguæ vtplurimùm vitæ periculum non afferunt, niſi in tantam molem excreuerint, vt inde ſuffocatio metuenda ſit, aut ex humore quodam maligno atque atrabilario ortum duxerint; vnde cancroſus tumor generari poteſt; quod duritie, liuiditate, ac dolore pungitiuo internoſcitur.

Curatio inflammationis linguæ reuellentibus, ac repellentibus remediis inchoanda eſt; atque ita primùm præmiſſo clyſtere laxante, venæ ſectio celebranda eſt, & ſanguis ſatis magna quantitate detrahendus, pro virium modulo.

Mox cucurbitulæ cum ſcarificatione ſcapulis admouendæ.

Poſtmodùm gargariſmata refrigerantia, ac repellentia vſurpanda; & inter cætera commendatur à Gal. 14. meth. cap. 8. ſuccus lactucæ, quo lingua frequenter abluenda eſt. Vel magis compoſitum gargariſma parari poterit ex decocto plantaginis, ſolani, lentis decorticatæ, & cortic. granatorum, addendo ſyrupum de roſis, ſiccis, vel diamorum.

Poſt venæ ſectionem, purgatio etiam inſtituenda eſt medicamento ex cholagogis & phlegmagogis compoſito, quandoquidem pituita è capite defluens, ad horum tumorum productionem particulariter ſaltem concurrit.

Sedata fluxione, euacuantibus, reuellentibus, ac repellentibus

pellentibus remediis, humoris parti impacti deriuatio molienda eſt, & in hunc finem venæ ſub lingua aperiendæ, quod ſi fieri non poſſit, propter linguæ magnitudinem, cucurbitula ſub mento cùm ſcarificatione erit admouenda.

Si tumor ad ſuppurationem deſinat, promouenda erit ficu per medium ſectâ, frequenter admota; vel gargariſmate ex decocto hordei, maluæ, violar. ficuum, paſſularum, ſeminum cydoniorum, & fœnugræci compoſito, addendo ſyrupum violaceum & iuiubinum.

Facta ſuppuratione, ſi abſceſſus ſponte non aperiatur, ſcalpello aperiendus eſt. Mox vlcus detergendum decocto hordei, agrimouij, plantag. cum melle roſaceo.

Tumor verò mollis & laxus à pituitæ influxu oriundus, curatur primùm reuulſione facta per phlebotomiam, ſi æger ſanguine abundet: deinde purgans medicamentum ſatis vehemens eſt exhibendum, quales ſunt pilulæ cochiæ minores ex aloë, ſcammonio, & colocynthide paratæ, quæ à Gal. fœliciter vſurpatæ ſunt in quodam ſexagenario 14. meth. ſupra citato. Quòd ſi æger pilulas delgutire nequeat, medicamentũ componi poterit ex ſenna, agarico, diaphœnicone, & ſimilibus.

Poſt huiuſmodi euacuationes, refrigerantia, & repellentia in principio admouenda ſunt, quemadmodum in inflammatione dictum eſt. Et Galenus loco citato, dictum ſexagenarium oris collutione ex ſolo lactucæ ſucco poſt purgationem vſurpatà ſanauit.

Poteſt etiam vtiliter linguæ collutio fieri ex ſucco limonum, granatorum, acetoſæ, & plantaginis; quandoquidem prædicti ſucci non ſolùm frigiditate ſua repellunt, ſed etiam acetoſitate humiditatem linguæ impactam educunt.

Vtiliter etiam lingua illinetur oxymelite ſimplici, cui in

in augumento addi poterit parum zinziberis,ſalis gemmei, aut ammoniaci.

Collui etiam os poterit decocto origani, pyrethri, cum hydromeliſe.

Zacutus Luſitanus lib. 1. hiſtoriæ medicorum principum obſ.47. in caſu valdè præcipiti,vbi linguæ tumor in molem ingentem excreuerat, vt inde ſuffocatio metuenda videretur, vacuantibus, ac reuellentibus remediis fruſtra tentatis,hirudines quatuor linguæ affixit,& breui tempore copioſa ſanguinis vacuatione ſequuta, ipſa exilis, tenuiſque facta eſt, & ſic æger à periculo euaſit.

Idem Zacutus obſ.48.eiuſdem libri,decem annorum puero ex catarrhoſa fluxione linguæ tumore ingenti laboranti, vt ipſius ore contineri non poſſet, poſt reuulſiones per venæ ſectionem, cucurbitulas ſcarificatas, & acres clyſteres : cùm linguæ tumor mollis, laxuſque eſſet, profundis linguæ ſcarificationibus vſus eſt, moxque aqua ſalita linguam ablui iuſſit, vnde tanta aquoſi humoris vacuatio facta eſt, vt illicò ſanitatem æger recuperauerit. Quam obſeruationem à Ioachimo Camerario deſumpſit, qui libro obſeruationum ſuarum narrat, quemdam tumente lingua ſuffocatum, ipſam ſibi acuto cultello decuſſatim,incidiſſe,multóque ſanguine effluente fuiſſe perſanatum.

Denique tumor linguæ carnoſus, ſeu linguæ incrementum nimium, ex ſuperflua ipſius carne proueniens, licèt curationem ſuſcipere non poſſe videatur; Illa tamen à Claudino proponitur,loco citato,per operationem chirurgicam; vt ſcilicet quidquid linguæ ſuperfluum eſt,cultello abſcindatur,adhibitis priùs præparationibus neceſſariis, quæ omnia dicto loco fusè ab eo deſcribuntur.

CAPVT.

CAPVT II.

De Ranula ſub lingua.

QVamuis ſuperiori capite varij linguæ tumores à nobis expoſiti ſint; vnus tamen adhuc explicandus ſupereſt, qui βάτραχ☉ Græcis, Ranula Latinis nominatur; cùm enim ille naturam à prædictis maximè diuerſam obtineat, ac diuerſum planè curandi modum requirat, ſatius eſſe duximus peculiari capite illius deſcriptionem exponere.

Eſt autem Ranula, tumor qui ſub lingua colligitur, in ea parte, quâ illa vinculo alligatur; & tantus vtplurimùm apparet tumor, vt dentes inferiores ſuperet; rimâ autem mediâ, dextram tumoris partem à ſiniſtra dirimente, ranæ poſteriorem partem refert, vnde affectui nomen. Alij verò Batrachum inde dictum exiſtimant, quòd eo affecti, loquelæ impedimentum patiantur, & non niſi coaxando loqui poſſint, ranarum inſtar. Ad œdematis, aut meliceridis naturam accedit, è quo aperto materia profluit oui candido, aut melli perſimilis. Et cùm dicta materia in folliculo contineatur, ideò inter Melicerides à nonnullis reponitur. In iis folliculis interdùm calculus inuentus eſt, vt plurimorum authorum obſeruationibus conſtat, quas collegit Schenckius obſ. 388. lib. 10.

Diagnoſis huius affectus difficilis non eſt, dum enim ſubleuatur lingua, quædam veluti carnoſitas laxa & mollis ſub ea continetur, & ab vtraque parte ligamenti quædam prominentia ſphærica, ciceris, vel fabæ, vel interdum caſtaneæ magnitudinem æquans conſpicitur.

Periculo

Periculo vacat vtplurimùm hic affectus. In pueris tamen aliquando ſuffocationis periculum intentat, propter aſperæ arteriæ & laryngis viciniam. In adultis etiam ſi dolor & febris adſit, vitæ periculum affert, quandoquidem in anginam degenerare poteſt. Periculoſa etiam eſt Ranula, quæ nigra, aut fuſca, & dura eſt, ad cancri naturam accedens, & illa non eſt attingenda.

Ad curationem huius affectus, primùm cauſa antecedens auferenda eſt venæ ſectione, & purgatione ægrotantis naturæ, & ætati accomodata. Et ſi affectus ſit inueteratus, ad cauteria & decocta ſudorifica veniendum eſt.

Poſtmodùm topicis medicamentis reſolutio tumoris tentanda eſt in hunc modum.

℞. Cortic. granat. hyſſopi ſicci, ſalis commun. ana ℥. ij. Fiat puluis ſub lingua detinendus, & frequenter iterandus. Refert Foreſtus puellam 12 annorum, intrà biduum fuiſſe curatam hoc ſolo remedio, cuius auctor eſt Nicolaus Florentinus, qui in adultis loco ſalis communis vtitur ſale ammoniaco, quod magis penetrat, & potentiùs diſſoluit. Foreſtus verò in ſtudioſo quodam prædictum puluerem cum ſale communi paratum vſurpauit; tum etiam decoctum ex balauſtiis, alumine, & gallis, æquis partibus, paratum; ac denique partem ſale toſto & gemmæ fricari iuſſit, & æger curatus eſt ſine operatione chirurgica, quod rariſſimè ſolet contingere; quia tumores iſti ad naturam abſceſſuum accedunt, & in quodam veluti folliculo continentur, itaut diſcuſſa quadantenus materia contenta, iterùm repleatur.

Si diſcutientibus remediis tumor curari nequeat, ad illius apertionem veniendum eſt; quod vtplurimùm faciendum, rariſſimè enim per reſolutionem curatur.

Apertio

Apertio autem exiguo foramine facienda non eſt, quia materia in folliculo contenta,iterùm colligitur,& folliculus impletur; (cui rei maximè conducit ſumma partis laxitas, & mollities recipiendis excrementis maximè idonea): Sed per ſummum tumorem, longiſſima ſectio facienda eſt in vtraque eminentia, vt tota materia ſimul effluat. Poſteà vlcus abluendum eſt, primùm lenientibus,vt decocto maluæ;poſteà verò detergentibus,vt vino albo cum melle roſaceo,aut diamorone; ac demùm oxymelite,donec purum appareat vlcus, & folliculo liberum. Ac denique ad cicatricem inducendam, vino nigro, in quo alumen diſſolutum ſit, os frequenter colluendum.

Foreſtus ſimilem abſceſſum curauit in quadam muliere ruſtica, ſectione vtrinque factâ,& poſtmodùm ore frequenter colluto poſcâ, cui exiguum ſalis admixtum fuerat.

Si affectus ſit inueteratus,& vlcus prædictis remediis exſiccari nequeat, tangatur oleo ſulphuris bis in die, temperato tamen cum aqua roſacea,ita vt ad vnam guttam olei,quinque vel ſex guttæ aquæ roſaceæ miſceantur: ita enim intemperies corrigetur, & exſiccabitur pars, quæ ad roborationem,vino nigro, admixto alumine ſæpè abluenda eſt, Si poſt hæc remedia debitè vſurpata morbus redeat, ad cauterium actuale veniendum eſt, cuius adminiſtrationem docet Paræus lib.7. cap. 5.

CAPVT

CAPVT III.

De Guſtatu læſo.

GVſtus quemadmodum reliqui ſenſus, omneſque corporis actiones, tripliciter læditur; imminutè abolitè, & deprauatè. Imminuitur cùm ſapores remiſſos vix percipit, intenſos verò remiſſè. Aboletur, cùm prædictos ſapores, ſiue intenſi ſint, ſiue remiſſi, nullo modo ſentit. Deprauatur denique, cùm obiectum alieno ſapore infectum iudicat.

Imminutionis & abolitionis guſtus cauſæ eædem ſunt, magnitudine tantùm differentes; ſi enim leuiores ſint, guſtum imminuunt; ſi grauiores, abolent. Et illæ cauſæ ſunt, vel defectus ſpiritus animalis in ipſa parte vel neruí à tertio pari in linguam tranſlati intemperies, vel lingua ipſa aliquo affectu præternaturali afflicta.

Spiritus deficiunt, vel propter ipſorum penuriam, vt in moribundis; vel propter obſtructiones neruorum tertij paris, per quod deferuntur; vel propter tumorem in ea cerebri parte genitum, à qua nerui oriuntur.

Lingua vel humidâ & pituitosâ materiâ obducitur, vel tumoribus, puſtulis, aut vlceribus afficitur, & iis propria illius actio, ſeu guſtatus imminui, vel aboleri poteſt.

Guſtus deprauatur, quando lingua vitioſo aliquo humore inficitur; vt in febribus ſæpè contingit, cùm bile infecta lingua, omnia quæ guſtantur, amara eſſe iudicat. Aliàs pituita ſalſa, vel humore melancholico imbuta, omnia ſalſa, vel acida ei videntur, obiecta enim externa linguæ admota, vitioſum ipſius ſuccum

commo

commouent,qui tunc temporis linguam magis feriens, ſaporem ſuum in eam fortiùs imprimit: & ita, quæ guſtantur, tali ſapore infecta videntur. Contingit tamen non rarò, linguam ſuccorum in ſe contentorum ſapores percipere, etiamſi nullum obiectum externum ipſi admoueatur,vt docet Gal. 1. de ſympt. cauſis cap.4. Et quotidianâ confirmatur experientiâ in febricitantibus,quorum lingua bile perfunditur; quæ,ſi valdè amara ſit,continuum amarorem in lingua perſentiunt, licèt nihil extrinſecum deguſtetur.

Cauſarum prædictarum diuerſitas ex ſaporum varietate, & linguæ ipſius diſpoſitione cognoſcitur; dulcis enim ſapor, & linguæ rubedo ſanguinem ſignificat; amaror, & color flauus, bilem; albedo cum dulcedine, pituitam;color fuſcus & aciditas melancholiam. Sapor abominabilis, prauos humores in ventriculo contineri oſtendit. Puſtulæ, tumores, & vlcera oculis patent. Ac denique, ſi nulla in lingua permutatio appareat, & guſtus imminuatur, aut aboleatur, in cerebro, vel neruis cauſam latere cenſendum eſt.

Curatio admodum varia eſt,pro varietate cauſarum, & ideò,ſi in cerebro, vel neruis affectus lateat,illi remedia aptanda ſunt,præſertim ea,quæ ad paralyſis curationem præſcribi ſolent.Cùm verò à prauis humoribus guſtus deprauatur, illud ſymptoma, vtplurimùm ab aliis morbis dependet,præcipuè verò febribus,quibus curatis illa etiam ſymptomata tolluntur. Si à tumoribus lædatur guſtus,illius curatio ex dictorum tumorum curatione dependet, quæ ſuprà propoſita eſt.

Si denique à puſtulis, aut vlceribus linguæ, affectus oriatur,curatio horum affectuum inſtituenda eſt per venæ ſectionem, & purgationem humorum acrium; quibus accedent topica refrigerantia, aſtringentia, & exſiccantia, ad gargariſmatis formam redacta; & ſi vlcera ſor-

dida ſint, abſtergantur melle roſaceo, addito oleo ſulphuris, aut vitrioli, eâ quantitate, quæ linguam moderatè feriat: vel etiam ad potentiùs exſiccandum, oleis prædictis, puris, & impermixtis, pars affecta, ſemel, atque iterùm tangenda eſt. Sic enim aphthæ, omniaque oris, & linguæ vlcera citiſſimè ſanantur.

CAPVT IV.

De Paralyſi linguæ, eiuſque motu læſo.

ACtio linguæ præcipua, loquela eſt, eaque aboletur, imminuitur & deprauatur à variis cauſis, quæ ad morbos ſimilares, organicos, vel communes referuntur. Quod ad ſimilares attinet, humida intemperies cum materia coniuncta, linguam molliorem & laxiorem efficit, vt motus ſuos liberè exercere nequeat. Siccitas etiam nimia loquelam vitiat, vt in febribus contingit. Morbi verò organici ſunt, magnitudo aucta, vt de tumoribus anteà dictum eſt, qui liberum linguæ motum impediunt; figura vitiata, vt, ſi lingua breuior ex natiua conformatione, aut præciſione apicis illius, aut ſi fræno, ſeu vinculo ſuo arctiùs alligetur, & obſtructio neruorum ſeptimi paris, qui ad muſculos linguam mouentes deferuntur. Morbi denique communes ſunt ſolutiones continui, ſeu vulnera eiuſdem partis.

Nimia linguæ humiditas balbutiem efficit, quâ affecti literam R, pronunciare nequeunt; eaque vel natiua eſt, vt in pueris, qui ob nimiam humiditatem hoc affectu laborant, ab eoque liberantur, ætatis progreſſu, quo ſuperflua illa humiditas abſumitur. In quibuſdam verò intemperies humida totâ vitâ perſeuerat, & illi perpetuò balbi remanent, de quibus agit Hipp. aph. 32. ſect. 6. his verbis:

verbis: *Balbi ab alui profluuio diuturno maximè capiuntur.* Galenus in comm. dicit eos qui naturâ balbi ſunt, aut cerebrum habere humidum, aut linguam, aut vtrumque: à cerebro humido multas profluere humiditates, quas in ventrem delabi par eſt, vnde alui profluuia. Linguâ verò admodùm humidâ naturâ exiſtente, & ventriculum talem eſſe par eſt, (vt qui alteram tunicam communem habeat cum lingua,) imbecillemque ex humiditate. Ventriculi autem humidi propria paſſio eſt diuturnum profluuium. Attamen Auicenna propoſitæ doctrinæ aduerſari videtur, dicens Fen. 1. lib. 3. tract. 4. c. 18. balbos eſſe maximè diſpoſitos ad melancholiam, cùm tamen melancholia à ſicciori cerebri intemperie procedat. Conciliatur tamen illa contrarietas, dicendo, per balbos, ſeu traulos Auicennam intelligere, non balbos propriè dictos, qui literam R, pronunciare nequeunt; ſed eos qui linguæ hæſitantiâ laborant, quive eandem ſyllabam multoties repetunt, antequam dictionem proferant; hæc enim linguæ hæſitantia, ex calido & ſicco cerebri temperamento oritur, in quo adeò promptæ fiunt cogitationes, vt linguam præcurrant, eiuſque motum præcipitent, vnde conturbatio ipſius, atque hæſitantia exoritur. Prædicta autem balbuties à natiuitate contracta incurabilis eſt.

Iu quibuſdam verò balbuties accidentaria contingit à catarrho, & copioſo humoris pituitoſi defluxu in fauces & linguam, quæ euacuatione, reuulſione, & deriuatione humoris influentis, tum etiam capitis roboratione & exſiccatione curatur. Cùm autem remedia propoſitas indicationes adimplentia, paralyſi linguæ iam deſcribendæ conueniant, ex illius curatione erunt repetenda.

Ad linguam deferuntur duo neruorum paria, tertium videlicet ad guſtandi & ſentiendi actionem exercen-

dam ; & ſeptimum ad loquelam, & linguam variis modis commouendam. Ex horum igitur neruorum, qui à ſeptimo pari oriuntur, obſtructione, & relaxatione paralyſis linguæ producitur, quæ eſt priuatio, aut imminutio motus illius partis. Eaque ſuccedere conſueuit frequenter apoplexiæ, cerebro ipſo ſecundùm poſteriorem partem humore pituitoſo imbibito ; & tunc aliæ quoque partes, & plerumque dimidia corporis pars, paralyſi tentantur. Interdum tamen ſolitaria eſt, neruis tantùm, aut muſculis linguam mouentibus, humore pituitoſo imbibitis & repletis. Ex præciſione etiam eorum neruorum linguæ paralyſis generari poteſt, cuius rei exemplum habetur apud Auic. Fen.6.lib.3.tract.1.cap.12. his verbis: *Quidam homo iam ventoſatus fuit, & percuſſus eſt cum ſcalpello villus nerui in ſubſtantia panniculi coniuncti cum lingua, quare mollificata eſt lingua.* Has autem cucurbitulas, in ceruice & iuxtà occiput admotas fuiſſe coniiciendum eſt; cùm enim nerui linguam mouentes à principio ſpinalis medullæ oriantur, quæ eſt in occipitio, ex profundiori ſcarificatione cuiuſdam illius rami præciſionem contigiſſe certiſſimum eſt.

Quamuis autem materia hunc affectum producens pituitoſa ſit ; interdum tamen craſſior & frigidior, interdum tenuior & calidior eſſe conſueuit ; pro ratione humorum in corpore prædominantium, quorum diagnoſis proponitur ab Auicenna Fen.6. lib.3. tract.1.cap.6. his verbis : *Et quandoque ſignificat quòd materia ſit ſanguinea, rubedo linguæ, & caliditas eius. Et quandoque ſignificat quòd materia ſit ſubtilis, & aquoſa, multitudo curſus ſaliuæ aquoſa, & paucitas iuuamenti ex reſolutiuis, & iuuamentum ab eo, in quo eſt ſtypticitas.*

Affectus iſte, ſi à cerebri vitio dependeat, & apoplexiæ ſit conſectarius, itavt aliæ quoque partes afficiantur, raro curationem recipit, præſertim ſi æger ætate proue

prouectior fuerit; ſi verò ſimplex & ſolitarius fuerit, curationem recipit,ídque multò faciliùs,ſi æger in ætate florente conſtitutus fuerit.

Curatio Paralyſis linguæ perficitur, ſublatione cauſæ antecedentis, humoris ſcilicet in cerebro redundantis; & diſcuſſione, ac raſolutione cauſæ coniunctæ, humoris ſcilicet neruis linguam mouentibus impacti & imbibiti.

Cauſa antecedens eliminabitur iis remediis, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

Ac primùm purgatio inſtituetur potione, aut pilulis dicto loco propoſitis.Mox ſi ſanguis redundare,& affectus cauſa principalis,vel adiuuans eſſe videatur, detrahendus eſt eâ quantitate, quæ viribus & ætati conueniat, poſtmodum apozema cephalicum exhibendum, & ſi affectus contumax eſſe videatur, ad diætam ſudorificam tranſeundum eſt; quorum omnium formulæ dicto loco propoſitæ ſunt.

Poſt vniuerſales euacuationes,ad materiæ morbificæ deriuationem deueniendum eſt, per cucurbitulas & veſicatoria poſteriori parti admota; tum etiam cauterium occipiti inuſtum. Auicenna cucurbitulam ſub mento affigit,quod etiam à recentioribus probatur.

Vena etiam ſub lingua vtiliter aperitur, præmiſſis euacuationibus vniuerſalibus ad deriuationem humoris muſculis linguæ imbibiti.

Ad diſcutiendum verò & extrahendum eundem humorem, gargariſma ſequens frequenter vſurpabitur.

℞. Rad.ireos flor.℥.ß.fol origani,ſaluiæ, ſtœcad.roriſmar.ana M.ß.cubebarum ʒ.iij.liquiritiæ ℥.j.coquantur in æquis partibus aquæ & vini albi ſub finem additi ad ℔.j. In colatura diſſolue oxymelitis ſcillitici ℥.ij.Fiat gargariſma, quod ſi non ſatis efficaciter operetur, addi poterit decocto radix pyrethri ad ʒ.ij. vel iij. vel etiam

 ſemen

ſemen ſinapi pari quantitate. Addi etiam poteſt caſtoreum, niſi ægro nimiùm ingratum videatur.

Ad eundem vſum poteſt frequenter lingua confricari oxymelite ſcillitico ſolo, cui etiam ſemen ſinapi addi poterit.

Succus ſaluiæ ad linguæ paralyſim multùm commendatur, ſi eo lingua frequenter confricetur; cui etiam, ſicut in præcedenti, ſinapi addi poterit.

Pilulæ etiam ſequentes ſupra linguam frequenter detineri poterunt in eundem finem.

℞. Succi betonicæ & liquiritiæ ana ʒ.j.ß. caſtorei & aſſæ fœtidæ ana ʒ. ß. nucis moſchatæ, & ſpicæ nardi ana ℈.j. incorporentur cum melle, & fiant formulæ inſtar lupinorum.

Hîc etiam conferre poterunt gargariſmata, maſticatoria, & errhina in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita.

Ad cerebrum verò roborandum, & humoris pituitoſi in eo contenti reliquias diſcutiendas, conuenient ſuffitus, puluis capillis inſpergendus, & cucupha dicto loco propoſita.

Ac denique, ad nouum pituitæ prouentum, quem cerebri intemperies, etiam poſt vniuerſales & particulares euacuationes ſolet efficere, vſualia remedia præſcribenda; nempè ſyrupus magiſtralis, aut pilulæ vſuales, quibus opiata roborans adiungenda eſt, eorumque remediorum deſcriptio à prædicta curatione deſumi poterit.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER VI.

De affectibus dentium, gingiuarum, faucium, vuulæ, & laryngis.

PRÆFATIO.

PARTES in ore & faucibus contentæ varios affectus patiuntur, quorum præcipuos tantùm deſcribere animus eſt, & reliquos minoris momenti, quive à ſolis chirurgis vtplurimùm curari conſueuerunt, conſultò prætermittere. Hic igitur liber ſeptem concludetur capitibus. Primum erit de dolore dentium. Secundum de dentium nigredine, & eroſione. Tertium de gingiuarum eroſione, & exulceratione. Quartum de fluxu ſanguinis ex gingiuis. Quintum de oris & fauciũ vlceribus.

ceribus. Sextum de vuulæ relaxatione. Et ſeptimum de angina.

CAPVT PRIMVM.

De dolore dentium.

DEntes non ſolùm ſecundùm neruos eorum radicibus inſertos, & membranulam, dentis cauitatem intùs ſuccingentem;ſed etiam in propria ſubſtantia ſentire docuit Galenus 5. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos,cap.8.& 16. de vſu partium cap.2. vbi dicit, dentes & cæteras oris particulas,vnà cum lingua,ſapores percipere. Tum etiam lib. de oſſibus cap. 5. inquiens, ex oſſibus dentes tantummodo mollium cerebri neruorum eſſe participes, ob idque ſolos manifeſtè ſentire. Dolor igitur non ſolùm neruulis & membranulæ interiori, ſed etiam ipſi dentium ſubſtantiæ contingit.

Fit autem dolor dentium ab humorem influxu, qui vel frigidi & pituitoſi ſunt, vel calidi & feroſi, ſalſi & acres,vnde particularum dictarum diſtenſio,aut vellicatio contingit. Illi autem humores, vel in maxillarum, & dentium alueolorum membranas confluunt, vel in neruulum radici dentis inſertum, vel in ipſam dentis ſubſtantiam. Quamuis enim multi exiſtiment, dentes humorum affluxum ac diſtenſionem in propria ſubſtantia recipere non poſſe, cùm ſint corpora denſiſſima & duriſſima; id tamen docetur ab Auicenna Fen. 1. lib. 1.doctrina 1.cap.5.& fen.7.lib.4.tract.1.cap.4. *Et quandoque*, inquit, *eſt materia apoſtemans dentem ipſum.* Quam ſententiam confirmat,ac perſpicuè diſputat fen. 1.lib.3.tract 3. cap.1.his verbis. *Non enim eſt,quemadmodum*

dum quidam exiſtimant medicorum, quòd cerebrum ipſum non apoſtematur, ſic ratiocinantes. Nam quòd lene eſt, ſicut cerebrum, & durum, ſicut oſſa, non extenditur, & quod non extenditur, non apoſtematur. Hic autem ſermo eſt erroneus, & illud ideò, quoniam lene viſcoſum extenditur, & oſſa etiam apoſtemantur, & Galenus illud confeſſus eſt, & nos monſtrabimus ſermonem in capitulo dentium. Imò dicimus quòd omne quod nutritur, extenditur, & augmentatur cum nutrimento; & ſimiliter eſt poſſibile, quòd extendatur & augmentetur cum ſuperfluitate, & illud eſt apoſtema. Hoc verò docet Auicena ex Galeni ſententia, qui lib. 5. de compoſitione med. ſec. loc. cap. 8. *Cùm*, inquit, *impoſſibile ſit dentes incrementum accipere citrà nutrimentum, omninò duabus affectionibus, & his contrariis obnoxij erunt, inopia videlicet, & redundantia alimenti, quod eis ſuppeditatur. Inopia igitur aridiores & macriores, alimentumque non ſentientes, & ob id tenuiores eos reddet: redundantia verò conſimilem in iis affectionem excitare poteſt, qualis eſt circà carnoſas partes inflammatio.* Hæc Galenus. Veriſimile tamen eſt dolorem frequentiùs fieri (ſi modò ille valdè intenſus fuerit) in partibus illis exquiſito ſenſu donatis, neruulo nimirùm, & membranula alueolum ſuccingente, dentiumque radices proximè ambiente: Quæ ab humoribus influentibus, non ſolùm diſtenſionem, ac vellicationem, ſed etiam interdum inflammationem patiuntur; ſi nempè ſanguis cum aliis humoribus admiſceatur: tunc enim dolor à duplici cauſa exoritur, diſtenſione videlicet, & compreſſione, quæ fit à dentis duritie, quam ferre non poteſt ſine dolore, membranula inflammata. Hanc autem membranulæ inflammationem comitatur vtplurimùm gingiuæ inflammatio, quæ ideò à Gal. & Auic. inter cauſas doloris dentium recenſetur.

Fluunt autem humores in dentes & partes adiunctas, vtplurimùm à capite: interdum tamen à partibus inferioribus promanant. Cùm enim vitioſi aliqui humores, præcipuè ſeroſi in parte aliqua geniti, in venis cumulantur, natura illorum onus excutere tentans, ad partes debiliores eos præcipitat. Et ſi dentes propter intemperiem, cariem, aut eroſionem tales extiterint, ad eos præſertim fluxio decumbit. Huius rei experimentum proponit Carolus Piſo (qui etiam exiſtimat dolorem dentium à ſeroſo humore vtplurimùm fieri) lib. de morbis ab illuuie ſeroſa, obſ. 7. vbi refert ſe ipſum dolore dentium per multos dies afflictum, ab aſſumpto medicamento purgante, poſt ſeſquihoram, ſinceram aquam ad ℔.j. & ampliùs euomuiſſe, tanto ſucceſſu, vt poſteà vel decem annis ab huiuſmodi dolore immunis prorſus fuerit. Quo edoctus experimento, ſimili affectu laborantibus, medicamenta ſeroſos humores educentia præſcripſit fœlici ſucceſſu. Prætereà hunc affectum à tali cauſa vtplurimùm dependere, hoc ſigno probare nititur, quòd aſſidua ſaliuatio doloris dentium comes ferè perpetua eſſe ſoleat.

Præter cauſas enumeratas, vermes in dentibus carioſis geniti, doloris dentium cauſa eſſe poſſunt: iique producuntur ex qualibet materia in illis cauitatibus retenta & putrefacta, ſiue excrementitia ſit, ſiue ex alimentis putredini obnoxiis, carnibus præſertim & dulciariis, quæ propter lentorem cauitatibus dentium adhæreſcunt.

Nonnulli etiam exiſtimant, dolorem dentium interdum fieri à ſpiritu flatulento intrà dentis cauitatem, & neruulum incluſo, ac membranulam interiorem violenter diuellente; vnde dolor atrociſſimus, ac penè intolerabilis excitari ſolet.

Cauſæ externæ & procatarcticæ dolorem dentium produ

producentes, ſunt illæ omnes, quæ humorum fluxiones promouere ſolent; quarum præcipuæ ſunt, aër frigidus, vel auſtrinus, mora in ſole ardente, aut in aëre nocturno, crapula; omnes denique errores in victus ratione commiſſi. His adde eas, quæ partem debilitare, & fluxioni recipiendæ magis idoneam reddere valent, qualis eſt præſertim caries & perforatio dentis, quæ pertinaces non rarò dentium dolores efficere conſueuit.

Cauſarum diuerſitas variis ſignis dignoſcitur. A calidis enim humoribus dolor oriundus, intenſior multò eſt, temperâmentum calidius, ætas florens, tempus æſtiuum, caliditatis ſenſus in parte percipitur, & ſæpè gingiuarum inflammatio contingit, à frigidis remediis iuuantur, læduntur autem à calidis. Si verò à frigido humore dolor oriatur, ſigna prædictis contraria apparere ſolent.

Si vermis cauſa doloris extiterit, dolor erit interpolatus, exiguis interuallis deſinens ac rediens; tum motus vermis in parte aliquando percipitur.

A ſpiritu flatuoſo dolorem produci teſtatur illius atrocitas, & diuulſionis ſenſus, qui in parte percipitur, quive exiguo tempore deſinit, ac diſcutientibus remediis parti admotis facilè curatur.

Prognoſis varia eſt pro cauſarum varietate; dolor enim qui ab humore calido, tenui, & ſero acri & ſalſo producitur, vehementior quidem eſt, ſed citiùs deſinit, ob humoris illius ſubitas mutationes. Qui verò ab humore frigido, & pituitoſo excitatur, mitior eſt, ſed multò diuturnior.

Tumor in gingiuis aut maxillis obortus, doloris dentium ſolutionem affert, tranſlatâ fluxione ad partes exteriores: Itaut, non ampliùs ad internam dentis cauitatem decumbat.

Curatio

Curatio ad doloris cauſam auferendam, & ipſum dolorem mitigandum, dirigenda eſt. Licèt enim anodyna parùm proſint, niſi fluxio auferatur: Ita tamen non rarò vrget, vt non ſolùm anodynis propriè dictis, ſed etiam interdum narcoticis, ante cauſæ ablationem demulcendus ſit. Humor igitur qui ad dentes confluit, reuellendus, euacuandus & repellendus eſt: qui verò iam influxit, deriuandus & diſcutiendus.

Primò igitur, ſi dolor ab humoribus calidis oriatur, venæ ſectio celebranda eſt è brachio eiuſdem lateris, quâ fluens humor plurimùm reuellitur. Si verò dolor à frigidis humoribus excitetur, minùs venæ ſectio conuenit; ratione tamen fluxionis etiam vſurpari poterit, cùm inter reuellentia remedia principem locum teneat. Sed minori copia tunc temporis ſanguis detrahendus, niſi plethoræ ſigna appareant; cuius ratione, etiamſi ea pituitoſa ſit, liberalis venæ ſectio inſtituenda, iuxta præceptum Galeni, qui largam ſanguinis detractionem plenitudini reſpondentem, omnium dolorum promptiſſimum eſſe remedium aſſeruit; quod nos frequentiſſima experientia, tum in aliis doloribus, tum præcipuè in dolore dentium, veriſſimum eſſe comperimus.

Sequenti die purgans medicamentum exhibeatur, humori peccanti acommodatum, in forma, vel potionis, ſi humor peccans calidus extiterit; vel pilularum, ſi frigidus, & pituitoſus humor doloris cauſa fuerit.

Poſtmodùm, perſeuerante dololore, cucurbitulæ ſcapulis cum ſcarificatione appllicentur; vel cucurbitula magna inter ſcapulas ſine ſcarificatione affigatur. Veſicatorium poſteriori parti ceruicis, vel ponè aures admotum, humores fluentes potentiſſimè retrahit ad poſteriora.

Ad fluxionem etiam inhibendam, aſtringentia temporibus

poribus vtiliter applicantur; qualia ſunt emplaſtra ex gummi elemi, vel maſtiche ſola, ſuprà pannum ſericum liquata, cum piſtillo æneo calefacto; emplaſtrum de maſtiche officinarum, vel contra rupturam; vel tale in rem præſentem præſcibatur.

℞. Thuris, hypociſt. ladani ana ʒ. j. ß. picis, maſtiches ana ʒ. j. opij. ℈. ß. olei lentiſci q.ſ. Fiat maſſa emplaſtri.

Radix conſolidæ maioris recens, contuſa & admota tempori in formam emplaſtri, fluxionem efficaciter intercipit.

Fit etiam emplaſtrum ex puluere aluminis & gallarum cum pice ſubacto, efficaciſſimum.

Riuerius Henrici magni Archiater emplaſtrum ſequens pro ſecreto habebat.

℞. Nucum cupreſſi, roſar. rubr. ſeminis naſturtij torrefacti, maſtiches, terræ ſigillatæ an. ʒ. j. ß. macerentur in aceto roſaceo per horas 24. poſtea ſiccentur, & adde opij in aqua vitæ diſſoluti ʒ. iij. picis naualis, colophoniæ ana ʒ. j. ceræ flauæ in oleis expreſſis ſeminum hyoſyami, & papaueris albi liquatæ q. ſ. Fiat emplaſtrum quod applicetur arteriis, vel etiam loco dolenti.

In aures quoque immittuntur medicamenta ad dolores dentium, quia venulæ, per quas fertur alimentum ad dentes, per illas partes decurrunt. Ideò infunditur oleum amygdalar. amar. in aurem vicinam denti dolenti, aut excipitur fumus aceti, in quo pulegium aut origanum cocta ſint.

Alij acetum in aurem infundunt, quo fluxio cohibetur efficaciſſimè, & in fluxione calida præcipuè confert.

In frigida verò fluxione, ſuccus allij cum theriaca mixtus, & in aurem tepidè inſtillatus, mirum in modum dolorem

dolorem compeſcit. Idem præſtat allij bulbus detracto cortice in formam ſuppoſitorij ſciſſus, & in aurem intruſus.

Adſtringentia etiam ipſi parti dolenti admouentur, in fluxionis principio, eaque refrigerantia, ſi materia calida ſit; ea verò frigida exiſtente, calida cum repellentibus ſunt permiſcenda. In qualibet autem cauſa, ſi dolor vehemens fuerit, anodyna repellentibus erunt admiſcenda. Materia verò hiſce vſibus idonea talis eſſe poterit.

℞. Rad. biſtortæ, pentaphyli, tormentillæ ana ℥. j. fol. verbenæ, plantag. & tapſi barbati ana M. j. nucum cupreſſi, gallarum & calicum glandium ana ʒ.ij. ſantali rubri, & cryſtallorum ana ʒ. j. ß. roſarum rubr. & balauſtiorum ana P. j. Fiat decoctio in vino ſtypico, & aceto: qua abluatur pars dolens tepidè, frequenter. Hæc in fluxione calida vſurpari poterit ab initio, in frigida verò addi poterunt radix cyperi, cortex buxi, folia hederæ, & ſimilia.

Simplicius medicamentum componitur ex aqua plantag. & roſar. cum aceti tantillo ad formam oxycrati. Vel

Vel gallæ decoquantur in aceto, quo abluantur dentes. Vel

℞. Rad. pentaphylli ℥. ß. fol. ſalicis M. ß. gallarum ʒ. ij. Fiat decoctio in vino ſtyptico, qua colluatur os. Hæc decoctio ſiſtit fluxionem, & dolorem ſedat.

Poſtmodùm ea vſurpanda erunt remedia, quæ dolorem ſedant, eiuſque cauſam diſcutiunt, quorum maximus apud authores, imò & apud vulgus, numerus habetur: nos efficaciora hic proponemus; ex quibus eo iudicio delectus habendus eſt, vt quæ non ſolùm reſoluunt & diſcutiunt, ſed etiam fluxionem cohibent,

astrin

aſtringentium admixtione, in principio & augmento magis vſurpentur; quæ verò tantùm diſcutiunt, in ſtatu & declinatione.

℞. Succi ſemperuiui & ſolani ana ℥. ij. lactis vaccini, aut ouili ℥. viij. olei roſacei omphacini ℥. j. ß. opij, croci ana g̃. iij. miſceantur, & linteo exceptus liquor maxillæ dentis dolentis tepidè applicetur frequenter.

℞. Medullæ pomorum dulcium coctorum ℥. ij. furfuris aceto macerati ℥. iij. olei roſacei omphacini ℥. j. croci ℈. ß. opij g̃. ij. Miſce, fiat cataplaſma parti dolenti applicandum. Vel

℞. Farinæ hordei & fabarum ana ℥. iij olei roſati completi & amygdalar. dulc. ana ℥. ß. ſucci ſerperuiui maioris ℥. j. ß. lactis. q. ſ. Fiat cataplaſma parti dolenti applicandum tepidè frequenter. Vel

℞. Albumina ouor. num. ij. agitentur cum aqua roſacea, & excipiantur ſtupis cannabinis, quæ aſpergantur piperis puluerati ʒ. ij. & parti dolenti applicentur, vt totam genæ ſedem comprehendant.

Hîc tamen ſedulò aduertendum, ne aſtringentia maxillis applicentur, ſi tumor eas occupet; periculum enim eſt, ne humor ad fauces, repellatur, ægrúmque ſuffocet, cuius rei exemplum proponit Valeſcus de Taranta, cuiuſdam medici, dolore dentium laborantis, cum maxillæ inflammatione, qui oleum roſaceum cum aceto admouit, vnde incidit in anginam, & mortuus eſt.

Aliæ oris collutiones in morbi decurſu parari poterunt iu hunc modum.

℞. Vini albi generoſi ℥. iiij. radicis hyoſcyami albi ʒ. ij. bulliant ad conſumptionem tertiæ partis, colaturæ adde aceti ℥. j. vernicis ʒ. j. iterumque bulliant vnicâ ebullitione, colaturâ abluetur os frequenter.

Decoctum

Decoctum verbenæ ſimplex ad eundem vſum à quamplurimis commendatur.

Laudatur etiam decoctum guaiaci in aqua, vel vino paratum, cui ſal interdum permiſceri poterit. Vel

℞. Fol. perſicariæ feræ & cortic. rad. hyoſcyam. ana partes æquales, coquantur in aceto roſaceo, & hoc decocto colluatur os. Et ſi à cauſa calida dolor producatur, radix hyoſcyami ſola in aceto decoqui poterit.

Si perſicariæ acrimonia offendat, illius quantitas minuenda eſt. Imo penitùs omitti poteſt in fluxione à cauſa calida, & in illius locum ſubrogari perſicaria maculata, quæ refrigerandi, & aſtringendi facultate prædita eſt, cuiuſque ſuccus, aut decoctum ad omnes fluxiones acres & bilioſas coërcendas, per os tutò exhiberi poteſt. Folia etiam hyoſchyami loco radicis vſurpari poſſunt.

Quidam foliis hyoſcyami, & perſicariæ maculatæ pro remedio magnetico vtuntur, eaque decoquunt in aceto cocta comburunt igne luculento, dentes aceto abluunt, & dolorem euaneſcere aiunt, quamprimùm folia combuſta ſunt. Ego verò effectum aceto tribuere malim quo dentes abluuntur.

In prædictis decoctis, ſi aceti acrimonia tanta ſit, vt eam æger difficilè ferre valeat, ex æquis partibus vini & aceti parari poterunt; imò verò in cauſa frigida vinum ſolum vſurpabitur.

Amatus Luſitanus ſandaracam valdè laudat in aceto & vino decoctam, hoc modo.

℞. Sandaracæ ℥.j. vini & aceti ana ℔.ß. coquantur, & colatura calida teneatur diu in ore.

Decoctum radicis vrticæ maioris, cum pauxillo nucis moſchatæ & croci, in æquis partibus vini & aceti paratum, & calidè in ore detentum, humores illapſos mirabiliter extrahit. Ab initio quidem videtur dolor augeri,

ſed paulò pòſt mitigatur & deſinit.

Radix lapathi acuti, vere, ante geminationem collecta & exſiccata, denti dolenti admota, ſpecificâ proprietate dolorem dentium tollit; quod confirmatur Foreſti experimento, quod habetur obſ.6.lib.14. vbi etiam dictam radicem recentem in talleolas conciſam denti dolenti feliciter applicat in puella quadam; quo etiam remedio in aliis quamplurimis, præcedentibus vniuerſalibus remediis, ſe feliciter vſum teſtatur.

Si corpus ritè purgatum fuerit, & caput pituitâ non ſit admodum repletum, maſticatoria ad humores à parte affecta extrahendos, erunt efficaciſſima; quæ parantur, vel ex pirethro ſolo dentibus diu præmanſo, vel ſequens componi poterit.

℞. Maſtiche,, pyrethri, & ſtaphiſagriæ ana ℥.j ſem. hyoſcyami ℥. ß. puluerentur, & miſceantur, ex iiſque fiant globuli in panno lineo raro, quos diu maſticet, frequenter expuendo.

In vulgari vſu habetur oleum caryophyllorum, quo fruſtulum goſſypij intinctum denti admouetur; & ſi eroſus fuerit, cauo illius inſeritur, ſicque humor parti adhærens extrahitur, & illa roboratur.

Oleum camphoræ ad eundem vſum mirè eſt efficax.

Vel in olei caryophyllorum ℥.j. ſolue camphoræ gr. viij. iiſque eodem modo vtere.

Verùm præ cæteris commendatur, & miris laudibus effertur oleum buxi, quod ſi goſſypio per ſtilum excipiatur, & in foramen dentis gutta vna, vel altera iniiciatur, illicò dolorem tollit. Fit autem hoc oleum, conciſo ligno buxi in multas particulas, deinde deſtillatur per deſcenſum, duobus vaſis, altero infrà terram, alterò ſupra poſito, & circa hoc apponitur ignis ex carbonibus validior, & oleum extillat in vas inferius.

Præter olea prædicta, Chymici etiam laudant oleum

 ligni

ligni,quod vocant,Heraclei,ſeu corylini, eodem modo vſurpatum.

Si dolor ita vehemens ſit, vt prædictis remediis cedere non valeat, ad narcotica veniendum eſt, quæ ſub variis formulis à practicis proponuntur, & denti dolenti admouentur, quorum tamen effectus, non minùs, quàm cæterorum topicorum, admodùm incertus eſt. Verùm eadem aſſumpta dolorem certò conſopiunt. Inter cætera laudanum opiatum principem locum obtinet,quod non ſolùm dolorem ſedat, ſed etiam fluxionem cohibet,& tutò exhiberi poteſt poſt remedia vniuerſalia ad gr. iij. vel iiij. modo à perito artifice præparatum ſit.

Topica verò remedia ex narcoticis parata multa circumferuntur. Sequentia duo nobis ſint inſtar omnium.

℞. Opij, myrrhæ, & ladani an. ʒ.j. puluerentur, & cum vino albo decoquantur in formam linimenti,quod pauco goſſypio exceptum denti applicetur.

Alterum eſt emplaſtrum Riuerij, Henrici magni Archiatri, ſuprà deſcriptum.

Si vermes in dente fuerint, amaris enecandi ſunt, & inter alia ſequens conferre poterit.

℞. Aloës ʒ.j.camphoræ ℈.ß.aquæ vitæ ʒ.ß.miſceantur & cum bombace denti admoueantur.

Notandum eſt rarò dentes dolere, niſi perforati fuerint, & eroſio vſque ad cauitatem internam penetret, ac neruum tangat,ideò,vt doloris ſenſus auferatur,neruus adurendus eſt cauterio actuali, vel aquâ forti, aut oleo vitrioli in cauum dentis immiſſo,quod ſi frequenter iteretur,& dens valdè corroſus fuerit, in partes ſenſim rumpitur,& extrahitur.

Si hiſce omnibus dolor dentium non cedit, & dens valdè exeſus fuerit, ferro extrahendus eſt,eóque extirpato

pato dolor ſtatim ceſſat, non amplius reuerſurus. Cauendum tamen eſt ne dens euellatur eo tempore, quo fluxio impetu ruit, aut caput dolet, aut tumet gingiua, aut dolor atrox ſentitur. Et monendus eſt chirurgus, ne violenter & affatim, vno ſcilicet ictu dentem euellat, ne violentam extractionem conſequatur maxima cerebri concuſſio, & oſſis maxillæ diſruptio, quam ſæpè magna hæmorrhagia, febris, & interdum mors conſequitur. Euulſo dente, ea pars à qua extractus eſt, digitis vndiquaque comprimatur, vt ad naturalem ſtatum redeat; poſtmodum æger os colluat oxycrato tepido, caueatque ab aëre frigido, ne noua fluxio in alios dentes delabatur. Si verò ſanguis in tanta copia effluat, vt vix cohiberi poſſit; (quod interdùm contingit, etiam ſine maxillæ ruptione, ex vena, vel arteria diſciſſa; & refert Valeriola hiſtoriam cuiuſdam, qui dente, ſine vlla vi & ſine ferro, ſed ſolis digitis extracto, ſanguinis ℔.j. vno impetu eiecit, & altero die ferè tantumdem ex arteria gingiuæ ſuppoſita:) Siſtitur vtplurimùm ille ſanguinis fluxus, appoſito globulo ſolidiori ex linteo confecto, & digitis per horam vnam, aut alteram compreſſo. Quòd ſi non ſuccedat, vitriolum vſtum admouendum eſt, & linteum in aceto maceratum ſuperimponendum, idque digito comprimendum, donec cruſta inducta fuerit. Poſtremum remedium eſt cauterium ignitum, quo ſanguis erumpens ſtatim cohibetur.

Si quis meticuloſus Chirurgi manum refugiat, & aliis remediis ſibi dentem extrahi cupiat, ea tentanda ſunt, quæ ab authoribus paſſim proponuntur, & dentis caſum promouere cenſentur; qualia ſunt, paſta ex lacte tithymali, & thuris puluere ſimul incorporatis cum pauco amylo in cauum dentis immiſſa; radix ranunculi, cortex radicis mori, cinis vermium terre-

ſtrium, pyrethrum in aceto infuſum, radix cucumeris agreſtis in aceto infuſa, & ſimilia. Sed præ cæteris efficaciſſimam vim obtinet ad dentium caſum promouendum elleboraſter, ſi eius folio contrito dens confricetur; ſed diligenter cauendum eſt, ne alij dentes hoc remedio tangantur, eorum enim caſum etiam promouebit. Quidam ruſticus cum dolore dentium acerbiſſimo premeretur, ſuaſit alter vt elleboraſtro dentem confricaret; ille incautè hoc vtens remedio, maiorem partem dentium maxillæ afflictæ confricuit, & intra paucas horas omnes propemodùm deciderunt. Si quis igitur tam vehemens remedium experiri cupierit, ſuaſerim vt reliquos dentes cerâ diligenter obducat, itaut ille qui euellendus eſt, nudus relinquatur, & actioni medicamenti pateat.

Quamuis tumor in maxillis obortus, vtplurimùm doloris ſolutionem afferat, tranſlata materia ad partes exteriores, vt tamen ille citò reſoluatur, quædam remedia vſurpanda ſunt, cui rei conferet ſequens linimentum.

℞. butyri recentis, & axungiæ gallinæ an. ℥. j. pulueris ireos florent. ʒ. j. croci ℈. ß. ol. chamomæl. & amygdal. dulc. an. ℥. ß. fiat linimentum.

Promptiùs operatur cataplaſma ex ficubus, pane & aceto.

Vrtica contuſa maxillæ admota citò dolorem ſoluit.

Hæc eſt doloris dentium præſentis curatio. Si autem ille frequenter recurrere conſueuerit, vt in multis huic affectui obnoxiis contingit; prophylaxis adhibenda eſt, quæ in eo conſiſtit, vt humorum ad partes iſtas fluentium generatio impediatur, & dentes ipſi roborentur, ne tam facilè fluxionem recipiant. Si igitur ab humoribus calidis affectus producatur, eadem curatio adhibenda eſt, quæ in calida hepatis intemperie, & catarrho calido fuit propoſita. Si verò à frigidis, &

pituitoſis

pituitoſis humoribus ducat originem, frigidæ cerebri intemperiei, & catarrhi frigidi curatio vſurpanda eſt, dentium verò roboratio ex ſequenti capitè erit deſumenda.

CAPVT II.

De dentium nigredine & eroſione.

DEntes non rarò nigrum, liuidum, aut flauum colorem contrahunt, ab humoribus vitioſis, illorum ſuperficiei adhærentibus, qui longa mora eos tandem corrodunt, & carie afficiunt. Produntur etiam iidem affectus à vaporibus tetris ſurſum exhalantibus, qui ex prauis alimentis ingeſtis, aut à ventriculi intemperie cibos corrumpente exoriuntur. Plurimùm ad dentes denigrandos confert hydrargyrum, ſiue toti corpori admotum, vt in lue venerea contingit; ſiue facies tantùm eo illinatur. Vnde mulieres, quæ fucis ex mercurio vtuntur, dentes nigros, aut fœdo colore infectos habere conſueuerunt.

Ad curationem, cauſa antecedens priùs auferenda eſt, & ſi humores praui in ventriculo redundantes huic malo originem dederit, euacuandi ſunt, & partium eos producentium intemperies corrigenda, optimaque victus ratio inſtituenda, eaque alimenta eliminanda, quæ dentes corrumpere nata ſunt, præcipuè verò dulcia.

Infinita propemodùm ad dentes dealbandos proponuntur remedia apud authores, quæ vnuſquiſque experiri poterit. Nobis vnicum ſaltem ſufficere poterit, quod in inſtanti dentes dealbat, ab omni ſorditie liberat, & à carie præſeruat, nempè ſpiritus ſulphuris, aut

vitrioli, in quo exiguus bacillus demergendus eſt, eiúſque extremo dentes confricandi, móxque linteo detergendi. In magna dentium ſorditie purum & putum oleum vſurpati poterit; aliàs verò cum melle roſaceo permiſcendum, aut aquâ ſimplici temperandum erit, ne vſu frequenti gingiuas erodat. Montanus conſil. 113. refert ſe id didiciſſe Romæ ex quadam muliere, quam Mariam Græcam appellabant: ad quam cum veniſſet admodùm iuuenis, atque illa eſſet annorum 20. poſteà quinquagenariam in eodem ferè ſtatu eam reperit; quæ formæ atque virium integritatem oleo vitrioli acceptam tuliſſet, atque ſignificaſſet, ſe ex eius vſu dentes, quos in iuuentute peſſimos habuerat, pulcherrimos habere & firmiſſimos, gingiuas etiam firmas; & addidiſſet, quòd videretur ſibi ob eius vſum tardiùs ſeneſcere. Vſa erat autem ſingulis diebus vnâ, aut alterâ guttulâ gingiuas & dentes leuiter fricando.

Cinis tabaci ad dentes abſtergendos & dealbandos eſt etiam mirè efficax.

Ad præcautionem verò, & dentes conſeruandos, primùm ij à ſordibus, & cibis quotidie mundandi ſunt dentiſcalpio ex ligno lentiſcino, aut alia materia idonea; mox vino os colluendum, dentes verò confricandi puluere ſequenti.

℞ Rad. biſtortæ, aluminis, & coralli albi ana ℥ j. Fiat puluis tenuiſſimus, quo dentes confricentur. Vel aqua ſequenti abluantur,

℞. Aluminis vſti ſubtiliſſimè puluerati ʒ. ij. cinamomi integri ʒ. ß. aquæ fontis & roſarum ana ℥. iiij. bulliant in phiala vitrea ſuprà cineres calidos, ad tertiæ partis conſumptionem. Hoc liquore dentes confricentur manè, cum linteo in eo madefacto.

CAPVT

CAPVT III.

De Gingiuarum eroſione & exulceratione.

ERoduntur gingiuæ, & exulcerantur ab humoribus acribus & erodentibus ad eas confluentibus, partes autem mandantes ſunt cerebrum,ventriculus,lien;aliæque partes. Lienoſi præſertim vlceribus gingiuarum maximè obnoxij ſunt,vnde in ſcorbuto, magna earum partium exulceratio, & corruptio contingit. Interdum etiam ex lumbricis, aut corruptis humoribus ex quibus illi generantur, gingiuarum eroſiones ſolent contingere, ita vt illæ diu perſeuerantes, lumbricorum intùs latentium indicia eſſe ſoleant. Sic refert Fabricius Hildanus obſ.59. centur.1. cuiuſdam ciuis Duſſeldorpenſis puerum eroſione gingiuarum à longo tempore grauiſſimè vexatum, cùm varia multaque remedia tam interna,quàm topica adhibita fuiſſent,tandem vitam cũ morte commutaſſe. Et aperto corpore tantam inuentam eſſe vermium copiam, vt aliquibus in locis inteſtina eroſerint,multique in vacuo ventris reperti fuerint.

Curatio primùm ad cauſam antecedentem dirigenda eſt, & humores vitioſi vacuandi per venæ ſectionem & purgationem, acres & calidi temperandi per apozemata,iulepos,iuſcula medicata, & alia huiuſmodi. Eorumdem humorum fluxio auertenda per cucurbitulas & cauteria partibus idoneis admota. Ac denique partis præcipuè affectæ vitia corrigenda.

Poſtmodum verò ad topica veniendum eſt, quæ pro magnitudine affectus varianda ſunt: itaut ſimplici eroſioni ea tantùm admouenda ſint, quæ aſtringendi &

exſiccandi vi prædita ſunt; atque ita lotio ſequens primùm vſurpari poterit.

℞. Gallarum immaturarum, calicum glandium, & balauſtiorum ana ℥. j. roſar. rubr. P. j. aluminis crudi ʒ. iij. coquantur in aquæ ferratæ partibus duabus, & vna vini rubri auſteri; hoc decocto ſæpè gingiuæ abluantur.

Si hoc decocto non tollatur eroſio, opiata ſequens adiungenda eſt.

℞. Sang. drac. ʒ. iij. ligni aloës, roſar. rubr. ſpodij, cornu cerui ad albedinem vſti & nucum cupreſſi ana ʒ. j. myrrhæ, & cineris tabaci ana ℈. iij. aluminis ʒ. j. Fiat omnium puluis, qui excipiatur melle, additis ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris guttis aliquot. Fiat opiata, quæ extendatur ſuprà linteola inſtar lamellarum, gingiuis applicanda hora ſomni.

Spiritus ſulphuris, aut vitrioli, quemadmodum dentes mundificat & dealbat; ſic etiam gingiuarum putredinem arcet ſolus vel cum aqua, aut melle roſaceo permixtus, vt ſuperiori capite dictum eſt.

Si vlcus profundum fuerit, aut ſordidum, ſequenti ſanio illinatur.

℞. Myrrhæ electæ, & ſacchari candi, ana partes æquales pulueretur, iiſque impleatur album oui ad duritiem coctum, & per medium ſectum; poſtea filo probè alligetur, & ſuſpendatur in cella vinaria, ſupponendo vas vitreum, inſtillabit liquor, ſeu balſamus, quo pars ſæpiùs in die illinatur.

Quod ſi prædictis remediis ex parte adminiſtratis, affectus non tollatur, & dens vlceri vicinus, carie affectus ſit, ad illius auulſionem veniendum eſt, & vlcus citò curabitur, alioqui incurabile prorſus remanebit.

CAPVT

CAPVT IV.

De fluxu ſanguinis ex gingiuis.

SAnguis magnâ copiâ interdum è gingiuis fluere conſueuit, idque vel criticè vel ſymptomaticè. Quamuis autem hæmorrhagia critica rariſſimè per gingiuas fieri conſueuerit; id tamen interdum accidere docet experientia, & authorum obſeruationes. Sic refert Dodonæus obſ. 14. cuidam Latomo Ecthymatis laboranti, ſanguinem è gingiuis erupiſſe, cúmque repreſſum ad vrinarios meatus tranſlatum fuiſſe, vnde cruenta vrina ſubſequuta eſt; quæ cùm adſtringentibus cohibita fuiſſet, iterùm ad gingiuas ſe contulit, nec fluxus ceſſauit, donec æger à morbo liberatus eſt. Amatus Luſitanus curatione 5. centur. 5. refert quibuſdam ſanguinem è gingiuis vtiliter effluxiſſe, eóque cohibito nonnulla ſanitatis incommoda prodiiſſe. Zacutus etiam Luſitanus obſ. 86. lib. 1. praxis admirandæ, refert aurifabrum quemdam, cùm ex multo labore iuxtà fornacem in ardentem febrem incidiſſet, & eſſet firmus ac fortis, copioſam celebraſſe phlenotomiam, cuius vi ita leuatus eſt, vt in 7. die, præcedente gingiuarum pruritu, & labij inferioris ingenti dolore, ex venula gingiuæ inferioris riuuli ſanguinei profluerent per tres continuos dies, in tanta quantitate, vt libras ampliùs quinque excederent, & quantò plus ſanguinis effluxerat, tantò magis remittebatur febris, qua omninò extinctâ, ſanguis ſponte ſuâ ceſſauit omninò.

Symptomaticè verò ſanguis è gingiuis profluit, ob ſuam acrimoniam, & vitioſam hepatis, aut lienis conſtitutionem. Sic in ſcorbuto familiaris eſt huiuſmodi ſanguinis è gingiuis effluxus.

Interdum etiam ſanguis copioſè profluit ex dente auulſo, lacerata ſcilicet arteriola, quæ radici dentis inſeritur, vnde tanta interdum ſanguinis copia emergit, vt inde quibuſdam mors contigerit.

Fluxus ſymptomatici curatio perficitur, ſanguinis detractione & purgatione, aliiſque remediis viſcerum affectorum vitia corrigentibus. Quibus ſuccedent topica remedia, aſtringendi vi prædita, in gargariſmatum, ſeu collutionum, puluerum, & linimentorum, aut opiatarum formam redacta.

Si euulſo dente copioſa accidat hæmorrhagia, reuulſio primùm inſtituenda eſt per venæ ſectionem & cucurbitulas, & parti aſtringentia admouenda, quale eſt cataplaſma ex bolo armena, terra ſigillata, ſang. dracon. aliiſque aſtringentibus, albumine oui exceptis, paratum: tum gypſum ſolum albumine oui exceptum, ſanguinem fluentem potentiſſimè cohibet. Quæ ſi non ſufficiant, patientis digitus loco imponendus eſt, ex quo ſanguis erumpit, & tamdiu detinendus, donec ſanguis ſuprà orificium arteriæ coagulatus, non ampliùs effluat. Si leuioribus hiſce ſanguis cohiberi nequeat. quod ſæpè contingit, ad potentiora veniendum eſt. Valeriola obſ. 3. lib. 5. refert, in vetula ex dente putrido, ſine vlla vi, ac ſine ferro euulſo, ſed ſolo digito apprehenſo, & leniſſimo concuſſu educto, ingentem ſequutam fuiſſe hæmorrhagiam ex arteria gingiuæ ſubdita; quem ſanguinis fluxum cohibuit, cùm leuiora ſiſtere non potuiſſent, chalcitide vſtâ impoſitâ, quæ in ſiſtendo ſanguine mirificam vim obtinet; nam & vehementer aſtringit, & cauſticâ virtute inſtar ignis fluorem omnem reprimit. Zacutus Luſitanus obſ. 84. lib. 1. Praxeos Medicæ admirandæ, refert hiſtoriam cuiuſdam, qui cùm dentis dolore premeretur immaniter, illum violento concuſſu, ferri ope eduxit. Extracto eo, ex lacerata

cerata arteria gingiuæ ſubdita, copioſa ſequuta eſt hæmorrhagia; quæ cùm venæſectione, cucurbitulis, & aſtringentibus appoſitis cohiberi non potuiſſet, neque digito vulneri impoſito, neque chalcitide vſtâ admotâ, tandem illius conſilio, locus puluere gummi Arabici impletus eſt, quod auxilium ita profuit, vt poſt tres horas ſanguis fuerit omninò reſtrictus. hoc enim gummi obſtruendi, refrigerandi, glutinandi, & exſiccandi vim habet. Idem Zacutus obſ. 85. eiuſdem libri, refert militem quendam ſtrenuum, dentem, cuius ſæuiſſimo cruciabatur dolore, ferro cùm extraxiſſet violentiâ ſummâ, vehementem paſſum eſſe ſanguinis fluxum ex arteria, cui dens innitebatur. Sanguine biduò vbertim fluente, peritiſſimi medici, omnis generis obſtruentia extrà opponunt, reuellentia conſulunt, arteriam candenti ferro inurunt: At incaſsùm omnia: nam ſanguis maiori impetu proſiliens, eum in ſtatum morti valdè propinquum,viribus penè exhauſtis deduxerat. Vocatus Zacutus Galenicum emplaſtrum ex aloë, thure, & pilis leporinis exactiſſimè trituratis, & mixtis cum candido oui impoſuit, quo intrà paucas horas ſanguis fuit omninò ſuppreſſus, & æger à mortis faucibus ereptus. Hoc pretioſiſſimo auxilio à ſe primùm inuento gloriatur Gal. lib. 5. meth. cap. 7. inciſam in gibbero arteriam,fuiſſe conglutinatam,& cap. 4.eiuſdem libri, tum etiam libro de curandi ratione per ſang. miſſ. cap. vltimo,huius remedij præſtantiam confirmat, & quibuſdam hiſtoriis illuſtrat.

CAPVT

CAPVT V.

De Oris & faucium vlceribus.

LEuia & ſuperficiaria oris vlcera, vulgò Aphthæ nominari ſolent, quamuis apud Hipp. & Galenum, interdum hoc nomen pro aliarum partium vlceribus vſurpatum reperiatur; quæ verò profundiùs ſe demittunt, oris, vel faucium vlcera abſolutè nominantur; qualia ſunt ea, quæ lue venerea affectis contingere ſolent.

Hæc autem vlcera generari ſolent ab acribus humoribus, aut vaporibus à variis partibus in fauces tranſlatis. Sic in febribus malignis huiuſmodi vlcera ſæpiſſimè contingunt, & in iis qui calidiori hepatis, aut aliarum partium Intemperie laborant, aut corruptorum humorum illuuie ſcatent; vnde puerulis aphthæ ſæpiſſimè contingunt, ex Hipp. aph. 24. ſect. 3. tum ob lactis acrimoniam, quæ in tranſitu partes illas molliſſimas exulcerat, vt docet Gal. in comment. illius aphoriſmi; tum quia lac in ventriculis puerulorum ſæpè corrumpitur, & acres vapores ad os tranſmittit, vt idem Gal. aſſerit 9. de compoſ. med. ſec. loc. cap. vltimo.

Variæ autem ſunt huiuſmodi vlcerum differentiæ, non ſolùm quòd alia leuiora, alia deteriora ſint; alia pueros, alia adultiores infeſtent; ſed etiam quòd alia cum inflammatione coniuncta ſint, alia verò minimè: hi varij gradus reperiri ſolent, pro varietate humorum à quibus generantur; vel enim fiunt à ſanguine, vel à bile, vel pituita, vel melancholia, ſeu potiùs atra bile, quæ non ſolùm exurentem, ſed etiam plerumque malignam qualitatem obtinet, & vlcera κακοήθη generare ſolet.

Hæ

Hæ autem differentiæ propriis ſignis diſtiguntur, ſiquidem vlcera rubicundiora à ſanguine oriuutur; flauiora à bile;albeſcentia à pituita;& liuida ab atra bile, fœtida putredinem adeſſe ſignificant.

Quod ad prognoſim attinet, aphthæ propriè dictæ facillimè curantur:vlcera verò profundiora,aut putredinem adepta, νόμαι à Græcis appellata, difficiliùs curantur. Et in pueris illa periculoſiora ſunt; tum propter carnis mollitiem, quam huiuſmodi vlcera magis depaſcunt; tum quòd remedia potentiora,ob eandem carnis mollitiem ferre nequeunt. Vnde fit vt pueri interdum ex hoc affectu intereant, ſi malignitatem & putredinem comitem habuerit.

Ratione cauſæ etiam, minùs periculoſa ſunt vlcera quæ à pituita;magis,quæ à ſanguine,vel bile; maximè, quæ ab atra bile generantur.

Vlcera nigra & cruſtoſa, peſſima & lethalia ſunt, præcipuè in pueris.

Fauces exulceratæ cum febre, difficiles ſunt,vt docet Hipp. 3. prog. quia, vt Gal. explicat,humoris erodentis malitiam indicant.

Curatio inſtituitur primùm idoneâ victus ratione, quæ refrigeret & exſiccet, ac cauſæ antecedentis generationem impediat. Pueris itaque, ſi à lactis vitio malum contraxerint, nutricis mutatio præcipiatur, aut propriæ nutricis lac corrigatur cibo & potu laudabili; tum etiam venæ ſectione & purgatione, ſi opus fuerit. Præſertim verò nutricibus præſcribantur edulia refrigerantia & aſtringentia, qualia ſunt cydonia, pyra, meſpilla, ſorba, lactuca, & portulaca. In adultis eadem præſcribantur, & vitentur acria, ſalſa & piperata.

Deinde cauſæ antecedenti proſpiciendum eſt vniuerſalibus euacuationibus, pro ætatis ratione vſurpatis. Ac primùm phlebotomia humores ad partem fluentes

potenter

potenter reuellit, eorumque acrimoniam temperat, totum corpus refrigerando.

Huic ſuccedere debent cucurbitulæ ſcarificatæ, hirudines ponè aures, & ſub mento affixæ, veſicatorium poſteriori ceruici admotum.

Poſterâ die à venæ ſectione purgatio præſcribenda eſt humori peccanti, & ætati congrua.

Eodem tempore, nempè ab ipſo curationis principio, topica adminiſtrentur, ſtomatica à Galeno appellata; eaque ab initio mitiora ſint, qualia ſunt gargariſmata, vel oris collutiones ex aquis plantaginis, matriſyluæ, peculi roſarum, ſyrupo de roſis ſiccis, & de moris paratæ. Vel decocta ex foliis plantaginis, rubi, centinodiæ, balauſtiis, ſantalo rubro, & ſimilibus, cum ſyrupis prædictis. Et ſi inflammatio adfuerit, vtiliter addi poterunt ſucci ſolani, ſemperuiui, portulacæ, & ſal prunellæ in ea quantitate, quæ acrimoniâ non feriat; vel illius loco alumen crudum in parua doſi admiſceri poterit.

Si non ſit inflammatio, vnicum, ac ſummum remedium eſt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris, qui in adultis purus, ac putus vſurpari poterit, intincto in eum goſſypio bacilli apici alligato, eóque vlceri admoto, leuiſſimo contactu; ſic enim aphthæ ſimplices momento ferè curantur. In pueris verò permiſcetur dictus ſpiritus cum melle roſaceo, eâ proportione, vt aciditas linguam leuiter feriat, & cum penicillo ex linteo, baculo alligato, aphthæ illinuntur frequenter, & citò curantur.

Si admodùm dolorifica ſint vlcera, cum inflammatione coniuncta, lacte frequenter gargariſato demulceantur, vel lactis defectu, emulſionibus ſem. frigid. vel mucilag. ſem. pſyllij & cydon. cum aquis roſar. plantag. ſolani extractis.]

Si

Si denique dolor pertinax repulſionibus propoſitis, & topicis non ſedetur;ſed ab illius vehementia copioſi humores acres cõtinuò attrahantur, vnde vigiliæ continuæ exoriuntur,& corporis conſumptio ſequitur,quæ vitæ ſummum periculum minatur, extremum remedium eſt,ad narcotica confugere, quæ dolorem ſedant, & humorum influxum inhibent, eorumque doſis metienda eſt pro ætate & viribus.

Ego aliquando puerum quatuor annorum ab orci faucibus, Dei beneficio liberaui, exhibito laudani ℈.j. cùm eius fauces & lingua profundis vlceribus ſcaterent, cum tanta inflammatione, vt nec iuſcula, nec topica remedia ferre poſſet, & tanto humorum acrium affluxu, vt illi continuò ex ore, riuuli inſtar emanarent, & puer dies, noctesque inſomnes eiulando tranſigeret.

Si vlcus ſordidum, ac putridum euaſerit, abluatur primùm decocto hordei & melle roſaceo, & in pueris lacte chalybeato, cum conſerua roſarum agitato: mox ad fortiora tranſeundum eſt,& in primis mel roſaceum ſuprà laudatum, & guttis aliquot ſpiritus vitrioli acidùm redditum, multùm confert. Si hæc non ſufficiant, aquis, vel decoctis ſuprà deſcriptis addi poterunt alumen vſtum,collyrium Lanfranci, vel vnguentum ægyptiacum, maiori vel minori doſi, prout affectus vehementia poſtulare videbitur. Si denique à lue venerea faucium vlcus procedat, non niſi lue ſublatâ curari poteſt.

CAPVT

CAPVT VI.

De Vulæ relaxatione.

VVulæ relaxatio contingit ab humore pituitoſo à capite in eam delabente, cui non rarò ſanguinis quædam portio admiſcetur, & tunc cum relaxatione inflammatio coniuncta eſt, quæ etiam tonſillis frequenter euenire ſolet; quarum tamen inflammationum curationem omittimus, cùm iiſdem remediis perfici valeat, quæ ad linguæ inflammationem, & oris vlcera cum inflammatione coniuncta propoſita ſunt.

Humor igitur pituitoſus in columellam defluens, eam humectat, emollit, & relaxat, vt longior facta partem ſuperiorem œſophagi tangat, & nauſeam pariat. Tum etiam laborantes bolumquendam in ſummo œſophago habere videntur, quem fruſtra deuorare conantur; vt hoc ſolo ſigno ſine inſpectione, vuulæ relaxatio dignoſci valeat.

Illius curatio primùm ad cauſam antecedentem dirigenda eſt, ſicque humores à capite fluentes euacuandi, reuellendi, ac deriuandi iis remediis, quæ in catarrhi curatione fuere propoſita.

Topica verò in principio ſint aſtringentia & repellentia, qualia in gingiuarum, & faucium vlceribus fuere propoſita, & in curatione Anginæ capite ſequenti proponentur, quibus poſtmodùm reſoluentia & exſiccantia erunt admiſcenda. Et licèt gargariſmata dictis locis propoſita, hîc vtilia ſint, tamen vbi nulla eſt inflammatio, puluerum vſus efficacior eſt, iis enim vuula relaxata potentiùs conſtringitur, & exſiccatur. Atque

ita

ita primùm admouebitur cortex granatorum ſubtiliſſimè pulueratus, cui in progreſſu tantillum piperis admiſceri poterit. Vel

℞. Roſar. rubr. balauſt. corticis granat. ana ℥. ß. rad. biſtortæ, tormentillæ, gallarum immatur. Ireos florent. ana ℥. j. aluminis vſti ℈. ij. Fiat puluis. Vulgus chirurgorum piper longum pulueratum admouent, quod non vacat periculo; ſiquidem metuendum eſt, ne humores affatim à cerebro ad partem affectam attrahantur, & graue aliquod damnum afferant.

Modus autem huiuſmodi pulueres adhibendi talis eſt. Linguâ ſpeculo oris depreſsâ, mox ſpatulâ chirurgicâ, aut cochleari perexiguo ad id concinnato, puluis vuulæ admoueatur: quod pluries in die repetendum eſt, donec humor columellæ imbibitus prorsùs abſumptus ſit. Vt autem puluis vuulæ vndique aſpergi, atque inſufflari poſſit, vtile eſt inſtrumentum à Fabricio Hildano inuentum, & deſcriptum obſ. 21. centuriæ ſecundæ, quod inde mutuari curioſus quiſque poterit.

Denique ſi relaxata columella prædictis remediis ad priſtinum ſtatum reduci non valeat, ſed elongata permanens, grauem continuò moleſtiam inferat; vltimum erit ſummitatem eius præſcindere. In qua operatione quædam cautiones exhibendæ ſunt. Prima deſumitur ex Hipp. 3. progn. text. 21. vbi, *gurguliones*, inquit, *cum periculo ſecantur, & ſcarificantur, & aduruntur, quoad rubidi, magnique fuerint; inflammatio enim ſuperuenit, & ſanguinis fluor. Sed hos oportet aliis moliminibus extenuare eniti per illud tempus. Vbi verò penſile fuerit omne id, quod vuam appellant, fitque pars gurgulionis ſumma maior ac orbiculata, ſuperior verò tenuior, per illud tempus admoliri manus tutum eſt. Sed*

praſtat vbi aluum ſubduxeris, vti chirurgiâ, ſi liceat per tempus, nec æger ſtranguletur. Galenus in comm. huius loci verba Hipp. explicans, dicit gurgulionem inflammatione laborantem non eſſe præſcindendum, aut ſcarificandum, ſed eâ tantùm ſedatâ itavt pars ſuperior ſaltem gurgulionis extenuata ſit. Altera cautio deſumitur ex Paulo Ægnineta lib. 6. cap. 31. vt ſcilicet columella ferro non attingatur, quando liuida, aut ſubnigra eſt, nempè malignitatis cuiuſdam particeps, vel ad cancri naturam accedens. Sed ex eodem Paulo, in iis operatio tutò perfici poteſt, quæ tenues ſunt, oblongæ, albicantes, & vt ait Hipp. in ſuprema parte imminutæ. Huius operationis fœliciter peractæ exemplum habemus apud Amatum Luſit. obſ.65. cent.3. in quodam ſtudioſo, qui gurgulionem habebat lori modo oblongum, & exanguem: cui cùm nulla remedia profuiſſent, portio eius ſuperflua forcipibus præciſa eſt, & illicò oleo vitrioli contacta, ſicque æger ab eo incommodo liberatus eſt.

Tertia denique cautio in hac operatione adhibenda eſt, ne nimia gurgulionis quantitas abſcindatur: inde enim vocis, & reſpirationis læſionem exoriri docuit Galenus 11. de vſu part. cap. 11. & ex integra illius conſumptione, vt in lue venerea aliquando contingit, tabes, & mors non rarò ſubſequuta eſt.

CAPVT

CAPVT VII.

De Angina.

ANginæ nomen in genere ſumptum, omnem faucium & gutturis affectionem ſignificat, quâ reſpiratio, & deglutitio impeditur, nullo exiſtente in pulmone, aut thorace vitio. Eaque duplex eſt, legitima, & ſpuria.

Legitima fit ab inflammatione, quâ muſculi faucium, & laryngis tumefacti, reſpirationis, & deglutitionis vias coarctant, & anguſtiores reddunt. Illa autem inflammatio vel laryngem occupat, vel fauces, quæ pharyngis nomine enunciari conſueuerunt. Vtraque pars muſculos habet internos, & externos. Ac licèt vtplurimùm pharynx & larynx propter viciniam & continuitatem in Angina patiantur, modò tamen hic, modò ille magis afficitur; vnde non exigua ſymptomatum differentia emergit, quorum ratione quatuor à Gal. 4. de loc. affect. cap. 5. propoſitæ ſunt anginæ differentiæ, quas recentiores Græci, qui paulò ante Galeni ſæculum vixerunt, propriis nominibus, nimis curioſo, (vt idem Galenus cenſet,) verborum aucupio, deſignarunt, vnam vocantes συνάγχην, alteram κυνάγχην, tertiam παρασυνάγχην, quartam παρακυνάγχην. Si inflammatio interiores proprioſque laryngis muſculos occupet, κυνάγχη; ſi interiores pharyngis muſculos, συνάγχη; ſi exteriores laryngis muſculos, παρακυνάγχη. Ac denique ſi exteriores faucium muſculos inuadat, παρασυνάγχη appellatur.

Non ſolùm autem plerumque faucium & laryngis muſculi ſimul inflammantur, vt anteà dictum eſt; ſed

etiam interdum ad vicinas partes, & ceruicem ipſam exteriorem inflammatio protenditur; vt in diagnoſi, & prognoſi huius affectus dicetur.

In hiſce omnibus ſpeciebus, cùm periculoſior eſt morbus, deglutitione impeditâ, ſolent aſſumpta ad nares reſilire, præcipuè liquidiora, quorum deglutitio difficilior eſt; propterea quòd liquida, cùm ſeſe latiùs diffundant, non poſſunt ita facilè à muſculis comprehendi, vt ad œſophagum detrudantur, eorumque maiori contractione indigent, quæ ob inflammationem ſufficienter non fit; ſolida verò alimenta, cùm magis corpulenta ſint, ſuperficiariâ tantùm muſculorum actione indigent, & leui eorum contractione deglutiuntur. Contingit tamen aliquando, vt ſolida difficiliùs, liquida verò faciliùs deglutiantur, quod ex partium affectarum diuerſitate dependet. Si quidem muſculi laryngis non ſolùm ad vocem efformandam, ſed etiam cibum deuorandum deſtinati ſunt; dum enim cibus in œſophagum impellitur, larynx cum lingua ſurſum effertur. Ad potum verò hauriendum magis linguâ vtimur, quæ dum intùs retrahitur, ex labiis liquorem ducit ad fauces. Si igitur muſculi linguam mouentes magis afficiantur, potus deglutitio difficilior eſt: ſi verò laryngis muſculi magis lædantur, cibus difficiliùs ingeritur.

Hîc obiter annotandum, Hippocratem aliquando nomine Anginæ, laryngis tantùm inflammationem intelligere, & ſic magis ſtrictè hoc nomen vſurpare; cuius rei exemplum habetur 6. Epid. ſect. 8. text. 1. vbi ſic loquitur. Quibuſdam verò faucium inflammationes aderant, aliis anginæ: vbi nomine anginæ, muſculorum laryngis inflammationem intelligit, & à faucium inflammatione diſtinguit.

Spuria angina febris eſt expers, & duplex iterum

ſtatuitur.

ſtatuitur. Prima & communiſſima eſt, quæ ab humore pituitoſo producitur, in fauces, & partes laryngi vicinas delabente. Altera verò fit à luxatione vertebrarum ceruicis, quâ gulæ, gutturiſque introitus premitur & coanguſtatur.

Veræ anginæ cauſa, vt & aliarum inflammationum eſt ſanguis vel ſincerus, vel bilioſus, pituitoſus, aut melancholicus, qui è venarum iugularium ramis in dictas partes effunditur, iſque vel attractus à calore, aut dolore illarum partium; vel tranſmiſſus aliunde, ſi partes illæ debiles, aut laxæ, & ad ſuſcipiendam fluxionem idoneæ fuerint: tum ſi humorum copia adfuerit in toto corpore, vel in capite, vel in partibus faucibus vicinis. Sanguis enim in toto corpore redundans, vel prauâ qualitate affectus, dum ad caput transfertur, cerebrum verò robuſtum eſt, ab eo non recipitur, ſed per eaſdem venas ad ſubiectas partes retruditur; vnde in iis variæ inflammationes fiunt, parotides, ophthalmiæ, anginæ, & ſimiles.

Iuuenes anginæ magis obnoxij ſunt, quàm ſenes; quia multo, bilioſóque ſanguine abundant; tum etiam qui habitu corporis ſunt craſſo, ac multo ſanguine abundant, præſertim in capite.

A nonnullis authoribus annotatum eſt, viros magis eſſe obnoxios anginæ, quàm fœminas; quod videtur Hipp. obſeruaſſe 6. Epid. ſect.7. vbi epidemicam conſtitutionem deſcribens, in qua anginæ,tuſſes,peripneumoniæ vagabantur, pauciſſimas fœminas ægrotaſſe affirmat; cuius rei non aliam cauſam refert, niſi quòd minùs in publicum prodibant, quàm viri, & ita aëris externi iniuriis ſeſe non obiiciebant. Quæ ratio propoſitioni vniuerſali non conuenit, quòd fœminæ minùs anginæ ſint obnoxiæ,quàm viri, vera autem ratio talis eſſe poteſt, quòd fœminæ ſanguinem frigidiorem, la-

gem minorem,& gutturis venas anguſtiores, exilioreſque habeant. Quorum ratione partes illæ fluxionem tam facilè non recipiunt.

Ad cauſas internas reuocari poſſunt morbi præcedentes, vt febres continuæ, putridæ, ardentes & inprimis epidemicæ; qualis fuit illa,quæ recenſetur à Foreſto obſ. 2. lib. 6. quæ contigit anno 1517. In qua omnes laborantes grauiſſimâ faucium inflammatione corripiebantur, & intrà ſexdecim, aut viginti horas moriebantur, niſi ante ſex horas ab inuaſione ſanguis detraheretur. In hac autem angina febris ſymptumatica non eſt, ſed potiùs eſſentialis; & angina illius veluti ſymptoma, quando materiæ morbificæ pars ad hunc locum propellitur. Fiunt autem in febribus epidemicis aliquando anginæ, alias pleuritides, peripneumoniæ, dyſenteriæ, & ſimiles affectus, ab occulta quadam vi, & aſtrorum influxu, quo nunc hæ, nunc illæ partes magis afficiuntur.

Quidquid autem fluxiones humorum ad iſtas partes excitare poteſt, inter cauſas huius affectus externas recenſeri debet: qualis eſt auſtrina conſtitutio diuturna, iuxtà aph. Hipp. 16. ſect. 3. *morbi in pluuiarum multitudine magnâ ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ & anginæ.* Ad hunc etiam affectum producendum maximè facit temporum inæqualitas, quando à calore laxantur partes, & à frigore ſubitò ſuperueniente humores ad eas propelluntur. Idem præſtat ſubita refrigeratio ab incaleſcentia, frigidæ potus poſt eandem: tum etiam ſi caput pluribus tegumentis incaleſcat, vel nudum aëri frigido exponatur.

Primæ ſpuriæ anginæ ſpeciei cauſa proponitur ab Hipp. 4. de vict. rat. in morb. acut. text. 39. vbi ſic loquitur. Synanchus fit, cùm hyeme, veréque multa fluxio & viſcoſa

viſcoſa à capite ad venas iugulares deſcendit; cùm autem frigida & glutinoſa fuerit, ſpiritus obſtruit permeationes.

Alterius denique ſpuriæ anginæ ſpeciei cauſa proponitur ab Hipp. 2. Epidem. ſect. 2. tumor nempè, ſeu tuberculum iuxtà vertebras ceruicis obortum, ac præcipuè illam, quæ dens, ſeu dentiformis ab eodem Hipp. nominatur, à quo tumore vertebræ ad interiora trahuntur, & conſequenter cauitas in parte exteriori apparet. Hic autem tumor, vel ab humore pituitoſo fit, copiâ ſuâ vertebras à propria ſede dimouente; vel à ſanguine in muſculos effuſo, vnde inflammatio fit, à qua muſculi contracti vertebras ad anteriora trahunt; & tunc vera eſt angina, ab inflammatione ſcilicet dictorum muſculorum oriunda. Poteſt etiam fieri luxatio vertebrarum ab humore pituitoſo earum vincula laxante, & internodia lubrica reddente. Ac denique poteſt fieri à cauſis externis, caſu ſcilicet, vel percuſſione, quemadmodum reliquæ omnium totius corporis articulorum luxationes.

Angina primò in genere dignoſcitur ex illius ſignis pathognomonicis, reſpirandi nempè, & deglutiendi difficultate, abſque aliquo thoracis, aut pulmonum vitio; dolor præterea circà fauces & guttur percipitur? tum etiam in legitima angina, rubor, calor, & febris.

Differentiæ verò propriis etiam ſignis diſtingui poſſunt. In ſynanche enim minor eſt reſpirandi difficultas, deglutiendi verò maxima, vt liquida vix tranſire poſſint, ſed potus ferè per nares reiiciatur.

In paraſynanche minor eſt reſpirationis difficultas, imò perexigua, cùm muſculorum faucium externorum inflammatio parùm reſpirationi officiat; dolor etiam, & rubor foris in ceruice percipitur, cùm inflammatio partes externas occupet.

In cynanche maxima eſt reſpirationis læſio, itaut ægri ſtrangulari videantur, & paucis etiam horis aliquando ſtrangulentur; ac non niſi erectâ ceruice, & aperto ore ſpirare valeant. Fauces vehementer dolent, nullus tamen rubor, aut tumor, neque in faucibus intùs, neque extrà in ceruice apparet. Lingua liuida eſt, nigra, inflexa, vel retorta, ob ſummam venarum circà linguam repletionem. Acutiſſima etiam febris adeſſe conſueuit. Huius ſpeciei deſcriptionem accuratam videre eſt apud Hipp. 3. de morbis. Hoc autem notatu digniſſimum eſt, quod tamen à paucis animaduerſum, non tantùm in hac ſpecie muſculos laryngis interiores affici, ſed ipſum etiam pulmonem, vnde tanta reſpirationis difficultas, & ſuffocatio exoritur; quod à Dodonæo luculenter obſeruatum eſt obſ. medicinalium cap. 18. Vbi refert hiſtoriam cuiuſdam lanionis, qui cùm meridie circà laryngem & fauces dolorem ſenſiſſet, & quandam in deglutiendo cibo ac potu difficultatem, nocte ſtrangulatus interiit: huius corpore aperto inuenta eſt pulmonis ſubſtantia in pus conuerſa. Alia exempla annotauit anno 1565. in quo multi anginâ correpti, apparente circà laryngem dolore, & tandem deſinente, in peripneumoniam inciderunt, iiſque defunctis pulmones, vel purulenti fuere, vel abſceſſum habuere; iuxtà verò laryngem, aut eius muſculos nihil occurrit, quod vel adeſſe, vel adfuiſſe inflammationem oſtenderet. Et in his caſibus cenſet laryngem non primariò, ſed per conſenſum laboraſſe: & veriſimile eſſe, deſtillante humore à capite, aſperam arteriam, eiuſque ramos impleri, atque diſtendi; deinde eodem ad alia vaſa tranſmiſſo, aſperam arteriam, & laryngem à dolore liberari, pulmones verò affici, & hoc modo ex angina, in peripneumoniam permutationem fieri. In hac autem angina pulmonem non rarò affici colligere poſſumus ex dictis

Hippoc. quæ habentur 4. acut. text. 30. & 31. vbi duas anginæ ſpecies proponit pro humoris diuerſitate: vnam, in qua fluxio pituitoſa, hyeme & vere, ad venas iugulares fertur: alteram, in qua humores bilioſi infeſtant, quod æſtate, & autumno contingit. De hac autem poſteriori ſic loquitur. *Cùm ex capite fluxerit calida & nitroſa fluxio, vtpote acris, mordet, vlcerat, ſpiritu implet, orthopnæam parit, ſiccitatemque multam. Præterea quæ intuenti apparent, haudquaquam tumentia videntur; tendines quoque ceruicis poſteriores contenduntur, apparentque tetani modo intendi; vox abrupta, ſpiritus paruus, ſpiritusque reuulſio frequens, & violenta accedit, talibus arteria vlceratur, inceditúrque pulmo, neque externum aërem admittere intrò queunt.* Hæc Hippocrates: dicit autem calidam & acrem fluxionem orthopnæam parere, quia mordet, vlcerat, & ſpiritu implet; feruntur enim ſpiritus ad locum demorſum, hinc pulmonis repletio, vnde orthopnœa, cùm non ſit locus in quem externus aër admittatur, quamtumcumque thorax dilatetur. Eandem ſententiam confirmamare videtur Hipp. 3. de morbis, vbi in curatione Anginæ dicit, venam ſecandam eſſe ſub mamma, nam hac parte concomitatur ex pulmone ſpiritus calidus; & paulò pòſt inquit, faciendum vt quàm citiſſimè ſpuat, & pulmo gracilis fiat; quaſi intumuerit pulmo ex ſpiritu calido replente. Notiſſimùm autem eſt, cùm ſpiritus ad partem aliquam defertur magnâ copiâ, cum eo etiam ſanguinem transferri, qui ſi tantâ copiâ affluat, vt à natura commodè regi nequeat, inflammationes, & abſceſſus efficere ſolet; vndè non mirum eſt, ſi in tali angina pulmones purulenti euadant.

In paracynanche reſpiratio minùs difficilis eſt, quàm in cynanche: difficilior autem quam in ſynanche; rubor ac tumor aliquis in faucibus deprehenditur.

Angina ſpuria ex pituita dignoſcitur, ex febris carentia, & humore pituitoſo ad os magnâ copiâ confluente.

Spuria verò angina ex luxatione genita cognoſcitur ex motu capitis ac ceruicis læſo, & cauitate, quæ in ceruice præternaturaliter apparet, ob vertebram intùs depreſſam.

Cauſarum dignotio ex vniuerſalibus humoris in toto corpore dominanti ſignis elicitur, tum etiam particularibus. Quando angina fit à ſanguine, in facie calor & rubor apparet, & maior diſtenſio in parte affecta. Quando fit à bile, dolor & calor maior eſt, cum ſiti, oris amaritudine, & acrimoniæ ſenſu. Et ſi à pituitoſo ſanguine fiat, dolor & rubor minor eſt, & febris exigua.

A parte affecta quædam etiam humoris peccantis diagnoſis haberi poteſt. Sanguis enim bilioſus plerumque in laryngis muſculis potiùs inflammationem facit; pituitoſus fauces magis aggreditur. Cùm enim exiles ſint laryngis venæ, non niſi ſanguis tenuis ad eas penetrat: Fauces verò quæ laxæ & ſpongioſæ ſunt, pituitoſos humores faciliùs recipiunt.

Denique ex anni tempore humoris peccantis diagnoſis deſumi poteſt. Anginæ enim bilioſæ maximè æſtate, & autumno proueniunt; quòd in æſtate bilis generatur, & in autumno retinetur. Pituitoſæ verò in hyeme & vere fiunt, propterea quòd hyeme maximus fit pituitæ prouentus, tum etiam vere; quia collecti humores in hyeme, tunc temporis liquantur, & à capite in partes ſubiectas decumbunt.

Quod ad prognoſim attinet, angina vera morbus eſt acutiſſimus, & valdè periculoſus, propter reſpirationem impeditam, & ſtrangulationem, quæ non rarò contingit à conſtrictione meatus, per quem fit reſpiratio. Ideò quò maior fit conſtrictio, eò maius periculum; & ſic

prima ſpecies anginæ omnium periculoſiſſima eſt, quia inflammatio muſculorum internorum laryngis meatum magis præcludit. Vnde Hipp. aph. 34. ſect. 4. ſic loquitur. *Si febrem habenti ſuffocatio repentè ſuperueniat, nullo tumore in faucibus exiſtente, lethale eſt.* Quam ſententiam confirmat in coac. & progn. dicitque huiuſmodi anginas eadem, die & 2. & 3. & 4. ſtrangulare.

Secunda ſpecies anginæ, licèt admodum periculoſa ſit, paulò minùs tamen lethalis eſt, quàm prima; quia inflammatio muſculorum externorum laryngis, tantam támque ſubitam conſtrictionem non facit. De hàc loquutus eſt Hipp. 3. progn. text. 17. his verbis: *Quacumque verò* (id eſt, anginæ) *dolorem alioquin alteri ſimilem inferunt, in faucibus verò tumorem & ruborem excitant, valdè quidem lethales ſunt, præcedentibus verò diuturniores, ſi rubor fuerit magnus.*

Tertia ſpecies minùs periculoſa eſt, quia in ea minùs læditur reſpiratio, quàm deglutitio ab inflammatione muſculorum faucium internorum. Læſa autem deglutitio non ita periculoſa eſt. De hac etiam loquitur Hipp. lib. anteà citato, textu 18. his verbis. *Si quibus verò fauces rubent, & ceruix, hæ diuturniores ſunt, maximè verò ex eis ſeruantur, ſi ceruix, ac pectus traxit ruborem, nec ſacer ignis intrò recurrat.*

Quarta denique anginæ ſpecies, omnium leuiſſima eſt, & ſecuriſſima; quia inflammatio longiùs à gutture abeſt; hinc Hipp. aph. 37. ſect. 6. ſic loquitur, *Angina correpto ſi tumor in collo appareat, bonum, extrà enim vertitur morbus.* Idem confirmat 3. progn. text. 20. his verbis; *ſecuriſſimum verò ſi tumor, aut rubor quam maximè foras vertatur.*

Has omnes differentias vnicâ ſententiâ complexus eſſe viſus eſt Hipp. 6. Epid. ſect. 7. vbi de ſignis anginæ Epidemicæ loquens, hæc habet. *In ſumma, qui ſolùm*

deglutire

deglutire non poterant, his valdè mites, & toleratu faciles erant; peſſimæ verò his, quibus vnà ſpiritus ſublimis erat.

Si anginæ materia in pulmonem transferatur, vel moriuntur ægri, vel in deſipientiam aguntur, vel empyici fiunt;vt docet Hipp. aph.10. ſect.5.&.3. progn.

In angina valdè vrgente, ſi ſpuma circà os appareat, lethale eſt,ex aph.43. ſect.2. ſummam enim cordis angustiam ſignificat, feruoremque intenſiſſimum, à quo propria pulmonis humiditas exprimitur, & ad ſpumæ formam in os transfertur.

Angina laborantes, niſi celeriter cocta expuant, ſed pauca, viſcida, craſſa ſputa reddant, malè & lethaliter habent; Hipp. in coacis.

Tumores faucium in angina,ſine vlla ratione repentè euaneſcentes, lethales ſunt, Hipp.in coacis. Sine vlla ratione, id eſt, ſine præcedente euacuatione per artem, vel criſim facta; ſignificant enim materiæ ad interiora receſſus, vnde periculoſior morbus in partibus internis excitari poteſt; vel quod interdum accidit, materiâ ad eandem partem iterùm delatâ, ſubitò ſuffocationem inducit.

Anginæ curatio iiſdem indicationibus perficitur,quæ in omnium inflammationum curationibus obſeruari conſueuerunt.Sicque humor ad partem confluens reuellendus & repellendus eſt; qui iam fluxit,deriuandus,& reſoluendus: quòd ſi reſolui nequeat, concoquendus, & ſuppurandus;quæ omnia ſequentibus præſidiis perfici poterunt.

Primò victus ratio inſtituetur tenuiſſima,refrigerans, & humectans ex cremore hordei,iuſculis pullorum,aut caponum, herbis refrigerantibus alteratis, & aliis huiuſmodi. Si ob œſophagi anguſtiam ab inflammatione contractam æger deglutire nequeat, vt inde

virium

virium defectio, & interitus metuatur; ab eo periculo liberari poterit, immiſſo in œſophagum cathetere, cui ſyringa aptabitur, per quam iuſculum in ventriculum immitti poterit. Practici clyſteres nutrientes vſurpant, quibus aliquid nutrimenti ad hepar per venas mezaraicas transferri poteſt. Potus ſit aqua hordei, & reliqua in febribus acutis obſeruari ſolita. Aër ſit temperatus, & omnis illius exceſſus arceatur; frigidior namque meatus conſtringit, calidior verò fluxionem, & inflammationem auget. Æger capite ſublimi, & erectâ ceruice decumbat, vt faciliùs reſpiret; ſomnus, vt in omnibus internis inflammationibus, maximè arcendus eſt; nam, vt docet Hipp. ſanguis in ſomno ad interiora recurrit, ſicque humorum confluxus ad partem affectam augetur.

Cùm autem angina ſit morbus acutiſſimus, & vno interdum die hominem de medio tollat, magna remedia ſummâ curâ, & diligentiâ vſurpanda ſunt. Ideò quacumque diei horâ vocetur medicus, ſanguinem, ſtatim detrahat, è directo partis magis affectæ, è vena cephalica, aut ſi ea ſatis conſpicua non ſit, è mediana, ad ℔ j. ℔. j. ß. ℔. ij. quantùm vires ferre poterunt: In hoc enim remedio præcipua ſalutis ſpes conſtituenda eſt; non tamen vnâ vice magna illa ſanguinis copia detrahenda eſt, ne æger in animi deliquium incidat, ex quo non exiguum vitæ periculum emergeret; ſed partitè, & per aliqua interualla, tertiâ nimirùm, aut quartâ quáque horâ. Hæc autem ſanguinis miſſio tantoperè eſt neceſſaria in hoc affectu, vt à nullo contraindicante retardari debeat. Sic fluentibus menſibus aut lochiis, & in quocumque grauiditatis tempore, ſanguis magnâ copiâ detrahendus eſt; cuius rei exemplum habemus apud *Zacutum* Luſitanum lib. 2. praxis admir. cap. 135. de quadam muliere, quæ grauida ſeptimeſtris, anginâ ſæuâ correpta,

repta, ſepties in vna die phlebotomiâ celebratâ, liberata eſt.

Si morbus non vehementer vrgeat, venæ ſectioni præmittatur clyſter laxans; ſin minùs, à venæ ſectione initiatur.

Dum iteratur phlebotomia eadem die, aliæ reuulſiones fiant per cucurbitulas, tum ſiccas, tum ſcarificatas, ſcapulis, & lumbis admotas, frictiones partium extremarum, & ligaturas dolorificas.

Detracto ſufficienter ſanguine, ad purgationem veniendum eſt, quæ ſequenti die vſurpanda, non expectatâ humorum coctione, quia morbus non dat inducias; idque potione purgante, humori peccanti accommodatâ. Imò verò, ſi morbus admodùm vrgeat, venæ ſectio, & purgatio, eadem die celebranda eſt, vt ſe feciſſe refert Trallianus lib. 4. cap. 1. his verbis. *Ego ſanè memini me, cùm vſus valdè vrgeret, venam manè aperuiſſe, diluculò linguæ ſubiectas ſecuiſſe, & veſperi ex cremore ptiſanæ extractum ſcammonij exhibuiſſe, atque ita laqueum ex inflammatione obortum, vix potuiſſe diſſoluere. Imò alium quendam non, me, poſtquam brachiorum duorum venas in cubitò ſecuiſſem, repurgaſſe, ſequenti die non expectato.* Potio autem purgans ex blandioribus eſſe debet, ſi à bile morbus originem duxerit, ne vehementiùs commoti humores ad partem affectam irruant. Tum etiam, ſi à ſanguine ſyncero producatur inflammatio, ſatiùs eſt à purgatione prorſùs abſtinere. Si verò pituitoſa cacochymia concurrat, ad fortiora confugiendum; & cum ſenna, agaricus, & diaphœnicum præſcribi poteſt. Imo verò ad ea medicamenta, quæ vomitum excitant, etiam ſatis vehementia, tranſcendere licet in angina pituitoſa; & inter reliqua palmam obtinet in hoc caſu aqua benedicta, quæ ad ℥.ij. exhibita, miranda præſtat, & morbum vtplurimùm intrà duas horas diſſoluit. Adde

de quòd nullo ingrato ſapore prædita, facilè pitiſſando in geri poteſt, quod in aliis medicamentis fieri non poteſt, quæ propter ſaporis ingratitudinem non poſſunt, niſi vno hauſtu ab ægrotis ſorberi, ideò vtplurimùm anginoſi purgari nequeunt, donec meatuum anguſtia maiori parte ſublata ſit. Sed frequentibus clyſteribus, purgandi indicationi aliquomodo ſatisfit. Atque ita quibus aqua benedicta non conuenit, propter inflammationis naturam, vel ægri imbecillitatem (vires ſiquidem robuſtæ in huius remedij vſu neceſſariæ ſunt) neque alia medicamenta exhiberi poſſunt; frequentibus clyſteribus aluus ſubducenda eſt, iiſque ſatis acribus, vt reuulſio humorum ad inferiora fiat.

Ad eandem reuulſionem cucurbitulæ ſcarificatæ ceruici & ſcapulis admotæ, frictiones, & ligaturæ partium inferiorum,& lotiones pedum ex aqua calida, plurimùm conferre ſolent.

At potentiùs reuellit humores à capite defluentes veſicatorium poſteriori parti ceruicis admotum, quod ſtatim ab initio poſt ſanguinis miſſionem admouendum eſt.

Reuulſionibus ſufficienter ac diligenter adminiſtratis, ad deriuantia veniendum eſt, quæ humorem parti impactum euacuant: ac primùm ranularum, ſeu venarum ſub lingua apertio ab Hipp. Gal. & recentioribus commendatur, quâ ſanguis inflammationem immediatè efficiens, educitur.

Antiqui in angina deſperata venas iugulares aperiebant, quod remedium, licèt à recentiorum plurimis etiam comprobatum, noſtris ferè temporibus obſoleuit, quòd periculoſum cenſeatur, ob ſanguinis fluxum, qui difficilè cohiberi poteſt, propter venarum amplitudinem. Verùm experientia docuit, non ita periculoſam eſſe hanc operationem, ſi debitè adminiſtretur. Primò enim

enim caput ægrotantis ad latus intorqueri debet, quantum fieri poteſt, vt mentum humerum ferè attingat; mox vena aperienda ſine ligatura, anguſto foramine, ſecundùm illius longitudinem (ſic enim faciliùs coaleſcit) & extractâ ſanguinis quantitate ſufficiente, caput reducendo ad ſitum naturalem, ſanguis plerumque ſponte cohibetur: attamen vulneri ſtatim admouendum eſt emplaſtrum à Gal. deſcriptum 5. meth. cap. 4. ex pilis leporinis, aloë, thure, & albumine oui confectum, ſicque fluxus ſanguinis certò cohibetur. Refert Trallianus lib. 4. cap. 1. plures anginoſos venarum iugularium apertione à ſe curatos eſſe, & Zacutus Luſitanus obſer. 89. lib. 1. Prax. admir. refert hiſtoriam cuiuſdam Hiſpani, qui huius auxilij beneficio, ab acutiſſima angina liberatus eſt.

Ad deriuationem etiam plurimùm confert cucurbitula ſub mento ſcarificata, cuius ope curatam fuiſſe mulierem angina canina laborantem, refert Zacutus Luſitanus obſ. 88. lib. 1. Praxis admirandæ.

Non minoris efficaciæ ſunt ſcarificationes ſub maxillis, & ſuprà collum, altioribus plagis inflictæ, quarum beneficio ſcribit Beniuenius lib. de abditis morb. cauſ. cap. 38. Nicolaum Rotam à deplorata angina liberatum fuiſſe; cuius integram hiſtoriam tranſcripſit Sennertus Pract. Med. lib. 2. part 1. cap. 24

Dum prædicta remedia vſurpantur, topicis remediis inflammatio gutturis & faucium oppugnanda eſt, eáque varianda iuxtà varietatem temporum, vt in aliis inflammationibus, ſicque in principio conueniunt repellentia, ad gargariſmatis formam redacta, vt partem inflammatam immediatè attingere valeant.

℞. Aquar. plantag. ſolani & caprifolij ana ℥. iij. ſucci granator. ℥. ij. Diamori ℥. iij. ſalis prunellæ ʒ. j. ß. Fiat gargariſma. Vel ex decocto in hunc modum.

℞. Fol.

℞. Fol. plantag. acetoſæ, & ſummit. rubi ana M. j. granorum ſumac. ℥. ß. malum granatum cum cortice, & granis contuſum num. 1. roſar. rubr. P. j. Fiat decoctio ab ℔. j. In colatura diſſolue diamor. & dianuc. ana ℥. j. ß. ſalis prunellæ ʒ. ij. Fiat gargariſma.

De gargariſmatis hoc notandum, ea ſuſpecta eſſe poſſe, quia gargariſando partes inflammatæ commouentur, quæ quiete indigent; ſed hoc incommodum vitari poteſt, ſi gargariſmata in ore detineantur reſupino corpore, citrà vllam agitationem, vt partem affectam contingant.

Sine gargariſatione vſurpari poſſunt ſpiritus acidi ſalis, ſulphuris, aut vitrioli, qui aqua temperati vt eorum aciditas ferri valeat, paulatim ſorbendi ſunt. Tranſeundo enim per partem affectam, illius inflammationem temperant, & à ventriculo ad hepar, & venas tranſlati, ſanguinis feruorem coërcent. Quod remedium in faucium, & tonſillarum inflammationibus eſt etiam efficax.

Dum gargariſmata repellentia vſurpantur, laxantia, & reſoluentia linimenta exteriùs ceruici admouenda ſunt, vt materia morbifica exteriùs euocetur, eáque in hunc modum parari poterunt.

℞. Olei chamomel. lilior. & amygdalar. dulc. ana ℥. j. axungiæ gallinæ, & butyri recentis ana ℥. j. ß. croci ℈. j. Fiat linimentum ceruici admouendum, cum lana ſuccida.

Hoc linimentum dolori leniendo etiam conferre poterit, qui ſi vehementer vrgeat, demulceri vlteriùs poterit gargariſmate ex lacte parato, vel emulſione quatuor ſem. frigidor. maior. vel mucilaginibus liquidis ex ſem. pſyllij, & cydonior. cum aqua roſarum extractis, addito ſyrupo violaceo, vel diluto caſſiæ cum ſero lactis, aut decocto radicis altheæ parato.

Tranſacto morbi principio, eoque ad augmentum, & ſtatum progrediente, in gargariſmatis digerentia & reſoluentia repellentibus admiſcenda ſunt; quod ſecundo ſtatim die faciendum, quia morbus acutiſſimus eſt.

℞. Fol. hyſſopi & plantag. ana m. j. liquiritiæ raſæ & paſſular. mundat. ana ℥. j. caricarum ping. num xij. roſar. rubr. & hordei integri ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. In colatura diſſolue mellis roſac. & ſyrupi violac. ana ℥. j. Fiat gargariſma.

Nota, quamdiu viget inflammatio, reſoluentibus & adſtringentibus, aliquid repellentium ſemper eſſe admiſcendum, ne pars ſuâ naturâ mollis & laxa magis relaxetur, & fluxioni recipiendæ magis idonea reddatur.

Exteriùs verò magis reſoluentia admouenda ſunt, addito etiam nido hirundinum, quem ſpecificâ proprietate huic affectui conferre, omnium practicorum conſenſu ſancitum eſt.

℞. Pulueris nidi hirundinum, & ſtercoris canis ieiunio macerati ana ʒ. j. rad. ireos florent. & flor. chamom. puluerat. ana ʒ. ß. axungiæ gallinæ, & olei lilior. ana ℥. j. ceræ flauæ parum. Fiat linimentum.

Vel formâ cataplaſmatis in hunc modum componi poterit.

℞. Nidum hirund. num. 1. fol. maluæ, violar. ana M. j. rad. althææ & lilior. ana ℥. ß. ficuum ping. par. iij. flor. chamom. & meliloti ana P. j. coquantur, & contundantur; deinde adde farinæ hordei, ſem. lini & fœnugr. ana ʒ. iij. croci ℈ j. butyri recentis ℥. j. olei chamomel. & amygdal. dulc. ana q. ſ. Fiat cataplaſma anteriori colli parti admouendum.

Interim etiam eclegmata per interualla vſurpanda, vt materia quæ jà parte affecta exudat, vel à capite defluens ipſi adhæreſcit, ſenſim abſtergatur.

℞. Pulu.

℞. Pulu.elect.diatragacanth.frig. ʒ.ij.diaireos ſimpl. ʒ.j. ſacchari candi & penidiati ana ℥.ß.diamor.℥.j. ſyrupi iuiub. q.ſ. Fiat looch.

Si tumor diſcuti nequeat,& ad ſuppurationem vergat, quod plerumque quarto,vel quinto die ſolet accidere, ea adiuuabitur cataplaſmate prædicto, aliiſque emollientibus & ſuppurantibus. Simulque in ore frequenter erunt detinenda, quæ dolori leniendo ſuprà propoſuimus. Vel

℞. Liquirit. raſ. & paſſul. mund. ana ℥.j. caricarum ping. num. vj. ſem. althææ & cydonior. ana ʒ.ij. flor. chamom. P. j. coquantur in hydromelite; in colatura diſſolue ſapæ ℥.ij. Fiat gargariſma.

Vtile etiam eſt medullam caſſiæ recenter extractam ore detinere, vt paulatim liqueſcens in gulam deſcendat,lenit enim,reſoluit,& maturat.

Si tumor tandem ſuppuratus fuerit,quod ex ſymptomatum remiſſione cognoſcitur, nec tamen is ſponte rumpatur;æger,aut aliquis miniſtrorum, digitis in fauces immiſſis abſceſſum rumpere conetur; quod ſi fieri non poſſit,ægri os per ſpeculum oris valdè aperiatur,& vbi apparuerit tumor,ſcalpello incuruo,quod biſtorium vocant, incidatur, Ruptâ vomicâ æger caput inclinet, ne pus in pulmones irrumpat; poſtmodùm vlcus decocto hordei cum melle roſaceo, hydromelite, aut œnomelite, detergendum; deterſum aqua aluminoſa exſiccandum, & ad cicatricem perducendum.

Alij candelam ceream oleo amygdal.dulc. illitam in œſophagum immittunt,vt rumpatur abſceſſus; quod ſi obtineri non poſſit,cultro ligneo acuto,vel tandem ſcalpello aperiunt.

Alij oleo vitrioli abceſſum attingunt, & mox plerumque rumpitur abceſſus. Arculanus cuſpide ferreâ, ligno infixâ apertionem abceſſus molitur, ne alias oris

partes attingat. Idem remedium probat Fauentinus his verbis; Accipiat vnum lignum ſubtile rotundum, in cuius extremitate apponat ferrum acutum, cuius longitudo ſit tantæ quantitatis, quantæ eſt medietas digiti; deinde ore aperto ponendo lignum intrà dentes ægroti, ac ſi eſſet frænum; deinde ponat cannulam illam cum ferro ad locum apoſtematis, ac ſcindat: aperto apoſtemate, pronus declinet caput inferiùs, ore aperto, vt exeat ſanies.

Schenckius ex Douyneto, decocto agarici abſceſſum rumpi aſſeuerat, & ſequenti hiſtoria confirmat, ab eodem Douyneto relata, apologiæ lib. 3. cap. 1. *illuſtris mulier Gabriella Gonſier Domina à Saultono, cum anginâ Autumnali, omnium periculoſiſſimâ detineretur, venit in mentem legiſſe me apud Aëtium lib. 15. cap. 6. agaricum occultos abſceſſus abſorbere, vel foras materiam euocare, ſtatim agaricum in talleolas conciſum in decocto radicis altheæ, ficuum, cum momento gingiberis, & quarta parte vini albi maceraui, addidi ſyrupum de althea, potionem ægrotæ dedi, monuique ne illam ſtatim deglutiret, ſed aliquod tempus in imis faucibus contineret, ſi hac potione vitam ſibi redimere vellet. Obſequitur ægrota, interim dum cum illa ſermonem confero, ecce magna puris albi copia, tam putridi & graueolentis ore reiicitur, vt filia quæ ad matrem cum pelui adſtabat, excipiendi puris ergo, nec opinato, prægraui illius puris fœtore, conciderit animo; reliqui cuſtodes magnâ corporis contentione foràs proruperint; acurrunt aliæ, purulenta detrahunt, detergent, feſtinant aliæ, vt intolerabilem grauis odoris fœditatem ſuffitu quodam depellerent: quâ ſublatâ ad ægrotam redij, quam planè & vocis vitio, & reſpiratione difficili, & graui deglutitione, & febre leuatam reperi, & ab omni vitæ periculo tutam, quâ nunc fruitur incolumis.*

Si

Si pus ad partes externas quodammodo vergere videatur, apertio exteriùs molienda eſt; quod ſe feliciter præſtitiſſe refert Lanfrancus, chirurgiæ maioris doctrinâ 2. tract. 3. cap. 5. his verbis: *Quoniam bona caſuum variatio multùm corroborat operantem, ponam in hoc loco quid mihi accidit in ciuitate Mediolani, de quadam Domina quinquagenaria quinta, quæ ſquinantiam phlegmaticam patiebatur, quæ totam occupauit gulam, intùs & extrà, ita quòd extrà tumor maximus apparebat, & cum his non loquebatur, nec poterat tranſglutire. Cùm eſſem vocatus, tangens pulſum, in vltima inueni debilitate: tangens locum corruptum, ſenſi materiam in profundo, & cognoui quòd potiùs ſuffocaretur, quam exteriùs apoſtema, vel interiùs rumperetur, tunc mihi præparaui raſorium, & locum palpans cum digitis, inueni maturam materiam inter mentum & epiglottum, pluſquam in alio loco congregatam, & vlnus ibi feci profundum, per quod de corrupta & malè fœtente materia magnam partem extraxi, magnámque partem dimiſi, quam tunc euacuare poteram, ſecundùm rationem nolui, quam ſciuiſti. Tunc ægra leniorem habuit anhelitum, pulſuſque fuit fortificatus. Tunc adminiſtrans ei brodium, per vulnus magna ipſius quantitas exibat, tunc ingeniaui, vt cum argentea carnula, quæ poſita in ore totum vulnus tranſibat, ſuâ curâ reciperet ad ipſius neceſſaria nutrimenta: gulam totam, & collum cum medicinis mundificantibus, & reſiduum materiæ maturantibus, circumdabam, donec extraxi de vulnere fruſtum magnum viſcoſæ materiæ, & fœtenis, quæ fuerat ſicut quoddam inteſtinum, longum vnius maioris digiti quantitate: quæ quidem materia calore fuerat extraneo condenſata. Qua remotâ, remanſit locus ſine fœtore, & ægra incepit maximè confortari: tamen in ea continuaui mundificatiua,*

dificatiua, & incarnatiuis, & cicatrizatiuis vulnus optimè ſigillaui, & ægra fuit ſaluti priſtinæ reſtituta.

Hûc referri poteſt hiſtoria Beniueni'j, cuius ſuprà mentionem fecimus, de quodam ærginoſo, qui cùm ab aliis Medicis pro deplorato relictus fuiſſet; ab eo liberatus eſt profundis ſcarificationibus ſub maxillis, & ipſa ceruice celebratis, à quibus multa ſanies effluxit.

Si abſceſſus intùs in ore rumpatur, decocto hordei, aut hydromelite, vt dictum eſt, detergitur. Verùm aliquando vlcus ſordidum redditur, & tunc ad potentiora remedia confugiendum eſt, in hunc modum.

℞. Fol. ſcabioſæ & agrimom. ana M j. nucum cupreſſi ʒ. j. rad. ireos florent. & ariſtol. rotund, ana ℥. ß. myrrhæ ʒ. ß. roſar. rubr. P. ij. coquantur in hydromel. ad ℔. j. colaturâ colluantur frequenter vlceratæ partes.

Hoc decoctum vlceri ſordido abſtergendo plurimùm conferet; attamen ſi non ſufficiat, ad collyrium Lanfranci confugiendum eſt, quod mirabilis eſt efficaciæ.

Vlcere probè deterſo, illius conſolidatio molienda eſt bolo armeno, cùm melle roſaceo permixto ad formam eclegmatis, cui etiam thus & myrrha vtiliter addi poterunt.

Fit autem interdùm, vt deferuente inflammatione, tumor neque reſoluatur, nec ſuppuretur, ſed duritiem contrahat; quo in caſu cataplaſmatis emollientibus, & reſoluentibus curatio perficienda eſt, eáque in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. althææ, bryoniæ, & cucumeris agreſt. ana ℥. j. fol maluæ, parietariæ, origani, & centaurei min. ana M. j. caricarum ping. par. vj. ſem lini & fœnugr. ana ℥. j.

coquan

:oquantur, piſtentur, & per ſetaceum traiiciantur; deinde adde pulueris hirundinum combuſtarum, & ſtercoris canis oſſa rodentis ana ʒ.iij. ſulphuris viui ʒ.j. butyri :recentis, & axungiæ anatis ana ℥. j. olei anethini ℥. ij. Fiat cataplaſma.

Pro coronide aliquid dicendum eſt de Laryngotomia, quæ ab antiquis proponitur, & à neotericis non paucis probatur, & propriis experimentis confirmatur. Cùm nempè in angina deſperata, quâ ægris ſuffocatio omnimoda præ foribus eſt, inciſio fit in aſpera arteria, per quam aëri ingreſſus datur in pulmonem, & fuliginum ab eodem expirantium egreſſus. Hanc probat Auicenna Fen. 9. lib. 3. cap. 11. Paulus lib. 6. cap. 33. Rhaſis 3. continentis. Alſaharauius, Auenzoar, Albucaſis, & Halyabbas capitibus propriis. Eandem ponit Galenus ex Aſclepiade in introductorio, cap. 13. Ex recentioribus Braſſauolus comment. in lib. 4. Hipp. de victus ratione in morbis acutis, ſect. 35. ſe propriis manibus hanc operationem feciſſe teſtatur cum fœlici ſucceſſu. Rariſſimè tamen in vſum reuocatur hæc operatio, propter metum infamiæ, quæ medicis & chirurgis impendet, dum æger poſt operationem occumbit; quod vtplurimùm contingit, & mors operationi potiùs, quàm morbo tribuitur, quantumuis medicus præmiſſo prognoſtico ſeſe aduersùm calumniam munierit. Adde quòd in angina valdè periculoſa pulmones plerumque affecti ſunt, & multis humoribus repleti, vnde plerumque ſuffocatio contingit; & tunc inciſio aſperæ arteriæ nihil conferre poteſt. Quæ aduertens pericula Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, chirurgus expertiſſimus, ſe hanc operationem numquam molitum eſſe, neque eam à ſui temporis chirurgis adminiſtratam

fuiſſe teſtatur. Eam tamen poſſe in vſum reuocari fatetur, modò pulmo & aſpera arteria colluuie non ſit repleta; & operandi modum exactè deſcribit in operationibus chirurgicis, capite proprio, quem inde deſumere quis poterit.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER VII.

De morbis thoracis.

PRÆFATIO.

THORACIS *nomine comprehendimus eas tantùm partes, quæ reſpirationi inſeruiunt licet enim cor in thorace contineatur; illius tamen affectus peculiari libro, qui hunc ſequturus eſt, exponendi ſunt. In hoc verò eos tantùm exponemus qui reſpirationem lædunt, & partes reſpirationi inſeruientes frequentiùs infeſtant, quales ſunt aſthma, pleuritis, peripneumonia, empyema, hydrops pectoris, hæmoptoë, & phtyſis: quorum vnicuique propria capita deſtinauimus.*

CAPVT PRIMVM

De Aſthmate.

RESpiratio læditur à variis cauſis tùm ſympathicè, tùm idiopathicè.

Idiopathica reſpirationis læſio fit ex vitiato pulmone atque adeò omnes pulmonis morbi actionem illius lædunt; qui quidem morbi vel in ipſa partis ſubſtantia, vel in vaſis illius reſident.

In pulmonis ſubſtantia contingunt inflammationes, tubercula, abſceſſus, vlcera, tùm etiam interdùm ipſius partis exſiccatio & atrophia; interdùm & humor ſeroſus ac pituitoſus ſpongioſæ pulmonis ſubſtantiæ imbibitur, & liberam ipſius dilatationem impedit. Rariùs ſcirrhi, calculi, & grandines in eadem parte generantur.

In pulmonis vaſis frequentiſſimè fiunt obſtructiones; quæ liberum aëris commeatum impedientes difficilem faciunt reſpirationem.

Sympathicè læditur reſpiratio ex conſenſu aliarum partium, non ſolùm vicinarum, ſed etiam remotiorum. Sic inflammatâ membranâ coſtas ſuccingente, vel diaphragmate, vel mediaſtino, reſpiratio læditur. Sic corde intemperie calida laborante, vt in febribus, aucto reſpirationis vſu, magna & frequens reſpiratio euadit; contrà verò eodem frigidâ intemperie laborante, vt in moribundis, imminuitur & tandem omninò ceſſat; idem contingit in ſyncope ceſſante actione cordis, & conſequenter ceſſante reſpirationis vſu. Sic in empyemate aut hydrope thoracis, pus aut aqua in capacitate thoracis collecta pulmonis dilatationem

ionem impedit & reſpirationem lædit. Sic muſculorum reſpirationi inſeruientium læſio eandem actionem vitiat, vt in vulneribus ac tumoribus eorum contingit; tum præcipuè in apoplexia, denegato influxu ſpiritus animalis ad eos muſculos. Muſculorum etiam laryngis inflammatio ſpirandi difficultatem efficit in angina.

Affectus etiam hypochondriorum ſympathicè reſpirationem lædunt, vt tumores hepatis, lienis, pancreatis, pondere ſuo diaphragma, cui annectuntur, ad inferiora retrahunt, eiuſque motum liberum impediunt. Sic etiam vapores & flatus ab illis partibus eleuati diaphragma comprimunt eiuſque actionem lædunt, vndè aſthma flatulentum exoritur. Idem contingit à flatuum vel ſeroſi humoris copia in hydropicorum abdomine contenta & diaphragma comprimente. Ab vtero denique vapores eleuati reſpirationem vitiant, vndè hic affectus, ſuffocatio hyſterica nominatur.

Inter prædictas reſpirationis læſiones aſthma ab autoribus ſeorſim tractatur, quia reliquæ ab aliis morbis dependent, ſuis locis explicandæ.

Licèt autem aſthma interdùm genericè & latâ ſignificatione vſurpatum, omnem reſpirandi difficultatem complectatur: in ſpecie tamen eam imprimis ſignificat, quæ à pulmonum infarctu & bronchiorum illius obſtructione exoritur; quæ ex ſe & ratione propriæ eſſentiæ febre carere ſolet, licèt interdùm febris ei adiungi valeat. Et iterùm in tres alias ſpecies ſubdiuiditur, quarum vna Dyſpnœa nominatur, ſecunda idem aſthmatis nomen retinet, tertia verò Orthopnœa nuncupatur.

Dyſpnœa eſt difficilis reſpiratio, in qua crebrior denſiorque fit ſpiritus tractio ex infarctu pulmonum oriunda. Hæc aſthmate & Orthopnœa minor eſt, &

à

à minori materiæ obſtruentis copia oriunda, & magis ipſam pulmonis ſubſtantiam obſtruit, quàm bronchia, vndè ſtertoris carentia, quæ fit ab humoris in bronchiis pulmonis contenti commotione, & alliſione cum aëre per ea continuò oberrante.

Aſthma eſt magna & frequens reſpiratio, in qua diaphragma, muſculi intercoſtales tum etiam abdominis violenter mouentur, cum ſtertore & ſibilo coniuncta. In verò enim & propriè dicto aſthmate bronchia pulmonis humore pituitoſo opplentur, qui (vt dictum eſt) ab aëre commotus talem ſtrepitum edit.

Orthopnœa verò eſt maxima ſpirandi difficultas, in qua ægrotãtes non niſi ſedentes & erectâ ceruice reſpirare poſſunt;& non ſolùm muſculi prædicti,ſed etiã ſuperiores pectoris & ſcapularum,vehementer exagitãtur.

Dyſpnœæ etiam & Orthopnœæ nomen, quemadmodum de aſthmate diximus, communiter non rarò in omni difficultate ſpirandi vſurpatur, quæ in pleuritide, peripneumonia, aliiſque affectibus contingit. Idem dicendum eſt de apnæa, quæ non deprauatam, vt prædictæ, ſed imminutam vel abolitam reſpirationem ſignificat, eaque contingere ſolet in ſyncope, hyſterico affectu, & apoplexia fortiſſima.

Humor aſthma efficiens eſt vtplurimùm pituita à capite in pulmonem defluens,eiuſque bronchia obſtruẽs. Interdùm tamen fit ab humoribus crudis & ſeroſis à venoſo genere per arteriam venoſam in pulmonem tranſlatio, & ſi ad bronchiorum canales profluant, verum aſthma cum ſtertore producunt; ſi verò in pulmonum ſuſtantia, vel in læuibus arteriis ſubſiſtant, aſthma ſpurium generant ſine ſtertore.

Hæc aſthmatis ſpecies, quæ vulgaribus Medicis ignota eſt, (nullam enim aliam cauſam præter fluxionem à capite agnoſcunt,) confirmatur, non ſolùm

ex

:x ſtertoris carentia, ſed etiam ex eo quod in eo vrinæ egrotantium craſſæ & turbidæ eſſe ſolent, præſertim in paroxyſmo, quia humorum craſſorum & crulorum in venis agitatorum portio ad renes & veſiam tranſmittitur. Et nonnulli aſthmatici vrinæ dificultati obnoxij ſunt, eâque vigente ab aſthmate iberi ſunt; aſthmatis verò paroxyſmo præſente: ceſat vrinæ difficultas ob materiæ morbificæ in venis ontentæ ad hanc vel illam partem decubitum. Vidimus etiam quoſdam aſthmaticos alui fluxui obnoios, ita vt præſente alui fluxu ab aſthmate liberi eſſent; o verò ceſſante aſthmatis paroxyſmi redirent. Adde quod hæc aſthmatis ſpecies, quæ ſine ſtertore fit, enæ ſectione ita efficaciter oppugnatur, vt eâ in paoxyſmo celebratâ, quamprimùm ſanguis fluere incipit, ægri ſtatim meliùs ſpirare incipiant, & in fine lius aut poſt exiguum ſaltem interuallum, à paroyſmo penitùs liberati appareant. Ac denique huiuſmodi aſthmatici plerumque cachexia & pedum tuore œdematoſo laborant, quod oſtendit cauſam ſthmatis tunc temporis ab hepate proficiſci, & in enis contineri, ità vt tandem in pleriſque hydrops onſequatur. Indè Aretæus inter ſigna aſthmatis imminentis flatus in præcordiis & eructationes præter raonem enumerat, quæ procul dubiò à materia cruda n præcordiis exagitata proueniunt.

Illa tamen flatulenta materia primò & per ſe aliam thmatis ſpeciem interdùm producit, quæ aſthma flalentum, ſeu hypochondriacum nominatur; quando ilicet flatus craſſi & copioſi ab hypochondriis eleuati iaphragma comprimunt, eiuſque motum impediunt, ndè ſumma reſpirãdi difficultas ſine ſtertore procedit.

Diagnoſis huius affectus, & ſpecierum illius, ex oppoſitis innoteſcit.

In

In dyſpnœa enim ſpiritus eſt denſus citrà ſonum & anhelationem, cum minori moleſtia.

In aſthmate grauitas pectoris eſt maior, ſpiritus crebrior & denſior, cum anhelatione, ſtertore, ac ſibilo.

Orthopnœa verò non niſi erectâ ceruice reſpirare permittit, decumbentibus ſuffocationem minatur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent.

Si à craſſis humoribus in pulmone collectis aſthma generetur, difficultas ſpirandi ſenſim & paulatim accreſcit, eaque continua eſt & indeſinens.

Si verò humores aliundè in pulmones per interualla affluant, difficilis reſpiratio continua non eſt, ſed per interualla recurrit. Licèt enim aſthma quod à materia in pulmone contenta excitatur, exacerbari plerumque ſoleat à cauſis externis, ira nimirùm, aëre auſtrino, & ſimilibus. In aſthmate tamen quod à materia aliundè affluente producitur, exacerbatio illa longè manifeſtior eſt. Si aſthmatis materia à cerebro defluat, catarrhi ſigna adſunt: ſin verò nulla catarrhi indicia appareant, per venas materiam affluere coniiciendum eſt. Hepatis affecti & partis mandantis rationem habentis indicium eſt tumor pedum & cachexia.

Si humor craſſus in bronchiis pulmonum contineatur reſpiratio fit cum ſonitu & tuſſi, tum pituitâ per tuſſim excretâ, ceſſat vel imminuitur affectus.

Si humor in venis aut ſubſtantia pulmonis hæreat, nullus adeſt ſonitus & rarò aliquid per tuſſim excernitur.

Quod ad prognoſim attinet, aſthma chronicus eſt affectus, & curatu difficillimus, ſæpeque in cachexiam & hydropem degenerat. Iuuenes aliquando liberantur

&

& non ſine magno labore : ſenes verò nunquam. Infantes, niſi maturè curentur, ſuperueniente catarrho ſuffocante, intereunt.

Qui ex aſthmate, vel tuſſi gibbi euadunt, ante pubertatem, moriuntur, quia gibboſitas conueniens pectoris incrementum impedit; pulmo nihilominùs, debitam magnitudinem acquirens, non habet ſufficiens ſpatium, in quo dilatari commodè poſſit ad liberam reſpirationem; vndè calor cordis non ſufficienter ventilatus marceſcit, & hominem ad interitum perducit.

Aſthmati pleuritis aut peripneumonia ſuperueniens lethalis. Quia pulmo à longo morbo debilitatus non poteſt grauiſſimo morbo ſuperuenienti reſiſtere, & materiam morbificam expellere.

Aſthmatis curatio duplex inſtituitur, vna in paroxyſmo, altera extrà paroxyſmum.

In paroxyſmo ſtatim vena ſecanda eſt, præmiſſo clyſtere, ſi ſanguis mediocriter abundare videatur: nam depletis ſanguine venis liberior erit reſpiratio. Quòd ſi affectus ſit antiquior, pluriéſque ſanguis fuerit detractus, ſatiùs eſt à phlebotomia abſtinere, quia calorem natiuum imminuendo, maiorem promouet pituitæ copiam.

Sectio malleoli præſtans, præcipuè in affectu ſympathico.

Poſt venæ ſectionem, vel etiam eâ omiſsâ, ſi non videatur idonea, purgans phlegmagogum erit exhibendum, ex iis quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione deſcripta ſunt, adiectis perpetuò quibuſdam thoracicis, quantùm remedij forma permittere poterit.

Vomitoria verò, licet è nonnullis improbentur in hoc affectu, tamen conuenientiſſima ſunt, vt frequens experientia

experientia docui, & non taró hoc ſolo remedio paroxyſmus ſolutus eſt.

Inter alia autem vomitoria principem locum obtinet aqua nicotianæ,exhibita ad ℥j.reduciſ poteſt in ſyrupum cum ſaccharo doſis cochij.In cuius penuria vſurpari poteſt ſal vitrioli, vel aqua benedicta. Ratio autem cur vomitoria in hoc affectu tantoperè proſint, elegantiſſima eſt. Quia dum pituita tenuior à capite defluens, in aſperam arteriam, & pulmonis bronchia ſeſe inſinuat, craſſior illius portio in ventriculum delabitur, illiúſque parietibus ita affigitur, vt ægerrimè auelli poſſit. Interim verò dum calor illius debilis materiam illam exagitat, flatus craſſiores producuntur, qui ventriculum inflantes diaphragma comprimunt, & difficilem reſpirationem efficiunt. Vnde fit vt vacuato ventriculo ceſſet paroxymus, aut mirum in modum remittatur. Adde quòd aſthma interdum (immò frequentiſſimè, iuxta Sénerti ſententiam,) ab humoribus crudis generatur circà hepar, & in venis collectis, qui per venam arterioſam ad pulmones feruntur, & bronchia comprimentes aſthmatis cauſa ſunt. Hiſce autem humoribus purgandis, & à pulmone reuellendis maximè conferunt vomitoria. Quamuis etiam huius cauſæ ratione remedia, quæ per inferiora humores expurgant,conuenientiſſima ſint.

Vomitum etiam in hoc affectu leuiter mouet,ſimulque per inferiora purgat ſuccus ireos noſtratis ad ℥. ß. & vini hippocratici ℥. j. quem ſe fœliciſſimo cum ſucceſſu vſurpaſſe refert Platerus in obſeruationibus.

Poteſt augeri doſis ſucci ireos noſtratis ad ℥.ij. ſi minori exhibitus ſufficienter operatus non fuerit.

Clyſteres etiam acriores frequenter iniici poterunt reuulſionis gratiâ.Eorum tamen quantitas ſit exigua,ne inteſtina admodùm replendo diaphragma comprimant.

Tum

Tum etiam frictiones in partibus inferioribus celebrandæ, iiſdémque cucurbitulæ plures affigendæ, tum etiam ceruici. Poſtmodùm humores craſſi liquandi, & attenuandi; flatus ab iiſdem humoribus excitati reſoluendi, atque diſcutiendi. In quem vſum vtiliter exhibetur aqua cinamomi ex cochleari, per ſe, vel cum ſyrup. violac. mixta; vt

℞. Aquæ cinamo. ℥.ij.ſyrup.violac.℥ j. Miſce Loco ſyrup. violac. oxymel admiſceri poterit, ad lentos humores potentiùs diſcutiendos.

Vtile etiam eſt ol. ſaluiæ, roriſma. vel aniſi arte chymicâ extractum, ad guttulas iij iiij. vel v. cum vino exhibitum. Vel his aſpergantur tabellæ diatragac. frig. quas æger deglutiat.

Alij commendant croci ℈. j. cum vini cochleari exhibitum. Vtilis etiam eſt aqua clareta, in hunc modum compoſita.

℞. Aquæ vitæ ℥.iiij.aquæ tuſſilag.& ſcabioſ.ana ℥. iij. ſacchari ℥.ij.cinam. ʒ.vj. Traiiciantur per manicam Hippocratis.Capiat æger ℥.ij.vel iij.

Fumus nicotianæ per tubulum hauſtus paroxyſmum cohibet. Idem præſtat eadem nicotiana linguæ tantùm admota; idem quoque præſtat fumus caryophyllorum per tubulum hauſtus.

Interim expectorantia, vſurpanda ſunt, quæ craſſiorem materiam per anacatharſim educant.

℞. Syrup.de praſſio, de liquirit. & de tuſſilag. ana ℥.ij.oxymel.ſimp.℥.j.Miſce, vtatur ex cochleari ſenſim lambendo.

℞.Terebinth. claræ ℥.j.ammoniaci ℈.ij.florum ſulphuris ℈.j. Miſce,fiant pilulæ molles, quarum vna ſingulis duabus horis deglutiatur cũ ſyrup.de hyſſopo ℥.ß.

℞.Ol.amygd.dulc. recenter ſine igne expreſſi ℥. vj. ſacchari candi ℥.ij. Miſce,capiat ſenſim lambendo.

℞. Rad. enulæ camp. ſaccharo condit. ʒ.iij. ſacchari candi ℥.ß. ſyrup. de hyſſopo, & de praſſio, ana ℥.j. gummi ammoniac. aquâ vitæ diſſoluti ʒ. ß. Miſce, fiat looch. Vel

℞. Conſer. violar. & rad. enulæ cam. ana ʒ.vj. puluer. elect. diarragacanthi frig. & diraireos Salomonis, ana ʒ. j. ſyrup. violac. & capill, ven. ana q.ſ. Fiat looch.

℞. Radic. althææ ℔.j. rad. enulæ camp. ℥.iiij. cydoniorum, vel eorum loco carnis cydonior. condit. ℥.xvj. Bulliant in aqua ad exſiccationem. Contundantur, traiiciantur per ſetaceum, addendo mellis ℔. ij. Coquantur leuiter; extrahe ab igne, & adde cinam. ʒ.j. flor. ſulphuris ℥.ß. liquirit, cum moſcho, & aqua roſac. aromatiſat. ʒ.ij. Fiat electuarium molle, de quo teneat in ore ad magnitudinem auellanæ per interualla. Vtiliſſimum etiam extrà paroxyſmum, ſi de eo ſumatur ℥. ß. manè & ſerò.

Exteriùs etiam pectori admouenda vnguenta & linimenta laxantia, & diſcutientia, in hunc modum compoſita.

℞. Ol. chamæmel. irrini, & amygdal. dulc. ana ℥.ß. axungiæ gallinæ recent. ʒ.j. pulu. rad. althææ, ireos florent. ana ʒ.j. farinæ ſem. lini, & fœnugr. ana ʒ.ij. gummi ammoniaci, cum vino diſſoluti ʒ.i.ß. ceræ q.ſ. Fiat linimentum. Vel

℞. Mucilag. ſem. cydonior. lini & fœnugr. extractæ cum aqua tuſſilag. vel ſcabioſæ, ana ʒ.vj. pulu. radicis ireos, hyſſopi, ana ℥ß. croci ℈.j. ol. lilior. & amygdal. dulc. ana ℥.ij. ceræ q.ſ. Fiat linimentum.

Si paroxyſmus protrahatur, veſicatorium applicetur poſteriori parti ceruicis.

Extrà paroxyſmum humoris fluxio impedienda eſt; tum qui iam influxit, & in pulmone continetur, incidendus, detergendus, & expectorandus eſt.

Ad fluxionis impetum cohibendum ea omnia conueniunt remedia, quæ in frigidi catarrhi curatione ſuprà propoſita ſunt.

Attamen circà nonnulla remedia, eo loci propoſita, cautiones quædam adhibendæ ſunt.

Primò, in apozematis, aut ſyrupis, aliíſque remediis, ne calida nimiùm, & exſiccantia præſcribantur, quæ partes tenuiores abſumendo, reliquum incraſſare poſſunt, & ita affectum contumaciorem reddere. Sed potiùs humectantia permiſceantur, qualia ſunt paſſulæ, ficus, liquiritia, iuiubæ.

Secundò, in prædictis remediis loco cephalicorum, thoracica ſuprà enumerata vſurpentur.

Tertiò, ad deriuationem humoris in capite redundantis, proponuntur errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmi. Verùm in hoc caſu non conueniunt apophlegmatiſmi, ob vicinitatem partium, per quas decurrit humor ad pulmonem. Sed errhina, & ſternutatoria vtiliter vſurpari poterunt.

Quartò, ad caput roborandum, & exſiccandum, inter alia remedia commendantur ſuffitus; qui tamen in hoc affectu non coueniunt, ſaltem ore & naribus excepti: propterea quod difficiliorem anhelitum efficiunt, & aſthmatis paroxyſmum excitabunt. At verò iis operimenta capitis extrà ægri cubiculum tuto perfundi poterunt.

Ad deterſionem, & expectoratiõe humorum craſſiorum, pulmonum bronchiis impactorum, expectorantia ſuprà deſcripta vſurpari poterunt, tum etiam ſequentia.

℞. Rad. enulæ camp. & polypodi querc. ana ℥.ß. folior. origani, calament. hyſſopi, ſatureiæ, capill. ven. ſcabioſ. & tuſſilag. ana M.j. ſem althææ, bombacis, & carthami, ana ʒ. iij. liquirit. raſæ & paſſul. mundat. ana ʒ. vj. iuiubar. ſebeſten, & ficuum pinguium, ana n.v. Fiat decoctio ad quartaria v. in hydromelite. In colat. diſſol-

ue ſacchari albi quartaria v. Fiat ſyrup. perfectè coctus, quo vtatur ex cochleari frequenter,ſenſim lambendo.

Maioris efficaciæ, & paratu facilior ſyrupus componi poterit in hunc modum.

℞. rad. enulæ camp. ʒ. iij. tabaci Indici ʒ. j infunde per noctem in ℥. vj. aquæ vitæ vulgaris, manè fiat colatura, cui adde ſacchari cryſtallini ℥. iiij. incendatur continuò agitando;adde ſyrupi de eryſimo aut tuſſilagine ℥.ij. ol. ſulph. q. ſ. ad gratam aciditatem; vtatur ex cochleari, vel bacillo glycyrrhiſæ contuſo, ſenſim lambendo, & degluriendo.

Sequentia verò remedia pulmonibus ab infarctu liberandis ſpecifica ſunt, & efficaciſſima.

℞. Gummi ammoniaci & bdellij in aceto ſcillitico diſſolut. ana ℥. ß. flor. ſulphuris ʒ. iij. fol. tuſſilag. & ſaturciæ ſiccor. & puluerat. & diaireos ſimp. ana ʒ. ß. Cum ſyrupo de hyſſopo,vel oxymelit. ſcillit. fiat maſſa pilul. de cuius ʒ. j. formentur pilulæ vj. Sumat num.iij. duabus horis ante cœnam, bis in hebdomabda. Vel

℞. Aloës ſocotrinæ ℥. ß. myrrhæ. ammoniaci, ana ʒ. ß croci Э. ß. florum ſulphuris ʒ. ß. Cum ſyrup.de tuſſilag. fiat maſſa pilul. cuius ʒ. j. capiat duabus horis antè prandium per aliquot dies.

Aqua quæ educitur ex rad. bryoniæ excauata deſtilletur in B.M. Huius ℥.viij.miſce ſpirit.vitriol. vel ſulph. ℥.ß.Capiat ſingulis diebus cochlear j.ieiuno ſtomacho.

℞.Fol. peti, hyſſopi, praſſij albi, capill. ven. ana M. ij.rad.ireos Florent.& liquirit. raſ.ana ℥.ß. Coquantur ad ℔.j.ß. In colar. diſſolue ſacchar. albi ℔.j.mellis albi ℔. ß. Fiat ſyrup. perfectè coctus, clarif. & aromariſat. tantillo croci & cinam. Capiat cochlear j. vel ij. horis matutinis.

Eiuſdem virtutis eſt oxymel,& ſyrupus de peto Quercetani in Phatmacopœa deſcriptus. Tinctura peti ſicei extrahitur

extrahitur cum aqua vitæ, melle excipitur pauca illius quantitas,& ad piſi vel fabæ magnitudinem in ore detinetur, ſenſim deglutiendo; pituitam copiosè trahit à ventriculo, & à pulmone.

Mille pedes ſeu aſelli n. xij. panno lineo inuoluti, in vino albo macerantur; hinc facta expreſſio potui datur, quæ breui ſaburratos pulmones deplet.

Oleum ſacchari craſſos, & glutinoſos humores in pulmone contentos potenter diſſoluit, & expectorat. Sed multò potentiùs atque excellentiùs id præſtat oleum ſacchari compoſitum, cuius formula talis eſt.

℞. Rad ireos Florent.& enulæ camp.puluerat.ana ℥. ß.pulpæ dactyl.& paſſul. purgat.ana ʒ.iij.cortic.citrior. & arantior. ana ʒ. j. ß. benjoin. ʒ.ij. croci ʒ.j. Infunde bidui ſpatio in ſpiritu vini ſæpiſſimè rectificato. Mox ſeparetur liquor per inclinationem. Admiſce liquori ſacchari candi puluer. quantùm in eo diſſolui poterit, & accende ſpiritum vini, ſpatulâ continuò agitando, donec in ſpiſſum, & olei æmulum liquorem flammâ extinctâ abierint. Cui admiſce olei ſulphuris q.ſ. ad gratam aciditatem.

Decoctum caulium ruborum cum pauco ſaccharo per plures dies ſumptum, aſthmaticos multùm iuuat.

Efficacior multò eſt ſuccus caulium rubrorum cum ſaccharo roſac.vel ſyrupo tuſſilaginis exhibitus ad iulepi formam, per plures dies.

Spiritus ſulphuris viſcidam pituitam diſſoluit, & bronchia aperit,ſi illius guttæ iiij. aut v. ſumantur cum iuſculo, aut ſyrupo conuenienti.

Terebinthina ad hunc etiam vſum valdè commendatur ad ʒ. ij. vel iij. frequenter exhibita, cum ol. amygdal. dulc. aut conſerua violar. Vel in opiatæ formam reduci poterit, in ſequentem modum.

℞. Terebinth. aquâ tuſſilag. diligenter lotæ ℔.j ficuum

cuum pinguum ℔.ß. penid. ℥.iiij. ol. amigdal. dulc. ℥.j. Miſce fiat opiata.

Crocus in condimentis pectori vtilis eſt. Tum etiam bellarium ſinapis cum melle paratum egregiè expectorat.

Oxymel cum agarico vtiliſſimum etiam ad pulmones expurgandos, cuius cochlear. ij. manè exhiberi poterunt.

Flores ſulphuris cum butyro recenti ad pilularum formam redacti, per triduum exhibiti manè, ad ℈.j. aſthmaticis multùm opitulantur. Lac ſulphuris idem præſtat maiori efficacia, & minori doſi, quæ g. viij. tranſcendere non debet.

Tabellæ etiam ſequentes præſtantiſſimæ ſunt.

℞. Pulpæ rad althææ, & rad. ſymphyti maioris ana ℥.ij. flor. ſulphuris ʒ.ij. flor. benioini ʒ.ß. ſacchari in aqua lilior. alborum diſſoluti ℥.viij. fiant tabellæ, quas teneat æger in in ore frequenter.

Decoctum galli veteris commendatur etiam non parùm ad hunc affectum expugnandum, eiúſque formula talis eſt.

℞. Rad. enulæ campanæ, & ireos Florentinæ, ana ℥ ß. folior. hyſſopi, & praſſij ficorum, ana ʒ.vj. ſem. carthami ℥.j. ſem. aniſi, & anethi, ana ʒ.ij. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ. iij. pulmonis vulpis præparati ʒ. ij. Contundantur, iiſque impleatur venter galli veteris, qui decoquantur in aquæ ℔. xv. donec caro ab oſſibus ſeparetur. Colatura poſt fortem expreſſionem ponatur in loco frigido, vt quod craſſum eſt ſubſideat, pars verò clara ſeparetur. Cuius capiat æger ℥.v.j. cum oxymel. ſimpl. ℥.j.

Si purgans efficere volueris, addi poterunt folia ſennæ ad ʒ.ij, vel iij. pro ſingulis doſibus. Imò & diſſolui poterit alicui doſi mannæ ℥. ß. vel (ſi fortius purgandum)

dum) electarium aliquod phlegmagogum per interualla. Platerus ſequentem galli præparationem reliquis anteponit.

℞. Gallum aliquot annorum iugulatum, deplumatum, & euiſceratum. Infarciatur ſequentibus; pulmonis vulpis fruſtro recenti, vel præpar. & ſiccati ℥.j. paſſular. enucleat. & ficuum, ana ℥.ij. rad. enulæ ʒ.j. herbarum hyſſopi, ſatureiæ, marrubij, thymi, calamenti, pulegij, ſiccat. ana ʒ.j. ſem. fœniculi, aniſi, ana ʒ.j. ſem. carthami contuſi, rad. polypod. ana ℥.ß. tartari albi ʒ.j. ſalis ℥.ß. vitellos ouor. n. ij. butyri recentis ℥.ß. Incidantur, & contundantur, vt artis eſt, & inſuantur gallo; decoquantur donec carò ab oſſibus ſecedat, in multa aqua, vaſe amplo, ne opus ſit nouam affundere. Dein eam colato, & in ℔.x. adde mellis deſpumati ℔.j. ne citò corumpatur, Capiat ſcutellam vnam manè, in qua diſſolue mannæ, & caſſiæ recentis, ana ℥. ß. continuando ad multos dies, vt menſem, & ampliùs. Quod eo meliùs iuuabit, ſi mox etiam terebinth. ʒ.j. cum penidiis in forma boli, aut aliter aſſumat.

Ludouicus Septalius, in animaduerſionibus practicis, hæc iura galli veteris damnat, tanquam inutilia, vel potiùs noxia. Ratione illius ſunt, quòd experientiæ non reſpondeant, & irrito ſucceſſu à ſe, & aliis Medicis Mediolanenſibus fuerint vſurpata. Quòd ex longa ebullitione nitroſæ illæ partes, quibus maximè prodeſſe iura illa creduntur, ſubſideant, atque in percolatione reiiciantur: viſcidæ autem, glutinoſæ, craſſæ, tum & perpingues ex cute, pedibus, alarum extremis, muſculoſis. & neruoſis partibus promanantes, maximè remaneant, Vnde craſſior reddatur materia morbifica, & expectorationi minùs idonea. Purgantia verò, & alterantia longa ebullitione vires ſuas amittant.

Verùm non debet Septalij experientia, tot tantorúmque

rumque celebrium Medicorum, tum antiquorum, tum recentiorum, à quibus hoc genus remedij maximè commendatur, experientiæ præferri. Si enim quibuſdam ægrotantibus à ſe, aliiſque curatis non contulerit, multa alia obſtare potuerunt; nempè vel praua ægrotantium diſpoſitio, morbique contumacia, vel cætera ad curationem ſpectantia non benè adminiſtrata, vel ipſum remedium malè præparatum. Quod verò dicit nitroſas partes longâ ebullitione ſubſidere, & in percolatione reiici, ridiculum eſt; ſubſident enim tantùm partes terreſtriores. Nitroſa verò ſubſtantia in liquore ſimul recepta nunquàm ſeparatur. Vnde fit vt iuſcula, quo diutius coquũtur, eò ſalſiora euadant. Salſedo autem illa incîdit, attenuat, deobſtruit; tantùm abeſt, vt iuſculum ſalſedine illâ præditum incraſſare poſſit materiam morbificam. Neque habent carnes, aliæque partes gallorum, ſubſtantiam ita glutinoſam, vt ille fingit, qualis fortè in vitulorum pedibus, aliorúmque animalium reperitur; ſed potiùs attenuantem, cùm nitroſâ ſubſtantiâ maximè refertæ ſint. Ac denique purgantia, & alterantia, ſi iuxtà Pharmaciæ præcepta, & ſecundùm artem decoquantur, vires ſuas integras in decocto relinquunt. Cùm quotidianâ apud nos experientiâ conſtet, huiuſmodi iuſcula galli veteris perbellè purgare. Et ſi experientiam noſtram Septalij experientiæ opponere liceat, bonâ fide teſtari poſſumus, nos ex huiuſmodi decoctis mirabiles effectus in aſthmaticis affectibus, & doloribus colicis diuturnis, ac contumaciſſimis percepiſſe. Hoc tamen in horum iuſculorum præparatione immutare ſolemus, quòd nimirùm pro vna tantùm doſi ſingulis diebus iteranda præſcribimus; metuentes ſcilicet, ne ad plures dies aſſeruata corrumpantur, aut ſaltem deteriora fiant. Formulæ autem à nobis præſcribi ſolitæ in aſthmatis curatione exemplum tale erit.

℞. Rad.

♃. Rad. enulæ camp. & ireos Florent, ana ʒ.j.ß. fol. hyſſopi, & tuſſilaginis, ana M.j. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ.ij. ficuum pinguium n.iiij. ſennæ mundat. ʒ.iij. polypod. querc. & ſem. carthami contuſ. ana ℥.ß. ſem. aniſi ʒ.j.ß. Coquantur cum tertia, vel quarta parte galli veteris ſecundùm artem, & fiat iuſculum, quod capiat æger per xij. vel xv. dies.

Vino purgante infrà deſcribendo Platerus mulierem curauit dyſpnœâ laborantem, & ad hydrôpem inclinantem.

♃. Rad. iridis ℥. j. rad. enulæ, ſcillæ præparat. ana ℥. ß. marrubij M. j. cortic. ſambuci, & ebuli, ana ℥.j. ſennæ ℥.j.ß. agaric ʒ. ij. zinzib. ʒ.j. Conquaſſentur omnia, & adde vini ℔. iiij. Coquantur parùm in duplici vaſe. Bibit cubitum itura hauſtum per dies ſex, ceſſauitque dyſpnœa, & tumor euanuit, pulchréque curata fuit.

Notandum autem eſt purgantia in hoc affectu eſſe iteranda, idque ſub variis formulis, ne vni eidémque remedio natura aſſueſcat. Sic etiam remedia detergentia, incidentia, expectorantia. aliáque per vices immutanda ſunt, propter eandem cauſam.

CAPVT II.

De Pleuritide.

Pleuritis alia vera & legitima eſt, alia notha ſeu ſpuria.

Vera pleuritis eſt inflammatio membranæ coſtas ſuccingentis vel muſculorum intercoſtalium internorum.

Notha verò eſt inflammatio muſculorum intercoſtalium externorum.

Dantur etiam alij lateris aliarumque thoracis partium dolores, qui ad notam pleuritidem *καταχρηστικῶς* referuntur, quando nimirùm mediaſtinum inflammatur, pulmo coſtis agglutinatur. humores ſeroſi vel pituitoſi à capite in thoracis muſculos defluunt, flatus eoſdem muſculos aut thoracis membranas diuellunt, & vapores à ventre inferiori eleuati eaſdam partes vellicant aut diſtendunt, vt in lumbricis ſæpè contingit.

Diximus in vera pleuritide non ſolùm pleuram ſed etiam muſculos meſopleurios internos inflammari, quia impoſſibile eſt quin inflammatio membranæ muſculis contiguis communicetur. Nonnulli præterea pulmonem etiam in omni pleuritide inflammari contendunt & ſententiam ſuam autoritate, ratione, & experientia confirmant. Autoritas eſt Hippocratis lib. de locis in homine, vbi dicit, vtráque pulmonis parte inflammatâ fieri peripneumoniam, ſi verò altera tantùm pulmonis pars inflammetur, eſſe pleuritidem. Idipſum ratio conuincere videtur, ſiquidem ſigna pleuritidis ſunt etiam ſigna peripneumoniæ, tuſſis nimirùm, febris continua, reſpirandi difficultas, ſputum cruentum. Prognoſis etiam & curatio eadem eſt in vtroque affectu. Afferunt denique ſibi experientiâ compertum eſſe, in apertis pleuriticorum cadaueribus pulmonem inflammatum ſemper apparuiſſe. Verùm concedendum quidem eſt in plurimis pleuriticis pulmonem cum pleura ſimul affectum eſſe, facilè enim fluxio in vtramque partem decumbit, cum pulmo pleuræ ſuperiori parte alligetur. Aſſerendum tamen, ſolam pleuram ſæpiſſimè inflammatione affici, illæſo pulmone, aut ſaltem ita leuiter affecto,

affecto, vt morbus, illius partis affectus dici nequear. Authoritas verò Hippocratis à nonnullis reiicitur tanquam ſpuria & aliis quamplurimis contraria, in quibus Hippocr. ſolam pleuram tanquam partem affectam agnoſcit, præſertim lib. I. de morbis, vbi pluries repetit, bilem & pituitam ad latus affigi & dolorem vehementem excitare. Martianus verò eam ita conciliat, dicens, Hippocr. in eo loco agere de peripneumonia quæ fit à defluxione à capite, cuius portio decidit in pleuram, & eâ ratione, vt diſtinguat eam quæ vnam tantùm pulmonis partem afficit, ab ea quæ vtramque, pleuritidis nomine eam afficere. Similitudinem verò ſymptomatum in pleuritide & peripneumonia facit morbi vtriuſque natura eadem, quæ in inflammatione conſiſtit, & partium affectarum vicinia.

Quod verò in plurimis ex pleuritide interemptis pulmo affectus inueniatur; indè concludendum non eſt, ſemper ita contingere, nam pleuritides vehementiores, quæ mortem inducere conſueuerunt, in peripneumoniam vtplurimùm degenerant. Sed plurimi teſtantur, & nobis etiam experientiâ compertum eſt, in multis pleuriticorum cadaueribus, ſolam pleuram corruptam, & putrefactam inueniri.

Dubitare licet cur pleura frequentiùs quàm aliæ membranæ, inflammatione afficiantur? Reſponſio verò deſumitur ab Hipp. I. de morb. textu 124. iuxta Salij diuiſionem, vbi dicit, latus eſſe partem maximè debilem, quia carne nudum eſt præ reliquis corporis partibus, & non habet aliquid quo renitatur, ideò commotis humoribus ab aliqua cauſa procathartica, iiſque excalefactis, eorum defluxus in illam partem facilè concitatur.

Materia pleuritidem efficiens eſt vtplurimùm ſanguis

guis biliosus, qui faciliùs denſam membranā penetrat; & Auicenna de pleuritide loquens,in membranā,inquit, non penetrat, niſi humor tenuis & cholericus. Alij tamen humores hunc affectum producere valent, modo humorem ſeroſum aut bilioſum pro vehiculo ſecum admixtum habeant; alios humores dico, non excrementitios ſed naturales, qui ſub forma ſanguinis continentur & vel ſanguis propriè dictus, vel ſanguis pituitoſus,aut melancholicus, nominatur. Obſeruandum tamen eſt, humores tenuiores veram pleuritidem magis efficere, craſſiores verò notham.

Ille autem ſanguis per vaſa thoracem nutrientia, venam præſertim axillarem & azygon defertur, & ſi quantitate, vel qualitate, vel motu peccet, in membranam & muſculos vicinos effunditur.

Pleuritidis differentiæ à loco affecto, & cauſis deſumuntur.

Ratione loci, vel ſitus doloris, diuiditur ab Hipp.2. acutor. in aſcendentem, cum dolor ad iugulum magis tendit, & deſcendentem, cum versùs hypochondria vergit. Nonnunquam etiam versùs dorſum magis extenditur, cuius mentionem facit Hipp.3. de morbis; interdùm etiam magis versùs anteriora deflectit.

Ratione cauſæ ſeu humoris peccantis, alia dicitur ſanguinea,alia bilioſa,alia pituitoſa,alia melancholica.

Inſignis alia differentia proponitur ab Hippocrate 1. acutor. quâ pleuritis diuiditur in ſiccam & humidam. Sicca dicitur ea in qua nihil vel perexiguum expuitur, non ſolùm in morbi principio, ſed etiam in progreſſu illius. Cuius rei variæ poſſunt eſſe cauſæ, nempè materiæ morbificæ cruditas, craſſities & viſciditas; vel facultatis imbecillitas, vel bronchiorum obſtructio, vel doloris vehementia. Humida

verò

verò eſt in qua ſputum ab ipſo morbi initio ſatis copioſum apparere incipit.

Diagnoſis huius morbi per ſigna pathognomonica ſtabilitur à Gal. 5. de loc. aff. cap. 8. & aliis in locis, quæ numero quinario comprehenduntur, nempe 1. dolor lateris punctorius. 2. Febris acuta continua. 3. Difficilis reſpiratio. 4. Pulſus durus & ſerratilis. 5. Tuſſis frequens & moleſta.

Dolor punctorius eſt membranis proprius, præcipuè à materia bilioſa proueniens. Ille autem dolor latus occupans ad vicinas partes ſe extendit & nunc ad iugulum, nunc ad hypochondria exporrigitur per continuitatem membranæ, quæ totam thoracis cauitatem inueſtit. Hoc ſigno pleuritis à peripneumonia diſtinguitur, in qua nullus aut perexiguus lateris dolor apparet, niſi cum pleuritide complicata ſit.

Febris acuta continua ex phlegmone in parte cordi vicina ducit originem, atque adeò ſymptomatica eſt: quamuis interdùm febris eſſentialis pleuritidi coniuncta ſit; imò verò illi primam originem dederit. Contingit enim ſæpè in principio febrium continuarum, vt ſanguis in venis ebulliens expellatur à natura in partem receptioni illius magis idoneam, quales ſunt partes laterales, & inflammationem pariat. Huius rei indicium eſt, quod febris primùm ægrotantem inuadat, mox ſecundo tantùm, vel tertio die lateris dolor appareat. Quando verò febris eſt ſymptomatica, tunc dolor lateris ab initio ægrotantem corripit, febris verò paulò pòſt aut eodem tempore apparet.

Reſpiratio difficilis in hoc affectu neceſſariò contingit, cùm partes inflammatæ diſtendi ſufficien-

ter

rem in ore percipiet. Alterum exemplum deſumitur ex oſſium fractura, quæ fit illæsâ cute, in ea enim dum callus conficitur, & oſſa fracta conglutinari incipiunt, portio ſanguinis qui ad partem affectam confluxit, ad cutem defertur, eamque peruadit, ita vt vittas faſciaſque membro obductas irriget, & conſpurcet. Docet etiam modum Galenus, quo ſanguis, pus aut alia quæuis materia in cauitate thoracis contenta à pulmone tranſumi ſoleat, nimirùm per orificia extrema bronchiorum ſiue ramorum aſperæ arteriæ, qui per pulmonem diſperguntur & ad illius ſuperficiem deſinunt. Quamuis enim venæ arterioſæ & arteriæ venoſæ orificia ad pulmonis ſuperficiem etiam deferantur, bronchiorum tamen orificia reliquis ampliora & patentiora ſunt. Quantò enim aſpera arteria ratione caudicis maior eſt caudice venæ arterioſæ aut arteriæ venoſæ, tantò rami maiores ſunt ramis & orificia orificiis, cum omnia hæc vaſa æquali quâdam diuiſione ſcindantur, quò in vniuerſum pulmonis corpus diſtribuantur. Deindè aſperæ arteriæ & bronchiorum eius ſubſtantia cartilaginoſa eſt, vndè fit vt non ita conniuere ac concidere valeant, vt reliqua vaſa, eorumque orificia magis aperta maneant, ſicque materiam in thoracis cauitate contentam faciliùs excipere.

Iſta autem tranſumptio materiæ in thorace contentæ fit, docente Galeno, in conſtrictione thoracis, dum expiratio perficitur: tùm enim thorax quæ in ſua cauitate continentur, premit versùs pulmonem, & in ipſum impellit; vt portio ſaltem eorum in bronchiorum orificio exprimatur. Neque obſtat pulmonis mollities quæ compreſſioni cedit, atque ita materiam ad eum impulſam recipere non cogitur;

tur. Hæc enim mollities facit quidem vt tota materia impulſa non recipiatur, non impedit tamen, quin portio quædam illius in partis ſubſtantiam ſeſe inſinuare valeat, quamuis maxima pars in cauitate remaneat ob mollitiem prædictam. Addamus & nos huic Galeni doctrinæ admirabilem naturæ prouidentiam, quæ paſſim inuenit vias non ſolùm manifeſtas ſed etiam incognitas & ſæpè incomprehenſibiles, per quas res noxias & moleſtas expurgare conſueuit; de ſanie in fracturis dictum eſt, quæ per poros inſenſiles muſculorum & ipſius cutis expurgatur.

Spuria pleuritis à legitima diſtinguitur, quòd in hac dolor exacerbatur cum æger decumbit in latus poſitum, tunc enim pars inflammata pondere ſuo diuellitur maioremque patitur diſtẽtionem; in illa verò muſculi externi inflammati comprimuntur quando ſuprà latus affectum æger decumbit.

Tempora huius morbi ſequẽtibus ſignis indicantur. In principio omnia ſymptomata pathognomonica debiliora ſunt, dolor & febris exigua, tuſſis ſicca vel certè ſputum exiguum & crudum. In augmento febris & doloris incrementum adeſt, ſputum copioſius. In ſtatu ſymptomata vehementiora, inquietudo, delirium, dolor capitis, & ſi morbus ſalutaris ſit, ſputum concoctum, liberum & copioſum. In declinatione ſputum perfectè coctum, libera anacatharſis omniumque ſymptomatum remiſſio.

Signa cauſarum diagnoſtica generaliter deſumuntur ex temperamento ægrotantis, anni tempore, regione, victûs ratione, aliiſque communibus. Specialiter verò à ſanguine puro fieri pleuritidem oſtendunt. Sputum rubrum & ſanguinolẽtum, dolor tenſiuus cum pungitiuo mixtus; venarum plenitudo præſertim circà

tempora

tempora & frontem, rubor faciei & totius, pulſus plenus, vrina rubea & craſſa, cum corona interdùm liueſcente.

Bilioſum ſanguinem oſtendunt ſputum flauum, febris ardentior, ſitis vehementior, pulſus durior & velocior, dolor pungens acutior, vigiliæ & inquietudines maiores, oris amaritudo, vrina tenuis & intensè flaua.

Pituitoſum ſanguinem demonſtrant, ſputum album viſcidum aut ſpumoſum, dulce & tardè erumpens, febris remiſſa, ſitis pauca, ſaliua & excretio multa, dolor remiſſior & grauatiuus, ſomnus maior, pulſus paruuo & minùs durus, vrina pallida & craſſa.

Sanguinem melãcholicum oſtendunt ſputum nigricans, tenax & tardè erumpens, febris & dolor remiſſior, vrina rubea, obſcura, tuſſis ſiccior, lingua nigricans, & aſpera, aluus adſtricta.

Prognoſis primùm ex ſymptomatum remiſſione aut vehementia deſumitur. Si enim dolor, ſpirandi difficultas & febris non multùm moleſtauerint morbum remiſſiorem ſignificant; ſi vero dolor vehemens fuerit & tuſſis magna, in qua nihil excernitur, febris item valida & anhelitus difficultas maxima, periculoſam pleuritidem æſtimare oportet.

Pulſus in pleuritide paruus, frequens & valdè durus mortem prænuntiat. Et ex eo nullum ſanatum eſſe affirmat Gal. 4. de præſag. ex pulſ. cap. 5.

Pleuritis exquiſitè, in qua nihil expuitur, aut in qua ſputum poſtquam apparere incepit, iterùm ſuppreſſum eſt, dolore lateris & pectoris grauitate ſuperſtite, periculoſiſſima eſt. Crudiſſimum enim morbum ſignificat, qui aut breui hominem iugulat, vel non niſi longo temporis ſpatio finitur.

Sputum initio & intra tertium diem apparens, breuem morbum ſignificat, ſin verò poſteriùs longum. Hippocr. aph. 1. ſect. 5.

Flaua bilis pituitæ vel pauco ſanguini valdè permixta, cum ſatis copioſo ſputo in principio morbi apparente, ſalutaris.

Sputum valdè ſanguinolentum periculoſum eſt; venarum enim aut carnis ruptionem ſignificat, vnde ſuppuratio expectanda eſt. Paucus verò ſanguis per reſudationem effluere cenſetur.

Sputum album, glutinoſum ac rotundum, malum eſt. Lentor enim eſt viſciditas ab igneo calore materiam adurente proficiſcitur.

Sputum viride & æruginoſum, malum; nigrum verò peſſimum. Summam enim aduſtionem vel caloris natiui extinctionem ſignificat.

Anacatharſis copioſa, quæ dolorem, aliaque ſymptomata non ſedat mala. Magnam enim materiæ copiam arguit.

Pleuritis in ſenibus, mulieribus vtero gerentibus, aſthmaticis, & iis qui bis terue hunc morbum paſſi ſunt, pernitioſa.

Quicumque laterali morbo laborantes in quatuordecim diebus non purgantur, empyici fiunt. aph. 8. ſect. 5. Alij ad vigeſimam diem expurgationem extendunt.

Diarrhœa pleuritidi aut peripneumoniæ ſuperueniens, mala. aph. 16. ſect. 6. Quod intelligendum eſt de pleuritide, in qua tanta eſt inflammatio, vt hepar & ventriculum in conſenſum trahat, aut quando proſtratis à morbo viribus retentrix facultas ferè abolita eſt. Si verò pleuritis adeò magna non ſit & in corpore contingat multa cacochymia laborante, alui fluxus interdum ſalutaris eſſe ſolet, præſertim ſi quædam concoctionis ſigna præceſſerint.

Vomitus

Vomitus bilioſus & copioſus in principio pleuritidis, ſalutem prænunciat. Leuata enim natura ab illa euacuatione bilioſæ cachochymiæ, morbum faciliùs ſuperat.

Pleuritidi ſi peripneumonia ſuperueniat, mălum aph. 11. ſect. 7. Fit enim tranſlatio materiæ ad partem nobiliorem.

Si pleuriticus dolor cum ſputis bilioſis ſine ratione euanuerit, ægri in delirium incidunt. Hipp. 3. Prorrhet. Humor enim bilioſus ſursùm ad caput rapitur, & tunc etiam vrinæ tenues & albæ apparent.

Pleuritis quæ diuturno morbo ſuccedit aut in corpore cathectico accidit, periculoſa.

Denſa & exercitationi dedita corpora citiùs ex pleuritide & peripneumonia intereunt. Hipp. in Coac. Et quotidiana docet experientia, foſſores pluritide correptos, omnes propemodùm interire. Quia robuſta illa corpora non niſi ex grauiſſima cauſa, in morbos incidunt, & propter denſitatem non facilè tranſpirant, vt morbi reſolutio fieri non poſſit.

Quibus in morbo laterali plurimus ex ſputo ſtrepitus in pectore ſonat, & vultus demiſſus eſt, oculuſque aurigine ſuffuſus, & caligine obductus, in his mors expectanda eſt Hipp. in Coac.

Quibus pleuriticis lingua circà initia bilioſa eſt, hi intrà ſeptimum iudicantur; quibus verò tertio aut quarto die, circa nonum.

Ad pleuritidis curationem primò humor illam committens, reuellendus, deriuandus, & diſcutiendus eſt. Ac ſi totus diſcuti nequeat, concoquendus, maturandus, & expectorandus. Tum febri, quæ non rarò eſſentialis in pleuritide, non ſemper ſymptomatica eſt, propriis remediis ſuccurrendum. Quæ omnia ſequenibus auxiliis perfici poterunt.

Et quidem ab initio ſangnis detrahendus eſt è baſilica eiuſdem lateris, præmiſſo clyſtere, ſi affectus non valdè vrgeat; alioqui poſt phlebotomiam ille poterit inici.

Mitti autem debet ſanguis ſingulis diebus, donec dolor, & febris multò mitiores euaſerint. Imm ò verò interdùm bis in die, cùm peracuta pleuritis eſt.

Hippocr. 2. de rat. victus in acutis, text. 10. inſignem regulam, & in praxi vtiliſſimam poſteritati tradidit; vt mittatur ſanguis vſque ad coloris mutationem. Si nimirùm primâ, aut ſecundâ phlebotomiâ ſanguis apparet, crudus, pituitoſus, aut aquoſus; continuanda ſingulis diebus, aut bis in die vacuatio, donec ſanguis detractus appareat rubicundus, vel flaueſcens. Si verò in principio appareat ruber, iteranda toties phlebotomia, donec liuidus, aut niger appareat. Significatur enim ſangninem illum poſteriorem à parte affecta, aut venis ipſi vicinis effluere, qui quidem à calore partis inflammatæ alteratus eſt, & ex crudo ruber factus, vel ex rubro niger, aut liuidus per aduſtionem.

Licèt autem huius præcepti obſeruatio in praxi vtplurimùm optimè ſuccedat, aliquando tamen coloris illa mutatio pertinaciter expectanda non eſt, ſed priùs à ſanguinis miſſione deſiſtendum; cùm videlicet, aut vires ſunt debiles; aut æger habitu raro, aut valdè reſolubili præditus, aut tempus anni calidiſſimum.

Quamuis autem ſanguinis miſſio in principio morbi præcipuè conferat; ſi tamen ea fuerit omiſſa, aut inſufficienter celebrata, etiam poſt ſeptimum, nonum, aut vndecimum, venam ſecare licet, exemplo Hippocratis, qui 3. Epidem. Anaxioni venam ſecuit octauâ die, vel quòd citiùs non fuerit vocatus; vel quòd in pleuritide crudiſſima, quæ vndecimo die vix coqui cœpit, morbus inducias tulit.

Cùm

Cùm verò anacatharſis libera, & liberalis fieri incipit, tunc temporis à phlebotomia abſtinendum; quia anacatharſis ſupprimitur, & æger in vitæ deſcrimen coniicitur.

Adeò autem neceſſaria eſt venæ ſectio in huius affectus principio, vt nunquàm omitti debeat, nedum in ſenibus, pueris, grauidis mulieribus, puerperis, & menſtruas purgationes patientibus; quibus omnibus experientia docuit phlebotomiam, præſente hoc affectu, fuiſſe vtiliſſimam. Cautiones autem in venæ ſectione obſeruandæ in mulieribus puerperis, aut menſtruas purgationes patientibus, videantur infrà lib. 15. c. vltimo, in morborum acutorum pueperarum curatione.

Ab ipſo etiam morbi initio, bis aut ter in die exhibendi ſunt iulepi refrigerantes, humoris ardorem, & ebullitionem cohibentes, & fluxionem ſiſtentes, in hunc modum compoſiti.

℞. Aquæ papau. rhœad. ℥. iiij. ſyrupi violac. vel eiuſdem papaueris ℥. j. ſalis prunellæ ʒ. j. Fiat iulep.

Poſt primam phlebotomiam inungitur latus dolens ſequenti linimento, partem poſteà tegendo lanâ ſuccidâ linteo inſutâ.

℞. Ol. lilior. chamæm. & amygdal. dulc. ana ℥ j. butyri recentis, & axungiæ gallinæ, ana ℥. j. ß. Fiat linimentum.

Multi addunt cerã huiuſmodi linimentis, quæ tamen non conuenit, quia obſtruit poros; vt neque mucilagines, quæ emplaſticæ ſunt, quia refrigerant, & aſtringunt.

In pleuritide maligna, & peſtilenti, vtiliter additur huiuſmodi linimentis olei ſcorpion. Matthioli, vel theriacæ modicum.

Poſt iteratam venæ ſectionem fotus admouendus eſt in ſeqentem modum compoſitus.

℞. Radic. althææ, & lilior. ana ℥. ij. fol. maluæ. viol.

parietar. ana M.j ſem. lini, & fœnugr. ana ʒ. j. florum chamæm. meliot. ſambuci, violar. ana P.j. Fiat omnium decoctio, quâ foueatur latus dolens, cum veſica ſuilla.

Poſt fotum admouebitur linimentum prædictum; cui in progreſſu morbi addi poterunt olea magis reſoluentia, vt anethinum, irinum; tum etiam puluis ireos, & crocus. Imo verò ipſi fomento addi poterunt herbæ diſcutientes, vt origanum, calamentum, hyſſopus, & ſemina valdè diſcutientia.

Multa alia topica, pleuritidis curationi valdè proficua, ab auctoribus vſurpantur, quorum præcipua hæc ſunt.

Priùs inungatur pars vnguento de althæa, poſteà cumini puluis inſpergatur. Vel poſt inunctionem braſſicæ folium ad ignem calefactum, & inunctum admoueatur.

Fauentinus miſcet vnguentum de althæa cum ol. amydal. Poſt inunctionem aſpergit pulu. cumini, & ſuperimponit folium caulis, & miris laudibus effert.

Item cataplaſma ſequens vtiliſſimum eſt.

℞. Reſidentiam decocti pro fotu ſuprà deſcripti. Contundatur in mortario marmoreo, addendo ol. amygdal. dulc. lilior. & chamæmel. ana ℥. ij. pinguedinis gallinæ ℥. j. farinæ hord. fabar. ana q. ſ. Fiat cataplaſma.

Item gallina viua per ſpinam ſecta, puluere ireos florent. conſperſa, & admota multùm prodeſt.

Omentum veruecis recenter ab animali extractum, vel in aqua calida calefactum, optimum eſt anodynum. At pulmo eiuſdem animalis idem efficaciùs præſtat.

Oleum ceræ arte chymicâ extractum, linimentis admotum, eum dolorem lenit, & materiam morbificam potenter diſcutit.

Panis recens è furno extractus, per medium ſectus, &

in

in butyro recenti liquato madefactus,& admotus,materiam lateri impactam potenter reſoluit.

Poſt tres aut quatuor doſes iulepi prædicti, vſurpari poterunt iulepi pectorales,in hunc modum compoſiti.

℞. Hord.integri P.j.liquir. raſ & paſſul.mundat.ana ℥.j. iuiubar. par.xx ſem.quatuor frig.maj.ana ʒ.iij.flor. bugloſſi & violar.ana P.j. Coquantur ad quartaria v.In colat. diſſolue ſyrup. violac. & iuiubini, ana ℥. ij. Fiat iulep. pro quatuor doſibus,manè & ſerò ſumendis.

Vel ſi febris valdè acuta ſit, cum vigiliis coniuncta, emulſiones vſurpari poterunt in ſequentem modum.

℞. Amygdal. dulc. exorticat. & in aqua frig.macerat. ℥. j. quatuor ſem. frig. maior.ana ℥.ß.ſem. lactuc. & papau. albi, ana ʒ. ij. Contundantur in mortario marmoreo,ſenſim affundendo decocti hord. & liquirit. ℔. j. ß. In colatura diſſolue ſyrup. violac ℥. iij. Fiat emulſio pro iij. doſibus manè & ſerò ſumendis.

Quidam practici vrgentibus vigiliis audent exhibere narcotica,vt ſyrup. de papau. philonium roman. & laudanum opiatum. Quæ tamen in hoc affectu pernicioſa ſunt, ſputum enim retinent, & pectus coarctant. Vndè non raro præceps exitium conſequitur.

Quod tamẽ intelligendum eſt de integra narcoticorum doſi; nam in perexigua quantitate exhibita prodeſſe poſſunt in dolore vehementiſſimo, tuſſi moleſta, & inani, à valdè tenui humore oriunda, & vigiliis aſſiduis. In quibus caſibus ſæpè laudati gr. j. felici cum ſucceſſu exhibui, & pluries aliquando iteraui. Sed illius vſus præcipuè in principio morbi conuenit; tunc enim humor influens in partem cohiberi poteſt, & morbi incrementum impediri.

Quando tuſſis importuna eſt, & natura incipit per anacatharſim aliquid euacuare, teneat æger frequenter in ore ſaccharum roſaceum, candum, aut penidiatum,

 vel

vel tabellas diatragacanthi frigidi. Tum vtatur ſyrup. violac. vel iuiubino ex cochleari frequenter. Vel vtatur eclegmate ſequenti.

℞. Sacchari candi, & penidiat. ana ℥.j. pulu. electar. diatragacāt. frigidi ʒ.ij ſyrup. violac. & iuiubini, ana q.ſ. Fiat looch, quo vtatur frequenter cum baculo liquirit. ſenſim lambendo. Vel fiat eclegma ex butyri, mellis, & ſacchari æqualibus portionbus. Oleum ſem. lini vel amygdal. dulc. recenter ſine igne extractum, cum ſaccharo mixtum, & exhibitum, egregiè tuſſim lenit, & dolorem pleuriticum demulcet. Præſertim ſi cùm iuſculo, aut alio decocto affatim bibatur.

Si ſputa craſſiora ſint, quædam incidentia, & attenuantia erunt permiſcenda; vt ſyrup. de tuſſilag. de liquirit. oxymeli ſimplex, puluis diaireos, & alia huiuſmodi.

Eclegmata autem ſupino corpore ſumenda, quia ſic meliùs pulmonem ſubeunt.

Progrediente morbo, ad corroborationem virium conditum reſtaurans vſurpari poteſt.

℞. Conſeruæ viola. ℥.j. conſeruæ flor. borrag. & rad. bugloſſi, ana ℥.ß, confect. alchermes ʒ.ij. pulu. electarij diamarg. frig. & diatragacanth. frigidi, ana ʒ j. ſacchari roſati ad pondus omnium. Fiat conditum auro coopertum, quo vtatur frequenter ex cochleari.

Purgatio in pleuritide vera non conuenit, niſi omninò ad declinationem peruenerit: & tunc ſequenti medicamento illa poteſt inſtitui.

℞. Sennæ mundat. ℥.ß. ſem. aniſi ʒ. j. fol. bugloſſi & capill. ven. ana M.ß. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ. iij. flor. bugloſſ. & violac. ana P. j. Coquantur ad ℥. ii.. In colat. diſſolue rhab. in aqua ſcabioſæ cum ſantalo citrino infuſi ℈. iij. mannæ granat. & ſyrup. roſac. an. ℥.j. Fiat potio.

Toto morbi decurſu vtatur æger pro potu ordinatio decocto hordei, & liquiritiæ, vel decocto papau. rhœad. cum ſyrup. capill. ven. Potus veró non ſit actu frigidus, quia pectori noceret. Vinum in hoc affectu merum eſt venenum, quemadmodùm acida omnia quæ tuſſim excitant, & conſtringendo anacatharſim impediunt.

In declinatione poſt purgationem, & febrem valdè imminutam, ſi dolor perſeueret, admoueri poterit ipſi parti dolenti cucurbitula cum ſcarificatione. Imò & ſequenti die iterùm applicari, ad ſanguinem denuò extrahendum. Poſſunt etiam applicari ante declinationem, poſt iteratam phlebotomiam, bis aut ter. Et ſi dolor augeatur, vel redeat poſt aliquod tempus, iterùm ſecabitur vena, & pòſt iterum cucurbitula applicabitur.

Zacutus Luſitanus locis ſcarificatis detractâ cucurbitulâ, hyrundines ſex admouit fœlici ſucceſſu, vt ipſe teſtatur obſeru. 104. lib. 1. praxis admirandæ.

In eundem finem, ad reliquias materiæ morbificæ diſcutiendas, tentatis priùs fomentis, & linimentis potenter diſcutientibus, vtiliter parti applicabitur emplaſtrum de ſulphure, vel de baccis lauri.

Præter remedia vulgaria huic morbo valdè proficua alia quædam vſurpari poſſunt propria, & ſpecifica: nempè raſura dentis apri, cinis priapi, tauri vel cerui; flores papaueris rubri; corallus præparatus.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat pomum excauatum, & thuris maſculi ʒ. j. repletum, & ad ignem coctum, quod æger degluriat, ſuperbibendo aquæ card. bened. ℥. iij. poſteà verò benè contectus ſudet. Hoc remedium poſt tertium morbi diem vſurpandum eſſe vult, eóque multos aſſerit fuiſſe reſtitutos.

Flores buxi adeò ſanguinem purgare feruntur, vt ſi

eorum pulueris ʒ.j. cum aqua papaueris rhœad.exhibità,ſanguis poſt horam mittatur,floridus is manet.

Stercus equinum in aqua cardui benedicti diſſolutum, & colatum pleuriticum dolorem, & humorem illum producentem potenter diſcutit.

Idem præſtat ſtercus album gallinæ, ad ʒ.j. cum eadem aqua exhibitum.

Stercora illa multùm habent ſalis volatilis, qui maximâ penetrandi, ac diſcutiendi vi præditus eſt.

Ex duobus illis ſtercoribus poteſt fieri potio efficax in hunc modum.

℞. ſem. camabis ℥. j. contundantur in mortario, deindè adde ſtercoris albi gallinæ, & ſtercoris equini, an. ℥.ß. diſſoluantur in aquæ card.bened. ℥.v. colentur per linteum, & exhibeantur.

Sanguis hirci ſyluestris ad gr.x. exhibitus cum aqua prædicta, potenter diſcutit pleuritidem. In illius defectu ſanguis hirci domeſtici vſurpari poterit. Sed cùm vires illius ſint infirmiores, ad ʒ. j. exhibendus. Eius autem præparatio in hunc modum ſe habet.

Hircum ſuſpende cornibus, & crura poſteriora reflecte ad cornua, teſtes abſcinde, & ſanguinem fluentem excipe in vaſe amplo, & exſicca in ſole, ſi æſtas ſit, vel retrò furnum piſtoris. Longiſſimè diſtat ab hircino ſangnine officinarnm.

Fuligo camini ad ʒ. j. exhibita multùm confert,ſed multò magis ſpiritus fuligini,ab Hartmanno deſcriptus in praxi medica.

In pleuritide epidemica ſudorifica, aut diaphoretica medicamenta vſurpanda ſunt, qualia in febribus malignis præſcribi ſolent, quæ tamen hunc morbum, quantùm fieri poteſt, peculiariter debent reſpicere.

Diarrhœa pleuritidi ſuperueniens periculoſa eſt.

Ideò

Ideò temperari debet ſyrupo myrtino, qui eam ſiſtit, & nihilominùs expectorat: atque ita cum aliis ſyrupis permiſcendus eſt. Venter & renes aſtringentibus inungantur, vt in omni darrhœa fieri ſolet. Clyſteres iniiciendi, ex decocto hordei excorticati, quod, vt Galen. docet, refrigerat & aſtringit, additis roſis rubris, & in eo diſſoluendo ouorum vitellis.

CAPVT III.

De Peripneumonia.

PEripneumonia eandem habet cùm pleuritide eſſentiam, & parte affectâ tantùm diſtinguitur, quod illa ſit pulmonis inflammatio, hæc verò membranæ coſtas ſuccingentis. Materiâ etiam aliquatenùs differunt, ſiquidem pleuritis frequentiùs fit à bile; peripneumonia frequentiùs à pituita; quamuis omnes humores, (vt de pleuritide dictum,) hunc affectum producere valeant; humores, inquam, maſſam ſanguinis conſtituentes & ſub forma ſanguinis contenti. Quemadmodum enim humores craſſi denſam pleuræ membranam difficilè penetrant, tenues verò & bilioſi eam facile peruadunt. Sic contrà pituitoſi & craſſi in mollem & raram pulmonis ſubſtantiam facilè transferuntur, eique tenaciter adhærent, bilioſi verò & tenues facilè præterlabuntur. Hoc tamen non impedit, quin ſanguis bilioſus interdùm pulmonis inflammationem efficere valeat, quemadmodum Hippocr. 1. de morbis, Eryſipelas pulmonis deſcribit. Fit autem inflammatio eryſipelatoſa ex ſanguine bilioſo à dextro cordis ſinu per venam arterioſam in pulmonem delato. Oedematoſa verò ex ſanguine pituitoſo per

viam

viam fluxionis à capite in ſubiectas partes irruente. Sola tamen pituita excrementitia per viam catarrhi à cerebro defluens peripneumoniam efficere potis eſt, quatenùs in pulmone putreſcens ſanguinem attrahit ex cuius admixtione inflammatio oritur, & hæc ſæpiſſimè in ſenibus contingit. Meſuæus tamen peripneumoniam magis fieri à bile aſſeruit, quia pulmo ſanguine bilioſo nutritur, qui magna copia affluit per viam potentiſſimam nempè venam arterioſam. Reſpondemus, ſanguinem floridum, tenuem & vaporoſum in dextro cordis ſinu elaboratum ferri in pulmonem, qui propter puritatem facilè regitur à natura, & per arteriam venoſam ad ſiniſtrum cordis ventriculum tranſmittitur, ideóque raró tantum ſubire à naturali ſtatu receſſum, qui peripneumoniam efficere natus ſit. Contrà verò fluxionem à capite irruentem & per vias ampliſſimas ad bronchia delatam, ſi ibi putreſcat, ſanguinem acceſſere & peripneumoniam excitare.

Generatur verò peripneumonia interdùm primariò, ſine alterius morbi interuentu: interdùm verò aliis morbis ſuccedit, vt anginæ & pleuritidi. Gal. in comm. 11. ſect. 7. Aphor. docet, duobus modis peripneumoniam pleuritidi ſuccedere; vel quando morbus lateralis in peripneumoniam tranſmutatur, vel quando morbo laterali pulmonis inflammatio ſuperuenit. Hæc autem tranſmutatio fit, quando priore ceſſante morbo aduenit alter; ſuperuenit autem quando altero manente, alter adiicitur.

Cauſa igitur interna & immediata peripneumoniæ ſanguis eſt, frequenter pituitoſus, rariùs bilioſus, rariſſimè melancholicus. Qui vel à toto fluit corpore plethorico vel cacochymico; vel ab aliqua parte ſimiliter repleta aut præter naturam affecta.

Cauſæ

Cauſæ externæ peripneumoniæ & pleuritidis eædem omninò ſunt, quæcunque videlicet fluxiones ad eas partes commouere puſſunt, quarum præcipuæ ſunt. Primò motus corporis & exercitium vehemens, præſertim poſt magnam quietem & multas epulas: tunc enim humores ex ciborum multitudine aſſeruati & præcedenti quiete intùs detenti, ſuperueniente exercitio funduntur, attenuantur, & incaleſcunt; ac poſtmodùm ad partes debiliores & fluxioni eorum recipiendæ magis idoneas propelluntur: inter quas thorax & pulmo principem locum obtinent, quia valido exercitio anhelitus magnus & creber efficitur, ſicque partes prædictæ maximè fatigantur & pulmonis ſubſtantia mollis & laxa humorem influentem facilè recipere poteſt.

Secundò inter cauſas externas efficaciores ponitur aër frigidus & aquilonius, auſtrino & tepido ſubitò ſuccedens; à tepidiuſculo ſiquidem aëre pori laxantur & humores fluidiores euadunt, qui adueniente aëre frigido comprimuntur & ad partes debiles exprimuntur.

Denique ex Hipp. lib. de aëre, locis & aquis, vſus aquarum lacuſtrium & ſtagnantium peripneumoniæ generandæ idoneus eſt; Dicit enim Diuinus Senex in regionibus lacuſtribus & paludoſis frequentes pulmonias obſeruari.

Signa etiam peripeumoniæ cum ſignis pleuritidis maiori parte conueniunt. Duo prorſus eadem, febris acuta, & tuſſis, quæ aliquando ſicca, aliquando humida eſt, ſeu cùm ſputo magis pituitoſo, colorato ex bile aut ſanguine: imò & in progreſſu ſputa fiunt purulenta, materia morbifica à calore coctâ & maturatâ, quod fit plerumque illæſa pulmonum ſubſtantiâ, alioqui enim, ea exulceratâ, phthiſis ſuccederet. Sic

paſſi-

paſſim videmus; in oculis ophtalmia laborantibus & pure ſordidis, humores in pus conuerti, non ſuppuratâ neque vlceratâ partis ſubſtantiâ.

Reliqua ſigna differunt ratione partis affectæ. Difficultas ſpirandi maior eſt quàm in pleuritide, ob anguſtiam inſtrumenti inflammati, vt ægri ſuffocari videantur, & non niſi erecti reſpirare valeant. Pars enim ob tenſionem & repletionem comprimi nequit, neque ampliùs dilatari, quamuis magna adſit pulmonis dilatatio; paucum tamen aërem capit, ideò celer & frequens eſt reſpiratio cùm ſtercore. Augetur neceſſitas ex febre, cùm efflatione calidioris ſpiritus, & aëris frigidi deſiderio.

Pulſus magnus, languidus, mollis ob pituitam & pulmonis laxitatem; aliqua interdùm durities ex bile & ſanguine; inæqualis ob compreſſionem arteriæ propè cor, in craſſis humoribus magis; interdùm verò intermittens, intercurrens, vndoſus, vermicularis, cum ex immodica humiditate pulmo computruit.

Dolor grauans & profundus ex imo ad pectus & ſpinam pertingens. Quandoque inter ſcapulas, quandoque ſub vna tantùm ſcàpula dolor percipitur & iugulo ac mammæ communicatur, præſertim in tuſſi. Quandoque dolorem non ſentiunt, niſi cum tuſſire inceperint. Quandoque etiam dolor apparet punctorius in latere, cum pleuritidi coniuncta eſt peripneumonia, quod ſæpiſſimè contingit. Licèt autem membrana pulmonem inueſtiens ſit eiuſdem naturæ cum membrâna coſtas ſuccingente, vt docuit Gal. 4. de loc. aff. cap. 5. dolor tamen ita intenſus non percipitur in peripneumonia, quemadmodum in pleuritide, propter duplicem differentiam, quæ ab eodem Gal. proponitur loco citato. Prima eſt, quod

nerui,

nerui, qui feruntur ad membranam pulmonis, ſunt pauci & exigui, qui verò ad pleuram, plures & inſignes. Altera eſt, quod thorax conſtat oſſibus & carne, quæ reſiſtunt tenſioni, vndè maior dolor, pulmo verò mollis cedit tenſioni, vndè minor dolor.

Rubor genarum apparet ob vapores calidos ad caput exhalantes, & tenuiorem ſanguinem ſecum rapientes, cuius color in malis præſertim effloreſcit, quia earum cutis tenuior eſt.

Propoſitis ſignis accedunt anxietas, impotentia, iactatio cum caloris ingentis ſenſu in toto corpore. Color linguæ flauus, deindè proceſſu temporis rubeſcens, ſitis ingens, oculorum extumeſcentia, & venarum temporum eleuatio. Delirium quando peripneumonia fit ab humore bilioſo, & coma, ſi ab humore pituitoſo generetur.

Si à ſanguine bilioſo morbus oriatur, ſputa erunt flaua, æſtus maior eſt ſitis; maior reſpirationis anguſtia cùm minori grauitate; expiratus ac calidior, febris ardentiſſima, cùm pulſu creberrimo, delirium ingens, vrina tenuis, citrina & pellucida, ætas, anni tempus, regio, victus præcedens bili atteſtantur. Si pituita, (quod frequentius eſt,) morbum producat, ſputum erit album, viſcidum & ſpumans; febris, thoracis incendium, ſitis, linguæ ſiccitas, minora; thoracis grauitas maior, pulſus rarior, & mollior, ætas vtplurimùm ſenilis, habitudo, anni tempus, regio frigida & humida. Si ex ſanguine puro affectus ortum duxerit, ſputum erit rubrum, vrinæ rubræ & craſſæ, faciei rubor maior, venarum temporum euidentior eleuatio, cùm totius corporis grauitate ac tenſione, & reliquis quæ ſanguinis abundantiam oſtendunt. Si

denique

denique melancholicus ſanguis in cauſa fuerit, ſputum apparebit nigrum aut ſubliuidum, lingua à principio nigra, ſicca & ſcabra; aderunt etiam triſtitia & magna inter reſpirandum ſuſpiria, ac reliqua melancholiæ in toto corpore dominantis ſigna apparebunt.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Peripneumonia pleuritide periculoſior eſt, & vtplurimùm lethalis ob reſpirationis neceſſitatem & cordis viciniam. Hoc ſanè morbi genus, (inquit Celſus,) plus periculi quam doloris habet, & plerumque in calamitatem abire ſolet.

Spem tamen ſalutis oſtentant virium robur, minor ſymptomatum vehementia, ſputa ſubflaua, non multo permixta ſanguine, circà initia excreta, ſanguinis fluxus è naribus copiosè & die critico erumpens, vel alui fluxus biliosſus & ſpumoſus, vel menſium aut hæmorrhoidum conferta eruptio.

Abſceſſus circà aures vel partes infernas debitè ſuppurati & aperti, ſalutem oſtendunt, vt docet Hipp. in prognoſticis.

Si peripneumonia in pleuritidem tranſmutetur, bonum eſt, & quamuis id rarò contingat vt docet Gal. comment. Aphor. 11. ſect.7. quia ex morbo periculoſiore ad minus periculoſum fit tranſitus. Et cognoſcitur huiuſmodi tranſmutatio ex ſuperueniente lateris dolore punctorio & imminuta ſpirandi difficultate.

Periculoſam verò ac lethalem peripneumoniam portendunt morbi & ſymptomatum vehementia, ſputi carentia, vigiliæ aſſiduæ, delirium vel coma, extremorum frigiditas, ſtertor cum maxima reſpirationis anguſtia, vnguium liuor & incuruatio.

Prætereà

Prætereà pleuritidi peripneumonia ſuccedens pericu-loſiſſima eſt, vt docet Hipp. aph. 11. ſect. 7. quia humoris tranſlatio à parte ignobiliore ad nobiliorem mala eſt; & vires à prægreſſo morbo fatigatæ noui & deterioris vim perferre non poſſunt.

Vrinæ circà initia craſſæ & poſtmodum antè diem quartum tenues factæ, mortem portendnnt. Hippocr. in Coacis.

Peripneumoniæ curatio pleuritidis curatiooni ſimillima eſt. Ac primùm in ea vtramque paginam implet phlebotomia, quantùm vires ferre poſſunt, ſemel aut bis in die, donec morbus miteſcat. Cùm enim pulmo multo ſanguine abundet, & à corde æſtuante magnam illius copiam attrahat; minimè verendum eſt, ter, quater, quinquies, & ſexies ſanguinem detrahere.

Si tamen peripneumonia anginæ, & pleuritidi ſuccedat, maiori cum religione ſanguis mittendus eſt, quia vires afflictæ ſunt priori morbo.

Mitti verò debet ſanguis è baſilica vtraque, ſi totus pulmo æqualiter afficiatur; vel ab alterutra, quæ lateri affecto magis reſpondeat; in quo ſcilicèt æger dolorem, aut grauitatem maiorem percipiat, & ex quo ſputum potiùs euehi ſentiat.

Mulieribus peripneumonicis, quibus ſanguis menſtruus actu fluit, à talo primò, & mox intrà ſex horas à brachio ſanguinem mittere oportet; niſi adeò vrgeat periculum, vt cogat primo acceſſu ſanguinem è brachio fundere. Quo in caſu, toto venæ ſectionis tempore, & parùm ante illud, cucurbitulæ femoribus ſunt affigendæ.

Poſteaquàm verò non videntur vires vlteriorem venæ ſectionem ferre poſſe, cucurbitulæ admouendæ ſunt,

 ſcapulis,

ſcapulis, & dorſo, tum ſiccæ, tum maximè ſcarificatæ, quantùm vires ferre poſſunt.

Clyſteres etiam emollientes, & lenientes reuulſorij ſunt; ne tamen in iis vehementiora cathartica miſceantur, metu alui fluxus, qui in hoc morbo periculoſus eſt.

Si humor crudus, & pituitoſus à capite irruens morbum efficiat, vel foueat, veſicatorium poſteriori ceruicis parti admotum ſummoperè proderit.

Interim vſurpentur iulepi, & emulſiones in cura pleuritidis deſcriptæ. Pectus illinatur oleo violaceo, amygdal. dulc. butyro recenti, & ſimilibus, vel ſequenti linimento.

℞. Olei violac. & nymphææ, ana ℥. j. ß. butyri recentis, & mucilag. ſem. pſyllij, ana ℥. j. ol. roſac. ℥. ß. trochiſc. de caphura ʒ. j. Fiat linimentum. Vel

℞. Ol. violac. ℥. iij. ol. de ſem. cucurbitæ, & lactis muliebris, ana ℥. j. butyri recentis ℥. j. ß. Miſce, fiat linimentum.

Anacatharſis promouetur ſyrupo violac. iuiubino, aliiſque in cura pleuritidis propoſitis. Quemadmodùm eclegmata, & condita ibidem deſcripta vſurpari poterunt, hâc cautione adhibitâ, vt in materia tenuiori incraſſantia, in craſſiori attenuantia vſurpentur.

Potus ordinarius ſit decoctum hordei, & liquiritiæ, quemadmodùm in pleuritide.

Purgatio in hoc affectu non conuenit, niſi declinante morbo; illiúſque materia ſeligenda, qualis in cura pleuritidis propoſita eſt.

CAPVT

CAPVT IV.

De Empyemate.

LIcèt empyematis nomen omnem ſuppurationem ſignificet, vſus tamen obtinuit, vt non niſi pro puris collectione in thoracis capacitate vſurpetur.

Hæc autem puris inter pulmonem & thoracem collectio triplicem agnoſcit cauſam: Prima eſt inflammatio ſuppurata quæ in pleuritide aut peripneumonia contingit: & rupto abceſſu, pus in thoracis cauitatem effunditur. Idem fieri poteſt in angina vt docuit Hipp. aph. 10. ſect. 5. his verbis: *Quicunque ab angina liberantur iis ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt; Si verò hos effugerint, ſuppurantur.* Secunda eſt ſanguis in thoracem effuſus, vbi moram trahens neceſſariò ſuppuratur. Sic apud Hipp. aph 20. ſect. 6. *Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſariò ſuppuratur.* Illa autem ſuppuratio (vt docet Gal. in comment.) non ſemper eſt vera & propriè dicta ſuppuratio, ſed potiùs corruptio dicenda, ex qua materia quædam puri analoga generatur. Effluere autem poteſt ille ſanguis in thoracem ex vulnere aut vena quædam diſrupta. Tertia eſt pituita à capite vel aliis partibus in thoracem emiſſa & ibi putrefacta. Sic apud Hipp. aph. 38. ſect. 7. *Deſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies.* Gal. in comm. per ventrem ſuperiorem, thoracem intelligendum eſſe affirmat. Illa autem pituita putreſcens non verum ac legitimum pus, ſed quippiam ipſi analogum producit, quemadmodum videmus tumores pituitoſos, vt atheromata, ſteatomata & meliceride, quaſdam abceſſuum ſpecies conſtituere.

Signa diagnoſtica duorum ſunt generum: Quædam recentem & incipientem affectum oſtendunt, alia verò diuturnum & confirmatum.

Incipientis ſuppurationis tria proponuntur ſigna ab Hippocr. 2. Prognoſt. Primum eſt ſi pleuritide vel peripneumoniâ non expurgatâ febris intenſior euadat, dum enim pus conficitur, febris intenditur, ex Hipp. aph. 47. ſect. 1. Secundum eſt rigor, qui fit. dum puris acrimonia partes vellicat membranoſas. Tertium eſt pondus & ſenſus grauitatis in parte, humor enim in cauitate contentus magis grauat, quàm dum in partis ſubſtantiam effuſus eſt. Addit Gal. 4. de loc. affect. c. 9. fluctuationem. *Nam vbi quis* (inquit) *affatim à decubitu tranſmutatur idque maximè ſi ab vno latere in aliud ſe conuertens defluere aliquid ſentiat, puris multitudinem ibi contineri haud dubia coniectura eſt.* Quin etiam in his fluctuatio ſæpè numerò haud obſcurè auditur, niſi puris craſſities aut copia quæ totam thoracis cauitatem impleat, fluctuationem impediat. His etiam accedit reſpiratio difficilior. Quamuis enim rupto abceſſu dolor lateris ſedetur, & hinc diaphragma & thoracis muſculi liberiùs moueri poſſint, quia tamen pulmo à circumfuſo pure grauatur, vt liberè moueri non poſſint, & prætereà quædam puris portio in ſpongioſa pulmonis ſubſtantia imbibitur, indè pulmo grauior redditur, bronchiaque à pure imbibito obſtruuntur, reſpiratio redditur difficilior. Ex illa etiam puris in pulmonem & brõchia tranſmiſſione ſputum purulentum exoritur, quod etiam factum empyema ſignificat, non ſemper tamen puris excretio fit propter illius craſſitiem; ob quam ad bronchia peruenire non poteſt.

Diuturniorem verò ac confirmatum affectum ſignificant febris lenta continuò infeſtans quæ

partim

partim putrida, partim hectica videtur; interdiù mitior, noctu verò vehementior, ſudores multi, noctu præſertim aduenientes, tuſſis frequens & moleſta, temporis verò proceſſu maxillæ ruborem contrahunt, oculi concaui redduntur, vngues incuruantur; pedes intumeſcunt, & puſtulæ circà pectus erumpunt, acriore puris parte ad extremam vſque cutem penetrante.

Latus affectum diſtinguitur ex iis quæ habentur apud Hippocr. 2. progn. text. 21. *Si empyema* (inquit) in altera tantùm parte exiſtat, hos conuertere ac diſcere oportet, doleantne in altero latere & an alterum altero calidius ſit atque cubantem ſuprà ſanum latus interrogare, an videatur ſibi onus aliquod deſuper ſuſpendi, ſi enim ita eſt, in quodcunque latus pondus ſit, in altero ſuppuratio exiſtit. Quemadmodum ſi vtrinque calor & pondus ſentiatur, in tota thoracis cauitate pus continetur. Addit Auicennas etiam coniecturam quam deprompſit ex Hipp. 3. de morbis. Applicetur (inquit) linteum thoraci madefactum, ſecundum vtramque partem, dextram & ſiniſtram, citius enim exiccabitur illud, quod ſuprà partem pus continentem appoſitum eſt. Aliud denique ſignum ab experientia noſtra deſumptum proponere liceat, quod ab authoribus non fuit animaduerſum; quod nimirùm in latere affecto tumor vtplurimùm œdematoſus apparet, ex tenuiore materiæ collectæ portione in thoracis muſculos refudante. Et quando, in ſuſpicione empyematis, huiuſmodi tumor, aut cutis inflatio in alterutro latere apparet, certò pronuntiare licet, empyema intùs latitare, & apertio lateris tutò fieri poteſt.

Signa prognoſtica præcipua proponuntur ab Hipp. inſigni contextu, qui habetur 2. Progn. t. 63. his

verbis, *Suppuratorum ij potiſſimùm ſuperſunt, quos febris eâdem die dimiſerit poſt ruptionem, ac cibum citiùs appetunt & ſiti liberati ſunt, & venter exigua ac conſiſtentia deiicit; & pus album, laue, concolorque eſt & vacans pituita & abſque lobore ac valida tuſſi expurgatur. Itaque optimè quidem ſic ac celerrimè iudicantur, ſin minùs, quibus ad hæc proximè accedunt. Moriuntur verò ij quos febris non deſierit, aut cum videtur deſerere, denuò recaleſcens innoteſcit, & ſitiunt nec cibum appetunt, aluus humida eſt, pus viride, liuidumque ſpuunt, vel pituitoſum ſpumoſumque. Pereunt ſi hæc deſint omnia. At quibus alia veniunt, alia non, horum quidam intereunt, quidam in multo tempore incolumes euadunt.* His & nos ſequentia Prognoſtica adiungamus.

Empyici, quibus ob magnam puris copiam totus thorax in reſpiratione attollitur, celerrimè ſuffocantur, ex Gal.4. de loc. aff. c.7.

Empyema ſi 40. dierum ſpatio per ſputum non repurgetur, in tabem degenerat, quæ mortem accerſit, ex Hipp. aph.15. ſect.5.

Suppuratio quæ vtramque thoracis partem occupat, periculoſior eſt quâm quæ vnicam. Item quæ ſiniſtram occupat periculoſior eſt quam quæ dextram, propter ſiniſtrum cordis ventriculum, qui à pure, in illa parte collecto, grauiùs afficitur.

Quicunque ſuppurati vruntur vel ſecantur, ſi pus purum fluxerit & album, euadunt: Si verò ſubcruentum, fæculentum ac fœtidum, pereunt. aphor.44. ſect.7.

Si pus Empyicorum per aluum & vrinam, validis viribus exiſtentibus, ſatis copioſè expurgetur, ſalutem portendit. Licet rara ſit puris hæc

per

per aluum aut vrinas euacuatio : illa tamen à Galeno, Paulo & Aëtio proponitur ; tum viæ, per quas fit, à Galeno proponuntur 3. de loc. aff. c.. 4. & comm. aph. 30. ſ.7. In priori ſic loquitur : *Hæc quæſtio Eraſiſtrati ſectatores non parùm vrget, quippe qui putant ſolum ſpiritum in arteriis contineri. Nobis verò nihil difficultatis affert, vtpotè intelligentibus quòd lauis arteria pulmonis, quantùm puris ex rupta vomica ſuſcipit, id in ſiniſtrum cordis ſinum deferre poteſt, quod indè per arteriam magnam in renes fluit.* In poſteriori loco dicit, materiam in pulmone contentam primùm ad ventriculos cordis peruenire, & indè vel ad arteriam magnam; vel per cauam venam ad gibba hepatis, deindè illinc ad cauã, & ita per portas ad inteſtina. Ex quibus facilè patent viæ per quas empyema per aluum & vrinas expurgari poteſt.

Empyici meliùs habentes, & qui ferè expurgati videntur, ſi ſputum fœtidum excernant, cum recidiua intereunt. Hipp. in Coacis.

Quibus ſpecillum à pure, velut ab igne coloratur, ij ferè moriuntur. Hipp. in Coacis.

Pro huius affectus curatione : Primùm ſi materiæ in thorace collectæ ſuppuratio prohiberi nequear, adiuuanda eſt cataplaſmatis conuenientibus.

♃. Rad. althææ ℥.iij. ficuum pinguium n.x. paſſul. mundat ℥. j. florum chamæm. & melilot. ana P. j. Coquantur omnia perfectè, deindè contundantur, & per cribrum traiiciantur. Poſteà adde farinæ ſem. lini, fœnugr. & tritici, ana ℥.j. ol lilior. amygdal. butyri recent. & terebinth. ana ℥.j. Fiat cataplaſma.

Ad concoctionem, & maturationem intùs etiam adiuuandam, apozema ſequens in vſum vocari poterit.

℞. Rad. althææ, & ſymphyti maior. ana ℥. j. foliorum agrimoniæ, tuſſilag. ſcabioſæ, capill. ven. ana M. j. quatuor ſem. frig. maio. ana ℥. j. ſem. aniſi ʒ. j. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ℥. j. flor. iij. cord. & chamæm. ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. ß. In colat. diſſolue ſyrup. de tuſſilag. de liquirit. & ſacchari candi, ana ℥. ij. Fiat apozema, aromatiſat. pulu. rad. ireos florent. ʒ. j. pro v. doſibus matutinis.

In eumdem finem vtatur eclegmate ſequenti.

℞. Pulpæ ficuum pinguium ℥. j. butyri recentis ℥. ij. ol. amygdal. dulc. recenter ſine igne extracti ℥. j. ſacchari candi ℥. ij. amyli. ʒ. ij. Fiat looch, capiat lambendo.

Terebinthina Veneta aquâ hordei lota, ad ʒ. iij. exhibita cum puluere liquiritiæ, multùm prodeſt ad maturandum, diſcutiendum, & detergendum.

Si denique per anacatharſim empyema ſolui non poſſe videatur (quemadmodū vtplurimùm non fit) ad lateris apertionem veniendum eſt, quæ fit inter quartam, & quintam coſtam, ab inferioribus, & nothis incipiendo, multis cautionibus adhibitis; quæ apud Chirurgiæ ſcriptores, & præſertim apud Hieronymum Fabricium ab Aquapendente, in libro de operationibus Chirurgicis eleganter deſcriptæ reperiuntur. At verò multò vtilius eſt abſceſſum, qui pleuritidi ſuccedit, aperire, antequàm diſrumpatur, & pus in thoracis capacitatem effluat. Quod dignoſcitur ex tumore, qui iuxtà ſuppurationis locum eleuatur, aliiſque ſignis empyemati omni communibus. Tum verò apertio molienda eſt, non in parte thoracis inferiori, & inter quartam, & quintam coſtam; quia aperto foramine longè ab abſceſſu pus nullum exiret; ſed in medio tumore, admoto priùs cauſtico. Si verò nullus tumor appareat. difficillimum eſt apertionem tentare ante abſceſſus ruptionem.

Si tamen eam quis aggredi voluerit, eligere debet locum, in quo æger dolorem, & pondus percipit, & qui maiori calore pollet. Fieri autem debet apertio inter duas coſtas, ſuprà partem coſtæ ſuperiorem, quia inferiori adiacet vena & arteria. Quod in omni empyematis apertione obſeruandum eſt. Dum pus, aperto thorace, per interualla educitur, vtatur æger bis in die potione vulnerariâ, quæ ſanguinem expurget, vlcera detergat, & putredinem inhibeat.

♃. Saniculæ, bugulæ, ſcabioſæ, betonicæ, hyperici, card. benedict. piloſellæ, pinpinellæ, vincæ peruincæ, agrimo. plantag. ana M. j. ſem. hyperici, card. bened. ana ʒ. ß. flor. cord. ana P j. Coquantur in hydromel. ad ℔. j. ß. cuius capiat ℥. vj. ſingulis vicibus.

Hoc eodem decocto poterunt fieri iniectiones in thoracis cauum.

Pro potu vtatur hydromel. vel aquâ hordei ſaccharatâ, vel ſaccharatâ ſimplici.

Si aperto thorace pus debitè non fluat, ſequenti emplaſtro eliciendum eſt, quod ex omnibus abſceſſibus potentiſſimè pus attrahit, & foras educit.

♃. Reſinæ pini recentis claræ, & odoratæ ℔. ß. ol. laurini, & terebinthinæ an. ℥. j. gummi elemni ℥. ij. primò reſina & gummi in igne liquentur, donec ſimul miſceantur, poſteà adde terebinthinam, & oleum, omniáque ſimul bulliant tantillùm, & per linteum craſſius tranſcolentur. Maſſæ iſtius portio extendatur ſuper alutam, & fiat emplaſtrum, quod mutetur ſemel in die tantùm hyemis tempore; bis autem in die in æſtate. Perforetur in medio duabus, aut tribus inciſuris oblongis, vt pus attractum effluat.

CAPVT V.

De Hydrope pectoris.

EMpyemati ſimillimus eſt hydrops pectoris, qui fit à ſeroſo humore in pectoris capacitate collecto. Practicorum vulgus hunc morbum non deſcribit, licèt ab Hippocrate graphicè delineatus ſit 2. de morbis ſub nomine hydropis pulmonis, in hunc modum. *Febris & tuſſis tenet, & aceruatim reſpirat, & pedes tument, & vngues contrahuntur, & patiuntur talia, qualia is qui ſuppuratus eſt, ſed debiliùs & diuturniùs. Et ſi quid infundas, aut fotum aut ſuffitum adhibeas, pus non ſequitur. Atque ex hoc ſanè cognoueris, non pus, ſed aquam intùs eſſe. Et ſi multo tempore, aure ad latera adhibitâ, audire tentaueris, ebullit intùs velut acetum, & hoc quidem aliquando patitur, poſteà erumpit ad aluum, & ſtatim quidem ſanus eſſe videtur ac morbo liberatus. Verùm progreſſu temporis aluus incenditur, eademque illa patitur & adhuc ampliùs. Aliqui etiam intumeſcunt ventre, ſcroto & facie.* Hæc Hippocrates.

Hic morbus rariſſimè contingit, frequentior tamen eſt, quàm vulgò creditur; ſed plerumque non agnoſcitur. Plures illius hiſtoriæ à Schenckio collectæ ſunt, ex quibus patet, eum non, niſi poſt diſſecta cadauera ex hoc morbo defunctorum, innotuiſſe. Ideò exactè deſcribendus eſt, vt Medici curantis peritiam non ſubterfugiat.

Seroſus iſte humor vel in ipſo pulmone gigni poteſt, proprio ipſius vitio; dum ſcilicet proprium alimentum non benè concoquit, ſed illud in ſeroſum humorem

humorem conuertit, qui ſenſim ad thoracis cauitatem tranſmittitur; quod etiam fieri poteſt veſiculis hydatidibus in pulmone excitatis, iiſque diſruptis, quæ ab Hipp. recenſitæ ſunt lib. de internis affectionibus, & à quibuſdam autoribus obſeruatæ. Vel aliundè in thoracem tranſmittitur præſertim ab hypochondriis, quando ſcilicet hepar aut lien intemperie, ſcirrho, aut alio graui morbo afficitur, vndè ſeroſi humoris copia generatur. Seroſus ille humor vel per venas ad pulmonem, naturâ aut caſu debilem, tranſmittitur, vel à cauitate abdominis ad thoracem per cæca ſpiracula transfertur. Facilem autem eſſe illam ſeroſi humoris ab vno ventre in alium tranſmiſſionem, docetur experientiâ, quandoquidem hydrops pectoris in hydropem abdominis tandem degenerat, & vice verſâ, humor in Aſciticorum abdomine contentus, in thoracem ſæpiſſimè transfertur, vndè illi ſubitò & ex improuiſo ſuffocati pereunt.

Diagnoſis huius affectus, (ſicut anteà dictum,) difficillima eſt, & omnia ferè ſigna cum aliis thoracis morbis communia ſunt. Hoc tamen illi & empyemati tantùm peculiare, murmur ſcilicet aquæ fluctuantis, quod intra pectus exaudiri poteſt, ſi corpus ſursùm ac deorsùm tranſuerſimque commoueatur, vel à valido homine ſcapulis apprehenſum agitetur.

Omnia verò ſigna ex Hipp. ſuprà recenſita, collectiuè ſumpta diagnoſim ſatis certam ſtabilire poſſunt. Quibus hoc vnicum addere licet tanquam pathognomonicum, & quo ſolo hydrops pectoris à cæteris difficultatis reſpirandi ſpeciebus diſtinguitur. Quando nimirùm ſpirandi difficultas primo quoque ſomni tempore inuadit, eumque intercipit, ac per noctem magis vrget, procedente verò die ſenſim lenteſcit.

His

His accedit interdùm brachij alterius vel humeri dolor vt paralyſis quæ fit vel ab humore à capite in pectus delabente, cuius portio in brachium vicinum defluit; vel à ſero in pectore contento, & ad brachia per venas axillares exundante; vel à refrigeratione muſculorum intercoſtalium; à quibus ab brachia nerui deriuantur, vel aliâ quauis ſympathiâ viciniæ lege obortâ. Hanc enim pectoris & brachiorum ſympathiam notauit Hipp. in Coacis, his verbis: *Si vehementer inflammentur appendentes vtrinque pulmonis partes, vt in latus incumbat, reſoluuntur ea parte corporis.*

Grauiſſimus eſt affectus & difficillimè curationem ſuſcipit, in iis enim qui eo laborant, calor natiuus admodùm debilis eſt, vireſque naturales languidæ ex graui aliquo viſcerum affectu: vndè fit; vt, quamuis collectus humor in thorace remediis idoneis euacuetur,) quod tamen difficillimum eſt,) nouus ſubindè fiat nouæ materiæ affluxus; vndè morbus non ſolùm fouetur, ſed etiam deterior in dies euadit; ita vt tandem in hydropem aſcitem incidant, multiplicatâ materiâ, & in abdominis cauitatem transfusâ in principio tamen, antequam viſcera inſignem læſionem ſuſceperint, curationem interdùm admittere poteſt.

Ad curationem huius morbi duæ indicationes antè oculos proponendæ ſunt, vt ſcilicet materia in thorace contenta euacuetur, & noua illius generatio impediatur.

Materiæ in thorace contentæ euacuatio difficillima eſt, quia non ſunt viæ patentes, per quas educi poſſit. Ideò Hippocr. lateris apertionem percipit, quam tamen, quia in vſum reuocatam non vidimus, neque felicem illius ſucceſſum apud vllum autorem legimus,

mus, probare abſolutè non poſſumus, & de ea idem dici poteſt quod de paracenteſi in hydrope aſcite, capite proprio, diximus.

Satiùs ergò eſt hydragogis medicamentis humoris illius euacuationem tentare, cui rei conferent ea omnia quæ in hydropis curatione à nobis propoſita ſunt. Vbi tamen diligenter obſeruandum, quod ſi morbo iam confirmato, & multâ ſeroſi humoris copiâ in thorace collectâ, purgans validius exhibeatur, humores illi valdè exagitantur, vndè ſuffocatio ingens ægrotanti contingit, quæ illum ſubitò de medio tollit. Ideò cautè agendum eſt, & in minori doſi, atque iteratis vicibus medicamenta exhibenda ſunt; eaque cum potentioribus aperientibus ac diutericis miſcenda, vt ſimul viæ aperiantur, & ſeroſæ materiæ portio ad vrinæ vias deducatur.

Inter hydragoga, ea quæ ex mineralibus deſumuntur, in hoc affectu maximè conueniunt, qualia ſunt mercurius dulcis, & mercurius vitæ ita correctus vt per inferiora tantùm euacuet.

Diuretica etiam ſola frequenter vſurpata multùm conferre poſſunt, quia materiam antecedentem ad thoracem confluentem auertunt, & per vrinas euacuant; tum etiam conſequtione quadam ab ipſo thorace educunt.

Sudorifica etiam ad ſeroſam illam materiam educendam vtiliſſima ſunt, & nos vidimus virum ſexagenarium vſu decocti ſudorifici ex guaiaco, & ſalſa parato per 15. dies, ſudores excitando cum vapore ſpiritus vini, fuiſſe liberatum,

Ad eandem ſeroſi humoris à thorace auerſionem plurimùm conferent cauteria cruribus aut tibiis admota.

Generatio

Generatio verò illius ſeroſæ materiæ impedietur, vitia corrigendo earum partium, quæ hanc materiam ſuppeditant. Sic pulmone ipſo laborante, illi remedia appropriata erunt vſurpanda: ſi hepar aut lien intemperie, obſtructione, ſcirrho, aut alio aliquo vitio laboret, illorum affectuum curationes ex propriis capitibus erunt deſumenda. Vniuerſaliter verò ea quæ partes vitales & naturales roborant, ſemper conuenire poterunt, qualia in virium imbecillitate, hydropis & fluxus hepatici curatione deſcripta ſunt.

CAPVT VI.

De Hæmoptyſi, ſeu ſanguinis ſputo.

LIcet vulgò hæmoptyſis omnem ſanguinis per os excretionem ſignificet à quacumque parte procedat, ſiue à thorace, pulmone, aſpera arteria, ſiue à faucibus, gingiuis, palatò, columella, cerebro, ventriculo, hepate, & liene, propriè tamen à Gal. 1. de criſ. cap. 5. hæmoptyſis nomen pro ea ſanguinis expuitione ſumitur, quæ à partibus vitalibus, thorace nimirùm, pulmone, & aſpera arteria procedit.

Eſt ſymptoma in excretis eorum quæ ſunt toto genere præter naturam.

Cùm autem omne ſymptoma pendeat à morbo tanquàm cauſa proxima, & immediata; huius cauſa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex eſt, vaſorum apertio, quæ ἀναςόμωσις Græcis dicitur, & rarefactio, διαπήδησις appellata, communis etiam duplex eſt, eorundem vaſo-

rum

rum ruptio , quæ ῥῆξις nominatur , & eroſio διάβρωσις appellata.

Cauſæ internæ iſtos morbos immediatè producentes ſunt ſanguinis quantitas , vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans venas rumpere aut orificia illarum aperire potis eſt; atque ita rixim aut anaſtomoſim efficere.

Idem verò qualitate peccans, ſi nimirùm calidior, tenuiorque ſit, per anaſtomoſim effluere poteſt, quia calor orificia dilatat , & tenuitas efficit vt faciliùs effluere poſſit, eædem qualitates diapedeſim etiam efficiunt; calor enim rarefacit tunicas vaſorum , tenuitas verò ſanguinis efficit, vt per poros earum tunicarum faciliùs transfluere poſſit.

Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit & exulcerat ac diabroſim parit. Id ipſum præſtare poſſunt humores acres , vel ſalſi à capite deſtillantes, vel aliundè ad pulmonem confluentes.

Cauſæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt mediatè , vel immediatè. Immediatè id præſtant , ictus , caſus , vulnus , & alia id genus , mediatè verò operantur, quæcumque ſanguinem multiplicare,calefacere, aut attenuare poſſunt,vt victus plenior aut calidior, menſium aut hæmorrhoidum ſuppreſſio, exercitatio nimia, clamor ingens , æſtus, longa in ſole mora, & alia quamplurima.

Frigus etiam externum vaſorum diſruptionem poteſt adiuuare , eorum tunicas duriores , & ad extenſionem difficiliores reddens , ad hoc tamen concurrere debet motus vehemens, aut humorum abundantia.

Diagnoſis huius affectus ſatis difficilis eſt ratione partis mandantis , quam tamen Gal. paucis abſoluit

4.de

4. de locis affectis cap.6. quod nimirùm ſanguis è gula & ventriculo excernitur vomitione, ex ſpiritalibus partibus tuſſi, ex faucibus & gurgulione ſcreatu, ex ore ſimplici expuitione, quæ quidem clariori explicatione indigent; ſiquidem ſanguis è capite ad gurgulionis partes internas, & ad fauces affatim irruens, tuſſiendo educitur; ſicque ab eo qui ex partibus ſpiritalibus effertur, hoc ſaltem ſigno non diſtinguitur.

Prætereà cum ſanguis è pulmone & à thorace promanans tuſſi educatur, alia ſigna neceſſaria ſunt, quibus hæ partes affectæ inuicem diſtinguantur.

Primò igitur à capite profluens ſanguis licet tuſſim interdùm moueat, maior tamen illius portio ſcreatu excernitur, & titillatio percipitur in palato, qualis ex catarrhò ſolet contingere; tum etiam palatum inſpectum ſordidatum apparet, & cruentum, ac denique omnimodam certitudinem facit, ſi eodem tempore aliquid ſanguinis ſtillet è naribus.

A pulmone prodiens ſanguis ab eo qui à thorace diſtinguitur ex Gal. loco citato, ex eo quod à pulmone eſt ſpumoſus, maiori copia, & ſine dolore; à thorace verò nigricans, paucior, & cùm dolore.

Obiici tamen poteſt, quod ſanguis è thorace prodiens per pulmonem fertur, ac per conſequens ſpumoſus eſt, quia cũ aëre inſpirato permiſcetur, quemadmodum ille qui à pulmone immediatè defertur. Et Auicenna dicit ex thorace ſanguinem ſpumeſcere. Reſpondendum eſt aliud eſſe nonnihil ſpumæ permixtum educi, aliud ex toto ſpumeſcere, quod ſolius ſubſtantiæ pulmonum proprium eſt. Ita tres ſpumæ gradus

in

in concreto ſanguine notari poſſunt. Aut enim ex toto ſpumans eſt è pulmonis carne, cuius induit ſimilitudinem; eſt enim pulmo coagulata ſpuma: aut plurimùm ſpumans è pulmonis vaſis; aut ſpumæ permixtus ex thorace.

Verùm certiſſimum thoracis affecti indicium deſumitur ex dolore, qui fixus eſt & perdurans iuxtà illum locum in quo eſt ſolutio continui.

Aduertendum verò eſt ſanguinem interdùm ab hepate, liene, vtero aliiſque partibus in pulmonem tranſmitti, & per ſputum excerni; itaut pectus ſecundariò tantum non primariò afficiatur, cuius rei diagnoſis perquàm difficilis eſt, illam tamen coniecturâ aſſequi poterimus, ſi nimirùm aliqua prædictarum partium dolore, inflammatione aut aliquo alio affectu laboret, & nullum aliud in pectore vitium adfuerit, aut præceſſerit.

Signa cauſarum ex iis quæ ſuperiùs dicta ſunt elici poſſunt, ſi enim per anaſtomoſim venarum ſanguis feratur, cauſæ vaſorum orificia aperientes præceſſerunt, & ſanguis egreditur mediocri quantitate, & ſine dolore. Per Diapedeſim verò effluens ſanguis ſeroſus eſt, paucus, & ſine dolore.

Per rixim erumpens, copioſus eſt, ſi plethora præceſſit, vel cauſa aliqua externa ruptionem vaſorum efficere valens.

Si denique per διάβρωσιν ſeu venarum eroſionem ſanguis profluxerit, ſalſæ vel acres è capite deſtillationes præceſſerunt, ſanguis ſalſedinis, vel acrimoniæ particeps percipitur, & malè coloratus apparet, & præceſſerunt cauſæ humores acres generantes. In principio ſanguis paucus expuitur; in progreſſu verò, aucta eroſione, copioſior, tandemque puris ſputum conſequitur.

 Prognoſim,

Prognoſim huius affectus Hippocrates generatim inſtituit aphor.25.ſect.4. Sanguinem supernè quidem efferri,qualiſcumque ſit, malum. Omnis enim vaſorum, apertio,quæ ſanguine effluere ſiuit,periculoſa eſt, præcipuè in pulmone,de qua in primis audiendus eſt aphoriſmus. Fit tamē interdum vt talis ſanguinis excretio innoxiè contingat, natura motu quodam critico ſanguinem ſuperfluum per illas vias expurgante & obſeruatum eſt, quibuſdā mulieribus ſuppreſſione menſiū laborantibus, certis periodis ſanguinem ex pulmone, per illius venarum anaſtomoſim innoxiè excreuiſſe.

Ratione cauſarum, Diapedeſis minùs periculoſa eſt: anaſtomoſis magis; rixis adhuc periculoſior; niſi enim intrà tertium, vel quartum diem conſolidetur, inflammatio ſuccedit, quæ in ſuppurationem verſa, vlcus producit, à quo phtiſis conſequitur; vndè Hipp. aph. 15. & 16. ſect. 7. A ſanguinis ſputo puris ſputum, à puris ſputo phtiſis. Diabroſis verò omnium periculoſiſſima eſt & Gal. eam incurabilem pronunciat, propter vlcus inſanabile quod illam conſequitur.

Hæmoptoës curatio perficitur reuellendo ſunguinem è pulmone, malam illius qualitatem corrigendo, & venam apertam obturando, aſtringendo & conglutinando.

Primò igitur inſtituenda eſt venæ ſectio, ex brachio illius lateris, in quo grauitas, aut punctio percipitur in pauca quantitate, & per interualla repetita ad maiorem reuulſionem.

Poſt ſectionem venæ brachij, in pede etiam aperienda eſt: ſicque fiet reuulſio ad diſtantiſſima. Adhuc multò magis conducit, ſi affectus ex ſuppreſſione menſium traxerit originem.

Si æger ſit obnoxius hæmorrhoidibus, vtiliter etiam aperientur,

aperientur, admotis hirudinibus.

Cucurbitulæ etiam ſcarificatæ admouebuntur ſcapulis & dorſo, vel cucurbitulæ ſine ferro hypochondriis & inguinibus. Frictiones & ligaturæ partium extremarum celebrentur, ac præſertim cucurbitulæ hypochondriis, per interualla repetantur toto curationis decurſu.

Interim iulepus ſequẽs ab initio ter in die repetẽdus.

℞. Aquar. plantag. & papau. rhœad. ana ℥. ij. ſyrupi. de roſis ſiccis ℥. j. ſalis prunellæ. ʒ. j. Miſce, fiat iulep.

Denique humores ſeroſi & bilioſi, ſanguinem tenuiorem & fluidiorem efficientes, repurgandi medicamentis aſtringendi vi præditis, & eo nomine humores minimè commouentibus, in hunc modum.

℞. Rhab. elect. ʒ. j. myrob. citrin. ʒ. ß. tamarind. ℥. ß. Infundantur in aqua plantag. Expreſſione factâ diſſolue rhab. puluerat. ʒ. ß. ſyrup. de roſis ſiccis ℥. j. Fiat potio.

Demùm exhibeantur medicamenta, quæ oſcula reſerata occludant vi emplaſticâ, & aſtringente: ita tamen, ne nimiâ aſtrictione ſanguinem in pectore retineant. Quin potiùs ea interdùm permiſceantur, quæ ſanguinem extrauaſatum, & concretum diſſoluant, & expectorent.

Ex omnibus quæ ad hanc rem maximè faciunt, ſequentia præſtantiſſima ſunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigillatæ, coralli vtriuſque, & lapid. hæmat. ana ʒ. ß. ſacchari roſac. ℥. ß album. oui, cum aqua roſarum fortiter agitatum n. j. Fiat looch, quo vtatur ex cocleari frequenter.

Vel guſtu gratius, & paratu facile in hunc modum componi poterit.

℞. Liquoris albuminis oui fortiter agitati ʒ. ij. ſacchari roſac. ℥. j. amyli ʒ. ij. Miſce, fiat looch.

 ℞. Conſeruæ

℞. Conſeruæ roſar. & ſymphyti maior. ana ℥ j. boli armenæ, terræ ſigillatæ, ana ʒ. j. cum ſyrup. roſar. ſiccar. fiat opiata, teneat in ore frequenter, & ſenſim deglutiat.

℞. Conſeruæ roſar. ſiccar. trochiſ. de carabe, & de terra ſigillata ana ʒ ß. margarit, præp. ℈. j. ſacchari roſacei ad pondus omnium. Fiat conditum, capiat cochlear vnum, horâ vnâ ante paſtum.

℞. Succi portulacæ ℥ xij. ſacchari ℥. viij. Coquantur in ſyrupum, quo vtatur frequenter, ſenſim lambendo. Hic ſyrupus in hæmoptyſi præ cæteris excellit. In portulacæ defectu, ex ſucco plantag. componi poterit.

Ad idem ſummè eſt efficax ſyrupus ex ſymphyto Fernelij à Banderonio deſcriptus.

℞. Millefolij flore albo, & flore luteo, ana M. ij. radic. tormentillæ recentis, & cum foliis, ſi haberi poſſit, ſin minùs, ſiccæ ℥. j. pimpinellæ maioris M. j. conſeruæ roſar. rubr. ℔. ß. aquæ fontis ℔. xvj. Ponantur in olla vitreata, quæ cum ſuo operculo diligenter lutetur, vt vapores non expirent. Coquantur poſteà in B. M. bulliente per horas xvj. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo, de qua capiat ℥. vj. manè, meridiè & veſperi.

℞. Trochiſc. de carabe ʒ. j. aquæ plantag. & roſar. ana ℥ j. ß. ſyrupi myrtini, & de roſis ſiccis, ana ℥. ß. Miſce, fiat iulep.

℞. Spirit. vitrioli ℈. ß. aquæ plantag. ℥. iiij. Miſce, fiat potiuncula; ſubitò ſiſtit ſanguinem tuſſi, vel vomitu reiectum.

Syrupus corallorum ad cochlearia ij. ſingulis diebus exhibitus, omni ſanguinis fluxui conuenientiſſimus eſt. At tinctura eiuſdem, cum ſucco limonum recenti extracta, potentiùs operatur.

Quercetanus in Pharmacopœa ſequentem aquam

deſcribit ad hæmoptyſin, quæ eſt magnarum virium.

℞. Rad. biſtortæ, ſymphyti maior. tormentillæ, ana ℥.j. herbar. centinod. millefolij, veronicæ, pyrolæ, ſaniculæ, burſæ paſtoris cum rad. ana M. j. ſummitat. rubi, lentiſci, ana M.ß. gran. ſumac, myrtill. ſem. plantag. berberis, papaueris albi, ana ʒ. vj. florum nymphææ, cucurbitæ, cydon. roſar. rubr. ana P.ij. Contuſis & commixtis omnibus, macerentur per quatriduum ad ignem balnei, in ſuccor. depuratorum plantag. portulacæ, aceroſæ, agrimoniæ, ana ℔. ij. Dein fortiter exprimantur. His adde acaciæ, hypociſtid. ana ℥. ij. terræ ſigillatæ, boli armen. veri, ana ℥.ß. electarij diatrag. frig. ʒ.ij. Macerentur denuò per quatriduum, dein per cineres ad ſiccitatem deſtillentur. Huius aquæ capiat æger cochlearia duo vel tria, per ſe, aut cum ſyrupo conuenienti.

Oleum de carabe chymicè extractum potentiſſimè penetrat, aſtringit, & ſiccat, ſi guttæ duæ in potu dentur cum aqua plantag. vt docet Ceſalpinus in ſpeculo artis Medicæ.

Mercurialis in conſultationibus, valdè commendat ſemen papaueris albi, vel hyoſcyami albi ſingulo manè, ſi eius capiat æger ʒ.j. plus minùs, cum ſaccharo roſac. & ſyrup. de portulaca mixtum. Sic etiam diacodium album, in cura phrenitidis deſcriptum, vtiliter vſurpari poterit.

Amatus Luſitanus ſuccum vrticæ mirè prædicat, his verbis. *Qui ſanguinem ex pectore reiecterunt, & à Medicis tanquam deplorati ſunt habiti, ſolo vrticæ ſucco conualuerunt. Poſt multa autem machinata remedia, nullum ita contulit vt ſanguis cohiberetur, ac vrticæ ſuccus, quem ad 5. vel 6. dies ebiberunt, ſingulis ſcilicèt diebus quatuor vncias ieiuno ſtomacho. Imò & ipſam*

ipſam vrticam incoctam iure pulli aut veruecis ſæpè comedebant.

Sanguis draconis omnem venarum apertionem internam mirè conglutinat, ad ʒ. ß. cum aqua plantag. aut alio liquore conuenienti exhibitus, vel cum aliis medicamentis permixtus.

Pilulæ ſublinguales vſitatiſſimæ ſunt, & in ſequentem modum componi poſſunt.

℞. Mucag. gum. arab. & tragac, extract. cum aqua plantag. ʒ ij. mumiæ, maſtiches, ana ʒ. j. ſacchari roſati q. ſ. Fiant pilulæ ſublinguales, quarum vnam teneat in ore perpetuò. In iuſculis etiam puluis ſequens permiſceri poterit.

℞. Coralli rubri, margarit. præparat. ana ʒ. ß. gummi arabici, tragacantg. ana ʒ. ij. Fiat puluis.

Vel in iuſculis ſemina papaueris albi, & ſumac, in panno lineo ligata, decoquantur.

Narcotica in hoc affectu multùm præſtant, eáque in hunc modum vſurpanda ſunt.

℞. Syrup. de papau. iuiub. & de roſis ſiccis, ana ℥. j. Capiat cochlear j. horâ ſomni. Vel

℞. Syrup. de papau. & de portulaca, ana ʒ. iij. terræ ſigillatæ ʒ. ß. aquæ portulacæ, & plantag. ana ℥. j. ß. Fiat potio, detur horâ ſomni. Vel

℞. Syrup. myrtini, & de papau. ana ℥. j. boli armenæ ʒ. ß. Miſce, vtatur noctu ex cochleari.

Vel etiam interdùm theriaca recens quatuor menſium, vt docet Gal. 5. method. cap. 13. philonium romanum, aut laudanum opiatum vſurpari poterunt.

Refert Platerus, ſe hæmoptoïcum curaſſe ſolâ exhibitione trochiſcorum alkekengi, cum opio in lacte caprino diſſolut. per aliquot noctes. Idem mulierem ſimili affectu laborantem curauit purgatione, ex mannæ ℥. j. ß. cum iuſculo, venæ ſectione, & vſu ſequentium

tabel

tabellarum per multos dies manè, & ſerò continuato.

℞. Semin. hyoſcyami albi ſubtiliſſimè puluerati ℈. ij. coralli rubri ʒ. ß. gummi arabici ℈. j. violas recentes n. x. ſucci berberis ʒ. ij. ſacchari in aqua roſar: & plantag. diſſoluti ℥. ij. Fiant tabellæ.

Trallianus lib. 7. cap. 1. mirum in modum commendat lapidem hæmatitem, quo dicit ſe multos hæmoptoïcos curaſſe; exhibendo ad ℈. iiij. cum ſucco mali punici aut polygoni, iis qui copioſum ſanguinem ſpuebant. In quibus verò ſanguis non copioſè euacuabatur, cum aqua pura tepida. At læuigandum eſſe curioſè monet, vt ſit aëreus & vento perſimilis tum frequenter exhibendum, vt commodiùs diſtribuatur; & in vino etiam infuſum exhibet ad præcautionem.

Antonius Valetius exercitat. ad cap. 27. lib. 1. Hollerij de morbis internis, refert, quendam hæmoptoïcum, qui alternis temporibus multum ſanguinis reiecerat, neque vllis remediis ſaneſcere potuerat, vſu ſequentis pulueris à Iulio Scaligero ſibi præſcripti, breui conualuiſſe.

℞. Spodij, roſar. rubr. boli armenæ, terræ ſigillatæ, lapid. hæmat. ana ℥. ß. coralli rubri, carabes, margarit. non perforat. ana ʒ. ij. ß. gummi arabic. tragacanthi, ana ʒ. ij. ſeminis portulacæ, maluæ, arnogloſſæ, ſem. roſar. rubr. cornu cerui vſti, amyli torrefacti ana ʒ. iij. Fiat puluis tenuiſſ. Doſis ʒ. iij. cum aqua pluuiali. Hunc puluerem Scaliger mutuatus fuerat à Serapione, qui eum tradit cap. de ſputo ſanguinis, tanquàm remedium expertum; quem etiam valdè laudat Valeſcus. Ex eo etiam poſſunt fieri tabellæ, cum ſaccharo in aqua plantag. & roſar. diſſoluto.

Ad hunc puluerem quadamtenùs accedit, ſed paratu facilius electarium Hælidei ad hæmoptyſim, in Ger-

mania olim celeberrimum, & à Geſnero, & Eraſto, & Cratone commendatum, quod ſic habet.

℞. Semin. hyoſcyami & papau. albi, ana ℥.x. terræ ſigillatæ, coralli rubri, ana ʒ.v. ſacchari roſat. antiquiſſimi q. ſ. Fiat electarium, cuius doſis ʒ. j. manè & ſerò, præmiſſis vniuerſalibus.

Quia verò aſtringentium vſu ſputum ſupprimitur, & difficultas ſpirandi exoritur, per interualla recurrendum eſt ad ea quæ pectus leniunt, & nihilominùs ſanguinis ſputum cohibent. Qualia ſunt ea quæ componuntur ex gummi arabico, tragacantho, amylo, & ſyrupis de roſis ſiccis, cydonior. myrtill. iuiubino, de ſucco portulacæ, aut plantaginis.

Dum aſtringentia remedia in vſum reuocantur, ſi aluus non procedat, clyſtere ſubducatur, vel purgante medicamento aſtrictionem aliquam relinquente.

In toto curationis decurſu, ſi ſanguinis concreti in thorace contenti ſuſpicio ſit, diſſoluendus erit oxycrato. Quod, vt Gal. docet 5. method. in hoc caſu ita componendum erit, vt potu ſit iucundum, nec ob acetum copioſius tuſſim excitet: ita enim ſanguinem ſoluit, & leuiter aſtringit; huius capiat æger ℥.vj. tepidè bis, aut ter in die; ſi tamen adhùc tuſſim moueat, ſaccharo dulcorandum erit. Eſt autem eo vtendum, cùm iam aliquo modo fluere ceſſat ſanguis. Huic etiam rei conferunt carabe, & mumia, quæ cum aſtringentibus, & glutinantibus permiſcenda ſunt, vt in formulis nonnullis ſuprà præſcitum eſt.

In eodem curationis decurſu, ad feruorem hepatis temperandum, epithema refrigerans hypochondrio dextro admoueatur.

℞. Aquæ roſar. plantag. & cichorij, ana ℥.iiij. aceti roſac. ℥.ij. puluer. electar. triaſantal. ʒ.j.ß. camphoræ ℈.j. Fiat epithema applicandum tepidè regioni hepatis.

Poſt

Poſt vſum epithematis inungatur eadem pars vnguento roſac. vel cerato ſantalino, addendo aceti roſac. parùm vnctionis tempore.

Lumbi etiam & ſpina dorſi illinantur oleo roſac. & nymphææ lotis in aceto, addendo parùm camphoræ, vt ſanguinis in vena caua contenti feruor temperetur. Cauendum tamen eſt ab iis quæ vehementer aſtringunt, qnia ſanguinem à vena caua in pulmonem propellerent.

Plurimùm etiam ad ſanguinis feruorem temperandum, eiúſque fluxum cohibendum conducit oxycrato frigido teſtes fouere:maximus enim eſt conſenſus inter ſpiritalia, & genitalia membra.

Balneum in hoc affectu conueniret, ad viſcerum calorem temperandum. Sed quia relaxare, & venas magis reſerare poteſt, ideò illius vſus fugiendus eſt.

Pro potu vtatur æger ſyrupo myrtino, de portulaca, aut de roſis ſiccis; aut ſaccharo roſaceo cum aqua hordei, aut cum aqua infuſionis lapid. hæmatit. vel terræ ſigillatæ;aut conſerua roſarum,cum ea aqua permixta, vel cum aqua infuſionis coriandri præparata,& acidula reddita cum ſpiritu vitrioli; vel cum tinctura roſarum.

Leue decoctum milleſolij pro potu ordinario vſurpatum, ad quemcumque ſanguinis fluxum cohibendum efficaciſſimum eſt.

Si acris fluxio in pulmonem è capite irruens, cauſa ſit huius ſymptomatis; præter ſuprà dicta, conuenient ea remedia, quæ pro catarrhi calidi curatione ſuprà propoſita ſunt.

Sedato ſanguinis fluxu, ad impediendam recidiuam, vitanda primùm ea omnia, quæ humores exagitare ſolent; vt vehemens exercitium, ingens calor, incan-

deſcentia, vociferatio, vina generoſa, cibi prædicti ſale, aut aromate conditi.

Conſerua roſar. ſiccar. teneatur in ore frequenter, præſertim ſub lecti ingreſſum.

℞. Conſeruæ roſar. & rad. ſymphyti, ana ʒ. j. trochiſc. de carabe, & de terra ſigillata, ana ʒ. ß. coralli rubri, & margarit. præparat. ana ℈. j. ſacchari roſacei ad pondus omnium. Fiat conditum, de quo capiat cochlear j. per interualla horâ vnâ ante paſtum.

Purgetur quater in anno, vel etiam ſæpiùs ſi opus videatur, potione ex rhab. & myrobalanis ſuprà deſcripta, cui addatur loco ſyrupi, mannæ granat. ℥.j.

Vtiliter etiam ſumi poteſt per aliquod tempus à ſedata hæmoptoë, rhab. torrefacti ℈.j. ſingulis diebus manè, horâ vnâ ante paſtum. Imò verò ſi ſanguis plurimùm aqueus, & ſeroſus ſit, (vt plerumque in omni hæmorragia ſolet contingere.) idem rhab. non torrefactum, ſed tantùm pulueratum dictâ doſi maximè conueniet; ſic enim ſanguis, expurgatus paulatim ſeroſis illius humoribus, priſtinam ſuam craſſitiem recuperare poterit. Vel poterit idem rhab. ſumi ad ʒ.j. ſemel in ſeptimana.

Poterit etiam in vſum reuocari ſyrupus magiſtralis, ad ſanguinem mundificandum à ſeroſis & tenuibus ichoribus, & humoribus.

℞. Fol. bugloſ. vtriuſque, fumariæ, lupul. cichorij, endiuiæ, agrimon. plantag. polytrichi, ana M.j. ſummit. aſparagi, verbenæ, euphraſiæ, ana M. ß. ſem. cucurbitæ, & melonum, ana ʒ. ß. ſemin. endiuiæ, cuſcutæ, ana ʒ. ij. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ℥.j. prunor. dulcium par. vj. ſennæ mundat. ℥.iiij. polypod. querni ℥. ij. agarici in panno rarò ligati ʒ. vj.

macis

macis ʒ. j. flor. iij. cordial. & cicer. rubeor. ana P. j. Coquantur ad ℔. j. ß. In colat. diſſolue ſucci pomor. redolent. ℥. iij. ſacchari albi quartaria quinque. Fiat ſyrup. perfectè coctus, aromat. ſantalo citrino. Poſteà in ſyrupo infunde rhab. electi contuſi, & in panno raro ligati ℥. j. Capiat ℥ j. ß. vel ℥. ij. cum iuſculo bis in menſe.

Cauterium affigatur tibiæ dextræ, vel ſiniſtræ, prout hepatis aut lienis affectus huic ſymptomati occaſionem ſuppeditant.

Denique lactis aſinini chalybeati vſus per menſem integrum, ad huius affectus præcautionem erit vtiliſſimus. Vel ad potentiùs hepar refrigerandum, ſerum caprillum chalybeatum, illius loco poterit ſubſtitui.

Pro potu vtatur aquâ leuiter coctâ cum ſemine coriandri præparato, vel decocto hordei & liquiritiæ.

CAPVT VII.

De Phtiſi.

LIcèt phtiſeos nomen generaliter omnem corporis conſumptionem, ſignificet: propriè tamen & ſpecialiter pro ea corporis extenuatione vſurpatur, quæ vlcus pulmonum conſequitur.

Hæc autem corporis extenuatio prouenit à febre putrida & lenta, quæ in hecticam degenerat. Febris verò ab vlcere pulmonis exoritur, à quo propter viciniam, putridi vapores ad cor continuò exhalent, & in eo febrem accendunt. Poſtmodùm verò calor ille febrilis

brilis à corde in totum corpus d ffunditur, ſicque partes omnes intemperie calida & ſicca laborantes, & calorem influentem intemperatum, ac putredinoſum recipientes, alimentum commodè non concoquunt, & malè nutriuntur; vndè ſenſim propriæ ſubſtantiæ conſumptio ſuccedit.

Febris autem illa propter longitudinem, & cauſæ perſeuerantiam in hecticam degenerat, cui tamen non rarò putrida coniuncta eſt, quod ex vrinis dignoſcitur, & exacerbationibus, quæ certis horis non rarò contingere ſolent. Imò verò interdùm paroxyſmi febrium intermittentium in phthiſicis obſeruantur.

Vlceris pulmonis cauſa proxima & immediata eſt humor acer, & erodens, qui vel aliundè in pulmonem influit, vel in ipſo pulmone generatur.

Influit in primis à cerebro pituita acris, & ſalſa catarrhum ferinum efficiens, qui pulmonem exulcerare facilè potis eſt. Interdùm verò pituita effluens à cerebro etiam ſalſedinis, & acrimoniæ expers, exulcerationem pulmonis efficere poteſt, ſi nimirùm in eo diutiùs remoretur, & putredinem contrahat, à putredine autem acrimonia exoriens, partem corrodit & exulcerat.

Non ſemper tamen pituita putreſcens in pulmone, illum exulcerat, ſiquidem videmus ſæpè in catarrho, pituitam putridam excerni, cum tamen pulmo nullam læſionem conceperit; ſed ad vlcerationem efficiendam duæ requiruntur conditiones; vna ex parte materiæ fluxæ, altera ex parte pulmonis. Ex parte materiæ conditio neceſſaria eſt, vt illa talem habeat diſpoſitionem, ac temperiem, vt per putredinem acquirat inſignem acrimoniam, quæ exulcerationem efficere valeat. Ex parte verò pulmonis concurrere ſolet mollis prætermodum, tenella, ac corruptioni parata

rata illius ſubſtantia, quæ vno verbo vitioſa pulmonis conſtitutio vocatur; ab ortu, & ſemine parentum vtplurimùm contracta, de qua paulò inferiùs agetur.

A Vicinis etiam partibus humores pulmones exulcerantes, & putrefacientes ſolent influere, vt pleura, mediaſtino, diaphragmate, aſpera arteria, & in primis ex earum partium inflammatione ſuppurata, quæ in empyema conuertitur; de quo Hipp. Aph. 15. ſect. 5. *qui ex pleuritide empyici fiunt, ſi à ruptione empyematis intra dies 40. repurgentur, liberantur, alioqui tranſeunt in tabem.*

In ipſo pulmone generatur, quando è vaſe illius rupto, vel eroſo aut ex vulnere aperto ſanguis effuſus putreſcit, aut à variolis vlcus in eo relinquitur.

Interdùm verò ex ipſo pulmonis vitio praui humores generantur, qui illius ſubſtantiam corrumpunt, & phthiſim efficiunt, tale autem vitium plerumque ſeu vitioſa pulmonis conſtitutio, à primo ortu contrahitur, & à ſemine parentum ſimili labe infectorum, vnde phthiſis inter morbos hæreditarios principem locum obtinet, itavt multas familias vidimus ineuitabili fato, huius morbi ferociâ è medio ſublatas.

Hæc autem vitioſa pulmonum conſtitutio, non in primis qualitatibus ſita eſt, ſed malignam quandam, ac venenatam qualitatem agnoſcit; cuius ratione contagioſa eſt: quamuis negandum non ſit molliorem & laxiorem pulmonum ſubſtantiam, atque adeo corruptioni magis paratam, ad huius morbi generationem plurimùm conferre.

Hæc

Hæc autem pulmonum vitioſa conſtitutio efficit interdum vt nulla præcedente deſtillatione, nullo præcedente inflammatorio affectu, aut alia cauſa euidente, ægri in tabem incidant, ex ſolo partis vitio proprium alimentum corrumpente.

A tuberculo etiam in pulmone genito ſuppurato & diſrupto phtyſis interdùm generari ſolet. Eſt autem tuberculum pulmonis, tumor exiguus in quadam illius particula collectus.

Duplex illius genus ab Hippocr. conſtituitur 1. de morbis, quorum vnum crudum tuberculum ab eo nominatur, quod nunquam ad ſuppurationem venit, ſed ſenſim increſcens ſpiritus vias præcludit, & tandem ægrotantem interimit.

Alterum eſt quod ad ſuppurationem venit, & vomica pulmonis nominatur. Fiunt autem dupliciter per fluxionem, vel congeſtionem & materia collecta vel in cyſtide concluditur, vel ſine veſicula in ipſa partis ſubſtantia. Veſiculæ illius denſitas ſæpè facit, vt huiuſmodi vomica per multos annos in pulmone geſtetur, nullis ſignis indicata, & nulla alia corpori noxa communicata, vndè Hippocr. aph.41. ſect.6. *quibus ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit, iis ob craſſitudinem puris, aut loci non innoteſcit.* Itavt multi omnia corporis munia ritè exercentes, rupta derepentè vomica è medio ſublati ſint, quorum exempla aliquot proponuntur à Fernelio lib.5. de part. morb. & ſympt. c.10. è quorum numero ſunt duo medici qui nullis ſignis impendens periculum præuidere potuerunt.

Si pus è rupta vomica effluens in cordis ventriculos feratur, ægri ſubitò intereunt: ſi verò ad bronchia tranſmittatur, per anacatharſim expurgari poteſt, ſi corpus ſit validum, & materiæ quantitas

exigua

exigua, vtplurimùm tamen relicto vlcere in pulmone phtiſis indè exoritur.

Cauſæ etiam externæ ad huius affectus generationem concurrete poſſunt: inter quas principem locum obtinet contagium; hic enim morbus eſt valdè contagioſus, itavt videamus vtplurimùm vxores maritis phtiſicis aſſiduo inſeruientes, eodem affectu corripi, & vice verſa. Sic etiam liberi eiuſdem familiæ ex eodem affectu ſigillatim intereunt, non ſolùm propter impreſſam labem à ſemine parentum, ſed etiam propter frequentationem illius qui primus hoc affectu actu laborauit.

Inter conſanguineos enim faciliùs, & promptiùs communicatur huiuſmodi contagium: vt tutum non ſit fratribus, aut ſororibus fratris, aut ſororis phtiſi laborantis, cubiculum ingredi. Siquidem μιάσματα illa quæ à phtyſicorum pulmonibus exhalant, & cubiculi totius aërem inficiunt, ab aliis, (præcipuè diſpoſitionem aliquam ad hunc morbum habentibus,) in pulmonem attracta, ſimilem in eo diſpoſitionem generant.

Aliæ verò cauſæ externæ ſunt primò aër impensè calidus, aut frigidus; calidus enim humores acres in capite contentos fundit, & liquat, & in pulmonem præcipitat. Frigus conſtringendo & comprimendo eiuſdem humoris defluxum promouet: ſed maximè noxius eſt aër in primis autumnalis, qui inæqualitate frigoris & caloris acres & ſalſas deſtillationes concitat, vndè apud Hipp. aph. 10. ſect. 3. Autum. tabidis malus. Secundò ad phtyſim producendam maximè conferuent cibi potuſque acres & ſalſi, & qui caput vaporibus huiuſmodi replēt ac denique omnes aliæ cauſæ tum internæ tum externæ, quæ hæmoptoën inducere ſolent, cum ea plerumque in phtyſim degeneret.

Inter cauſas antecedentes præcipuè recenſentur humores vitioſi in toto corpore collecti, qui vbi à cauſis externis commouentur, ad cerebrum tranſmittuntur, & indè in pulmonem confluunt. Huc pertinet menſium, hæmorrhoidum, aut alterius euacuationis conſuetæ ſuppreſſio, quæ materiam catarrhis & fluxionibus ſuppeditat.

Prædictæ cauſæ hunc affectum inducunt, præcipuè in diſpoſitis qui φθινώδεις & πτερυγώδεις ab Hipp. nominantur, qui habent pectus anguſtum & depreſſum, collum oblongum, & ſcapulas alatas; quibus ſi pulmonis mollities & hæreditaria diſpoſitio accedat; ineuitabili fato, eos ex hoc morbo concidere neceſſarium eſt. Sunt etiam ad phthiſim diſpoſiti qui caput habent debile, quod facilè ſuperfluis humoribus impletur, eoſque ad ſpiritus organa demittit.

Veræ & propriè dictæ phthiſeos differentiæ aliæ non ſunt, quam quæ à cauſarum varietate deſumuntur. Hipp. tamen plures tabis ſpecies proponit notatu digniſſimas, quæ non ad veram phthiſim, ſed ad tabem generaliter ſumptam reduci debent, & ſine pulmonis exulceratione contingunt. Ac primùm lib.6. epid. ſect.8. text.47. tabem ex gonorrhæa proponit hiſtoriâ ſequenti. *Satyrus in Taſo cognomento grypalopex cum eſſet annorum circiter viginti quinque, ſemen per ſomnum effudit ſæpè, & interdiu quoque ſæpè ipſi prodibat: cum autem trigeſimum perueniſſet, tabidus fiebat, & mortuus eſt.* Ex continua autem & ſuperflua ſeminis profuſione corporis alimentum ſurripitur, vndè partes ſolidæ abſumuntur, & exſiccantur, ac tandem in tabem incidunt.

Alia tabis ſpecies proponitur ab Hippocr. 2. de morbis, tabes dorſalis appellata, quæ fit ex nimia venere

corporis

Digitized by Google

corporis habitum vniuerſum abſumente, ſolidiſque partibus alimentum ſubripiente, hæc recenter ſponſis effrænatæ libidini deditis ſolet contingere, & eſt præcipua tabis dorſalis ſpecies; quatuor enim illius ſpecies in Hipp. ſcriptis reperiuntur. Prima eſt iam deſcripta ex immodica venere oriunda. Secunda deſcribitur lib. 2. de internis affectionibus text. 13. pendens à nimia ſanguinis, & nutrimenti copia in medullam ſpinalem irruente, ex qua calor eius innatus, ac facultates omnes obruuntur, ac ſuffocantur. A ſanguinis autem copia emaciari corpus docuit Hipp. 5. epid. in hiſtoria viri in Oeneade, qui cùm ab alimentis non reſtauraretur, ſed in dies magis contabeſceret, venâ ſectâ in vtraque manu, ſanguineque extracto quovſque exanguis redderetur, hoc ſolo remedio perfectè liberatus eſt, cùm omnia incaſſum anteà tentata fuiſſent. Tertia ſpecies loco citato propoſita eſt quando ſpinalis medulla reſiccatur, & indè totum corpus areſcit, & contabeſcit. Huius autem exſiccationis cauſæ in Hippocratis doctrina duæ inueniuntur. Vna eſt obſtructio venarum, quæ ad ſpinam tendunt, quarum humore nutritur, eoque deficiente, reſiccatur. Altera eſt bilis influxus à capite in ſpinam, quem Hipp. lib. de locis in homine proponit. Quarta deſcribitur in libro de locis in homine, quæ fit ex diſtillatione in medullam ſpinalem irruente, his verbis: *Porrò cùm retrò in ſpinam fluxio proceſſerit, tabes fit huiuſmodi: lumbos dolet, & interiores capitis partes vacuæ videntur ipſi eſſe.* In eodem etiam libro numero 18. hæc habentur. *Cùm verò in medullam fluxio contigerit, tabes occulta ac inconſpicua exoritur.* Occultam eam dixit, quoniam hinc langueſcente corpore morbi cauſa non ita facilè patet. Inconſpicuam au-

tem, quia nec deſtillationis, nec talis nocumenta, deſtillatione in medulla ſpinali firmata, & non vltrà progrediente ſenſibus clarè deprehenduntur. Deſinit tamen eſſe occulta & inconſpicua, ſi fluxio non in ſola ſpinali medulla firmetur, ſed vltrà progrediens in os ſacrum, & coxendicem irruat. Tum enim euidentior apparet deſtillatio, & dolores, ac motus impedimenta cum ſumma animi demiſſione, prodeunt. Hæc ab eodem Hippocrate clariùs explicantur lib. de glandulis numero 10. his verbis: *Alius morbus oritur ex defluxione capitis per venas in ſpinalem medullam; indè autem in os ſacrum impetum facit, quò medulla ipſa fluxionem producit, & in coxendicum acetabula, ſiue iuncturas deponit, & ſi tabem fecerit, homo marceſcit, atque hoc modo contabeſcit & viuere non expetit, ſtatim enim ſcapulæ dolent amboque pedes, ac crura conſequuntur, & ſemper tandem pereunt multo tempore curati, ſic deſloreſcit homo, ac moritur.* Hæc tabis ſpecies à medicis obſeruanda eſt, quia aliquando in praxi occurrit, & iis præcipuè contingit, quibus nerui languidi, & tabefacti, huiuſmodi fluxiones facilè recipiunt.

Ad tabis ſpecies etiam referri poteſt tabes ex inedia & fame; cuius mentionem facit Gal. lib. de Maraſmo, cum defficiente nutrimento corpus abſumitur, & contabeſcit. Deficit autem nutrimentum in ſolidis partibus, non ſolùm ob ciborum penuriam, quos ventriculus concoquit, & ad hepar generando ſanguini, totius corporis alimento, tranſmittit. Sed etiam quando chylus in ventriculo ſufficienter concoctus, venas meſeraïcas peruadere non poteſt, propter graues earum obſtructiones; vt in ſtrumis laborantibus ſæpiiſſimè contingit, quorum

tum meſenterium vtplurimùm glandulis refertum eſt; à quibus venæ lacteæ comprimuntur, vndè totum corpus contabeſcit, & illi tabidi moriuntur.

Priuantur etiam partes ſolidæ neceſſario alimento, quando ſanguis ſalſuginoſus, & parùm nutritioni idoneus in venis congeritur, qui niſi per epicraſim curentur, vt docuit Gal.5. meth. omninò inſanabiles ſunt, & ineuitabiliter tabidi euadunt. Ac denique Gal. lib. de Maraſmo, decimo methodi, & aliis in locis tabem proponit ex inflammatione manifeſta, vel occulta, ex ſyncope cardiaca, vel ſtomachica, & alias minùs frequentes, quæ dictis locis videri poſſunt.

Veræ phthiſeos ſigna diagnoſtica, alia imminentem, alia incipientem, alia verò confirmatum affectum oſtendunt. Quæ omnia graphicè deſcribuntur ab Hipp. 1. de morbis.

Imminentis phthiſeos ſigna proponuntur ab Hipp. lib. prædicto text.9. his verbis: Fit autem & ſuppuratus, ſi pituita à capite in pulmonem deſtillet. Et primùm quidem vtplurimùm latenter defluit, tuſſimque tenuem exhibet, & ſputum paulò amarius ſolito, & aliquando tenuis adeſt calor. In hac ſententia quatuor ſigna continentur phthiſis imminentis.

Primum ſignum eſt, quod fluxio à principio latenter defluat ad pulmonem, quia tunc temporis materia deſtillans quantitate eſt pauca, & quia tenuior humoris portio quæ defluit per parietes aſperæ arteriæ, non irritat pulmonem, qui alioqui à principio magis reluctatur, nondùm à morbo labefactatus; vndè fit vt cùm ex his minima ſequatur læſio, hæc materia dicatur latenter defluere.

Secundum ſignum eſt, quòd humor ille defluens tuſſim tenuem excitat, cùm enim in principio paucus ſit, & tenuis, leuem tantùm tuſſim excitare debet.

Tertium ſignum eſt, quod ſputum amarius ſolitò appareat, quia humor defluens pulmoni exulcerandò idoneus dulcedinis, acrimoniæ, vel ſalcedinis particeps eſſe neceſſariò debet; quæ qualitates vlteriori calore, & præternaturali alteratæ in amaram qualitatem degenerant; notum enim eſt dulcia & ſalſa dum prætermodum coquuntur, amaritudinem contrahere. Cùm autem calor ille præternaturalis in principio non ſit valdè intenſus, ideo ſputum leuem tantùm præ ſe fert amarorem, & ſubamarum tantùm efficitur.

Quartum ſignum eſt, quòd aliquando tenuis adeſt calor; id eſt quandoque illis aliquæ accedunt febres, leuiores tamen, & non vehementes. Cùm enim materia non ſit conculcata, ſed potiùs ex diuturna mora, & ex loci continentis calore præternaturali aliquam concipiat putredinem; hinc febris non poteſt eſſe intenſa; habet enim materia putreſcens multa ſpiracula, per quæ difflari poteſt: quare non eſt mirum quòd à principio febres non vrgeant, & ſint leuiores.

His ſignis ab Hippocrate propoſitis adiungere poſſumus malam thoracis conformationem, & ætatem iuuenilem, ſi enim illa duo cum prædictis concurrant phthiſim in procinctu eſſe, certò pronuntiare poſſumus.

Praua thoracis conformatio in iis reperitur qui habent thoracem anguſtum & ſcapulas prominentes alarum modo, & in ſimilitudinem auium, partem thoracis anteriorem anguſtam, poſteriorem autem

latam

ſitam habent, quare & paruitatem & malam conformationem thoracis ſimul poſſident. Thoracis anguſtia penuriam caloris natiui, mala conformatio eiuſdem imbecillitatem ſignificat. Si enim calidum inſitum plurimùm ac vegetum fuiſſet, Thorax amplus & magnus, extenſâ ab eo validè materiâ formatus fuiſſet; tanta autem & talis eſt hæc diſpoſitio ad tabem, vt eam Hippocrates natiuam tabem appellauerit, quòd ab intimis ortus primordiis, & naturæ principiis concepta ſit. Quamobrem neceſſarium ferè videtur ita affectos in phthiſim tandem incidere, niſi ab aliis grauioribus morbis præueniantur. Notandum enim eſt obiter eos qui talem habent diſpoſitionem, ſi graui aliquo & acuto morbo corripiantur, vtplurimùm interimi, cùm enim in his calor natiuus exiſtat paucus in quantitate, & debilis in virtute, cauſis morbificis vehementibus facilè ſuccumbit. Ideò cautiores medici in huiuſmodi naturis & habitibus, ſi graui aliquo morbo corripiantur, mortem potiùs quam ſalutem, aut ſaltem graue periculum præſagient.

Ætas verò iuuenilis in diſpoſitis ad hunc morbum producendum maximè eſt idonea, quam definit Hipp. aph.9. ſect.5. à decimo octauo anno ad 35. in illa enim ætate adeſt maxima ſanguinis copia ruptioni venarum efficiendæ idonea; adeſt etiam eiuſdem ſanguinis tenuitas, & acrimonia, apertioni, aut eroſioni vaſorum producendæ diſpoſita. Contrà verò in pueris catarrhi humido multo hebetantur; in ſenibus frigore torpent; cùm in media ætate propter rationes dictas, frequentiùs exulcerent. Adde quod in adoleſcentia & iuuentute plurimi errores committuntur in victu, à quibus prauorum humorum

copia cumulari ſolet, & praua qualitas maſſæ ſanguinis induci; tum etiam ob vehementiora exercitia in curſu, lucta, ſaltu, armis, & inſolatu, ruptio vaſorum in pulmone, & ab ea phthiſis excitari poteſt.

Incipientis phthiſeos ſigna proponuntur ab eodem Hippocr. de morbis anteà citato textu 10. his verbis: *Temporis autem progreſſu exaſperatur pulmo, & intùs vlceratur à pituita inhærente, & putreſcente, & grauitatem exhibet pectori, & dolorem acutum ante, & retrò, caloreſque acutiores in corpus incidunt, & pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite, caput verò calefactum ex corpore, & hanc putreſcentem ſub craſſam ſpuit.* In hoc contextu ſex ſigna continentur phthiſeos incipientis.

Primum ſignum eſt, quod temporis progreſſu, exaſperatur pulmo; hoc eſt tuſſis vehementior, & moleſtior efficitur procedente enim morbo deſtillatio inualeſcit, ab eaque pulmo lancinatur, atque irritatur, ad expulſionem rei noxiæ. Quæ quidem tuſſis non ſolùm à materia fluente excitatur, ſed etiam ab ea quæ antea fluxa eſt. Cum enim illa ſufficienter non expurgetur, diuturna mora putredinem contrahit, & prauam concipit qualitatem, à qua pulmo magis irritatur ad expulſionem, vndè tuſſis vehementior exoritur.

Secundùm incipientis atque fientis phthiſeos ſignum eſt grauitas thoracis, quæ ex materia in pulmone congeſta exoritur. Licèt enim pulmo ex ſe parum aut nihil ſentiat, & dolorificos affectus in ſe ipſo non percipiat; quia tamen thoraci per membranas alligatur, ideò illi grauitatis ſenſum communicat, quando à maiore copia grauatur.

Tertium

Tertium ſignum eſt dolor acutus antè & retrò. Materia enim in pulmone contenta etiam praua qualitáte grauitatis ſenſum infert, ſed non ſolùm quantitate & putredine, pulmonis membranas pungit, & vellicat, vndè acutus dolor exoritur; dolor enim membranis proprius, pungitiuus eſt. Percipitur autem ille dolor antè & retrò; quoniam hæ membranæ ſterno alligantur ex parte anteriore, & dorſo ex parte poſteriore. Infertur etiam talis dolor à moleſtiſſima tuſſi, quæ tuſſis, ratione ingentis moleſtiæ & turbationis quam infert, maligna & ferina ab Hippocrate nominatur.

Quartum ſignum eſt, quod calores acutiores in corpus incidunt, hoc eſt, febres inſignes, & vehementes ſuperueniunt. Cum enim in progreſſu morbi maior ex diuturniori mora materiæ morbificæ, putredo inducatur, maiores indè febres excitari neceſſe eſt. Quamuis enim in ſolo pulmone ab initio materia illa putreſcat, attamen ex ſuppuratione in thorace facta, & vlcere ſuperinducto, putredo humoribus in venis exiſtentibus communicatur; quibus putreſcentibus, varia putridarum febrium genera exoriuntur, & hæ febres de putridarum genere ſunt, toto genere diuerſæ à febricula illa, quæ ab vlcere pulmonis excitatur ex putridis vaporibus ab eo in cor tranſlatis, quæ febricula cum temporis progreſſu in hecticam degenerat, & ideò in phthiſicis. Complicatio febris hecticæ cum putrida plerumque annotatur.

Quintum ſignum eſt, quod magna pituitæ copia deſcendat à cerebro in pulmonem, quod indicauit Hippocr. cauſam referens magni illius deſluxus, quoniam ſcilicet pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore. Hinc patet humores

in toto corpore contentos fieri materiam fluxionis continuæ, & copioſæ, quæ phthiſicos infeſtat. Pulmo ex putredine concepta caliditatem contrahit, cuius miniſterio pituitam attrahit à cerebro, cerebrum vero à toto corpore, & hæc eſt vna ex præcipuis extenuationis & conſumptionis totius corporis cauſis. Humores enim omnes tum praui tum laudabiles ad illas partes deferuntur, ſicque totum corpus exhauritur.

Sextum ſignum eſt, quòd æger pituitam putreſcentem ſubcraſſam expuit; quandoquidem materia fluxa iam putredinem concipit, & ſuperueniente vlcere, neceſſariò pus ex eo excernitur; & ideò purulentum ſputum ſcreatur. Eſt autem pituita ſubcraſſa, id eſt inter craſſam, & tenuem mediocris; quia cum ex mora quam facit in pulmone craſſitiem acquiſierit,, admixtione ſaniei, quæ ex vlcere pulmonis exudat, tenuior efficitur; atque adeò mediocrem quandam craſſitiem acquirit, cuius ratione ſubcraſſa ab Hippocrate nominatur.

Prædictis ſignis ab Hippocr. propoſitis hoc tanquàm certiſſimum adiungendum eſt, nempè corporis extenuatio cum febre lenta, & continua. Nam præter febres putridas ſuprà enumeratas, quæ per vices accedunt, & recedunt, & ex humoribus in venis putreſcentibus oriuntur, adeſt ſemper febris lenta, & aſſidua ex vaporibus ab vlcere ad cor continuò tranſlatis, quæ nutritionem in toto corpore corrumpit, eique calidam ſiccamque intemperiem imprimit, vndè extenuatio neceſſariò conſequitur.

His

His etiam adiungendi ſunt ſudores nocturni, quibus vtplurimùm phthiſici vexari conſueuerunt ſimulatque ſomno corripiuntur. Per ſomnum enim calor concentratur & pulmonis inflammationem auget; ex calore autem intùs augeſcente magna fit euaporatio quæ in cute condenſatur, & in ſudorem vertitur.

Addi etiam poſſunt rigores frequentes nullum typum ſeruantes, qui ex puris acrimonia membranas vellicante oriuntur.

Ac deniqne addi poteſt ſputi dulcedo, quæ in pure incipiente generari ſolet, ſiquidem illa eſt principium ſalſedinis.

Factæ denique ac confirmatæ phthiſeos ſigna proponuntur ab Hippocrate lib. prædicto textu vndecimo his verbis. Quantò verò magis tempus progreditur, tantò magis pus ſincerum expuit, & febres acutiores, fiunt, & tuſſis frequens, ac fortis, & inedia vexat, & tamen aluus infernè turbatur: Turbatur autem à pituita, pituita verò de capite deſcendit. Hic cum ad hoc peruenerit, perit. His dictis quinque ſigna confirmatæ phthiſeos continentur.

Primum ſignum eſt, quòd ſputum redditur magis purulentum, imò pus ſincerum expuitur.

Secundum ſignum eſt, quòd febres fiunt vehementiores, & acutiores, putredine ſemper vlteriùs procedente, & vlcere magis ſanioſo, ac purulento reddito.

Tertium ſignum eſt, tuſſis frequens ac fortis; id eſt frequentior ac fortior quàm anteà fuerit; frequentior quidem, quoniam plurima eſt irritatio, pauca verò expurgatio; vndè

natura iteratis vicibus perficere conatur, quod vnica non poteſt. Fortior autem eſt tuſſis nō ſolùm quia maior puris acrimonia facultatem expultricem acriùs ſtimulat; ſed etiam quia emaciatis, ſolidis partibus, thorax quo ad cauitatem amplior factus eſt, vndè fit tuſſis quædam ranca, & reſonans, vt in illis rebus contingit quæ ex cauo, & recondito loco reſonant.

Quartum ſignum eſt, inedia ſeu inapetentia, quæ ægrotantes vexat, & maiorem corporis extenuationem inducit. Fit autem illa inappetentia ex eo quod diſtillatio à capite defluens, non ſolum ad ſpiritualia membra deſcendit, ſed etiam naturalibus partibus communicatur, ventriculo præſertim, cuius orificium indè labefactatum, functionem propriam nimirùm appetentiam amittit. Adde quod ex putridis exhalationibus, quæ partim ratione febrium putridarum, partim ratione putridæ pulmonum affectionis, ori ventriculi communicatur, appetitricis falcultatis robur deſtruitur.

Quintum & vltimum ſignum eſt alui fluxus, qui à pituita ex capite defluente producitur, vndè ſucceſſu temporis ventriculus, & inteſtina labefactantur, ac facultas retentrix debilitatur, hincque aliui fluxus exoritur, qui ad interitum ægrotantem deducit vt in prognoſtico fuſiùs dicetur.

His ſignis ab Hippocrate propoſitis adiungenda ſunt alia: primum eſt ſumma totius corporis extenuatio, itaut in illo ſtatu caro muſculoſa vniuerſa abſumpta ſit; & oſſa omnia ſe prodant, ſola cute contecta. Hinc vngues incuruantur abſumpta carne, quæ in ſummis digitis exiſtebat, vnguesque fulciebar.

His etiam addenda eſt reſpiratio difficilis, tum quia facultas eſt debilis, tum quia bronchia pulmonis, à materia putrida & purulenca obſtruuntur; tum quod ipſum

ipſum viſcus maiori parte conſumptum & putrefactum, aërem ſufficientem non attrahit ad cordis refrigerium; itaut quod vnica reſpiratio præſtare non poteſt, pluribus atque iteratis perficere conetur.

Ac denique addendum eſt, quod in phthiſi confirmata. & ad interitum vergente capilli defluunt; malæ liueſcunt, niſi quod poſt cibum eleuatis ſursùm vaporibus rubeſcunt; pediculi magna copia generantur, & pedes intumeſcunt.

Neque tamen in eo ſtatu tanta ſignorum ſpeculatione opus eſt. Si quis enim vel plebeius (inquit Areteus) hominem viderit pallentem, imbecillem tuſſientem, macie confectum, hunc verâ pthoë laborare pronunciat.

Aduertendum tamen eſt diligenter, quod in praxi maximi eſt momenti, catarrhum cõtumacem in pulmonem defluentem ſæpè veram phthiſim ementiri; ſiquidẽ pituita putrida puris æmula per tuſſim excernitur, hinc ex putredine fiunt febres, ac corporis extenuatio conſequitur: attamen ita affecti diligenti curatione adhibita facilè liberantur. Ideò attentè diſtinguendus eſt hic affectus à vera phthiſi; quod fit præcipuè diſtinctione pituitæ putridæ à verò pure, quæ diſtinctio his præcipuè ſignis perficitur; quod videlicet pus coloris eſt cineritii & minùs album quàm pituita, & interdùm varij coloris, & in aquam tepidam proiectum, fundum petit, in eaque diſſoluitur. Pituita verò aquæ innatat, & propter viſciditatem cohæret, ac minimè diſſoluitur; ſi verò ſputi portio diſſoluatur, alia verò minimè, tale ſputum fit ex pure cum pituita mixto, quod vtplurimùm in phyſicis contingit.

Quod ad prognoſim attinet recentis vlceris pulmonis ſanatio difficillima eſt, inueterati omninò impoſſibilis: quia vlcus continuo pulmonis motu, & tuſſi magis laceratur, tantùm abeſt vt coaleſcere valeat. Tum medicamentorum vis longo tractu ferè exoleſcit

cit & deperdita pulmonum ſubſtantia nullâ arte reſarciri poteſt. Adde quod vlcus, ſputum, febris, & macies contraria remedia expoſcunt Illa enim quæ vlcus exſiccant, ſputum impediunt, febrem augent, & maciem; humectantia verò quæ febri & maciei obſiſtunt, vlcus ſordidius efficiunt. Interdùm tamen quibuſdam vlcus ſanatum videtur, cruſtâ ſuperinductâ, quæ tamen leui occaſione decidens, morbum renouat, ægrumque ad priorem ſtatum reducit.

Phthiſis quæ ab vlcere paruo & non diuturno prouenit, licèt curatu difficillima ſit, non eſt tamen omninò incurabilis, ſi curatio idonea maturè adhibeatur, & nō pauca curatorum phthiſicorum exempla apud obſeruationum collectores reperiuntur. Spem autem aliquam curationis præbere poſſunt, vires robuſtæ, ſputum album, æquale, vnius coloris, & quod facilè expectoratur. Si humor à capite defluens ad nares conuertatur; indéque febris remittatur; ſi appetitus vigeat; ſitis abſit; aluuſque quotidie compacta; & aſſumptis conuenientia deponat. Si æger bono habitu præditus ſit, in ætate puerili, aut pectus habeat amplum & hirſutum.

Quibus phthiſicis ſputum grauiter olet, aut alui fluxus ſuperuenit, aut ſputum ſupprimitur, aut facies Hippocratica apparet, mors in propinquo eſt, docente Hip. 1. prognoſt. & aph. 11. & 12. ſect. 5. & aph. 16. ſect. 7.

Phthiſis acuto morbo ſuperueniens breui interimit, Ab aliis verò cauſis genita chronica interdùm euadit, & ad multos annos perſeuerat. Refertque Auicenna ſe mulierem phthiſicam vidiſſe quæ per 23. annos vixerit & Matthæus de Gradi dicit aliam mulierem phthiſicam quæ circà furnum & ignem quotidiè occupabatur, plus viginti octo annos vixiſſe.

Curatio huius affectus, vt anteà dictum eſt, vtplurimùm

mum impoſſibilis eſt. Si nimirùm affectus altiores egerit radices: quia tamen incipiens affectus interdùm curari poteſt, & multò facilius, imminens in iis ſcilicet qui ex diſpoſitione hæreditaria in phthiſim incidere procliues ſunt; nondùm tamen in eam inciderunt; Ideò prophylactica curatio priùs proponenda eſt, poſtea verò affectus iam geniti cura erit inſtituenda.

Ad corrigendam igitur prauam illam in tabem propenſionem, conuenit victus refrigerans, & humectans, & ea omnia quæ ſanguinem corrigere eumque mitem ac blandum reddere poſſunt, omnemque illius acrimoniam & ſalſedinem corrigere, qualia ſunt aquarum dulcium balnea; lactis vſus & cibaria ſimilis naturæ. Tum etiam decoctum radicis chinæ in potu ordinario exhibitum ſed multò efficacius erit decoctũ ſantalorum, quod non ſolùm in curatione tabis inſtantis, vel incipientis; ſed etiam in diſtillationibus ſalſis præcipuè autem tenuibus, in diuturnis ſanguinis fluxibus, ab illius ardore productis, miranda præſtat & fit ſimili omninò ratione, quo Guaiaci decoctum componi ſolet, idque vel in aquis ſtillatitiis, modo addita portione vini, vel albi, vel rubri, pro ratione affectus. Paratur autem decoctum ſantalorum vt guaiaci decoctum, cum primarium, tum ſecundarium, & eodem modo exhibetur. his addenda eſt mutatio aëris quæ ad imminentis affectus præcautionem, & incipientis curationem plurimùm poteſt. Ad denique illa conuenient remedia quæ in morbi iam facti curatione primo loco vſurpanda proponere aggredimur.

Tota igitur iam factæ & confirmatæ phthiſeos curatio verſatur in vlceris abſterſione & conglutinatione, cauſarum producentium, vel fouentium ablatione, febris lentæ & hecticæ oppugnatione, ac conſumptionis reſtauratione.

Primo

Primò igitur, quia cacochymia redundans in corpore vlcus pulmonis fouere, & augere ſolet, blandis purgantibus auferenda eſt, per interualla repetitis, quandiu corpus non eſt valdè conſumptum. Eæque purgationes componantur ex rhab. manna, craſſia, aut ſyrup. roſac. in hunc modum.

℞. Hordei integri P.ß. liquirit. raſæ,& paſſul. mundat.ana ʒ.iij.iuiubar.pat.ij. flor.bugloſſ. & violar.ana P.ß. Coquantur ad ℥. iij. In colat. diſſolue rhab. in aqua ſcabioſ. cum ſantalo citrino infuſi ℈. iiij. mannæ ℥. j. ſyrup. roſac. ℥. ß. Fiat potio.

Vel mannæ ℥. ij. cum iuſculo pulli, aut communi exhiberi poterunt.

Vel parari poteſt bolus ex caſſiæ ℥.j. cum puluer. liquirit. ℈.j.

In principio phthiſeos valentiora etiam purgantia vſurpari poſſunt,ad catarrhum acrem & ſalſum , præcipuam vlceris cauſam, potentiùs reuellendum : qualia in catarrho calido propoſita ſunt.

In eodem etiam phthiſeos principio, antequàm corpus ſit emaciatum, conuenit venæ ſectio, ad febrem temperandam, & humoris acrimoniam demulcendam.

Ab ipſo etiam curationis initio catarrhus, ſi affectum iſtum foueat, ſiſtendus, & à pectore auertendus eſt : alioqui fruſtrà cæteris remediis pugnatur. Huic autem negotio conferunt ea omnia,quæ in catarrhi calidi curatione propoſita ſunt.

Ac præter illa remedia ſetaceum ceruici admotum ſummè eſt efficax. Refértque Fabricius Hildanus, ſe nonnullos phthiſicos hoc præcipuè remedio curaſſe.

Tandem ad vlceris ipſius curationem veniendum eſt. Cui vſui maximè conferunt, quæ abſtergunt, conſolidant & expectorant. Ad hanc rem infinita vſurpari

ſolent

ſolent medicamenta. Efficaciſſima verò ſunt quæ ſequuntur.

Lac omnes intentiones ad phthiſicorum curationem propoſitas adimplet. Abſtergit ſeroſâ ſuâ parte, conglutinat caſeoſâ, corpus nutrit & reficit butyroſâ. Cùm autem varia ſint lactis genera, omnibus præferendum eſt muliebre, vtpotè naturæ noſtræ magis familiare, vtiliúſque erit ſi ex ipſo vbere ſugatur. Huius vſu ſe aliquot reſtitutos vidiſſe teſtatur Platerus: ex iiſque vnum non ſolùm conualuiſſe, ſed etiam tantas vires recepiſſe, vt ne lac ſibi in poſterum deficeret, nutricem de nouo impraegnarit.

At quia multi ab eo lacte abhorrent, vſitatius eſt aſininum. Quod quia valdè feroſum eſt, facilè venas penetrat, & vlcus optimè detergit. Huic verò ſuccedit caprillum. Aſina nutriatur foliis plantag. rubi, vitis, polygoni, gramine, hordeo & ſecali. Lac autem recentiſſimè mulctum, & adhùc calens hauriatur. Idcircò inducta propè cubiculum aſina, in vas calefactum mulgeatur. Aſſumatur primùm in parua quantitate ad ℥. iij. vel iiij. vt ventriculus illi aſſueſcat, quantitatem illius ſenſim augendo vſque ad ℥. viij. x & ℔. j. Ne verò aceſcat, aut coaguletur in ventriculo, vtque pulmoni magis fiat amicum, ſaccharum roſaceum ei permiſceatur eâ proportione, vt ad lactis ℥. viij. ſit ſacchari ℥. j. Poſt aſſumptum lac non dormiat æger, ſed leui deambulatione per cubiculum ſe exerceat. Non prandeat, donec lac benè coctum à ventriculo ſeceſſerit, & æger fame prouocetur ad cibum. Vt denique lac commodè vſurpari poſſit, non debet adeſſe magna febris, aut dolor capitis, aut hypochondriorum tumor, aut bilioſus alui fluxus, iuxtà aphor. Hipp. 64. ſect. 5.

Vulgò ſumitur lac ſemel tantùm in die; ſed meliùs eſt bis in die ſumere. Et adhùc meliùs, ſi æger ſolo la-

ĉte veſcatur. Nam præterquàm quòd in maiori copia ſumptum, maiores exerit effectus; magnum vitatur incommodum, quod ex iuſculis & carnibus cum lacte permixtis exoritur; facilè enim putreſcunt. Si ergò in morbo deſperato curatio tentanda ſit, exhibeatur lac, præmiſsâ purgatione, ſextâ quâque horâ additâ manu chriſti perlatâ, & corallatâ. Et ne vires deficiant, per interualla potionibus lactis intermedia capiat diſtillatum reſtaurans; & continuetur hæc methodus, donec vires deficere videantur.

Saccharum roſatum phthiſicis vtiliſſimum eſt, tum etiam conſerua roſar. Cuius vſu refert Auicenna quandam mulierem phthiſicam, & deſperatam, ita curatam fuiſſe, vt non ſolùm ſana, ſed etiam pinguis redderetur.

Eâdem teſtatur Meſuæus multos fuiſſe reſtitutos; præcipitqut, vt conſerua roſar. recens ſit, non excedens vnum annum, magnâ quantitate,& frequenter aſſumatur, cum medicamentis,cibis & potibus, tum etiam per ſe omni horâ. Priùs tamen mundificantia vſurpentur, quia materiam purulentam & excrementitiam in pulmone retinet. Quoties verò contingit reſtringi anhelitum, aut ſputum ſupprimi, expectorantia vt ſyrup. de hyſſopo, de tuſſilag. eclegmata; & ſimilia vſurpentur. Si denique contingat calefactio propter deſiccationem, detur ſyrup. violac. iuiubinus, mucilago ſeminis pſyllij, cydoniorum & ſimilia.

Saccharo roſac.ſe quoſdam vidiſſe, curatos,teſtantur Montanus, Valeriola, & Foreſtus, quo ægri in maxima quantitate vtebantur. Quidam Pharmacopœus phthiſicus nobis notus, ingentem ſacchari roſacei quantitatem ſibi ipſi præparabat; idque perpetuò comedebat,& hoc ſolo remedio ſanatus eſt.

Phthiſicis etiam maximè confert infuſum ex mille-
fol.

fol. torment. pimpinell. & conſerua roſar. in B. M. paratum, & in cap. de ſputo ſanguinis deſcriptum, ſi per xx. dies illius vſus continuetur.

Decoctum bugulæ in iuſculo veruecis, phthiſi & internis vlceribus mirè prodeſt; parùm & clementer ventrem laxat, contrà naturam conſolidarum.

Trallianus lib. 7. cap. 1. ſe multos phthiſicos curaſſe gloriatur vſu lapid. hæmatit. Cuius præparationem & vtendi modum propoſuimus in curatione ſputi ſanguinis.

Syrupus ex ſucco hederæ terreſtris commendatur à Quercetano, eiúſque deſcriptio talis eſt.

♃. Succi hederæ terreſtris ℔. ij. ß. Digeratur vt purificetur ad ignem B. M. Huic ſucco perfectè depurato adde ſacchari roſat. ℔. j. penidiat. ℥. iiij. Coquantur in ſyrupum, quo vtatur æger ex cochleari.

Huic etiam ſyrupo idem Quercetanus flores ſulphuris admiſcet, ad conſiſtentiam looch, de quo exhibet quater in die, eóque ſe multos phthiſicos deſperatos, & proclamatos reſtituiſſe gloriatur.

Syrupus ex florib. hyperici, per infuſionem præparatus in B. M. huic etiam affectui, quemadmodum omnibus vlceribus internis conſolidandis conuenientiſſimus eſt.

Syrupus de ſymphyto optimus: Nam detergit, conſolidat, & aſtringendo roborat; tum etiam radix ſymphyti decocta in iuſculo.

Hydromelite ſequenti quoſdam phthiſicos fuiſſe curatos à nonnullis aſſeritur.

♃. Rad. chinæ in talleolas ſectæ. ℥. vj. rad. tuſſilaginis idoneo tempore collectæ ℥. iij. rad. bardanæ, & garyophyllatæ an. ℥. iij. rad. enulæ camp. ℥. ij. fol.

pulmonariæ, ſcabioſæ totius, veronicæ vtriuſque, vlmariæ, nummulariæ, an. M. ij. capillar. omnium an. M. j. ſummit. floridarum bugulæ, betonicæ, flor. herbæ paralyſeos, & vetonicæ rubræ, an. P. iiij. hederæ terreſtris totius M.iij. iuiubar. dactylor.ſebeſten, paſſul. mundat. an. ℥. j. ß. liquirit. hiſpanicæ ℥. j. ß. omnia debitè conciſa bulliant debito ordine in aquæ fontis puriſſimæ ℔. xxxij. ad mediæ partis conſumptionem, ſubdito calore lento; colaturæ clarificatæ adde mellis Narbonenſis ℔. iiij. coquantur iterùm deſpumando ad ſupernatantis oui terminum, colentur per manicam Hippocratis, addendo cinam. inter. ℥.ß. ſem. coriandri ʒ.vj. ſem. aniſi & fœniculi dulcis, an. ʒ. iij. ponatur liquor in dolium ſatis capax, & ſinatur fermentari, quod promptiùs fiet ſi dolium in ſole manſerit, hoc enim modo intrà 40. dies ſatis erit fermentatum: alioqui multò longius tempus neceſſarium eſt. Semper autem vas apertum, & plenum ſeruari debet, vt optimè deſpumetur. In hunc finem maior quantitas hydromelitis conficienda eſt, quàm quæ in dolio contineri poſſit. Imò verò ſi morbus vrgeat, recens, & non fermentatum vſurpari poteſt, dum aliud in dolio fermentatur; quod etiam duplâ, vel triplâ quantitate componi poterit, quia per plures menſes eſt vſurpandum. Huius capiat æger bonum hauſtum bis aut ter in die.

Syrupus ſequens paratu facilior eximias habet vires.

℞. Succor. hederæ terreſtris, veronicæ & card. bened. depurat. an. ℥. viij. in quibus bulliant leuiter fol. adianthi, polytrich. ſcabioſæ, & lactucæ, an. M. ß. in colat. diſſolue ſacchari albiſſ. ℔. j. ß. fiat ſyrupus perfectè coctus, addendo in fine extracti iuni-

peri

peri ʒ. iij. ſucci liquirit. & extracti card. bened. an. ℈.iiij. capiat æger cochl.j. horâ vnâ ante prandium, & ante cœnam, & in ingreſſu lecti.

Cardanus ſe multos phthiſicos etiam deſperatos reſtituiſſe teſtatur ſequenti regimine. Vt ſcilicet non vtatur æger alio alimento, quam hordeato ſine iuſculo carnium confecto. Potus ſit aqua ſaccharata. Et ſingulis diebus manè capiat ℥. iiij. decocti caudarum, & brachiorum cancrorum fluuiatilium facti in aqua hordei cum ſacchari ʒ.ij.

Admiratione dignum eſt, quod teſtantur Arcæus, Ingraſſias, Fracaſtorius, & Eraſtus, ſe multos phthiſicos curaſſe vſu decocti ligni ſancti, per longum tempus continuato; cùm illud ratione cauſſæ antecedentis, humoris ſcilicèt calidi, & acris, maximè aduerſum videatur.

Refert Auenzoar, ab auo ſuo quendam phthiſicum perfectè curatum fuiſſe, cibando eum pane benè fermentato cum oleo oliuarum. Tum etiam ſeipſum alium ægrotantem eodem morbo, eâdem ratione liberaſſe.

Puluis ſequens à Valeſco de Taranta valdè commemdatur, & Haly Abbati tribuitur: eóque præcipuè verum phthiſicum ſe reſtituiſſe affirmat. Eodémque Foreſtus fratrem proprium curaſſe teſtatur.

℞. Sem. papau. albi ʒ.x. gummi arab. amyli, tragacanth. ana ʒ. iij. ſem. portulac. ſem. maluæ, ana ʒ.v. ſem. cucurb. melon. cucumeris, citrulli, cydonior. mundat. ana ʒ. vj. ſpodij, ſucci liquirit. ana ʒ.iiij. penidiar. ad pondus omnium, fiat puluis; dentur omni manè ʒ. ij. cum ſyrup. de papau. vel iuiubino. Eo etiam vtatur æger in hordeatis, amygdalatis, aliiſque cibis.

Capiuaccius & Claudinus probant oleum vitrioli ad vlcus exſiccandum,ad guttas ij.vel iij.cum aqua roſar. vel ſucco plantag. & modico ſaccharo.

Crollius etiam valdè commendat elixir proprietatis, quod ex ſpiritu ſulphuris, cum ſpiritu vini, myrrha, aloë, & croco componitur.

Chymici medicamenta ex ſulphure, vt flores, lac, & balſamum maximè laudant, vt in eorum ſcriptis videre eſt. Illorum vſus commodiſſimus talis eſſe poteſt.

♃. Florum ſulphuris, & thuris pulucrat. ana ℈.j. Includantur pomo appiano excauato. Coquatur pomum, & ſaccharo conſperſum comedatur ab ægro, manè per viij. aut x. dies. Vel

♃. Conſeruæ roſar. antiquæ, diamarg. frig. diapenid. ana ℥.j.flor.ſulphur. pulucrat. ʒ.iij. Cum melle deſpumato, fiat opiata, de qua capiat magnitud.auellanæ, bis aut ter in die. Vel

♃. Flor. ſulphur. ʒ. iiij. ſacchar. in aqua roſar. diſſoluti ℥. iij. Fiant tabellæ, quas teneat in ore frefrequentet. Vel

♃. Lactis ſulphur. ʒ. ß. magiſterij perlar. & coral. ana ℈. ß. emulſ. ſem. melon.cum aqua tuſſilag.vel veronicæ factæ ℥. ij. iulep. roſac. ʒ. vj. aquæ cinam, & manus Chriſti perlat. ana ʒ.ij. Miſce, capiat cochlear vnum vel ij. ſingulis diebus manè.

Laudant etiam chymici nonnulli antimoniam diaphoreticum cum triplo ſalis petræ probè calcinatum, vt omnis vis vomitiua ablata fuerit. Quod ſingulis diebus exhiberi debet, in tabellas redactum cum ſaccharo roſaceo, vel cum conſerua roſarum permixtum, vel cum aliis remediis ſuprà deſcriptis.

Balſamum

Digitized by Google

Balſamum Peruuianum ad vlcera pulmonum ſananda multùm conducit, ſi eius gutta vna cum ſaccharo in pilulam redacta ſingulis diebus exhibeatur.

Puluis pimpinellæ ad ʒ. j. cum iuſculo ſingulis diebus exhibitus maximæ etiam creditur efficaciæ.

Pilulæ Ruffi à nonnullis commendantur tanquàm efficaciſſimæ, ſumendo ℈. j. ſingulis diebus. Verùm in ſequentem modum compoſitæ mirabiles edunt effectus.

℞. Maſſæ pilular. Ruffi ℥. j. antimon. diaphoret. & gummi guaiaci, an. ℥. ß. cum balſamo Peruuiano fiat maſſa, de qua capiat ℈. j. per menſem integrum.

Syrup. corallorum, & gelatina cydonior. huic affectui etiam maximè conducunt.

Rodericus è Fonſeca decoctum ſantali citrini commendat, tanquàm præſtantiſſimum remedium ad fluxionem à pulmone inhibendam, quod parat in ſequentem modum.

℞. Aquæ cichorij, acetoſæ, ana ℔. iiij. ſantali citrini minutim conciſi ℥. iij. Fiat infuſio per vnam diem. Deinde fiat coctio in B. M. feruenti, obturato vaſe, per tres horas. Huius decocti capiat ℥. iij. manè, & bibat in potu per 40. dies.

Omnia denique remedia, quæ ad venam pulmonis ruptam conglutinandam in hæmoptoës curatione propoſuimus, huic etiam affectui prodeſſe poſſunt.

Suffumigia etiam vtiliter vſurpari poterunt, ad vlcus pulmonis potenter exſiccandum, & illa ore, naribúſque frequenter attrahenda ſunt. Compoſitio autem talis eſſe poteſt.

℞. Gummi hederæ ʒ. j. ß. thuris ʒ. j. myrrhæ ʒ. ß. ſuccini ℈. j. benioini, ſtyracis, ana ʒ. ß. hypociſt. ℈. ij. ſem. coriandri, roſar. rubr. ſantali rubri, ana ℈. j. Puluerentur, & excipiantur mucilag. gummi tragacanth. vel reſinâ lariceâ. Fiant trochiſci, ſuper prunas iniiciendi.

Vel ſimpliciùs fiant ſuffumigia ex thure, myrrha, maſtiche, benjoino, quæ ſemper ſint in thalamo, vt ſiccus aër, & odoratus attrahatur.

Efficacius ſuffumigium, ſed non niſi in robuſtioribus corporibus vſurpandum, ita componi poteſt.

℞. Gummi anime, vel guaiaci ʒ. ij. tabaci indici. ℥. ß. fol. ſiccor. tuſſilag. ℥. j. hyſſopi, marrubij albi, roriſm. auripigmenti, an. ʒ. iij. fiat omnium puluis, cuius portiuncula indatur fiſtulæ, quâ fumus tabaci hauritur; accendatur & hauriatur fumus bis in die, longè à paſtu, & poſt dimidiam horam capiat doſim decocti ſequentis.

℞. Rad. chinæ, & ſalſæparill. an. ℥. ß. fol. ſcabioſæ, tuſſilag. hederæ terreſtris, vlmariæ, capill. ven. & garyophyllatæ totius, an. M. j. hordei integri P. j. liquirit. raſ. & vuar. corinth. an. ℥. j. coquantur ad ℔. ij. colaturæ adde ſacchari roſac. ℥. iiij. capiat ℔. ß. bis in die, vt dictum eſt.

Pro delicatioribus ſuffitus humidus vſurpari poterit, ex decocto herbarum compoſitus, qui proceſſus vtiliſſimus eſt; ſic enim vires herbarum rectâ viâ ad pulmonem feruntur. Omnes autem pulmoni appropriatæ, & vlceribus curandis idoneæ

vſurpari poſſunt;ſequens formula pro exemplo habeatur.

℞. Tuſſilag. viridis M. viij. hyſſopi M. ij. incidantur, & includantur in olla, cum tantillo aquæ; lutetur operculum perforatum in ſummitate, ita tamen vt foramen ſit etiam lutatum. Immittatur olla in clibanum circà medium coctionis panis, qui cùm extrahitur dematur olla, & aperto foramine imponatur infundibulum, atque ita per os attrahatur fumus in pulmones, per nares reiiciendus. Mirabiliter mouet expuitionem.

Exteriùs verò linimentum refrigerans, & leniens pectori admouendum eſt, manè & ſerò.

℞. Gummi tragacanth. & arabici, ana ʒ. j. Infundantur in aquâ roſaceâ per diem & noctem; adde olei violac. ℥. j. ß. butyri recentis ℥. ß. ſalis prunellæ ʒ. ij. camphoræ ℈. j. lactis muliebris q. ſ. Miſceantur in mortario, & fiat vnguentum.

Ad conſumptionem reparandam, aut ſaltem impediendam, vel retardandam, præter victum analepticum, ad quem præcipuè referuntur hordeata, amygdalata, pineata, oryzata, auenata, & inſtaurantia varij generis, quæ paſſim apud auctores inueniuntur; maximè conueniunt lac ab initio laudatum, & balneum aquæ tepidæ, vel ex decocto hordei mundati, & amygdal. contuſarum. Quod tamen præſenti catarrho non conuenit, aut quandiu febris putredinis particeps eſſe iudicatur, vt quando pulmo multis ſcatet excrementis.

Potus ſit aqua ſaccharata, decoctum hordei, & liquirit. infuſum liquirit. hydromel tenue, vel leue chinæ decoctum.

PRXEOS

Digitized by Google

PRAXEOS MEDICÆ LIBER VIII.

De affectibus cordis.

PRÆFATIO.

COR variòs patitur morbos, ſimilares, organicos & communes, cùm tamen pauciſsimi ſint, qui medici curantis ditioni ſubiiciantur, quandoquidem viſcus nobiliſsimum graues affectus diu ferre non poteſt, quin homo confeſtim de medio tollatur, ſicque nullus remediis locus relinquatur; Nos ideò qui omnes labores noſtros ad vſum artis conferre iam diu conſtituimus, tres tantùm cordis affectus explicare decreuimus, qui frequentiùs in praxi medica occurrunt, & multorum remediorum apparatu oppugnari poſſunt. Atque

Digitized by Google

adeò tria illis capita deſtinauimus, quorum primum erit de ſyncope. Secundum de palpitatione cordis. Tertium denique de virium imbecillitate.

CAPVT PRIMVM.

De ſyncope.

SYncope definitur à Galeno 12. meth. c. 5. præceps omnium virium lapſus. Licèt enim in ea ſolum cor patiatur, & ſola facultas vitalis intercipiatur, eâ tamen collabente cæteras perire neceſſe eſt, cùm ab ea continuum, & neceſſarium influxum recipiant.

Dicitur præceps omnium virium lapſus, vt ab aliis affectibus diſtinguatur, in quibus vires paulatim deficiunt, donec mors ſubſequatur; neque obſtat doctrina Auicennæ fen. 1. lib. 3. tract. 2. cap. 2. proponentis ſigna ſyncopes paulatim aduenientis, licèt enim cauſæ ſpiritus diſſoluentes aliquando ſenſim, & paulatim operentur; attamen ingraueſcentes ſubitò ſyncopem efficiunt, & ideò Auicenna proponit potiùs ſigna antecedentia ſyncopem, quàm ipſam ſyncopem præſentem.

Demùm hæc definitio videtur etiam apoplexiæ competere, in qua contingit præceps omnium virium lapſus, quod tamen non eſt veritati conſentaneum, ſiquidem vires cordis in apoplexia permanent, & pulſus vt plurimùm magnus, ac plenus reperitur. Adde quod reſpirationis læſio, quæ in apoplexia inſignis reperitur, etiam vt plurimùm cum ſtertore, maximè eam à ſyncope diſtinguit, in qua reſpiratio nullo modo læditur.

Quæritur

Quæritur cur ceſſante actione cordis, actio cerebri ſtatim ceſſet, cùm ſpiritus animalis ex vitali generetur, per viam coctionis, & in cerebro aliquandiu manere debeat, licèt vitalis continuò non influat. Reſpondemus cerebrum vt & alias omnes partes, ad actiones ſuas perficiendas indigere continuo affluxu caloris influentis quo ceſſante illæ ſtatim ceſſant. Calor autem influens per ſpiritus vitales defertur.

Alij dantur affectus ad ſyncopem maximè accedentes & ab ea tantùm ſecundùm magis & minùs differentes, nempè Ἔκλυσις, λειποθυμία, & ἀσφυξία, Ἔκλυσις Leue eſt animi deliquium, λειποθυμία ſeu λειποψυχία, ſeu ἀποψυχία grauius, ſyncope grauiſſimum, quæ ſi eo vſque deueniat vt in toto corpore pulſatio aboleatur, ἀσφυξία nominatur, quæ proximus ad mortem gradus eſt.

Apud Hippocratem & Græcos antiquiores vox iſta σύγκοπη vſitata non fuit, qui affectum hunc lipothymiam, lipopſychian & aſphyxiam appellarunt. Sed paulò ante Galeni tempora hæc vox inuenta, & in medium adducta eſt, & in ſpecie grauiori malo tribuitur, quàm ſit lypothymia, & lypopſychia; ſic apud Gal. 1. ad Glauc. cap. 14. lipothymia eſt ſyncope imperfecta, & ſyncopem ſemper præcedit.

Ex prædictis patet partem affectam in ſyncope eſſe cor ſpirituum vitalium officinam, quorum influxu inſitus ſingularũ partium calor ac ſpiritus in actum deducitur, ideò ceſſante illa actuatione ob prohibitum ſpirituum vitalium influxum, omnium partium vires collabi actioneſque ceſſare neceſſe eſt.

Cauſa huius affectus proxima & immediata eſt ſpirituum vitalium defectus, non totalis, mortem enim ſubitaneam afferret; ſed tantus vt natura cogatur (ne vires cordis penitùs exoluantur) ſpiritus ab aliis partibus

ad

ad ipſum cor retrahere, vndè illæ à functionibus ſuis feriari coguntur.

Ille autem ſpirituum defectus quatuor modis potiſſimùm contingere ſolet: vel quia ſufficienti copiâ non generantur, vel quia geniti diſſipantur, & euacuantur; vel quia præter naturam alterantur, & corrumpuntur. Vel denique quia ſuffocantur, & obruuntur; Non generantur vitio facultatis, vel materiæ. Facultas ſpirituum generatrix læditur, vel proprio cordis affectu, vel per conſenſum.

Morbi proprij cordi inſigniores ſunt intemperies magnæ natiuam temperiem euertentes, aut ſubſtantiam partium, & caloris natiui depaſcentes. Quales ſunt febres ſyncopales, acutæ, & malignæ, ſyntecticæ ſeu colliquantes, peſtilentes, hecticæ, maraſmodes; his accedunt morbi organici, vt conſtrictio, & dilatatio nimia, & continui ſolutiones quæ ad ventriculos cordis penetrantes citiſſimè interficiunt.

Per conſenſum facultas cordis læditur à reliquis principiis cerebro & hepate, quæ maximam cum corde ſympathiam habent: ſæpiſſimè etiam ab ore ventriculi, ob viciniam ſenſumque exquiſitum; vndè orta eſt diuiſio ſyncopes in cardiacam, & Stomachicam, Cardiaca eſt illa quæ fit corde primariò affecto, Stomachica, verò quæ per conſenſum ſtomachi producitur. Non rarò etiam ab vtero exoritur, ex tetris vaporibus ab ea parte ad cor tranſmiſſis, vndè vteri præfocatio, apnoea, & ſyncope hyſterica proficiſcuntur, prout vapores illi pulmonem, diaphragma, aut cor impetunt, & inuadunt.

Vitium materiæ eſt defectus, vel corruptio aëris & ſanguinis; ex quibus ſpiritus vitales generantur. Aëris defectus contingit, ex reſpiratione, vel tranſpiratione

ratione læſa; ſanguinis verò defectus ex læſa nutritione: vtriuſque corruptio accidit cum alienam qualitatem induunt; ſic aër inquinatus in conſtitutione peſtilenti lipothymiam & ſyncopem non rarò inferre ſolet: Sic tetri odores nonnullis eumdem effectum præſtant, imò verò ſuaues mulieribus quibuſdam; ſic ex prauis eduliis corruptus interdùm ſanguis generatur.

Spiritus diſſipant euacuationes nimiæ, tum ſenſiles tum inſenſiles. Senſiles fiunt primò ipſius ſanguinis per os, nares, vterum, aluum, hæmorrhoides, phlebotomiam, aliaque vulnera inſigniora: ſecundò aliorum humorum, qui licèt excrementitij ſint, maiori tamen copiâ excreti maximam ſpirituum diſſipationem faciunt, & ſyncopem inferunt. Tales autem humores excerni ſolent per vomitum, aluum vrinas, ſudores, magni abſceſſus apertionem, præcipuè introrsùm; vt empyematis, tum etiam extrorſum vt in hydrope, aperto vmbilico contingit.

Inſenſiles euacuationes fiunt ex nimia cutis raritate & contentorum tenuitate, & acrimonia, immodico æſtu, balneo, vel laconico calidiori, immodico labore. Diſſipant etiam vigiliæ pertinaces, inedia longa, effrænata venus, ira vel gaudium vehemens, ægritudines longæ & acutæ: his adde ingentes dolores cordis, ventriculi, inteſtinorum, renum, aurium, dentium, & partium omnium neruoſarum.

Spiritus alterant & corrumpunt praua viſcerum diſpoſitio, & quæcunque malignam & cordi inimicam qualitatem obtinent, vt aër, & halitus fœtidus, venenoſus, & peſtilens reſpiratione, vel tranſpiratione at-
tractus

tractus; vel in corpore ex putredine humorum genitus. Idem præſtat venenum aſſumptum, vel admotum, vel morſu animalium venenatorum communicatum.

Denique ſuffocant & obruunt ſpiritus vitales ſanguinis, & ſpiritus, ad cor vehemens refluxus, copioſa fuliginum prauarum circa cor, & membra vicina congregatio; nimia ſanguinis frigidi & craſſi circà cor, eiuſque venas, & arterias, & membra vicina redundantia.

Syncopem grauiſſimam quam mors repentina ſubſequuta eſt à ſanguinis & ſpirituũ ſubito refluxu ad cor, nuper vidimus in nobili virgine, quæ ab ineunte ætate huic ſymptomati erat valdè obnoxia; ita vt ex quouis animi pathemate, etiam leuiori in lipothymiam, aut ſyncopem incideret. Cùm autem egregio adoleſcenti, qui illam ardenter deperibat matrimonio iungeretur, facto celebri parentum conſanguineorum, affinium, & amicorum conuentu, poſtquàm ipſi penna à tabellione tradita fuiſſet, vt nuptialem contractum ſubſcriberet, vix dimidiam ſyngraphi ſui partem exarauerat, cùm illa ſubitò in terram concidit exanimis, & omninò demortua; vndè facilè fuit coniicere, ex vehementi animi pathemate, maximam & ſubitaneã ſanguinis & ſpirituum retractionem, ad cor factam fuiſſe, quæ calorem natiuum, & ſpiritum inſitum ſuffocauerit, vndè mors repentina ſubſequuta eſt.

A ſanguine verò frigido & craſſo copioſè circa cor & in maioribus vaſis congregato ſyncopem oriundam vidit Petrus Salius Diuerſus, vt ipſe refert lib. de affectibus particularibus cap. 4. in puella quartum decimum annum agente, quæ cum per diem capitis grauitatem, vertigines, & anxietatem paſſa eſſet, die ſequenti ſubitò extincta eſt; ſecto poſt mortem cadauere in arteria magna, & in vena caua totus ſanguis concretus apparuit, vt apprehenſo illius altero principio, ita integer

ex

ex vena, & arteria educeretur ac gladius è vagina extrahi ſolet. Quare iudicatum fuit ſubitam hanc mortem, à ſola interceptione venarum, & occluſione à ſanguine concreto, cauſatam fuiſſe. Caſus iſte rarus eſt, cùm ſanguinis concretio in venis ne in cadaueribus quidem contingere ſoleat; tanta enim eſt venarum ſanguinis continendi proprietas, velut proprium illius conceptaculum, vt etiam poſt mortem illum fluidum conſeruet, qui in omnibus aliis locis illicò concreſcit. Huius autem extraordinariæ concretionis rationem deſumit Salius ex analogia ſanguinis extrauaſati, qui ſimul atque refrigeratur, ſtatim concreſcit, quò magis ei admixti ſunt humores frigidiores, craſſiores, & viſcidiores, pituitoſi nimirùm & melancholici, quorum ratione intemperiem cõſequutus frigidiorem, ad concreſcendum maiorem aptitudinem, & promptitudinem recipit. Simile quippiam euenire poteſt ſanguini intrà venas coërcito, qui vitioſis abundans ſuccis, craſſioribus, & frigidioribus, venas maiores adeò replet, vt ſpiritus intercipiens, & penetrare non permittens, eos in extinctionem ducat; iiſque extinctis ſanguis refrigeretur, ac concreſcat, propter humores frigidos, & concretioni idoneos illi admixtos; qui ſi præſtò non fuiſſent, ſanguis liquidus, & incorruptus permanſiſſet. Spagirici hunc effectum referrent ad ſpiritum quemdam coagulantem, & congelantem, ex peculiari, & extraordinaria humorum diatheſi genitum, quæ cùm rariſſimè contingat, rariſſimus etiam ſole teſſe iſte affectus. Et certè ſimplex refrigeratio concretionem iſtam efficere non poteſt, alioquin in defunctorum cadaueribus hyemis tempore præſertim, ſanguis in venis perpetuo concreſceret, cùm tamen omni tempore fluidus reperiatur. Spiritum autem hunc congelandi vi præditum, exiſtimare poſſumus ſimilem eſſe illi, qui

catalepſim

catalepſim inducit; in qua membra frigida, & congelata redduntur, vt inflecti nullo modo valeant. Spiritus huiuſmodi fixantes,& congelantes chymici in multis animalibus, vegetalibus, & mineralibus agnoſcunt: tales etiam è terra interdùm ſuſcitari docent hiſtoriæ quorumdam hominum, & brutorum, à tetris vaporibus in terræ motibus, aut etiam è cauernis quibusdam erumpentibus congelatorum, vt repentè corpora illorum rigida facta fuerint; tales denique ſpiritus fulminibus miſceri docet Cardanus hiſtoriâ octo meſſorum ſub quercu cœnantium, qui fulmine percuſſi, rigidi omninò facti ſunt, & in eadem ſpecie permanſerunt, vt vnus comedere,alter manum poculo admouere, alius bibere videretur.

Signa huius affectus diagnoſtica,vel reſpiciunt ſubiectum, ad illum recipiendum magis idoneum, vel paroxyſmum imminentem, vel eundem præſentem, vel denique cauſas illum producentes.

Subiecta magis diſpoſita ad ſyncopem recipiendam, ſunt homines debilitate quadam natiua, vel adſcititia à morbo, aut alio caſu prædíti, puſillanimes, fœminæ potiùs quam mares,virgines menſtrua patientes, mulieres grauidæ, tum etiam illi qui ſunt raræ texturæ, ictetici, ſplenici, & melancholici.

Syncopem imminentem ſignificant in illis præſertim qui illi obnoxij ſunt, improuiſa anxietas, animi perturbatio,capitis grauitas, vertigo,alieni & varij coloris, viridis,& flaui obuerſatio,coloris faciei,tum etiam & pulſus frequens, ac ſubita mutatio.

In lipothymia præſente prædicta etiã ſigna reperiuntur,ſed paulò grauiora, quibus non rarò ſudor frigidus adiungitur, tum ægrotantes (quod præcipuum eſt) de animi defectione conqueruntur.

Præſentẽ verò ſyncopẽ demonſtrant,præceps omnium

virium lapſus, pulſus rariſſimus, formicans, obſcurus, tandemque abolitus; color faciei ſummo pallore, aut liuore ſuffuſus, totius corporis præſertim extremorum frigiditas, ſudor frigidus, ſyncopticus ideò dictus, præcipuè in temporibus, collo, & thorace.

Signa cauſarum maiori ex parte per ſe manifeſta ſunt. Febres enim malignæ, acutæ, ſyncopales, ſyntecticæ, ſyncopem idiopathicam efficientes, per ſe ſatis conſpicuæ ſunt; cauſæ etiam externæ, repentinam ſyncopem inducentes, ſenſibus obuiæ ſunt; vt ita & gaudium immodicum, terror ſubitus & repentinus; odores tetri, hæmorrhagia larga, aliæque euacuationes copioſæ, vigiliæ pertinaces, inedia longa, effrænata venus, dolores atrociſſimi.

Humores tenuiores, & corporis raritatem ſignificant, nares acutæ, oculi concaui, collapſa tempora. Flauæ bilis abundantiam oſtendunt, morſus oris ventriculi, anxietas, vellicatio, calor & dolor inſignis.

Humorum crudorum copiam ſignificant, totius corporis moles amplior, præcordiorum tumor, color faciei albidus, nigricans aut liueſcens, pulſus minor, obſcurus & inæqualis.

Syncope verò ſympathica ex aliarum partium vitio producta, ex earundem partium affectarum ſignis innoteſcit: ſic ex affecto ventriculo ſi proueniat, eiuſdem partis affectus præceſſerunt vt nauſea, vomitus, ventriculi morſus, oris amaror, ſitis, & ſimilia. Idem de aliis partibus eſt oiudicium. Si verò nullum alicuius partis affectæ indiciùm appareat, ex primario cordis affectu ſyncopem exoriri indicio eſt.

Ab aliis affectibus ſyncope propriis etiam ſignis diſtinguitur. Ab epilepſia quidē quòd in ea ſit conuulſio, non autem in ſyncope; ab apoplexia, quòd in ea inſigniter lædatur reſpiratio, etiā vt plurimùm cum ſtertore, & pulſus

non admodum imminuatur, niſi in morti proximis; in ſyncope verò pulſus ferè aboleatur, & reſpiratio libera permaneat. Ab vteri ſuffocatione diſtinguitur, quòd in ea partes ſpiritales vt plurimùm maximè afficiantur, ægrotantes ſtrangulari videantur, pulſus tamen non valde immutetur, neque faciei color, qui ſtatum naturalem ſeruat, imò frequenter rubicundior apparet: in ſyncope verò reſpiratio non læditur, pulſus ferè abolitus eſt, & facies admodum pallet. Aliquando tamen ſyncope cum vteri ſuffocatione coniungitur, & tum pulſus interdùm non percipitur.

Prognoſis huius affectus ex Hippocr. primum deſumitur aph. 41. ſect. 2. *Qui frequenter, ac fortiter ſine cauſa manifeſta deficiunt animo, derepentè moriuntur.* Quia vt antea dictum eſt, ſyncope grauior vires cordis penitùs opprimit, vel exoluit, vndè mors conſequitur.

Syncope à qua homo non reſtituitur poſt irrorationem faciei cum aqua roſacea, poſt vini exhibitionem, & ſternutatoria naribus immiſſa, lethalis.

Cum quis à ſyncope ſuſcitatur, non ſtatim ſalus promittenda eſt, ſi enim pulſus non reſtituitur, & color viuidus non redit, ægerque frigidus ſemper manet, in ſyncopem citò relabitur, ex qua periculum impendet.

Quæ ab immodicis euacuationibus, timore, triſtitia aut alia euidenti cauſa ſyncope exoritur, minùs periculoſa eſt, quàm quæ ab interna cauſa procedit.

Quod ad curationem ſpectat; cùm ſyncope à variis cauſis dependeat, illarum ratione diuerſum curandi modum deſiderat.

A quacunque tamen fiat cauſa, vrgente paroxyſmo, ſequentia conueniunt: Supinus decubitus, iniectio aquæ frigidæ in faciem, ſternutamenti concitatio; vini generoſi, aquæ cinam. imperialis, vitæ, cœleſtis, & ſimilium

lium in os immiſſio. Admotio propè nares panis è furno calentis; vociferatio & ægri agitatio, narium compreſſio, & digitorum contorſio, pilorum auulſio, frictiones, ligaturæ, & cucurbitulæ.

At ratione cauſarum diuerſarum curatio varianda eſt in ſequentem modum.

Si ex defectu alimenti ducit originem; vino generoſo aſſumpto reparetur, & cruſtâ panis in eodem madefactâ & aſſumptâ: tum etiam alimentis ſorbilibus, & valdè nutrientibus, vt iuſculis, deſtillatis reſtaurantibus & ſimilibus.

Inter alia plurimùm valet ferculum ex ouis, ſaccharo, vino, & cinamomo ſequenti capite deſcriptum.

Si ab humorum tenuitate, quâ ſpiritus facilè exhalant; odoramenta & cibi boni ſucci, incraſſantéſque exhibeantur; cutis pori conſtringantur ol. roſaceo; maneat æger in aëre frigidiori.

Si ab hyſterico affectu; remedia illi appropriata adhibeantur.

Si à maligna qualitate; cardiaca, & alexipharmaca vſurpentur, qualia in febrium malignarum curatione præſcribi ſolent.

Si à veneno hauſto; venenum illud euacuantia, & tum manifeſtis qualitatibus, tum peculiari proprietate oppugnantia propinentur. Ideóque vomitus ſtatim prouocetur, poſtmodùm theriaca exhibeatur. Deindè ſi ſentiatur ardor, vel eroſio ventriculi; lac vel butyrum accipiat, vel iuſcula pinguia, aut potiones cardiacas refrigerantes.

Si ab immodica euacuatione; æger odoribus; cibo, potu, ſomno, & quiete reficiendus.

Si à nimia profuſione ſanguinis; ponatur æger ſuprà lectum, capite decliui, aquâ frigidâ facies irroretur, detur parùm vini aquâ frigidâ diluti.

Si à ſuperpurgatione, detur theriaca recens, vel in eius defectu antiqua, cum opij g̃. ij. in vino diſſolutæ; vel quod melius eſt laudani g̃.iij. Totus venter oleis ſequentibus inungatur.

℞. Ol. myrtin. & cydon.ana ℥.j. ß.ol. abſinthij ℥.j. aceti roſac. parùm. Miſce, fiat inunctio frequenter.

Iniiciatur clyſter ex lacte chalybeato, addendo vitellos ouorum n.iij. philonij romani ʒ.ij.

Fiant frictiones brachiorum, & partium ſuperiorum.

Mica panis vino madefacta, aut etiam vinum ipſum exhibeatur.

Ac denique euacuatio quæuis, ſiue ſanguinis ſit per nares, vterum, aliáſve partes; ſiue aliorum humorum per vomitum, aut alui fluxum; remediis, propris capitibus deſcribendis, erit cohibenda.

Quæ à ſudore nimio exoritur ſyncope, curatur remediis ſudorem coërcentibus, vt aquâ frigidâ, vel roſaceâ, ſolâ, aut cum modico aceto, in faciem & manus affatim coniectâ. Aër etiam prædictis aquis, & flagellatione refrigeretur. Epithemata frigida cordi adhibeantur ex aqua roſar. acetoſæ, borrag. & pulu. diamarg. frigidi, cum tantillo vini penetrationis gratiâ.

Iulepi etiam refrigerantes ex ſyrupo acetoſo, violaceo, de pomis, aut de limonibus, cum aquis refrigerantibus, & ſale prunellæ frequenter exhibendi. Obſtruantur pori inunctionibus cutis ex ol.roſac.myrtino, maſtichino. A vino æger abſtineat. Nullo pacto fricetur, ſed ſæpè locum mutet, & leuiter operiatur. Lectus ſequenti puluere ſinapiſetur.

℞. Flor. nymphææ & roſar. rubr. ana ℥. iij. ladani puri ℥.ß. ſtyrac.ʒ.ij. myrtill.& granor.ſumach.ana ℥.ij. Fiat puluis.

Si

Si ex ſuffocatione ſpirituum ; ad ambitum corporis illi reuocandi ſunt, frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, & ſimilibus remediis. At ſi à plenitudine oriatur ſuffocatio, ſanguis copioſè, ſed per interualla, detrahendus eſt.

Si à terrore & metu; ſanguinis miſſio etiam vſurpanda eſt, ne ex affluxu ſanguinis, obſtructio aliqua vel inflammatio excitetur.

CAPVT II.

De palpitatione cordis.

VT in ſyncope motus cordis imminutus, ſic in palpitatione eſt deprauatus. Malè à quibuſdam tremor cordis nominatur, cùm tremor ſit paſſio motus animalis & voluntarij, & non niſi partibus voluntario motu præditis competat.

Galenus lib. de tremore, palpit. & conuul. dicit palpitationem à ſolo morbo fieri, nempè à ſola cauſa morbifica partem attollente, & deprimente, ſine vllo facultatis concurſu; tremorem verò partim à morbo, partim à facultate. Hinc multi palpitationis vocabulum cordi & aliis partibus vniuocè tribuentes, eodem modo fieri exiſtimãt in corde, ac in cute & muſculis in quibus palpitatio contingit à ſpiritu flatulento, ad eas partes violenter impulſo: ſi enim ab eodem ſpiritu impletum, atque iterùm euacuatum cor moueatur vtris inſtar, (in quo tale aliquid à liquore violenter infuſo, vel ſpiritu inflato & rurſùm compreſſo contingit) palpitationem pati exiſtimant. Verùm diſpar admodùm eſt ratio; cutis enim & muſculi non habent naturalem ſeſe dilatandi, ac conſtringendi vim, ſed tantùm à cauſis

 morbificis

morbificis motum illum acquirunt. Cor verò cùm naturalem habeat dilatandi ſeſe, ac conſtringendi facultatem; Palpitatio cordis ſine motu illius fieri non poteſt. Et fruſtra à nonnullis multa loca congeruntur ex Galeno, quibus probare conantur, palpitationem cordis non fieri à natura, ſed à morbo, vel potiùs cauſa morbifica. Galenus enim in omnibus iis locis, agit tantùm de palpitatione quæ in cute & aliis partibus externis fit; non verò de palpitatione cordis, quæ alterius naturæ eſt, & ipſe Galenus 2. de ſympt. cauſ. cap. 2. palpitationem cordis, & arteriarum ab aliarum partium palpitatione diſcernit.

Eſt igitur cordis palpitatio, immoderata & præternaturalis illius partis concuſſio, vehementi diaſtole, ac ſyſtole moleſta; quæ tanta interdùm eſt, vt (docente Fernelio) ſæpè ſit animaduerſa thoracis vicinas coſtas effregiſſe; ſæpè & eas, quæ ſuprà mammas ſunt, de propria ſede depuliſſe; ſæpè etiam arteriam foras dilataſſe in aneuriſma contracti pugni magnitudine, in quo & tactu, & viſu conſpicua erat pulſatio.

Fit autem immoderata illa cordis concuſſio, à facultate pulſifica ſtimulata, & irritata à re moleſta, & vſu illius plurimùm aucto.

Hic obiici poteſt, in febribus hæc omnia reperiri, immoderata enim fit ſyſtole, & diaſtole, facultate irritatâ à re moleſta, vel vſu aucto ob calorem immodicum cordi impreſſum.

Reſpondemus motum cordis in febribus diſtingui à palpitatione tantùm per magis & minùs; & motum cordis depravatum dici palpitationem quando inſignis, & vehemens eſt; ſi verò tantam vehementiam non habeat, pulſus frequens, magnus, velox, aut celer nominatur, ad aliaſque pulſus immutati, & præternaturalis differentias refertur.

Cauſæ

Cauſæ igitur palpitationem cordis efficientes ad tria capita reduci poſſunt, vel enim eſt res moleſtans & irritans, vel refrigerationis neceſſitas; vel ſpirituum defectus: quæ duæ cauſæ poſteriores ad vſum auctum referri poſſunt.

Causa moleſtans omnium frequentiſſima eſt, itavt quamplurimi authores hanc vnicam agnouerint, reliquæ verò rariores. Iſta autem cauſa moleſtans vt plurimùm eſt vapor, vel flatus qui quantitate, vel qualitate, vel vtrâque cordi moleſtiam parit. Qualitas autem vel manifeſta eſt vel occulta.

Vapor manifeſtâ qualitate moleſtus, vel in ipſo corde eſt, & partibus vicinioribus; vel aliundè ab aliis partibus remotioribus tranſmittitur; iſque ſubitò in abditos cordis ſinus ingreſſus, expultricem viſceris ſtimulat, quod ſummo robore naturaliter præditum, potenter inſurgit, & vehementiori niſu hoſtem expellere nititur.

In corde aut partibus vicinis, potiſſimùm pericardio humores frigidi, & craſſi interdùm colliguntur, è quibus vapores eleuantur, & ad cordis ventriculos transferuntur, vbi palpitationem efficiunt.

Ab aliis verò partibus remotioribus vapores, & flatus ad cordis ventriculos eleuantur; putà ventriculo, liene, vtero, cæteriſque in ventre inferiori contentis.

Vapor occultâ qualitate moleſtus cor non rarò afficit in febribus malignis, peſtilentibus, in venenis aſſumptis, & aliquando vermes putreſcentes, ſanguis menſtruus retentus, ſemenque corruptum, aliaque putrida materia, vapores malignos ad cor mittunt, qui facultatem illius vehementer irritant.

Humores varij cordi moleſtiam exhibent, quantitate, vel qualitate peccantes; ſic ſanguis nimiâ quantitate venas, & arterias, tum & cordis ventriculos grauans, vt liberè moueri nequeant, cordis palpitationem efficit, motum illius liberum impediens, quem defectum vt reſarciat facultas, violentiùs mouet. Sic aqua in pericardio contenta, nimiâ copiâ luxurians, cordis ſubſtantiam comprimit, illiuſque ventriculos vt liberè dilatari non valeant; idem præſtant humores confertim ad cor affluentes, vt fit aliquando in vulneribus, formidine, ac terrore.

Humores qualitate peccantes cordi infenſi ſunt, eique moleſtiam afferunt, ſi venenati, putridi, corrupti, acres, & calidi nimis fuerint, eiuſmodi eſt præcipuè bilis torrida, & exuſta in cordis ſubſtantiam impetum faciens, illiuſque vim expultricem irritans.

Tumores etiam, licèt rarius, huiuſmodi affectum excitant, vt inflammatio cordis, abſceſſus, tuberculum in arteriis pulmonum propè cor exortum; quod Antipatro medico contigiſſe refert Gal. 4. de loc. aff. vndè poſt pulſum inæqualem, in palpitationem, & Aſthma incidit, ex quo ſubitò interiit; ſic refert Dodonæus ſe callum in arteria magna, loco cordi proximo obſeruaſſe; vndè palpitatio orta erat, multis annis perſeuerans. Tumores etiam in pericardio excitati, ſiue humoris expertes, & ſcirrhoſi, ſiue humorem in ſe contineant, vt ſunt puſtulæ hydatides. In corde ipſo calculi, oſſicula, & carnis fruſtula interdùm generantur, quæ palpitationem efficiunt. Sic refert Platerus in quodam diuturnâ cordis palpitatione vexato, & tandem è medio ſublato, oſſeum quiddam in corde deprehenſum fuiſſe. Schenkius verò refert, in ſacerdote quodam, qui à teneris annis, vſque ad annum 42. quo è vita diſceſſit, cordis palpitatione laborauerat

laborauerat

laborauerat, in cordis baſi carnis excreſcentiam repertam fuiſſe, quæ ſex drachmas pendebat, & alterum corculum repræſentabat.

Secunda palpitationis cauſa ſupra propoſita fuit refrigerationis neceſſitas, quæ tum præcipuè adeſt, cum calor præter naturam in corde augetur, à quo ſpiritus intùs accenduntur, ac propterea motus cordis, & arteriarum augetur, vt quod abſumitur reſtituatur, & calor refrigeretur, id quidem fieri ſolet interdùm à cauſis internis, quod tamen rariſſimum eſt, vt anteà diximus; frequentiùs verò ab externis, vt irâ, exercitatione vehementi, & ſimilibus. Quemadmodum obſeruauit Platerus iuuenem quendam admodùm calentem, cùm in ludo paruæ pilæ irâ corriperetur, ſicque duæ cauſæ coniungerentur, palpitatione cordis adeò vehementi correptum fuiſſe, vt indè mors conſequuta ſit.

Tertia cauſa fuit ſpirituum defectus, qui fit per inediam, vigilias, iram, gaudium, metum, pudorem, morbos vehementes, aliaſque cauſas ſubitò & copiosè ſpiritus diſſipantes, quem ſpirituum defectum cor reſarcire contendens, vt illos promptiùs & copioſiùs regeneret, & ad totum corpus celeriùs tranſmittat, motum ſuum intendit, ac celeriorem efficit.

Notandum eſt pro coronide, palpitationem cordis longè frequentiorem eſſe, quæ fit per conſenſum aliarum partium, quàm ipſo corde primariò affecto. Habet enim cor cum omnibus corporis partibus conſenſenſum per arterias & venas, per quas vapores, flatus, & humores tranſmittuntur. Quæ omnia ſuo loco in diagnoſi iam proponenda clariùs innoteſcent.

Diagnoſis huius affectus vel ad ipſum affectum, vel ad cauſas illum producentes dirigitur.

Affectus ipſe ſenſibus conſpicuus eſt, æger enim

 mani

manifeſtè palpitationem in ſe percipit, & adſtantes manum regioni cordis admouentes motum illum vehementem percipiunt. Imò verò viſui etiam & interdùm auditui ſeſe obiicit: ſubſultans enim arteriarum motus præcipuè in iugulo, viſu deprehenditur, aliquando etiam audiri teſtatur Foreſtus exemplo iuuenis cuiuſdam, cuius cor adeò palpitabat, vt prætereuntes feneſtræ cubiculi clauſæ aurem admouentes, clarè exaudirent.

Cauſæ palpitationem producentes ſuis etiam ſignis diſtinguntur; calida intemperies dignoſcitur, ex pulſus magnitudine, celeritate, & crebritate, febre, & calore thoracis, magna & frequenti reſpiratione, & frigidorum appetentia.

Si à vapore aut flatu generetur cordis palpitatio, citò fit & citò deſinit, à leui corporis motu excitatur; reſpiratio interdùm difficilis eſt, interdùm etiam tremor genuum contingit, oculorum tenebræ, ſonitus aurium, & dolor non rarò alicuius partis ſubitò euaneſcens, cuius autem naturæ, & qualitatis ſit vapor aut flatus palpitationem committens ex ſignis humoris in corpore aut partibus quibuſdam redundantis colligitur, cùm vapores, & flatus ab humoribus perpetuò eleuari ſoleant.

Si ab humoribus cordis palpitatio generetur, affectus non ita ſubitò inuadit, & diutiùs perſeuerat, qualis autem humor cauſa huius mali ſit, ex ſignis humoris in toto corpore redundantis facilè internoſci poteſt. Ac præcipuè ſanguinis copia, à qua frequentiùs quàm ab aliis humoribus hic affectus generatur; cognoſcitur ex pulſu vario & inæquali, ita vt nunc magnus, nunc paruus, tardus iterúmque velox exiſtat, cui etiam reſpiratio proportione reſpondet; cor ægrotanti conſtringi & opprimi videtur, idipſum teſtantur

calor

calor excedens, diſtenſio venarum, rubor faciei, tempus vernum, ætas, regio, & victus ratio ſanguinem multiplicans.

Quæ per conſenſum aliarum partium palpitatio exoritur, ex propriis illarum partium affectarum ſignis innoteſcit; ſic ventriculi conſenſum indicat, inappetentia, nauſea, & humorum peſſimorum vomitus, & ſtomachi morſus. Moleſta circà pancreas aut lienem pulſatio, aut alius lienis affectus, materiam in iis partibus latitantem ſignificat, à qua vapores, & flatus, ad cor tranſmittuntur; ſic menſium ſuppreſſio, & affectiones hyſtericæ, ab vtero malum exoriri ſignificant.

Aqua in Pericardio redundans difficiliùs cognoſcitur, coniecturâ tamen eam ſuſpicari poſſumus, ſi pulſus mollis, & languidus ſit, & æger conqueratur ſibi, cor velut in aqua innatare, & ſuffocari. Si malum ſit continuum, & in atrophiam vel hecticam degeneret.

Si humores maligni & venenati huic affectui originem dederint, magna in pulſu varietas apparet, virium maxima deiectio, & interdùm lipothymia, aliaque malignitatis ſigna conſpiciuntur.

Si à tumore palpitatio oriatur, notabilis in pulſu apparet varietas, & motus cordis à naturali valdè recedit, admodùm inæqualis, & inordinatus eſt, & ſi humor ſit calidus, ingens in corpore erit inflammatio, ſitis magna, difficilis reſpiratio, ſuccedit lipothymia, & tandem mors conſequitur; ſi verò tumor durus ſit in pericardio, affectus eſt continuus, & æger ſenſim & ſine cauſa manifeſta contabeſcit; ſi caro vel quidpiam aliud ſolidius cordi adnaſcatur, palpitatio à morbi principio vſque ad mortem continuò hominem infeſtat.

Denique

Denique ſpirituum defectus cordis palpitationem excitans cognoſcitur ex cauſis præcedentibus, à quibus magna ſpirituum exolutio fieri potuit, tum etiam ex pulſu crebro, celeri, & paruo; & quòd ex quouis labore etiam leuiſſimo palpitatio contingit. Simile enim quippiam conualeſcentibus accidit, quibus ex deambulatione, aut quauis alia corporis agitatione, etiam leuiori, pulſus immutatio fit ſatis inſignis & palpitationi analoga.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt, vt periculoſus exiſtat, ob læſum cordis motum, quo vita conſeruari debet, & frequenter ad ſyncopem deducat, tandemque hominem de medio tollat. Veriſſima enim eſt obſeruatio à Gal. propoſita comm. aph.41. ſect. 2. & 5. de loc. aff. cap.2. omnes qui iuuenes aut in declinante ætate cordis palpitationi maximè obnoxij fuerunt, antè ſenectutem mortuos eſſe, frequens enim palpitatio ſignum erat facultatem vitalem admodùm debilem fuiſſe.

Palpitatio idiopathica eſt ſympathicâ periculoſior, imò vt plurimùm lethalis. Tum etiam illa quæ ab interna cauſa fit periculoſior eſt illâ quæ ab externa producitur, niſi magna ſit externæ cauſæ vehementia, vt veneni vel alicuius vulneris inſignioris.

Si à cordis tumore, vel ſoluta vnitate palpitatio procedat inſanabilis eſt, & deplorata.

Curatio palpitationis cordis varia eſſe debet pro varietate affectuum, à quibus dependet; ac primùm ea quæ à peculiari affectu cordis aut pericardij curationem non recipit, ideò tota practicorum curatio ad ſympathicam dirigitur, quæ à variis partium inferiorum affectibus dependet, quorum curatio è propriis locis depromenda eſt.

At præter illa remedia, quæ cauſæ ſublationem reſpiciunt;

reſpiciunt ; vſurpanda etiam ſunt, quæ ſymptomatis ſedationi, aut lenitioni conferunt, cor reficiendo, roborandóque, nec non flatus, & vapores ex humoribus melancholicis, aut crudis, & pituitoſis eleuatos diſcutiendo. Qualia ſunt iulepi cardiaci, opiatæ, epithemata, & odoramenta in virium imbecillitatis curatione deſcribenda, tum etiam ſequentia.

℞. Conſeruæ meliſſæ, anthos, flor. borrag. & caryophylli noſtratis, ana ℥.j. confect. alcherm. & theriacæ vet. ana ʒ.j. pulu. elect. diambræ, & diamoſchi dulcis, ana ℈.j. Cum ſyrup. de cortice citri, fiat opiata, quâ vtatur frequenter.

℞. Aquar. bugloſſi, roſar. & flor. arantiorum, ana ℥.ij. ſyrup. caryoph. noſtr. ℥.j.ß. aquæ cinamomi ℥.ß. ſpiritus roſar. ʒ.ij. confect. alcherm. ʒ.j. Miſce, dentur cochlear.ij. per interualla.

Liquor ſequens ad imitationem ſucci ex cordibus, ſequenti cap. deſcribendi, erit vtiliſſimus.

℞. Corda porci, aut veruecis num.iij. cinam. & caryoph. ana ʒ.j. ſem. acetoſæ, & lactucæ, ana ʒ.j.ß. vini albi ℥. ij. aquar. borrag. ſcabioſ. & roſar. ana ℥. j. ß. confect. alcherm. ʒ. j. Bulliant omnia inter duo vaſa. De hoc liquore capiat cochl. ij. manè & veſperi.

℞. Roſar. rubr. & flor. roriſm. ana ʒ.ij. flor. lauendulæ ʒ.j. ſem. angelicæ, cortic. citri, caryophyll. cinamom. macis, ana ʒ. ß. croci ℈. j. moſchi, ambræ, ana gr. vj. Cum ſindone rubra fiat ſacculus, qui irroretur vino albo, & aquâ roſar. & applicetur tepidè regioni cordis.

℞. Vnguenti roſac. ℥.ß. olei cinam. & caryophyll. ana gutt. vj. moſchi, ambræ, ana gr. iiij. Miſce, fiat linimentum, quo illinatur regio cordis.

Clyſteres

Clyſteres purgantes, & carminantes frequenter iniecti flatuoſam materiam potenter euacuant, & diſcutiunt.

Sed venæ ſectio omnibus remediis præſtat in hoc affectu, vrgente paroxyſmo. Et Gal. teſtatur 5. de locis affectis, cap. 2. ſe nunquam inutiliter venam ſecuiſſe in palpitatione cordis.

Quidam practici admouent thoraci cucurbitulas ſine ſcarificatione, quibus magnam vim tribuunt diſcutiendis, ac digerendis flatuoſis ſpiritibus, qui in partibus internis incluſi continentur. Alij hypochondriis admouent, quando in iis locis mali minera reſidet.

At Zacutus Luſitanus cucurbitulam ſcarificatam regioni cordis admouit cum miro ſucceſſu, vt videre eſt in hiſtoria ab eo diſcripta in Praxi Medica admiranda, obſeru. 133. lib. 1.

Alij verò commendant rhaponticum verum ad ℈.ij. cum vino exhibitum, aut vinum in quo eadem radix macerata fuerit.

CAPVT III.

De Imbecillitate virium.

ET ſi virium imbecillitas, omnium actionum, ſcilicet animalium, vitalium & naturalium læſiones generatim comprehendat: ſtrictè tamen, & peculiariter vitales ſignificat, quæ pulſu debili, & infirmo denotantur. Illa autem virium imbecillitas in omnibus morbis grauibus, in quibus natura vel ſuccumbit, vel ægerrimè reſiſtit cauſæ morbificæ reperiri ſolet.

Quemad

Quemadmodum igitur in palpitatione, actio cordis, nimirùm pulſatio eſt deprauata, ſic in virium debilitate eſt imminuta. In quo quidem cum ſyncope coincidit, ab ea tamen differt, quòd pulſus imminutio in ſyncope tanta eſt, vt ille ſit ferè abolitus, & ægerrime percipiatur, & in debilitate virium, pulſus manifeſtus eſt, & conſpicuus, neque adeò imminutus quemadmodum in ſyncope.

In hac perpetuò facultas animalis etiam offenditur, vndè motus impotentia conſequitur, quæ ſine vllo cerebri, neruorum, aut muſculorum vitio contingit: ſed tantùm procedit à ſpirituum vitalium defectu, qui ſufficienter cerebro non communicantur, vt ex iis ſpiritus animales generentur.

Cauſa proxima virium imbecillitatis eſt caloris natiui,& ſpirituum defectus; à quibus vita, & robur partium dependet. Contingit autem ille defectus in ſingulis partibus,ex defectu ſpirituum vitalium & caloris influentis à corde. Deficiunt autem ſpiritus vitales, vel quòd ſufficienti copiâ non generantur, vel quòd geniti diſſipantur, corrumpuntur, aut ſuffocantur, quemadmodum in ſyncope fieri diximus; vbi tamen hæc differentia reperitur, quòd in ſyncope cauſæ defectum ſpirituum producentes, ſubitò & derepente effectum ſuum producunt: in virium autem imbecillitate ſenſim, & paulatim operantur. Atque adeò in ſyncope, & lipothymia ſpiritus vitales penè toti & ſubitò deficiunt; at in virium imbecillitate, pauciores, quàm debebant ſingulis partibus communicantur.

Prætereà cùm calor natiuus, non ſolùm calore influente, ſed etiam humido primigenio, tanquàm pabulo indigeat; ſi humidum iſtud deficiat, & imminuatur, etiam calorem natiuum debilitari, & vires labefactari neceſſe eſt.

Cauſæ

Cauſæ autem efficientes, vt ſpiritus non generentur, vel diſſipentur, vel corrumpantur, vel ſuffocentur in ſyncopes theoria propoſitæ ſunt.

Diagnoſis huius affectus nullâ explicatione indiget, ſiquidem malum per ſe patet, & ægri ſpontè de virium imbecillitate conqueruntur. Signa verò cauſarum in ſyncope fuere propoſita.

Prognoſis etiam ex varia cauſarum diſpoſitione dependet: provt enim cauſæ virium imbecillitatem producentes, leuiores,aut grauiores ſunt, maius vel minus indè periculum emergit.

Curatio huius affectus ad duo dirigenda eſt, ad cauſarum ſublationem, & cordis ac ſpirituum vitalium inſtaurationem.

Cauſæ ſunt omnes ferè morbi graues, in quibus vel natura ſuccumbit vel ægerrimè reſiſtit cauſæ morbificæ. Ergo cauſarum ſublatio omnium ferè morborum curationes reſpicit, quæ à ſuis locis erunt deſumendæ.

Cordis verò roboratio, & ſpirituum vitalium inſtauratio ſeorſim inſtituenda eſt; imò interdùm cauſarum morbificarum curationi præferenda, cum mortis periculum impendet; cauendo tamen perpetuò, ne vires reficiendo cauſas morbificas augeamus. Atque adeò in calido morbo cardiaca magis temperata, in frigido calidiora magis vſurpentur.

Primò igitur in alimentis cardiaca permiſcenda ſunt, vt confectio alchermes, vel de hyacintho cum iuſculis, vel etiam cum vino odorifero,aut aqua cinam.ſi ſumma ſit imbecillitas.

In iuſculo etiam decoquatur inter duas patinas fruſtulum coxæ veruecinæ, detractis membranis & pinguedine. Poſteà colatum iuſculum capiat æger vno hauſtu. Vel.

Caro

Caro caponis, detractâ pelle & pinguedine, in fruſta diuiſa, ponatur in olla vitreata benè lutata, & maneat in B. M. bulliente per quinque horas. Tum liquoris inde manantis capiat æger cochl. ij. vel iij. cum ſingulis iuſculis.

Vel poterit fieri deſtillatum reſtaurans in hunc modum.

℞. Caponem vel gallinam, detractâ pelle & pinguedine, ac in fruſta diuide. Deinde affunde aquar. bugloſſi, borrag. acetoſæ, roſar. & flor. arant. ana ℔. ß. pulu. aromat. roſat. triaſantal. & cinam. elect. ana ℥ ß. ſantal. citrin. ℥.j. limones inciſos num. iij. Fiat deſtillatio ſecundùm artem, quæ detur ex cochleari omni horâ.

Succus carnis veruecinæ ſolus, ac ſimplex in vſu eſt frequentiſſimo. Coxa veruecina in veru aſſatur, & inter aſſandum, cum iam ſemicocta eſt, mucronato cultro pungitur. Expreſſus ſuccus parùm adhuc in patina coquitur, & exhibetur per ſe, vel cum iuſculis, aut vitellis ouorum permixtus.

Valeriola ſuccum ex cordibus veruecinis extractum miris effert laudibus. Et Zacutus Luſitanus propriâ experientiâ confirmat, dicitque ſe hoc remedio per menſem exhibito, diuitem quendam virum liberaſſe, qui frequenter in ſyncopem incidebat ex debilitate facultatis vitalis, ſanguinis, & ſpiritus reſolutione; cùm multa alia remedia anteà vſurpata nihil profeciſſent. Extrahendi huius ſucci hæc eſt ratio. Accepto veruecis corde, aut hœdi, finditur medium, & probè aquâ eluitur, & vltimò aquâ roſaceâ fouetur; in taleolas oblongas diſſecatur, inque vitreato vaſe teſtaceo, cum caryophyllis aliquot imponitur, ſine vllo liquore. Probéque operculato vaſe, paſtâ vel luto ſapientiæ, in calentem furnum extracto pane inditur, quoad calore

contabeſcens in ſuccum eliquatur. Inde pôſt extrahitur, & aperto vaſe ſumitur inuentus in vaſe ſuccus, & ægro propinatur.

Itali in vſu habent ſorbitionem ex vitellis ouorum, vino, ſaccharo, & cinamomo paratam, quæ optima & valdè reficiens eſt.

Zacutus Luſitanus ex viginti ouorum vitellis ferculum parat, vt videre eſt Obſeru. 107. lib. 2. Praxis admirandæ.

Poterunt etiam fieri iulepi cardiaci in ſequentem modum.

℞. Aquar. bugloſſ. roſar. & flor. arant. ior. ana ℥.j. ſyrup. de pomis, & de limonib. ana ℥.ß. confection. alcherm. ʒ.ij. Fiat iulep.

Vel paretur mixtura ſequens.

℞. Sacchari albiſſ. ℥. ij. Humectetur cum aqua cinam. optima, & nonnihil fluidum reddatur ſaccharum. Deindè adde ſpiritus vitrioli q. ſ. ad manifeſtam aciditatem, eſſentiæ cinam. gutt. iiij. eſſentiæ macis, nucis moſchat. & aniſi, ana gutt. iij. eſſentiæ caryophyllor. gutt. ij. Miſce, vtatur per ſe, vel cum iuſculo.

Parari etiam poterit opiata reſtaurans in ſequentem modum.

℞. Conſeruæ roſar. bugloſſi, borrag. & caryophylli noſtratis, ana ℥.j. cortic. citri. condit. & nucis moſchat. condit. ana ʒ. iij. myrobal. condit. num. j. confect. alcherm. ℥.ß. ſpiritus roſar. & eſſentiæ citri, ana ʒ.ß. eſſentiæ cinam. gutt. vj. Cum ſyrup. de pomis, fiat opiata, quà vtatur frequenter.

Aqua ſequens præſtantiſſima eſt.

℞. Gelatinæ cornu cerui cum vino albo extractæ ℔. iiij. ſanguinis agni, & vituli manibus agitati, & ab omnibus fibris liberati, ana ℔. ij. vini moſcatellini, canarini, aut maluatici ℔. iij. corda vituli per fruſta ſe-

cta, & valdè recentia num. iiij. micæ panis albiſſimi recentis, lacte vaccino inebriatæ ℔. ij. ß. ſucci meliſſæ recenter expreſſi ℔.j.ß. aquæ roſar. fragrantis, & flor. arantiorum an. ℔. j. mala citri maiora in talleolos ſecta numero iij. cinam. opt. ℥. iiij. macis ℥. j. ponantur in alembico vitreo capaci, & deſtillentur in B. M. Aquæ dimidia pars, quæ prima prodibit ſeruetur ad vſum.

Liquor cardiacus excellens, & pretioſus in hunc modum componi poterit.

℞. Ambræ griſeæ ʒ. ij. moſchi opt. ℈. ij. ligni aloës ʒ.j. ß. partis albæ beniouini puriſſimi ʒ. iij. contuſis & ſimul mixtis affunde ſpirit. vini, vt quatuor digitis ſupernatet; & ad leniſſ. cinerum calorem extrahatur tinctura ſaturata, fiatque liquoris tincti per chartam emporeticam colatura: & euocetur dimidia pars ſpiritus in cineribus lentiſſimo igne per alembicum; liquor in cucurbita reſtans ſeruetur in ampulla vitrea forti optimè obturata ſubere cerato, & veſicâ. Cuius guttæ ij. iij. iiij. poterunt ſumi cum iuſculo, vino, iulepis, aliiſque liquoribus prædictis, vel cum ſyrupo ſequenti.

℞. Aquæ cinam. ℥. iiij. aquæ flor. arantiorum fragrantiſſimæ, aquæ roſar. admodùm odoratæ, an. ℥.vj. miſce, & in his diſſolue ſacchari candi quantùm diſſolui poterit; & fiat ſine vllo calore veluti ſyrupus, cuius cochleari vni permiſceantur guttæ iiij. liquoris cardiaci prædicti.

Ex magmate reſiduo illius liquoris, addito pari pondere roſarum damaſcenarum, & quadruplo beniouini, poterunt fieri paſtilli valdè ſuaues pro ſuffitu cubiculi.

Cordi applicentur epithemata tum liquida, tum ſolida, & pulli columbini per medium ſecti & pulueri-

Digitized by Google

bus cardiacis conſperſi.

Ventriculo admoueantur ſacculi ex aromatibus, in vino madefacti. Teſtes & pudenda foueantur confectione alcherm. in vino diſſolutâ.

Arteriæ temporum, manuum & pedum eâdem confect. illinantur, addendo tantillum aquæ cinam.

Odoramenta offerantur naribus, in ſequentem modum compoſita.

℞. Fol. meliſſæ, ocymi, & maioranæ, ana ʒ. ij. cortic. citri, ſantal. citrin. caryophyll. ana ʒ. j. croci ℈. ß. ambræ griſ. g̃. vj. moſchi g̃. iiij. Ligentur in nodulo, & irrorentur aquâ cinam. & roſar. ac naribus frequenter offerantur.

Vel ex prædictis oleis deſtillatis ex nuce moſch. cinam. & caryophyllis, cum tantillo ceræ fiant balſama, quibus nares illinantur.

PRAXEOS

Digitized by Google

PRAXEOS
MEDICÆ
LIBER IX.

De affectibus ventriculi.

PRÆFATIO.

V T *ventriculi variæ ſunt actiones, ſic variæ earum læſiones diuerſos affectus conſtituunt, cùm enim illa pars ciborum coctioni, & chyli confectioni deſtinata ſit, ad illud opus perficiendum primò inſtituta eſt cibi & potus appetentia, quæ imminui, aboleri, & deprauari ſolet. Abolita ciborum appetentia, anorexia, & apoſitia nominatur; imminuta, inappetentia & cibi faſtidium, deprauata verò caninam famen, & picam, ac malaciam conſtituit. Nimia potus appetentia ſitis morboſa nominatur. Vitia*

Digitized by Google

CAPVT PRIMVM.

De Inappetentia, & cibi faſtidio.

INappetentia, & cibi faſtidium actionem ventriculi abolitam & imminutam comprehendit. Abolita vocatur *ἀνορεξία*, & *ἀποσιτία*. Imminuta verò *δυσορεξία* Vſus tamen obtinuit vt *ἀνορεξια*, & *ἀποσιτία* pro imminuta & abolita appetentia vſurpenrur.

Cauſæ huius affectus variæ ſunt, atque multiplices, quæ vt in ordinem quendam redigantur, conſiderandæ ſunt cauſæ naturales, quæ famem ſeu appetitum naturalem efficiunt, illæ autem à Gal. 1. de ſymp. cauſ. cap. 7. ſymptomata impropriè nominãtur, & quinario numero comprehenduntur. Quarum prima eſt inanitio partium. Secnnda eſt inanitarum partium appetentia naturalis, & tractio alimenti à iecore, & venis, vſque ad ventriculum continuata. Tertia eſt venarum meſaraicarum (ad quas omnium partium attractio terminatur) ſuctio & attractio ab inteſtinis & ventriculo. Quarta eſt ſuccionis ſenſus in ventriculo. Quinta appetentia animalis, quæ ſenſu tactus orificio ſtomachi implantato per neruum inſignem à cerebro communicato, perficitur. Hanc etiam actionem non parùm adiuuat humor melancholicus à liene in ventriculum tranſmiſſus, qui aciditate ſua, & aſtrictione tunicam interiorem ventriculi vellicat, & corrrugat, eſtque illi inſtar acetarij, ad excitandam appetentiam, vt igitur appetentia ſecundùm naturam ſe habeat, omnes iſtas cauſas benè conſtitutas eſſe neceſſe eſt, ſi verò aliquod vitium iu qualibet earum contigerit; indè appetitus læſio exoritur.

Prima ergo cauſa qnæ eſt partium inanitio, ſi qua-

cunque de cauſa defuerit, non fit ab illis attractio ab aliis partibus,& ventriculo,ſicque appetentia non excitatur. Deeſt autem illa partium inanitio, vel quando repletæ ſunt crudorum ſuccorum copiâ, ob crapulam & ingluuiē;vel ob intermiſſas exercitationes, aut euacuationes conſuetas,vel quando tanta eſt pinguedinis moles vt partibus ipſis ad alimoniam ſufficiat. Impedit etiam partium inanitionem pororum cutis conſtipatio magna; vel ingens caloris natiui imbecillitas,vt nihil aut perexiguum ſubſtantiæ partium diſſipare valeat; vel eiuſdem caloris,ad morbificæ cuiuſdam materiæ pepaſmum reuocatio, neglectâ interim partium nutritione, vt in febribus fieri conſueuit.

Secunda cauſa erat appetentia naturalis,& tractio alimenti vſque ad ventriculum producta. Illa autem vitiatur quando partes, licèt inanitæ ſint, non trahunt tamen à venis, ob exolutum illarum robur, ſed velut effœtæ, ac muneris ſui oblitæ, languent & feriantur; vt ſolet contingere in febribus acutis malignis, peſtilentibus, ſynecticis, & hecticis. Idem contingit in immodicis ac diuturnis euacuationibus, vt in fluxu hepatico, vterino, hæmorrhoidali, hæmorrhagia è naribus, ſudore diaphoretico, venere effrænata, inedia longa, & ſimilibus.

Tertia cauſa erat, tractio quæ fit è ventriculo per venas meſaraicas, quæ vitiari ſolet per obſtructiones inſignes illarum venarum, quarum ratione partes inanitæ non poſſunt materiam chyloſam attrahere, neque orificio ventriculi diuulſionis ſenſum inferre. Sic videmus ſæpè pueros ſtrumis laborantes cum alui fluxu chyloſo, eoque diuturno ſenſim contabeſcere, & ad maraſmum deduci:propterea quod in iis vniuerſum meſenterium glādulis refertum eſt,quæ venas illius obſtruunt,& chyli ad iecur commeatum impediunt, vnde fit vt ille

ſemi

ſemiconfectus per aluum excludatur, ſicque partes alimento neceſſario priuentur.

Quarta, & quinta cauſa quæ ſunt ſuctionis ſenſus, & appetentia animalis, bonam ventriculi, cerebri, & neruorum diſpoſitionem requirunt. Ideo quæcunque illas diſpoſitiones euertere poſſunt, appetentiam quoque deiicere valent. Sic quæcunque intemperies ventriculi valdè excedens appetentiam vitiat, præcipuè calida & ſicca. Calor enim ingens humidam ventriculi ſubſtantiam diſſipando, appetentiam aufert. Frigus etiam valdè intenſum appetentiam vitiat, non ſolùm poſitiuum, quando nimirùm viſcera ab externo aëre, aqua, gelu, niue, & ſimilibus ita refrigerantur vt in narcoſim incidant; ſed etiam priuatiuum ab exhauſto calore natiuo, quod Galenus Narcoſim appellat, vt per longas hæmorrhagias, febres ardentes, & ſimilia; quibus exhauritur ventriculi, & aliarum partium robur. Sic etiam humores praui & excrementitij tum calidi, tum frigidi, inappetentias excitare ſolent. Calidi quidem vt bilioſi, & aduſti, putridi aut virulenti, ſiue in ventriculo ob vitiatam coctionem generentur, ſiue ex aliis partibus malè affectis transferantur. Frigidi verò, & pituitoſi, viſcidi, ac lenti in ventriculo collecti, ex malè concoctis alimentis; vel illapſi ex toto corpore, vt in illis qui per vomitiones conſuetas, aliarum partium impuritates in ventriculum allicere conſueuerunt; vel ex cerebro per catarrhos in quibus frequenter ventriculus ab humore pituitoſo grauari conſueuit, ſuppreſſis menſibus, aut hæmorrhoidibus calorem ſuffocando, appetentiam imminuit.

Cerebri etiam & neruorum vitia faciunt vt in ſtomacho ſuctionis ſenſus non percipiatur, in quibus ſcilicet facultas animalis concidit, vel deprauata eſt,

atque adeò iis mens ægrotat, vt in apoplexia, lethargo, phrenitide, mania, & ſimilibus contingit; quemadmodùm etiam in paralyſi, propter obſtructionem nerui ſextæ coniugationis, qui ad ventriculum defertur; vel propter eiuſdem obſtupefactionem ex vſu refrigerantium, & narcoticorum contractam.

Diagnoſis huius affectus per ſe ſatis innoteſcit, æger enim ipſe de appetentia deiecta, & alimentorum auerſione ſatis conqueritur. At ſigna cauſarum partim conſpicua ſunt, partim verò artificiosè elicienda.

Ac primùm illæ quæ inanitionis defectum pariunt cognoſcuntur, ex victu liberaliori prægreſſo, corpore admodùm repleto, intermiſſis exercitationibus, aut euacuationibus, ſomno longiore, & aliis cauſis crudorum ſuccorum copiam congerere idoneiſi tum etiam ſi corpus obœſum, & venæ diſtentæ appareant. Eumdem inanitionis defectum ſignificat cutis denſitas, quæ humoris alimentarij diſſipationem impedit, tum etiam morbus aliquis grauis, peculiare membrum obſidens, à quo facta eſt caloris natiui diſſipatio in toto corpore, itavt ſumma debilitas illius non poſſit attractum ad partes alimentum ſufficienter conficere, eiuſque penuriam inferre.

Secundæ cauſæ ſigna ſatis conſpicua ſunt, nimirùm febres acutæ, malignæ, peſtilentes, aut ſyntecticæ, vel euacuationes immodicæ, aliæque cauſæ, à quibus magna caloris natiui exolutio producta eſt, in partibus; vt non poſſint neceſſarium alimentum attrahere.

Tertiæ cauſæ ſigna ad obſtructiones præſertim referuntur, quarum ſigna in hepatis, lienis, & meſenterij affectibus innoteſcent.

Quartæ

Quartæ & quintæ cauſæ ſigna maiori indagine opus habent, ac primùm calidam ventriculi intemperiem, & bilioſi humoris redundantiam, ſignificant, æſtus in præcordiis, ac preſertim in regione ventriculi, ſitis, linguæ, & faucium ariditas, & amaror, febris interdùm adeſt, & ſi ab alia parte humores calidi & bilioſi influant; illius partis affectus innoteſcet, vt hepatis inflammatio, aut alterius partis. Si verò nulla alia pars laborare videatur, in ipſo ventriculo intemperiem reſidere coniiciendum eſt, aut vitioſorum alimentorum vſum præceſſiſſe. His vt plurimùm accedunt, cardialgia, nauſea vomitus, vel alui fluxus, & ab eorum quæ excernuntur qualitatibus, humoris peccantis natura innoteſcit. Frigida intemperies & pituitoſorum humorum copia, ex cauſis refrigerantibus prægreſſis, vel natiuum calorem inſigniter diſſipantibus, & extinguentibus innoteſcit; tum etiam ex grauitatis ſenſu, in regione ſtomachi, ructu acido, humore viſcido, & craſſo, per os, aut per aluum excreto. Idem etiam ſignificant catarrhus frequens aut diuturnus, & affectus alicuius partis quæ humorem pituitoſum, aut melancholicum ad ventriculum tranſmittere poteſt, vt lienis, vteri, & ſimilium. Cerebri denique & neruorum vitia per propria inditia erunt diſtinguenda.

Quod ad prognoſim ſpectat, quemadmodum bona appetentia in omnibus morbis laudabilis eſt, vt docuit Hipp. aph. 33. ſect. 2. Mente conſtare, & benè ſe habere ad ea quæ offeruntur bonum: ſic etiam inappetentia, malum omen eſſe conſueuit. Magnam enim à ſtatu naturali peruerſionem ſignificat; oriturque, vt docet Gal. comment. in 3. Epid. aut à prauis, malignisque humoribus ventriculi orificium occupantibus,

aut

aut ab ipſius facultatis extinctione, cuius munus erat alimenti indigentiam ſentire, idque conſequenter appetere. Sic Hipp. in 1. Epid. de tabidis in Epidemica conſtitutione mortuis, ait, cibos omnes perpetuò faſtidiebant, non ſitiebant. Sic etiam Gal. comment. 1 in 3. epid. multos ſe vidiſſe affirmat in quadam peſtilenti conſtitutione, qui nihil quicquam ciborum aſſumebant, & de medio tollebantur. Quidam tamen, vt ipſe ait, fortiores quippè, qui vim ſibi ipſis afferentes, cibum oblatum aſſumpſerunt, ſuperſtites fuerunt. Ita apud Hipp. 3.epid. ſect. 1. Agr. 2. *Hermocrates*, qui die 27. mortuus eſt, *cibum auerſabatur toto morbi tempore, & vltimis diebus ne deguſtare quidem poterat*. Et ſect. 2. eiuſdem libri, Ægr. 6. *Euryanactis filia abhorrebat omnes cibos toto tempore, neque appetebat quicquam, ſine ſiti, neque aliquid bibebat effatu dignum*; ex quo morbo interiit poſt diem duodecimam.

Aduertendum tamen eſt, cibi faſtidium eſſe quidem funeſtum, ſi à caloris natiui exolutione prodeat: ſed non eſſe ita pernicioſum ſi ab humorum prauorum redundantia, & cacochymia oriatur, vt videre eſt apud Hipp. 7. epid. in Cleomenis filio cibi faſtidio cirrà febrem totos duos menſes, laborante ex pituitæ crudæ, & viſcidæ copia, quæ tandem vomitu copioſo fuit excluſa. Sic in morborum ac febrium præcipuè initiis, non eſt adeò periculoſa inappetentia, quia tunc natura putreſcentium humorum pepaſmo intenta, minùs appetit alimentum, quod illam ab inſtituto ſuo reuocaret. Poſtmodùm enim ſedatâ febre, & humoribus morbificis excluſis, ſponte ſuâ munus ſuum repetit intermiſſum.

In pueris inappetẽtia grauior eſt, quàm in alia ætate, propter humidam valdè, & diſſipabilem ſubſtantiã, quâ præditi ſunt, & quæ maiori reſtauratione indiget vſu alimentorum, quibus priuantur per inappetentiam.

In

In conualeſcentibus, cibi faſtidium recidiuam minatur, propter reliquias materiæ morbificæ inappetentiam producentes.

In morbo diuturno cibi faſtidium, & deiectiones ſynceræ, malum. Hipp. aph.6. ſect.7. cibi faſtidium per ſeipſum prauum eſt ſignum in morbis diuturnis: in iis enim qui à talibus morbis ſunt euaſuri, contrarius affectus ſolet accidere vehemens ſcilicet ciborum appetentia. At deiectiones ſynceræ, iis ſuperuenientes deterius multò præſagium efficiunt; quandoquidem per ſynceras deiectiones intelligit, Hippocr. impermixtas aquoſæ humiditati, quando ſolus humor ſero ſuo deſtitutus eiicitur, ſiue is bilioſus ſit, ſiue melancholicus. Nam deiectiones huiuſmodi exuſtam eſſe omnem humiditatem natiuam ſignificant, à calore febrili.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre peius Hipp.aph.3. ſect.6. quando in dyſenteria profundiora & putrida vlcera ſunt, ventriculus ipſis compatiens non benè concoquit, quâ offenſione, magis ac magis ad ſuperiora perueniente, quando os ventriculi vnà afficitur, tum ægrotantes cibi faſtidio laborant. Sunt quidem dyſenterici non rarò ab initio morbi cibum faſtidientes, ob prauos humores ab hepate confluentes; pars enim eorum ſuperfluitans, ad os ventriculi effertur, quod tamen non eſt perpetuò periculoſum. Sed in longis difficultatibus inteſtinorum cùm hic caſus aduenerit, duorum alterum eſt, vel putredo aliqua circa vlcera, vel magna inflammatio, quorum vtrumque admodùm eſt exitioſum.

Curatio huius affectus ſi ab aliarũ partium vitio dependeat ab earũ curatione deſumenda eſt. Si verò ex proprio ventriculi vitio contingat, ad calidam vel frigidam illius intemperiẽ cum materia coniunctã reducenda eſt.

Calida

Calida intemperies curanda eſt primùm humoris bilioſi expurgatione, blandè & frequenter repetitâ. Eáque componi poterit ex rhab. myrob. tamarind. ſyrup. roſac. vel de cichorio compoſit. cum rheo. Aut ſi æger ſit ad vomitum procliuis, blandis vomitoriis prouocandus erit.

Idem humor alterabitur iulepis, aut iuſculis refrigerantibus, in quibus non omittendus eſt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris. Quandoquidem acida omnia, præterquàm quòd bilem [illegible]lè contemperanr, appetitum etiam maximè exci[illegible] valent. Vnde fit, vt acetaria æſtatis tempore ad excitandam appetentiam frequenter vſurpentur.

Vel ſimul & ſemel humor ille bilioſus alterari, & expurgari poterit apozemate conuenienti, cui ratione ventriculi addi poterunt abſinthij pontici M. ß. myrobal. citrin. ℥.ß.

Poſt purgationem, ad ventriculum roborandum conuenient miua cydonior. aut cydoniatum ipſum, vel ſyrupus cydon. cum ſyrupo de abſinthio pontic. mixtus, tabellæ diamarg. frig. vel triaſantal. vel etiam diarrhod. abbat. ſi quædam obſtructionis ſuſpicio fuerit. Vel opiata ſequens.

℞. Conditura lactucæ, & cucurbitæ, ana ℥.j. conſeruæ acetoſæ, roſar. flor. cichorij & bugloſſi, ana ℥.ß. ſantal. rubri, corall. præparat. & margarit. præp. ana ʒ. ß. trochiſc. de ſpodio, & ſem. acetoſæ, ana ℈.j. Cum ſyrupo limon. fiat opiata, cuius capiat magnitudinem caſtaneæ manè & ſerò, ſuperbibendo parùm vini dilutiſſimi.

Exteriùs verò ſequenti vnguento regio ventriculi inungatur.

℞. Ol. roſat. myrtini, & cydonior. aceto roſac. lotor. ana ℥.ij. ſantal. omnium, coralli rubri, corian-

dri

dri præp. roſar. rubr. ana ℥.j. gran. kermes, & ſpodij, ana ℥. ß. ceræ albæ q. ſ. Fiat linimentum, quo ſubtepido, & in vola manus tantùm calefacto inungatur dicta regio bis, aut ter in die, addendo etiam aceti roſac. parùm vnctionis tempore.

Vel eidem parti admoueatur placenta roſac. aceto irrorata, aut in eodem parùm macerata, quæ remouenda erit priuſquàm incaleſcat.

Denique in perſeuerante affectu plurimùm proderit balneum, vel ſemicupium refrigerans, & humectans, bis, aut ter repetitum. Quo maximè recreantur conualeſcentes, & in priorem ſtatum atque appetentiam ſæpè reſtituuntur.

In alimentis acetum, & acida omnia erunt vtiliſſima.

A frigida intemperie producitur inappetentia, quando humores pituitoſi, & melancholici in ventriculo collecti, functionem illius deſtruunt; vel aliundè illapſi à toto corpore, vt in illis, qui per aſſuetas vomitiones allicere ſolent aliarum partium impuritates in ventriculum; aut à cerebro, liene, vtero, aliiſque partibus. Illiúſque curatio primùm reſpicere debet intemperiem partium mandantium, quæ corrigenda eſt remediis, è propriis capitibus deſumendis.

Ipſi verò ventriculo medicatio adhibenda eſt, per euacuationem humoris morbifici, & partis corroborationem.

Vacuatio poteſt fieri per vomitum, & ſeceſſum.

Per vomitum quidem, ſi æger ſit nauſeabundus, & facilè vomat, medicamentis ciendo vomitui deſtinatis.

Si verò illi humores craſſi ſint, & tunicis ventriculi impacti,

impacti, ægerque vomitui non ſit aſſuetus; per aluum deturbandi ſunt, pilulis præcipuè, quæ hic magis conueniunt, quia diutiùs in ventriculo morantur, vt docet Gal. cap. 7. lib. 4. de ſanitate tuenda. Qui etiam valdè commendat pilulas de hiera, quæ exhiberi poſſunt ad ℈. ij. vel ʒ. j. manè duabus horis ante paſtum, vel recenter in hunc modum componi poſſunt.

℞. Aloës electæ, ſucco abſinthij diligenter nutritæ ℥. j. agarici trochiſc. ʒ. ij. rhab. puluerat. & vino albo irrorati ʒ. j. nucis moſch. & ſpicæ nard. ana ʒ. ß. ſalis tartari, maſtich. & cinam. ana ℈. j. Cum ſyrup. de abſinthio, fiat maſſa pilular. de cuius ʒ. j. formentur pilulæ vj. deauratæ; capiat ſummo manè, ſi velis integrè purgare. vel ſumat. ʒ. ß. horis duabus ante prandium, bis aut ter in ſeptimana. Poſſunt acui diagrydio, ſi validiùs purgare volumus.

Si metus ſit calidioris iecoris, poterunt miſceri quædam refrigerantia, vt roſæ rubræ, ſantala, pulu. diamargariti. Et fiat maſſa cum ſyrup. de cichor. compoſito.

Validiores pilulæ non conueniunt, quia humores ab aliis partibus ad ventriculum alliciunt.

Si pilulæ deuorari non poſſint, hiera propinanda eſt cum decocto conuenienti. Vel ſi potio videatur ingrata, fiat infuſio fol. ſennæ, myrobalan. rhei, & agarici, in vino abſinthite, vel decocto ſtomachico; diſſoluendo tantillum electarij de citro ſolutiui, ſi magis purgans medicamentum componere ſit animus.

Si à pituita admodùm lenta, viſcidáque oriatur hic affectus, ante purgationem diſſoluenda eſt vſu mellis roſac. oxymel. ſyrup. de hyſſopo, aliiſque cum decocto incidente, & abſtergente. Vel ſequenti apozemate vtrumque ſimul præſtari poterit.

℞. Rad.

℞. Rad. acori vulgaris, cyperi, & calami aromat. ana ℥.j. cortic. citri ſicci, & rad. ſalſæ par. ana ʒ.vj. fol. abſinthij pontic. menthæ, maioranæ, chamæd. chamæp. ana M.j. ſem. citri & aniſi, ana ʒ. ij. ſennæ mundat. ℥. ß. carthami contuſi ℥. j. agarici trochiſcat. ʒ. iij. epithymi, flor. ſaluiæ, anthos & lauendulæ, ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. ß. In qua diſſolue ſyrup. de abſinthio pontic. & conditura cdrtic. citri, ana ℥. ij. Fiat apozema clarum, & aromat. pauco cinam. & pulu. electarij aromat. roſat. pro iiij. doſibus matutinis. In quarum prima & vltima diſſolui poſſunt, ad vberiorem purgationem electar. de citro ſolut. ʒ. iij. cum rhab. puluerat. ℈.j.

Terebinthinæ vſus opportuniſſimus eſt, quia viſcera omnia commodè repurgat; maximè ſi ex ea, & rhab. pilulas confeceris.

Venæ ſectio in hoc affectu non conuenit, niſi iecur ſit calidius.

Poſt purgationem ſufficientem ad roborantia veniendum eſt, tam interna, quàm externa, quæ in ſequentem modum præſcribi poterunt.

℞. Syrup. de abſinthio pontic. ℥. j. Capiat manè ieiuno ſtomacho per aliquot dies. Vel illius loco vinum abſinthites ſubſtitui poterit.

℞. Conſeruæ anthos, menthæ, cort. citri conditi, & nucis moſchatæ condit. ana ℥. ß. myrobalan. condit. num. j. confect. alcherm. ʒ. iij. tunicar. interior. ventriculor. gallinæ præparat. ʒ. ij. cinam. & pulner. aromat. roſat. ana ʒ. j. Cum ſyrup. de mentha fiat opiata; vel cum ſaccharo roſac. fiat conditum. Vtatur manè, ſuperbibendo parùm vini generoſi.

Dictis remediis vtiliter additur ſal abſinthij, vel ol. de mentha arte Chymicâ extractum.

Vel ſal abſinthij, & cortic. arantior. vel alterutrum

trum ad ʒ. ß. in vino, vel iuſculo diſſolutum exhibeatur.

Sequens etiam ſyrup. efficaciſſimus eſt.

℞. Syrup. cidonior. & condit cort. citri, ana ℥. ij. aquæ cinam. ℥. j. ol. ſulphur. gutt. xij. Miſce, capiat cochlear. j. per interualla.

Aqua clareta frequentiſſimo in vſu apud multos habetur, cuius compoſitio talis eſt.

℞. Cinam. craſſiuſculè triti ℥. ij. Macerentur in ℔. j. aquæ vitæ per ſe in vaſe vitreo. In alio vaſe vitreo per ſe. & ſeorſim macerentur ſacchari albiſſ. ℥. vj. aquæ roſar. ℔. ß. Stent hæc omnia ſeorſim in infuſione per duos aut tres dies, agitando quolibet die pluries hæc duo vaſa. Tandem ſimul miſceantur materiæ in ipſis contentæ, & per manicam tranſmittantur. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo benè obturato. Sumat cochl. j. aut ij. ieiuno ſtomacho.

Apud Pariſienſes maximo in pretio habetur ſyrupus de abſinthio Penæ. Cuius deſcriptio in hunc modum ſe habet.

℞. Cort. citri ſaccharo conditi & in taleolas diſſecti ℔. ß. Coquatur in æquis partibus aquæ cichorij & agrimonij vſque ad putrilaginem. Expreſſioni fortiter factæ adde ſucci cydon. & aquæ ſtillat. abſinth. pont. ana ℔. ß. Quibus ſimul mixtis infunde per quatriduum ſchœnanth. ℥. iiij. in vaſe benè clauſo, vitreato, ſuprà cineres calidos. In expreſſione fortiter facta diſſolue ſacchari albiſſ. q. ſ. Coquantur poſteà in ſyrupum perfectum, in quo calente diſſolue ambræ cineritiæ ʒ. j. Seruetur poſteà in vaſe vitreo benè clauſo.

In maxima frigiditate ventriculi aqua cinam. ſola præſtantiſſima eſt. Sin minùs cum aliis medicamentis permiſcenda. v.g. cum ſyrupo de abſinthio. de mentha

corallor.

corallor. quibus etiam ambra griſ. vtiliter addi poterit.

Non minoris eſt efficaciæ ſyrupus cinam. cum aqua vitæ confectus, provt deſcribitur à Quercetano in Pharmacopœa.

Aqua cinam. cum ſucco cydon. deſtillata præſtantiſſima eſt.

Ad idem præſtat ſpiritus maſtiches, in hunc modum compoſitus.

℞. Maſtiches ℥.iij. galangæ ℥. j. ſpiritus vini ℔. ß. Digerantur ac deſtillentur.

Vtile eſt etiam elixir proprietatis à Crollio deſcriptum. Cuius guttæ xij. aut xv. cum vino exhibitæ, mirè ſtomachum roborant.

Tabellæ etiam ad eundem vſum componi poterunt in hunc modum.

℞. Pulpæ cortic. arantior. recent, & pulu. aromat. roſat. ana ʒ. ij. ſacchari albi in aqua flor. arantior. diſſoluti ℥.iiij. Fiant tabellæ.

Eundem vſum præſtant tabellæ aromat. roſat. opiata Salomonis, & theriaca vetus.

In affectu inueterato plurimùm conducit decoctum ligni guaiaci, aut ſaſſafras, in plures dies ſumptum, cum leui ſudore, aut ſine eo in debilioribus.

Aquæ etiam thermales ſulphureæ,&nitroſæ; quales ſunt noſtræ Bellilucanæ, magnâ copiâ per plures dies ſumptæ,craſſos & mucilaginoſos humores, omnémque ventriculi & inteſtinorum illuuiem potenter abſtergunt, & euacuant.

℞. Fol. agrim. centaur. minor.& abſinthij vulgaris ana M. ß. Coquantur ad ℔. ß. Diſſolue ſacchari ℥. j. Fiat potio præſtans, & in cauſa frigda, & calida efficax.

Hartmanus zedoariæ vſum valdè commendat, his verbis. *Frequens vſus zedoariæ ventriculum malè affectum adeò roborat, vt nihil ſuprà. Ideóque vſum eius toties comprobatum magnifacere licet, cùm nuſpiam non effectus conſequatur petitus. Sæpiùs autum zedoaria eſt comedenda.*

Coſtæus vini calidi vſum prædicat in ſequentem modum. *In potu ordinario vinum calidum ebibitum ventriculi imbecillitatem corrigit. Non infrequens enim eſt obſeruatio eorum, qui cùm ventris flatibus, doloribúſque ob malam coctionem perpetuò torquerentur, vbi calido potu vti cœpêre, omni prorſus eiuſmodi moleſtiâ ſoluti, meliorem multos iam annos vitam viuunt.*

Cum vino aqua potùs ordinarij permiſcenda eſt, quæ priùs cum ſemine coriandri parùm bullierit,

Notandum autem eſt diligenter, ſi cum frigida ventriculi intemperie, calida hepatis concurrat, vt ſæpè fit, calida medicamenta eſſe cautè adhibenda, & temperatiora potiùs vſurpanda.

Zechius ſequentem bolum his verbis commendat. *Vt ſtomachus moderatè calefiat, neque exſiccetur, nullum ex internis valentius hoc præſidium vſurpari poteſt.*

♃. Terebinth. claræ ʒ.ij, maſtich. puluer. ʒ.ß. puluer. aromat. roſat. ℈. ß. Fiat bolus, duabus horis ante cibum dandus.

Puluis digeſtiuus, ad concoctionem ventriculi adiuuandam, in frequenti vſu eſſe conſueuit.

♃. Coriandri præp. ℥ ß. ſem. fœnicul. dulc. & aniſi, ana ʒ. ij. cinam. caryophyl. ana ʒ. ß. ſacchari ad pondus omnium duplum, fiat puluis, de quo capiat cochl. j. poſt ſingulos paſtus, nihil deſuper comedendo, vel bibendo.

Balſamum

Balſamum Peruuianum ad roborandum ventriculum, præſtans & efficax remedium, ſi eius guttæ aliquot, cum vino hippocratico, vel alio, horâ vnâ ante paſtum exhibeantur.

Vel balſami Peruuiani gutta vna aut altera, cum ſaccharo permixta in formam pilularum ſumatur per multos dies.

Magis familiaria medicamenta ventriculo roborando, & calefaciendo idonea ſunt, vinum hippocraticum; bochetum ex decocto aniſi, & coriandri, cum ſaccharo, & cinam. paratum pro potu ordinario. Puluis ducis vulgò dictus, ex duabus ſacchari partibus, & vna cinam. conflatus, omnibus alimentis inſperſus. Sal ad condiendos cibos confectum ex puluere coriandri, aniſi, piperis longi, galangæ, & nuc. moſchat. mixto cum pari portione ſalis communis. Piperis grana aliquot integra, vel contuſa, ventriculo ieiuno ſumpta. Nuces iuglandes caryophyllis, & cinam. transfixæ, & ſaccharo conditæ. Cortex citri & arantior. pariter conditus. Semina aniſi, fœniculi, coriandri, & fruſtula cinam. ſaccharo incruſtata. Quæ omnia ægrotantes ad libitum vſurpare poterunt.

Ex prædictis cortex citri guſtui gratiſſimus eſt. Sed quia ſæpè ab exſiccatione duritiem contraxit, vt dentibus facilè comminui non poſſit; cogimur non rarò eum in mortario marmoreo contundere cum aqua roſarum, in formam opiatæ.

Myrobalani condit. & nux moſch. condit. in eundem finem vſurpari poſſunt, & ſi opus fuerit eodem modo contundi, quamuis vtplurimùm ſufficientem mollitiem obtineant.

Eſſentiæ aniſi, cinamom. cortic. citri, nuc. moſchat. & caryophyll. ad ventriculum roborandum efficaciſſimæ ſunt. Earúmque vſus erit, quemadmodùm ſuprà

in affectibus cordis propoſitus eſt.

Ex alimentis ſalſa appetentiam plurimùm excitant. Imò verò & acida vſurpari poterunt in parua quantitate, cum aliis permixta, ne ventriculum refrigerent,

Exteriùs verò admoueantur fomenta, linimenta, & emplaſtra, in ſequentem modum compoſita.

℞. Rad. cyperi, galangæ, ireos florent. & corr. citri ſicci, ana ℥. ij. fol. menthæ, hyſſopi, ſaluiæ, roriſmar. & maioran. ana M. j. ſem. aniſi, baccar. lauri, nucis moſchat. caryophyll. & cinam. an. ʒ. iij. flor. ſtœchad. ſchœnant. & roriſm. ana P. j. Incidenda incidantur, & contundenda contundantur, vt artis eſt, & includantur duobus ſacculis interpunctis, qui macerentur in vino generoſo. & applicentur regioni ſtomachi calidè viciſſim.

℞. Ol. de abſinthio, de mentha, & nardini, ana ℥. ß. ol. nucis moſchat. ʒ. ij ligni aloës, macis, cinam. ana ℈. j. Ceræ parùm, fiat linimentum. Quod præſtantius euadet, ſi addideris olei caryophyll. gutt. vj. moſchi & ambræ griſeæ, ana gr. vi j.

Linimentum ex ol. nucis moſchat. & balſamo Peruuiano; vel ex oleo abſinth. maſtic. & balſamo Peruuiano.

℞. Maſſæ emplaſtri de maſtiche ℥. j. pulu. aromat. roſat. ʒ. j. ol. nucis moſchat. q. ſ. Fiat emplaſtr. ſcutiforme, applicandum regioni ſtomachi.

Crato ſequens emplaſtrum miris laudibus effert.

℞. Ladani ℥. ij. ceræ ℥. iiij. olei nucis moſchat. ʒ. iij. Fiat emplaſtri maſſa ad vſum.

Admonet Galen. 7. meth. huiuſmodi emplaſtra diutiùs non eſſe in parte detinenda, quia tandem calorem diſſoluunt.

Multi practici huiuſmodi remedia admouent, non ſolùm parti anteriori ſuprà cartilaginem xiphoïdem; ſed

ſed etiam poſteriori ſupra 13. vertebram, quia orificium ventriculi ſuperius ad poſteriora fertur. Attamen tanta eſt craſſities vertebrarum, & muſculorum eis ſubiectorum, vt vires medicamentorum eas partes penetrare nequeant, & ad ventriculum deferri.

℞. Rad. galangæ, & calami aromat. ana ℥. iij. maſtiches & caryophyil. ana ʒ. ij. nuc. moſchat. n. j. cort. citri ſicci ℥ ß. ſem. aniſi ʒ. j. ß. Ex his contuſis fiat ſacculus interpunctus cum ſindone rubra, & cotone moſcharo, perpetuò geſtandus ſuprà regionem ſtomachi.

Ad idem valdè laudantur pelles vulturis præparatæ, & ſuprà regionem ventriculi geſtatæ; earum defectu pellis leporis; aut pannus ſcarlatinus vſurpari poterit.

CAPVT II.

De Fame canina.

CVm ſuperiori capite de appetentia imminuta, & abolita actum ſit, ordinis ratio poſtulat, vt deprauata explicetur. Deprauatur autem appetentia duobus modis; quādo ſcilicet vel quātitate, vel qualitate peccat. Quantitate peccat dum maiori copia alimenta expetuntur quàm naturalis ordo requirit, & ille affectus *βυλιμία* ſeu fames canina nominatur; qualitate verò, cum cibi abſurdi, aut ea quæ extra rationem alimenti ſunt, expetuntur; & pica ſeu *κίττα* appellatur, de priori hoc capite, de altero verò capite ſequenti agendum eſt.

Nomen igitur *βυλιμίας* ἀπὸ τοῦ *βῦ* καὶ *λιμῦ*, deducitur, quia *βῦ* particula aliis vocibus addita ſignificationē auget, ac ſi bouis magnitudini conferatur. Vocatur etiam

φαγέδαινα, quod nomen vlceribus quoque tribuitur, quæ carnem exedunt, & continuum incrementum capiunt; eaque ideò autores vlcera φαγέδαινα, id eſt depaſcentia nominant. Fames etiam canina nominatur, quoniam ſic affecti vehementi appetitu canum more in cibos feruntur.

Notandum autem eſt hæc duo nomina nempè boulimiam, & famem caninam interdùm confundi, & pro vno & eodem vſurpari: interdùm verò diſtingui, vt fames canina dicatur, quando poſt nimium aſſumptum alimentum vomitus conſequitur; & ita ægroti canum more afficiantur, qui cibos nimia quantitate aſſumptos, vomitu reiicere ſolent. Quibuſdam tamen alui fluxus potiùs quàm vomitus accidit, natura copiam illam alimenti, quam ventriculus concoquere non poteſt, per aluum detrudente. In boulimia verò vomitus non accidit, ſed eam interdùm lipothymia comitatur. Sunt etiam quidam qui inſatiabili illo comedendi deſiderio premuntur, non tamen vomunt, nec alui fluxu tenentur; ſed omnes cibos ingeſtos probè concoquunt, & niſi mox alium ſumant, malè habent. Quemadmodum narrat Sennertus de quodam ſtudioſo, nigro corporis habitu prædito, qui non ſolùm de die, ſed noctu etiam comedebat, cibum tamen quem ſumebat, ſine vomitu concoquebat; imò verò cibis delicatis ſatiari non poterat, ſed craſſos expetebat, vndè nec panem à piſtoribus confectum, ſed à ruſticis in vicinis pagis emptum, vt ſolidiorem, comedebat; ſæpè manè tempore æſtiuo paſtinacæ ſatiuæ radices tot quot ſex nummis emuntur crudas ſine damno comedebat.

Ex his patet hunc affectum eſſe ſymptoma actionis deprauatæ, reſpectu quãtitatis, quæ actio aucta nominatur nempè appetentia modum naturalem excedens. Pars affecta præcipua eſt os ventriculi ſuperius. Cauſa

continens

continens eſt ſenſus ſuctionis, & vellicationis vehemens, & immodicus, appetitum ſubindè irritans.

Galenus 2. de ſympt. cauſ. cap. 7. cauſas huius affectus proximas ad duo genera reducit, his verbis. *Vitioſæ appetentiæ, quæ modum in quantitate excedunt, vocanturque à quibuſdam caninæ, tum exiſtunt, cum vel acidus quiſpiam vitioſus ſuccus ventriculum mordet, vel totum corpus immodicè digeſtum inops alimenti redditur. Vitioſus namque ſuccus, qui frigidus eſt, ſimilem ſuctui morſum infert; appetentiam verò proritat naturalis affectus ſimilitudine.* Cauſa igitur proxima auctæ præter naturam appetentiæ, iuxtà Galeni mentem, eſt primò humor vitioſus, & frigidus in ventriculo hærens; ſecundò alimenti indigentia ob nimiam digeſtionem.

Humores vitioſi in ventriculo hærentes famem immodicam excitant, quatenùs nimia ſua frigiditate, aciditate, & auſteritate orificium ventriculi conſtringunt, corrugant, ac vellicant, adeóque ſenſum naturali ſuctioni ſimilem, & ſpuriam famem inferunt. Talis humor eſt, vel pituita acida in ventriculo reſtagnans, vel vt plurimùm melancholia à liene in ventriculum transfuſa, quæ in ſtatu naturali poſita, & moderata quantitate, & qualitate prædita, naturalem, & moderatam excitat appetentiam; ſi verò præter naturam ſe habeat, & in prædictis excedat, eam intenſiorem ac præternaturalem efficit.

Alimenti indigentia, ob quam venæ continuò ex ventriculo ſugunt, vel à nimiis oritur euacuationibus, per hæmorrhagiam, alui fluxum, vomitum, ſudorem & ſimilia; vel ex nimia ſubſtantiæ alimentariæ conſumptione, ob calorem partium immoderatum; aut humorum tenuitatem, corporis raritatem, &

tem ſubſtantificam maximè diſſoluunt; ab iiſque facta inanitione, & alimenti penuria, cibus citiùs quàm debebat à ventriculo abripitur.

porotum laxitatem, vigilias, balnea, exercitia immodica, venerem effrænatam; quæ omnia humiditatem ſubſtantificam maximè diſſoluunt; ab iiſque facta inanitione, & alimenti penuria, cibus citiùs quàm debebat à ventriculo abripitur.

A lumbricis etiam chylum depaſcentibus poteſt fieri fames canina; quemadmodum refert Trallianus lib.7. cap.4. de quadam muliere boulimia laborante, quæ ab vſu hieræ vermem duodecim cubitos longum excreuit, & liberata eſt.

Hermetici aliam huius ſtupendi appetitus cauſam ſtatuunt; nempè ſpiritum quemdam diſſoluentem in corpore genitum, qui inſita proprietate quidquid ciborum ingeritur, tam promptè conſumit, & reſoluit, vt legitimum, & neceſſarium nutritioni terminum naturæ non concedat. Hunc ſpiritum vocant famelicum, eſurinum, voracem, ſalinum, acidum, & vitriolatum. Quemadmodum enim, inquiunt, ex variis ſalibus, vitriolo, nitro, ſale communi, ammoniaco, & ſimilibus, ſpiritus ſeu liquores, quos aquas fortes vocant, arte chymica eliciuntur, qui lapides duriſſimos, & duriſſima metalla, breui temporis ſpatio in liquorem reſoluunt; itavt aurum, quod ne igne quidem fortiſſimo intra menſis ſpatium diſſolui poteſt, attamen intra horæ quadrantem in aqua regia ſoluatur, & in liquorem aquæ ipſi perſimilem conuertatur.

Hæc doctrina diligenti examine digna eſt, ſicut enim digeſtio ventriculi naturaliter ſe habens ſedulis rerum naturalium indagatoribus quippiam mirabile, & ſtupendum oſtentare videtur ſic eadem immoderata & præternaturalis reddita, quippiã habet admiratione digniſſimum. Hoc autem admirabile eſt in digeſtione vẽ-

triculi

triculi naturali;quòd cibi duriſſimi in eo diſſoluátur, & triũ vel quatuor horarum ſpatioin liquorem chyloſum cõuertantur, ita tenuem, vt per anguſtiſſimos venarum lacteatum ramos tranſcolari, ac veluti filtrari valeant: quòd canes oſſa duriſſima in eumdem liquorem conuertant;hoc certè calori intenſiori validè concoquenti tribui non poteſt, cùm cibi in olla, igne quantumuis luculento, intra 24. horas ac plures dies in ſimilem ſuccum conuerti nequeant. Dicunt Galenici à facultate ventriculi illud dependere. Sed facultas non agit ſine inſtrumento, quod etiam aſſignatur idioſyncraſia partis; quæ tamen idioſyncraſia, ſi eſt certa primarum qualitatum proportio, vt vulgò circumfertur, præcipua illius actio erit à calore, frigiditas enim, humiditas & ſiccitas, nihil faciunt ad eximiam illam ciborum liquationem,calor autem,vt dictum eſt,nõ habet illam efficaciam. Eſt igitur illa idioſyncraſia, aliquid aliud ignotum,& inexplicabile Liceat ergo illud inquirere per ea quæ fiunt in macroſcomo, quorum analogia quædam eſſe poteſt in microcoſmo. Et ideò dicunt hermetici acutiores, ſpiritum quemdam ſeu liquorem acidum transfundi à liene in ventriculum, qui ſolidiora alimenta diſſoluit, & in liquorem chyloſum breui tempore conuertit; itavt ſpiritus ille ſeu liquor acidus ſit præcipuum digeſtionis inſtrumentum. Et quædam huius rei coniectura ex eo elici poteſt, quòd aues, quæ duriſſima alimenta conficiunt, lienem habeant, ventriculum vndiquaque ambientem; caro enim illa quæ ventriculis auium circumducta reperitur, lienis ſubſtantiam omninò repræſentat; vndè nobiliorem lieni vſum tribuunt, quàm qui ab antiquis traditus; qui eum ſolummodò limoſæ ſanguinis parti expurgandæ dicatum cenſuerunt; cùm alimentorum

conco

concoctioni, iuxtà nouam hanc doctrinam, maximè inſeruiat. Si igitur ſpiritus aut liquor ille acidus à liene promanans naturaliter ſe habens, digeſtionem naturalem, & moderatam perficiat; ille idem ſpiritus à naturali ſtatu deiectus, & vitioſus redditus, acutior nempè & nimia diſſoluendi vi præditus, ſolida alimenta promptiùs liquabit & conficiet; iiſque diſſolutis & à ventriculo confeſtim deturbatis, noua fames, eaque immodica exurget. Nouam hanc doctrinam certam & indubiam non ſtatuimus, ſed eam tantùm proponimus, vt à ſolidioribus ingeniis ſedulò examinetur. Eamque inferiùs iterùm diſcutiemus, dum læſæ concoctionis cauſas inquiremus.

Signa huius affectus diagnoſtica ſatis manifeſta ſunt, per ſe enim ægrotantibus & aſtantibus apparet appetentia deprauata, & excedens, quæ plures cibos aſſumere cogit; qui tamen poſtmodùm nimiùm grauantes per vomitum reiiciuntur, & eſt fames canina; vel ſi vomitus non ſubſequatur, animi deliquium adeſt cum extremorum refrigeratione, & tunc eſt boulimia.

Signa cauſarum ex antecedentibus, comitantibus, & conſequentibus, facilè deſumi poſſunt. Frigidæ intemperiei & humorum acidorum in ventriculo reſtagnantium ſigna ſunt, ructus, & vomitus acidi, deiectiones crudæ, ſitis carentia, & cauſæ externæ refrigerantes prægreſſæ. Si à defectu alimenti dependeat, ægri emaciantur, & cauſæ, humiditates corporis diſſoluentes adſunt, vel præceſſerunt, ac denique lumbricorum ſigna ex proprio capite erunt deſumenda.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt, vt ſi à cauſis externis omninò dependeat, periculoſus non ſit; modò illæ cito auferantur, à lumbricis etiam oriundus

dus parùm infert periculi, quia illis ſublatis affectus etiam tollitur.

Maximè autem periculoſus eſt, ſi ingentes euacuationes, aut colliquationes corporis conſequatur; præcipuè ſi poſt ingeſtum alimentum, & ventriculo adhuc pleno exiſtente, animi deliquia contingant, quando enim ea quæ maximè iuuare debent, inutilia exiſtunt, magnam ſignificat ventriculi atoniam.

Sic etiam canina appetentia, cum vomitu aut crebra deiectione perſeuerans periculoſa eſt, in cachexiam enim, hydropem lienteriam, marcores, aliosque lethales affectus degenerare ſolet.

Quod ad curationem ſpectat, quia vtplurimùm fames canina ab humoribus melancholicis aut pituitoſis, ventriculi tunicis impactis, & imbibitis, ducit originem: ad eos præſertim remedia dirigenda ſunt; quæ tum humoris peccantis euacuationem & alterationem; tum partis laborantis roborationem reſpicient.

Euacuatio inſtituenda eſt per vomitum, vel ſeceſſum, remediis ſuprà in curatione inappetentiæ à frigida cauſa ortæ propoſitis. Licèt enim hi duo affectus inuicem contrarij ſint, ab iiſdem tamen humoribus, ſed frigiditatis gradu, & ſecundis qualitatibus, admodùm diuerſis, ac ventriculum diuerſimodè afficientibus, produci ſolent.

Remedia etiam ventriculum calefacientia, & roborantia, tam interna, quàm externa, ibidem propoſita, maximè conueniunt. Quæ non ſolùm conferunt frigidam intemperiem corrigendo, ſed etiam exſiccando, & ſitim inducendo. At vrgente ſiti fames imminuitur.

Prætereà

Præterea vinum meracum ſatis copioſè ſumptum famem potentiſſimè reſoluit, iuxtà aph. Hipp. 21. ſect. 2. Idque potentiùs adhûc præſtat illius ſpiritus, aqua vitæ vulgò nuncupatus.

Famen illam peculiariter obtundunt, quæ ventriculum potenter humectant, & relaxant, humoriſque aciditatem leniunt. Qualia ſunt pinguia omnia, & oleaginoſa, vt adipes, olea, extremitates animalium. Quemadmodum Villanouanus refert, quendam hoc affectu percitum, panem calentem, amurcâ olei imbutum, comediſſe: & mulierem bouis liquatum adipem, cum pari calentis olei quantitate, duabus vicibus bibiſſe, & in tantum cibi faſtidium vtrumque incidiſſe, vt nihil per quinque dies comederint, & à priori affectu liberati ſint.

Narcotica medicamenta ſenſum ventriculi nimis exquiſitum obtundendo, famem illam caninam poſſunt imminuere. Et inter alia theriaca recens magis ex vſu eſt. Quia præter vim narcoticam, humorum etiam malignam qualitatem, quæ à nonnullis in hoc affectu ſubeſſe creditur, virtute alexiteriâ corrigere valet.

Quia verò narcotica rarò, & non niſi ſummâ vrgente neceſſitate vſurpanda ſunt; aliis temporibus theriaca antiqua, propter rationem dictam, tum etiam roborationis causâ erit vſurpanda.

Ambra griſea ad gr. v. vel vj. cum ouo ſorbili ſumpta, non ſolùm ventriculum robotat, ſed etiam proprietate ſpecificâ huic affectui prodeſſe creditur.

CAPVT

CAPVT III.

De Pica & malacia.

PIca & malacia eſt appetitus deprauatus quo ægrotantes, res abſurdas inutiles, & noxias appetere conſueuerunt.

Κίττα ſiue pica nominatur, à pica aue, ſiue ob varietatem coloris quo donata eſt, ſiue quòd terræ globos eſitat; mulieres autem hoc affectu laborantes, terram, gypſum, & ſimilia, plerumque comedere ſolent. Malacia etiam ex Plinio appellatur; quia mulieres huiuſmodi, præ animi impotentia, & mollitie, à recto & naturali alimentorum appetitu deficiunt.

Producitur hic affectus à prauis & certo modo corruptis humoribus, qui in ventriculo ob læſam illius coctionem colliguntur, vel ab aliis partibus in eum transferuntur.

Ad horum autem humorum productionem maximè diſpoſita ſunt corpora pituitoſa, & melancholica, præſertim verò mulieres, quibus hic affectus proprius & peculiaris eſſe videtur; quamuis pueri interdùm, imò etiam viri, ſed rariùs, eo affligantur. Ad hanc rem maximè faciunt prauorum eduliorum vſus, ſuppreſſa aliqua vacuatio naturalis, præcipuè menſtruorum, animi mœrores, hepatis, & lienis intemperies, obſtructiones, & imbecillitates, vteri affectus varij & ſimilia.

Illi autem humores vitioſi pro variis intemperierum, aliarumque diſpoſitionum gradibus, variam & diſſimilem naturam obtinent, vndè variæ rerum abſurdarum appetentiæ oriuntur. Cùm enim huiuſmodi humores

humores alias crudi, & incocti, alias exuſti, & præſſati exiſtant; ſic quorundam appetitus ad res acidas, auſteras, acerbas, & valdè frigidas feruntur, itavt fructuum immaturorum, aceti, omphacij, ſucci limonum, granatorum, & arantiorum, aquæ frigidæ, niuis, glaciei, & ſimilium vſu aſſiduo, & copioſo delectentur: alij terrea, ſicca, & exuſta appetunt, vt garyophzllos, cinamomum, nucem moſchatam aliaque aromata, ſal, cineres, gypſum, & ſimilia.

Familiaris eſt hic appetitus virginibus chloroſi laborantibus, & grauidis mulieribus ob ſuppreſſionem menſtruorum, quæ in corpore moram trahentia, vitioſam induunt qualitatem, & ad partes ſuperiores delata, ventriculum inficiunt prauo illo ſucco, à quo actiones illius deprauantur, & appetitus in primis à ſtatu naturali maximè deiicitur. Pueri interdùm hoc affectu detinentur, præcipuè qui à matre chloroſi laborante oriundi ſunt. Neque viri ab eo omninò immunes ſunt, quamuis rariùs id contingat, & præſertim illi obnoxij ſunt, qui melancholico temperamento præditi ſunt, obſtructionibus laborant, aut fluxus hæmorrhoidum conſueti ſuppreſſionem patiuntur.

Apud autores maximè controuertitur an appetitus deprauatus feratur ad ea quæ diatheſi ventriculi præternaturali ſimilia ſunt, an verò ad contraria. Dubitandi anſam dedit Gal. cap.3. artis paruæ, vbi docet ventriculum prætetnaturam ſe habentem appetere contraria, & in ſtatu naturali appetere ſimilia. Quam doctrinam ſequutus Auic. fen.13. lib.3.tract.2.cap.10. ſic loquitur. *Quando in ſtomacho aggregatur humor malus diuerſus à conſueto in qualitate ſua natura, tunc requirit aliquid ſibi contrarium. Quapropter incidit quibuſdam*

dam appetitus tuti, imò carbonum, & terræ, & gypſi & rerum huius generis; propter qualitatem quæ iis eſt, exſiccantem, aut incidentem, contrariam qualitati humorum. Saniorum tamen iudicium eo dirigitur vt ſimilia potiùs, quàm contraria appetantur, cum enim ad appetentiam excitandam phantaſia maximè concurrat, quæ à diſpoſitione corporis maximè excitatur, veriſimile eſt dominantem humorem ad ſimilium appetitum phantaſiam mouere. Sicut enim bilioſi in ſtatu tum ſano tum morboſo, ignis, & irarum inſomnia patiuntur; pituitoſi, niuium, glaciei & aquarum; quarum rerum phantaſmata ab humore in corpore prædominante excitantur, ſic etiam affecta ſede appetentiæ humores vitioſi in ea diu ſtagnantes, ſui ſpeciem phantaſiæ imprimunt, quæ ab ea obſeſſa, ſimilium appetentiam excitat, etiam ratione repugnante, quæ à vehementi illa imaginationis vi ſuperatur. Adde quod ſi contraria morbo aut illius cauſæ appeterentur, continuato illorum vſu, morbus tandem curaretur, cùm tamen ab iis deterior in dies reddatur. Huic ſententiæ quotidiana experientia ſuffragari videtur, qua docetur virgines cloroſi laborantes, & prægnantes mulieres ea plerumque appetere, quæ illarum temperamento & præſenti cacochymiæ conſentanea ſunt; vt ſcilicet illæ quibus ſalſi & aduſti inſunt humores, carbones, ſalem, aromata, & ſimilia expetant: quibus verò melancholia, aut acida pituita dominatur, ad acetum, fructus immaturos, & ſimilia ferantur.

Quod ad Galeni authoritatem ſpectat, quidam penitùs eam reiiciunt, dicentes quod ſi verum eſſet morboſas diſpoſitiones contraria appetere, ægrotantes omnes conualeſcentes: & reliqui cacochymia laborantes, cibos euchymos expeterent, quod tamen veritati non eſt conſentaneum; videmus enim ſæpè ægrotantes & conualeſcentes prauos cibos appetere,

laudabiles verò reſpuere. Videmus etiam corpora excalefacta ſiue in ſtatu præternaturali, vt in febribus, ſiue in naturali vt per exercitia immodica, refrigerationem expetere. Alij verò hanc Galeni ſententiam conciliare nituntur dicentes, in pica intemperiem ventriculo impreſſam eſſe veluti habitualem, & connaturalem, & ideò facere appetentiam ſimilem naturali, quæ eſt ad ſimilia, quod in hunc modum explicari poteſt, dicendo, omnem temperiem naturalem appetere ſimilia præternaturalem verò contraria, intelligendum eſſe, poſtremum de intemperiebus, quæ fiunt ſine ſucci redundantia; quæ enim ſunt cum ſucci redundantia, quando ſucci admodùm imbibiti ſunt in tunicis ventriculi, appetunt potiùs ipſis ſuccis, quibus madent, ſimilia; quia humor qui totas tunicas iam penetrat, quamuis noxius ſit, moleſtiam non infert. Contrà verò quando humor partem tantùm aliquam ventriculi occupat, vel eſt ſolùm in cauitate, véntriculus appetit contrarium ei quod ſibi noxium eſt; ſi autem humor totum ventriculum occupet, illiuſque tunicis imbibitus ſit, tunc facultas illius naturalis obruitur, & ita immutatur; vt non appetat niſi ſimilia humori imbibito. Et ita rectè dici poteſt, illum humorem factum fuiſſe veluti connaturalem.

Platerus & Sennertus ab hiſce difficultatibus facilè ſe expediunt, ad qualitatem occultam confugientes; huiuſque, perfugij occaſionem quærunt, ex eo quod ſi huiuſmodi ægrotantes appeterent ſimilia cauſæ morbificæ, ex eorum vſu copioſo maximè augeretur affectus, cum tamen videamus pica laborantes, gypſo, calce, carbonibus, aliiſque rebus noxioſiſſimis ſeſe ingurgitare, ex iiſque leuiſſimam noxam percipere, à quibus benè ſani ad internecionem vſque læderentur.

Præterea

ræterea dicunt prægnantes mulieres humores ſalſos &
:idos ſæpè reiicere, cum tamen ſalſa & acida non
ɔpetant, ſed toto genere diuerſa; Ac denique nullam
ſe inter carbones, calcêm, carnes crudas, aliaque, cum
ımoribus conuenientiam conſtanter aſſeuerant; Atque
leò in qualitatibus manifeſtis non eſſe acquieſcen-
ım cenſent; ex iiſque ſympromatis huius, & appeten-
e mirabilis cauſam deſumi non poſſe: ſed ad qualita-
m quamdam occultam, & inexplicabilem eſſe confu-
endum.

Fatetur tamen Sennertus probabile eſſe à ſimili
ɪtiùs quàm contraria qualitate appetentiam iſtam
prauatam prouenire; quænam verò ſit illa qualitas
plicari non poſſe, cum res quæ appetuntur nullam
m humoribus, vel dulcibus vel ſalſis, vel acidis,
manifeſtis qualitatibus vt plurimùm conuenientiam
beant.

Hæc omnia conciliare poſſumus dicentes, rerum
ſurdarum appetentiam, ab humoribus ſimili natura
temperie præditis excitari; ſed illos humores, præter
:iuam temperiem, vitio quodam peculiari è corrupte-
ɉuadam oriundo, eſſe præditos, quod vitium cum
ertè explicari nequeat, ad qualitatem occultam reuo-
·i poteſt.

Diagnoſis huius affectus per ſe ſatis facilis eſt; ex ſola
m ægrotantis relatione innoteſcit, partem præcipuè
ctam eſſe orificium ventriculi notiſſimum eſt, cùm
d ſit ſedes appetentiæ. Cauſa etiam ex ſuppoſita ſi-
lium appetentia, coniectura indagari poteſt. Si enim
ɔetant carbones, ſalem & ſimilia, colligere poſſumus,
ɔumoribus ſalſis, & exuſtis affectum dependere, quæ
nia clarius innoteſcêt; ſi humorum prædictorum po-
ɔer vomitum vel aluum reiiciatur; ſi ructus acidi, vel
oroſi, ſapor amarus, acidus, vel ſalſus adfuerit.

Quod ad prognoſim ſpectat, cronicus eſt iſte affectus; non tamen admodùm periculoſus, ſi natura vel arte corpus ad priſtinum ſtatum reuocetur, quod non valdè difficilè contingit. Excluditur enim ſæpè ſucceſſu temporis humor noxius crebris vomitionibus, vel medicamentis conuenientibus euacuatur, & ſuppreſſæ menſium aut hæmorrhoidum euacuationes; quæ huic malo anſam præbebant, cum tempore reſtituuntur. Quæ tamen ſi negligantur, & natura oneri ſuccumbat, grauiſſimi morbi ſuccedere poſſunt. Vitiata enim prima coctione, neceſſe eſt ſecundam, & tertiam corrumpi, vndè graues obſtructiones, cachexiæ, & hydropes contingunt. Vel etiam ſi humor maiori copia in ventriculum feratur, & maioris malignitatis particeps ſit, cardialgias inſignes interdùm producit, ex quibus lipothymia & ſyncope, & nonnunquam mors, ſuccedere ſolet.

Si mulieres hoc affectu laborantes ab eduliis prauis abſtinere incipiant, & laudabilibus vti cum minori faſtidio, proximæ ſalutis, & curationis incipientis ſignum eſt certiſſimum.

Grauidæ mulieres à malacia vtplurimùm liberari ſolent, circà quartum geſtationis menſem, quia fœtus grandior factus, maiorem humorum copiam abſumit, & ipſa mater crebris vomitionibus iſtam illuuiem excluſit; quòd ſi malum vlteriùs progrediatur, periculoſum eſt. Significat enim altiùs impreſſam fuiſſe prauam iſtam diatheſim, quæ difficili negotio exterminari valeat.

Meliùs eſt hoc affectu laborantes, acida, & acuta appetere; peiùs ſi res planè à natura alienas exoptent, vt docet Auic. fen.13. lib.2. tract.1. cap20. Maiorem enim ſignificat à ſtatu naturali receſſum, qui difficiliùs emendari valeat.

Curatio

Curatio huius affectus varia inſtituenda eſt,pro va-
ɛtate corporum ægrotantium.

In grauidis enim mulieribus pauca celebrantur re-
edia, ob ſubiecti ineptitudinem, & aborſus pericu-
ın. In illis tamen leuiora vſurpari poſſunt, & beni-
ıiora, ex iis quæ ad ventriculum euacuandum, &
borandum in curatione inappetentiæ fuere propo-
a. Neque omittenda erit venæ ſectio, quæ parca
anu celebrata, & frequenter, (ſi opus fuerit,) re-
tita, maximum ad huius affectus curationem mo-
entum habet.

In virginibus autem clorofi laborantibus curatur
e affectus iiſdem remediis, quæ ad ipſius clorofis cu-
:ionem ſuo loco proponentur.

Quæ verò pica contingit in viris, quod tamen ra-
ſimum eſt, cum ab obſtructionibus hepatis, & lie-
; dependeat earum curatione ſuis locis proponenda
minabitur.

CAPVT IV.

De Siti morboſa.

Itis ſeu potus appetentia non minùs ac fames tri-
plicitcr lædi poteſt, imminutè, abolitè, & de-
ıatè; imminuitur non rarò à dulci, & inſipido
more, ventriculi tunicas irrigante, vel ab humidi-
e nimiâ in toto corpore dominante, vndè fit
partes potulentam materiam à ventriculo non tra-
ıt. Aboletur verò in morbis acutis propter in-
ceprionem primi ſenſorij, quando mens ægro-
, aut quia concidit omninò facultas naturalis,
incto propemodum calore natiuo; vnde Hippocr.

Digitized by Google

In cauſa ſitifera non ſitire, malum; cum tamen ſitis imminuta ab iiſdem cauſis pendeat, à quibus inappetentia ciborum producitur; abolita verò morborum acutorum ſit conſectaria; earum ratio peculiaris hic habenda non eſt. Sed ſufficiet nobis de ſiti deprauata, tanquam frequentiori ſpecialiùs agere. Quæ quidem ſitis deprauata etiam bifariam diuidi poteſt, quemadmodum fames, vt vna ad potulentorum varia genera feratur; altera verò ſit aucta, & potus quantitatem, ac frequentiam reſpiciens. Quæ potus genera abſurda reſpicit, ad picam refertur, quando ſcilicet ægrotantes appetunt acetum, ſuccum limonum, vel aquam ſalſam ſupereſt igitur vt ſitim auctam contemplemur, quod ſymptoma frequentiſſimum eſſe conſueuit, dum appetitus humidi quantitate peccat, & potus immodicè expetitur.

Cauſa illius proxima eſt defectus alimenti humidi, & ſiccitas ventriculi, aliarumque partium quæ ſtomacho penuriam ſuam communicare valent.

Illa autem ſiccitas, vel humoris penuria exoriri ſolet ab omnibus iis quæ roridam humiditatem ventriculi totiuſque corporis abſumere, & exſiccare valent; quæ omnia ad calefacientia & exſiccantia referuntur. Exſiccantia per ſe, & primario exſiccant, calefacientia ſecundario humidum abſorbendo.

Eſt autem ſitis hæc morboſa idiopathica vel ſympathica. Idiopathica fit, cum innata ventriculi humiditas alteratur, & exhauritur ab inæquali intemperie ſicca, vel calida, vel vtraque; interdùm & rariùs ſimplici; frequentiùs cum materia coniuncta: cùm humore ſcilicet, acri, ſalſo, aut putrido, ventriculi tunicis impacto, vel in illius cauitate incluſo. Sympathica verò fit ex conſenſu totius corporis, vel aliquarum partium, quarum venæ exhauſto humido,

à

ventriculo ſugunt: vt in febribus contingit, hepa-
s, pulmonis & aliarum partium inflammationibus,
m etiam intemperiebus calidis, & ſiccis, præcipuè
num, vt videre eſt in diabete, quæ eò nomine di-
ſacus nominatur, propter ſitim ingentem, quæ illam
mitatur.

Cauſæ externæ ſunt quæcunque impensè caleface-
, vel exſiccare valent, vt aër valdè calidus & ſiccus,
uturna in ſole vel ad ignem mora, vſus copioſus
ni antiqui, & generoſi, vigiliæ nimiæ, nimia cor-
oris euacuatio, præcipuè per medicamenta pur-
antia.

Hermetici ſitim immodicam & præternaturalem à
iritibus quibuſdam ſitibundis, ex impuritatibus ſul-
ureis genitis, exoriri contendunt, qui non ſimplici
frigeratione & humectatione, ſed ſpiritibus aliis
i analogis ſatiari volunt, quemadmodum videmus
febrium acceſſionibus ſitim intenſam multo aquæ
otu parum inhiberi; quæ tamen ſpiritibus acidis
trioli, ſulphuris, ſalis, & ſimilium cum lon-
minori aquæ quantitate permixtis, faciliùs ce-
it.

Diagnoſis nihil habet difficile, ſatis enim ægri de
i vrgente conqueruntur. Cauſæ etiam propriis ſignis
gnoſcuntur, vt calida, & ſicca intemperies ventri-
lo, aut aliis partibus inhæreſcens; tum humores
res, ſalſi, vel amari, quorum portio interdùm exclu-
tur, vel ſaltem ſimiles ſapores in ore repreſentant; ſi
ventriculo contineantur, vel ſi per conſenſum alia-
m partium ſitis excitetur, affectuum eorumdem ſigna
e prodent.

Quod ad prognoſim attinet, ſitis quæ à cauſis
ocatharticis excitatur tutiſſima eſt; illa enim potu
ſumpto facilè ſedatur. Quæ verò à cauſis internis

procedit, pro illarum varietate, magis vel minùs periculoſa exiſtit.

Sitis quæ in febribus contingit aliiſque affectibus curatu facilibus, cum eorum ſolutione ſpontè euaneſcit. Si verò à grauibus morbis & periculoſis dependeat, eſt valdè periculoſa; vt in hydrope contingit, in quo ſitis potu non ſedatur, ſed potiùs magis intenditur.

¶ Curatio ſitis morboſæ frequentiùs occurrit in febribus, & quorundam partium inflammationibus, quæ tamen ſufficienter deſcripta eſt in methodo noſtra curandarum febrium ſect. 2. cap. 2.

Si verò ſitis à ſicca ventriculi intemperie ex immoderatis euacuationibus, aliiſque cauſis contracta ſit, illius curatio perficitur vacuationes illas ſupprimendo, tum partes inanitas reſtaurando remediis humectantibus.

Inſtituto igitur priùs victu analeptico, qualis in febre hectica, phthiſi, & maraſmo concedi ſolet; omnium præſtantiſſima erunt duo remedia à Galen. propoſita 7. meth. ſcilicèt lac, & balneum. Quamuis enim Hippocr. aphor. 64. ſect. 5. lac ſiticuloſis interdicat: illud tamen intelligendum eſt de iis, qui ob bilioſi, putridíque humoris copiam, ſiti afficiuntur, in quibus lac facillimè corrumpitur; non de iis, qui ſiti ex ſiccitate, & conſumptione laborant. Lactis vſum in curatione phthiſeos edocuimus.

Balneum verò fiat ex decocto rad. althææ, & lilior. fol. maluæ, violatæ; vel ex decocto capitis, pedum & inteſtinorum veruecis. Aut butyrum recens, vel oleum violaceum in qua tepida diſſoluatur pro balneo, quod tepidum eſſe debet, & frequenter vſurpari.

In

In exitu balnei inungantur lumbi, dorſum, & ventriculus ol. violac. medullà cruris vituli, & ſimilibus; quibus immiſceatur lactis muliebris, aut caprilli, quantùm ebibere poterit.

Vtatur intereà æger ſyrupis, & tabellis inſtaurantibus, aliiſque remediis, quæ in febris hecticæ curatione latiùs proponentur.

Sequens etiam opiata erit vtiliſſima.

℞. Conſeruæ rad. eryngij & bugloſſi, ana ℥.ij. conſer. flor. violar. & borrag. ana ℥.j. confect. alchermes ℥. ß. diapenidij ſine ſpeciebus recenter præparati ʒ.ij. Cum ſyrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ ſitis tempore, ſuperbibendo parùm aquæ borraginis.

CAPVT V.

De Ventriculi concoctione læſa.

VEntriculi concoctio chyloſis appellata, quemadmodum, & reliquæ omnium partium actiones, tripliciter læditur, imminutè, abolitè & deprauatè. Imminuta concoctio βραδυπεψία dicitur; abolita ἀπεψία, deprauata δυσπεψία; quæ omnes differentiæ vnico cruditatis nomine comprehenduntur. Hæc autem cruditas duplex conſtituitur, nidoroſa ſcilicet, & acida; cruditas nidoroſa fit quando alimentum in nidoroſam, & vſtam quaſi materiam mutatur, vt per eructationem odor ouorum, & piſcium corruptorum, vel olei frixi efferatur; qui ructus nidoroſi in calidis, ac bilioſis naturis frequētius contingunt. Acida verò cruditas fit, cum cibi in acidam naturā mutantur, & ructus acidi excludūtur, & hæc à frigida intemperie procedit.

His & tertia addi poteſt cruditatis differentia, quando ob calorem debilem cibus imperfectè coquitur, & in pituitoſam quandam materiam mutatur, citrà tamen aciditatem.

Cauſæ ventriculi concoctionem lædentes, ad tria capita reduci poſſunt, vitium ſcilicet organi, obiecti, & rerum externarum, ſeu extrinſecùs aduenientium.

Organi vitium omnes ventriculi morbos complectitur, ſiue ſimilares ſint, ſiue organici, ſiue communes, qui omnes illius actionem euertere poſſunt, intemperies tamen frequentiſſima eſt læſa concoctionis cauſa, cùm enim concoctio à moderato calore rectè & ſecundum naturam ſe habente, perficiatur, ſi ille à debita moderatione receſſerit, coctionis læſio contingit. Sic frigida ventriculi intemperies, quæ caloris imminutionem facit, ſi remiſſior fuerit, concoctionem imminuit, & bradypepſiam parit. Si verò intenſior concoctionem abolitam, & apepſiam producit. Calida verò intemperies cōcoctionem deprauat, & dyſpepſiam generat. Illæ autem intemperies interdùm ſimplices ſunt, vt in iis qui à natiuitate calore debili, & ventriculi imbecillitate præditi ſunt; vel calorem acrem, & exurentem obtinuerunt, vt plurimùm autem cum materia coniunctæ; vndè in melancholia hypochondriaca, pituitæ copia, & fermentatio nigri humoris, cruditates, flatus, inflationes, fluctuationes, ructuſque acidos excitare ſolent.

Vitium obiecti, alimenti ſcilicet, quod eſt ventriculi proprium obiectum, multis modis contingit, dum ſcilicet peccat in ſubſtantia, quantitate, qualitate, tempore, & ordine aſſumendi.

Vitioſa ſunt alimenta ratione ſubſtantiæ, quæ duriora ſunt, & concoctu difficiliora, vt carnes ceruinæ, leporinæ, præcipuè vetuſtiores, ſale vel fumo induratæ; panis

panis furfuraceus, tubera, radices, legumina,& ſimilia, quæ dyſpepta nominantur.

Quantitate peccant alimenta, quæ nimia copia aſſumuntur, & eo nomine à calore vinci, & ſuperari nequeunt, vndè cruditates oriuntur, illis maximè familiares, qui genio & crapulæ indulgent. Minor etiam quam par ſit alimenti quantitas, ſpeciem quandam cruditatis inducere poteſt, quando cibi pauciores, in ventriculo, (in primis bilioſo, exuruntur, & præaſſantur.

Qualitate peccant alimenta, quæ nimis frigida, & humida, flatuoſaque exiſtunt: vel quæ calidiora tenuiorem chyli portionem exurunt, & in nidoroſos vapores conuertunt.

Ad hoc genus reducenda eſt concoquendi, & condiendi ratio; varij enim elixandi, aſſandi, & condimentorum modi, nouas alimentis diſpoſitiones inducunt, propter quas concoctu faciliora, vel difficiliora redduntur.

Tempus, & ordo aſſumendi præpoſterus concoctionem etiam vitiare poſſunt; vt ſi quis horam cibandi conſuetam omittens nocte intempeſta, & immediatè antè ſomnum cibis ſtomachum repleat: vel ſi poſt ſolidorum, & adſtringentium, vt caſei pirorum, cidoniorum, & ſimilium aſſumptionem, liquida poſtmodùm, & corruptioni obnoxia ingerat.

Res denique externæ coctionem vitiare poſſunt, ſi immoderatæ ſint: atque ita aër frigidior, calorem natiuum obtundendo, ſi debilior fuerit, vel calidior, eundem calorem diſſipando, coctionem euertere poteſt; tum etiam exercitationes immodicæ præſertim à paſtu, calorem natiuum eliciendo à ventriculo ad partes exteriores eumque præter modum diſſipando, nec non chylum adhuc imperfectum præcipitando

cipitando verſùs inteſtina. Alui & aliorum excrementorum ſuppreſſio, aut fluxus immodicus; vigiliæ immoderata; ſomnus diurnus; animi pathemata grauiora præcipuè mœror, & profunda meditatio ſtatim à paſtu, & ſimiles cauſæ externæ, ventriculi actionem non parùm vitiare poſſunt.

Præter cauſas enumeratas Hermetici nonnulli recentiores aliam adducunt minùs tritam, & ab antiquis minimè perſpectam; quæ quidem ab iis perſpicuè non demonſtratur; quibuſdam tamen coniecturis minimè contemnendis ſtabilitur; cuius etiam ſuprà in famis caninæ cauſis explicandis mentionem fecimus. Primùm itaque ſtatuunt coctionem ventriculi naturalem à ſolo calore non perfici; ſed promptam illam ciborum ſolidorum liquationem, ac diſſolutionem, qua in chylum conuertitur, ab alia cauſa dependere; cum experientia doceat cibos in olla bullientes igne luculento, etiam per plures dies continuato, nunquam talem diſſolutionem pati: cum tamen oſſa in ventriculis, canum, breui temporis ſpatio diſſoluantur, & in chyloſum liquorem conuertantur: cum in ventriculis piſcium nullo calore actuali præditis, cibi quilibet ingeſti, eodem modo diſſoluantur, & concoquantur. Cauſam itaque præcipuam huiuſmodi liquationis eſſe ſtatuunt ſpiritum quendam, aut liquorem acidum à liene in ventriculum transfuſum, qui eximiam diſſoluendi facultatem habeat. Quam ſententiam ex Galenicorũ doctrina eliciunt, qua ſancitum eſt humorem melancholicum à liene in ventriculm transfuſum excitare appetentiam; idque vel conſtringendo, ac corrugando tùnicam interiorem ventriculi; vel aciditate ſua vellicando. Quod quidem impugnari poteſt ex eo quod ſi conſtringendo id faceret omnia adſtringentia idem præſtare poſſent; & ſi velli-

cando

cando, acria quælibet potentiùs quàm acida appetentiam excitarent. Probabilius igitur exiſtimant humorem illum appetentiam excitare per accidens, penuriam ſcilicet alimenti inferendo, per diſſolutionem illius quod ingeſtum eſt; ex qua penuria appetitus excitatur. Atque ita longè nobiliorem lieni vſum tribuunt, quàm qui ab antiquis fuit propoſitus; nempè ventriculo ſubminiſtrandi præcipuum coctionis inſtrumentum. Huius rei coniectura ſatis valida ex auibus elicitur, quæ duriſſima plantarum ſemina diſſoluunt, & lienem habent ventriculo vndiquaque circumductum, vt potentiùs ſpiritum illum diſſoluentem inſpiret; vel liquorem acidum commodiùs communicet. Validum autem auibus ineſſe acidum illum ſpiritum oſtendit Helmontius proprio experimento; refert enim ſe in pueritia cum paſſerem aleret, ipſi aliquando linguam obtuliſſe, quam ille roſtro apprehendens deglutire conabatur: ſe verò linguæ apice paſſeris guttur contingentem, maximam in eo aciditatem percepiſſe. De ſpiritu verò diſſoluente auium ventriculis inhærente probatur ex praxi medica, in qua gallinarum ventriculi ad iuuandum concoctionem paſſim præſcribuntur in pulueribus digeſtiuis, quos hunc effectum præſtare credibile eſt, ciborum diſſolutionem adiuuando, cum iidem gallinarnm ventriculi calculoſis etiam præſcribantur, quibus calculorum diſſolutio maximè iuuatur. Idque manifeſtiùs elicitur ex eo quod ex auium ventriculis ſal elicitur maxima calculos diſſoluendi efficacia præditum. Ex quo quidem ſale ventriculis auium magna copia infixo, natura ſagax, & prouida, ſpiritum elicere nouit in viuente animali, cuius adminiculo (concurrente calore natiuo) ſolidorum alimentorum diſſolutionem moliri poſſit. Et vulgò notiſſimum eſt ex

ſalibus

ſalibus diſſoluentibus, putà vitriolo, nitro, ammoniaco, & ſale communi, ſpiritus elici, longè efficaciori diſſoluendi vi præditos.

Ille igitur ſpiritus, ſeu liquor acidus à liene in ventriculum transfuſus, dum ſecundùm naturam ſe habet bonam ac laudabilem ciborum concoctionem efficit; ſi verò à ſtatu naturali recedat ventriculi actionem euertere potis eſt. Sicut anteà dictum fuit ex hiſce præſuppoſitis, caninam appetentiam excitari, quando ſpiritus ille ſeu liquor acidus nimiam actiuitatem, & potentiorem diſſoluendi vim obtinuit. Sic etiam ex aduerſo, ſi vis illa diſſoluens debilior efficiatur, aut omninò deficiat; coctio ventriculi imminuta, aut abolita ſequetur. Hinc dicit Helmontius Aphoriſmum Hippocratis primum ſect. *6.* qui ſic habet, in longis ſæuitatibus inteſtinorum, ſi ructus acidus ſuperueniat, qui priùs non erat, ſignum bonum, ita interpretandum eſſe; vt ſcilicet ructus acidus ſuperueniens ſignificet fermentum illud acidum, quod à morbo fuerat deperditum, reſtitui incipere.

Fulciamus & nos nouam hanc doctrinam proprio experimento cum enim anno præterito 1648.alui fluxu pituitoſo, & melancholico per quatuor menſes integros, afflicti fuerimus, & ab eo ad extremam maciem, &veluti marcorem perducti; quandoquidem omnia alimenta in pituitoſam, & mucilaginoſam ſubſtantiam conuertebantur, ex debilitate ventriculi ea perfectè concoquere nequeuntis; poſt multa remedia per totum illud tempus vſurpata, quorum maxima pars parùm aut nihil profuit: tandem aceti acerrimi vſu frequenti, intrà paucos dies, à ſæuo illo affectu integrè liberati ſumus: cuius equidem aceti vi, acidum illud naturale penè deperditum; plurimùm adiutum, ac reſtitutum fuiſſe, coniicere poſſumus. Vſus autem aceti

uit in paſtibus cum ouis induratis, quæ fruſtu- diſſecta, aceto intingebamus & per aliquot dies olo edulio in omnibus paſtibus vtebamur. Tum manifeſtè percipiebamus, quòd ſi acetum non eſ- aldè acre, exiguum ventriculo adiumentum fe-

iagnoſis huius affectus iuxtà læſæ coctionis diffe- as, varia eſt. Ac primùm apepſia, & bradypepſia m ſignis indicatur, per magis & minùs tantùm dif- tibus. Illa autem ſigna ſunt, ructus acidus, ali- ti incocti, vel ſemicocti per os aut aluum reiectio; æ ventriculum refrigerantes prægreſſæ; grauitas, io, & inflatio in regione ſtomachi; læſio à frigi- aſſumptis; vrinæ tenues, aquoſæ & decolores. In- ùm tamen vrinæ craſſæ, & rubræ apparent, ex ſucco uro, ac fæculento: qui ob primæ coctionis im- fectionem à chilo ſufficienter ſeparari non potuit, ad renes vſquè tranſmiſſus cum ſeroſo humore, im- as etiam vrinas reddit, quales interdùm à melancho- is præſertim, & ſcorbuticis excerni ſolent. Fuſiorem ius vrinæ explicationem vide apud Sennertum. Dia- pſiam verò ſeu depræuatam coctionem oſtendunt, ctus nidoroſi, ſapor ſimilis aut putredinoſus in e; ſitis & æſtuationis ſenſus; à calidis aſſumptis ſio.

Si Idiopathice ventriculus laboret, propria eiuſdem orboſæ diſpoſition's ſigna aderunt. Si verò ſympa- icè afficiatur, ex propriis partium affectarum ſignis, la ſympathia eſt elicienda. Si verrò ex errore cauſa- um externarum, vel obiecti vitio ſymptoma depen- eat, ex earum præſenti aut prægreſſa conſtitutione, gri vel aſtantium relatu, innoteſcet. lib.3. pract.med. part.8. ſect.2. cap.7.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt. Co-

ctionis vitium quod à cauſis externis excitatur facilè corrigitur, cauſis illis ſublatis, & idoneâ victus ratione inſtitutâ.

Faciliùs etiam curatur læſa concoctio, ex humoribus ab aliis partibus in ventriculum tranſlatis; quàm dum à proprio ventriculi vitio exoritur. Humoribus enim illis expurgatis, antequam morbum aliquem ſtabilem in ventriculo excitent, coctionis officium reſtituitur.

Abolita ventriculi coctio omnium deterrima eſt; quia totius corporis nutritio fruſtratur, vndè morbi lethaliſſimi, vt lienteria, hydrops, atrophia, & ſimiles conſequuntur.

Coctio imminuta ſua etiam parit in commoda, vt colicos dolores cachexias, ac tandem hydropis varias ſpecies.

Deprauata concoctio multorum etiam malorum cauſa eſt, putà obſtructionum, ſcabiei, febrium, & ſimilium.

Curatio perficitur ſublatione cauſarum externarum, antecedentium, & coniunctarum, quæ affectum iſtum efficiunt, augent, vel conſeruant.

Ac primum aduertendum erit, vtrum ab aliis partibus ad ventriculum humores transferantur; & in hoc caſu, humores illi erunt euacuandi ac reuellendi, partis mandantis affectus corrigendus, & ventriculus roborandus. Affectuum aliarum partium curationes ex propriis capitibus erunt deſumendæ. Ventriculi verò roboratio ex innappetentiæ curatione deſumi poterit.

Quæ verò ex proprio ventriculi vitio coctionis læſio contingit, ea vtplurimùm ab humoribus frigidis aut calidis ducit originem; atque adeò eandem curationem

onem obtinet, quæ pro inappetentia à ſimilibus cau-
s oriunda fuit propoſita; quam hîc fruſtrà repetere
on opus eſt.

Si deniquè hermeticorum cauſa peculiaris ſuprà pro-
ɔſita animaduerſione digna ſit; illi prouidendum
it, primò lienis prauam diatheſim corrigendo, & ſpi-
s diſſoluentes reſtituendo ſubſtantiâ quadam acidâ,
ıius generis ſunt ſpiritus ſulphuris, vitrioli, ſalis, ſucci
nonum, granatorum arantiorum, & acetum.

CAPVT VI.

De Singultu.

Ingultus eſt motus ventriculi deprauatus, quo rem
ſibi noxiam expellere nititur.

A vomitu diſtinguitur ex eo quòd materia quæ vo-
tu reiicitur, in ventriculi cauitate continetur; & il-
totus inuertitur, vt materiam illam excludat: in
gultu verò materia peccans, tunicis eiuſdem infi-
eſt, ideò ventriculus ſeſe conſtringit, ac fibras ſuas
ıcutit, vt eam excludat. Et vt nauſeam quoque
ıac definitione comprehendamus, dicimus motus
ıtriculi expulſiuos tripliciter fieri: vel enim natura
ındoque vellet inſurgere ad expellendum, & non
eſt; aut non ſufficienter ad hunc motum irritatur,
unc nauſea fit: aliquando inſurgit, & expellit, &
omitus: vel denique inſurgit, vt expellat, ſed non
eſt expellere, & tunc fit ſingultus.

lle autem motus conuulſiuus eſt, non autem vera
uulſio, quæ ſolis muſculis competit, & partibus
untario motu donatis.

Cauſæ ſingultus immediatæ proponuntur ab Hip-

 pocrat.

pocrat. Aph. 39. ſect. 6. inanitio, & repletio, ſicut & conuulſionis. Galenus & Auicenna tertiam addunt, nempè irritationem à materia acri. Alij anxiè laborant, vt materiam irritantem ad repletionis genus trahant, quò ſententiam Hippocratis illæſam tueantur. Verùm vbi res ipſa loquitur perſpicuè, non opus eſt rerum euidentias propter Autorum verba confundere, & obſcurare. Quid enim clarius eſt quàm ſingultum fieri à facultate expultrice irritata. Quæcunque igitur irritationem illam efficere poſſunt, erunt cauſæ proximæ ſingultus. Iam verò humores, & vapores quantitate, vel qualitate peccantes, ventriculum irritare poſſunt ad expulſionem; & ſic repletio, & acrimonia erunt cauſæ diuerſæ toto genere diſtinctæ. Inanitio verò quomodo ſingultum excitare poſſit, non eſt facilè explicare. Cùm enim illius eſſentia conſiſtat in defectu, nemo dixerit, naturam inſurgere ad defectum expellendum; quin potiùs mouebitur ad illum reficiendum, ac reparandum; & ſic attractricem potiùs, quàm expultricem facultatem mouebit, ſi verò interdum ſingultus magnas euacuationes ſequatur, vt in febribus acutis, malignis febribus, & purgatione ex helleboro contingit; id non euacuationi ſimpliciter tribuendum, ſed potiùs malignæ cuidam qualitati à morbo, vel medicamento ventriculo impreſſæ.

Materia autem ſingultum efficiens, vel in ipſo ventriculo colligitur; vel aliundè ab Hepate, liene, inteſtinis, aliiſque partibus, vel etiam toto corpore communicatur. Sic alimenta vel medicamenta acriora, humores acres, aut lumbrici mordentes in ventriculo contenti, ſingultum idiopathicum producunt: ſympathicum verò inferunt vicinarum partium inflammationes tranſmiſſo ad ventriculum ichore, aut vapore acri: tum etiam quòd tumor, hepate præſertim inflammato,

mato,

ventriculum comprimit; vndè facultas expulduè irritatur. Denique à toto corpore poſſunt :ri ad ventriculum humores, vel vapores acres, .t.bus totum corpus occupantibus, vt interdùm ıbus acutis, & malignis contingit.

gnoſis huius affectus per ſe conſpicua eſt. Cauȝ ſigna ita diſtinguenda ſunt, vt ſi idiopathicè gat, affectus magis continuus ſit, & humorum triculo contentorum ſigna appareant; & affectio ı ſedetur. Humor verò peccans in ventriculo tus, vomitu, aut ructu, aut oris ſapore, aliiſignis internoſci poterit. Si denique ab alterius lam partis morbo oriatur, eiuſdem ſigna ex proıpitibus erunt deſumenda.

ıod ad prognoſim attinet. Singultus qui à cauſa ı procatarctica, vt cibo, potu, aut frigore exo-, periculoſus non eſt; tum etiam ille qui criſim vomitum interdùm antecedit, ſed tunc reliqua in bonum conſentire, & ſalutaria eſſe debent.

quis in laborioſa febre ſingultiat, morbo laborat no. Hippocrat. in Coacis. Fit enim ille ſingultus ımoribus acribus, & malignis, tunicam ventriinteriorem vellicantibus, & facultatem illius exicem ſtimulantibus. Et dicit Valleſius ſe nullum ſe ſeruatum, in extenuatis, aut febre ardente, vel gna correptis, cui ſingultus ſuperuenerit, ſic apud pocrat. 3. epid. ſect. 2. Ægr. 12. Mulier quæ in menum foro habitabat, die 12. frequentes ſingultus paatur, & 14. interiit. Obſeruauit etiam Platerus ultum in febribus ardentibus ſuperuenientem, & cuerantem, plerumque mortis eſſe prænuntium, dem etiam in dyſenteria eſſe lethalem.

\ vomitu ſingultus, & oculorum rubor, malum,

Hippocr. aph. 3. ſect. 7. duo hæc ſigna ſi vomitui ſuperueniant in morbis acutis, & ad aliquod tempus perſeuerent, ideò lethalia habenda ſunt, quia inflammationem cerebri, aut ventriculi denunciant; quæ inflammatio non modò ipſius ſingultus, ac ruboris oculorum cauſa ſit; ſed etiam vomitus. Si enim vomitus citaretur ab acribus humoribus os ventriculi eiuſque tunicas mordentibus; excretis per vomitum illis humoribus, ceſſaret vomitus, & ſingultus; nec à vomitu vllus vapor acer ad oculos deferretur, qui oculos rubros efficeret: At cùm vomitus non ſolùm non profuerit, ſed etiam poſt ſe ſingultum, & oculorum ruborem inuexerit; certiſſimum eſt illa tria vomitum, ſingultum, & oculorum ruborem, ab inflammatione cerebri, aut ventriculi dependere. Cerebrum enim inflammatum ſanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia, & in extimam oculi tunicam effundit, vndè oculorum rubor, cui ventriculus conſentiens per neruos ſextæ coniugationis admodùm inſignes; ab ea cerebri inflammatione facilè in vomitum, ac ſingultum, impellitur. Ventriculus quoque inflammatus vomitum, & à vomitu ſingultum, & vnà cum ſingultu ruborem oculorum inuehit, facto concurſu ſanguinis feruidioris ad oculos propter maximum conſenſum, qui inter iſtas partes intercedit: quem facilè oſtendunt ſuffuſionum initia, imaginumque antè oculos apparitiones, quæ plerumque vitiato ventriculo contingunt; vndè meritò Hippocrates in libro de locis in homine, à vomitu oculos maximè lædi aſſeruit.

A iecoris inflammatione ſingultus, malum. Hippocr. Aph. 17. ſect. 7. ſingultus tum iecoris inflammationi ſuperuenit, vt docet Galen. in comment.

huius

phoriſmi, quando inflammatio auctior, & de-
:uaſit, tunc enim magna inflammatio in hepate
ue accreuit, vt vehementer ſuperiori ventriculo
bat, & ſingultum inducat: imò verò affluente
à nonnunquam inflammatio aut eryſipelas gi-
in ipſo ventriculo. Sin minùs ab ea ventriculi tu-
nbibita, morſus excitatur.

ratio huius affectus ad illius cauſas dirigitur, quæ
eà dictum eſt, vel ſympathicè hunc affectum pro-
it vel idiopathicè. Sympathicè afficientes cauſæ
liarum partium affectus, quibus curatis ſingultus
aufertur, quamuis ea remedia quæ ſymptomati
lcendo idonea ſunt, interim vſurpari valeant, quæ
ùs proponentur.

iopathicus verò affectus fit, à pituita, flatibus,
aliòve humore acri, aut malignæ qualitatis par-
e.

ui fit ab humore pituitoſo, tunicis ventriculi imbi-
curatur remediis humorem illum incîdentibus, de-
:ntibus, expurgantibus, ac ventriculum roboranti-
; qualia in curatione in appetentiæ à frigida cauſa
ndæ fuerunt propoſita. Quibus ſequentia, velut
ꝗui magis appropriata, adiicienda ſunt.

L. Caſtorei ℈. j. ſucci menthæ ℥. iiij. Miſce, capiat
r cochl. j. vel ij. vrgente ſingultu. Eodémque reme-
poteſt inungi ventriculus calidè, bis aut ter in

Acetum ſcillit. ſumi poteſt frequenter, ad materiam
icis ventriculi impactam incîdendam & reſoluen-
n, vel illius loco oxymel ſcilliticum.

Caryophylli in ore frequenter denti non parùm
iant.

Vtile eſt etiam elixir proprietatis à Crollio de-
ptum.

Seminis anethi ʒ. ij. vel iij. decoquantur leuiter in vini generoſi ℥. viij. de quibus ℥. j. capiat æger, manè & ſerò. Idem ſemen incluſum linteolo naribus frequenter obiiciatur.

In affectu contumaci pilulæ ſequentes erunt efficaciſſimæ.

℞. Caſtorei & myrrhæ, ana ʒ. iij. ſalis gemmæ ℥. ß. diagryd. & maſtiches, ana ʒ. j. agarici recenter trochiſc. ʒ. iij. aloës electæ ad pondus omnium. Excipiantur ſucco menthæ, & fiat pilular. maſſa, de cuius ʒ. j. formentur pilulæ vj. deauratæ. Capiat ij. vel iij. manè duabus horis ante cibum, bis in ſeptimana.

Simpliciores pilulæ, & non parùm efficaces fieri poſſunt ex puluere hieræ cum oxymelite, quarum ʒ. j. exhiberi poterit.

Intermediis verò diebus vtatur puluere ſequenti.

℞. ſem. anethi ℥. ß. zedoariæ, ligni aloës, nuc. moſchat. caryophyll. pulu. diambræ, ana ʒ. j. Capiat manè ℈. ij. cum pauco vino odorifero. Vel adde ſalis communis ℥. iij. Vtatur pro condimento ciborum ordinariorum.

Ventriculo admoueatur ſequens cataplaſma.

℞. Rad. ariſtoloch. longæ., ireos Florent. baccar. lauri, fol. rutæ & menthæ ſiccor. ana ʒ. iij. caſtorei, & myrrhæ, ana ʒ. ij. caryophyll. & hypociſtid ana ʒ. j. Cum melle anthoſato fiat cataplaſma.

Tandem in affectu contumaci ad decoctum guaiaci, & thermar. ſulphurearum vſum, tanquàm remedia generoſiſſima, confugiendum erit.

Qui à flatibus producitur, iiſdem remediis curatur, quibus adduntur flatus diſcutientia. Admoueantur etiam cucurbitulæ regioni ventriculi, quæ inſtar miraculi, flatulentos infimi ventris affectus repentè mitigant, & tollunt.

Qui

Qui ab humore acri, & bilioſo oritur, præter ea ꝛmedia, quæ pro inappetentia à calida intemperie geita fuerunt propoſita, huic etiam affectui conuenienſſima, curari debet phlebotomiâ (ſi plethora adfueit) vomitione, aut purgatione blandâ, tertio quôque lie repetitâ, in hunc modum.

℞. Rhab. elect. puluerat. & aquâ endiuiæ donec nolleſcat irrorati ℥. ß. pulpæ tamarind. ʒ.ij. ſem. eniuiæ, portulac. & ſpodij, ana ʒ.j. ſantali citrini, & diaydij, ana ʒ.ß. Cum ſyrup. de limon. fiat maſſa pilular. e cuius ʒ. ß. formentur pilulæ iiij. vel v. quæ dentur nanè, vt dictum eſt.

Aliis verò diebus ſumat conſeru. roſar. & borrag. auco puluere trianſantali aſperſam, vel opiatam in præicta inappetentiæ curatione deſcriptam.

Emulſiones frequentes ex ſeminibus frigidis paratæ icti humoris acrimoniam potenter demulcent, vel in ffectu minùs calido lac amygdal. dulcium.

Syrupus de pomis, cum ſyrupo cydonior. mixtus, ex ochl. exhibendus.

Iuſculum affatim, & ſæpè propinandum.

Aqua frigida, vel calida, aut ptiſana copioſè bibenda.

Oleum amygdal. dulcium humorum acrimoniam reundit.

Foueatur regio ſtomachi cum ſpongia in aceto roac. macerata.

℞. Cerati ſantalini, & vnguenti roſac. ana ℥.j. matiches ℥. ß. cortic. citri, & carnis cydonior, ana ʒ. j. Cum ſucco ſemperuiui, & pauca terebinthina, fiant mplaſtra duo, quorum vnum anteriùs, aliud poſteriùs tomachi ſedi applicetur.

Inungatur regio hepatis vnguentis refrigerantibus. Quia ab ea parte humores in ſtomachum confluere ſoiti ſunt.

Si verò malignæ cuiuſdam qualitatis ſuſpicio ſit, theriaca, aliáque alexipharmaca erunt præſcribenda, & regio ventriculi ol. ſcorpion. Matthioli inungenda.

A quacunque verò cauſa oriatur ſingultus, ſequentia vtiliter vſurpari poterunt.

Primò humoris peccantis euacuatio per vomitum, ſi æger facilè ferat, & reiteranda vomitio, ſi affectum imminuat, non autem prorsùs auferat; etiam fortioribus exhibitis, ſi neceſſitas exigat; quemadmodùm docet Platerus in ſua praxi. Cuius rei experimentum proponit in obſeruationibus, his verbis. *Chirurgus æger factus mox ſingultire cœpit, adeò continuatis vicibus dies, noctéſque, vt nec dormire, nec rectè loqui, aut cibum capere poſſet. Ad extremum hoc pacto debilitatus, cùm nihil iuuiſſet, & iam in agone eſſet, dedimus illi non ſine metu, ipſo tamen ſummoperè rogante, vomitorium ſatis validum chymiſticum, quod Medicus ad manum habebat. Vnde immenſam bilis æruginoſæ & nigræ copiam euomuit aliquoties, ceſſauitque ſingultus, ipſeque ſenſim conualuit.*

Si æger vomitum auerſetur, per inferiora expurgandus eſt.

Præparandus humor ante vacuationem, aut ipſius iterationem, incidentibus, & abſtergentibus. Poſteà ſequentia conueniunt.

Cucurbitula admota dorſo in regione ventriculi, vel etiam parti anteriori eiuſdem.

Ventriculi per faſciam constrictio, quo minùs dilatari queat.

Extremorum ligaturæ.

Semen aniſi aſſumptum; quod peculiariter ſingultum ſedare creditur.

Clyſteres frequentes, qui humores noxios à ventriculo reuellunt.

Animalia

Animalia iuniora ventriculo admota.

Acetum ſcilliticum ex cochleari vſurpatum.

Sternutatio materiam in ventriculi tunicis impactam excutit. Quemadmodùm Chryſimachus Medicus apud Platonem, Ariſtophanem ſingultientem, qui ſpiritus cohibitione, & aquâ frigidâ gargariſatâ curari non potuerat, ſternutamento excitato curauit.

Galen. 8. de comp. medic. ſecundùm loc. proponit medicamentum Aſclepiadis. Cuius ſingula examinat ſimplicia, idque probat, quaſi omnes habeat facultates ad hanc intentionem idoneas; ſcilicèt diſcutiendi & euacuandi materiam noxiam per aluum & lotium, roborandi ventriculum, & poſtremò mitigandi acrimoniam humorum. Compoſitio eſt talis, quæ recipit coſti, vel illius loco galangæ, croci, ſpicæ nardi, roſar. recent. maſtiches, ana ℈. iiij. azari, aloës, ana ℈. ij. opij ℈. j. Cum ſucco pſyllij fiant paſtilli, de quibus detur ℈. j. ſingulo manè.

Ad huius imitationem breuiùs parari poſſunt pilulæ pro vna doſi, ex aloës ʒ. j. laudani opiati g̃. ij. vel iij. Si animus ſit magis purgare, addi poſſunt diagrydij g̃. iij. vel iiij.

Quàm inſignes vires habeant in hoc affectu medicamenta ex aloë parata, teſtatur Duretus his verbis. *Permulti cùm ſingultiendo frangerentur, ductâ aluo per quinque dies hierâ picrâ, glutinoſis & nigris humoribus eiectis, ſingultiendi finem fecerunt.*

Platerus in obſeruationibus refert, ſe puerum decem annorum per octiduum dies, noctéſque ſingultientem curaſſe aquâ nucum viridium, cum raphano priùs in aceto maceratarum, deſtillatâ, quam vomitionis excitandæ gratiâ propinare ſolebat. Verùm etſi minimè vomuerit, tamen ſtatim ſingultum deſiiſſe, & cùm ſub

Digitized by Google

noctem denuò hauſtum bibiſſet, ab hoc ſymptomate penitùs fuiſſe liberatum.

Foreſtus narrat ſe hominem, graui ſingultu laborantem, curaſſe vnico hauſtu decocti ſeminum anethi, carui, portulacæ, & papau. albi in cereuiſia tenuiori.

Claudinus valdè commendat diaphœnicum cum philonio romano, vbi cauſa & ſymptoma valdè vrgent.

Narcotica denique ſola pertinacem ſingultum, & aliis remediis minimè cedentem, facilè compeſcunt, ſenſum partis obtundendo nimis exquiſitum.

CAPVT VII.

De Nauſea & vomitu.

NAuſea & vomitus differunt tantùm per magis & minùs, & vterque affectus eſt motus ventriculi, quo res in cauitate ſua contentas expellit, vel expellere nititur. Eſt igitur nauſea inane vomendi deſiderium cum anxietate, & tenuis, ac pellucidi humoris per ſimplicem ſalinationem, excretione. Eam excitare ſolet, quidquid ventriculo quantitate, vel qualitate moleſtiam infert; nec tamen propter ventriculi imbecillitatem; aut orificij eiuſdem ſuperioris robur; vel materiæ craſſitiem, & viſciditatem excludi poteſt.

Vomitus verò qui Græcis ἔμετος, vel ἐμεσία nominatur, eſt motus ventriculi deprauatus, & concuſſiuus, quo vis expultrix irritata, contractis fibris partis inferioris, laxatiſque ſuperioris, materiam in capacitate conten

Digitized by Google

contentam ſibi moleſtam, ſenſibiliter per ſuperiora, violento impetu reiicit. Dicitur motus deprauatus, tum ratione obiecti moleſtantis; tum ratione motus ipſius, qui fit à fundo versùs orificium, quaſi per ſubuerſionem; cùm motus ventriculo naturalis, versùs inteſtina & pylorum compulſiuus fiat.

Vomitus differentiæ à cauſis deſumuntur, quæ vel internæ ſunt, vel externæ; ideò vomitus primùm diuiditur in naturalem, & artificialem. Naturalis rursùm, vel extrà conſtitutionem morboſam accidit, vel in ipſo morbo præſente; vndè triplex exurgit illius differentia, vt alius ſit periodicus, alius criticus, alius ſymptomaticus.

Periodicus eſt qui extrà morboſam conſtitutionem, & velut naturâ aſſuetâ exercetur præcautionis gratiâ, & certis temporum ſpatiis repetitâ, vndè apud Hippocratem legimus antiquos bis in menſe, continuis, aut interiectis diebus, vomere ſolitos. Et noſtris etiam temporibus, multi reperiuntur, qui per quædam interualla, alij ſingulis menſibus, alij ſingulis ſeptimanis, alij ſingulis diebus humorum bilioſorum, & frequentiùs pituitoſorum copiam, vomitu reiicere conſueuerunt; quibus euacuationibus tanquàm prophylacticis à multis morbis præſeruantur. Et hic vomitus verè ſymptoma non eſt, quia ſine vllo morbo præſente excitatur, ſed potiùs motus naturæ nominandus.

Criticus vomitus non rarò contingit in morbis, eoque materia morbifica. (priùs coctione præparata,) ſalutariter euacuatur, vel tota; vndè perfecta morbi ſolutio; vel maiori parte, vndè magna illius imminutio ſuccedit.

Symptomaticus vomitus fit, à natura irritata, & debilitata, & ſine ægri alleuatione contingit, quia vel non

non ſatis copioſè, aut confertim fit, vel continuo materiæ morbificæ affluxu fouetur, & perſeuerat.

Aliæ vomitus differentiæ petuntur ab excretis. Quandoque enim materia quæ excernitur alibilis eſt, aliàs excremẽtitia. Alibilis materia eſt cibus, aut chylus, aut ſanguis purus, vel permixtus. Excrementitia materia eſt pituita, bilis, melancholia, ſerum, pus, lumbrici, & ſimilia.

Vomitus artificialis generali vocabulo à nobis appellatur quicumque à cauſis externis inducitur.

Illæ autem cauſæ externæ, quæ vomitum excitare valent, ſunt præcipuè ictus, vel caſus, compreſſio circà epigaſtrium; aër auſtrinus, vel contagioſus, aura venenata, fœtidus odor, exercitationes violentæ, aut moleſtæ, vt ſuccuſſatio equi inſueta, nauigatio in mari, potiſſimùm flante auſtro, aſpectus vel imaginatio rei fœdæ, & exoſæ, & ſimiles cauſæ externæ, quæ naturam irritando vel humores commouendo vomitum excitare ſolent. Ac præ cæteris aſſumpta maximam vim habent, ad vomitum excitandum, non ſolùm medicamenta, emetica ideò nominata, & venena toto genere nobis infeſta; ſed etiam alimenta, vel ſuâ naturâ noxia, vel alicui peculiariter exoſa; vt eſt apud Hippocr. de illo qui ab eſu fungorum vomitu vehementi excitato interiit. Idem contigit aulico Antonini imperatoris ex caſeo putri magnâ copiâ comeſto. Idem præſtat alimentorum qualitas, pinguis, & oleoſa, tum etiam ordo aſſumendi præpoſterus, quando humectantia, & relaxantia poſt aſtringentia ſumuntur, denique alimenta, nimiâ quantitate ingeſta, quantumuis euchyma, & laudabilia, vomitum excitare poſſunt, vt crapulæ deditis ſæpè contingit. Tunc enim natura nimiâ mole grauata, inutile pondus, cuius coctioni par eſſe non poteſt, excludere tentat; ad quam etiam excluſionem excitatur malâ qualitate,

e, quæ illis alimentis per corruptionem, ob prauam ſtionem, inducitur.

Cauſæ internæ ſunt antecedentes vel coniunctæ. Antecedentes vel à corpore vniuerſo; vel à peculiari qua parte in ventriculum confluunt. A toto corpore untur in plethora, cachexia, febribus, aliiſque affeous totum corpus occupantibus. A parte aliqua peiari deriuantur ſæpè humores in ventriculum, in atis inflammatione, lienis, aut meſenterij obſtruone, ſuppreſſis menſtruis, aut hæmorrhoidibus, carhoſa conſtitutione, & ſimilibus. His addenda eſt ua pori cholidochi conformatio, quãdo ſcilicet non duodenum inteſtinum, ſed in ipſum ventriculum imntatur, vndè picrocholi αὐω nominantur qui vomitu oſo, propter prauam hanc conformationem, frenter diuexantur. Fit etiam vomitus interdùm in pealtico inteſtinorum motu, quando obſtructa intea, in colico, vel iliaco affectu, humores libe exitum non inuenientes, ad ſuperiora propellunt. nbrici etiam non rarò in ventriculum aſcendentes inteſtinis eiuſque tunicam interiorem vellicantes nitum efficiunt. Ac denique abſceſſus diſruptus in ie, meſenterio aliiſque abdominis partibus, vomi purulentum & ſanioſum excitare ſolet.

Cauſæ vomitus coniunctæ ſunt eædem cauſæ ſuprà noratæ, quando ad ventriculum fluxerunt; quandiu n in aliis partibus continebantur, erant cauſæ anteentes, poſtquàm verò ad ventriculum tranſlatæ, in eoque commorantur, cauſæ coniunctæ raem abtinent. Tales cauſæ ſunt præcipuè humores j, quorum etiam nonnulli in ipſo ventriculo gener, pituita potiſſimùm, cuius maximus prouentus non fit in ventriculo, per cruditates, & apepſias, quando nachus debilis alimẽta probè non cõcoquit, eáque in pituito

pituitoſum excrementum conuertit. Sic etiam in ventriculo interdùm generatur bilis porracea ex corruptis alimentis, vt docet Gal. comm. in 2. prognoſtic. & hoc luculenter apparet in pueris lactentibus, qui ex lactis corruptione in ventriculo, fæces porraceas, & æruginoſas excernere conſueuerunt.

Hæc tamen bilis porracea, ex corruptis alimentis in ventriculo genita non eſt eiuſdem naturæ cum ea quæ ex bile flaua per aduſtionem & torrefactionem generatur.

Signa vomitus diagnoſtica per ſe manifeſta ſunt. Cauſæ verò prout variæ ſunt: ſic etiam variis ſignis innoteſcunt.

Primò igitur ſi ventriculi ipſius vitio vomitus contingat; eiuſdem partis laborantis ſigna apparent, vt cibi faſtidium, grauitas, tenſio, & inflatio in regione ſtomachi, tarda & difficilis concoctio, ructus acidi, vel nidoroſi, aliaque ſigna debilitatem, & intemperiem illius partis demonſtrantia. Sic etiam ſi ex morbo organico vel communi ventriculo inhærente, vt tumore, vel vlcere, vomitus oriatur, eorum morborum ſigna ſeſe produnt. Si verò per ſympathiam totius corporis, aut aliarum partium vomitus contingat; affectus totum corpus, vel aliquam partem obſidentes apparebunt.

Totum corpus afficitur in febribus, cachexia, ictero, atrophia. Partes verò peculiares, à quibus frequentiùs humores ad ventriculum tranſmittuntur, ſunt cerebrum, hepar, inteſtina, & vterus.

Si è cerebro humores ad ventriculum confluant, diſtillationis ſigna apparebunt; tum etiam vomitus erunt ſpumoſi, ac pituitoſi, nauſea erit magis moleſta quo tempore cibus aſſumitur.

Si ex hepate humor tranſmittitur, is plerumque

oſus eſſe conſueuit; atque adeò bilis vomitu reiici-
, & vomitus antè cibum quàm eo aſſumpto mole-
r eſt; tum aliquis affectus, vt dolor, tumor, aliuſ-
: in hepate apparet.

ii ex inteſtinis materia ad ventriculum feratur, do-
colicus aut iliacus aderit, vel lumbricorum ſigna
oſtentabunt.

ii denique per vteri ſympathiam vomitus concite-
, conceptio aderit, vel menſium ſuppreſſio, vel alia
tero ſymptomata prodibunt.

Quibuſdam etiam ſignis coniicere poſſumus vtrùm
nor in cauitate ventriculi contineatur, vel tunicis
us hæreat. Si enim in cauitate ſit, leuiſſimo conatu
citur, & ineſt ventriculo tenſio, & anxietas ab
mpto alimento, quæ non ceſſat, donec humores
nitu reiecti ſint, qui ſoli plerumque excernun-
, alimentum verò retinetur. Si verò humores tu-
s adhæreant, ab ingeſto cibo præcipuè vomitus
tingit, & alimenta ſine humoribus reiiciuntur; ci-
verò cibum nauſea admodùm moleſtat, & quod
citur craſſum, ac viſcidum eſt, magnoque conatu
nditur.

Cauſæ externæ ex ægrorum relatu innoteſcent, vt
mio cibo & potu ſeſe ingurgitauerint, vel ictum
uem grauem in illa regione acceperint; vel
num aliquod edulium aut venenoſum ingeſſe-
.

mminentis denique vomitus ſigna proponuntur
ial. lib. 3. de criſ. cap. vltimo, qualia ſunt, dolor
tis, vertigo tenebricoſa, tremor labij inferio-
oris ventriculi morſus, frequens & copioſa ſa-
tio.

rognoſis huius affectus in hunc modum inſtituen-
ſt.

Vomitus

Vomitus ex bile flaua, & pituita mixtus, qui nec valdè craſſus eſt, nec admodùm copioſus, & qui duos iſtos humores habet exquiſitè permixtos, bonus. Talis enim vomitus in ſubſtantia, quantitate, qualitate laudabilis eſt. Ex omnibus enim humoribus excrementitiis, pituita, & flaua bilis ſunt omnium mitiſſimi: ſi autem quantitate, & conſiſtentia mediocri, ac benè inuicem permixti per vomitum efferantur, omnes laudabilis vomitus conditiones obtinebit.

Vomitus bilioſi aut pituitoſi die critico erumpentes, boni. Non ſolùm enim vomitus permixti ex vtroque humore boni ſunt; ſed etiam qui fiunt ſeorſim ex altervtro humore, ſi talis humor morbum committat, quo æger detinetur. Sic in bilioſis febribus bilis criticè erumpens, aut pituita in pituitoſis, morbi ſolutionem afferunt, aut ſaltem maximam ſalutis ſpem pollicentur.

Longo alui profluuio laboranti ſpontaneus vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit. Aph. 15. ſect. 6. fit enim reuulſio materiæ morbificæ in contrariam partem. Et illa reuulſio oſtendit naturam refici, ac vires reſumere. Vt enim medicus eorum quæ ad partem aliquam fluunt retractionem molitur; ita natura, cum præualere incipit, humoris ad partem affectam confluentis, repulſionem facit, dum illa pars refici ac roborari incipit.

Vomitus paucus, & laborioſus in acuta febre, malus nihil enim eorum quæ decretoria ſunt, exiguè ſecerni conuenit, ſed quæ ita vacuantur omnia duorum alterum ſignificant; aut materiæ copiam, quam natura tolerare nequeat, ſed ex ea aliquid ſymptomaticè effundatur; vel naturæ imbecillitatem, quæ ſuperflua expellere fruſtrà nitatur.

Vomitus variegati ex multis humoribus conſtantes, mali.

ali: ſignificant enim varios humores in corpore latita-, qui cò maius negotium naturæ faceſcunt, quò dif-:ilius eſt pluribus inimicis reſiſtere, ſi enim aduersùs ri1 alimenta pugnare naturam graue eſt; quantò dif-:ilius erit, & periculo plenùm tentare varios humo-s præter naturæ modum exiſtentes concoquere, & omare. Præcipuè in morbis acutis, in quibus breue eſt mpus pugnæ, quod deberet eſſe longiſſimum, vt maior :s victoriæ ex parte naturæ haberi poſſet.

Vomitus porraceus, æruginoſus, liuidus, niger, aut :tidus, lethalis. Significat enim huiuſmodi vomitus lem porraceam, æruginoſam, aut atram in corpore lundare. At hæ omnes bilis ſpecies, malignos mor-s, atque lethales ſolent producere. His verò ſi fœtor iunctus ſit; inſignem humorum corruptelam ſigni-at, cum qua natura diu conſiſtere nequeat.

Vomitus ſynceri, & impermixti in acutis febribus, ıli. Hipp. 1. prorrhet. Humor enim ſyncerus non ſo-n crudus eſt, ſed etiam incoctilis, quippè qui tum tum coctionis, tum potentiam excludat. Hippocrates *ειπν* vocat humorem omnem mixtionis expertem, l omne excrementum feruidum, & crudum, quod. › ſero dilutum non eſt. Cuius generatio vel par-alicuius vitio fit, vel feruore, ac incendio febrili ex-uſtâ aquosâ, & ſerosâ parte. Ideoque in acuta febre ıgnum intùs incendium latere oſtendit, plerumque à :ura inuincibile.

Quod ad curationem ſpectat, ſi vomitus ab aliarum :tium affectu dependeat, non aliis indiget remediis, am iis quæ morbo à quo procedit, conueniunt.

Si verò fiat ab humoribus bilioſis, pituitoſis, aut me-cholicis quantitate, aut qualitate ſuâ ventriculum nulantibus; humores illi vomitoriis medicamentis ludendi ſunt.

Si verò craſſi & glutinoſi ſint, incidendi & abſtergendi, quemadmodùm in curatione inappetentiæ dictum eſt.

Vomitus etiam in hoc caſu plurimùm confert, qui prouocandus eſt emetico mediocri, non imbecillo, quale eſt oleum tepens; neque etiam vehementi, quod à longinquis partibus trahat, vt quæ ex antimonio parantur. Sed illud tantùm maximè conuenit, quod validâ detergendi, ac diſſoluendi glutinoſum illum humorem, virtute præditum eſt; talis, eſt gylla Theophraſti, ſeu vitriolum album præparatum; ac paulò efficaciùs id præſtat ſal vitrioli, ex vitriolo ad intenſam rubedinem calcinato, extractum.

Si vomitoria non arrideant, clyſteribus frequentibuss, & catharticis blandis materia peccans detrahenda eſt, addito rhab. quod purgando aſtringit, & ventriculum roborat.

Sic in vomitu bilioſo pilulæ ſequentes præſcribi poterunt.

℞. Aloës opt. aquâ roſar. lotæ ʒ. iij. rhab. pulu. & aquâ borrag. irrorati ʒ. j. maſtiches, ſantali rubri, coralli præparat. ana ℈. j. Cum ſyrupo roſar. ſolut. fiat maſſa pilular. cuius capiat ʒ. ß. vel ʒ. j. alternis diebus, donec ſedatus ſit vomitus. Vel

℞. Rhab. pulu. ʒ. j. cortic. myrobal. citrin. ℈. j. ſpodij, & raſuræ cornu cerui, ana g̃. vj. Fiat puluis qui detur bis in ſeptimana, cum pauco iuſculo.

Vel fiat bolus ex hieræ picræ, aut catholici ʒ. iij. cum ʒ. j. rhab. puluerati.

In vomitu vehementiſſimo dentur laudani grana iij. cum cochiar. min. ℈. ij. ß. Sedabitur vomitus, & 5. poſt horas purgatio fiet per inferiora; Satis magna ponitur purgantium quantitas, quia infringitur à laudano, quod ideò miſcendum eſt cum diagrydiatis, &

colocyn

locynthiatis. Si reſtitet medicamentum, clyſtere riori euocandum.

Poſt ſufficientem purgationem, vomitus cohibendus t partem roborantibus; vt ſyrupo cydon. de gratis acidis, conſeruâ roſar. veteri, vel rad. ſymyti, miuâ cydon. vel iulepo ſequenti, ſi vehe- ntiſſimus vomitus ſit valdè bilioſus, vt in cholera ɪrbo.

℞. Succi granat. acidor. ℥. vj. ſucci menthæ depurati j. aquæ oxalidis ℔. j. ſacchari albi ℔. ß. Fiat iulep. :uius clarificatione leuiter bulliant in nodulo, ſantaitrini, roſar. rubrar. & ſpodij, ana ʒ. j. Capiat ℥. manè & ſerò.

℞. Terræ ſigillatæ, boli armeni, coralli rubr. marga- ɔræp. ſem. portulac. & acetoſæ, ana ʒ. j. raſuræ corerui, fol. menthæ ſiccor. ana ℈. j. roſar. rubr. P. ß. puluis aſpergendus iuſculis, & panatellis, aut ſudus ex cochleari, cum pauca aqua ferrata. Ex eo poterunt fieri tabellæ cum ſaccharo aqua plantag. ıluto; vel opiata cum ſyrupo cydon. addendo conım roſar. aut rad. ſymphyti.

aſtiches aliquot grana puriora, manè ſumpta non n valent ad vomitum compeſcendum.

lſami Peruuiani gutt. iij. in ouo ſorbili, aut cum aro in formam pilularum redactæ idem efficaciùs ant.

udatur etiam decoctum fabarum aut lentium, :â priori aquâ, & addito pauco aceto. Succus cy- :rudus miraculosè vomitum ſiſtit, ſi eius cochlear. j. exhibeantur.

mphora naribus frequenter admota, vel illita, etiam ſumpta cum paucâ aquâ roſar. & tantillo diamoſchi, ad idem eſt efficax.

Spiritus vitrioli cum aqua plantag. vel communi mixtus, & ad moderatam aciditatem exhibitus, vomitum etiam potenter cohibet.

Si verò admodùm pertinax fuerit vomitus, ſpiritus vitrioli quantitas augenda eſt, vt aqua valdè acida reddatur. Cum vino generoſo vtiliter etiam miſceri poteſt. In ſpiritus vitrioli penuria, acetum fortiſſimum vſurpari poteſt, cuius cochlear. vnum, vel alterum purum & impermixtum exhibendum eſt.

Salis abſinthij ℈. j. cum ſucci limonum cochleari mixtus; remedium eſt præſtantiſſimum, præſertim in vomitu, qui febribus malignis ſolet contingere.

Si vomitus vires valdè deiiciat; detur laudanum cum miua cydon. vel ſyrupo de roſis ſiccis: & illicò applicetur cucurbitula ventriculo, & catapl. ex fermento, pulu. abſinth. & cortic. arantior. ſubactis cum ſucco menthæ.

Exteriùs verò regioni ſtomachi admoueantur fotus ex ſpongia noua, in aquam roſaceam, & acetum roſatum immerſa, iique ſubfrigidi. Vel dicta ſpongia bulliat in aceto forti, & calidè ventriculo applicetur. Vel componatur fotus ex decocto rad. biſtortæ, fol. plantag. portul. menthæ, ſummitatum rubi, & ſalicis. Deinde inungatur vnguento ſequenti.

℞. Acaciæ, hypocist. granor. ſumac. & myrtill. ana ʒ. ij. maſtiches & granor. kermes, ana ʒ. j. olei myrtini ℥. ij. ceræ q. ſ. Fiat vnguentum, vel ſequens cataplaſma admoueatur.

℞. Carnis cydonior. in aqua roſac. & aceto decoctor. aut cydoniati fortiter contuſi ℥. iij. pulueris maſtiches, granor. kermes, myrtill. & ſem. plantag. ana ʒ. ij. Cum ſucco menthæ; vel cydonior. vel ſyrupo de abſinthio, fiat inſtar cataplaſmatis.

Vel

Vel cruſta panis in aceto roſac. macerata, & ſequenti puluere conſperſa.

℞. Roſar. rubr. balauſtior. ſem. coriandri præp. ana ʒ.j ß. maſtiches, coralli rubri, ſem. acetoſæ, ſpodij, ana ʒ.ß. ſantali citrini ℈.j. Miſce, fiat puluis.

Vel emplaſtrum ſequens applicabitur.

℞. Maſſæ empl. de maſtiche ℥.j. pulu. myrtill. & rad. biſtortæ, ana ʒ. ß. cum oleo lentiſc. Fiat emplaſtrum ſcutiforme.

Si vomitus ſit vehementiſſimus, & febrem ſymptomaticam inducat, & corpus ſit plethoricum; vtile eſt nonnunquàm ſanguinem detrahere, ad præcautionem inflammationis, quæ in partibus internis ex concuſſione illa poteſt contingere. Id tamen cautè agendum, & parcâ manu, metu deiectionis virium.

Præterea conueniunt cucurbitulæ dorſo & vmbilico admotæ, frictiones, & ligaturæ partium extremarum.

Fauces & collum obuolui poſſunt linteis oxycrato imbutis, vt humores repellantur. Manuum iniectio in aquam frigidam omnem vomitum compeſcit.

Ac tandem reliquis non conferentibus ad narcotica veniendum erit, quæ omnes euacuationes citiſſimè cohibent.

In vomitu pituitoſo (ſi vomitoriis prædictis ſedari nequeat) exhibendæ ſunt pilulæ de hiera, addito rhab. & agarico, aut alia cathartica huic vſui idonea.

Poſteà ad ventriculum roborantia veniendum eſt, qualia in curatione inappetentiæ propoſita ſunt; quibus addi poſſunt ſequentia.

℞. Conſeruæ roſar. & rad. ſymphyti, ana ℥.j. confection. de hyacinth. ʒ. iij. pulueris electar. diambræ, & aromat. roſat. ana ʒ.ß. trochiſc. de ſpodio, terræ ſigillatæ, & granor. kermes, ana ℈.j. cum ſyrupo cydonior. fiat opiata.

Spiritus vitrioli cum aqua abſinthij, vel ſucco menthæ mixtus, vomitum potenter cohibet, & ventriculum roborat.

Vel aquæ imperialis cochl.j. aut duo poſt vomitum exhibeantur, ſi magna ſit ventriculi frigiditas.

Exteriùs verò ſequentia admoueantur.

℞. Abſinthij, menthæ, meliſſæ, ana M.iij. Coquantur in ſ. q. vini & aceti, ad tertiæ partis conſumptionem. Fiat fotus pro ſtomacho.

Poſteà admoueatur emplaſtrum prædictum, vel cataplaſma ex cydoniis, ſubſtituendo puluerem nucis moſchat, & caryophyll. loco myrtil. & plantag. Vel

℞. Abſinthij, & menthæ viridis, ana ℔.j. cruſtæ panis aſſatæ, & in aceto roſac. infuſæ ℔. ß. pulpæ cydonior. vel cydoniati ℥.ij. maſtiches ℥. ß. macis, & nucis moſchat. ana ʒ.ij. Omnia piſtentur fortiſſimè cum oleo cydonior. & fiat emplaſtrum.

Vel fiat cataplaſma ex cydoniis in aceto fortiſſimo coctis & contuſis, addendo parùm ſem. ſinapi, & pulueris caryophyllorum.

Vel admoueatur cruſta panis torrefacta, & in vino generoſo, cum ſucco menthæ madefacta, & pulu. nucis moſchat. caryophyll. thuris, maſtiches, & granor. kermes ſinapiſata.

Villanouanus plurimùm commendat fermentum acre, quod aceto acerrimo, & ſucco menthæ maceratum applicatur ventriculo, & bis aut ter renouatur. Certiſſimè enim ſedat, poſt conuenientes euacuationes, & reuulſiones.

In diuturniori vomitu, vbi magna eſt ventriculi laxitas, ad valdè aſtringentia veniendum erit, in ſequentem modum compoſita.

℞. Rad. biſtortæ, tormentillæ, cort. malorum granator. balauſt. & hypociſt. ana ʒ.ij. fol. menthæ. & abſinthij

th'j ſiccor. ana M. ß. granor. ſumac. & myrtill. ana
j. roſar. rubr. P. j. cinam. caryophyll. & maſtiches, ana
ß. gallar. viridium, & nucum cupreſſi, ana ʒ. ij.
t decoctio in aqua ferrata, & vino rubro, in qua
ſolui poſſunt grana aliquot moſchi, quia odorata
ximè faciunt ad vomitus compeſcendos. Cuius de-
cti capiat æger manè ℥. ij. & ex eodem foueatur re-
) ventriculi.

Poſt forum admoueatur emplaſtrum, vel cataplaſ-
aliquod ex ſuprà propoſitis.

CAPVT VIII.

De Vomitu ſanguinis.

Anguinis è ventriculo per os excluſio, quæ vomitus ſanguinis vulgò nominatur, hoc cùm omnibus aliis norrhagiis commune habet, vt per anaſtomoſim, ri-, diabroſim, aut diapedeſim, ſanguis è venis egre-ur; qui quidem venarum affectus in hæmoptyſis oria pathologicè expoſiti fuerunt.

Cauſæ etiam ſanguinis vomitum efficientes, cum noptyſis cauſis coincidunt.

Ac primum cauſa coniuncta iſtas ſanguinis effuſio- producens, eſt illius quantitas, vel qualitas ex-ens.

anguis quantitate peccans, venas rumpere, aut ori-illarum aperire potis eſt: ſicque rixim, aut anaſto-im efficit, quod in plethoricis corporibus, & athleti-abitu præditis contingit.

Idem verò qualitate peccans, ſi nimirùm calidior, te-rque ſit, per anaſtomoſim effluere poteſt; quia calor cia dilatat, & tenuitas efficit, vt faciliùs effluere

 poſſit.

poſſit. Eædem qualitates diapedeſim etiam pariunt; calor enim rarefacit tunicas vaſorum, tenuitas verò ſanguinis efficit, vt per poros earum tunicarum faciliùs transfluere poſſit.

Sanguinis denique acrimonia, venarum tunicas erodit, & exulcerat, ac diabroſim producit.

Cauſæ antecedentes, eædem ſunt, quas coniunctas appellauimus, loco tantùm differentes, quando enim ſanguis quantitate, vel qualitate peccans, venas immediatè aperit cauſa coniuncta nominatur; idem verò ſanguis in venis contentus cauſæ antecedentis rationem habet.

Ad cauſas etiam antecedentes referuntur, partes mandantes quarum præcipuæ ſunt, caput, hepar, lien, & vterus.

Plerumque fertur ſanguis à capite ad ventriculum per palatum, & œſophagum: ſæpè etiam catarrhus ferinus ex pituita acri, & ſalſa genitus ventriculum erodit, venaſque illius aperit.

Ab hepate, & liene, per venas quæ ad ventriculum feruntur, & cum illis partibus communicant.

Ab vtero denique ſanguis refluens in ſuppreſſione menſium ventriculi venas aperit, itaut quædam mulieres repertæ fuerint, quæ purgationes menſtruas per vomitum ſanguinis periodicum paſſæ fuerint.

Frequentiùs contingit ſanguinis vomitus ab hepate, & liene, quàm ab aliis partibus: & à liene etiam, ſæpiùs, quàm ab ipſo hepate: maiorem enim conſenſum habet lien cũ vẽtriculo, quàm hepar. Patet ſiquidẽ ex anatome maximũ ramũ venæ portæ, in lienẽ demitti, à quo venæ multæ ad ventriculum feruntur, tum ad partem ſuperiorem, tum ad inferiorem, ſeu fundum ventriculi, & quidẽ inſigniores; itaut interdùm flatibus, & ſanguine diſtentæ, medij digiti craſſitiem æquent; quod ex diſſectione

cadauerum

idauerum innotuit. Præterea vas breue patentiſſimum, t excrementum melancholicum, in ſtatu naturali coninuò in ventriculum eructat; ſic in præternaturali ſanguinem magnâ copiâ in illius capacitatem effundere poeſt. Aduertendum autem hîc eſt non ſolum per vomium, ſed etiam per aluum in hoc affectu ſanguinem ex:ludi, tum quia portio illius qui ad ventriculum confluxit, ad inferiora deturbatur; tū etiam quia venæ meſaraicæ aperiuntur, & in inteſtina ſanguinem profundunt; qui quidem ſanguis in longo inteſtinorum an fractu denigratur, & picis liquidæ inſtar reiicitur.

Cauſæ externæ ſunt omnia, quæ vulnerare aut contundere poſſunt, tum etiam æſtus vehementior ob ebullitionem quæ in ſanguine commouetur, vnde iuuenes ad 35. annum ſanguinis vomitui, aliiſque hæmorrhagiæ ſpeciebus maximè ſunt obnoxij, frigus etiam immodicum conſtringendo, venarum ruptionem moliri poteſt: idipſum efficiunt motus intempeſtiui, & labores, ac exercitationes inſuetæ, clamores, & vociferationes magnæ, quæ ſanguinem in venis vehementer commouent.

Ac denique omnes cauſæ quæ hæmoptoën excitare poſſunt, proprio capite recenſitæ. Sanguis enim in venis, & arteriis à quacunque cauſa, ſiue interna, ſiue externa vehementer commotus, ad eam partem faciliùs irrumpit, quæ debilior, & illius receptioni magis diſpoſita eſt, atque ita ſi ventriculus, aut venæ, quæ ad ipſum feruntur, talem diſpoſitionem habeat, vomitus ſanguinis excitabitur, potiùs quàm alia quæuis hæmorrhagiæ ſpecies.

Diagnoſis huius affectus, in eo potiſſimùm verſatur, vt pars à qua ſanguis profluit nobis innoteſcat.

Si ex ipſo ventriculo ſanguis effundatur, ſitus

 partis,

partis, & in ea doloris aut grauitatis ſenſus ferè continuus, illud demonſtrabit. Deindè minor eſt illius copia, graciles enim ſunt ſtomachi venæ, cum nauſea ſanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur; tum ſanguis aliquando cum cibo, aliàs cum bile, vel pituita mixtus eiicitur.

Si à capite ſanguis profluat, quædam circa fauces, & palatum titillatio percipitur; pars ſanguinis aliquando per nares emungitur, muco permixta; capitis dolor, aut grauitas præceſſit, quæ poſt talem hæmorrhagiam ſedatur.

Ex liene, & iecore ſanguis copioſior effunditur, & plerumque tumor aut dolor in illa parte apparet. Ex liene craſſus, globoſus, ac niger; ex iecore rubicundior, & quodammodo ſpumoſus. Præterea ſanguis qui ab hepate fluit, magis per partem inferiorem elabitur, quàm per vomitum, quia ab hepate per venas meſaraicas plerumque fluit ad inteſtina, & ab iis, (vt vomitum efficiat,) aſcendere debet in ventriculum; faciliùs verò deſcendit in aluum, cùm via ſit procliuior. Contrà qui à liene fluit per vomitum potiùs quàm per inteſtina purgatur; quia venæ à liene ad ventriculum ſunt breuiores, & minùs amplæ.

Si denique vomitus ſanguinis fiat à ſuppreſſione menſium, ipſa ſuppreſſio ab ægrotantis relatu innoteſcet, & ſanguinis excretio periodica erit; quæ augebit coniecturam, ſi nullus aliarum partium affectus conſpiciatur.

Quod ad prognoſim ſpectat, vomitus ſanguinis à quacumque cauſa oriatur non eſt expers periculi, vel enim ex nimia ſanguinis effuſione mortis ſubitaneæ periculum imminet, vel ſi in ventriculo grumeſcat, corrumpatur, & putreſcat, lipothymias, ſyncopen, & ſuffocationes parit.

Minùs

Minùs tamen periculoſus eſt vomitus ſanguinis ex ſuppreſſione menſium oriundus, quàm ſi ex hepate vel liene procedat: prouocatis enim quomodocumque menſibus, curari ſolet, vt docuit Hippocr. aph. 34. ſect. 5. his verbis: *Mulieri ſanguinem euomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio fit.* Et in his ſæpè ſolâ venarum inferiorum apertione menſtrua prouocantur, aut ſaltem paucis aliis remediis menagogis adhibitis, & ſic vomitus ſanguinis cohibetur.

Qui ex vomitu ſanguinis in hydropem aſcitem prolabuntur, ex eodem pereunt. Teſtatur Dodonæus, ſe neminem à tali hydrope ſeruatum vidiſſe, & docet experientia ex quacumque ſanguinis profuſione hydropem excitatum, eſſe lethaliſſimum: quia ex ſumma caloris natiui diſſipatione exoritur, quæ irreparabilis eſt.

Ad huius affectus curationem opus eſt remediis, ſanguinem à ventriculo reuellentibus, eiuſdem intemperiem corrigentibus, & apertionem venarum conſtringentibus, ac glutinantibus. Quibus iungenda erunt, quæ partem primariò affectam reſpiciunt, à qua ſanguis in ventriculum tranſmittitur, quibus pro varia earum natura, & affectu, proſpiciendum erit.

Ac primùm quia victus ratio in hoc affectu maximum momentum habet: illius præcipua capita hîc ſubnectenda ſunt.

Alimenta igitur ordinaria debent eſſe aſtringentia, & emplaſtica, tum etiam refrigerantia, actu & poteſtate talia; vt hordeata amygdalata, oriſata, panatellæ, gelatinæ, & in primis amylum, ſine calce paratum, cum lacte coctum; quod ad hæmoptyſim compeſcendam eximium eſt; his omnibus ſemper aliquid punici, vel aceti roſacei addi poterit. His accedere pote

poterunt oua indurata aceto intincta; mica panis aquâ frigidâ macerata; iuſcula pullorum cum oxalide, portulaca, plantagine, & granis vuæ immaturæ parata; pedes & inteſtina veruecum, hœdorum & vitulorum, ad putrilaginem vſque decocta, in principio menſæ ſumatur aliquid adſtringens, vt malum cydonium, pomum, aut pyrum auſterum ſub cineribus coctum, mius cydoniorum, aut gelatina ex ceraſis acidis, meſpilis, aut ſorbis confecta.

Abſtineat æger ab omnibus cibis acrioribus, ſalſis, piperatis, & frixis: tum etiam euchymis, quæ multum ſanguinem generant, niſi aliquando vires collabi videantur, ad quarum refectionem illa aliquando, ſed parcâ manu erunt exhibenda. Parcè admodùm ægri nutriendi ſunt, quo minùs enim ſanguis generabitur, eò minor erit fluxio, & partes inanitæ ſanguinem magis attrahendo, illius effluxum prohibebunt.

Potus erit perexiguus, ex aqua ferrata cum pauco ſucco granatorum. Vinum interdicendum eſt, niſi ſit craſſum & auſterum; quod nos tortiuum appellamus; & tunc etiam febris carentia eſſe debet.

Aër ſit frigidiuſculus, extrà ventorum flatus, Solis, & Lunæ radios, ſomnus ſit modicus, & non diurnus, quamuis enim in ſomno omnes fluxiones cohiberi dicantur; hæc tamen ex diuturniori caloris concentratione renouari poteſt. Aluus ſit ſemper libera, & omnia animi pathemata vitentur.

Diætâ in hunc modum inſtitutâ, ad chirurgica, & pharmaceutica remedia progrediendum eſt.

Ac primùm venæſectio ſtatim celebranda eſt parcâ manu, & repetitis vicibus, vt maior fiat reuulſio. Idque

ex

ex baſilica cubiti dextri, ſi à iecore; vel ſiniſtri, ſi à liene malum exoriri videatur; vel ex vena malleoli, ſi ex menſium ſuppreſſione profluxerit.

Fiant frictiones & ligaturæ partium extremarum. Clyſteres detergentes iniiciantur.

Applicentur cucurbitulæ naribus, cruribus & lumbis; imò & hypochondriis, vt ſanguis retineatur.

Camphoræ ℈. ß. exhibeatur cum oxycrati, vel aquæ plantag. ℥. iiij. Quod remedium Rondeletius in conſilio quodam, tanquàm præſtantiſſimum, commendat.

Oxycrati cyathus exhibeatur, ſi ſanguinis concreti ſuſpicio fuerit: eo enim facilè diſſoluitur ſanguis, & à ventriculi venis propellitur, eædémque conſtringuntur.

Eodem oxycrato ventriculi regio foueatur ſubfrigidè.

Abſente vomitu, vt venæ conſtringantur, ſequentia vſurpanda.

℞. Album oui n.j. aquæ roſar. & aceti, ana ʒ. j. ß. Agitentur fortiter, deinde adde amyli ʒ.ij. Miſce, vtatur æger ex cochleari. Vel

℞. Corall. præpar. terræ ſigillat. boli armenæ, lapidis hæmat. & trochiſc. de carabe, ana ʒ.j. aquæ plantag. & ſyrupi myrtini, ana ℥. ij. Miſce, vtatur vt ſuprà. Vel prædicto puluere vtatur cum iuſculis. Vel

℞. Succi plantag. ℥. iiij. Exhibeantur actu frigidè, manè & ſerò. Teſtatur Galen. hoc ſucco nihil eſſe præſtantius, ad quodlibet ſanguinis profluuium cohibendum.

Succus portulacæ, & polygoni cum ſaccharo ſumptus ad idem eſt efficax.

℞. Aquæ

Digitized by Google

℞. Aquæ plantag. & portulac. ana ℥. j. ß. ſyrupi myrtini ℥. ß. ſyrupi de papauere ʒ. ij. vel iij. ſalis prunellæ ʒ. j. Miſce, fiat iulep. frequenter iterandus. Vel ex decocto prædictar. herbar. idem iulepus vtiliter componi poterit.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ, & rad. ſymphyti, ana ℥. j. cydoniati ℥. ß. myrobal. condit. n. j. trochiſc. de carabe, & de terra lemnia, ana ʒ. ij. corall. præpar. & croci Martis, ana ʒ. j. Cum ſyrupo de roſ. ſiccis fiat opiata, quâ vtatur frequenter. Trochiſci de carabe non ſolùm aſtringunt, ſed etiam ſanguinem concretum diſſoluunt; ideò frequenter vſurpandi.

Syrupus corallor. vtiliter etiam vſurpari poterit, ſed multò vtiliùs eorum tinctura, cum ſucco limonum recenter parata.

Vbi magno impetu ſanguis excernitur, nec prædictis remediis illius vomitus ſedatur, vt mortis periculum immineat; ad narcotica veniendum eſt, vel aſſumpta, vel per clyſterem iniecta.

Exteriùs verò inungatur regio ventriculi ol. roſac. & myrtino, lotis in aceto, & poſt vnctionem aſpergatur puluis coralli, boli armenæ, terræ ſigillatæ; vel inungatur vnguento ſequenti.

℞. Succi plantag. & centinod. ana ℥. j. ß. aceti roſac. ℥. j. olei omphac. ℥. vj. Bulliant ad ſuccor. conſumptionem. Deinde adde ſang. drac. maſtiches, cortic. granat. & myrtill. ana ʒ. ij. caphuræ ℈. j. ceræ rubræ q. ſ. Fiat vnguentum.

Pro potu vtatur aquâ ferratâ, cum ſyrupo cydonior. & ſpir. vitr. Iuſcula etiam cum aquâ ferratâ decoquantur.

Foueantur hypochondria & lumbi ſubfrigidè decocto plantag. & portulac. facto in oxycrato.

Manus

Manus demittantur in aquam frigidam : ſic enim omnis vomitus ſedatur.

Poſteà vnguentum refrigerans Galen. in aceto locum dictis partibus illinatur.

Celebratâ ſufficienter phlebotomiâ, ad cauſæ ſublationem, & integram morbi ſolutionem, purgatio blanda & frequens inſtituenda eſt, quâ ſanguis à ſeroſis & bilioſis humoribus hunc affectum producentibus repurgatur. Cuiuſmodi purgationes à Medico prudenti celebratæ miranda præſtant, vt nos experientiâ didicimus. Debent autem fieri ex rhabarb. myrobalanis, tamarindis, & tryphera perſica; quæ medicamenta purgando aſtringunt, & humores nullo modo exagitant, vt inde non metuenda ſit vomitus ſanguinis concitatio. Illa autem exhiberi poterunt, vel in forma boli, cum ſyrupo myrtino, aut de roſis ſiccis; vel potionis, cum decocto cichorij, acetoſæ, portulac. & ſimilium.

Dum purgatio celebratur, quæ per tres aut quatuor dies poteſt continuari, parcâ purgantium doſi; veſpertinis horis exhiberi poterit opiata prædicta, aut ſyrupus corall. aut aliud ex prædictis medicamentis aſtringentibus & roborantibus.

Denique ad præcautionem, rhab. pulu. ʒ.j. ſemel in ſeptimana, per longum tempus exhiberi poterit; vel ſyrupus magiſtralis ad hæmoptyſeos præcautionem deſcriptus. Tum reliqua ferè remedia, quæ ad illius affectus curationem & præcautionem propoſita ſunt, in hoc etiam caſu conuenire poterunt.

CAPVT

CAPVT IX.

De Cholera morbo.

CHolera morbus eſt violentiſſima humorum bilioſorum, acrium, aut corruptorum, per vomitum, & aluum excretio.

Cholera dicitur ἀπὸ τῆς χολῆς, à bile flaua, vt docet Gal. ex ſententia Gnidiorum medicornm 2. meth. c.2. cùm ex bile flaua, & humore prauo bilem æmulante, ſuprà & infrà erumpente hoc malum oriatur. Attamen Alexander Trallianus lib.7. cap.14. non vult hoc nomen ab humore bilioſo eſſe deductum, quia non ſemper bilis euomitur, ſed etiam ſæpè ſeroſus, & pituitoſus humor, ſed potiùs ἀπὸ τῶν χολάδων, id eſt ab inteſtinis, quæ ab antiquis χολάδες nominata ſunt; quoniam ab inteſtinis, & interaneis humores iſti eructantur. Prior tamen ethymologia magis probanda eſt, quia non ſolùm à Galeno, ſed etiam ab Hipp. 7. epid. textu 19. Celſo lib.4.cap.11.& Aureliano lib.3.acutor. cap. 19. recipitur. Et quamuis bilioſus humor non ſemper reiiciatur, eſt tamen acer, mordax & corruptus, ad bilis naturam accedens.

Partem affectam alij ſtatuunt ventriculum, alij inteſtina, alij ventriculum, & inteſtina ſimul; verùm Galeni ſententiæ inhærendum eſt, aſſerentis 3. de ſympt. cauſis cap. 2. partem primariò affectam eſſe ventriculum, cuius facultas expultrix vehementer irritatur, vt per vtrumque orificium, humorem noxium expellat; ſecundariò verò, gulam, & inteſtina affici dubium non eſt.

Eſt igitur hic affectus ſymptoma facultatis expultricis læſæ,

ſæ, & vehementer irritatæ: non poteſt autem de-
ndere à retentrice debilitata, qui in ea humores pau-
tim effluunt, vt in lienteria, & cœliaca paſſione. Fa-
ri tamen oportet, vehementiorem fieri affectum, ſi
etentrix debilis expultrici non reſiſtat. Concurrit etiam
d hoc opus concoctio læſa, ob quam praui humores
i ventriculo generantur, & expultricem irritant; ſed hæc
auſæ tantùm antecedẽtis rationem habet. Hipp. 4. de vi-
tus ratione in acutis textu 104. duas proponit choleræ
pecies, vnam humidam, alterã verò ſiccam. Humida eſt
lla quæ hactenùs deſcripta eſt, quæve ſola propoſitâ de-
initione deſcribitur tanquam frequentior & magis vſi-
ata: ſicca verò longè infrequentior eſt, fitque à ſpiritu
latuoſo à ventriculo, & inteſtinis exeunte, parteſque per
quas tranſit, mordicante. Generãtur iſti flatus, vel à ven-
triculi calore igneo cibos corrumpente, & in nidorem
conuertente, vel à cibis flatuoſis, & nidoroſis, vt ſunt ce-
pæ, raphani & ſimilia. Sennertus aliam cauſam addit ab
Hermeticorum doctrina mutuatam, nempè humores ſal-
ſos, & aduſtos circà hypochondria cumulatos, & alterius
humores permixtione efferueſcẽtes. Quantam enim (in-
quit) ſpirituum copiam ſales & ſpiritus ſalini cum ſpiriti-
bus acribus permixti ſuppeditent, ex olei vitrioli,
& aquarum fortium cum ſale tartari mixtione apparet.
Tale ergo quidpiam etiam in corpore humano accidere,
& ex humoris ſalſi, atque aduſti, cum aliis ſpiritibus
commixtione, magnam ſpiritus flatuoſi copiam excitari
poſſe, incredibile non eſt.

Cauſa proxima huius affectus eſt humor bilioſus,
exuſtus, acidus, ſalſus, vel putreſcens in ventriculo, in-
teſtinis, hepate, liene, meſenterio, vel pancreate collectus:
vel alimentum praua ſubſtantia præditum medicamen-
tum vehemens, & deleterium, aut venenum aſſumptum.
Hipp. 7. Epid. tex. 90. cauſas ferè omnes, à quibus praui iſti

Qq humores

humores generantur diligenter enumerat, his verbis. *Cholericæ ſursùm & deorsùm eruptiones è nimio eſu carnis, potiſſimùm ſuillæ crudioris: item ex cibis inſuetis, & ebrietate vini veteris, & dulcionis, ex granis pini, locuſtis, nucibus rancidis, atque ex alliorum vſu, porri, & ceparum, maximè à lactucis coctis, braſſica, & ſimilibus crudioribus, à placentis etiam, & dulciariis, & mellitis, fructibus horariis, potiſſimum cucumere, & pepone, fiunt autem magis æſtate, quia tunc faciliùs corrumpuntur, vel inconfecta manent.*

Animaduerſione dignum eſt, vnde tanta humorum copia deriuetur, quæ per vomitum, & in aluum in cholera morbo reiicitur. Vulgò reſpondetur illos humores in meſenterio, & locis ei vicinis contineri. Nonnunquam etiam è toto corpore confluere. Quod cùm veritati conſentaneum ſit; dicere tamen poſſumus humores corruptos in ventriculo, aut partibus vicinis contentos, malignâ qualitate alios quoque humores corrumpere, eoſque à natura irritata ad ventriculum & inteſtina protrudi; quemadmodùm venenata medicamenta vt antimonium, colocynthis, elaterium, & ſimilia, bonos humores corrumpendo, hypercatharſim efficiunt.

Signa huius affectus diagnoſtica ſunt, humoris bilioſi, acidi, vel aliis modis corrupti, per vomitum, & ſeceſſum, frequens, & copioſa excretio; ventriculi, & inteſtinorum morſus; inflatio, & dolores, ſitis cum æſtu, & anxietate; nauſea vehemens, quæ frigidâ nonnihil ſedatur, ſed calefacta ſtatim reiicitur; pulſus non rarò paruus, & inæqualis; ſudor interdùm diaphoreticus, crurum, & brachiorum conuulſio, ſyncope, extremorum frigiditas, aliaque grauiſſima ſymptomata.

Cauſæ etiam hunc affectum producentes facilè internoſci poterunt. Ac primùm externæ ex ægrorum, & aſtantium relatu, innoteſcent. Si nimirùm æger alimenta in nimia copia, vel praua qualitate infecta ingeſſerit: ſit.

venenum

venenum aliquod, aut vehemens medicamentum hauſerit.Internæ verò ex humorum qui reiiciuntur qualitate,eorumdem intùs genitorum copia dignoſcuntur. Primarium eſſe affectum, & ventriculi vitio oriundum coiicimus, ſi reliquæ partes benè conſtitutæ ſint,nulloque affectu laborent, prætereà adeſt nauſea perpetua, anguſtia, morſus, & dolor ventriculi, materia reiicitur viridis, & æruginoſa; ſi verò in venis ſit genita, febris vt plurimùm maligna adeſt.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt, vt nimirùm morbus dicatur acutiſſimus, ſubitam plerumquè mortem inferre ſolitus. Si tamen ex aſſumptorum vitio oriatur,minùs periculi eſt, quia iis excluſis,affectus plerumque ſoluitur.

Quo grauiora ſunt in cholera ſymptomata, vt ſyncope,conuulſio,& extremorum frigiditas eò breuiorem hiſtoriam,& mortem propinquiorē expectare oportet.

Hippocrates in coacis choleras quaſdam criticas eſſe docuit, quæ lipyriis febribus adueniunt.& alio modo illius ſententia ſolui non poſſunt, niſi ingenti bilis ruptione ſursùm, & deorsùm factâ:quæ tamē criſes rariſſimè contingunt & valdè ſuſpectæ eſſe debent;vtpotè bonæ criſis & ſalutaris conditiones non habentes.

Si vomitus mitigari, & ſedari incipiat, ſi faciei color flaueroſus, & habitus Hippocraticus reſtituatur, ſalutis ſpes affulget.

In huius morbi curatione primùm affectu incipiente euacuatio aliquantulùm permittenda eſt,dum praui, & corrupti humores exierint.Tum etiam interdum eorum excluſio molienda, vomitione concitatâ hauſtu aquæ tepidæ, cum ſyrupo acetoſo mixtæ, aut iuſculo pulli magnâ copiâ ſumpto; & ſi non vomatur, humorum acrimoniam ſaltem contemperat. Vel dictorum humorum excluſio perficiatur rhab. exhibito cum ſyrupo de

 abſinthio

abſinthio, in formam pilular. redacto; necnon clyſteribus nonnullis detergendi vi præditis.

Prætereà clyſteres pingues & lenientes identidem iniiciendi, ex lacte, ol. roſato, butyro inſulſo, loto cum aqua roſar. vel ex decocto pulli, carnis vitulinæ, vitellis ouor. quibus interdùm, vrgente affectu narcotica permiſcenda.

Clyſteres etiam ex oxycrato plurimum conferunt; vel ex decocto lactucæ, portulacæ, plantaginis, addito aceto, ſyrupo de nymphæa, & vitellis ouorum.

Internis etiam humorum acrimonia demulcenda; vt decocto portulac. & plantag. cum ſyrupo cydonior. & de roſis ſiccis, & ſale prunellæ, ſi ardor & ſitis vrgeant.

Ac denique vomitus cohibendus iis medicamentis tam internis, quàm externis, quæ pro vomitu bilioſo fuerunt deſcripta.

Inter quæ narcotica principem locum obtinent, ac præcipuè theriaca recens, quæ ad ʒ. j. exhibita vehementes illas euacuationes velut in momento cohibet. Idem præſtat laudanum opiatum, ad g̃. iiij. exhibitum.

Si magna ſit virium exolutio (vt ſæpiſſimè continget) integra laudani doſis tuta non eſt; ſed meliùs eſt gr. j. vel ij. tantùm exhibere, & ſemel in die repetere, atque etiam bis, ſi res admodùm vrgeat. Sic enim impetus humorum cohibetur, & naturæ dantur induciæ, vt eos concoquere ac edomare valeat.

Cohibito vomitu, & alui fluxu remediis ſuprà propoſitis; & viribus aliquantulùm inſtauratis cardiacis remediis; ægri à periculo liberati videntur; quod non ſolùm aſtantes, ſed etiam medicos iuterdùm fallit: ſymptomata enim poſt vnum aut alterum quietis, & intermiſſionis diem, fortiora ac vehementiora reſurgunt, &

ægrum

ægrum, à priori inſultu valdè debilitatum, de medio tollunt. Cui ingenti periculo ocurrendum eſt, non ſolùm vires inſtaurantibus, & humoris feruorem demulcentibus ſuprà propoſitis, quæ etiàm ſedato inſultu continuati debent; ſed præcipuè venæſectione, quæ ſanguinem illum torridum, & æſtuantem reuellit, & maximè contemperat: eáque ſemel, bis, térue erit iteranda, ſi vires à prima euacuatione nullo modo debilitatæ, ſed potiùs recreatæ appareant. Quidam practici in ipſo inſultu, etiam valdè proſtratis viribus venam ſecare audent, quas dicunt eſſe oppreſſas, non exolutas. Attamen ſine periculo tunc temporis ſanguis mitti non poteſt: Et interdum ægrotantes paulò poſt illam euacuationem è medio ſublati ſunt, non ſine remedij opprobrio. Ac licèt virium oppreſſio quædam agnoſcenda ſit ab humore ſuperfluo, & naturæ infeſto in venis contento: maxima tamen earum exolutio negari non poteſt, ab horrendis euacuationibus per vomitum, & ſeceſſum comparata. Satiùs ergò eſt humorum impetum primùm cohibere, mox pacatis ſymptomatis ad venæſectionem confugere.

Quia verò in hoc affectu vires ex maximis euacuationibus citiſſimè concidunt, earum inſtaurationi diligenter incumbendum eſt iis auxiliis, quæ in virium imbecillitatis curatione propoſita ſunt.

CAPVT X.

De dolore ventriculi.

DOlor ventriculi eſt triſtis eiuſdem partis ſenſatio, à rebus mordentibus, aut diſtendentibus, ſicque continuitatem illius ſoluentibus, excitatus.

In ventriculo autem tres partes plurimùm inter ſe diſcrepantes, conſiderandæ ſunt; orificium nempè illius ſuperius, orificium inferius, pylorus nominatus, & reliquum illius corpus totam cauitatem conſtituens.

Orificium ventriculi ſuperius exquiſitiſſimo ſenſu donatum eſt, propter neruum inſignem, quem à ſexta coniugatione mutuatur, & ideò dolores in eo fiunt acutiſſimi, qui viſcus nobiliſſimum, ſibique vicinum, cor nimirùm in conſenſum trahit; vndè cardialgia, & cardiogmos nominatur. Tantus enim eſt ille cordis cum orificio ventriculi ſuperiori conſenſus, vt veteres illud orificium cardiam nominauerint.

Si verò membranæ ventriculi cauitatem conſtituentes, aut pylorus dolore afficiantur, dolor ventriculi ſimpliciter nominatur, & interdùm, colica ventriculi, præcipuèquando à flatibus excitatur.

Proxima huius doloris cauſa eſt ſolutio continui, à rebus mordentibus, vel diſtendentibus excitata. Illæ autem res mordentes, vel diſtendentes præcipuæ, & frequentiores ſunt, humores, vel flatus. Quibus addi poſſunt lumbrici tunicas ventriculi vellicantes.

Humores acres, vel maligni, vt bilis porracea, æruginoſa, vel atra, pituita ſalſa, corrupti- ichores, pus fœtidum, ex diſrupta hepatis aut thoracis vomica, in ventriculum effuſum, & quicunquè alij humores acrimonia prædit, dolores in ventriculo excitare poſſunt.

Vapores etiam acres ex iiſdem humoribus eleuati, hunc dolorem efficere conſueuerunt.

Flatus verò in cauitate ventriculi contenti, inflationem, & tenſionem dolorificam efficiunt; ſed multò magis intrà tunicas illius coërciti, qui affectum contumaciorem efficiunt; cùm difficiliùs indè excuti valeant.

Morbi etiam tum ipſius ventriculi, tum partium vici

vicinarum, hunc dolorem parere conſueuerunt, vt intemperies quælibet excedens, tum calida, tum frigida, & multò magis inflammatio; interdùm verò ſcirrhus, aut alius tumor durus, grauantem dolorem efficiens. Ac denique vulnera, & vlcera eiuſdem partis, vicinarum etiam partium tumores, & inflationes ventriculum comprimendo, dolorem ipſi inferre poſſunt.

Humores autem & flatus, ventriculi dolorem excitantes, vel in ipſo ventriculo generantur, vel à toto corpore, aut quibuſdam illius partibus in eum confluunt. A toto corpore in febribus, vel dum corpus prauis humoribus refertum eſt. Ab aliis partibus verò fluunt, præcipuè ab hepate, liene, & cerebro; ab hepate bilis, à liene melancholia, vel atra bilis; à capite pituita ſalſa.

Ab aliis etiam cauſis extraordinariis, & in frequentioribus talis dolor excitari poteſt, vt de lapidibus in ventriculo genitis narrat Schenkius lib. 3. obſeruationum. Et de corio lardi fumo exſiccati refert Fabricius Hildanus obſeruat. 33. lib. 4. cuius fruſtum deglutitum matrona quædam in ventriculo ſeruauerat per duos annos, continuis excruciata doloribus, idque tandem aſſumpto vomitorio medicamento, vomitu reiecit & liberata eſt.

Cauſæ externæ hunc affectum producentes, ſunt alimenta vel praua qualitate infecta, aut ſumma acrimonia prædita, quæ per ſe talem dolorem inferre poſſunt; vel flatibus generandis idonea; vel nimia quantitate aſſumpta; itaut putreſcant & acrimoniam induant; vel calidiora plus iuſto, vt ex iis copia bilis producatur. Sic etiam medicamenta fortiora, vel acriora, vel deleteriâ facultate prædita, vel nimia quantitate aſſumpta, vel non ſatis correcta; & venena exhibita hunc dolorem facilè inferre poſſunt.

Signa diagnoſtica ad partem affectam, & cauſa diri-

genda ſunt. Ac primùm ſitus doloris orificium ventriculi ſuperius affici oſtendit, quando ſcilicet ſub cartilagine xiphoïde percipitur. Sed multò certiùs hanc partem affici ſignificant, & veram eſſe cardialgiam; dolor acerbiſſimus ab exquiſito partis ſenſu promanans, anxietates, & iactationes, vt æger in vno ſitu conſiſtere non poſſit; quibus etiam ſæpè accedunt lipothymiæ, & animi defectiones, propter cordis conſenſum, cuius ſumma eſt cum ventriculo ſympathia, non ſolùm propter viciniam, ſed etiam propter magnam ſpirituum diſſipationem, quæ per iſtos cruciatus contingit. Interdùm etiam cerebrum trahitur in ſympathiam, ob inſignem neruum qui huic particulæ implantatur, & vapores acres, qui indè rectâ viâ ad caput eleuantur, vndè Cephalalgiæ, & hemicraniæ, & aliquandò vertigines, & epilepſiæ oriuntur.

In aliis verò ventriculi partibus dolores fiunt quidem acerbi ſed tam grauibus ſymptomatis comitati non ſunt, atque adeò dolores colicos æmulantur, ſitu tantùm doloris differentes.

Cauſæ iſtos dolores efficientes propriis etiam ſignis diſtinguntur, quorum magis perſpicua ab excretis deſumuntur; ſi enim bilis vel pituita, vel flatus, vel lumbrici per os, aut aluum excernantur, facilè eſt coniicere ab huiuſmodi cauſis affectum dependere. Attamen etiamſi nulla materiæ morbificæ excretio fiat, ſignis peculiaribus bilis, aut pituitæ, aut flatuum redundantiam internoſcere poſſumus; tum etiam ſigna lumbricorum intùs latitantium ex proprio capite erunt deſumenda. Quemadmodum etiam morbi peculiares, tum ventriculi ipſius, tum partium vicinarum hunc affectum producentes ex propriis cuiuſque ſignis innoteſcent. Colligitur etiam diagnoſis humoris dolorem committentis, ex tempore inuaſionis, incrementi, aut ceſſationis doloris

doloris. Quibuſdam enim antè cibum dolor exacerbatur & hoc bilis dominium ſignificat, quæ ieiunij tempore exagitatur, & in ventriculum attrahitur, aut magis intenditur, & acrior euadit. Aliis ſtatim ab aſſumpto cibo dolor commouetur, quia humores crudi & mordaces, quia anteà quieti erant, & ventriculi tunicis infixi, ab aſſumpto cibo commouentur, vel qui in fundo ventriculi hærebant, ſursùm attolluntur, & orificium ventriculi afficiunt. Aliis dum cibus concoquitur, dolor exacerbatur, quia vapores acres, & mordaces eleuantur ex materia morbifica, à calore aucto in ventriculo tempore concoctionis. Aliis quatuor aut quinque horis à paſtu, quia ex coctione deprauata cibi corrumpuntur, & corrupti ventriculum vellicant. Quibuſdam denique poſt ſomnum dolor exacerbatur, & ille fit à catarrho, fluente humore à cerebro per ſomnum, qui maiori copia cumulatus, dolorem in vigilia producit. Sedatur verò interdùm dolor à cibo, quia ciborum benignitate humoris acrimonia demulcetur.

Quod ad prognoſim ſpectat. Certum eſt cardialgiam reliquis ventriculi doloribus eſſe longè periculoſiorem, propter exquiſitum oris ventriculi ſenſum, & maximum illius cum partibus principibus conſenſum.

Maior vel minor cauſæ morbificæ prauitas, & ſymptomatum vehementia maius vel minus periculum portendit.

Febris continua & acuta cum inſigni ventriculi dolore coniuncta magnum minatur periculum; quod docuit Hippocr. Aph. 65. ſect. 5. *In febribus circa ventriculum vehemens æſtus, & Cardiogmos, malum.* Magnam enim ventriculi inflammationem; vel humorum vitioſorum copiam in ventriculo contentam, ſignificat.

Ventriculi dolor à lumbricis, vel flatu oriundus, vtplurimùm minùs periculoſus eſt, quia cauſam minùs rebellem, & parti minimè affixam habet. Aliquando tamen ex lumbricis in ventriculo contentis, eumque mordentibus grauiſſima ſymptomata oriuntur, ex quibus ægri derepentè intereunt. Sic etiam vbi intemperies flatus generans rebellis facta eſt, ac veluti habitualis, non caret periculo, quia in hydropem ſiccum degenerat ex Hippocr. Aphor.11.ſect.4. In Cardialgia extremorum frigiditas, mortem proximam prænuntiat.

Curatio huius affectus pro cauſarum varietate maximè varianda eſt. Si enim ab aliarum partium affectibus oriatur, illorum affectuum therapia adhibenda eſt. Si verò in ipſo ventriculo cauſa ſtabuletur, dolor vel à flatu, vel ab humoribus acribus & bilioſis, vel ab inflammatione abſceſſu, aut vlcere procedit.

Qui à flatu generatur, curandus eſt remediis diſcutientibus,& euacuantibus flatulentam illam materiam, tum etiam pituitam, à qua flatus concitantur.

Ac primùm iniiciendus eſt clyſter emolliens & laxans, cui ſtatim ſuccedat alter carminans, & diſcutiens, ex decocto fol. origani, calamenthi, pulegij, rutæ, centaurij minoris; ſem. aniſ. fœnic. dauci, cumini, & ſimilium. In quibus diſſoluatur benedicta laxatiua, ol. anethinum, rutaceum, mel anthoſatum.

Si dolor perſeueret,ex oleo rutac.aut nucum,& vini generoſi, aut hippocratici partibus æqualibus clyſter erit componendus, addendo aquæ vitæ ℥.ij.

Vel paretur clyſter ex vino albo, cum olei iuniperi, aut cinam. aut caryophyll. chymicè extracti gutt.viij. qui miraculi inſtar liberat.

Poſteà

Poſteà admoueatur fotus ſequens regioni ſtomachi.

℞. Rad. cyperi, galangæ, calami aromat ana ℥.j. fol. menthæ, origani, pulegij, maioranæ, hyſſopi, ſaluiæ, ana M.j. ſem. aniſi, fœniculi, carui, dauci & baccar. lauri, ana ℥. ß. flor. camomil. meliloti, anthos, & lauendulæ, ana P.j. Contundantur, & incidantur, includantúrque duobus ſacculis, qui bulliant in vino generoſo; dein expreſſi, ventriculo, & toti ventri alternatim admoueantur.

At in materia minùs frigida poteſt parari fotus ſequens, maximè laudatus à Foreſto, vt qui reliquis remediis non conferentibus, ægrum à dolore citiſſimè liberauerit.

℞. Rad. althææ ℥. ß. roſar. rubr. flor. cham. ſummitatum abſinthij, ana M.j. Coquantur in aqua communi, & chamæm. ad ℔. j. ß. in fine addendo vini Rhenenſis opt. aquæ roſac. & aceti, ana parùm, fiat fotus.

Poſt fotum fiat illitus ex ol. rutaceo, & anethino mixtis cum aqua vitæ, quibus aliquid addatur ol. ſaluiæ, aut caryophyll. chymicè extracti.

Poſt inunctionem admoueatur emplaſtrum de baccis lauri; vèl eius loco cataplaſma ex melle, & ſemine cumini.

Interim dum hæc fiunt, ſi nauſea adſit, excitabitur vomitus blandiori vomitorio; aut catharticum exhibebitur pituitam euacuans.

Purgato corpore exhibeatur ol. amygdal. amar. recenter extract. & cum vino albo mixtum: aut vinum Hipp. aqua clareta, vel aqua cinam.

Iulepus ſequens ad dolorem ſedandum, flatus diſcutiendos, pituitam detergendam, & ventriculum roborandum efficaciſſimus eſt.

℞. Fol.

℞.Fol. abſinthij vulg.centaurij minor. & agrimoniana M. ß. Coquantur ad ℥.v.In colat. diſſolu. ſacchari albi ℥.j. Capiat manè per biduum.

Amatus Luſitanus valdè commendat aquam è florib chamæm.deſtillatam, tanquàm præcipuum, leniendis ventriculi, & inteſtinorum doloribus, auxilium: cuius ℥.iij. calidè exhibeantur. Vel in aquæ illius penuria, decoctum flor. chamæm. vſurpari poterit, maximè laudatum à Foreſto : Qui ſe mercatorem quendam,ingenti ſtomachi dolore affectum cum inſigni clamore, hoc ſolo decocto ſemel exhibito curaſſe refert. Quo epoto, emiſſis ructibus in ſudorem ſolutus eſt, & incantamenti inſtar omnis dolor euanuit, vt nullis aliis præſidiis opus fuerit. Ex hoc autem decocto, cum ſemine anethi parato, aut etiam agarico, vel radice azari; diſſoluendo oxymel, ſyrupum acetoſum, aut roſatum ſolutiuum, parari poteſt vomitorium, ab initio morbi exhibendum, quod euacuando mitigare dolorem poterit.

Docet Galen.cucurbitulam ventriculo admotam illius dolores citiſſimè reſoluere inſtar incantamenti. Hæc tamen cautio adhibenda eſt, vt nihil aut parùm humoris crudi in ventriculo lateat; alioqui dolorem intendit.

Vtiliter etiam admoueri poteſt eidem parti panis recenter è furno extractus, per medium ſectus,tum per ſe, tum pulueribus aromaticis conſperſus.

Tandem dolore pertinaciter adhærente, confugiendum eſt ad balneum ex decocto herbarum emollientium, & calefacientium, quod tutiſſimum, & efficaciſſimum eſt: flatus enim diffundendo, & per poros apertos reſoluendo, à dolore liberat. Quod citiùs efficietur, ſi in ipſo balneo remedium aliquod diſcutiens ægro exhibeatur. Concurrente enim vtro-

que

que præſidio, tum interno, tum externo, opus ritè peragitur.

Balneum eſſe debet valdè calidum, vt faciliùs flatus diſcutiantur, & humores craſſi colliquentur.

Quòd ſi propter doloris vehementiam clyſteres vel iniici, vel retineri nequiuerint; in ipſo balneo catharticum propinandum eſt, & in eo per horam integram, aut dimidiam immorandum, donec vis cathartica ventriculum & viſcera attingat.

Aliquando autem,vbi ex doloris vehementia periculum imminet, ad narcotica eſt confugiendum. Quibus prudenter exhibitis, admirandus non rarò ſubſequitur effectus.

Nonnulli etiam cum purgantibus narcotica permiſcent, vt ſimul & dolor ſedetur, & materia peccans educatur; quale eſt medicamentum Elidæi à Foreſto laudatum, quod ſic habet.

℞. Diaphœn. ℥.ß.philonij Romani ℈.ij.Cum aqua vel decocto chamomillæ, fiat potio.

Dolore prorsùs ſublato, in iis qui ei ſunt obnoxij, ſemel aut bis in menſe purgatio iteretur, vt proxima flatuum cauſa auferatur: tum remedia roborantia vſurpentur, qualia in læſæ concoctionis curatione propoſita ſunt.

Qui verò à bile dolor excitatur, curandus eſt humoris peccantis euacuatione, vomitorio blando, aut cathartico medicamento; aut clyſteribus frequentibus, emollientibus quidem, non acribus, aut calefacientibus.

Poſtmodùm demulceatur humorum acrimonia iulepis refrigerantibus, & incraſſantibus; emulſionibus ſemin. frig. maior. lacte recenter mulcto; oleo amygd. dulcium recenti, vitellis ouor. & ſimilibus.

Interim

Interim non omittantur opiatæ, aliáque roborantia, in ſuperioribus curationibus deſcripta.

Ac tandem neceſſitate vrgente, ad narcotica confugiendum eſt.

Extrinſecùs admoueatur cataplaſma ex mica panis in lacte decocta, additis vitell. ouor. & croco.

Vel admoueatur panis recenter ab igne extractus, per medium ſectus, & in aceto madefactus.

Vel foueatur eadem pars decocto flor. chamomill. violar. & nymphææ. Aut quod multò præſtantius, demergatur æger in balneum aquæ tepidæ; id enim ad huius affectus curationem præcipuam vim obtinet.

Dolore ſedato, ne fiat eius reuerſio, æger purgabitur bis in menſe, & viſcerum intemperies calida corrigetur victu refrigerante, & remediis conuenientibus

Qui verò dolor fit ab inflammatione, abſceſſu vel vlcere, remediis in ſequenti curatione proponendis oppugnabitur.

CAPVT XI.

De Inflammatione, abſceſſu, & vlcere ventriculi.

LIcèt in ventriculo, quemadmodum in omnibus aliis partibus omnia tumorum genera contingere poſſint, nos hîc tantùm de inflammatione, ſeu phlegmone agemus, quæ frequentior eſt, cùm reliqui tumores rariſſimè eueniant, & eadem methodo qua reliquarum partium internarum tumores, curari valeant.

Eſt

Eſt igitur inflammatio ventriculi, tumor præter naturam à ſanguine per venas quibus alitur à venæ portæ ramis deriuatas, in ventriculi ſubſtantiam, eiuſque membranas effuſo.

Ille autem ſanguis vel purus eſt, ac ſyncerus, & phlegmonem propriè dictam producit, vel cum bile, pituita, aut melancholia permixtus, & phlegmonem eryſipelatoſam, œdematoſam, aut ſcirrhoſam efficit.

Cauſæ externæ plurimæ eſſe poſſunt; quæcunque videlicet ſanguinem feruidiorem efficiunt, vt alimenta calidiora, & meri potio, vel eum ad illam partem promouere poſſunt, vt contuſio ventriculi, dum præſertim cibo turget. Quibus addi poſſunt calidiſſima, & acerrima aſſumpta, vt canthárides, ſublimatum, & ſimilia.

Signa huius affectus diagnoſtica ſunt; ingens dolor, ardens, & pungens, diſtendens, & pulſans, & in dorſum vſque protenſus, tumor adeſt tactu conſpicuus; imò & interdùm viſu. Scapulæ deorsùm trahuntur; reſpiratio difficilis eſt, ſicut & deglutitio, atque eructatio. Cruentum nonnunquàm aliquid euomitur, febris adeſt ardentiſſima ſæuiſſimis comitata ſymptomatis.

Si inflammatio eſt pura à ſolo ſanguine oriunda, mitior aliquantulùm eſt; ſi verò eryſipelatoſa, ſymptomata grauiſſima ſunt, & ſpeciatim febris lipyria adeſt, in qua exteriora rigent, & interiora vruntur, & ſitis adeſt inextinguibilis, quæ etiam febris inflammationi inteſtinorum eryſipelatoſæ aduenire ſolet.

Huic ventriculi inflammationi, plurimùm affinis eſt inflammatio, quæ vel ſummam iecoris partem, quâ ventriculus obtegitur; vel incumbentem

tem illi abdominis regionem occupat; quæ ſola ſymptomatum vehementia, & pernicie diſtinguitur; nempè ventriculum obſidens inflammatio omnia ſæuiſſima, & periculoſiſſima præ ſe ferre conſueuit.

Ex prædictis facilè eſt prognoſim elicere, & affectum valdè periculoſum, imò vt plurimùm lethalem, nuntiare.

Periculoſior tamen eſt qui totum ventriculum aut ſuperiorem eius partem occupat, vel qui ad eryſipelatis naturam accedit.

Galen. in 3. prorrhet. Nauſeam, & conturbationem ventris plurimam, ac frequentem prauam eſſe docet; oſtendit enim prauos humores ventriculi tunicis pertinaciter adhærere, caſque vellicare, & ad expulſionem irritare.

Si inflammatio non interimat, neque reſolutione curetur, in abſceſſum degenerat, qui cognoſcitur doloris & febris remiſſione, tumore perſeuerante.

Rupto abſceſſu vlcus relinquitur, quod puris excretione, per vomitum & ſeceſſum reiecti innoteſcit.

At verò vlcus ventriculi non ſolùm ex abſceſſu diſrupto, ſed etiam ab aliis cauſis producitur, quæ hîc etiam enumerandæ ſunt, ne quippiam in illius Theoria deficiat.

Cauſæ igitur vlceris ventriculi ſunt, vel internæ, vel externæ.

Internæ ſunt humores acres in ventriculo geniti, vel aliundè in eum tranſmiſſi, vt bilis flaua, vel atra; vel pituita ſalſa.

Externæ cauſæ ſunt medicamenta acria, & erodentia, aut venena. Huc etiam referri poſſunt, vulnera

ventriculi

ventriculi malè curata, quæ in vlcus degenerant: tum etiã ruptio alicuius venæ inſignioris, quæ coaleſcere ſufficienter non potuit poſt vomitum ſanguinis copioſum.

Cognoſcitur vlcus in ventriculo genitum præcipuè ex pure quod vomitu aut ſeceſſu reiicitur. Cui ſigno primario alia addenda ſunt. Primò enim percipitur in ventriculo dolor pungens cũ ardore coniunctus, præcipuè dum quippiam excedente aliqua qualitate præditum aſſumitur, acre ſcilicet, ſalſum, vel acidum; aut intensè calidum, vel frigidum. Adeſt prætereà deiecta appetentia, ructus fœtidus, febris lenta, & aſſidua.

Prognoſis funeſta vtplurimùm inſtituenda eſt, niſi vlcus ſit perexiguum, & ſuperficiem tantùm occupet, ac febrem coniunctam non habeat. Membrana enim vẽtriculi vlcerata, vt potè pars ſpermatica difficillimè coaleſcit; alimenta in ventriculo malè affecto non benè concoquuntur; & antè abſolutam coctionẽ reiiciuntur vlcus lancinantia. Prætereà medicamenta parùm præſtant, quia detergentia vlceris curationi neceſſaria dolorem excitant; exſiccantia verò, quæ alteram vlcerum curandorum indicationem implent, impediuntur continuò, ab eſculentis, & potulentis, & chyloſa materia, aliiſque humoribus, qui in ſtomacho debili continuò reſtagnant.

Curatio prædictorum affectuum ſigillatim inſtituenda eſt.

Ac primùm inflammationis curatio inchoanda eſt à venæ ſectione pluries repetita in vtroque brachio, quantùm vires ferre poſſunt. Ac licèt ob ſyncopen, & extremorum refrigerationem, vires ab initio deiectæ videantur: illa tamen virium infirmitas eſt ab oppreſſione, quæ vacuationem poſtulat, atque ita venæſectionem prohibere non debet.

Prætereà apertio hæmorrhoïdum, ſi æger huic euacuationi aſſuetus ſit, ſanguinem à ventriculo vtiliter

reuellere poterit. Quod etiam munus vtiliter præſtabunt cucurbitulæ ſcapulis, dorſo, & natibus admotæ, tum ſiccæ, tum humidæ; frictiones & ligaturæ partium extremarum; & calefactio earumdem partium, (quæ frigere plerumque ſolent) admotis linteis calentibus, & inunctione olei irini, nardini, aliorúmque calidorum.

Purgantia in hoc affectu improbantur, quia humores conturbant & in partem affectam attrahunt.

Attamen Auic. tamarindorum decoctum, aut caſſiæ ℥. ß. cum aqua endiuiæ, vel ſero lactis diſſolutam commendat, ſingulis diebus vſque ad ſeptimum diem exhibitam. Quia molliendo, non trahendo expurgat, mitigat acrimoniam, & lenit dolorem. Satiùs tamen eſt ab omni purgatione in principio abſtinere. Septimo elapſo, apparentibus quibuſdam concoctionis & declinationis indiciis, poteſt etiam inſtitui purgatio ex rhab. ʒ.j. cum ſantal. rubr. ℈.j. in aqua borrag. infuſa, addendo ſyrupi roſac. ℥.j. vel ij. vt ſordes parti hærentes paulò valentiùs educantur.

Interim clyſteres emollientes, refrigerantes, & lenientes ſingulis diebus erunt iniiciendi, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Iuris pulli, vel decocti maluæ, & violariæ ℔.j. caſſiæ recenter extractæ ℥. j. olei roſac. & violac. ana ℥.ij. ſacchari ℥.j.ß. vitell. ouor. num. ij. Fiat clyſter.

Alterantia verò & roborantia per os aſſumenda, eadem eſſe poterunt, quæ in curatione doloris ventriculi ab humore bilioſo fuerunt propoſita.

Peculiariter autem conferre poſſunt ſyrupi de nymphæa, & de ſucco portulacæ, potiſſimùm in principio, quia repellentis medicamenti vicem implere poſſunt.

Conferunt etiam non parùm emulſiones iiij. ſem.

Digitized by Google

frig. maj. & ſem. papau. albi : dolorem enim leniunt, & calorem contemperant. Tum etiam iulepi ſequentes.

℞. Aquæ roſar. ℥. iij. aquæ plantag. ℥. ij. ſucci acetoſæ, vel vini granat. ℥. j. ß. ſacchari roſat. ℥. j. Bulliant parùm & colentur. Capiat ℥. ij. bis aut ter in die.

Si dolor vehementer vrget, ſyrupus de papau. exhiberi poteſt.

Pro potu vtatur decocto hordei cum ſyrup. violac. & frigidum bibatur.

In progreſſu morbi, alia medicamenta prædictis erunt permiſcenda, quæ reſolutionem adiuuent. In hunc finem iulepi ſequentes præſcribi poterunt.

℞. Syrup. nymphææ, de pomis, & de ſucco portulacæ, ana ℥. j. ſyrupi de abſinthio pontico ℥. ß. aquar. lactucæ, acetoſæ, & fœniculi, ana ℥. iij. pulueris electar. diamarg. frig. ʒ. j. Fiat iulep. pro iij. doſibus, bis in die ſumendis.

His addere licet opiatas, inſtaurantes, narcotica & ſimilia. Quæ omnia varianda erunt multis modis, pro Medici iudicio & prudentia.

Terebinthina cum aqua abſinthij lota, ſi bis, térve detur, vel réſoluit, vel maturat ventriculi apoſtema.

Exteriùs verò fotus ſequens in principio admoueatur.

℞. Rad acetoſæ ℥. ij. fol. end. cichorij, & maluæ, ana M. j. ſeminis lactuc. & papau. albi, ana ʒ. iij. ſantali albi & rubri, ana ʒ. ß. florum violar. & nymphææ, ana P. j. Fiat decoctio, addendo aceti roſacei parùm; foueatur regio ventriculi tepidè.

Vel ex aquis ſtillatitiis end. lactuc. & nymphææ,

cum tantillo aceti, & pulu. triaſantali, idem fotus parari poterit.

Poſt fotum inungatur eadem pars oleo roſac.& violac. inuicem permixtis, vel vnguento ſequenti.

℞. Ol. roſac. ℥ j.ß. ol. violac. aceti roſac. ſucci hieracij, ana ℥. ß. Bulliant ad ſuccor. comſumptionem, deinde adde ſantali rubri ʒ. j. roſar. rubrar. ʒ. ß. ſpicæ & camphoræ, ana ℈. ß. ceræ albæ q. ſ. Fiat vnguentum.

Catapl ſinata in principio non conueniunt, quia partem pondere ſuo grauant, & calorem retinendo inflammationem augent.

In declinatione, ſi contingat, & tumor reſolutione finiatur, quod maximè eſt exoptandum; fotus reſoluens admoueri poterit, in hunc modum compoſitus.

℞. Rad. ireos florent ℥. ij. fol. menthæ, maioranæ, pulegij, & abſinthij pontici, ana M. j. ſeminis fœnugræci & aniſi, ana ʒ. ij. granor kermes ʒ. j. florum ſtœchados anthos, chamomillæ, ana P. j. Fiat decoctio, addendo ſub finem parùm vini albi; quâ foueatur regio ventriculi.

Poſt fotum inungatur eadem pars oleo abſinthij, nucis moſch. nardino, & ſimilibus; quibus additâ cerâ, & pulu. ireos florent. aut cinam. poteſt concinnari vnguentum. Emplaſtra verò, & cataplaſmata, quia pondere grauant partem, hîc non conueniunt.

Si verò tumor ad ſuppurationem tendere videatur, foueatur pars decocto flor. chamæm. & roſar. rubr. Poſteà cataplaſma ſequens admoueatur.

℞. Rad althææ ℥. ij fol. branch. vrſinæ, & roſar. ana M. j. Coquantur optimè & contundantur; deindè adde farinæ hordei, ſem. lini, fænugræci, & pulu. chamæm.

ana

ana ℥.ß. ſantali albi & rubri, ana ʒ.ij. Cum oleo roſat. & chamæm. & pauca pinguedine gallinæ fiat cataplaſma ſæpè renouandum.

Rupto abſceſſu, vlcus detergeatur hydromelite in potu exhibito. Cui addenda eſt interdum manna thuris, Galen. præcepto. Vel aquâ hordei cum ſaccharo roſaceo in principio, & conſtitutione calidiori exhibendâ.

Vlcere verò in vetuſtatem abeunte; ſiue ab hac cauſa, ſiue ab alia quauis, vt humoribus acribus, & erodentibus; vel aſſumptis cauſticis, & venenatis rebus, genitum fuerit, conuenient primùm iuſcula, herbis refrigerantibus, & modicè aſtringentibus alterata, hordeata, amygdalata, cum ſaccharo roſac. parata, lac recèns mulctum cum ſaccharo, & tantillo mellis; ac tandem chalybeatum: tum etiam aqua ferrata pro potu ordinario, aut in qua boli armenæ, vel terræ ſigillatæ fruſtula maduerint. Cui addi poterit vinum rubrum auſterum, ſi perexigua caliditas in parte apparuerit.

Deinde apozema ſequens in vſum reuocetur.

℞. Hord. integri P.j fol. ſcabioſæ. agrimon. pimpinell. & capill. ven. ana M.ß. ſem. melon. ʒ.ij. roſar. rubr. ſiccar. P.j. Fiat decoctio ad ℔.j. in qua diſſolue ſyrup. de roſis ſiccis. ℥.iij. Fiat apozema pro iiij. doſibus frequenter iterandis.

Ad interna etiam vlcera plurimùm confert decoctum rad. chinæ, vbi febris abfuerit, per viginti aut plures dies ſumptum, leuiter ſudores prouocando, ſic enim vlcus paulatim exſiccatur. Si verò tabes, & corporis conſumptio timeatur, decoquatur prædicta radix in iuſculo pulli gallinacei, vel columbini, cum herbis prædictis & hordeo mundato.

Digitized by Google

In diuturniori vlcere potus aquar. mineralium vitriolatarum,ferratarum,aut aluminoſarum, quales ſunt noſtræ Meinenſes, per menſem integrum ſumptæ , non parùm conferunt.

Toto morbi decurſu, ad ventriculum ab illuuie repurgandum , conferunt leuiora cathartica ; vt rhab. tamarindi,myrobal. ſyrup. roſac. & catholicum, ſemel in ſeptimana vſurpata.

Denique ad vlceris occluſionem ſequentia vſurpari poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigillatæ , corall. rubr. lapid. hæmat. aquâ roſar. diligenter lotor. ana ʒ.j.ſang. dracon. gummi arabici , & tragacanth. ana ʒ.ß. ſem. papau. albi leuiter contuſi, & aſſi, hypociſt. thuris,& ſarcocollæ, ana ℈.j.ſacchari roſac. ℥.j. Fiat puluis , cuius capiat ʒ.j.cum aqua plantag. aut conſerua roſar.ſingulis diebus.

Vel ex eodem puluere poteſt fieri opiata , cum conſerua ſymphyti,& roſar.ſyrup.cydonior aut myrtino exceptis. Vel etiam poſſunt fieri trochiſci ex eodem puluere , cum mucilagine ſem. pſyllij , aut tragacanthæ. Quibus omnibus viciſſim vti æger poterit, ne eiuſdem remedij tædio afficiatur.

Exteriùs verò, ad vlceris occluſionem,ad moueri poterit regioni ventriculi fotus ex decocto abſinthij , roſar. malicorij, gallar. balauſtior. myrtillor. thuris, maſtiches ac ſimilium. Ac deindè pars eadem inungenda erit vnguento aſtringente; vel emplaſtrum aſtringens eidem admouendum.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER X.

De affectibus inteſtinorum.

PRÆFATIO.

SVMMA *totius nutritionis perfectio in tribus hiſce operationibus conſiſtit; optimè ſcilicet ingerere, digerere, & egerere. Prima quæ appetitum reſpicit, & ſecunda quæ concoctionem ad ventriculum pertinet. Tertia verò reſpicit inteſtina; quorum egeſtio moderata, & ſecundùm naturæ leges peracta, maximum toti corpori commodum afferre ſolet. Contrà verò ſi deficiat, vt in aſtrictione alui; vel exuperet, vt in variis alui fluxibus contingit; maxima inde incommoda, & grauiſſimi morbi emergunt.*

Prætereà ſuperfluorum retentio in inteſtinis dolores colicos , iliacos , & hæmorrhoïdales , inferre ſolet. Ac denique putredines in inteſtinis genitæ, non ſolùm alui fluxus prædictos , ſed etiam lumbricos, generare ſolent. Vt hæc omnia ſigillatim exponantur , vniuerſus hic tractatus vndecim comprehendetur capitibus. Quorum primum erit de dolore colico , ſecundum de Iliaco. Tertium de aſtrictione alui. Quartum de lienteria & affectione cœliaca. Quintum de diarrhœa. Sextum de dyſenteria. Septimmm de Teneſmo. Octauum de fluxu hepatico. Nonum de lumbricis. Decimum de fluxu hæmorrhoïdali. Vndecimum de hæmorrhoïdum dolore.

CAPVT PRIMVM.

De dolore colico.

COlicus dolor nomen deſumit à parte affecta quæ eſt colon inteſtinnm; quod longum & anfractuoſum, eſt , & totius ferè corporis excrementis recipiendis deſtinatum ; illa autem excrementa diutiùs retenta, dolores huiuſmodi parere conſueuerunt.

Cauſæ igitur colici doloris ſunt materiæ excrementitiæ quæcunque ſolutionem continui, diſtendendo, pungendo, aut erodendo efficere poſſunt, eæque ſunt, flatus vel humores.

Flatus ex cruditatibus , aut frigida ventriculi , vel inteſtinorum intemperie geniti, ſi commodè non excludantur,

dantur, propter induratas fæces, aut alias cauſas inteſtina obſtruentes, magnâ copiâ in inteſtinis craſſioribus, colo præſertim cumulantur, & dolorem intenſiſſimum efficiunt.

Humores etiam craſſi, frigidi, & pituitoſi tunicis inteſtinorum impacti, eiuſmodi dolorem efficere poſſunt; tùm mordendo, ſi acrimonia quâdam, aut ſalſedine præditi ſint; tùm refrigerando partem, quæ conſequenter conſtrictionem & diuulſionem patitur, quemadmodùm Galenus de ſe ipſo narrat, ſe dolorem colicum acerbiſſimum patientem, pituitam vitream actu frigidam excreuiſſe; tum denique flatus emittendo, qui facilè ex humore craſſo, viſcido, ac lento à calore debili eleuantur.

Humores denique bilioſi, & acres, tùm etiam melancholici & acidi, pungendo, ac vellicando inteſtina, huiuſmodi dolores efficiunt. In harum autem cauſarum actione dubitare licet, quomodo colicus iſte dolor ſuas exacerbationes, & remiſſiones habeat, eâdem materiâ in inteſtinis remanente, quæ quamdiù præſens eſt, diſtentionem aut morſum inferre debet. Cui dubio reſpondemus materias illas interdum quietas permanere, & nullum tunc temporis aut exiguum dolorem efficere: interdùm verò commoueri, & excitari per fermentationes varias, quæ in humoribus contingunt, vt ſolet fieri in epilepſia, hyſtericis affectibus, & febrium acceſſionibus.

Aduertendum autem eſt diligenter, flatus illos aut humores non tantùm in cauitate inteſtinorum reſidere tunc enim facilè excluduntur, ab euacuantibus, detergentibus, & carminantibus medicamentis; ſed plerunque ipſis inteſtinorum tunicis infixos eſſe; vndè fit vt non tam facilè indè auelli poſſint, morbumque longiorem ac contumaciorem efficiant, qui prædictis

remediis non ita facilè oppugnari valeat. Sic humores craſſi, pituitoſi, aut melancholici; per venas inteſtinorum in eorum ſubſtantiam ſenſim ac paulatim confluunt, & non ſtatim dolorem efficiunt, donec ſufficienti copiâ cumulati naturam irritent ad expulſionem, ſicque commoti & exagitati dolorem inferunt; vel flatus ex ea eleuantur, qui inter inteſtini tunicas concluſi, eas diſtendunt, ac diuellunt; facilemque exitum non inuenientes dolorem inferunt diuturnum. Bilis etiam eodem modo per venas inteſtinorum, in eorum tunicas effuſa, iiſque imbibita, dolores acerrimos excitat, qui diuturni, ac contumaces eſſe conſueuerunt, quia difficillimo negotio ab inteſtinorum ſubſtantia auelli poteſt.

Eſt alia colicæ bilioſæ ſpecies, quæ in paralyſim degenerat, veteribus parùm nota, quæ fit ab humore bilioſo, non in colon inteſtinum, quemadmodum prædicta, ſed in abdominis membranas repentè effuſo, qui eò transfertur à cyſtide fellea, vel meſenterio in criſi diuturnarum febrium, aut à vehementi iracundia, aliaque cauſa externa, quando propter obſtructiones ad vias communes effundi non poteſt; ſed motu præpoſtero ad prædictas abdominis membranas repentè excutitur. Hinc dolor exoritur crudeliſſimus colicum imitatus, qui tamen neque clyſteribus, neque fomentis, neque aliis remediis cedit; ſed ad plures menſes perſeuerat, vndè corpus contabeſcit; febris interdùm alicuius ex intermittentibus typum referens, moleſtat; interdùm idque ſæpiùs continua, ac lenta; ac tandem doloribus remittentibus, paralyſis contrahitur, humore illo per abdominis membranas in ſpinam dorſi ſenſim irrepente. Illa autem paralyſis partes ſuperiores magis occupat. Crura verò & tibiæ plerunque dolent, in paucis reſoluuntur omninò,

bile

bile ſcilicet ob leuitatem ſuperiora petente. Imò verò interdùm in ipſum cerebrum irrumpit, & conuulſiones epilepticas producit, vndè mors vtplurimùm ſolet ſuccedere.

Dantur & aliæ colici doloris cauſæ, ſed minùs frequentes, nimirùm calculi in inteſtinis geniti, & lumbrici glomerati inteſtina obſtruentes: compreſſio inteſtinorum à tumoribus vicinarum partium: vel anguſtia ab inflammatione, aliiſque tumoribus inteſtinorum, vel contorſio eorumdem à flatibus excitata, quæ via eſt ad iliacam paſſionem; interdùm etiam materia quæ colicam excitat eſt venenata, ac maligna, & colicam peſtilentem efficit, ſicut Paulus Ægineta refert, colicam peſtilentem in Italia exortam multas Romanorum Prouincias infeſtaſſe. Omnia denique corpora dura inteſtina obſtruendo, vel diſtendendo, colicum dolorem efficere valent; vt calculi in inteſtinis geniti, nuclei ceraſorum magnâ copiâ ingeſti, caſeus durus, & ſimilia: ſic refert Platerus præfectum quendam colicis doloribus diu vexatum conuulſionibuſque laborantem, poſt clyſmatum vſum caſei indurati magnam copiam per aluum reieciſſe, qui per longum tempus in inteſtinis hæſerat, propterea quod antequam ægrotaret, eo ſeſe immoderatè repleuerat.

Cauſæ externæ ſunt aëris conſtitutio frigidior aluum comprimens, & conſtringens, ac indurans: vel calidior, à qua fæces etiam indurantur; ex iis enim à calore omnis humiditas exſugitur: vſus ciborum, & potuum hominis temperamento minùs conuenientium, fructuum crudorum, & ſtypticorum, ciborum craſſorum, & concoctu difficilium, quies nimia, & ſomnus immodicus; exercitia intempeſtiua, immoderata venus, aliæque cauſæ externæ, quæ ventriculi coctionem inuertere poſſunt.

Diagnoſis

Diagnoſis huius affectus in genere ſatis facilis eſt. In primis enim dolor acerbiſſimus, eſt adeò vt ſi leuior fuerit, verè colicus appellari non debeat, ex ſententia Galeni lib.6. de locis affect. cap. 2. Deindè dolor iſte interdùm vagus eſt, & modò in hac modò in illa parte grauiùs vrget; itavt nunc hepatis, nunc lienis, nunc ventriculi, nunc renum regionem occupet, nunc ſuprà, nunc infrà vmbilicum appareat; ac ſæpè in ſiniſtro latere plus vrgeat, ex eo quòd in ea parte ſit quædam anguſtia, primùm à Bauhino obſeruata. Quando enim excrementa in ſuperiori ac capaciſſima coli parte, in globos magnos, provt capacitas illius ferebat, indurata, à flatu versùs illam partem magna cum violentia pelluntur; fit vt non niſi magno cum dolore permeare poſſint, quo ſymptomate dolor colicus cum ſplenico & nephritico ſæpè confunditur; ab iiſque ſatis difficili negotio reliquorum ſignorum comparatione diſtinguitur. Interdùm verò dolor magis fixus, & in vna parte ſtabilis, terebro perforanti, aut palo infixo ſimilis. Ducto in conſenſum ventriculo, vomitus ſæpè excitatur, quo interdùm pituitoſa, interdùm bilioſa, porracea, & æruginoſa reiiciuntur. Poſt cibum dolor intenditur, quia repletus ventriculus comprimit inteſtina. Aluus vtplurimùm aſtricta eſt, vt nihil per aluum ægrotantes, ne flatum quidem emittere poſſint. Si verò aliquid excernatur, vel ſponte vel arte, id maiori parte flatulentum eſt, ac Bouino ſtercori ſimile, & aquæ ſupernatans, vt potè maiori parte pituitoſum, quia pituita per aluum excreta, aquæ & ſeroſis excrementis ſupernatare conſueuit. Tanta autem interdùm eſt ſupradicta alui aſtrictio, vt ſæuiente dolore medicamenta purgantia exhibita, etiam vehementiora, nihil operentur.

Signa cauſarum in hunc modum diſtinguenda ſunt.

Si

Si dolor fiat à pituita non adeò vehemens eſt, niſi flatum habeat adiunctum, qui ex iis locis in quibus continetur nequeat erumpere: tunc enim grauiſſimi dolores fiunt; modò in vna parte, ac ſi illa terebro, vel infixo palo perforetur; modo in pluribus, ſi flatus ille diuagetur. Ægri à calidis iuuantur, à frigidis læduntur. Præceſſit victus ratio generandæ pituitæ idonea, vrina crudior, & albidior interdùm eſt, non tamen perpetuò, quod iuniores & inexpertes medicos fallere ſolet, interdùm enim etiam in colica pituitoſa, ac flatulenta, vrina flaua ac rubicunda apparere conſueuit, propter vehementem dolorem, qui ſpiritus, & humores in venis,& arteriis contentos accendit, & inflammat. Quod ſapienter annotauit Auicen. fen. 13. lib. 3. tract. 3. cap. 11. *Non oportet*, inquit, *vt decipiatur aliquis, per id quod fortè ſit de ſiti, & inflammatione, & rubedine aquæ, vt exiſtimet quòd ægritudo ſit calida, illud namque eſt commune omnibus.*

Si à flatibus colicus dolor oriatur, dolor tenſiuus aderit, & quædam ventris inflatio: ægri flatuum multitudinem, & ventris rugitum percipiunt; à flatuum excluſione maximè leuantur, victus ratio flatibus generandis idonea præceſſit, vt aquæ frigidæ potio intempeſtiua, vſus frequens leguminum, raparum, caſtanearum, olerum, fructuum, & ſimilium. Et ſi flatus in cauitatibus inteſtinorum contineantur, dolor vagus eſt, neque in vno loco conſiſtit, & per interualla renouatur. Si verò intrà eorum tunicas coërceatur, dolor fixus eſt, quia flatus locum mutare non poſſunt; cõtinuus & pertinax, quia flatus exitum non inueniunt.

Si colicus dolor ab humore acri & bilioſo oriatur; ille acerbiſſimus eſt, vellicans, & pungitiuus; æſtus adeſt, ſitis,& plerunque febris, vrinæque ſunt, valdè bilioſæ. A calidis alimentis & medicamentis malum intenditur; à frigidis

frigidis verò leuatur. Materiæ bilioſæ excretione malum imminuitur,& victus ratio bili generandæ idonea præceſſit.

Dolores reliquarum partium in imo ventre contentarum à colico dolore propriis ſignis facilè diſtinguntur, excepto dolore nephritico, cuius ſigna cum doloris colici ſignis tantam haberet affinitatem, vt medicos non rarò etiam peritiſſimos, in eorum diſtinctione errare contingat. Quod ipſi Galeno contigit, qui vt ipſe fatetur, 2. de loc. aff. cap.5. colico dolore vexatus, ſe nephritico laborare, ex lapide altero vreterum impacto arbitrabatur; donec humore per aluum excreto,& inde ſedato dolore, colicum eſſe animaduertit. Sequentibus tamen ſignis hi duo affectus ſatis dilucidè inuicem diſtingui poſſunt, ſi accuratè examinentur.

Primò, dolor nephriticus fixus in rene eſt,& ab eo ad teſtem exporrigitur, ſecundùm longitudinem vreteris. Colicus verò vagus eſt, & cinguli inſtar medium ventrem affligit.

Secundò, à paſtu colicus dolor augetur, ob compreſſionem inteſtini, quæ fit à ventriculo repleto: nephriticus verò neutiquam augetur, ſed potiùs imminuitur; quia aliquid humoris alimentarij ad renes transfertur, quod dolorem aliquantulùm demulcet.

Tertiò, in colico dolore vomitus eſt vehementior, & aluus aſtrictior; quia colon inteſtinum fundo ventriculi adiacet, & inteſtina diſtenta, aut vehementer irritata ſeſe conſtringunt, vt inimicum expellant. Vtrumque tamen ſymptoma vtrique affectui commune eſt, vt eorum intenſio, & remiſſio difficilem habeat diagnoſim; quandoquidem dolor nephriticus intenſior maiorem vomitum, & alui aſtrictionem

nem maiorem, efficere poteſt quàm dolor colicus remiſſior.

Quartò, in colico dolore, ab excretionibus per aluum, & per vomitum maius leuamen emergit, quàm in nephritico.

Quintò, in dolore nephritico, vrina primùm clara, & tenuis, & tranſcolata, posteà aliquid ſubſidet, & tandem arenulæ, aut lapilli excernuntur. At in colicis vrinæ ab initio craſſiores exiſtunt.

Quod ad prognoſim ſpectat, colicus dolor vtplurimùm, ſi leuior ac remiſſior ſit, neque admodùm diuturnus, neque conſtans in vna parte, ſed vagus, & inſtabilis, per vices intermittat, & aluum omnino non conſtringat; curabilis eſt, & periculo vacat. Si verò dolores ſint acerbiſſimi, in vno loco firmiter fixi, nunquam intermittentes; nihil per aluum excernatur; vrgeant vigiliæ; ac demùm ſequatur vomitus, ſingultus delirium, refrigeratio extremorum, & ſudores frigidi, lethalis eſt affectus.

Colicus dolor contumax à materia acri, & bilioſa præſertim oriundus, in alios affectus eoſque grauiſſimos ſæpè degenerat, arthritidem, epilepſiam, & frequentiùs paralyſim.

Colicus dolor epidemicus, contagioſus, & peſtilens, lethalis vtplurimùm eſſe conſueuit.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum, varia inſtituenda eſt.

Ac primùm flatulentæ & pituitoſæ eadem curatio adhibenda eſt; quæ incipit à clyſtere emolliente, cui poſtmodùm ſuccedat carminans, & diſcutiens, (qualis in dolore ventriculi à ſimili cauſa deſcriptus eſt,) qui reiterandus eſt eâdem die bis, ter, quater, donec dolor diſpareat. Si tamen vno aut altero clyſtere aluus non deponat, vt interdùm contingit, acri ſup-

poſitorio

poſitorio prouocanda eſt. In vno autem prædictorum clyſterum vtiliter adduntur aquæ benedictæ ℥.iiij.

Vel colocynthidis ʒ.ij. vel iij. in clyſtere emolliente & carminante decoquuntur.

Si clyſteres dolorem non ſoluant, in iis pertinaciter inſiſtendum non eſt, ſed ſatiùs eſt leui aliquo medicamento vti. Obſeruatum eſt, cùm æger quidam triginta clyſteres ſine fructu accepiſſet; alium Medicum mannæ ℥.j. ß. cum ol. amygd. dulc. ℥.ij. in iuſculo gallinæ pingui exhibuiſſe, & ægrum à dolore liberaſſe. In dolore tamen qui fit à pituita craſſa, fortiora medicamenta exhibenda.

Poſteà verò fomenta, inunctiones, balnea, emplaſtra, aliáque remedia, conuenient, quæ in dicta doloris ventriculi curatione propoſita ſunt. Quibus addenda ſunt ſpecifica nonnulla, huic affectui maximè proficua.

Inteſtina lupi vino albo abluantur, poſteà in furno exſiccentur in vaſe terreo, donec in puluerem reduci queant. Huius pulueris capiat æger ʒ.j. cum vino albo: ſubitò dolorem ſedat.

Aqua ſimplex bulliat, eíque feruenti adde ol. commun. quartam partem, & grana aliquot piperis craſſiuſculè triti; capiat æger cochl.iij.vel iiij. calidè,quantùm ferre poterit. Sedatur dolor ferè in momento.

℞. Aloës opt. ʒ. j. laudani opiati g̃. iiij. diagrydij gr. vj. Miſce, formentur pilulæ vj. deauratæ, capiat æger horâ commodâ; dolorem poſt horam ſedant, & poſteà humores, noxios euacuant. His etiam pilulis ſubſtitui poteſt medicamentum ex diaphœnico.& philonio Romano, in dolore ventriculi deſcriptum. Hippocr. lib. de internis affectus, proponit purgationem ex peplio & meconio.

Olei amygdal.dulc.aut amarar. recentis ℥.vj.exhibitæ

tæ dolorem demulcent, & materiam inteſtinis adhærentem per inferiora deturbant.

Cum ſequentibus etiam mixtum vtiliſſimum eſt.

℞. Ol. amygdal. dulc. vel alterius in pauperibus, ℥. iiij. vini generoſi ℥. j.ß. ſyrupi de papau. ℥. j. Miſce, fiat potio.

Cum manna etiam exhibitum oleum amygdal. dulcium in iuſculo pingui, vt ſuprà dictum eſt, dolorem lenit, & materiam peccantem euacuat.

Semen ameos puluerat. cum vino exhibit. ad ʒ. j. vrgente dolore eum ſubitò ſiſtit, & ſecundâ exhibitione morbum plerumque aufert, admouendo ſimul cataplaſma ex terebinth. ℥. iij. ſtupis exceptis, ſinapiſatum piperis, & ſang. drac. ſubtiliſſ. puluerat. an. ʒ. j.

Galbanetum Paracelſi humori diſcutiendo idoneum eſt, ſi totus venter eo illinatur. Illius deſcriptio à Cratone talis proponitur.

℞. gummi elemi, hederæ, galbani, ol. laurini, ana partes æquales; diſtillentur in arena per retortam; ſeruentur ſeorſim, primùm aqua; deindè ol. clarum; tertiò ol. craſſum inſtar mellis, quo imprimis vtendum eſt.

℞. Calami aromat. ℥. j. galangæ ʒ. iij. flauedinis exterioris corticis arantior. ℥. iiij. cinam. electi, ſem. aniſi. & fœniculi, ana ʒ. iij. cumini ʒ. vj. baccar. iuniperi recent. ℥. ß. baccar. lauri ʒ. iij. Pulnerentur ſubtiliſſimè, & infundantur in vini maluat. opt. ℔. vj. Stent in infuſione in loco calido per vj. dies. Poſteà diſtillentur in balneo Mariæ. Doſis ℥. j. præmiſſis euacuationibus.

Ventri admouetur vtiliter gummi caragna, & tacamaacha; & priùs cucurbitula magna vmbilico affigatur.

Etiamſi emplaſtra prædicta ventri non admoueantur; omittenda tamen non eſt cucurbitula vmbilico admota

quæ ipſo Galeno teſte, dolorem à flatibus excitatum diſcutit inſtar incantamenti.

Si affectus ſit diuturnior, decocto guaiaci per multos dies continuato fœliciter curari poterit, purgando per interualla, & clyſteres frequenter iniiciendo. At ſi colicus dolor fiat à pituita vitrea, decoquatur guaiacum cum vino, quemadmodùm vſurpauit Amat. Luſit. cum fœlici ſucceſſu, curat. 32. cent. 1.

Sedato dolore apozema pituitam euacuans præſcribendum eſt, quo reliquiæ omnes educantur: vel eius loco decoctum galli veteris cum incidentibus, attenuantibus, & catharticis compoſitum. Vel iulepus efficaciſſimus in colica ventriculi deſcriptus.

Colica bilioſa curatur clyſteribus emollientibus, & acrimoniam humorum temperantibus.

Foueatur venter decocto emolliente, & anodyno, aut, quod melius erit, paretur ſemicupium ex eodem decocto.

Conueniet etiam cataplaſma infimo ventri ex farina hordei, & ſem. lini coctis in ol. chamæmel.

Tum etiam epithema refrigerans hepatis regioni admotum, in hunc modum compoſitum.

℞. Succi endiuiæ, & cichorij, ana ℔. ß. ſucci lactucæ, & aceti roſac. ana ℥.ij. Miſce, fiat epithema.

Iulepi exhibeantur ex aquis papau. rhœad. lactucæ, endiuiæ, acetoſæ, cum ſyrup. violac. de pomis, & de limonibus.

Si doloris atrocitas vrgeat, ad narcotica confugiendum erit.

Mitigato aliquantulùm dolore, expreſſio rhei in aqua cichorij, cum ſyrupo roſaceo exhibenda erit, & frequenter repetenda, donec tota humorum ſaburra euacuata fuerit.

Si purgatio iſta benignior morbo eradicando non ſufficiat,

ſufficiat, confugiendum eſt ad mercurium dulcem, qui aliquoties exhibitus cum purgantibus diagrydiatis, curationem abſoluit. Quibus ſuſpectum eſt diagrydium, ſolus exhibeatur mercurius dulcis, in pilulam efformatus, cum conſerua roſarum; ſuperhauſtâ infuſione ſennæ, & rhab. additâ mamâ, & ſyrupo roſaceo.

Poſteà vtiliter vſurpantur aquæ acidulæ, & vitriolatæ.

Sæuiente dolore ad balneum, & laudanum confugiendum eſt, cui aliquando purgantia miſceri poterunt, ſed maiori doſi, quia eorum vis retunditur à laudano.

Galbanetum Paracelſi, qnamuis calidum, ad humorem diſcutiendum idoneum eſt, ſi totus venter eo illinatur. Illius deſcriptio ſuprà propoſita eſt.

Phlebotomia in hac colicæ ſpecie aliquando conuenit, cum metus eſt, ne caloris vehementia ſanguis incaleſcat, febríſque generetur. Si verò febris adfuerit, ſtatim celebranda eſt.

Vrgente admodùm ſiti, aqua frigida exhibenda eſt, docente Gal. lib. 12. meth. cap. 7. Eiúſque vſu teſtatur Amat. Luſit. ſe talem dolorem ſubitò, incantamenti inſtar, ſuſtuliſſe. Eâdem ſe vſum fœliciter tum ſumptâ, tum admotâ, teſtatur Septalius duabus hiſtoriis, lib. 7. animaduerſionum practicarum deſcriptis.

Ad colici doloris, qui in paralyſim degenerat, curationem, aluo variis clyſteribus ſolutâ, primisque viis cathartico apertis, demittatur æger in balneum tepidum, ex decocto emollientium paratum, bis, ter, quater, quinquies in die, vt acrimonia humoris temperetur, ac pori membranarum aperiantur. Poſtero die cathartico accommodato humor ille purgetur. Deindè repetatur balneum. Idquè alternis diebus faciendum, ſi vires ægri ferre queant;

donec expurgatis humoribus, & ſedato dolore, æger in tuto ſit.

Interim clyſteres continuentur; præſertim qui ex lacte parantur ad dolorem demulcendum vtiliſſimi ſunt; quibus caſſia, ol. violaceum, & liliorum admiſceri poterunt.

Venter ol. chamæmel. anethino, amygdal. dulc. lilior. cum butyro frequenter inungatur.

His ſeri lactis, & acidulatum vſus tandem ſubiiciatur.

Ac denique, affectu in longitudinem abeunte, ea quæ in melancholiæ hypochondriacæ curatione relata ſunt, hîc aptari poterunt.

Neque omittenda eſt, ab ipſo morbi initio, phlebotomia, eáque purgationi præmittenda, ac ſæpè iteranda, ſi ſanguis prauâ qualitate infectus appareat, aut ſi dolor rheumatiſmi particeps eſſe videatur.

Denique omnia remedia, quæ in colica bilioſa propoſita ſunt, hîc etiam aptari poterunt. Quibus non conferentibus, nonnulli medici confugiunt ad potionem ſequentem, quam licèt ſordidam, & delicatorum hominum ore indignam exhibent, & dolorem ſtatim mitigare affirmant.

℞. Stercoris equini ℥. j. minutim diuidatur, & infundatur in ℔. j. aquæ papau. rhœad. in qua ſpiritus vini guttæ vij. vel x. diſſolutæ fuerint, colentur cum expreſſione leui, & diuidantur in tres doſes ſatis amplas, ſumendas horis exacerbationis doloris.

Si verò affectus in paralyſim degeneret, lenienda eſt ſpina dorſi & partes paralyticæ, balſamo reſoluente, & neruos roborante, modò febris abfuerit. Si enim adſit, lana ſuccida oleo, aut vnguento digerente imbuta, partibus paralyticis alligatur, cauendo diligenter frigus

gus,quo humor partibus impingitur, illiúſque difflatio impeditur.

Galbanum Paracelſi hîc præcipuè confert, ſi partibus prædictis, tum etiam vmbilico admoueatur.

CAPVT II.

De Iliaco affectu.

ILeos ſeu Iliaca paſſio nomen accipit, vt nonnulli volunt, ad ileo inteſtino, quod vt plurimùm in hoc affectu laborat,quamuis alia tenuia inteſtina imò & interdùm craſſa eodem tentari valeant. Vel potiùs ab, εἰλεῖν, quod circumuolui & circumcingi ſignificat; ideò Latinis, voluulus ſeu conuoluulus nominatur, quòd in eo inteſtina manifeſtè conuolui, & motu præpoſtero ad ſuperiora moueri videantur. χορδαψὸς etiam nominatur, quòd inteſtina manum admouenti chordæ quaſi tenſæ, & veluti conuolutæ ſpeciem repræſentent. Barbari miſerere mei vocant; quòd miſerabile ſit malum, & vt plurimùm lethale, atque adeò miſeratione diuina opus habeat.

Eſt autem iliacus affectus, motus inteſtinorum præpoſterus, & inuerſus, in quo aluus omninò conſtricta eſt, & quæ per inferiora deiici deberent, ad ventriculum feruntur, ac per vomitum reiiciuntur.

Notum eſt inteſtina, motum habere naturalem, quo chylus & fæces ad inferiora ſenſim propelluntur, qui periſtalticus nominatur, hic motus fit per fibras orbiculares, & tranſuerſas inteſtina contrahentes,

& comparatur motui lumbricorum terreſtrium, qui partes corporis ſucceſſiuè mouent. Inuertitur autem motus iſte aliquandò à cauſis præternaturalibus; vt inteſtinorum fibræ, quæ à ſuperioribus versùs inferiora contrahi debent; ad ſuperiora contrahantur, & quæcunque in inteſtinis continentur, non versùs aluum, ſed versùs ventriculum protrudantur: & tunc affectio iliaca generatur. Simile quidpiam in vomitu animaduertimus; dum enim fibræ œſophagi à parte ſuperiore versùs ventriculum ſe contrahunt, fit deglutitio ciborum; cum verò inuerſo hoc agendi ordine à parte inferiore, versùs ſuperiora ſe contrahunt, vomitus excitatur. Fit autem motus iſte periſtalticus inuerſus à facultate inteſtinorum expultrice vehementer irritata, quæ quando materias ſuperfluas, & excrementitias per inferiora deturbare non poteſt, eas ad ſuperiora violento motu propellit. Adeò autem violentus interdùm eſt ille motus, vt non ſolùm chylus, & flatus, & humores excrementitij, ſed etiam fæces non rarò per vomitum excernantur, imò verò ea quæ per anum immittuntur, vt clyſteres, & ſuppoſitoria rapiantur, ac vomitu reiiciantur. Sic refert Matthæus de Gradi puellam quamdam annos natam duodecim ileo laborantem, poſtquam per triduum non ſolùm fæces, ſed etiam clyſteres iniectos vomitu reieciſſet, tandem ſuppoſitorium oblongum in anum immiſſum, poſt breue tempus vomitu excreuiſſe. Cùm verò deindè ſuppoſitorium aliud filo ad coxam alligaretur, illud ſtatim, diſrupto filo, furſùm aſcendit ad ventriculum, idque ægra cum parte fili appenſi euomuit. Et cum tertiò ſuppoſitorium aliud quatuor filis fortibus alligaretur, illud etiam paulò poſt, ruptis filis, per os cum parte filorum, reiectum fuit. Tandem cùm medicus iuberet,

vt

vt mater aliud ſuppoſitorium immitteret, tanta violentia ſursùm attractum fuit, vt mater ne rursùm raperetur, illud extrahere coacta fuerit. Similes quædam hiſtoriæ apud autores reperiuntur quas breuitatis cauſa omittimus.

Illa autem facultatis expultricis inteſtinorum irritatio à pluribus cauſis dependet: quarum præcipuæ & frequentiores ad obſtructionem referuntur. Quæcuncunque igitur inteſtina vehementer obſtruere poſſunt, vt nihil per inferiora deſcendere valeat, hunc affectum producere ſolent. Poſtquam enim facultas diu enixa eſt fœces & alias ſuperfluitates per viam ordinariam excernere; fine ſuo fruſtrata, & excluſionis neceſſitati ſatiſfacere tentans, aliâ viâ aggreditur, & motu præpoſtero, ad ſuperiora propellit, vt ſuperfluitates illæ per vomitum reiiciantur.

Cauſæ autem obſtruentes ſunt fæces induratæ ac retentæ; flatus craſſi magnâ copiâ in inteſtinis collecti, eáque vehementer diſtendentes; inflammatio, aliique tumores magni, qui cauitatem internam inteſtini penitùs occludant; & inteſtini circumuolutio, ac complicatio, vt veluti nodus in ipſo fiat: quæ quidem complicatio, & conſtrictio inteſtinorum in hernia ſæpè contingit, tum etiam in colico dolore, cui ſæpè ſuccedit ileos, quia inteſtina flatibus diſtenta ſeſe conuoluunt vt interdùm veluti nodum efficiant.

Cauſæ verò infrequentiores inteſtinorum facultatem expultricem ita irritantes, vt motum ſuum inuertere cogantur, ſunt exulcerationes inſignes, aut humores acerrimi, inteſtina vellicantes, quando enim fæces aut alij humores, ad inferiora delabentes partem vlceratam attingunt, eam acriter vellicant, itaut ea irritata rem noxiam præterfluere non patiatur, ſed ſursùm impetu propellat, quem motum reliqua inte-

ſtina per ſympathiam irritata ſequuntur.donec materia noxia ad ventriculum feratur, qui motum eundem ſequens, prædictæ facultatis expultricis miniſterio, foras per vomitum expellit.

Signa Iliaci affectus alia communia ſunt cum dolore colico, alia verò propria.

Communia ſunt,dolor in regione abdominis, inflatio, & diſtentio ventris, aluus aſtricta, cibi faſtidium, nauſea, vomitus, inquietudo, ſpirandi, & mingendi quædam difficultas.

Propria verò, & peculiaria paſſioni Iliacæ ſunt, dolor acutiſſimus, & ſæuiſſimus, inflatio, & diſtenſio vehemens, tumor in hypogaſtrio eminens & durus, omnimoda alui ſuppreſſio, vt nihil per inferiora deſcendat. Progrediente malo vomitus accedit enormis, primùm bilis, pituitæ, & chyloſæ materiæ, ac denique ſtercoris; vel potiùs materiæ ſtercori ſimilis, cibalis nempè corruptæ ac fœtidæ, rariſſimè enim fæces reiiciuntur: breui morituris ſudos frigidus copioſus, extremorum refrigeratio, cordis tremor, inquietudo, & animi deliquium.

Galenus comment. Aphor. 10. ſect.7. aſſerit proprium & inſeparabile huius affectus ſignum eſſe, nihil per inferiora deſcendere. Hippocrates tamen contrarium aſſerere videtur 3. Epid.ſect.2. textu 7. in hiſtoria mulieris voluuloſæ, quæ apud Tiſamenum habitabat, dicens. *Deiectiones tenues, crudæ, paucæ.* Cui difficultati reſpondendum eſt, deiectiones quaſdam emitti poſſe in principio morbi, ex fæcibus contentis infrà inteſtinum affectum, quæ à natura vel arte excludi poſſunt per inferiora, antequam omnia inteſtina in conſenſum trahantur, & propriam naturalémque facultatem amittant. Poſtquam verò morbus confirmatus eſt, & motus omnium inteſtinorum periſtalticus omninò

omninò inuerſus, nihil ampliùs per inferiora emittitur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent. Si ileos ab inflammatione fiat, (quod vtplurimùm contingit,) morbus eſt acutiſſimus, qui velociter ad ſtatum properat, febris adeſt intenſa, dolor vehementiſſimus, vomitus biliosi,& pituitoſi citiſſimè apparent; quos breui fæcum reiectio conſequitur, & reliqua ſigna exitialia ſuprà propoſita.

Si à fæcibus induratis, alui constrictio præceſſit per plures dies perſeuerans, & in principio non eſt dolor, qui poſteà accedit;morbus longiùs protrahitur,nec adeò eſt acutus,vt in inflãmatione,nec dolor adeò vehemens, neque adeò intenſa febris, imò interdum nulla.

Si à flatibus vel pituita Iliacus affectus generetur, ille dolori colico vt plurimùm ſuccedit, & præceſſerunt ſigna colici doloris à pituita vel flatibus oriundi, ſuperiori capite propoſita.

Quod ad prognoſim ſpectat. Ileos omnis periculoſus eſt, ſed vnus alio longè periculoſior. Ille igitur eſt magis exitialis,cui vomitus ſuperuenit primùm quidem materiæ biliosæ, vel pituitoſæ; poſtmodùm verò fæculentæ; & ex his nullum ſaluari aſſerit Galenus 6. de loc. affect. cap. 2. docet tamen experientia nonnullos euadere, quandò ex fæcum retentione vel hernia inteſtinali affectus exoritur.

Quibus in ſtanguria Ileos ſuperuenit, intrà ſeptem dies moriuntur, niſi febre ſuperueniente copioſior vrina fluxerit. Hippocr. aph.44. ſect.6. ſi ſtranguria fiat ab humoribus craſſis & pituitoſis, qui etiam magnâ copiâ in inteſtinis, & in venis redundent, ſuperueniente febre poſſunt illi concoqui, liquari, & attenuari, ac per vrinas excerni, vndè ſolutio ilei contingit. Licèt Gal. in comment. huius Aphoriſmi

ſe ignorare aſſerat quæ Hippocrates dixit in hoc Aporiſmo, eáque ratione, & experientiâ confirmari non poſſe.

Si ſymptomata remittantur, & medicamenta, vel alimenta ore aſſumpta, per inferiora deſcendant, ſalus expectanda eſt.

Curatio huius affectus iuxtà cauſarum varietatem varianda eſt. Ac primùm ſi à fæcibus induratis, vel craſſa & viſcida pituita obſtructio inteſtinorum dependeat, emollientia, & relaxantia remedia interna, & externa erunt vſurpanda.

Primò igitur iniiciantur clyſteres, ex decocto althææ, maluæ, violariæ, chamomillæ, & meliloti, cum ſem. lini & fœnugr. vel ex ol. communi ſolo ad ℔.j. in quo butyri tertia pars diſſolui poterit; vel ex decocto inteſtinorum, & omenti veruecis, in quo diſſoluatur butyrum, mel, & ſal gemmeum. Quibus decoctis, ſi flatus adfuerint, vt plerumque ſolent, carminantia, & diſcutientia addere conuenit.

His demùm clyſteribus emollitâ aliquantiſper materiâ, purgantia priùs mediocria, mox paulò vehementiora erunt admiſcenda; ac tandem ad vehementiſſima tranſeundum erit.

Interim fomenta & linimenta emollientia toti ventri erunt admouenda, diúque continuanda; omentum caſtrati in aqua feruente calefactum, ventri applicandum; &, quod vtilius multò, balnea emollientia adminiſtranda, quæ erunt efficaciora, ſi ex oleo ſolo componantur.

Interiùs verò exhiberi poterit oleum amygd. dulc. vel ſolum, vel cum vino albo permixtum. Quibus, ſi dolor valdè vrgeat, ſyrup. de papau. addi poterit, vt in colici doloris curatione dictum eſt.

Ac denique, ſi vehemens dolor & flatuum copia adfuerit,

adfuerit, reliqua remedia in colici doloris curatione propoſita vſurpari poterunt. Non omiſſis purgationibus, quæ opportunè inſtitutæ mali cauſam euacuant.

Quæ fit ab inflammatione inteſtinorum, curanda eſt venæ ſectione frequenter repetitâ, ſi vires ferant, tùm in brachio, tùm in pede; cucurbitularum admotione inguinibus cum ſcarificatione. Clyſteres etiam emollientes, & refrigerantes iniiciendi erunt, in hunc modum compoſiti.

℞. Rad. alth. ℥ ij. fol.malu.violariæ, ana M.j. ſem. cucurbit.℥.ß.ſem.lini & pſyllij,ana ʒ.ij. flor.nymph.& roſar.ana P.j.flor.chamæm. P.ß. Fiat decoctio,in cuius ℔.j. diſſolue ol.roſat. ℥.ij. caſſiæ recenter extractæ ℥.j. Fiat clyſter. In progreſſu verò addendum erit ol.violac. & chamæmelinum.

Prædictæ emollientia in oxycrato decoqui debent.

Vel lac recenter mulctum cum pauco ſaccharo & albumine oui, vel mucilag. ſeminis pſyllij ℥.j. ad dolorem leniendum iniici poterit.

Vel parari poteſt clyſter ex lacte amygd. dulcium, aut cremore hordei,ex illius mundati decocto expreſſo, addendo butyri recentis & ſacchari parùm.

Ex oxycrato ſimplici parari poteſt enema, & ſingulis diebus iniici, quod ad inflammationem inteſtinorum cohibendam plurimùm valet.

Inunctiones fiant ex oleo violato, amygd. dulc. & chamæm. additis mucilag. ſem.lini.fœnugr. cydonior. axungiis gallinæ, anatis & butyro recenti.

Tum etiam fotus admoueantur ex decocto ſimplicium, pro enemate ſuprà deſcriptorum.

Tum ex oxycrato ſimplici fotus in principio parari poterunt. In progreſſu verò prædicta ſimplicia in oxycrato decoquantur.

Nec

Nec non cataplaſma, ex reſidentia eiuſdem decocti, vel ex farina hordei, fœnugr. lini, cum butyro, axungiis & oleis prædictis compoſitum.

Ac denique balneum aquæ dulcis tepidum, huic etiam affectui erit conuenientiſſimum, in quo emollientia & refrigerantia bullierint.

Poſt venæſectionem exhibeantur olei amygd. dulc. ℥.ij. ad dolorem leniendum, & ſi dolor valdè vrgeat, ad narcotica veniendum erit.

Si vomitus non adſit, prouocandus eſt hauſtu aquæ tepidæ cum ol. violaceo, eo enim purgantur ſuperiora, & humores reuelluntur ad partem affectam defluentes. In toto morbi decurſu propinandi ſunt iulepi & emulſiones, in ventriculi inflammatione propoſitæ.

Potus ſit aqua hordei. Et in principio morbi, abſtineat æger ab omni alimento per viginti quatuor horas, vt materiæ morbificæ portio abſumatur; poſteà iuſculum pulli exhibeatur. Summâ enim curâ tractandus eſt hic affectus, quia vtplurimùm lethalis eſt.

Præcipuum autem curationis negotium in abſtinentia verſatur; idque exemplo à vulneribus inteſtinorum deducto; qui enim ita vulnerati ſunt, penè fame conficiuntur per 40. dies. Hoc igitur affectu laborantes per 4. aut 5. dies, tria tantùm cochlearia iuſculi ſumant ſingulis diebus, vt vomitus impediatur, qui morbum grauiter auget. Adde quòd alimentum exhibitum nullum ſolatium affert ægrotanti; non enim in nutritionem cedit, ſed planè corrumpitur, & chylus à ventriculo in inteſtina prolabens, cum excrementis retentis permiſcetur, & vomitionem auget.

In potu paulò maior poteſt eſſe libertas, quia facilè tranſit ad hepar, & illius materia morbo expugnando idonea eſſe poteſt, ſi oxycratum exhibeatur

beatur valdè temperatùm, & in parua quantitate.

Denique à circumuolutione inteſtinorum quandoque contingit iliacus affectus, quod rariſſimum eſt; vel à flatibus producitur inteſtina contorquentibus; vel ab hernia, quæ enterocele nominatur.

Qui à flatibus exoritur, iiſdem remediis curatur, quæ ad flatulentam colicam præſcripta ſunt. Si verò omnibus iis remediis ſatis diu vſurpatis, aluus non aperiatur; ſed omnia aſſumpta per vomitum excernantur, vt ſpes ſalutis in anguſto poſita ſit; extremum remedium erit vſurpandum, quod proponit. Hipp. 3. de morbis, vt, ſcilicet, follis fabrilis ano adaptetur, & eo flatus in ventrem immittatur. Poſtmodùm clyſter emolliens cum trochiſcis alhandal iniiciatur, vt fæces educantur. Valet hoc remedium, non ſolùm ad ileum ex contorſione inteſtinorum; ſed etiam ad eum qui fit ex obſtructione graui, & contumaci: dilatando enim inteſtina obſtructionem ſoluit. Amat. Luſit. curat. vlt. cent. 1. Teſtatur ſe iliacum deſperatum hoc remedio curaſſe; tum etiam Epiphanius Ferdinandus, in hiſtoriis ſuis Medicis, hiſt. 74. refert, Neapoli filium Ioannis Altimari, Medici experttiſſimi, qui ex colica & iliaca peribat, hoc eodem remedio ab orci faucibus fuiſſe reuocatum. Verùm Aurelianus hoc remedij genus improbat, ex eo quòd ventus à folle immiſſus frigiditate ſuâ multùm lædere poteſt. Attamen hoc incommodum euitare facile eſt, ſi iuxtà ignem follis aëre impleatur.

Aliud prætereà remedium valdè inuſitatum à Paræo proponitur, quo multos ab ileo deſperatos imminente morte, liberatos eſſe refert; hauſtis ſcilicèt argenti viui in aqua ſola libris tribus. Pondere enim ſuo inteſtinum velut vinctum expedit, & euoluit,

præduráſque & obſtruentes fæces deorsùm deturbat. Quod remedium ab aliis etiam authoribus non paucis approbatur, qui & illud innoxiè ſumi poſſe teſtantur.

Verùm tanta mercurij quantitas valdè pertimeſcenda eſt, ne frigiditate ſuâ calorem natiuum extinguat, & ſanguinem in venis coagulet. In caſu igitur deſperato ſatiùs eſt minorem quãtitatem exhibere. Quidam exhibent ℥.ij. in ouo ſorbili, & iterandum cenſent, ſi prima exhibitio non ſuccedat. Vnius tamen vnciæ exhibitionem fœlicem ſucceſſum habuiſſe in obſeruationibus noſtris videre eſt.

Quando verò iliacus affectus procedit à prolapſu inteſtinorum in ſcrotum, tota cura eò dirigenda eſt, vt illa in ſuum locum reponantur. Quod fiet blandâ & prudenti manu Chirurgi, locum affectum diù anteà fouendo decocto emolliente, & oleis relaxantibus, clyſteribus etiam emollientibus, carminantibúſque frequenter iniectis; ægrum ita collocando, vt caput ſit valdè decliue, crura verò elata. Imò nonnulli, cùm pedibus ſuſpenderentur, citiſſimè liberati ſunt.

Si hernia fiat cum inflammatione inteſtini, fotu ex aqua frigida curatur. Si flatus inteſtinum diſtendant, fotu ex ſpiritu vini diſcutiuntur. Vtriuſque curationis exempla vide in obſeruationibus noſtris.

CAPVT III.

De Aſtrictione alui.

PEr aſtrictionem alui non intelligimus omnimodam alui ſuppreſſionem, qua nihil per inferiora deiicitur,

tur, qualis in ileo contingit. Sed tantùm pigram, & tardam alui deiectionem, quâ fæces, & cibi reliquiæ rarò, nec pro aſſumptorum ratione excernuntur. In hac fæces neceſſariò indurantur, quia diutiùs retentæ caloris vi continenter exſiccantur, ab iiſque nonnihil ſucci ſemper exſugitur per venas meſaraicas, non modò ad tenuia, ſed etiam ad craſſa inteſtina propagatas. Eſt ſymptoma facultatis expultricis imminutæ, vel retentricis auctæ. Cauſa tamen eſt multorum morborum; ideò excreta & retenta in numero ſex rerum nonnaturalium recenſentur, quæ debitam naturæ legem non ſeruantes, infinitos morbos producunt. Sicque aluus aſtricta vapores ad caput mittit, catarrhos aliόſque cerebri affectus producit, ventriculi coctionem, aliarumque partium actiones perturbat.

Cauſæ huius ſymptomatis quamplurimæ ſunt. Ac primùm fæcum durities, & ſiccitas non ſolùm eſt effectus aſtrictionis alui, vt ſuprà dictum eſt, ſed etiam cauſa efficiens, quia fæces induratæ difficiliùs excernuntur, & facultatem expultricem non irritant. Duræ autem fiunt, & ſicciores, præcipuè & frequentiùs, ab hepatis calore excedente, qui omnem humiditatem in inteſtinis contentam potenter attrahit, & fæces ſicciores relinquit. Cui rei etiam plurimùm conferre poteſt motus vehementior, præſertim equitatio; excrementorum paucitas ex inedia proueniens; vel dum acrimoniam non habent, quæ inteſtina vellicare poſſit, quod ex cibis frigidioribus contingit, & quando bilis flaua ad inteſtina non deſcendit, vt in ictero fieri videmus. Ac denique morbi inteſtinorum non pauci, hanc alui conſtrictionem efficere poſſunt, vt frigida, & ſicca intemperies, tumores, obſtructiones, ani ſtupor, & paralyſis; aliique non pauci.

Signa diagnoſtica, ex cauſarum diagnoſi dependent,

quæ

quæ ex propriis fontibus haurienda. Calidæ enim hepatis intemperiei ſigna ex proprio capite deſumenda ſunt. Tumores etiam, aliique inteſtinorum morbi propriam habent diagnoſim. Ac denique cauſæ externæ, vt ciborum paucitas, vel frigiditas, equitatio, & ſimilia ex ægrotantis relatione innoteſcent.

Quod ad prognoſim ſpectat; conſtrictio alui magis vel minùs periculoſa eſt, pro maiori vel minori grauitate cauſarum. Si enim ab inflammatione, aut alio inteſtinorum tumore fiat, valdè periculoſa eſt. Ab aliis verò cauſis oriunda minùs habet periculi. Contumax, & diuturna plerunque eſſe ſolet, quando à fæcibus induratis producitur: indè enim ſæpè colici dolores excitantur, qui ſemel ſedati, frequenter tamen recurrunt, tum propter nouam fæcum exſiccationem; tum quia licèt purgantibus aluus ſufficienter ſoluta videatur, & excrementa liquida permulta euacuanda ſint; non pauca tamen interdùm excrementa ſolida, & dura in inteſtinis ſubſiſtunt, quæ nouos dolores pariunt, & non niſi clyſteribus quamplurimis, etiam poſt purgationem iniectis auelli poſſunt.

Curatio huius affectus à cauſarum ſuarum ſublatione dependet, quæ ex propriis capitibus deſumenda eſt. Cùm tamen illa curatio, vtplurimùm longa eſſe conſueuerit; præcipuè quando à calida hepatis intemperie, aut ſicca inteſtinorum dependet, & interim aluus aſtricta grauiſſima pariat incommoda; illius correctioni ſeorſim incumbendum eſt. Quod fiet in vniuerſum remediis emollientibus, ſimulque alui excretionem promouentibus in ſequentem modum.

℞. Rad. alth. & lilior. ana ℥.ij. fol. malu. alth. mercurial. violar. branc. vrſinæ, ana M.j. ſem. lini & fœnugr. ana ℥.ß. ſem. aniſi ʒ.j.ß. prunor. dulc. par. ij. flor. chamæmel. & melilot. ana P.j. Coquantur ad ℔.j.

℔. j. ß. In colatura diſſolue olei liliorum, & ſem. lini, ana ℥.ij. butyri recentis ℥.j.ß. catholic. duplic. & diaprun.ſimpl. ana ʒ. vj. Fiat clyſter, iniiciendus quoties opus fuerit.

Interdùm verò loco huius clyſteris vtatur ſequenti.

℞. Decocti inteſtinorum veruecis ℔.j.butyri recentis ℥.ij. caſſiæ recenter extractæ, catholici optimi, vel diaprun. ſimpl. ana ℥. ß. ſacchari rubri ℥.j. Fiat clyſter.

Parari etiam poteſt bis, aut ter in menſe clyſter ex oleo communi ſolo ad ℔.j.

Adnitendum tamen eſt aliis remediis aluum mollire, quandoquidem frequentiori clyſmatum vſu natura ſegnior euadit, & tandem aſſueſcit nunquàm aluum deponere, niſi clyſteribus irritata.

In hunc finem pruna dulcia, vel poma cocta cum ſaccharo, per horam ante prandium erunt aſſumenda, vt docet Galen. 2. de alim. facult. cap. 31. Alioqui ſi immediatè ante prandium aſſumantur, nihil operantur. Vel iuſculum pulli, aut commune, in quo fol. borrag. betæ, & poma aliquot bullierint, vel ol. amydg. dulc. recenter extracti ſine igne cochlear. j. cum ſyrupo capill. ven. pari quantitate, vel cochlear. ij. ſyrupi ſequentis.

℞. Mucilaginis ſem. pſyllij, & cydoniorum cum aqua maluæ extract. ℔. j. ß. ſacchari albi ℔. j. Fiat ſyrupus ſecundùm artem.

Vt pruna meliùs operentur, vinum lymphatum ante & poſt eorum aſſumptionem hauriendum eſt; ita tamen vt tota illius quantitas dimidium cyathum non excedat. Idem præſtabit butyrum recens per horam ante prandium aſſumptum, magnitudine nucis maiuſculæ, ſuperbibendo vinum lymphatum.

Semel in ſeptimana vtatur aliquo ex ſequentibus.

℞. Caſſ. recent. extract. ℥.j. cremor. tart. ʒ.j. Cum ſaccharo fiat bolus.

℞. Mannæ granat. ℥.j. vel ℥.j.ß. Capiat manè cum iuſculo. Vel

℞. Olei amygdal. dulc. & mannæ granat. an. ℥.j. diſſoluantur cum iuſculo, & capiat manè duabus horis antè prandium.

℞. Pulpæ caſſiæ ℥.ij. pulpæ tamarind. & mannæ granat. ana ℥.j. fol. ſennæ tenuiſſ. puluerat. ℥. ß. cremor. tart. ʒ. ij. Cum ſyrupo roſato ſolutiuo fiat opiata, capiat ʒ.ß. vel ℥.j.

Vel in decocto prunorum, mannæ ℥. ß. vel ℥.j. diſſoluatur, capiat horâ vnâ ante prandium, quemadmodum prædicta omnia per horam ante paſtum exhibenda ſunt, ſic enim meliùs operantur.

Ptiſana ex cichor. agrimon. & acetoſa in aquam feruere incipientem coniectis, & per noctem infuſis, pro potu ordinario vſurpata, vel ſola, vel cum vino permixta, aluum liberam ſeruat.

Iuſculum ſequens aluum certiſſimè laxat, eámque diebus conſequentibus laxiorem relinquit.

℞. Fol. betæ, & mercurialis, an. M. j. coquantur in iuſculo communi, quod capiat per horam ante prandium.

Vel parari poteſt conſerua roſat. laxans, ex roſis pallidis non explicatis, præciſis vnguibus, cum manna & ſaccharo, ana partibus æqualibus, cuius doſis ℥.j.

Denique balneum, vel ſemicupium frequens ex decocto herbarum emollientium paratum, ad partes omnes naturales humectandas, & aluum emolliendam, erit vtiliſſimum.

CAPVT

CAPVT IV.

De Lienteria, & cœliaca paſſione.

Lienteria eſt ſpecies alui fluxus in quo cibus non immutatus, ſed prout fuerat aſſumptus, per aluum celeriter excernitur. In cœliaca verò paſſione alimenta cruda, & imperfectè cocta per aluum reiiciuntur. Vndè patet duos iſtos affectus differre inter ſe tantùm, per magis & minùs, vt lienteria ad actionem abol tam; cœliaca paſſio ad imminutam referatur. Licèt autem cibi vel omninò inconcocti, vel imperfectè cocti reiiciantur; non ideò tamen ad concoctionem læſam hi affectus referuntur; ſed potiùs retentionem. Malè enim vel nullo modo concoquuntur, quia citò deiiciuntur, nec ſatis diu in ventriculo retinentur, vt concoctionem ſubire valeant. Hinc etiam colligitur in hoc affectu, licèt inter morbos inteſtinorum referatur, ventriculum valdè affici, & plerunque magis quàm inteſtina; vndè Galenus 6. de locis affect. cap. 2. lienteriam, & cœliacam paſſionem tum ventriculi, tum inteſtinorum vitio fieri ſcribit.

Cauſæ lienteriæ, & cœliacæ affectionis plurimæ proponuntur ab auctoribus, quas omnes ad tria capita referre poſſumus, frigidam ventriculi, & inteſtinorum intemperiem; earumdem partium irritationem, & ſummam facultatis retentricis debilitatem ex graui ac lethali morbo.

Frigida intemperies magnam crudorum, pituitoſorum, ac glutinoſorum humorum copiam generat, qui ventriculi rugas obducit, & oblinit, vt alimenta in eo retineri nequeant. Vndè mirari licet

Gal. 6. Aph. 1. in veteres græcos inuehi, qui hunc affectum lienteriam, ſeu læuitatem inteſtinorum idcirco nominarunt, quòd interna ventriculi ſuperficies læuior reddita cibos non retineat: quandoquidem ventriculus non tam aſperitate tunicæ interioris, quam innata ſeſe conſtringendi proprietate, cibos tandiu contineat, donec concoctio peracta ſit. Vt enim concedendum eſt præcipuam retentionis cauſam eſſe facultatem; ſic etiam fateri oportet, facultatem illam inſtrumentis indigere certo modo diſpoſitis, ſine quibus actionem exercere non poteſt: atque adeò cùm tunica ventriculi interior aſpera & rugoſa facta ſit, vt alimenta in ventriculo commodè retineantur; non eſt dubium quin, ſi illa aſperitas tollatur, dum rugæ implentur humore pituitoſo; retentio ventriculi lædatur, itaut alimenta incocta præterlabantur. Simile quidpiam in vtero contingit, cuius tunica interior aſpera, & rugoſa facta eſt, vt ſemen faciliùs retineat ad conceptionem; at ſi lentis & glutinoſis humoribus obducatur, non retinet, & & ſemen ſtatim effluit; vndè ſterilitas non paucis mulieribus inducitur.

Aduertendum tamen, ſi quis hanc nomenclaturam rigidè examinare voluerit, ventriculi læuitatem potiùs, quàm inteſtinorum, hoc ſymptoma eſſe nominandum; neque tamen omnes illius ſpecies comprehendere, ſed illam tantùm quæ ab humore pituitoſo producitur, quæ cùm omnium frequentiſſima ſit, reliquarum denominatio ab ea ſumi poteſt.

Irritatio ventriculi, & inteſtinorum ab acribus humoribus fit, qui vellicando partes illas ad excretionem præmaturam excitant; quemadmodum in veſica contingit, quæ ab vrinæ acrimonia vellicata frequenti micturitione laborat, vndè ſtranguria exoritur. Gal. 6. aph. 1. dicit ab illis humoribus acribus fieri in ventriculo

triculo vlceroſam diſpoſitionem, eo modo quo aphthæ in ore puerorum fieri conſueuerunt.

Summa facultatis retentricis imbecillitas in grauibus & lethalibus morbis ſæpè lienteriam efficit; vt videre eſt frequentiùs in dyſenteria, quæ naturâ ſuccumbente, in lienteriam degenerat, ventriculo in conſenſum inteſtinorum grauiter affectorum pertracto; eiuſque facultatibus, omninò deiectis. Sic etiam in febribus malignis, alui fluxus lientericus ſæpiſſimè contingit, in quo iuſcula ſtatim ferè ac aſſumpta ſunt, per aluum incocta reiiciuntur. Idem poteſt contingere à rebus venenatis, aut noxioſiſſima qualitate præditis, aſſumptis.

Eſt & alia cauſa à prædictis diuerſa quæ peculiariter cœliacam paſſionem efficere conſueuit, nempè obſtructiones venarum meſaraicarum, quæ tranſitum impediunt chyloſæ materiæ ad hepar; vndè neceſſe eſt illam per aluum reiici. Verùm vt hæc affectio fiat oportet omnes venas meſaraicas, aut maiorem illarum partem obſtrui; quemadmodum contingit in pueris ſtrumoſis, quorum meſenterium glandulis innumeris refertum inuenitur, à quibus venæ meſaraicæ præcluduntur: & hi continuo alui fluxu chyloſo, & cœliaco laborant; multùm comedunt, & in dies emaciantur, donec in Maraſmum incidant.

Aëtius & Celſus multique eorũ ſequaces aliam etiam lienteriæ cauſam proponunt, nempè læuem & denſam cicatricem inteſtinis ex magna dyſenteria relictam; ob quam venarum oſculis obſtructis alimenti diſtributio impeditur, & ita fit lienteria. Quæ tamen cauſa nõ videtur recipienda, quandoquidem oporteret vniuerſa inteſtina fuiſſe vlcerata, & in iis poſtmodùm genitam cicatricem omnes propemodùm venas meſaraicas occluſiſſe, quod rationi nullo modo videtur conſentaneum

neum; ſiquidem impoſſibile eſt vniuerſa inteſtina vlcerari, quin homo intereat.

Signa horum ſymptomatum præcipua ex antedictis patent. Si enim alimenta cruda, & inalterata celeriter, & frequenter per inferiora deſcendant, lienteriam ſignificant. Si verò aliquantulùm immutata, & nonnullam chyli ſpeciem adepta effluant. Cœliacam affectionem oſtendunt.

Signa verò cauſarum indè colliguntur, ſi lienteria aut cœliaca paſſio fiat à frigida intemperie, & pituitoſis humoribus, ructus acidi apparent; pituitoſa excrementa per aluum deiiciuntur, ſitis, & doloris carentia: & ſi à capite fluat pituita, quod frequenter contingit, deiectiones ſunt ſpumoſæ; maior eſt fluxus poſt ſomnum, & aliæ cauſæ caput alterantes, aliáque catarrhi ſigna apparent.

Si verò ab irritatione proueniat, mordicatio interdùm in ventriculo ſentitur; calor in hypochondriis percipitur; ſitis interdùm vrget, & deiectiones acres, ac bilioſæ apparent.

Quod ad prognoſim attinet, lienteria, & cœliaca paſſio diu perſeuerans periculoſa eſt, quia toti corpori nutrimentum ſubripit vndè atrophia, vel hydrops conſequitur. Et ſi grauiſſimos acutiſſimóſque morbos conſequatur, lethalis vt plurimùm eſſe conſueuit.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum illum producentium varianda eſt. Ac primùm qui ab humore pituitoſo producitur, iis remediis curari poterit, quæ pro inappetentia à frigida cauſa oriunda fuerunt propoſita; eligendo ea quæ maiori aſtringendi vi prædita ſunt, vt ventris fluxum poſſint compeſcere.

Incipiendum itaque erit à purgatione humoris peccantis

peccantis, medicamentis compoſitis ex aloë, rhab. & myrobalanis.

Clyſteres hîc parùm conferunt, cùm ventriculus præcipuè laboret; niſi immoderata deiectio accedens, vt in aliis alui fluxibus, eos requirat. Túmque aſtringentes & roborantes eſſe debent, iuxtà formulas, quæ in ſequentibus curationibus proponentur.

Poſt ſufficientem purgationem, roborandus ventriculus opiatis, pulueribus, fotibus, emplaſtris, aliíſque remediis dicto loco propoſitis; in quibus, vt dictum eſt, aſtringentia non erunt omittenda; vt maſtiche, cortex citri, ſem. coriandri, rad. biſtortæ, tormentillæ, corallia, &c.

Ac præter illa remedia conueniet opiata ſequens ab Amato Luſitano maximè commendata, quâ ſenem quendam lientericum, poſt multa alia remedia fruſtrà vſurpata, liberatum eſſe refert.

℞. Conſeruæ roſ. antiquæ ℥. vj. theriacæ opt. ʒ. vj. miuæ cydonior. quantùm ſatis. Fiat opiata, de qua capiat ℥. ß. manè, nihil ſuperbibendo.

Quæ fit ab humore bilioſo curanda erit iis remediis, quæ ad vomitum bilioſum fuerunt propoſita; tum etiam iis, quæ in diarrhœæ bilioſæ curatione deſcribentur.

Quæ à retentricis facultatis imbecillitate oritur, in graui & lethali, aut ſaltem valdè periculoſo morbo, curanda eſt, primùm fomentis ventriculi regioni admotis, in hunc modum compoſitis.

℞. Rad. biſtortæ, tormentillæ, & corticis citri ſicci, ana ℥. ij. fol. menthæ, plantag. & abſinthij pontici, ana M. j. nucis moſchatæ caryophyll. & cinam. ana ʒ. iij. roſar. rubrar. P. iiij. Contundantur, & incidantur, vt artis eſt, iíſque impleantur duo ſacculi interpuncti, qui macerentur in æquis partibus, aquæ ferratæ,

& vini rubri aſtringentis; vel in vino ſolo, ſi magna febris non adfuerit, & applicentur regioni ſtomachi, calidè viciſſim.

Poſteà admoueatur vnguentum, vel emplaſtrum aliquod ex iis, quæ pro vomitu bilioſo propoſita ſunt.

Totus venter etiam oleis, vel linimentis aſtringentibus inungatur.

Clyſteres iniiciantur ex iuſculo communi, in quo roſæ rubræ bullierint, diſſoluendo ſaccharum & vitellos ouorum; tum etiam interdùm confectionem de hyacintho, ſi æger ſit valdè debilis.

Ac denique per os, roborantia & aſtringentia, in curatione vomitus propoſita, exhiberi poterunt; tum etiam ea, quæ pro alui fluxu erunt proponenda.

In cœliaca paſſione alimenta cruda, & imperfectè concocta per aluum reiiciuntur. Differt tantum à lienteria ſecundùm magis & minùs, iiſdèmque remediis profligatur.

Si verò omninò chyloſæ ſint deiectiones, non à vitio ventriculi, ſed ab obſtructione venarum meſaraicarum dependet hic affectus, qui ſatis frequens eſt, & infantibus præcipuè familiaris. Ideóque remediis obſtructiones aperientibus curandus eſt, & hepar roborantibus; quia illius imbecillitas ſæpè coniungitur, non autem aſtringentibus, niſi alia alui fluxus ſpecies ſubſequatur. Horum materia in hepatis affectuum curationibus fusè deſcribitur.

CAPVT V.

De Diarrhœa.

Diarrhœa eſt illa ſpecies alui fluxus, quâ humores excrementitij ſine ſanguine aut alimento, & ſine exulceratione

exulceratione inteſtinorum excernuntur.

Hiſce conditionibus diarrhœa propriè dicta ab aliis alui fluxus ſpeciebus diſtinguitur; quia in lienteria, & cœliaca paſſione alimentum incoctum, aut ſemiconfectum eiicitur; in dyſenteria & teneſmo, ſanguis cum humoribus excrementitiis permiſcetur, quemadmodum in fluxu hepatico, & hæmorrhoidali ſanguinolenta excretio reperitur.

Plurimæ ſunt illius differentiæ, quæ vt dilucidè exponantur, ad tria capita referendæ ſunt, quorum primum reſpicit materiam quæ excernitur; ſecundum continet locum à quo illa materia profluit; tertium verò modum & cauſam efficientem, quæ alui fluxum producit.

Ratione materiæ quæ excernitur, alui fluxus diuiditur in biliöſum, pituitoſum, melancholicum, & ſeroſum.

Ratione loci à quo humores profluunt; vel alui fluxus prouenit à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari, putà cerebro, ventriculo, inteſtinis, hepate, liene, menſenterio, vtero, aliiſque partibus.

Tertiò ratione modi, & cauſæ efficientis; alia diarrhœa eſt critica, alia ſymptomatica; alia à cauſa interna vt intemperie, vel praua alia partium internarum diatheſi, vel externa, vt medicamento, aut veneno aſſumpto.

Iſtæ autem differentiæ ſimplices vtplurimùm non reperiuntur,ſed in vno eodémque alui fluxu ſæpè complicantur. Sic alui fluxus bilioſus eſt ab hepate, vel toto corpore; pituitoſus à cerebro, aut ventriculo; melancholicus à liene, ſeroſus à toto corpore.

Complicantur etiam vtplurimùm iſtæ differentiæ ex varia humorum miſcella; ita vt non rarò bilis, &

pituita , & ſeroſus humor , eodem alui fluxu excernantur.

Eſt & alia diarrhœæ ſpecies à prædictis diuerſa, quæ *συντηκτικὴ* , ſeu colliquatiua nominatur , orta ex colliquatione ſubſtantiæ corporis , & humorum ab intensè calida partium ſolidarum intemperie : qualis contingit plerumque in viſcerum inflammationibus, febre ardente intenſiori, hectica, & peſtilenti ; in quibus materia pinguis , quaſi adipe, vel oleo perfuſa,per aluum deiicitur.

Denique ad alui fluxus ſpecies , refertur fluxus ſtercoroſus,in quo magna copia ſtercoris liquidi, frequenter eiicitur ; qui ex cibis excrementitiis in ventriculo corruptis, aut magna excrementorum copia in inteſtinis cumulata, exoritur.

Diagnoſis in genere manifeſta eſt , quando ſcilicet per aluum deiiciuntur excrementa liquidiora , & frequentiora , quàm inſtituto naturæ conueniat.

Signa etiam differentiarum quæ petuntur à materia, conſpicua ſunt ; cùm ſenſibus ipſis pateat vtrum excrementa bilioſa , pituitoſa , melancholica , vel ſeroſa deiiciantur.

Partes verò mandantes difficiliorem habent diagnoſim, quæ tamen ità diſtinguendæ ſunt.

Si à toto corpore humores profluant,adeſt, vel præceſſit febris continua , vel aliquis alius totius corporis affectus , vt cachexia , leucophlegmatia ; vel ingeſtorum ciborum & potuum copia præceſſit , & nullis partis peculiaris affectus innoteſcit.

Si autem critica ſit illa diarrhœa, fit cum bonis ægri rebus, ac facili tolerantia , & indè morbi ſolutio , aut maxima illius imminutio conſequitur.

Contingit etiam interdùm critica diarrhœa ſine vllo morbo , in corporibus nonnullis prauos humores

cumu

cumulare ſolitis, quæ cùm robore inſigni prædita ſint, prauos illos humores dum copia luxuriant, & naturam grauant, per interualla deponunt; vt docuit Galen. 7. meth. cap. 11. de quo etiam alui fluxu Celſus mentionem facit lib. 4. cap. 19. his verbis: *Vno die fluere aluum ſæpè pro valetudine eſt; atque etiam pluribus, ſi febris abſit, & intra ſeptimum diem conquieſcat; purgatur enim corpus, & quod intùs læſurum erat vtiliter effunditur.*

Inter criticos etiam referri debet alui fluxus ſeroſus qui ſine vllo morbo præcedente, contingit hominibus, quibus ſerum in venis plurimùm redundat, idque potiſſimùm tempore autumnali; cum videlicet frigus autumni nocturnum, vel matutinum, apertos ab æſtate prægreſſa cutis, & partium externarum meatus offendens; ac propterea ſeſe altiùs in corpus inſinuans, ſeroſos humores in venis contentos exprimit ad interiora, quos deindè natura à nimia illorum copia grauata, per venas meſaraicas ad inteſtina protrudit, quamuis ſæpiſſimè accidat eos per vrinas excerni, vndè contingit multos in principio autumni, & primis illius frigoribus, magnam vrinarum copiam per aliquot dies profundere.

Si verò diarrhœa ſymptomatica ſit, magnum facit laborem ægrotanti, vires plurimùm deiicit, & morbus cui ſuperuenit, augetur, vel ſaltem in eodem ſtatu perſeuerat.

Iſte autem fluxus ſymptomaticus in febribus ardentibus, & malignis ſæpè fit colliquatiuus; & inde dignoſcitur, quòd excrementa oleo, aut pinguedine perfuſa apparent; tum corpus confeſtim emaciatur, & abſumitur, ac ferè in maraſmum perducitur.

Si à cerebro diarrhœa oriatur, deiectiones fiunt ſpumoſæ vt docuit Hipp. Aph. 30. ſect. 7. Quod tamen non

non eſt perpetuum; quandoquidem pituita poteſt à cerebro defluere citra flatuum permixtionem, quæ vnica eſt ſpumoſitatis cauſa; tum etiam humoribus genitis, aut contentis in ventriculo & inteſtinis, poſſunt permiſceri flatus, vndè excrementa erunt ſpumoſa, licèt non à capite profluant. Ideò huic ſigno alia adiungenda ſunt, nempè ſi cerebrum aliquo affectu manifeſto laboret, vt catarrho, ſurditate, lethargo, apoplexia, aut inſignis ſaltem capitis grauitas, aut dolor, aut ſomnolentia appareat, & noctu magis alui fluxus quàm alio tempore fatiget.

Si à ventriculi vitio procedat, alui fluxus ſigna aderunt quæ vitiatam ventriculi coctionem demonſtrare ſolent; verbi gratiâ, ſi alimenta corrumpantur, recipiántque acrem & nidoroſam qualitatem, ex qua deindè irritata facultas expultrix, cogatur ea per aluum expellere, túmque ſigna calidæ ventriculi intemperiei aderunt. Sic etiam ſi cruda & pituitoſa deiiciantur, & tarda, ac imminuta fuerit alimentorum concoctio; à frigida intemperie læſam ventriculi coctionem arguimus, ac denique vitium in ventriculo reſidere cognoſcimus, ſi æger anteà prauis eduliis ſeſe impleuerit, quæ facilè in ventriculo corrumpi potuerint.

Ab inteſtinis procedit alui fluxus, præcipuè cum illa lumbricis referta ſunt; & tunc ſigna lumbricorum apparebunt ex proprio capite deſumenda.

Si ab hepate procedat alui fluxus, deiectiones erunt bilioſæ quia bilis in hepate generatur, & ſigna calidæ intemperiei, inflammationis, obſtructionis, aut alterius cuiuſdam hepatis affectus apparebunt.

Si à liene diarrhœa procedat, deiectiones maiori parte nigræ, aut ad nigrum vergentes erunt, in ſiniſtro hypochondrio tenſio, grauitas aut dolor, & alia lienis

lienis laborantis ſigna conſpicientur.

Si à meſenterio procedat; tenſio vel dolor in illa parte apparebit. Verùm humores in meſenterio collecti; ab hepate vel liene plerumque oriuntur.

Si ab vtero procedat alui fluxus; ſuppreſſio menſium, vel ſymptomata affecti vteri aderunt, quæ magis ſæuire ſolent,& præſertim alui fluxus ingrauеſcit, quo tempore menſtrua fluere conſueuerunt.

Prognoſis diarrhœæ in hunc modum inſtituenda eſt.

Alui fluxus qui cum facili tolerantia contingit, & ex quo æger leuamen aliquod percipit, bonus. Contrà verò qui laborioſus eſt ac vires deiicit, malus. Ille enim criticus cenſendus eſt, hic verò ſymptomaticus.

Alui excrementa liquida quæ in progreſſu morbi ſenſim craſſeſcunt, bona. Virtutem enim benè operantem ſignificant, quæ prauos humores concoquit, cùm concoctio fiat incraſſando.

Fluida alui excrementa cum dolore, & laborioſa, ac frequenti deiectione, mala. Significant enim maximam humorum acrimoniam quæ inteſtina vehementer vellicat, ſtimulat, pungit, & erodit.

Liquida deiectio quæ non ſentientibus effertur, valdè mala. Aut enim errorem mentis, & delirium ſignificat; aut caloris natiui exolutionem, quam ſenſus abolitio conſequuta eſt.

Liquida deiectio quæ cum morbo acuto incipit, & cum eodem perſeuerat, mala. Significat enim magnam materiæ morbificæ copiam, vel malignam qualitatem, quæ naturam cogit ad præcocem iſtam diarrhœam.

Si leucophlegmatia detento fortis diarrhœa ſuperuenerit, malum ſoluit. Hipp. aph.29. ſect.7. Materiæ enim

enim in toto corpore reſtagnantis euacuatio fit. Id autem limitatione indiget. Verus ſiquidem eſt Aphoriſmus, ſi talis alui fluxus in morbi principio, & adhuc conſtantibus viribus accidat; alioqui non morbum, ſed ægrum de medio tollit.

Mulieri vtero gerenti, ſi aluus multùm fluat, periculum eſt ne abortiat. Hipp. Aph. 34. ſect. 5. Alimenta enim fœtus nutritioni neceſſaria per aluum maiori parte excernuntur, & vires deiiciuntur, tum vincula vteri continuo humorum ad illas partes affluxu laxantur; tùm fœtus ac vterus tetro excrementorum continenter deiectorum vapore inficitur.

Alui deiectiones vitellinæ, virides, æruginoſæ, liuidæ, nigræ, variegatæ, aut valdè fœtidæ, malæ. Hæ deiectiones malæ ſunt propter eas rationes quas de ſimili vomitu capite proprio retulimus.

Quod ad curationem ſpectat: cùm diarrhœa ſymptomatica, plerumque oriatur ex prauis corruptiſque humoribus biliosis, pituitoſis, melancholicis, aut ſeroſis, & præcipuè bilioſis, acrimonia ſua facultatem inteſtinorum expultricem irritantibus; illius curatio ab humoris peccantis euacuatione auſpicanda eſt, quod fiet medicamento, quod purgando aſtringat; ne humoribus commotis alui fluxus nimiùm irritetur, quod in ſimilem modum concinnari poterit.

℞. Rhab. elect. ʒ. j. myrobal. citrin. ʒ. ß. ſantal. citrin. ℈. ß. Infundantur in aqua plantag. In expreſſione diſſolue rhab. puluerati ʒ. ß. ſyrupi roſac. ℥. j. Fiat potio. Poterit addi catholicum, vel aliud medicamentum purgans, pro conditione humoris expurgandi.

Vomitus etiam interdùm conuenire poterit, quia reuellit & euacuat materiam morbificam.

Si ſanguinis redundantis indicia fuerint, & robur virium,

virium, phlebotomia initio celebranda eſt. At ſi febris adfuerit, ſanguis detrahendus eſt, etiamſi nulla plethora appareat.

Ante & poſt purgationem, clyſteres detergentes iniiciendi ſunt, quorum deſcriptio talis eſſe poterit.

℞. Hordei integri P. ij. furfuris macri & roſar. rubrar. ana P. j. liquirit. raſæ & paſſul. integr. ana ℥. j. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥.j. vitellos ouor. num.ij. Fiat clyſter.

Corpore ſufficienter euacuato, tum medicamentis purgantibus, tum ipſo alui fluxu, aſtringentia, & roborantia vſurpanda erunt, tum per os aſſumenda, tum per clyſterem iniicienda, tum ventri admouenda; quorum formulæ à curatione dyſenteriæ erunt repetendæ.

Prætereà verò ſequentia vtiliter vſurpari poterunt.

℞. Aceti chalybeati partem vnam, aquæ chalybeatæ partes duas, fol. & fructuum myrti, cydonior. meſpilor. ſorborum, ana M. ij. nucum cupreſſi par. vj. Coquantur ad medias. Colaturâ foueatur totus venter, tepidè frequenter.

℞. Ol. maſtiches, cydonior. & myrtin. ana ℥.j. ſang. drac. thuris, & gummi tragacanth. ana ʒ.j. ceræ quantùm ſatis. Fiat vnguentum, illinendum poſt fotum. Vel

℞. Micæ panis aſſatæ, & in aceto chalybeato infuſæ, & carnis cydonior. ſub cineribus coctorum, vel cydoniati, ana ℥. iij. thuris, maſtiches, ſang. drac: ana ʒ.ij. Cum ſyrupo de abſinthio & cydoniorum, fiat cataplaſma.

℞. Maſtiches ʒ. ij. Bulliant in ℔. iij. aquæ fontis pro potu ordinario. Præſtat aqua ferrata quæ aluum turbat, ſed in affectu calido non valet: in cuius curatione conueniet vti tinctura roſarum; vel conſerua roſar.

ſar. cum aqua fontis permixtâ ; vel aquâ extinctionis auri , cum ſyrupo cydoniorum agitatâ.

Amatus Luſitanus refert quendã curatum diarrhœâ bilioſâ largo frigidæ potu in æſtate. Nos verò cuidam viro ſanguineo , diarrhœâ bilioſâ æſtate mediâ laboranti , cum ſiti intenſa , præſcripſimus ſalem prunellæ in potu ordinario , tum etiam iulepis cum aqua lactucæ & portulacæ, ter in die ſumendis , & intrà viginti quatuor horas curatus eſt.

Si humor fuerit valdè acer & aduſtus,parciùs & mitioribus medicamentis purgandus eſt æger , alioqui affectus ingraueſcit ; ſed refrigerantibus & humectantibus temperandus eſt ; tum etiam ſanguine parcâ manu detracto.

In eodem caſu plurimùm confert ſemicupium tepidum , cuius exemplum habetur in obſeruationibus noſtris.

Folia plantaginis in iuſculis decocta , ad hunc affectum vtiliſſima ſunt.

Ne verò diarrhœa in dyſenteriam tranſeat , ad demulcendam humoris acrimoniam , clyſteres ex lacte chalybeato vſurpandi ſunt ; tum etiam emulſiones ex ſeminibus frig. maj. & ſem. papau. albi.

Ad eandem diarrhœam bilioſam ſyrupus ſequens erit conuenientiſſimus.

℞. Succi cydonior. ℥. vj. ſucci endiuiæ & acetoſæ, ana ℥. iij. ſem. acetoſæ , & plantag. ana ʒ. ij. coralli rubr. ʒ. j. aquæ plantag. ℥. iiij. Coquantur ad mediæ partis conſumptionem.Colentur & fortiter exprimantur. Adde ſacchari parem colaturæ quantitatem , & fiat ſyrupus , de quo capiat ʒ.ij. manè & ſerò.

In omni autem diarrhœa , præmiſſis vniuerſalibus, bolus ſequens vſurpari poterit.

Conſeruæ roſar. antiquæ ℥ ß.cydonior. condit. ʒ.j.

pulueris

puluens tormentillæ ℈. j. boli armeni ℈. ß. cum ſaccharo fiat bolus frequenter iterandus. Vel ſi affectus ſit diuturnior, ex iiſdem aut ſimilibus maiori quantitate præſcriptis, opiata concinnari poterit, ad plures doſes ſumenda.

Vel ad potentiùs aſtringendum vtatur æger puluere ſequenti.

℞. Sang. drac. thuris, maſtich. numiæ, terræ ſigill. lapidis hæmatit. trochiſc. de carabe, ana ʒ. j. boli arm. veri ʒ.iij. Fiat puluis, de quo capiat ℈. ij. cum liquore idoneo.

Rhab. bis infuſum, & posteà aquâ roſar. lotum bis aut ter, & exſiccatum, vtile.

Tabellæ triaſantali quadruplicato rheo, bis in die exhibitæ, pondere ʒ. ij. alui fluxus materiam auferunt, & viſcera corroborant.

Conyzæ folia ſuper prunas iniecta, vt fumus in cathedra perforata recipiatur ſpecificâ vi alui fluxui medentur. Tum ſi eadem herba cum aceto trita, regioni ſtomachi admoueatur.

Suffitus etiam tapſi barbati in cathedra perforata receptus, inſignis eſt efficaciæ, cuius exemplum habetur in obſeruationibus noſtris.

Syrupus corallorum ad idem eſt efficax,& multò magis illius tinctura,vel magiſterium.

Conſerua cynorrhodi per ſe ad diarrhœam bilioſam vtiliſſima eſt, tum etiam, ſi opiatis aſtringentibus permiſceatur.

Vbi verò ex fluxu frequentiori,& acriori,periculum eſt ne vires deficiant,laudanum opiatum cum maſtiche, & terra ſigillata vtiliter exhibetur.

In contumaci alui fluxu,clyſter ex iuſculo & theriaca recenti vtilis.

Pilulæ de bdellio bis aut ter in ſeptimana,vel alternis

diebus vſurpatæ: ad diuturnos, & contumaces alui fluxus ſiſtendos vtiliſſimæ ſunt.

Ad idem valet meſpilorum vſus frequens, vt ſe experientiâ comprobaſſe teſtatur Foreſtus obſ. 1. lib. 22. his verbis. *Qui diuturno alui fluxu laborabat, & omnem ſuam ſubſtantiam fruſtrà in Medicorum ope conſumpſerat; conſilij causâ, vt ab hoc malo liberari poſſet, ad me acceſſit. Cui conſilium dedi, vt meſpila etiam immatura in maxima copia deuoraret. Quibus comeſtis alui profluuium paucis diebus ceſſauit. Vti & cuidam euenit mercatori Zelando, ad Ioannem Spirinchium quondam Medicum Louanienſem celebriorem profectò, vt ab eo curaretur. Qui cùm multis menſibus laboraſſet profluuio, & tandem etiam dyſenteriâ, neque ab vllis Medicis curari poſſet, tandem meſpilis comeſtis, ex eiuſdem Medici conſilio, ſanitatem conſequutus eſt, & Medico trecentos aureos, pro ſola meſpilorum præſcriptione numerauit, quibus ſolis in priſtinam ſanitatem fuerat reſtitutus.* Hæc Foreſtus.

Verùm aduertendum eſt, vt ante meſpilorum vſum corpus ab excrementis, & omni cacochymia liberum præſtetur.

In diarrhœa inueterata ſequentia vtiliſſima ſunt.

℞. Raſ. eboris ʒ. iij. confect. alcherm. ʒ. j. ſacchari in aqua roſ. diſſoluti ℥. iiij. fiant tabellæ.

℞. Croci martis reuerberati gr. vj. bezoard. miner. ℈. ß. conſeruæ roſ. ʒ. ij. ſpirit. vitr. gutt. iij. miſce, fiat bolus, qui detur bis in die, longè à paſtu.

℞. Succi perſicariæ maculatæ, & ſemperuiui maj. an. ℥. iij. bulliant ad tertiæ partis conſumpt. & dentur manè. Certò curant quemlibet fluxum quantumuis inueteratum.

Mercurius diaphoreticus per aliquot dies ad gr. xij. exhibitus, omnes corporis impuritates aufert, quæ contumaces

contumaces interdùm alui fluxus parere conſueuerunt.

Decoctum granorum iuniperi in vino paratum, per triduum exhibitum multùm confert. Tum puluis cicadarum cum vino albo exhibitus ad ʒ. j. Hæc duo conferunt, materiam alui fluxum committentem deriuando ad vrinæ vias. Paratur autem decoctum iuniperi in ſequentem modum.

℞. Granor. iuniperi M. j. vini rubri ℔. j. ß. bulliant ad duarum tertiarum conſumptionem; colaturam capiat manè per triduum.

Potus aquarum ſulphurearum, totum corpus expurgando, & ventriculum roborando, inueteratam diarrhœam curat. Cuius rei exemplum habetur in obſeruationibus noſtris.

Si diarrhœa fiat à catarrho, cerebro proſpiciendum eſt velut parti mandanti, iis remediis, quæ in catarrhi curatione propoſita ſunt. Si verò pendeat ab hepatis, aut lienis obſtructione, vel imbecillitate; illis affectibus mederi oportebit, prout in peculiaribus eorum curationibus docebitur: túmque aſtringentium medicamentorum vſus nullus, aut parciſſimus eſſe debet. Platerus in curâ hæmorrhoidum, dicit ſanguinem calentem iniectum mirabiliter aluum fluentem cohibere.

CAPVT VI.

De Dyſenteria.

DYſenteria eſt frequens, & cruenta alui deiectio cum ventris dolore, ac torminibus, ab inteſtinorum exulceratione dependens.

Dyſenteriæ nomen apud veteres plerunque ſumitur communiter pro omni cruenta alui deiectione: ſtrictè

tamen & propriè eam tantùm alui fluxus ſanguinolenti ſpeciem ſignificat, quæ ab vlcere inteſtinorum exoritur.

Gal. 3. de ſymptomat. cauſ. cap. 2. quatuor cruentæ deiectionis ſpecies proponit, quibus etiam dyſenteriæ nomen communiter vſurpatum tribuitur.

Prima eſt, quando propter aliquam partem præciſam corporis; aut intermiſſam aliquam exercitationem, aut ſanguinis euacuationem per alias partes, putà nares, vel vterum ſuppreſſam; ſanguis copia luxurians, per venas meſaraicas ad inteſtina detruditur, & per aluum euacuatur.

Secunda differentia eſt, quando propter iecoris imbecillitatem ſanguis aquoſus, & loturæ carnium ſimilis excernitur, quod in fluxu hepatico contingit, de quo infra tractabimus.

Tertia differentia eſt, quando ſanguis melancholicus & ſplendens eiicitur, qui propter nimiam moram in hepate, aut liene, vſtionem concepit, & cum humore melancholico permixtus eſt; ſplendor vſtionem ſignificat, quandoquidem ſanguis qui ex refrigeratione nigreſcit, ſplendorem non habet; imò verò eum quem priùs habebat, amittit.

Quarta differentia eſt, vbi breuibus quibuſdam interuallis ægri cum humoribus, & excrementis ſanguinem reiiciunt, cui interdùm puris aliquid admixtum eſt, idque cum dolore, & torminibus, quibus inteſtinorum vlcus arguitur. Et hæc eſt propriè dicta dyſenteria, de qua tantùm hîc agimus.

Cauſæ internæ dyſenteriam efficientes ſunt, humores acres & exulcerantes; vt bilis flaua, porracea, æruginoſa, & atra; tum etiam pituita ſalſa ab intenſo calore in capite genita, vel per putredinem in ventre ſalſedinem adepta, & ad inteſtina delata, vbi propter lentorem diutiùs hærens

hærens aſſiduè detergendo,tandem exulcerat.

Hîc dubium non leue proponitur ab autoribus,quomodo bilis flaua interdum breui temporis ſpatio dyſenteriam faciat,cùm tamen non rarò bilis porracea,& æruginoſa ſimplicem faciat diarrhœam ad longum tempus perdurantem , quæ tamen nunquam in dyſenteriam degenerat;cùm bilis porracea & æruginoſa ex flaua generetur vlteriori aduſtione,& proindè maiorem habeat acrimoniam.

Reſpondet Mercatus,cùm humorum acrmonia tequiri lentorem & viſciditatem,cuius ratione diutiùs morentur in inteſtinis,eaque magis corrodant. Et ita ſi flaua bilis lentorem habeat dyſenteriam efficiet , contrà verò ſi porracea & æruginoſa fluidior ſit,& minorem in inteſtinis moram faciat , ſimplicem producet diarrhœam.

Sennertus hanc reſponſionem probabilem eſſe dicit, eam tamen omninò dubium non ſoluere exiſtimat,quòd ſæpè alui fluxus dentur , in quibus viſciditas & lentor cum acrimonia reperitur,& tamen dyſenteria non excitatur.Contrà verò viſciditas & lentor ſæpè non adeſt in bilioſis humoribus dyſenteriam excitantibus,ideò cenſet humores qui dyſenteriam pariunt , peculiarem , & occultam quamdam qualitatem habere, quâ peculiariter inteſtinis infenſi ſunt, eaque exulcerant, ſicut lepus marinus pulmonem, & cantharides veſicam exulcerant, non autem alias partes. Illam verò qualitatem malignam & inteſtinis vtplurimùm infenſam probat ex eo quòd dyſenteria plerunque contagioſa eſt; ita vt miaſmata ex deiectionibus dyſentericorum exhalantia, ſola inteſtina afficiant in iis qui contagium recipiunt, non autem alias partes. Idem contingit in aliis morbis epidemicis & contagioſis, in quibus venenum graſſatur parti cuidam peculiari infenſum.Sic dantur pleuritides,peripneumoniæ,& anginæ peſtilétes, Sic venenum

canis rabidi ſolo cerebro infenſum eſt. Id apertiùs in medicamentis purgantibus videre eſt, quæ peculiarem vim obtinent humores in corpore commouendi, & ad inteſtina propellendi; cùm enim illa non ſolùm ore ſumpta, ſed etiam vmbilico admota, imò vapore ipſorum naribus attracto, aluum mouere, & purgare ſoleant; veriſimile eſt illa per poros cutis, & vaſorum extremitates in venas & arterias penetrãtia, agitationem quamdam & fermentationem in humoribus excitare, quia vitioſi humores à bonis ſeparantur, & ij deinceps naturam ſtimulantes ad inteſtina propelluntur, vi medicamenti ad ea loca expulſionem dirigente. Pari etiam ratione, ſed modo diuerſo, ſudorifica ad cutem, & diuretica ad veſicam inſitâ vi humores propellunt. Ex quibus licet colligere, contagium dyſentericum quocunque modo, & loco intrà corpus admiſſum, fermentationem quamdam in humoribus excitare, & ſibi ſimilem diſpoſitionem imprimere, quæ inteſtinis inimica, ad ea cursum humorum promouet, eaque labefactat, atque exulcerat; & illa demùm tali diſpoſitione infecta humores, & alimenta inficiunt; vndè vera & propriè dicta dyſenteria emergit.

Quæritur etiam apud autores, quidnam ſit illud mucoſum, & album, quod magnâ copiâ plerunque in dyſenteria excernitur cum ſanguine, aliiſque humoribus permixtum. Quidam putant eſſe pinguedinem inteſtinorum abraſam; alij mucum quo inteſtina oblinuntur, ad faciliorem tranſitum excrementorum; alij pituitam à cerebro, aliiſque partibus defluentem; alij pus ex vlceribus manans. Nos verò ſtatuimus hanc mucoſam ſubſtantiam nihil aliud eſſe, quàm inteſtinorum excrementum præternaturale. Inteſtina ſiquidem labefactata, & à naturali conſtitutione deiecta, proprium alimentum ritè conuertere nequeunt in ſuam ſubſtantiam, ſed illud

impeꝛfectè

imperfectè aſſimilando in mucoſam illam ſubſtantiam commutant, quæ cùm nutritioni illarum partium inepta ſit, expellitur foras, & pars demùm nutritionis indiga, nouum attrahit alimentum, quod denuò cùm perfectè tranſmutari non poſſit ob vitium partis, in ſubſtantiam illam heterogeneam, & mucoſam conuertitur, cuius magnus eſt prouentus, quoniam pars ad ſui nutritionem, continuò ſanguinem attrahit à venis, qui in mucoſam ſubſtantiam conuertitur, atque adeò pars ſuo genio fraudata nouũ iterùm attrahit ſanguinẽ ad ſui nutritionẽ, quam perpetuò intẽdit, qui cùm propter deprauatam homioſim in prædictã ſubſtantiam commutetur, magnus fit mucoſi illius excrementi prouentus. Idem in quamplurimis aliis partibus contingit, & præſertim in iis quæ magna & profunda vlcera patiuntur, pars ſiquidem vlcerata cùm ab prauam diatheſim probè nutriri nequeat, ſanguinem continuò attrahit à venis, qui in purulentam ſubſtantiam commutatur, vndè totum corpus ſenſim exhauritur, & tandem contabeſcit. Neque ſolùm partibus vlceratis hoc vitium contingit, ſed etiam aliis nullo vlcere aut abſceſſu affectis, ita vt licèt excrementum prædictum puris naturam æmuletur, non ſit tamen verum pus, quod non niſi ex vlcere vel abſceſſu procedit. Id præcipuè apparet in ophthalmia, in qua oculus ſimplici inflammatione affectus, copioſum excrementum puri ſimile continuò emittit, quod ex ſola partis intemperie & deprauata homioſi procedit; idem contingit ſæpè aſthmaticis & aliis qui pulmonum affectibus laborant; eorum enim pulmones malè affecti proprium alimentum malè concoquunt, & in excrementum pituitoſum atque interdùm puri ſimile conuertunt, quod per anacatharſin expellitur; in iis tamen nullum vlcus eſt in pulmone, quod multi medici etiam periti ſtatim pronuntiant, conſpectâ illâ materiâ puris ſpeciem referente.

Cauſæ externæ dyſenteriæ ſunt quæcunque humores acres & vitioſos generare poſſunt, vel iam genitis prauam illam diſpoſitioné dyſenteriæ excitandæ idoneam, inducere. Inter illas primum tenent cibi acriores, vel putredini valdè obnoxij, vt fructus horarij, & alij omnes qui non ſatis maturi deuorantur; idem præſtant aquæ valdè crudæ, aut minerali aliquo infectæ in potu ordinario vſurpatæ, tum etiam medicamenta aſſumpta deleteriâ qualitate prædita.

Praua etiam aëris diſpoſitio ad dyſenteriam efficiendam maximè efficax eſt, ſic apud Hipp. aph. 11. ſect. 3. ſi hyems plus iuſto frigidior & ſiccior extiterit, ver autem pluuioſum & auſtrinum, æſtate futuras eſſe dyſenterias. Et aph. 12. eiuſdem ſectionis, ſi hyems admodùm auſtrina fuerit, & pluuioſa, ver auté ſiccũ & aquiloniũ, dyſenteriæ producendæ tempeſtates illas eſſe maximè idoneas.

Peculiare etiam aëris vitium dyſenteriæ generandæ idoneum reperitur in epidemica dyſenteria, quæ aliquãdo peſtilens eſt, ac valdè pernicioſa, aliquando verò minus infert perculum, & ex ea vtplurimùm ægrotantes euadunt; Ad hanc etiam claſſem reuocandum eſt contagium, quod ab ægrotantium excrementis exhalat, & ſuam ſæpè labem aſtantibus communicat. Imo verò ſi talia excrementa in latrinas effundantur, multos eiuſdem familiæ inficere ſolent.

Signa dyſenteriæ diagnoſtica ex definitione ab initio propoſita facilè eliciuntur, adeſt enim frequens, & cruenta deiectio, cum dolore, & torminibus ventris. His accedunt plerumque febris, vigiliæ, ſitis, faſtidium cibi, & alia quæ cum multis morbis communia ſunt.

Quænam verò inteſtina, tenuia nimirùm an craſſa vlcere afficiantur dignoſcere difficilius eſt. Vulgò dicitur quòd ſi dolor ſit ſuprà vmbilicum tenuia inteſtina afficiuntur, ſi verò infrà, craſſa maximè laborant quod tamen

men rationi manifeſtè repugnat,cùm & tenuia & craſſa inteſtina ad partem ſuperiorem & inferiorem circumagantur. Meliùs igitur elicietur iſta diagnoſis ex qualitate doloris,& iis quæ excernuntur. Si enim tenuia inteſtina affecta ſint,dolor eſt acutiſſimus,vt ægri aciculis compungi videantur,quia tenuia inteſtina magis membranoſa ſunt,& ſenſu exquiſitiori prædita.Deindè aluus ſtatim poſt tormina & dolores nõ deponitur;ac denique ſanguis cum ſtercoribus omnibus permixtus eſt , cùm enim via à ſuperioribus inteſtinis ad anum longior ſit; ſanguis, & purulenta materia antequam per aluum excernatur,in longiore itinere magis cum ſtercoribus permiſcetur. Si verò inteſtina craſſa afficiantur; dolor eſt minùs vehemens & diuturnus;à torminibus & cruciatu ventris ſtatim fit excretio ; cruor , & purulenta materia alui excremẽtis ſupernatat,aut parùm permixta apparet. In maiori exulceratione veluti carunculæ excernuntur.

Signa cauſarum ab excrementorum colore præſertim deſumuntur,quatenùs illa citrina,flaua,viridia,albicantia, vel atra conſpiciuntur. Quibus adiungenda ſunt ſigna abundantium in corpore humorum quæ ab ætate, temperamento,anni tẽpore,& vitæ genere deſumuntur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Si tenuia inteſtina exulcerentur, maius eſt periculum, ſubſtantiâ enim pollent magis neruosâ , & hepati viciniora bile ſynceriorem recipiunt.

Dyſenteria ab atra bile proueniens lethalis eſt.Hipp. aph.24. ſect.4. quia tale vlcus ad cancri naturam accedit , qui etiam in externis corporis partibus rarò curationem admittit.Si tamen per criſin excreta atra bilis dyſenteriam mouit , adeò periculoſa non eſt. Cauendum tamen hîc eſt ne ſanguis concretus , aut diutiùs retentus pro atra bile accipiatur.

Dyſenteria à flaua bile aut cibis acribus proueniens, facilè curabilis eſt.

A pituita ſalſa dyſenteria veniens, crudelior & contumacior eſt, quàm quæ à flaua bile, quia propter lentorem diutiùs inteſtinis hærens, grauiùs affligit, & magis exulcerat.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre peius. Hippocr. aph.3. ſect.6.

Si dyſenteria detento veluti caruncula deiiciantur, mortiferum. Aph.26. ſect.4. profundum enim vlcus ſignificat, quod inteſtini particulas abradit.

Vigiliæ immodicæ, deiectiones ſynceræ, nigræ, fœtidæ, ſanguinis excretio copioſa, ſuperueniens lienteria, ſingultus, vomitus bilioſi, iecoris & præcordiorum dolor, ſitis intenſior, lethalem vtplurimùm dyſenteriam prænuntiant.

Podagricis, & lienoſis ſuperueniens dyſenteria, bonum.Hipp.2.progn.& ph.46 ſect.6. hæc tamen dyſenteria talis reuera non eſt, ſed potiùs ad ſimplicem diarrhœam referenda, quæ materiam morbificam, illos morbos producentem, euacuat.

Senes & pueri ex hoc morbo ſæpiùs pereunt, quàm in media ætate conſtituti Hipp.2.progn.pueri quidem, quia citò diſſoluuntur ob mollitiem, tùm quia præceptis minùs obtemperant: ſenes verò quia viribus ſunt exhauſti, & quia magna ſtatus naturalis euerſio ſignificatur. Talia ſiquidem excrementa dyſenteriæ producendæ idonea, non facilè gignunt.

Curatio huius affectus perficitur medicamentis humores acres lenientibus, abſtergentibus, euacuantibus; vlcus conſolidantibus, fluxúmque conſtringentibus.

Humoris peccantis euacuatio ſtatim ab initio molienda

lienda eſt, vt citò educatur, antequàm grauiùs lædat: imò verò repetenda, donec magna ex parte ſublatus ſit. Et ſi tutum non videatur ſingulis, vel alternis diebus purgare; fieri poteſt tertio, vel quarto quôque die. Huic vſui cæteris præſtat medicamentis rhabarbarum, vel in ſubſtantia cum iuſculo vſurpatum; vel in potionis formam redactum, vt in diarrhœæ curatione; vel in potionis formam redactum, vt in diarrhœæ curatione, vel in ſequentem modum.

℞. Fol. plantag. M. ß. liquirit. raſ. & paſſul. integr. ana ʒ. iij. roſar. rub. P. j. tamarind. ʒ. vj. corticis myrobal. citrin. ol. amygd. dulc. confricat. ʒ. ij. Coquantur ad ℥. iij. In colatura diſſolue rhab. in aqua plantag. cum ſpica infuſi ʒ. j. ſyrupi cydonior. ℥. j. Fiat potio. Vel

℞. Tamarindor. ℥. ß. myrobalan. citrin. ʒ. ij. Coque in aqua hordei & plantag. In colatura infunde rhab. ʒ. j. ß. ſantal. citrin. ℈. ß. Colaturæ ℥. iiij. adde ſyrupi roſar. ſolut. ℥. j. Fiat potio.

Commendatur à nonnullis decoctum myrobal. in plures doſes exhibitum, hoc modo paratum.

℞. Corticum myrobal. cepulor. ʒ. x. citrin. ʒ. v. paſſular. minor. ℥. ij. Coque omnia in aquæ ℥. xxvj. ad conſumptionem tertiæ partis. Poſteà colentur. Adde colaturæ ſacchari ʒ. x. Clarificetur, aromatiſando cinam. ℥. ß.

Penotus ſequentem potionem laudat, tanquam ſingulare remedium ad dyſenteriam, & diarrhœam deſperatam.

℞. Corticis guaiaci contriti ℥. ij. Bulliant in ſufficienti quantitate aquæ ad medias, cui impone roſar. rubr. balauſt. ſem. plantag. ana ʒ. ij. Bulliant per horam. Deinde colaturæ adde rhab. puluerat. ʒ. j. cathol. ʒ. iij. Fiat potio.

Quam

Quamplurimi practici rhab. torrefactum exhibent, vt vis purgans ex parte auferatur. Sed Amatus Luſitanus ſecundam rhabarbari infuſionem vſurpat, dicítque primâ infuſione omnem eius acrimoniam auferri, & melius eſſe hoc modo vſurpatum, quàm torrefactum: illâ enim torrefactione empyreuma acquirere non pauci exiſtimant. Præparatio autem talis eſt.

♃. Rhab. elect. ʒ.j.ß. Infundantur in aquæ plantag. ℥.iij. per aliquot horas. Colentur & leuiter exprimantur, iterúmque infundantur in nouæ aquæ plantag. ℥. iij. In expreſſione diſſolue caſſiæ recenter extractæ ℥. ß. Fiat potio.

Si propter humorum crudorum copiam magis purgare eſt animus, ſyrupus roſaceus, catholic. aliáque mitiora admiſcenda ſunt, abſtinendo à vehementioribus.

Vomitus aliquando conuenire poteſt, ſi æger ſit nauſeabundus, & humores in ventriculo reſtagnare videantur: fit enim reuulſio à parte affecta. Quod diſertè innuit Amatus Luſitanus curat.44.cent.2.in ſcholio, his verbis: *Si ad inteſtina corriuantem bilioſum, & acrem humorem dyſenteriam gignentem, Medicus per ſuperiora retrahere poſſet, & eum per vomitum vacuare, dubio procul ineptum eſſet, & contrà Galeni præcepta libro artis Medicinalis, & methodi ſuæ curatiuæ, per inteſtina, vlceribus ſcatentia, materiam ducere. At cùm hac Medicus non ſic aſſequi poſſit, tametſi tentare pro viribus debeat, conſequens eſt medicamentis purgatoriis id efficiat, præſertim rhabarbaro.* Illud ipſum docuerat Hipp. Ap.15. ſect.6. *A longo alui profluuio habito, ſpontaneus vomitus ſuperueniens morbum ſoluit.* Galen. verò in com. huius Aphor. *Hoc*, inquit, *exemplum eſt eorum quæ rectè fiunt à natura, quæ Medicum imitari oportet.* Idem confirmat Mercatus, his verbis: *Aliò humores transferens,*

feres, ſanguine miſſo, ſi opus fuerit; item expurganti pharmaco exhibito, vel vomitibus, maximè in ſalſa pituita, nam hac viâ diuturnas dyſenterias curari conſpeximus. Angelus ſala in dyſenteria ſequens præſcribit vomitorium.

℞. Sal. vitriol. ʒ. ß. vel ʒ. j. ſyrup. cydon. & aq. beton. ana ℥. j. aq. cin. ʒ. x. Miſce & propina.

De phlebotomia in hoc affectu magna eſt diſſenſio inter authores. Ar peritorum ſententia eſt, præſente febre & inteſtinorum inflammatione, (quæ non rarò vlceri copulata eſt,) debere celebrari in principio morbi, antequàm vires ab alui profluuio diuturniori fuerint attritæ: ſic enim fit reuulſio ſanguinis & humorum acriorum ad inteſtina profluentium. Imò verò Valeſcus de Taranta, & Amatus Luſitanus in antiqua dyſenteria ſanguinem detrahunt. *Valdè ſenex*, inquit Valeſcus, *dyſenteria à tribus iam menſibus miſerè torquebatur. Vocatus in conſilium, reluctantibus omnibus aliis Medicis, iuſſi venam aperire. Mox conualuit.* Amatus verò ſic habet. *Ad virum illum, qui dyſenteriam diuturnam, & fortè triginta dierum, ingenti cum febre patiebatur, & poſt multa ac varia adhibita remedia, imbecillis & gracilis eſt factus, perſeuerante etiam fluxu ventris multo cum ſanguine; Medicus cordatus ingreſſus eſt, qui ſanguinem ex baſilica dextri brachij extraxit. Sed quanto iuuamine, audite. Illicò, mirum dictu, ſanguis cohibitus fuit, perſeuerante adhuc fluxu ventris. Cæterùm ſaccharo ad aliquot dies, & nonnullis ingeſtis clyſteribus, ac topicis aſtringentibus remediis applicitis, aluus in totum reſtricta eſt.*

Interim varij iniiciantur clyſteres, primùm lenientes

&

& detergentes; poſteà verò, glutinantes & aſtringentes. Non rarò autem in vno eodémque clyſtere omnes prædictæ indicationes permiſcentur, aut earum plures.

Clyſteres lenientes & anodyni parantur ex lacte, vel ſolo, vel cum vitellis ouor. n. ij. aut iij. vel mucilag. ſeminis pſyllij & cydonior. ℥. iij. vel ad ſimul aſtringendum, cum ſacchari, aut mellis roſacei ℥.j. vel ad glutinandum cum ſeui hircini recentis ℥. j. aut ferro, auro, vel ſilicibus ignitis in lacte extinctis, vt ſeroſa illius portio abſumatur, ſícque glutinoſum magis euadat.

In lactis verò defectu, lac amygd. dulc. vel cremor. hord. ſeu oryzæ, quem oryzogalon vocant, ſola vel inuicem mixta, tum etiam iuſculum veruecis, pulli aut caponis, vel capitis & inteſtinorum veruecis vſurpari poterunt, iiſque reliqua permiſceri. Vulgare autem eſt, roſas, & caudam equinam cum capite veruecis decoquere. Vel decoctum ſequens erit præſcribendum.

℞. Rad. alth. ℥.j. hor. mundat. vel oryzæ P.j.ſem. lini,& cydonior.ana ℥.j.ſem.pſyllij ʒ.ß.flor. chamæm. P.j. Fiat decoctio in lacte, vel iuſculo, addendo ſeuum, vitellos, & alia præſcripta.

Vel fieri poteſt ex lacte ſolo, cum rad. alth. decocto, in principio ad tergendum, & dolorem demulcendum.

Dolore admodùm vrgente, narcotica interdùm dictis clyſteribus admiſcenda ſunt; vt philonij Perſici ʒ.j. vel ij. pilul. de cynogloſſo ℈. j. vel ij. ſyrup. de papau. ℥.j.ß. laudani opiati g̃.v. vel vj.

Si inflammatio inteſtina obſidére videatur, quod ex dolore ventris continuo, & contrectando ſeſe exaſperante, tum etiam febre, ac linguæ ſiccitate dignoſci poterit;

poterit; iteretur phlebotomia, clyſteres iniiciantur ex aqua roſarum, in qua ſal Saturni diſſolutum fuerit, & venter oxycrato foueatur.

Idem ſal Saturni per os exhiberi poterit ad gr.x.cum conſerua roſarum.

Clyſteres detergentes fiunt ex decocto hordei, furfur. macri, & roſar. rubr. cum ſaccharo, aut melle roſac.

Ad maiorem verò deterſionem, & vlceris glutinationem addi poterit terebinthinæ ℥.j. cum vitello oui diſſoluta. In ſordidioribus vlceribus, ad fortiora interdùm detergentia erit confugiendum, vt betam, & parietariam, in prædicto decocto vſurpandam. Fortiſſima verò ſunt centaurium, abſinthium, gentiana, muria, ex Gal. 12. meth. cap. 1. & ſimilia; quorum vſus hoc tempore rariſſimus eſt, propter dolores, qui grauiores multò ſolent euadere.

Zacutus Luſitanus auſus eſt vti arſenico, cum fœlici tamen ſucceſſu; vt videre eſt obſer. 18. lib. 2. Praxis Medicæ admirandæ.

Chymici nonnulli oleum ceræ in clyſteribus diſſoluunt ad ℥.j. eóque ventrem inungunt.

Ad vlcus glutinandum, clyſteres primò leuiter ſiccantes, & parùm aſtringentes conuenient; ad eos poſtmodùm deſcendendo, qui maiori ſiccandi, aſtringendíque vi præditi ſunt. Atque ita fient primùm ex lacte chalybeato, in quo roſæ decoctæ ſint, vel ex decocto hordei, autoryzæ torrefactæ, & roſar. rubr. P. j. addendo vtrique clyſmati interdùm vitellos ouor. aſſos n. ij. aliquando & mel roſac. & cùm magis operari vis, ſucci plantag. ℥.j.

Ad magis aſtringendum & glutinandum, in hunc modum parabitur.

℞. Radic. conſolid. maj. & tapſi barbari, ana ℥.j.
fol.

fol. plantag. & conſolid. ana M.j. roſar. rubr. hord. torrefacti, ana P.j. myrtillor. ℥.ij. Fiat in decoctio in aqua ciſternæ. In colaturæ ℔.j. diſſolue mellis roſac. ℥.j. album.oui num. j. vel mucilag. gummi tragacanth. ℥.j. ſeui hircini ℥. ij. ſucci millefolij vel polygoni ℥. j. Fiat clyſter. Vel

℞. Rad.biſtort. vel tormentill.℥.j.ß. rad.conſol.maj. ℥. j. fol. burſ. paſtor. polygon. equiſeti, & piloſell.ana M. j. balauſt. calycum glandium, nucum cupreſſi, ana ʒ.ij. oryzæ toſtæ P. j. Fiat decoctio in aqua fabrorum. In colat. ℔.j. diſſolue ſucci plantag. ℥.ij. vitellos ouor. aſſos num. ij. Fiat clyſter.

Angelus Sala mirum in modum commendat clyſterem ſequentem.

Caput veruecis per medium ſectum decoquatur, donec caro ab oſſibus ſeparetur. Iuri colato adde ſumm ir. hyperici M.ij. vel iij. rad. tormentill. craſſo modo contuſæ ℥. ij. infunde per 3. vel 4. horas ſuprà cineres calidos. Colatura bis, térve in clyſteris formam iniiciatur.

Succus plantag. ſolus, vel lacte, & decocto hordei contemperatus vtiliter iniicitur.

Gummi tragacanth. ʒ.ij. vel illarum infuſio in aqua peculi roſar. & plantag. clyſteribus vtiliter permiſcetur; vel cum ſucco plantag. permixta, addito ſeuo hircino, efficaciſſimum enema componet. Loco tragacanthæ, aut etiam cum illa, vtiliter vſurpari poterunt gummi arabicum, thus, maſtiche, ſarcocolla. Quæ omnia in prædictis liquoribus ſoluta, glutinando operantur, nec vt valdè aſtringentia vlcus exaſperant. Amatus Luſitanus valdè probat clyſteres ex Hemplaſticis prædictis paratos, quia internam inteſtinorum ſuperficiem, contra fluentis materiæ morſum, cruſtæ inſtar obducunt, eóſque ita componit.

℞. Aquæ

℞. Aquæ hord.℥. x. album. oui optimè concuſſum n.j. gummi arabici, adipis caprini, ana ℥. ß. ol. roſac. ℥. ij. bol. armen. & gum. tragacanth. ana ʒ. j. Miſce, fiat clyſter.

At ne clyſteres iſti emplaſtici ſuo lentore acres materias, tanquam carcere retentas, inteſtinis affigant; ad clyſteres detergentes deueniendum eſt, qui non diu ſunt retinendi; tum etiam clyſteribus aſtringentibus detergentes identidem interiiciendi ſunt.

In clyſteribus aſtringentibus vtiliter admiſceri poterunt, acacia, hypociſtis, ſanguis draconis, lapidis hæmatitis ſuccus rubeus, attritione cum aqua roſar. vel plantag. elicitus, bol. armen. terra ſigill. trochiſci de ſuccino, albi Rhaſis ad ʒ.j. vel ij. Alij verò pulueres qui à nonnullis præſcribuntur, noxij potiùs ſunt, cùm in liquore ſubſideant, partémque vellicando irritent.

Imò verò ſatius eſt, etiam prædictos pulueres in liquore, vel decocto infundere, & factâ colaturâ iniicere.

Dum clyſteres iniiciuntur, medicamenta iiſdem viribus prædita per os exhibenda ſunt; idque multò frequentiùs, quando ſuperiora inteſtina vlcerata ſunt, ad quæ clyſterum materia peruenire nequit.

Lac caprinum, vbi magis detergere; vaccinum, vbi magis glutinare eſt animus, cum ſaccharo roſac. vtiliter exhibetur, modo febris abſit. At chalybeatum efficaciùs conglutinat; illius ℥. iij. cum ſucci plantag. & ſacch. roſac. ana ℥. j. præſtans efficiunt medicamentum. Vel ſymphyti maioris radix in lacte chalybeato vtiliter decoquitur & exhibetur.

Vel fiat panis ex ſubtiliſſima & puriſſima hordei farina cum vitellis ouor. Coquatur in furno poſt extractionem panis. Micas eius lacti ſaccharato immiſce ad pulticulæ conſiſtentiam, de qua æger capiat cochlear. v. vel vj. bis aut ter in die.

Iuſculum carnis vitulinæ, optimè & diu coctæ, vlcerum dolores lenit.

Cremor oryzæ mundæ benè coctæ, vlcera cõſolidat.

Refert Lerius in ſua hiſtoria, multos dyſentericos in longinqua nauigatione fame propemodùm enectos, oryzâ in lacte decoctâ, additis vitellis ouor. & ſucco hederæ terreſtris, fuiſſe reſtitutos.

In lacte etiam amygdalino oryza poterit decoqui, & vtrumque lac priùs auro vſtulari.

Hordei verò cremor cum ſaccharo paratus detergit & refrigerat.

Iuſculum ex decocto pimpinellæ cum butyro paratum, & per triduum exhibitum, manè, & ſerò, dyſenteriæ curationem mirabiliter promouet; idque magis, ſi eiuſdem decoctum eodem tempore pro potu ordinario exhibeatur.

Cortices duorum arantiorum ſubuiridium in ℔. viij. aquæ decocti pro potu ordinario, curationẽ accelerant.

Raſura cranij humani ʒ. j. bis aut ter exhibita cum iuſculo, aut alio liquore idoneo, dyſenteriæ curationem citiſſimè abſoluit.

Mucilaginis gummi tragacanthæ extractæ cum aq. roſar. cochlear. ij. vel gum. arabic. ʒ. ß. in ſingulis iuſculis & panatellis vtiliter diſſoluitur; tum etiam gelatinæ cornu cerui cochlear. j.

Tandem decocta aſtringentia ad integram ſanationem, corpore benè euacuato, exhiberi poterunt. Quæ fient ex rad. biſtortæ, tormentillæ, ſymphyti; fol. plantag. millefol. burſæ paſt. equiſeti, piloſellæ, agrimoniæ; ſem. plantag. acetoſæ, ſumach, vinaciorum, roſis rubris, &c. in aqua ciſternæ; diſſoluendo ſyrup. cydonior. myrtin. aut de roſ. ſiccis; tum etiam interdùm acaciam, hypociſt. bolum armenam, aut ſpodium.

Succus cydoniorum coctus ſine additione ad conſiſtentiam

ſiſtentiam ſyrupi, vel rob, & ad cochlear j. vel ij. frequenter exhibitus valdè prodeſt. Similes ſucci ex pyris, cornis, aliiſque fructibus auſteris parari poſſunt.

Inteſtina veruecis pinguia decoquantur in olla, donec iuſculum redeat ad mediam ſcutellam; huic adde olei dulcis parem quantitatem, capiat æger per os. Dyſenteriam non valdè contumacem vnâ vel alterâ exhibitione ſiſtit. Idem præſtant oleum & aqua roſarum pari quantitate exhibita.

Vitelli duo ouorum indurati, & in aqua roſarum diſſoluti inſtar panatellæ, condiantur ſaccharo, & paucâ nuce moſchatâ, & bis aut ter exhibeantur.

Succus plantag. crudus ad ℥. iij. vel iiij. exhibitus ſolus, vel cum aliis permixtus præſtantiſſimus eſt: & ſi inflammatio adfuerit, eam compeſcit.

Teſtatur Hollerius hederæ terreſtris ſuccum propinatum plurimos à morte liberaſſe.

Iulepi ex aquis, vel decoctis, & ſyrupis aſtringentibus frequenter etiam exhibendi.

Syrupus corallorum, tinctura, & magiſterium huic affectui ſunt valdè idonea, quibus vtatur æger ex cochleari frequenter, vel ſyrupis ſequentibus.

℞. Syrupi de agreſta, myrtini, de ſucco plantag. cydonior. de roſ. ſiccis, & de ſucco portulacæ, ana ℥.j. Miſce ad vſum dictum.

In fine dyſenteriæ valdè confert ſuccus abſinthij & menthæ benè depuratus, & cum ſaccharo in ſyrupum redactus: habet enim mentha cum abſinthio mixta miram vim corroborandi ventriculum.

Imò verò, ſi dyſenteria à multo fructuum vſu contigerit, in ipſo principio valdè conducit ſyrupus de abſinthio cum aqua cinamomi, vel theriacali; ventriculo interim admouendo fomenta & emplaſtra roborantia.

Malum cydonium excauatum, cerâ albâ deraſâ impletum, & ſub cineribus coctum, ac poſteà exhibitum per aliquot dies, ſpecificum eſt dyſenteriæ remedium.

Quercetanus idem remedium parat ex pomo curtipendulo excauato, & gummi arabici ac raſuræ ceræ albæ, ana ʒ.j. repleto, & ad ignem cocto. Pomo deuorato, ſtatim exhibet hauſtum decocti aſtringentis.

Alij vſurpant pullum columbinum cerâ infarctum, & aſſum, ac in prandio exhibitum.

Meſpillorum vſus dyſenteriam inueteratam curat, vt teſtatur Foreſtus hiſtoriis duabus lib. 22. obſ. 1. propoſitis, qui locus ſuprà citatus eſt in diarrhœæ curatione.

Bruyerinus verò lib. 8. de re cibaria cap. 22. ſcribit ſeipſum deſperatâ dyſenteriâ laborantem, de anus cuiuſdam conſilio ſorba cruda largiſſimè deuoraſſe, indéque ſanitati reſtitutum fuiſſe.

Nec omittenda eſt illa vua quercina, à Martino Rulando deſcripta, quam dicit eſſe concretitium quiddam in forma vuæ, ad radices quercuum ſub terra, tempore veris pullulans, ſaporis ſtyptici, colore foris purpureo, intùs candido, & quaſi lactifero, quæ in æſtate pereat, & quaſi fiat lignea: ideóque tempore veris debeat exſiccari in vmbra, & deindè pulueriſari; hócque puluere nihil præſtantius eſſe ait in dyſenteria, omníque ſanguinis profluuio. Illius etiam vuæ mentionem faciunt Encelius, Bauhinus, & Skenkius.

In omni fluxu à putridis humoribus, roborentur inteſtina pane biſcocto, qui in aceto fuerit decoctus, & poſteà exſiccatus. Bis tervè repetitâ eâ præparatione, ille pulueriſetur, & iuſculis indatur ad mediocrem craſſitiem.

Pulue res

Pulueres ad eundem affectum varij, etiam parantur in ſequentem modum.

℞. Rad. biſtort. & tormentill. ana ℥. ij. ſem. acetoſ. & plantag. ana ℥. j. corall. rubr. & margarit. præparat. ana ℥. ß. Fiat puluis tenuiſſimus, de quo capiat ℨ. j. cum iuſculo, vel liquore idoneo. Poſſunt addi huic pulueri ad maiorem aſtrictionem, roſæ rubræ, myrtilli, balauſtia, cornu cerui vſtum, vel ſpodium, aut trochiſci de ſpodio; vel ad maiorem adhûc aſtrictionem, ſanguis draconis, acacia, gallæ, bolus armena, terra ſigillata, lapis hæmatites. Si ſimul glutinare deſideres, adde ſem. pſyllij, amylum, gum. tragacanthum.

Bolus armena orientalis ad ℨ j. cum iuſculo, ſtatim ſedat dyſenteriam, ſi purgatio ſufficiens præceſſerit. Vel

℞. Pulueris tragacanthæ ℨ. j. nucis moſchatæ, corallij præparati, ana ℨ. ß. Miſce capiat in duas vel tres doſes, cum ouo ſorbili, aut cum iuſculo. Vel

℞. Gummi arab. ℨ. j. coralli præparati, boli armenæ, ana ℨ. ß. Miſce, vtatur loco prædicti. Vel

℞. Cornu cerui vſti, boli armen. corall. vtriuſque, ſantalor. omnium, maſtiches, ana ℨ. ß. thuris, tragacanthæ, ana ℈. ß. Miſce, fiat puluis, de quo capiat ℨ. ß. frequenter.

Foreſtus valdè commendat puluerem ſequentem, aliquoties vſurpatum.

℞. Myrobalan. citrin. & rhab. parùm torrefacti, ana ℈. j. Fiat puluis pro vna doſi.

Hercules Saxonia ſequenti puluere dicit omnes dyſenterias recentes, niſi fluxio admodùm vrgeat, ſtatim & certò ſanari.

℞. Oſſis ſepiæ vſti ℨ. ij. ſpongiæ piće imbutæ, & in ollula vſtæ, & cortic. ouor. indurator. ablatâ pelliculâ interiori, ana ℨ. j. Fiat puluis. Doſis ℨ. j. in liquore idoneo.

Ad vlcus leniendum & conſolidandum, electuarium ſequens vtiliſſimum eſt.

℞. Mucilag. ſem. cydonior. mucilag. rad. conſolidæ, & gummi tragacanthæ, omnium extractarum cum aqua roſar. ana ℥. j. amyli ʒ. j. coralli rubri ʒ. ij. boli armen. præp. ʒ. j. balauſt. ʒ. ß. rob. de ſorbis, vel cydoniati ℥. ij. ſacchari roſac. ℥. j. Fiat inſtar electuarij, doſis ʒ. ij.

Narcotica per os aliquoties exhibita miranda præſtant: dolorem enim ſedant, fluxum cohibent, ſomnum conciliant, & ſic quoque vires reficiunt. At multò erunt vtiliora, ſi aſtringentibus, & roborantibus permiſceantur. Exempli gratiâ.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ ʒ. ij. laudani opiati g. iij. confectionis alkerm. ℈. ß. Fiat bolus.

In dyſenteria maligna & epidemica, bezoardica & ſudorifica multùm poſſunt. Compertum enim eſt, per huiuſmodi remedia, euacuatâ materiâ dyſenteriam ceſſare: ideóque mox à principio, & dum reliqua fiunt, humoris peccantis natura aduertenda eſt. Si enim is malignus ſit, qualis in dyſenteria epidemica eſſe ſolet, fruſtrà laboratur reliquis medicamentis, niſi ſimul, & quidem ſtatim in principio, alexipharmaca exhibeantur. Ad hunc vſum reuocari poſſunt ea omnia, quæ febribus malignis conueniunt. Ac præter ea quæ diaphoretica ſunt, vt lapis bezoardicus, aqua theriacalis; conferent etiam plurimùm cornu cerui, terra ſigillata, bolus armena, vnicornu, corallium, carabe, ſcordium, hypericum, plantago, tormentilla, pimpinella, & alia innumera.

Exteriùs verò admoueantur toti ventri olea cydonior. roſac. & ſi magis aſtringendum, omphacinum, vel additâ aceti tertiâ parte, & coquendo ad conſumptionem aceti; ſi ventriculus ſimul affectus ſit, addatur

 maſtichinum,

de maſtiche, & myrtill. ana quantùm ſatis. Fiat emplaſtrum, quo totus venter contegatur, à cartilagine xiphoide ad os pectinis.

Fotus etiam fieri poteſt toti ventri, ex decocto aſtringentium facto in aqua ferrata, cum vini rubri, vel aceti portione. Vel

℞. Roſar. rubr. M.ij. abſinthij, menthæ, ana M.j. nucis moſchat. rad. cyperi, maſtiches, galangæ, ana ℥.j. Cum linteo albo fiat ſacculus iuſtæ magnitudinis, qui in vino rubro, vel aceto calefactus venrti imponatur. Vel

℞. Abſinthij, menthæ, plantag. fol. quercus, ſummitatum rubi, caudæ equinæ, centinodiæ, ana M.j. flor. chamæm. P. ij. roſar. rubr. M. ß. myrtillor. ℥. j. ſem. ſumach. plantag. coriandri, ana ℥. vj. nuc. moſchat. num. iij. Fiat decoctio in aqua chalybeata, & vino rubro, quâ foueatur venter.

Rulandus ventri admouet ſacculum ex furfuribus in aceto decoctis.

Si dolor valdè vrgeat, ventri admoueantur lintea, in lacte chalybeato calente madefacta.

Quòd ſi fomenta non ſufficiant, ad inſeſſus deuenire poſſumus, qui à Matthæo de Gradi. Sauanarola, & Iachino præcipuè laudantur. Idémque Iachinus ad pueros maximum eſſe ſecretum aſſerit. Nam calore actuali nonnihil humores ad cutem auertunt; qualitate verò aſtringente fluxum cohibent. Iis tamen vtendum non erit, ſi corpus humoribus vitioſis refertum fuerit; ſi dyſenteria fuerit maligna. & febrem comitem habuerit. Fiunt autem ex teneris germinibus quercuum, baccis cupreſſi viridibus, nucibus pineis viridibus, vel pini foliis, & corticibus, aliiſque in aqua decoctis.

Ex prædictis fotuum decoctis poſſunt fieri ſuffumi-

 gia,

gia, ſi nempè eorum vaporem recipiat æger in ſella perforata.

Præcipuè commendatur ſuffitus ex decocto tapſi barbati, qui etiam in diarrhœa laudatus eſt.

Fauentinus commendat ſuffumigium ex terebinthina ſuprà laminam candentem iniecta, bis in die exceptum.

Idem laudat fomentum ſequens, ano admouendum.

℞. Meliſſæ ℔.j. verbaſci M.j. Includantur ſacculo oblongo, qui poſteà in vini rubri ſtyptici, & aceti fortiſſimi ana quantum ſatis, coquatur ad tertias, & calidus ano imponatur.

Rulandus verò ano admouet fotum ex decocto glandium in aceto paratum.

Idem Fauentinus hanc lotionem proponit, tanquàm ſecretum ad ſiſtendum fluxum dyſentericum.

℞. Scoriæ ferri aceto præparatæ, limaturæ chalybis aceto præparatæ, ana ℔. j. Bulliant in ℔. ij. aceti fortiſſimi ad mediæ partis conſumptionem. In hoc decocto æger plantas pedum, & volas manuum detineat per dimidiam horam, manè & veſperi.

In affectu diuturno, & vbi vlcera contumacia inteſtina occupant, mercurius crudus ad eorum curationem plurimùm confert, ſi cum vnguento roſaceo permiſceatur, eóque venter illinatur.

Huic addi poſſunt clyſteres pro ſordidis vlceribus ſuprà propoſiti.

Lac vaccinum eodem tempore exhiberi poterit cum ſyrupo myrtino.

Item balſami veri ʒ.j. cum nebula exhibita, vlcera interna mirabiliter conſolidat.

Ad dolores leniendos, omentum caſtrari, aut veruecis recenter mactati, ventri admotum & faſciis alligatum

tum, multùm prodeſt, præcipuè in pueris, & pluries idem remedium iterari debet.

Si hepar, aut ventriculus, aut cerebrum huic fluxui occaſionem præbeant, propria remedia illis erunt adhibenda, ea perpetuò ſeligendo, quæ aſtringendi & roborandi vim habeant.

Pro potu ordinario exhibeatur aqua, cum conſerua roſar. agitata, tinctura roſar. decoctum fol. quercus, vel aqua infuſionis terræ ſigillatæ, vel aqua ſimplex auro vſtulata, cum ſyrupo cydonior. myrtino, aut de roſis ſiccis. Vel abſente febre lene decoctum maſtiches cum ſyrupis prædictis. Potus chalybeatus, ex ſententia Cratonis, exhibendus non eſt: non enim aſtringit, vt vulgò creditur, ſed turbat aluum. Alij laudant decoctum graminis, quia ſiccando prodeſt, & per vrinam diuertendo.

Denique obſeruatione dignum eſt, quod tradit Aëtius lib.3. cap.8. & Paulus lib.1. cap.35. inueterata alui profluuia per venerem exſiccari. Quod priùs dixerat Hipp.7. Epid. in fine: *Impudens ſcortatio difficultati inteſtinorum medetur.* Huius rei veritatem experientiâ didicit Amatus Luſitanus curat.47.cent.2. *Dyſentericus*, inquit, *cùm grauiter opprimeretur, noctu cum vxore hymenæum exercuit, & illicò deiectiones ceſſarunt, indéque ſanus euaſit.*

Hîc pro coronide addatur, quod in curatione diarrhœæ, ex Platero in cura fluxus hæmorrhoidum relatum eſt; ſanguinem feruidum iniectum mirabiliter aluum fluentem cohibere, vel humanum, vel alterius animalis.

CAPVT

CAPVT VII.

De Teneſmo.

TEneſmus eſt aſſidua deſidendi cupiditas, quâ nihil præter mucoſum quoddam, & ſubcruentum, aut purulentum excernitur.

Cauſa proxima huius affectus eſt vlcus recti inteſtini, à quo ſanies quædam aut materia purulenta continuò emanat, & facultatem expultricem irritat; vndè aſſidua deſidendi cupiditas emergit. Præterea mucoſum quiddam cum ſanguine aut pure permixtum excernitur ex deprauata homioſi partis vlceratæ, quæ proprium alimentum probè non concoquit, & ſibi aſſimilat; ſed in ſubſtantiam illam heterogeneam & mucoſam conuertit; vt de aliis vlceribus inteſtinorum in dyſenteria fuſiùs expoſuimus. Cùm verò in dyſenteriæ theoria dictum ſit à nobis, omnia inteſtina in eo affectu poſſe vlcere tentari, hinc ſequi videtur etiam recti inteſtini vlcera ad dyſenteriam eſſe referenda. Vſus tamen inualuit, vt quando ſolum inteſtinum rectum afficitur, peculiari teneſmi nomine donetur; cùm tamen aliis inteſtinis affectis, ſi rectum etiam afficiatur, licèt dyſenteriæ nomen obtineat, frequens illa deſidendi cupiditas, reperiatur, & ita teneſmus & dyſenteria ſunt eiuſdem naturæ, & eaſdem habent generationis cauſas, vt tota eorum affectuum differentia in loci affecti diuerſitate conſiſtat. Atque ita omnes dyſenteriæ cauſæ ſuperiori capite propoſitæ teneſmum etiam producere valent, vt eas repetere non opus ſit.

Ad diagnoſim huius affectus nihil aliud requiritur quàm eum à dyſenteria diſtinguere, quod facile obtinetur,

netur, per ea quæ in definitione propoſita ſunt. In teneſmo enim aſſidua eſt egerendi cupiditas, in dyſenteria verò interpolata, & dilucida habens interualla; præterea in teneſmo poſt magnum deſidendi conatum exiguus mucus, iſque ſanguinolentus, aut purulentus excernitur, in dyſenteria verò tùm excrementa, tùm humores ſingulis deiectionibus excernuntur.

Signa cauſarum eadem ſunt, quæ in dyſenteriæ cauſis dignoſcendis fuere propoſita.

Quod ad prognoſim attinet: Celſus lib. 4. cap. 19. teneſmum facilè tolli aſſerit, & nunquam per ſe hominem iugulare. Gal. tamen 5. de vſu partium c. 4. inter morbos qui ventri accidunt grauiſſimos enumerat, & certè ratione moleſtiæ & durationis, grauis morbus dici meretur; periculoſus tamen non eſt, niſi ab atra bile excitetur, tunc enim ad cancri vlcerati naturam accedit. Prætereà grauia incommoda afferre poteſt, vt abortum mulieribus. Sic apud Hipp. aph. 27. ſect. 7. Mulieri vtero gerenti, ſi teneſmus ſuperuenerit, abortum facit. Aſſiduus enim deiiciendi conatus vterum recto inteſtino vicinum maximè fatigat; deindè muſculi fœcum excluſioni deſtinati, ad fœtus etiam excluſionem inſeruiunt; ideò quando illi aſſiduè ventrem inferiorem comprimunt, abortum faciunt. Denique vlcera recti inteſtini ano vicina, ſi diutiùs durent, in fiſtulam immedicabilem degenerant.

Teneſmi curatio à dyſenteriæ curatione parùm abeſt. Atque ita, primùm humores acres & erodentes, ab hepate, aliiſve partibus profluentes, expurgandi ſunt medicamentis aſtringendi vi præditis, quale eſt imprimis rhab. quod eò vſque iterandum eſt, donec exhauſta & imbibita fluxio videatur.

Si adſit inflammatio, (quæ febre potiſſimùm dignoſcitur,) aut multitudo ſanguinis, phlebotomia vſurpanda

panda eſt. Imò verò ſi inflammatio poſt venæ ſectionem perſeueret, vt etiam ſtranguriam efficiat, (quod non rarò ſolet contingere,) venarum hæmorrhoidalium apertio per hirudines erit vtiliſſima.

Tum clyſteres, nunc lenientes, cùm dolor vrget plurimùm; nunc abſtergentes, glutinantes, aut aſtringentes, pro variis vlceris temporibus iniiciendi ſunt, quorum formulæ ex dyſenteriæ curatione deſumendæ ſunt.

In clyſterum autem vſu obſeruandum eſt primò, vt ſæpè & in parua quantitate, ſcilicet ad ℔. ß. iniiciantur, quia difficilè ob conatum aſſiduum retinentur; deindè vt canalis in podicem blandiſſimè inſeratur, ne locum irritet, doloremque augeat.

Tum pars affecta ſedulò tractanda eſt fotibus, inſeſſibus, ſuffumigiis, ſuppoſitoriis, & inunctionibus.

Fotus in hunc modum concinnari poterit.

℞. Fol. tapſi barbati, & abſinthij, ana M. vj. Decoquantur in lacte recenti, & includantur duobus ſacculis, qui alternatim ano & toti ventri calidè applicentur. Vel

℞. Flor. chamæmel. & roſ. ana M. j. vini rubri ℔. ij. Infundantur per duas horas ſupra cineres calidos. Foueatur anus calidè quantùm ferre poteſt, cum linteis quadruplicatis. Poſteà ſuper ſpongiam in eodem liquore expreſſam ſedeat æger, ipsámque ſedendo comprimat.

Vel impleantur duo ſacculi furfure tritici, & in aceto bulliant. Sedeat æger, modò ſuper vnum, modò ſuper alterum calidum, quantùm ferre poteſt.

Si multùm ſanguinis excernatur, fotus in hunc modum componi poterit.

℞. Fol. verbaſci cum radic. M. ij. roſar. rubr. P. j. cortic. granat. & gallar. ana ℥. ß. Coquantur in duabus

duabus partibus aquæ ferratæ, & vnâ vini rubri pro fotu: quem efficaciorem efficies, ſi aluminis ℥. ß. addideris.

Inſeſſus ad dolorem leniendum fiunt ex emollientibus, in aqua vel iure extremitatum veruecis decoctis; quibus, ſi ardor increuerit, addi poterunt violæ, ſolanum, cucurbitæ, & melonis ramenta. Ad vlceris verò ſanationem, ex aſtringentibus pro fotu ſuprà deſcriptis erunt componendi.

Suffitus vlceri exſiccando idonei ſunt, ex thure in ignem coniecto, vel ex decocto ſabinæ facto in oxycrato, aliiſque in curatione dyſenteriæ propoſitis; quorum fumum excipiat æger in cathedra perforata. Sequens autem maximè laudatur à Foreſto.

℞. Maſtiches ʒ.j. thuris ℈.j. myrtillor. ʒ.j.ß. roſar. rubr. ℈ ij. Fiat puluis pro ſuffumigio.

Suppoſitoria in hoc affectu multùm poſſunt, quæ blanda ac lenia eſſe debent, ne partem admodùm ſenſibilem exaſperent. Fiunt autem commodè ex ſeuo hirci, vel capræ, in formam ſuppoſitorij ſecto, & indito, dolorem enim ſedat, & vlcus conſolidat. Sed ad dolorem ſedandum erunt præſtantiora, ſi ſemen papaueris, vel hyoſcyami ſubtiliſſimè tuſum permiſceas, & in nodulum chartaceum ſuppoſitorij formâ effundas. Longè magis, ſi horum loco, oleorum ex dictis ſeminibus expreſſorum guttas tres cuilibet ſuppoſitorio addideris, vel opij gr.j. in olei amygd. dulc. ℈.ß. diſſolutum.

Ad vlcus ſanandum efficacius fiet ſi ſeuo, vt dictum, ſoluto, vel ſimplici, vel narcoticis additis, amylum & gummi tragacanth. tritum, vel infuſum priùs in aqua plantaginis miſceas. Vel in ſequentem modum componi poterit.

℞. Gum. tragacanth. quantùm ſatis. Affunde tantillum

lum aquæ plantag. vt intumeſcat tantùm, neque nimiùm liqueſcat; adde mucilag. ſem. pſyllij, aut cydonior. tantundem, & vitellum oui aſſum. Miſce, iiſque parùm calentibus adde ceræ albæ liquatæ q.ſ. ad ſuppoſitorij conſiſtentiam. Huic etiam narcotica addi poſſunt. Tum etiam, quemadmodùm in prædictis, ad maiorem eroſionem curandam, pulueres ceruſæ, tuthiæ, boli', balauſtior. aliorúmque citrà acrimoniam ſiccantium; qui tamen ſubtiliſſimè læuigari debent, ne partis ſenſum exaſperent.

Olea & vnguenta admoueri poterunt, tum ventri, qualia in dyſenteriæ curatione propoſita ſunt; tum ano, vt vnguentum roſac. popul. vel ex mucilaginibus, vitellis ouor. oleo roſac. &c. paratum, ad inflammationem & dolorem demulcendum, aliáque in hæmorrhoidum dolore proponenda; vel ad vlceris ſanationem vnguentum album Rhaſis, pompholygos, in hydromelite liquatum, & alia innumera.

Denique in grauiori affectu ad narcotica confugiendum eſt, non ſolùm admota, ſed etiam aſſumpta. Cæteris autem præſtat laudanum opiatum ad gr. iij. vel iiij. cum maſtiche & terra ſigillata exhibitum, vel in clyſtere permixtum, ex decocto flor. chamæm. parato.

CAPVT VIII.

De Fluxu hepatico.

Fluxus hepaticus eſt ille in quo ſeroſi & ſanguinei humores loturæ carnium ſimiles excernuntur.

Producitur hic affectus ab hepatis imbecillitate & atonia, propter quam bonum & laudabilem ſanguinem

nem producere non poteſt; ſed chyloſam materiam in ſanguinem tenuem, & ſeroſum conuertit, qui cùm alendis partibus idoneus non ſit, à natura expellitur ad inteſtina, vndè fluxus iſte hepaticus contingit.

Illa autem imbecillitas & atonia à qualibet intemperie produci poteſt. A quocunque enim primarum qualitatum exceſſu robur hepatis natiuum, & vis illius ſanguifica deiicitur. Quod tamen dubitationem habet ab experientia deſumptam, quandoquidem videmus ſæpè graues hepatis intemperies, & inſignes primarum qualitatum exceſſus, alios morbos producere; iſtum verò ab illis minimè induci. Contrà verò fluxum hunc hepaticum ſæpè apparere ſine inſigni primarum qualitatum exceſſu. Vt igitur affectus iſtius natura integrè ſtabiliatur, dicendum eſt cum ſapientiſſimo Varandæo præceptore meo, præter vulgarem intemperiem aliquid ſuperius, & maius reperiri, quod iſtum affectum producere valeat. Et illud dicit eſſe occultiorem quamdam intemperiem, quæ exolutionem ſiue conſumptionem humidi primigenij, ſiue radicalis in hepate inducit, ad quam ſequitur caloris innati ipſius maxima exolutio.

Hanc prauam diatheſim & occultam intemperiem producere poſſunt febres ardentes, & ſynte&ticæ; intemperies viſcerum calidior oleoſam ſubſtantiam colliquans; occulta putredo; humorum corruptela; refrigeratio ſumma à pituitæ vel melancholiæ copia in corpore præter naturam cumulata, & calorem natiuum opprimente, ac corrumpente. Id ipſum præſtare poſſunt cauſæ externæ, vt larga frigidæ potio, niuis aut glaciei hauſtus, olerum frigidorum ac crudorum vſus immodicus; venena aſſumpta, & medicamenta cathartica ve-

hementiora. Sic etiam vinum meracum copiosè hauſtum, ſalſa, acria, & piperata, aliaque inſigni qualitate prædita, iecoris ſubſtantiam, exhauriunt, & extorrent; his addere licet omnes alias cauſas quæ impensè refrigerando vel calefaciendo, hepatis robur ac tonum diſſoluere poſſunt.

Verus igitur ac legitimus fluxus hepaticus hactenùs expoſitus eſt, qui hunc peculiariter habet characteriſmum, vt in eo deiectiones liquidæ ac ſeroſæ, & loturæ carnium ſimiles appareant,& hic ab hepatis imbecillitate procedit,ob quam ſanguificatio non recte perficitur, ſeu ab intemperie maligniori calidum & humidum natiuum partis vitiante.

Datur verò prætereà fluxus hepaticus ſpurius, qui à ſimplici intemperie, ſine vllo humidi primigenij vitio procedit, à qua quidem intemperie, ipſa facultas non læditur, ſed tantùm illius opus corrumpitur : ita vt loco puri ſanguinis, impurus & corruptus proueniat,vel bonus ſanguis in prauum degeneret, cùm in legitimo fluxu hepatico nunquam bonus & laudabilis ſanguis in hepate generetur.

Corrumpitur autem, vel impurus redditur ſanguis fluxum iſtum ſpurium committens; vel ex permixtione bilis flauæ, aut atræ, alteriuſque cuiuſdam materiæ impuræ; vel ex diuturniori in hepate lociſque vicinis mora, ob quam craſſior redditur, aut aduritur, aut etiam interdùm putreſcit; vel propter vitium lienis fæculentam ſanguinis portionem non trahentis. Et in hoc ſpurio fluxu ſanguis interdùm craſſus, interdùm niger, interdùm variis humoribus diuerſis coloribus infectis, permixtus excernitur.

Signa huius affectus ex his quæ dicta ſunt facilè elici poſſunt.

In fluxu enim hepatico legitimo deiectiones liquidæ,

&

& loturæ carnium ſimiles apparent, quod in aliis fluxibus ſanguineis non contingit: ſaltem vt in omnibus deiectionibus tales materiæ appareant, in dyſenteria enim ſi aliquando talis excretio fit, id rarò contingit, & conſequenter bilis, pituita & fæces varij coloris excernuntur. Adde quod in dyſenteria adſunt dolores & tormina ventris; in fluxu verò hepatico nullus eſt dolor.

Cauſarum verò ſigna propriis characteribus diſtinguenda ſunt. Si enim à calida intemperie hepatis imbecillitas & atonia inducta ſit, febres ardentes aut colliquantes præceſſerunt; vel vomitus æruginoſi aut deiectiones, ſitis, & febris adeſt, corporis ſqualfor, & & inappetentia, & deiectiones valdè fœtidæ apparent, ſi verò à frigida intemperie ortum duxerit, deiectiones minùs fœtent, nec ſitis, nec colliquatio adeſt; totum corpus frigidius efficitur, & liuido colore perfuſum.

Interdùm tamen ex humorum putredine febris exoritur, quæ dicta ſymptomata aliquantulùm immutat; ſed cauſæ prægreſſæ examinandæ ſunt, quæ vtramque intemperiem facilè manifeſtare poſſunt. In hac etiam frigida intemperie ægri maximo vini generoſi ac meracioris deſiderio tenentur.

Humidior verò ac ſiccior intemperies ex contrariis effectibus deprehenduntur. Humidior enim plurimam ac crebram deiectionem facit, & valdè tenuem; contra verò ſiccior paucam, & craſſiorem reddit, quam tamen ingens potus cupiditas comitatur.

Cauſæ denique externæ ex relatu ægrotantium & adſtantium facilè innoteſcent.

Spurius verò fluxus hepaticus omnia ferè ſigna habet communia cum dyſenteria, niſi quòd in eo nullus adeſt ventris dolor, neque tormina moleſtant, neque vlla ramenta aut carunculæ in deiectionibus conſpiciuntur.

Prognoſis huius affectus non niſi mala & vtplurimùm funeſta inſtitui poteſt. Cùm enim pars princeps grauiſſimè laboret, exhauſtu ſcilicet & conſumptione humidi primigenij, cuius reparatio vix ſperabilis, eſt, nonniſi certum exitium vtplurimùm expectandum eſt, præcipuè quando à calida intemperie affectus ducit originem.

Quando enim in febribus hic affectus contingit colliquationes corporis, & putredines ingentes breui ſuccedunt, quæ citò ægrotantes de medio tollunt. In febribus verò malignis & peſtilentibus propter cauſæ cacoëthiam, periculum augetur. Quando verò hic affectus à frigida intemperie ducit originem; diuturnior eſſe ſolet, & in hydropem immedicabilem plerumque degenerat.

Denique fluxus hepaticus ſpurius licèt admodùm periculoſus ſit, minus tamen habet periculum legitimo; quia à ſimplici, & vulgari intēperie, & praua humorum diatheſi tantùm exoritur, tono & robore hepatis integro remanente, & ſublatis cauſis ſanguinem vitiantibus euinci poteſt.

Curatio huius affectus perficitur remediis hepar roborantibus, eius intemperiem corrigentibus, fluxumque cohibentibus. Et quia longè frequentiùs atque vtplurimùm à calida intemperie ducit originem, ideò huic inprimis intemperiei curationem aptabimus, cum ille qui à frigida intemperie producitur rariſſimè contingat, & eamdem cum hydrope curationem deſideret.

Primò igitur quamuis nullus vacuationibus locus eſſe videatur, cùm fluxus immodicus ſui tantùm cohibitionem indicet; rhab. tamen vel ſolum, vel cum myrobalanis exhibitum, iuxtà formulas in dyſenteriæ curatione propoſitas, interdùm prodeſſe poterit, quia hepar roborat; idque inprimis, ſi quædam impuritates deiectionibus permixtæ videantur. Imò verò nonnulli

ægrotantes

ægrotantes rhab. ℈. j. cum conſerua roſar. in multos dies exhibito liberati ſunt.

Clyſteres hîc parùm proſunt, cùm hepar affectum ſit. Attamen ex lacte chalybeato, vel decocto leniter aſtringente interdùm iniici poterunt, ne inteſtina nimiùm relaxentur.

At iulepi hepar roborantes, eiúſque intemperiem corrigentes, in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. cichor. gramin. acetoſ. ana ℥. j. fol. endiu. agrim. cichor. plantag. cuſcutæ, ana M. j. abſinthij pontici M. ß. ſantali rubr. ʒ. j. ß. raſur. eboris & ſpodij, ana ℈. ij. coriandri præparati ʒ. j. roſar. rubr. P. j. Coquantur ad ℔. j. ß. In colatura diſſolue ſyrupi cydoniorum & acetoſi ſimpl. ana ℥. ij. Fiat iulep. pro iiij. doſibus, ſerò & manè ſumendis. Vel

℞. Aquæ plantag. ℥. iij. ſyrup. de roſis ſicc. ℥. j. ſpiritus vitrioli quantùm ſatis ad moderatam aciditatem. Fiat iulep. frequenter iterandus.

Poterit etiam æger vti frequenter ex cochleari ſyrupis ſequentibus.

℞. Syrupi myrtini, cydonior. & de roſis ſiccis, ana ℥. j. ſyrup. de cichor. ſimpl. aut compoſ. cum rheo, ℥. j. ß. Miſce.

Fit ſyrup. præſtantiſſimus ex tinctura roſar. facta in aqua roſar. & cum ſaccharo roſac. redacta in ſyrupum.

Puluis etiam ſequens ad ʒ. ß. vel ʒ. j. ſemel aut bis in die, in ouo ſorbili, iuſculo, aut alio liquore idoneo vſurpari poterit.

℞. Sem. plantag. & acetoſæ, ana ʒ. j. ſem. endiu. portul. cuſcut. coriand. præp. ana ℈. j. roſar. rubr. trochiſc. de ſpodio, gum. tragacanth. torrefacti, ana ʒ. ß. pellicul. interiorum ventriculor. gallinæ exſiccator. ℈. ß. Fiat puluis tenuiſſimus.

 Vel

Vel tabellæ triaſantali duplicato rheo ad ℨ. ij. pro doſi exhibitæ, ad hepar roborandum erunt vtiliſſimæ; tum etiam opiata ſequens.

℞. Conſer. rad. cichorij ℥. j. conſeru. roſar. veter. ℥. ß. pulpæ paſſular. corinth. ℨ. vj. croci Martis ℨ. j. coralli præpar. raſuræ eboris, & cornu cerui, ana ℈. j. Cum ſyrupo de roſ. ſiccis fiat opiata, addendo ſpirit. vitriol. ℈. ß. De qua capiat magnitudinem caſtaneæ tribus horis ante paſtum. Poteſt etiam addi hepar lupi præparatum, quod ab authoribus commendatur tanquàm ſpecificum.

Paſſulæ maiores vel corinthiacæ, quia hepati amicæ, in hoc affectu commendantur, ideò magnâ copiâ cum ſeminibus ſunt comedendæ. Quod vt commodiùs fiat, priùs in mortario marmoreo erunt contundendæ.

Vel rob paſſularum fieri poteſt, coquendo eas in vino rubro, vel alio generoſo, ſi calor non obſtiterit; & poſteà ſuccum ex iis exprimendo, rurſúmque in formam rob decoquendo. Quod ſimplex vſurpari poterit, vel cum ſequentibus componi in formam opiatæ.

℞. Paſſular. corinthiac. ℔. ß. Coquatur ad pultis conſiſtentiam in vino veteri. Transfundantur ſetaceo, & colaturæ admiſce corticis citri condit. piſtati ℥ ß. pulu. electar. triaſantal. & diamarg. frig. ana ℨ j. coralli præp. & roſar. rubr. ana ℈. iiij. iecoris lupi præp. ℨ. iij. Fiat opiata.

Syrupus corallor. ad hepar roborandum & fluxum cohibendum præſtantiſſimus eſt. At longè præſtantior illius tinctura. Cui etiam ſubſtitui poterit extractum vel magiſterium, in aqua plantag. exhibitum.

Succus ex ſurculis tenuioribus vrticæ per ſe ad ℥. ij. vel cum aqua & aceto exhibitus manè per triduum, fluxum ſiſtit, & ſanguinem corruptum purificat.

Quia verò in hoc affectu corpus valdè abſumitur,

deſtillatum

deſtillatum reſtaurans fluxui etiam cohibendo idoneum, vel per ſe frequenter exhibendum, vel omnibus cibariis permiſcendum eſt.

℞. Caponem pinguem & perdicem, iiſque deplumatis & exenteratis, repleantur ventres fol. cichorij, agrim. & carnis teſtudinum, ana M.j. conſeruæ roſ. ℥.iij. ſem. plantag. coriand. præp ana ʒ.ij. myrobalan. citrin. ʒ. j. fol. ſanguinariæ M. ß. trochiſcor. de carabe, & de ſpodio, ana ℈.iiij. pulu. elect. de gemmis, triaſantali & diamarg. frig. ana ʒ. j Irrorentur omnia vino ſtyptico, & ſimul in ventres auium immiſſa coquantur in aquæ ℔. iij. ad mediæ partis conſumptionem vaſe clauſo. Poſteà reponantur omnia in alembico vitreo cum vini optimi ℥. iij. Diſtillentur in balneo Mariæ ad vſum dictum.

Pro potu vtatur æger tincturâ roſar. vel decocto cichorij & graminis cum ſyrupo cydonior. addendo aliquot guttulas ſpiritus vitrioli.

In cibis hordeata & amygdalata, ac præcipuè oryzata conueniunt.

Exteriùs verò applicentur ventri eadem remedia, quæ quæ in dyſenteriæ curatione præſcripta ſunt, addendo hepatica nonnulla, vt abſinthium, roſas, ſantala omnia, ſpodium, &c. Quæ inunctiones ventris ad hepatis vſque regionem debent pertingere.

Hepati verò ſequens epithema admoueri poterit.

℞. Fol. endiu. & cichorij, ana M.j. cuſcutæ & abſinthij vtriuſque, ana M. ß. roſar. rubr. P.j. ſantali rub. ʒ. j. ß. ſpodij ℈. ij. Coquantur ad ℔. j. ß. In colatura diſſolue aceti roſac. ℥. ij. Iterùm bulliant leuiter & colentur; fiat epithema.

Eadem pars ſequenti vnguento illinatur.

℞. Cerati ſantalini ℥.ij. olei cydonior. & abſinthij, ana ʒ.iij. Miſce, fiat linimentum.

Denique ſi vigiliæ plurimùm ægrotantem infeſtent, vt non rarò ſolet contingere, quia hic fluxus noctu ſolet ingraueſcere, ad narcotica erit deueniendum, qualia in ſuperioribus alui fluxibus fuerunt propoſita.

CAPVT IX.

De Lumbricis.

QVamuis lumbrici in variis corporis partibus generentur quia tamen id rariſſimè contingit, & frequentiſſimè in inteſtinis magnus fit eorum prouentus, ideò nos tantùm de his in hoc loco agere inſtituimus.

A nonnullis ambigitur, ad quod genus affectuum præter naturam lumbrici referendi ſint: omnem tamen dubitationis anſam facilè auferre poſſumus, dicentes, ſub diuerſo reſpectu ad omnia genera referri poſſe, prout enim inteſtina vellicant & pungunt, vel obſtruunt aliosque morbos producunt, cauſæ morbificæ dici poſſunt. Prout verò ſunt ſubſtantiæ ſuperadditæ iis quæ naturaliter in inteſtinis contineri debent, inter morbos in numero aucto toto genere præter naturam à Galeno recenſentur; quemadmodum & calculus: ac denique prout excernuntur per aluum præternaturaliter, aut etiam per os, ad vitium excretorum ſunt referendi.

Tria lumbricorum genera proponuntur à Galeno comment. aph.26. ſect.3. teretes ſeu rotundi, qui in tenuibus inteſtinis frequentiùs generantur, vndè ſæpè in ventriculum aſcendunt, aſcarides, ſeu tenues lumbrici, filorum particulas referentes; qui in parte inferiori

inferiori craſſorum inteſtinorum, & iuxtà ſphinctererem muſculum reſidere ſolent: & lati lumbrici, faſciæ etiam nominati, quia lati & longi ſunt inſtar faſciarum quibus infantes obuoluuntur. Iſta ſpecies rarior multò eſt cæteris, & medico praxim exercenti vix ter aut quater in vita videre contingit, magnæ tamen de eo apud authores habentur controuerſiæ, aliis ſcilicet aſſerentibus eſſe vermem vnicum; aliis verò ex plurimis vermiculis ſimul vnitis compoſitum, quos vermiculos cucurbitinos appellant, & lati lumbrici particulas eſſe aſſerunt; alij verò quartam lumbricorum ſpeciem faciunt, cucurbitinos continentem, quorum rationes, & experimenta ſigillatim recenſere,& toties ab aliis decantata repetere, inſtituti noſtri ratio non patitur;ſed ea curioſus lector apud Rondeletium,Platerum, Sennertum,alioſque innumeros videre poterit.

De cauſa etiam lumbricorum efficiente admodùm controuertitur,aliis calorem putredinoſum;aliis natiuũ accuſantibus, aliis vtrumque viciſſim concurrere aſſerentibus. Primi omnia inſecta ex putredine ſecundum Ariſtotelem exoriri contendunt.Secundi aſſerunt calorem putredinoſum eſſe intẽſum,igneum,& deſtructiuũ; atque adeò corporis viuentis generationi non eſſe idoneum. Tertij vt pugnantes haſce ſententias concilient, dicunt à calore putredinoſo materiã diſponi ad generationẽ vermium,eamque ita præparatam à calore natiuo per viã concoctionis in lumbricos conuerti. Quæ tamẽ conciliatio ſubſiſtere non poteſt,ſiquidem ex axiomate phyſico,eiuſdem eſt materiã diſponere,& formam inducere;atque ita præparatio materiæ,& inductio formę,ab eodẽ agente proficiſci debet, deindè in cadaueribus generantur vermes,in quibus nullus eſt calor natiuus. Dicendum eſt calorem, qui putredinoſus eſt reſpectu materiæ putreſcentis, fieri natiuum reſpectu lumbrici,quia

Yy 5 calor

calor naturalis & putredinalis differunt tantùm gradibus; ſed ad diuerſorum animalium generationem diuerſi caloris gradus requiruntur; atque adeò calor qui putredinoſus eſt reſpectu noſtri, poteſt eſſe naturalis reſpectu alterius animalis. Sic calor qui leoni naturalis eſt, nobis eſt febrilis; & per conſequens putrefactiuus. Multi confugiunt ad calorem Solis, qui eſt cauſa vniuerſalis omnium generationum; ſed agnoſcenda eſt perpetuò cauſa particularis, à qua immediatè producitur effectus, concurrente & cooperante cauſa vniuerſali. At longè grauior hîc etiam occurrit difficultas, ex eo quòd vulgatiſſimo theoremate ſancitum eſt, nihil poſſe ſeipſo nobilius generare; atque ita calorem non eſſe præcipuum agens in generatione lumbricorum, qui ad ſubſtantiæ categoriam referendi ſunt; calor verò eſt accidens, & quicquid de ſole dicatur, perpetuò forma lumbrici, vtpotè forma viuentis, nobilior eſt formâ ſolis, quæ tantùm eſt forma mixti. Hæc dubitatio in grauem illam atque prolixam, de generatione æquiuoca diſputationem nos conijcit; in cuius ambagibus præſtantiſſimi quidam philoſophi integris voluminibus ſeſe exercuerunt, ad quos lectorem remittimus, & in primis Fortunium Licetum lib. de ſpontaneo viuentium ortu. Sufficiat hoc loco dicere, multorum opinionem eò deduci, vt credant multiplicia rerum ſemina in variis ſubſtantiis latitare, quæ iuxtà varias illarum permutationes, in lucem emergunt; prout videlicet materia per putredinem, aut aliam quamuis alterationem, ad hanc vel illam formam recipiendam magis diſponitur, & ſemen illi diſpoſitioni magis analogum ſuſcitatur in actum, formamque ſibi propriam in materiam introducit. Hæc ſententia non valdè recedit à veteri philoſophia, quæ docet formas educi è potentia materiæ; ſed hi tutiùs eſſe exiſtimant,

ſemina

ſemina rerum in materia recondere, quæ verè ſint efficientia, quàm ſolam materiæ potentiam agnoſcere, quæ nullam habet efficiendi vim, cum illa enim materiæ potentia inquirendum eſt aliquod efficiens, quod formas de illa deducat, aut potiùs in eam introducat.

Cauſa materialis lumbricorum vulgatiſſima eſt pituita dulcis, putredinem concipiens, cuius putredinis ope eam acquirit diſpoſitionem, vt in lumbricos tranſmutetur, verùm nullo modo neceſſarium putamus, vt alimenta vermibus generandis idonea in pituitam priùs conuertantur. Ex iis enim immediatè, dum putreſcunt, vermes generari poſſunt, quemadmodum videmus in carne, caſeo, caſtaneis, pomis, pyris, ceraſis, aliiſque innumeris fructibus vermes per putredinem produci. Ita fit in corpore noſtro præcipuè puerorum qui ingluuiei maximè dediti ſunt prædictis alimentis ſeſe ingurgitant, & plerunque noua aſſumunt, antequam priora fuerint concocta. Hinc fit vt illa putredinem concipiant, ex qua lumbrici oriuntur.

Hoc verò tyrones aduertant, quod in praxi quotidiè obſeruatur, pueros lactentes, quibus carnes exhibentur, à lumbricis maximè infeſtari propterea quòd tenelli eorum ſtomachi ſolidum illud alimentum concoquere non poſſunt; ideò corrumpitur, & in lumbricos faceſſit. Adde quod lac citiſſimè conficitur in ventriculo, & confectum ad inteſtina deturbatur; quod ſi carnem admixtam habeat, quæ tam citò confici non potuit; illa cum lacte ſimul in inteſtina demittitur, ibique putreſcit, & in lumbricos conuertitur.

Obſeruent etiam iuniores, ex lacte ſolo nunquam lumbricos generari: ita vt, quoties de morbo infantis alicuius ambigitur, vtrum ſcilicet ex lumbricis labo-

rer,

ret, quos mulierculæ perpetuò accuſant, omneſque morbos infantiles, ac pueriles, ad lumbricos referunt; quemadmodùm omnes mulierum affectus vtero adſcribunt, medicus certò pronuntiare poſſit, infantem illum, ſi lacte ſolo veſcatur, neque carnem aut iuſculum ex ea guſtauerit, lumbricis non laborare. Hoc docuit diſertè Galen. comm. aph.26. ſect.3. dicens in pueris lac ſugentibus vermes non generari. Cuius rei ratio perſpicua non eſt. Multi dicunt in pueris lactentibus calorem non eſſe ſatis fortem ad lumbricorum generationem. Et fulcitur reſponſio autoritate Galeni dicentis loco citato, ad generationem lumbricorum requiri calorem fortem; vndè fieri dicit, vt lumbrici magis generentur in pueris adultioribus, quàm in infantibus, quod docet Hipp. Aph. prædicto. Cui tamen doctrinæ ipſe Hippocrates refragari videtur 4. de morbis, dicens in pueris dum vtero clauſi ſunt, generari vermes: at illi non habent intenſiorem calorem, pueris lac ſugentibus. Et idem Hippocr. aliam reddit rationem cur pueri in vtero concluſi vermes generent: quia, inquit, fæces in iis retinentur; poſtquam verò in lucem exierunt, non generant, quia in iis ampliùs fæces non retinentur. Quod tamen ſatisfacere non videtur, ſiquidem in puerulis extrà vterum fæces ſæpè retinentur, & lumbrici tamen in iis non proueniunt, quamdiu ſolo lacte vtuntur. Cùm igitur prædictæ rationes ſolida ingenia non expleant; nouas hac in re ſapientum cogitationes expectamus, & interim quid nobis videatur, paucis aperiemus, id doctiorum criterio libenter ſubiicientes. Dicimus igitur lac putreſcens aciditatem contrahere, quæ inepta ſit lumbricorum generationi; imò verò illi fortiter obſiſtat: acida enim omnia vermes enecare notiſſimum eſt. Hinc ſuccus limonum ad hanc rem vtiliſſimus, & vſitatiſſimus eſt. Et in

potu

potu ordinario aqua ſpiritu vitrioli acidula reddita, in hoc affectu mirabilis eſt.

Inter cauſas materiales lumbricorum dulcia primum locum obtinere, vulgò exiſtimatur. Quod tamen dubitatione non caret, cùm vulgari axiomate ſancitum ſit, dulcia facilè bileſcere, & bilem amaritudine lumbricos enecare; cui tamen dubitationi facilè eſt reſpondere, in corporibus bilioſis, & caloris acrimoniâ prædictis dulcia facilè bileſcere, quia vlteriori coctione amaritudinem contrahunt, vt in coctione artificiali quotidiè experimur. Verùm in aliis temperamentis minùs calidis dulcia non bileſcunt, ſed potiùs in pituitam conuertuntur, dum à vētriculo citiùs, quàm par ſit, attrahuntur ad inteſtina, & ita cruda, ac ſemicocta putreſcūt, ac lumbricis generandis materiam idoneam præbent.

Sed manet adhuc difficultas de ſaccharo & melle, quæ cùm ſubſtantiam habeant putredini minimè obnoxiā; imò verò cætera omnia, quātumuis putredini obnoxia, ab ea præſeruent; non poſſunt ex iis lumbrici generari. Quæ ratio cùm omninò conuincat, dicimus ex ſaccharo & melle lumbricos non generari, cùm habeant ſubſtātiam incorruptibilem; ſed iam genitos excitari, ac commoueri, quia lumbrici dulcia maximè appetentes, ad mellis & ſacchari occursū ſeſe exagitant, & versùs ventriculū feruntur, nec non citiſſimū incrementū capiunt; vndè ſymptomata emergunt lumbricorum conſectaria.

Signa lumbricorum præſentium, & in inteſtinis latitantium varia ſeſe offerre ſolent, non omnia quidem in omnibus; ſed plura in pluribus. Frequentiora tamen & magis ordinaria ſunt, oris fœtor peculiaris ad aciditatem vergens, ideò mulierculæ noſtræ acidum anhelitum vocant, & deiectiones ſtercori bubulo ſimiles, ac griſeo calore infectæ; ita vt argillam diſſolutam repræſentent. Alia ſigna infrequentiora ſunt febris continua, quæ pluries in die exacerbatur ex motu vermium,

cum

cum anxietate, ſudore frigido interdùm, & animi deliquio, nauſeâ, vomitu, & ſiti inexplebili. Pulſus eſt inæqualis, genæ alternatim rubent, aut liueſcunt; oculi ſplendent; narium pruritus adeſt; dentium ſtridor, & interdùm tremor. Tuſſis adeſt ſicca, & exigua; ſaliua præter ſolitum ex ore effluit. Interdùm etiam capitis grauitas & ſopor, interdùm deliria, interdùm conuulſiones epilepticæ. Dolor in ventre plerumque affligit, morſum & eroſionem repræſentans, interdùm etiam venter inflatur ac diſtenditur, inſtar hydropicorum; interdùm horrifica eſt in ſomno expergiſcentia, nonnulli in ſomno tremunt, ac ſurgunt, atque iterùm ſopiuntur; interdùm totum corpus præter rationem decreſcit, & nonnumquam æger fame canina laborat, atque inſatiabili; quod in lato lumbrico magis contingit, qui omnia alimenta aſſumpta deuorat, & abſumit. Præterea vermes cucurbitini, ſi excernantur latorum ſunt indicia. Aſcarides verò ex pruritu ani moleſto cognoſcuntur, & fœces non rarò iis conſperſæ apparent.

Pro coronide, inter ſigna lumbricorum in corpore latentium cenſeri debet gingiuarum eroſio, vel putredo, quod ſequenti obſeruatione confirmatur. Puer quidam eroſione gingiuarum à longo tempore grauiſſimè vexabatur. Multa, variáque remedia tam interna, quàm topica ipſi præſcripta, & adhibita fuerunt; fruſtrà tamen omnia. Tandem vitam cum morte commutauit. Aperto corpore tanta inuenta eſt abundantia vermium, vt aliquibus in locis inteſtina eroſerint, multíque in vacuo ventris reperti fuerint.

Quod ad prognoſim ſpectat, lumbrici plures paucioribus ſunt deteriores, maiores minoribus. Non rarò periculoſi ſunt, & graues morbos accerſunt, vt febrem intenſam, & inordinatam, ſyncopem, aphoniam,

niam, delirium, epilepſiam, colicam, vel caninam appetentiam.

In morborum principio vermes prodire, malum, tam viuos, quàm mortuos, potiſſimum ſi ſoli, & ſine ſtercore, exeant; viui enim ſummam cruditatem, aut alimenti penuriam ſignificant, mortui verò magnam putredinem, à qua enecantur.

Lumbrici in declinatione morbi, & iam coctione apparente, cum excrementis exeuntes, ſalutem portendunt: oſtenditur enim tum naturam excrementis dominari.

Curatio lumbricorum ad eorum expulſionem dirigenda eſt, cùm ſint toto genere præter naturam. Ilia autem expulſio commodè perficietur catharticis medicamentis; quæ vermes enecant, & expellunt, tùm etiam putridam materiam, ex qua generantur, euacuant.

At verò inter purgantia præſtantiſſimum eſt rhab. quod etiam præſenti alui fluxui & febri conuenit. Illius tamen exhibitionem præcedere debent lumbricos enecantia, aut ſaltem quæ ipſos ad inferiora inteſtina detrudant, per os aſſumpta; tum quæ eoſdem deorsùm euocant. per clyſterem iniecta. Quorum formulæ vulgò in hunc modum ſe habent.

℞. Aquar. gram. & portul. ana ℥.j.ß. ſyrup. de limon. ℥.j. confect. de hyacinth. ʒ.j. pulueris contrà vermes ℈.j. Fiat potio, quæ detur ſtatim, & paulò poſt clyſter ſequens iniiciendus eſt.

℞. Hord. integ. furfur. macri & roſar. rubr. ana P.j. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ℥. ß. Coquantur ad ℔.ß. vel quartaria tria pro puerulo. In colatura diſſolue ſacchari rubri ℥. j. vitellum oui n. j. Fiat clyſter. Poteſt addi caſſia, vel catholicum, ſi magis laxare eſt animus.

Quibus

Quibus remediis ſemel aut bis vſurpatis, potio ſequens propinanda eſt.

℞. Rhab. electi ʒ j. ſantali citrini ℈. ß. Infundantur in aquæ graminis, aut portulacæ ℥. ij. vel iij. In expreſſione diſſolue rhab. puluerati, & pulu. contrà vermes, ana ℈. j. ſyrup. roſac. ℥. j. Miſce, fiat potio. Vel

℞. Rhab. puluerati, & corallinæ, ana ʒ. ß. plus, minùs, pro ætate; aquæ gramin. ℥. ij. ſyrup. violac. ℥. j. Fiat potio.

Si febris magna non adeſt, hieræ picræ ʒ. ij. plus, minùs, potioni admiſcendæ ſunt: illa enim propter amaritudinem lumbricos potenter enecat & expellit.

Si verò prædictis remediis non ceſſerit affectus, ad ſequentia tranſeundum eſt.

℞. Rad. gram. & aceroſ. ana ℥. j. fol. endiuiæ, cichorij, acetoſæ, & portulacæ, ana M. j. ſummitatum hyperici, ſcordij, & centaur. minor. ana P. j. corallin. ʒ. iij. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolue ſyrup. de limonib. ℥. iij. Fiat iulep. pro iij. aut iiij. doſibus, bis in die ſumendis.

℞. Vnguenti de arthanita ℥. iij. mercurij crudi ʒ. j. Miſce, inungatur totus venter.

Deindè purgatio repetenda eſt, imò frequenter iteranda, donec impuritati corporis ſit ſatisfactum.

Imò verò prædicto decocto ſenna, agaric. rhab. &c. addi poterunt, & tunc ſemel tantùm in die erit exhibendum.

Rondeletius valdè probat electar. diacarth. tanquam remedium potentiſſimum ad vermes deiiciendos, & pituitam expurgandam, ac etiam chylum corruptum, ex quibus generantur & nutriuntur vermes, tum etiam infuſionem agarici in oxymelite. Quæ remedia præcipuè conuenient, ſi febris non adfuerit.

Quia

Quia verò ſæpè non niſi magno labore, & longo tempore verminoſi affectus in nonnullis pueris expugnari poſſunt, quamplurima remedia, eáque præſtantiſſima, ab autoribus inuenta & vſurpata ſunt, tum interna, tum externa.

Inter interna primùm recenſeri debent pulueres varij, quorum formulas apud authores paſſim videre eſt.

Ad præcipuos verò ſequentes referendi ſunt, quorum doſis erit à ℈.j. ad ʒ.j. pro ætate puerorum, cum liquore idoneo.

℞. Sem. ſantonici, quod contrà vermes vulgò vocant, ℥.ß. corallinæ ʒ.iij. raſuræ cornu cerui ʒ. ij. Fiat puluis. Vel.

℞. Sem. contrà, corallinæ, & corn. cerui, ad ſummam albedinem vſti, ana partes æquales. Vel.

℞. Pulu. hieræ ſimpl. ʒ. ij. ſem. contrà, ſcordij, centaur. minor. corallinæ, ana ʒ.j. Fiat puluis.

℞. Rhab. & agarici, ana ʒ.j. trochiſc. alhandal ℈.j. diagryd. ℈.ß. corallinæ, cornu cerui vſti, ana ℥. ß. myrrhæ. zedoar. flor. tanaceti, ana ℈.j. ſalis abſinthij & tartari, ana, ʒ.ß. Fiat puluis tenuiſſimus.

In hiſce autem pulueribus aduertendum eſt, vt ex calidioribus medicamentis compoſiti, in calidis naturis & febricitantibus, raro & in minori doſi vſurpentur.

Mulierculæ vulgò pueris à lumbricis malè habentibus exhibere ſolent ſem. contrà ſaccharo incruſtatum vel nudum ſem. cum melle permixtum. Quod remedium præſtantiſſimum eſt; ſiquidem lumbrici dulcium rerum auidi mel deuorant, & cum melle ſemen quo interficiuntur.

Quia verò ſemen illud valdè calidum eſt, temperari poteſt ſi in aceto infundatur per duas horas;

poſteà verò cum melle coctο miſceatur ad formam opiatæ, quam Amatus Luſitanus prædicat tanquàm primum aduerſùs lumbricos remedium.

Cornu cerui vſtum à Foreſto maximè laudatur, cum paſſulis, aut alio quouis modo exhibitum, vt nonnulli hoc ſolo remedio curati ſint; iis præcipuè conuenit, qui lumbricis cum alui fluxu laborant. In qua affectuum complicatione commendat etiam ſuccum plantaginis, & decoctum centinodiæ in potu exhibitum. Quibus addi poſſunt topica ventri admota, partim aſtringentia, partim lumbricos enecandi virtute prædita.

Vulgò etiam vſurpatur à mulieribus oleum commune cum vino exhibitum. Illud autem lentore ſuo, animalium eorum, quæ ſolâ tranſpiratione viuunt, ſpiracula occludens, ipſa ſuffocat & interimit. Vinum etiam acrimoniâ ſuâ, eadem interficit. At præſente febre, melius eſt oleum cum ſucco limonum, vel granatorum admiſcere; vel, quod multò præſtantius eſt, oleum amygdal. amar. cum prædictis ſuccis vel aqua florum arantiorum.

Stocherus in Empirica ſua, oleum è ligno exſiccato coryli, ſeu auellanæ per deſcenſum paratum laudat, ſi vna, vel duæ guttæ puero exhibeantur: grandioribus verò, tres, vel quatuor cum mica panis. *Immediatè*, inquit, *interficit, & educit per ſeceſſum; imò verò lumbricos & pediculos extrà corpus leui contactu enecat.* Volunt autem authores peritiſſimi, hoc oleum è ligno corylino extractum, eſſe oleum illud heraclinum, quo Martinus Rulandus pueros à lumbricis ferè in momento liberabat, labra & vmbilicum eodem illinendo; vt paſſim in illius centuriis videre eſt.

Nos autem experti ſumus, oleum iuniperinum ad guttam vnam exhibitum cum iuſculo, puerulis hiſce

à lum-

à lumbricis laborantibus multùm opitulari, modò febris abſit.

At reliquis omnibus remediis fortè præſtaret mercurius crudus, ſi eum per os exhibere auderemus; quod tamen magnorum virorum ſuffragia fieri poſſe teſtantur. Quorum nonnulla in medium proferam: vt qui hoc remedij genus tentare voluerint, id minimè ſine authore feciſſe exiſtimentur.

Mathiolus epiſt. 4. ad Stephanum Laureum, Medicum Cæſareum. *Cùm*, inquit, *argentum viuum nullâ aliâ lethiferâ facultate (vt Dioſcorides inquit) interimat, quàm quòd ſuo ingenti pondere inteſtina laceret: nihil ſanè verendum videtur minimâ quantitate id poſſe moliri vnquàm; præſertim cùm ſuâ grauitate & ſphæricâ formâ, facilè è corpore per inferiora labatur. Idcircò mirari non debemus, ſi Braſſauolus, tam clarus ætatis noſtræ Medicus, ad necandos interaneorum vermes, dari pueris argentum viuum nullo incommodo, ſcriptum reliquit; & eo tam fœliciter vſus ſit alter quidam clariſſimus Medicus Patauinus, quanquàm parandi, dandique rationem minimè vnquam docere voluit. Atqui ego, etſi hoc medicamento nunquàm ſum vſus; vidi tamen dari ſæpè illud, ſcrupuli, vel ſeſquidrachmæ pondere à Goritienſibus obſtetricibus, ægrè parturientibus mulieribus, nullo prorſus incommodo, ſed fœlici ſemper euentu.* Hæc Mathiolus.

Fallopius tract. de morbo gallico cap. 76. *Si bibatur*, inquit, *argentum viuum, illud non facit, quod facit vnctum. Vidi mulieres, quæ libras eius biberunt vt abortum facerent; & ſine noxa. Ego exhibeo in vermibus puerorum, & nullum parit ſymptoma; ſolùm necantur vermes.*

Platerus in curatione lumbricorum: *Argenti viui*, inquit, *guttam vnam vel alteram, vel ℈.ß. aliqui deglutiendū propinant: quod vermes, quibus maximè aduerſum, citò fugat,*

 poteſtque

morbus ceſſare videtur frequentatis experimentis. Ego quidem viduam mulierem curaui, quæ nouem dierum ſpatio, vomitibus continuis ex vermibus laborauerat, & fere triduo non comederat, nec cibum retinere valuerat. Huic cùm hydrargyri ϶. ij. cum tantillo cydonij mortificati propinaſſem, abſque vlla moleſtia per aluum centum & plures emiſit vermes, & eâdem die liberata eſt, & ſolita exercuit domi & foris negotia; magnâ profectò parentum admiratione, cùm priùs debilis & emaciata eſſet. Aliis etiam exhibui, & bono ſemper euentu; domíque continuò aquam habeo, in qua hydrargyrum infuſum retineo, illamque puerulis pro vermibus libentiſſimè concedo: nec adhuc quempiam ex illo noxam accepiſſe expertus ſum. Vſus eſt hoc remedio ad vermes necandos Mathiolus, Horatius Angenius, & plerique alij celebres viri, qui omnes huius auxilij maximè extollunt beneficia. Datur pueris in ſubſtantia ϶. j. grandioribus ϶. ij. vel ʒ. j. Corrigitur illud & mortificatur in mortario vitreo cum ſaccharo rubro, idque tamdiu conteritur, vt in partes inuiſibiles diſſoluatur. Ne autem in priſtinam formam iterùm redeat; olei amygdal. dulc. guttulas binas addere oportet; & cum ſaccharo roſac. violato, vel cydoniato ieiuno ſtomacho languentibus propinatur. Hæc Baricellus.

Sanctorius in meth. vitand. error. lib. 5. cap. 11. *Niſi*, inquit, *in lumbricis necandis ad valida præſidia confugiamus, vt ad aloën non lotam, vel ad mercurij ϶. j. cum aloës & terebinthinæ pauxillo, ad pilulæ perexiguæ formam recepti, nihil fit.*

Qui mercurij crudi vſum reformidant, eodem præparato vti poſſunt, nempè mercurio dulci, non ſolùm ter, (vt vulgò fit) ſed etiam ſexies ſublimato: vlteriori enim præparatione malignitas illius magis retunditur; admixtis aliquot granis diagrydij, vt citiùs è corpore eliminetur, ſimulque lūbricos, eorúmque materiā expellat.

Quantitas autem illius augenda; vel minuenda eſt pro ratione ætatis. Exempli gratia pueris octo, aut decem annos natis ita præſcribi poterit.

℞. Mercurij dulcis gr. xij. diagryd. gr. vi. fiat pulvis, qui detur cum pomo cocto ſaccharo conſperſo, vel panatella ſaccharata.

Pro potu ordinario, aqua ſuprà laudata erit vtiliſſima ex hydrargyri infuſione parata, vel in qua hydrargyrum per horam integram in ampulla vitrea ſemiplena agitatum fuerit.

Vtilis etiam eſt aqua in qua ſtannum fuſum ſæpè extinctum fuerit. Si verò hydrargyro vti lubeat, ſatiùs eſt aquam cum eo parùm ebullire; ſic enim efficacior redditur.

Non minoris fortè eſt efficaciæ aqua fontis, cum ſpiritus vitrioli aut ſulphuris guttis aliquot acidula reddita: ſunt enim acetoſitates illæ ſpecifica materia quâ moriuntur vermes. Aqua verò, provt puer eſt grandior, magis vel minùs acida eſt efficienda.

Vulgò autem vſurpatur pro potu ordinario, decoctum graminis, aut coriandri præpar. cum ſyrupo limonum, aut granatorum mixtum. Vel decocto graminis ſaccharum cum aceti tantillo admiſceri poterit.

Dum prædicta remedia vſurpantur, clyſteres toto morbi decurſu frequenter iniiciendi ſunt; primùm attrahentes lumbricos, ex dulcibus compoſiti, vt ab initio dictum eſt. Qui non ſolùm ex decocto liquiritiæ, paſſularum, & ficuum parari poſſunt; ſed etiam ex iuſculo pullis admixto ſaccharo, & melle roſaceo, vel ex lacte ſi febris abfuerit; alioqui facilè corrumpitur.

At ſi lumbricos in craſſis iam inteſtinis eſſe coniiciamus, quia tunc vix ampliùs in tenuia poſſunt aſcendere, medicamenta illos enecantia per clyſterem infundere poſſumus, in hunc modum compoſita.

℞. Rad.

℞. Rad. gram. ℥.j. fol. betæ, malu. mercurial. & portul. ana M. ß. corallinæ P. j. coriandri præpar. & ſem. contrà, ana ʒ.ij. In ℔.ij. aquæ fiat decoctio. In colaturæ ℔. j. diſſolue olei roſac. ℥. ij. caſſiæ recenter extractæ ʒ.vj. hieræ picræ ʒ.ij. mellis violacei ℥.j. Fiat clyſter.

Si fortiorem deſideres.

℞. Rad. gentian. ℥. j. abſinth. vulgatis, & abrotoni, ana M. j. centaur, min. M. ß. lupinor ℥.ß. ſem. contrà ʒ.ij. Fiat decoctio. In colaturæ q. ſ. diſſolue olei abſinthij ℥ j ß. ſalis ʒ.j.ß. Fiat clyſter, qui iterandus eſt, & in poſteriori, vt vermes enecati educantur, diſſolue benedictæ laxatiuæ, & hieræ picræ, ana ʒ. iij. vel ℥. ß.

Si præſens ſit alui fluxus, clyſter ſequens iniiciendus eſt.

℞. Rad. tormentillæ, & ariſtol. rotund. ana ℥.j.ß. cortic. granat. & myrobalan. ana ℥.j. lentium P. j. baccarum myrti ʒ.j. roſar. rubr. P. j. Fiat decoctio. In colatura diſſolue olei menthæ, vel abſinthij ℥.j. Fiat clyſter.

Exteriùs verò ventri admoueri ſolent topica varia, non ſolùm anteà propoſita, ſed etiam ſequentia.

℞. Rad. gentian. ℥.i. rad. ariſtoloch. ʒ.vj. cortic. arantior. ℥.j. colocynthid. ʒ.j. cornu cerui vſti ʒ. ij. croci ʒ.ß. Fiat puluis, qui ſubigatur cum oleo de abſinthio, vel amygd. amar. & additâ cerâ fiat vnguentum.

Item oleum ſimplex cum pulpa colocynthid. decoctum efficaciſſimum eſt.

Item oleum de abſinthio & hyperico, toti ventr manè & ſerò admouendnm.

℞. Ol. abſinthij, menthæ, & amygd. amar. ana ℥.ß: ſucci abſinthij, rutæ, ana ℥.ij. tormentillæ, dictamni albi. zedoar. ana ʒ.ß. fellis bubuli ʒ.iij. aloës ℈.j. Pulueriſentur. & cum modica cera fiat vnguentum. Vel

℞. Colocyntid. ʒ. vj Terantur, & cum felle bo ui

& vino imponantur vmbilico. Quo remedio & vermes interficiuntur, & venter ſoluitur.

℞.Myrrhæ ʒ.vij.maſtich.℥.viij.aloës hepar.℥.xviij. ſal. comm. ℔.j. Contuſa omnia deſtillentur per retortam lento igne, & magnâ diligentiâ: exibit primò aqua,deindè oleum: Quo ſi illinatur infantium vmbilicus, omnem putredinem corrigit, quæ in eorum meſenterio reſtagnat.

Cataplaſma etiã in hunc modum concinnari poterit.

℞. Farinæ lupinor. ℥.ij myrrhæ,aloës,ana ʒ.ij.fellis bouis quantùm ſatis,olei de abſinthio ℥.ij. Fiat cataplaſma ventri admouendum.

Si alui fluxus diutiùs perdurauerit, cataplaſma ſequens admoueri poterit.

℞.Ol.cydonior.& abſinthii,ana ℥.i.ſucci portulacæ cum aceto extracti ℥.i.ß. farinæ lentium ℥.i. farinæ lupinor.℥.ß.coralli rubr.cornu ceru.vſti,ana ʒiii. Incorporentur ſimul, & cum pauca terebinthina fiant ad formam cataplaſmatis.

Ex ſola hiera picra cataplaſma conflatum efficaciſſimum eſt.

Fotus etiam interdùm adhiberi poſſunt, quando magna ventris inflatio & tenſio apparet, in hunc modum compoſiti.

℞.Fol.abſinthii, abrotoni,tanaceti,ſcordii, maluæ, & violariæ,ana M.i. lupinor.contuſor.℥.ß.centaur.P.i. Coquantur in aqua & aceto.Foueatur totus venter calidè frequenter.

Denique ad latos lumbricos, & aſcarides, clyſter ex amaris compoſitus erit vtiliſſimus. Cui addi debent purgantia toties repetita, donec corporis impuritas, ex qua illi generantur, extirpata fuerit.

CAPVT

CAPVT X.

De Hæmorrhoidum fluxu immodico.

LIcèt moderatus hæmorrhoidum flùxus ſalutaris ſit, & à multis morbis, iiſque grauiſſimis hominem præſeruare, ac liberare ſoleat, quemadmodùm docuit Hipp. in epidemiis, & aphoriſmis, nempè pleuritide, peripneumonia, nephritide, mania, melancholia, aliiſque innumeris. Immoderatus tamen periculoſiſſimus eſt, alióſque morbos perniciofos inducit, nempe totius corporis imbecillitatem, omnium viſcerum refrigerationem, & præſertim hepatis, atrophiam, cachexiam, & hydropem: propter caloris natiui deperditionem, effuſo vitæ theſauro, & totius corporis fomento.

Ille autem fluxus immodicus eaſdem habet cauſas, quæ alia ſanguinis profluuia excitare ſolent; ſanguinem nimirùm quantitate, vel qualitate peccantem. Dum quantitate peccat, & magnâ copiâ ad venas hæmorrhoidales defertur, eas impensè dilatat, & oſcula illarum aperit, quod quidem fit tunc temporis robore facultatis expultricis: ſed nimiâ interdùm copiâ ſanguis ad eas venas propulſus, retentricem opprimit, vnde fit, vt illâ in officio ſuo deficiente, fluxus fiat immodicus, qui artis miniſterio cohibendus eſt. Dum verò ſanguis qualitate peccat, acrimoniâ, vel tenuitate nimiâ facultatem irritat expultricem, quæ non ſolùm inutilem, ſed etiam vtilem ſanguinem per illas venas excernit. Sanguis autem huiuſmodi fluxum immodicum efficiens acrior redditur ex permiſtione bilis, aut ſeri acrioris.

Cognoſcitur immodicus hæmorrhoidum fluxus ex viribus proſtratis, & imbecillitate, quam æger percipit, & ex diuturnitate fluxus, ac copia ſanguinis excreti; tùm etiam fœdo totius corporis colore ad citrinum vergente, vt ægri ictero laborare videantur.

Si à ſanguinis quantitate prodeat affectus, præceſſêre cauſæ ſanguinem multiplicantes, & patientes in principio leuiter ferunt, alacrioréſque fiunt; poſtmodùm verò perſeuerante fluxu, debilitantur, ac vires eorum maximè deiiciuntur.

Si verò à ſanguinis acrimonia, vel tenuitate nimia fluxus immodicus oriatur; cauſæ bilem generantes aut ſerum acre multiplicantes præceſſerunt; temperamentum corporis adeſt bilioſum, & exuſtum; ſanguis magno impetu effunditur, & effuſus admodùm rubicundus, rutilus, ac veluti flammeus apparet; cùm aliàs, ſi ſolâ quantitate peccet, ſubniger & melancholicus eſſe ſoleat.

Prognoſis ex prædictis ſufficienter colligitur, cùm graues affectus, qui fluxum hæmorrhoidum immodicum conſequuntur, enumerauimus.

Ad curationem, ſanguis immodicè fluens cohibendus, aut ſaltem moderandus eſt; quod fiet reuellentibus, deriuantibus, incraſſantibus, & aſtringentibus remediis.

Ac primùm phlebotomia in omni ſanguinis profluuio reuulſorium eſt remedium. Ideò in profluuio hæmorrhoidum ſanguis ex vena brachij erit detrahendus; maiori quidem copiâ, ſi plenitudinis quædam ſigna appareant, & nondùm maxima ſanguinis quantitas per hæmorrhoidas effluxerit. Alioqui in exigua quantitate, & partitis vicibus tantùm erit detrahendus.

Sanguinem etiam per dictas venas effluentem reuellunt

reuellunt frictiones, & ligaturæ partium ſuperiorum; tum cucurbitulæ, ſcapulis, mammis, & hypochondriis admotæ, quæ ad maiorem reuulſionem in ſcapulis ſcarificari poterunt: in omnibus autem locis prædictis plures, & frequenter erunt admouendæ.

Purgatio etiam blanda humores bilioſos ſanguini impetum conciliantes ad inteſtina deriuat; eáque fieri debet ex purgantibus aſtringendi vi præditis, vt rhabarbaro, myrobalanis, & tamarindis, qualis ad vomitum ſanguinis fuit propoſita. Docetque Mercurialis tamarindos præcipuè, ad compeſcendum huiuſmodi ſanguinem fluentem, miram quandam poteſtatem habere, tam decoctos, quàm in ſubſtantia vſurpatos. Imò pruna noſtratia acidula, quæ aliquo modo tamarindos æmulantur, frequenter eſitata ante alios cibos, huic rei etiam conducere. Illorum prætereà vſus erit conuenientiſſimus, vt aluus laxa ſeruetur; ac ſi non ſuffecerint, alia etiam addenda erunt, quæ ad alui aſtrictionem fuerunt propoſita; quandoquidem vſu medicamentorum aſtringentium aluus conſtipatur, & in conatu, qui ad fæces duriores expellendas neceſſarius eſt, hæmorrhoides magis aperiuntur, ac copioſum ſanguinem effundunt.

Poſtmodùm ad ea remedia veniendum eſt, quæ ſanguinem incraſſant, & venas laxiores conſtringunt; qualia ſunt ea, quæ ad ſanguinis vomitum, & ſanguinis ſputum, in formam iulepi, pulueris, opiatæ, aliorúmque ſuprà propoſita ſunt. Deueniendo etiam ad narcotica, vt ibidem dictum eſt, ſi maxima neceſſitas poſtulauerit.

Ac præter illa remedia, valdè laudantur ab auctoribus pilulæ de bdellio; quas tamen reiicit Rondeletius; proptereà quòd vero bdellio Pharmacopœi careant, & illius

illius loco myrrham vſurpent, quæ ſanguinis fluxum promouet. Verùm huic obſiſtit Solenander, illiúſque experientiæ propriam opponit, aſſerens ſe in vſu harum pilularum, vt ſunt præſcriptæ, atque cum vſitato bdellio compoſitæ, effectum, quem promittunt, tam euidentem comprehendiſſe, vt de compoſitione dubitare vix queat. Niſi quis putet ab adiectis ſiccantibus & aſtringentibus, hoc qualecumque quod recipiunt myrrhæ, obtuſum ſuperatúmque eſſe. His addere poſſumus, Bauderonium in Pharmacopœa, alióſque recentiores aſſerere, verum hodiè bdellium, Dioſcoridis deſcriptioni conueniens, ex Iudæa nobis afferri, & à myrrha non difficilè diſtingui. Illarum autem pilularum vſus talis eſſe poterit.

℞. Pilular. de bdellio ʒ.j. trochiſc. de carabe, & de terra ſigillata, ana ℈.j. Cum mucilag. ſem. cydonior. extracta cum aqua roſacea, fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈.j. bis in die, ante prandium & cœnam.

Topica remedia eodem tempore vſurpanda ſunt, in varias formulas redacta.

Fotus ex verbaſci, ſeu tapſi barbati decocto in aqua ferrata, vel vino aſtringente parato, conuenientiſſimus eſt: hæc ſiquidem planta hæmorrhoidum fluori & dolori appropriata eſt. In vſu verò fomenti diligenter obſeruandum, vt frigidè vel ſaltem temperatè admoueatur.

Magis compoſita decoctio in hunc modum præſcribi poteſt.

℞. Radicis biſtortæ ℔.ß. folior. plantaginis, verbaſci, ſummitatum rubi, & quercus, ana M.ij.ß granorum ſumachi, balauſtior, gallar. viridium, & malicorij, ana M.j. myrtillor. ʒ.ß. roſarum rubra. P.ij. aluminis ℥.j. Coquantur in tribus partibus aquæ ferratæ, & vna vini rubri auſteri pro fotu.

Martinus

Martinus Rulandus fomentum laudat ex duobus ſacculis, alternatim calidè admotis, ex rubro panno conflatis, & glandibus contuſis, ac quercus foliis repletis,& in forti aceto multùm decoctis, quibus ocyùs fluxus conſiſtit.

Ex decoctis ſuperioribus, auctâ doſi ſimplicium, poteſt fieri inſeſſus, quo vtatur æger ſubfrigidè, vt de fomento dictum eſt.

Vnguentum comitiſſæ ad fluxum cohibendum vtiliſſimum eſt, eóque inungi debet dorſum & hæmorrhoides, vel in rem præſentem tale componi poteri t.

℞. Olei roſat. omphacini,& myrtillorum,ana ℥.ij. ſucci plantaginis & tapſi barbati, ana ℥.j.ß.aceti vini rubri ℥.j. Bulliant ad ſuccorum conſumptionem,deindè adde boli armenæ, ſanguinis draconis, thuris, & ſcoriæ ferri ſubtiliſſimè pulucrat.ana ʒ.j.ceræ q.ſ. Fiat vnguentum.

Rondeletius magis probat vnguenta quæ ſine oleis parantur, quia magis aſtringunt, eáque in hunc modum parat.

℞. Succi plantag. burſæ paſtoris, & tapſi barbati, ana ℥.ij.ſyrup.acetoſi ſimplicis ℥.iij. Coquantur ſimul leuiter. Poſteà miſce ſanguinis draconis ℥. j. boli armenæ, terræ ſigillatæ, & radicis biſtortæ ſubtiliſſimè pulucrat.ana ʒ.j.ß.ceruſæ lotæ ℈.ij. Miſceantur ad formam linimenti.

Si hæmorrhoides ſint exulceratæ, ſequens parari poterit.

℞. Olei roſac. ℥.ij. thuris & aloës, ana ʒ. j. ſarcocollæ,ſanguinis draconis, boli armen. ana ʒ. ß. ſpodij, carabes, ana ℈.j. amyli ʒ. iij. ſucci plantag. ℥. j. Fiat vnguentum.

Pinguedo anguillæ, quæ dum torretur exudat, vnguentis

guentis addita, proprietate quâdam agens illa efficaciora reddit.

Cataplaſma etiam dictis partibus vtiliter admouetur, in hunc modum compoſitum.

℞. Boli armenæ, aloës, maſtiches, thuris, ſanguinis draconis, ana ℥.ß. oſſ. myrobalan. indorum, & gallarum, ana ʒ j. Subigantur cum albumine oui & ſucco plantag. fiat cataplaſma.

Vel pili leporis combuſti, & tela aranearum minutiſſima, miſceantur cum albumine oui, & fiat cataplaſma, quod ipſi venæ apertæ, ſi appareat, vtiliter admouebitur, aut in podicem blandè inſeretur.

Suppoſitoria huic vſui ſunt valdè idonea, quia penitiùs in partem demittuntur. Horum autem forma talis eſt.

℞. Colophoniæ, thuris ana ʒ. iij. boli armenæ ℥. ß. ceruſæ, plumbi vſti, ana ʒ. j. acaciæ ʒ. ß. Subtiliſſimè trita excipiantur ſeuo hircino pro formandis ſuppoſitoriis.

Iniectiones per ſyringam in anum fiunt, ex ſucco plantaginis, aliíſve ſupradictis ad fotum propoſitis. Sanguis cuiuſvis animalis recenter extractus, & adhûc feruidus iniectus, mirabiliter ſanguinem ex aluo profluentem cohibet.

Pulmo arietis adhûc calens & cruentus, podici ſubiectus, magnam in ſiſtendo ſanguine habet efficaciam.

Suffitus etiam in eundem finem vtiliter vſurpantur, ex decoctis fotuum prædictorum parati. Quibus etiam addi poſſunt, qui in dyſenteriæ curatione fuerunt propoſiti. Tum etiam ſequens.

℞. Thuris, aloës, maſtiches, roſar. rubr. myrtillor. & abſinthij, ana ʒ. ß. trochiſc. de carabe ℥. j. Fiat puluis craſſior, cat bombus iniiciendus. Cuius fumus recipiendus

dus eſt in cathedra perforata per infundibulum amplum, cuius anguſto orificio aptetur tubulus ex ligno, vel argento, in anum demiſſus.

Suffitus ex decocto tapſi barbati omnium ferè vtiliſſimus eſt.

Si venæ ipſi fluenti remedia applicari poſſint, reliquis præferenda ſunt. Ideóque vt illa apparere poſſit, æger ſuprà menſam collocatus podicem exprimere debet, quaſi deiicere velit, donec conſpicua ſit; adhibito inſuper, ſi opus fuerit, inſtrumento ad eum nonnihil inuertendum. Túncque venæ cataplaſma prædictum, ex telis aranearum & pilis leporinis, vel alia remedia validiſſimè ſiccantia adhibenda ſunt; vel bolus armena, alumen, aut vitriolum vſtum. Oleo etiam vitrioli venam tangere efficax eſt remedium, vel in extremo periculo aquâ forti appellatâ.

Quibus non conferentibus, Hippocrates libro de victus ratione in acutis, & libro de Hæmorrhoidibus, deligationem, ſectionem, & vſtionem hæmorrhoidum proponit, vnicâ ſeruatâ; quæ tamen operatio, tanquàm laborioſiſſima & valdè periculoſa, noſtris temporibus obſoleuit. Quamquàm Maſſaria hanc ſemel operationem ſe vidiſſe referat; cuius hiſtoriam proponere erit vtiliſſimum: ſiquidem ex ea operandi modus, eiúſque euentus apertè docetur. Ea autem talis eſt. *Federicus Corſicus Vincentinus laborauerat primùm dolore, deinde immoderatâ fluxione hæmorrhoidum. Et cùm ille multa præſidia expertus fuiſſet fruſtrà, tandem Patauium ſe contulit. Vbi Medici communi conſenſu ſtatuerunt, ſanguinem eſſe cohibendum. Sed cùm ille varia præſidia, tum interna, tum externa ab iis viris propoſita fruſtrà expertus fuiſſet; vno verbo, cùm nullum ſuis malis remedium inueniret, ſtatuit hanc manus operationem experiri. Cùm autem apud nos nullus eſſet chirurgus idoneus, aduocato*

chirurgo

chirurgo Neapolitano, qui hanc rem profitebatur, Fabricio, hæmorrhoides inciſæ, ligatæ, & combuſtæ fuerunt. Summa autem huius adminiſtrationis eſt huiuſmodi. Hominem primùm accommodatè vinciunt, vt nullo modo poſſit dimoueri. Deindè extrema capita hæmorrhoidum, quotquot illæ fuerunt, ab inteſtino excarnant leuiter, & ſeparant; tum propriâ quâdam acu forti obductâ filo ferè ad extremum tota perforant, & ſtrictè obuinciunt, conſuúntque. Hoc pacto, demùm forcipe amputatâ venarum portiunculâ, quæ ex ſutura ſupereſt, ignito ferro eam comburunt. Opus ſanè eſt dolorificum, & faſtidioſum à ligatura, ſectione, & vſtione. Federico febris, atque inſignis dolor ſuperuenêre. Sed nonnulla ſua præſidia adhibente chirurgo, ille paucis diebus, & à febre, & à dolore, & ſanguinis fluxione, non ſine multorum admiratione, liberatus, integram ſuam ſanitatem viſus eſt recuperaſſe. Verum tamen non eſt prætermittendum, cùm ille ſibi nimiùm fideret, neque ſolùm prætermiſiſſet ſectionem venæ, & purgationem, vt neceſſarium fuerat; ſed & nullam probam viuendi rationem ſeruaſſet, proximo anno febre peſtilenti correptus obiit. Vnde obſeruandum venit diligenter Hippocratis præceptum Aph. 12. ſectionis ſextæ, vt vna hæmorrhois aperta ſeruetur. Niſi, vt docet Aëtius, maluerit æger, quæ à ſuppreſſione imminent pericula, victu frugali, exercitio, venæ ſectione, & purgatione cohibere.

In ordinaria autem curatione, quæ per medicamenta fit, hepatis & lienis ratio habenda eſt, cùm venæ meſaraïcæ viſceribus hiſce inſerantur; præſertim ſi hæc calidiora ſint, aut debiliora. Ideóque non inutiliter epithemata, atque vnguenta refrigerantia & roborantia applicantur; qualia in fluxu hepatico fuerunt propoſita, & fuſiùs in earum partium calida intemperie, & inflammatione deſcribentur. Aliquando etiam obſtru-

ctiones viſcerum, & venarum meſaraicarum huic malo dant originem. Quæ omnimò ſoluendæ ſunt, vt æger ab hoc affectu liberetur. Et nos aliquando fluxum hunc contumacem, pilulis ex chalybe, in hepatis obſtructione deſcriptis, prorſus ſuſtulimus.

Toto autem curationis tempore vtatur æger pro potu ordinario aquâ ferratâ, vel decocto millefolii.

Eodem tempore, præ cæteris omnibus, ſummâ curâ ſanguinis vitium emendandum eſt, quod primaria huius fluxus cauſa eſſe videatur. Ideò ſi acer & bilioſus fuerit, infuſo rhei & tamarindorum ſæpè repetito corrigendus eſt. Si calidus & tenuis, incraſſantibus & refrigerantibus. Si aquous, deſiccantibus. Si multus, victu tenui. Nam fruſtrà de ſiſtendo fluore conſilium ſuſcipitur, niſi mali origo priùs tollatur. Quod abundè obſeruauit Solenander conſ. 22. ſect. 4. ſequenti hiſtoria. *Memini* (inquit) *me Annam, ex Ducibus Cliuenſium prognatam, grauiſſimo hæmorrhoïdum, diuturnoque fluxu curantem, magnâ diligentiâ, ſummóque niſu, quia viderem viribus labefactis, ſpiritibúſque diſſolutis ſummum diſcrimen imminere, profluuium obfirmaſſe. Verùm cùm illa inde primo die recreata, ſequentibus mirificè grauari, & circà præcordia tumere, atque inflari inciperet, reuocatus ſexto die, coactus venis recluſis, profluuium rurſus moui. Neque potui ſecurè & tutò ſtringere priùs, quàm corpori, lenibus vacuationibus, hepatique neceſſariò aliis alterantibus atque roborantibus proſpexiſſem.*

Curato tandem hæmorrhoidum fluxu, de præcautione cogitandum eſt ne iterùm redeat. Quod fiet victus ratione conuenienti, phlebotomiâ bis aut ter in anno vſurpatâ, purgatione vſuali ex ſyrupo magiſtrali, aut alio medicamento, cum cauſtico tibiæ admoto, aliíſque huiuſmodi, quæ varianda ſunt, iuxtà varias corporum diſpoſitiones. Prætereà aquæ minerales vitio-

 latæ,

latæ, aluminoſæ, & ferratæ erunt conuenientiſſimæ. Fonſeca commendat ad præcautionem huius affectus decoctum lentiſci, vel eiuſdem infuſionem in vino, paratum hoc modo.

℞. Raſuræ lentiſci ℥. ij. Infundantur in libris xij. vini per 24. horas in loco tepido. Deindè colentur, & de hoc vino bibat pro potu ordinario per menſem integrum. Habet enim vires ſiſtendi hæmorrhoides, tum etiam ventriculum roborandi.

CAPVT XI.

De Dolore Hæmorrhoïdum.

VEnæ hæmorrhoidales in recti inteſtini extremitatem, & anum deſinentes ſæpè tumore afficiuntur, ex quo grauiſſimus dolor non rarò excitari ſolet.

Fit autem ille tumor ex eadem cauſa; quæ fluxum hæmorrhoidum excitare poteſt; ſanguine videlicet quantitate, vel qualitate peccante; qui ſi viam non inueniat, & venarum illarum extremitates aperire nequeat, in iiſdem congeritur, eaſque replendo tumorem efficit cum inflammatione, & dolore, qui acerbitate ſua, omnes intentiones curatiuas ad ſe trahit. Cauſa autem præcipua, cur ſanguis ex illis venis effluere nequeat, eſt eiuſdem craſſities, quippe qui melancholicus eſt: dicuntur enim vulgò hæmorrhoidales venæ, præcipuè internæ, humorem melancholicum à liene excipere; & interdùm expurgare.

Multæ proponuntur ab authoribus hæmorrhoidum differentiæ, à magnitudine, numero, figura, & loco deſumptæ

nptæ : vnde aliæ magnæ , aliæ paruæ , aliæ, plures, pauciores ; aliæ vuis , moris , verrucis , aut veſicis .es , vnde vuales , morales , verrucales , aut veſica-ominantur: aliæ denique internæ, vel externæ dici ſueuerunt.

:x his diagnoſis facilè elicitur , ſiquidem ex 1ore in ani extremitatibus apparente , eiuſdém- : magnitudine , colore & conſiſtentia , variæ 1s differentiæ cognoſcuntur. Prætereà tamen ab is affectibus diſtinguendæ ſunt , qui ano accidere nſueuerunt , quales ſunt , Rhagades, condylomata, ymi, fici , aliíque.

Rhagades ſunt vlcera quædam in fiſſuras diducta, 1æ iis ferè ſimiles ſunt , quæ in manibus , & labiis vehementi frigore excitantur. Nullam habent cum :morrhoidibus ſimilitudinem ; ſed eas cum ſubſe-lentibus paucis exponimus , vt omnes affectus a-1m obſidentes cum hæmorrhoidibus innoteſcant, li-t illi ad morbos externos propriè referendi ſint.

Condylomata ſunt tumores quidam pelliculæ ani 1æ quum naturâ ſuâ rugoſa ſit , ſi ad eam confluenti-us humoribus , ruga aliqua intumeſcat , affectio illa icitur condyloma. Diſtinguitur ab hæmorrhoide,quo-iam hæc maior eſt , nigra , & rotunda , venam ali-uam occupans cùm illa ſit oblonga, concolor , & ve-as non attingens.

Thymi ſunt tubercula carnoſa , quæ non modò in no , ſed etiam in pudendo virili , ac muliebri ſolent xoriri, verrucæ conſimilia, & florum Thymi formam eferentia , vnde nomen ſortita ſunt. Parui ſunt huiuſ-nodi tumores, colore candido, vel ſubrubro, & doloris xpertes ; cum hæmorrhoides ſint maiores, nigriores,& plurimùm doloroſæ.

Fici ſunt etiam tubercula carnoſa; ſed magnitudine thymos ſuperantia; tum etiam liuida, & doloroſa; ideò hæmorrhoidibus ſimiliora ſunt: ſed ab iis diſtinguntur, quòd carnoſa omninò ſunt; hæmorrhoides verò venarum extrema dilatata, & ſanguine turgida repræſentent. Adde quod fici plerumque vlcerantur, & malignitatem quamdam præ ſe ferunt, quæ tanta interdum eſt, vt ad cancri naturam accedat.

Huiuſmodi ficis finitimæ ſunt carunculæ illæ, quæ ano ſubcreſcere ſolent, criſtarum nomine donatæ, in Italia familiares, apud nos verò infrequentes; quandoquidem ex impuro, & præpoſtero concubitu ſolent exoriri; pullorum Gallinaceorum criſtas referunt, vnde nomen ſortiuntur; cùm nullam cum hæmorrhoidibus habeant ſimilitudinem, diſtinctione non indigent. Hoc ſaltem pro coronide dicendum, prædictos omnes affectus ano innaſcentes ſolâ chirurgiâ ſanari, vt peculiaris eorum Therapia proponenda non ſit.

Quod ad prognoſim tumentium hæmorrhoidum ſpectat: illæ vtplurimùm periculoſæ non ſunt, aliquando tamen adeò grauem inflammationem concipiunt, vt gangrænæ periculum immineat; aut ſaltem præ doloris acerbitate ægrotantem vehementer excruciant.

Hæmorrhoides ſi ſuppurentur, aut exulcerentur, fiſtulam ſæpe in ano relinquunt, eámque vtplurimùm incurabilem, propter partis mollitiem, & ſummam humiditatem, quæ vlceris exſiccationem difficillimè patitur.

Ad huius curationem primò ſanguis detrahendus eſt ex venis brachij, vt fiat reuulſio à parte affecta. Qui ſufficienter celebratâ, deriuationis gratiâ vena malleoli etiam aperienda eſt.

Cucur

Cucurbitulis etiam idem beneficium conſequimur, admotis hypochondriis ad reuellendum, coxis verò ad deriuandum.

Purgantia potentiora in hoc affectu non conueniunt, quia humorem ad partem attrahunt, & tumorem irritant. Attamen aluus continuò emollienda eſt, quia dura excrementa & cum aliquo conatu emiſſa, dolorem exaſperant. Ad alui autem lenitionem infuſum caſſiæ, manè & ſerò exhibitum, maximè conuenier, in hunc modum paratum.

℞. Folior. lactucæ, bugloſſi, & ſummitat. maluæ, ana M. j. liquiritiæ raſ. & paſſul. mundatar. ana ℥. ß. Folior. bugloſſi, borragin. & violariæ, ana P. j. Coquantur ad ℥. viij. In colatura infunde caſſiæ recenter extractæ ℥. j. Colentur & clarificentur, addendo poſtmodùm ſyrup. violacei ℥. j. Capiat bis in die, vt dictum eſt

Interdùm etiam, ad humoris acrimoniam demulcendam, emulſiones quatuor ſeminum frigidiorum, cum prædicto decocto extractæ, exhiberi poterunt.

Interim topica varia parti admouenda ſunt, ad dolorem leniendum, inflammationem auferendam, & tumorem diſcutiendum. Oleum amygdalarum dulcium recenter extractum, parti, dolenti admotum, dolorem demulcet. Idque multò efficaciùs præſtant olea ex nucleis malorum perſicorum, vel ex ſeminibus cucurbitæ, papaueris, & hyoſcyami.

Præ cæteris autem efficaciſſimum eſt oleum buxi, eſt enim narcoticum. Et ſicuti dentium dolores quoſuis ad miraculum ſedat, ita & reliquos dolores, ac præſertim hunc hæmorrhoidalem mitigat, ſi illius gutta vna ſupra hæmorrhoides apponatur cum ſtylo goſſipio inuoluto; aut ſi cum oleo ſeminis lini miſceatur, eâ

proportione, vt prædicti olei ℥. ß. olei buxi ℈. j. recipiat.

Quercetanus valdè commendat oleum nucum expreſſum, in quo millepedes, ſeu aſelli bullierint. In oleo communi, eóque dulci, poſſunt etiam aſelli decoqui, & dolorem mirabiliter ſedant.

Oleum ouorum ſimplex, vel in mortario plumbeo agitatum ad idem eſt efficax.

Linimenta & vnguenta ad eundem vſum varia præſcribi poſſunt. Quorum alia dolorem tantùm leniunt; alia tumorem etiam diſcutiunt & exſiccant; alia vlceratis hæmorrhoidibus medentur. Eáque cum linteis, lana, aut goſſipio parti admouenda ſunt.

℞. Vitellum oui n. j. olei roſac. vel violac. quantùm ſufficit. Fiat linimentum. Cui ſi vnguentum populeum addatur, efficacius erit ad dolorem ſedandum; tum etiam in dolore acerbiori opij grana aliquot admiſceri poterunt. Vel

℞. Axungiæ gallinæ ℥. ß. pulpæ pomi cocti ſub cineribus ℥. j. croci orientalis ʒ. ß. vnguent. popul. ℥. ß. vitellum oui n. j. Fiat linimentum. Vel

℞. Olei violac. ℥. ij. vnguenti populei ℥. ß. Cum ouo integro, fiat vnguentum. Vel album oui, cum lacte muliebri agitatum parti admoueatur cum pannis lineis hoc liquore imbutis. Vel

℞. Mucilag. ſem. pſyllij ℥. ij. olei violac. ℥. iii. Fiat linimentum. Vel

℞. Mucilag. ſemin. pſyllii & fœnugr. extract. cum vino, ana ʒ. ii. butyri recentis ℥. iii. ſeui hœdini. ℥. i. Agitentur ſimul in mortario plumbeo. Fiat linimentum.

Vel

Vel butyrum ſolum in mortario plumbeo ductum ad ſolem donec nigreſcat, eſt egregium remedium.

Pomata etiam recens parti admota, eſt valdè anodyna. Vel

℞. Succi portulacæ & mellis, anà ℥. iiij. Miſceantur in mortario plumbeo ad formam linimenti. Vel

℞. Vnguenti roſac. ℥.ij. mercurii crudi ʒ.ii. Miſce. fiat linimentum. Vel

℞. Diachyli albi cum oleo chamæmel. molli ficati ℥.ii. croci ℈.j. opij g̃.iij. Fiat vnguentum.

Horſtius plurimùm commendat Linimentum ex linaria herba cum floribus, cocta cum adipe porcino. Cui expreſſo, & parumper refrigerato vitellum oui permiſcet, idque cum lana vel goſſipio dolenti parti applicat. Dicitque hoc linimentum eiuſmodi dolores ad miraculum vſque confeſtim ſiſtere, ſéque illud accepiſſe à Ioanne Wolfio, celeberrimo in Haſſia Medico, qui Principi ſuo Haſſiæ Landgrauio, tanquàm ſecretum eximium, reuelare noluit, donec ipſi annuatim bouem ſaginatum promitteret.

Ad tumorem diſcutiendum ſimul & dolorem leniendum, ſequentia linimenta vtiliter vſurpari poterunt.

Porrorum radices, ſub prunis cum ſtupis madefactis decoctæ, & cum butyro piſtatæ dolorem, & tumorem auferunt. Idem præſtat cepe rubrum, cum pulpa lilii decoctum, & cum oleo myrtino piſtatum & ſubactum. Vel

℞. Ol. nucl. perſicor. & olei amygdal. amar. ana

vel ex pa[illegible]oribus, aut ſolo tapſo barbato in lacte cocto c[illegible]n tritico ſecalino, dolorem quoque compeſcit. Vel

℞. Semperuiui maj. M. ij. Decoquantur in vino albo, [illegible]mum excipiat æger in ſella perforata.

Ad hæmorrhoides abſumendas & exſiccandas conueniet ſuffumigium ex puluerıbus lolij, tapſi barbati, ſcrofulariæ, ſuper prunas coniectis. At efficaciùs fiet ſuffumigium, ſi ſulphur ſimul vtatur. Imò verò ex ſulphure ſolo ſuffumigium paratur, & per tubulum exceptum hæmorrhoides cæcas, & latentes potenter exſiccat. Suffitus ex lapide pyrite in aceto extincto optimus ad hæmorrhoides abſumendas.

Ad eaſdem hæmorrhoides cæcas & latentes, mirum in modum confert iniectio ſequens, frequenter vſurpata.

℞. Succi plantaginis & olei violac. ana ℥. iiij. balſami naturalis ℥. ß. Miſce, fiat iniectio in anum.

Amatus Luſitanus curatione 91. centur. 2. ſuppoſitorium ſequens hiſce verbis prædicat. *Romana quæ ad pontem ſancti Angeli habitat, cùm vteri procidentiam pateretur, de dolore hæmorrhoidum querebatur. Ac cùm illi multa, & ſelecta medicamenta admota eſſent, quibus non iuuabatur, ad balanum ex ſeuo hircino cum opio confectum confugimus, quo dolor euanuit; nec poſteà rediit. At poſteà calidis roborantibus, locum, prout poſt admota ſtupefacientia fieri ſolet, fouimus.*

Idem Amatus curatione 6. centur. 3. ſequens topicum commendat, his verbis. *Reuerendiſſimus ille, qui ob hæmorrhoidum dolore grauiter cruciabatur, poſt varia & multa à medicis tentata præſidia, hoc remedio a nobis præſcriptato vſus fuit, & breui ab illo infeſtiſſimo dolore liberatus fuit. Habet autem remedium ſic.*

℞. *Arantium pomum, & id cultro excaua, in quo oleum*

Eadem folia ſambuci contuſa, & frigidè admota, tertiâ applicatione dolorem ſedant.

Portulaca etiam contuſa, & admota, dolorem ſedat, tumorem imminuit, vlcera conſolidat, & excreſcentias carneas abſumit.

Cepa alba ſub cineribus cocta, & cum butyro recenti ſubacta inſtar cataplaſmatis, dolorem ſedat, & tumorem diſcutit.

Fotus admouentur eidem parti, ad dolorem ſedandum, ex decocto tapſi barbati, maluæ, biſmaluæ, parietariæ, ſeminis lini, fœnugræc. althææ, flor. chamæm. & anethi, in lacte parato. Vel lactis defectu, idem decoctum parari poteſt in hydrelæo, vel iuſculo inteſtinorum veruecis.

Inſeſſus ex eodem decocto, auctâ quantitate ſimplicium, parari poteſt.

Aqua frigida ſola pro fotu vtiliſſima. Inſeſſus in eadem præſtans; hyeme ſit tepida.

Fotus etiam vtiliſſimus fit ex aqua roſarum, in qua ſal ſaturni diſſolutum fuerit, præſertim ſi pars admodùm inflammata fuerit.

Ad tumorem diſcutiendum conuenit fotus ex alumine in vino rubro decocto.

Polypodium quercinum, & hypericum coquantur in æquis partibus aquæ, & vini, & prono corpore decoctio inſtilletur in hæmorrhoides guttatim ex ſpongia expreſſa. Hæmorrhoides ſenſibiliter detumeſcunt.

Ad idem conferunt aquæ thermales, pro fotu cum ſpongiis admotæ, vel inſeſſus in iiſdem caliduſculè.

Aqua-pendens admouet ſpongiam, ex aqua calcis expreſſam, & ſuprà partem alligat.

Suffitus ex decocto ſupradicto, dum feruet, excepti

pru-

..um roſaceum, & pſeudonardi, lauendu
infunde, & ad cineres calidos admoue, & ca
..ſæpè innoua; eſt enim mirum.

In communi vſu eſt pulmo hœdinus, ex a..
.. calens parti appoſitus; vel illius laminæ in..
..tinas calefactæ, cum tantillo aquæ etiam adn..
..ur. Sic enim dolor admodùm demulcetur.

Ad hæmorrhoides vlceratas conueniunt tum l..
ſ..nus ſulphuris prædictus, tum vnguenta ſequen..
..tia.

℞. Olei ouor. recentis ℥. ii. agitentur in mortario plumbeo, & applicentur.

℞. Ol. roſar. ℥. iiii. ceruſæ ℥.i. litargyri ℥. ß. ceræ nouæ ʒ.vi. opii gr.iiii. Fiat vnguentum. Vel

℞. Thuris, myrrhæ, croci, ana ʒ.i. opii gr.ii. vitellum oui n.i. olei roſ.. & mucilag. ſemin. pſyllii, ana q. ſ. Fiat vnguentum.

Si non facilè reſolui poſſint, poſt conuenientes reuulſiones aperiendæ ſunt, confricando panno aſperiori madefacto in ſucco ceparum, in quo diſſoluta fuerit aloës ʒ. i. Eſt ſecretum Hartmanni. Promptiùs tamen & cum minore dolore, ſcalpello, aut hirudinibus admotis aperiuntur.

Per os etiam aſſumuntur ſpecifica nonnulla ad dolorem ſedandum, & hæmorrhoides abſumendas idonea; quorum præcipua hæc ſunt.

Decoctum millefolij, in potu ordinario per triduum exhibitum, hæmorrhoidum dolorem fœliciter ſolet diſcutere.

Semen trifolii hæmorrhoidalis ad ʒ. i. cum vi.. oui .. plures dies exhibitum, ad idem eſt ..ax.

Tapſi barbati puluis exhibitus cum lacte, vel alio ..lo, valdè probatur ad hæmorrhoides tumentes ab-

ſumenda..

Puluis millefolij, & tormentillæ idem præ-
...ent.

...cus tapſi barbati per ſe, vel cum ſaccharo roſa-
aut perſidiato mixtus; vel cum ſaccharo in ſyru-
redactus, ad idem vtilis eſt.

Denique pilulæ de bdellio frequenter vſurpatæ, tu-
mentes hæmorrhoidas abſumunt, earúmque cauſam
inſenſibiliter detrahunt.

In iis qui huic affectui valdè obnoxij ſunt, cauſti-
cum tibiæ vtiliſſimè admouetur.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ... VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

60